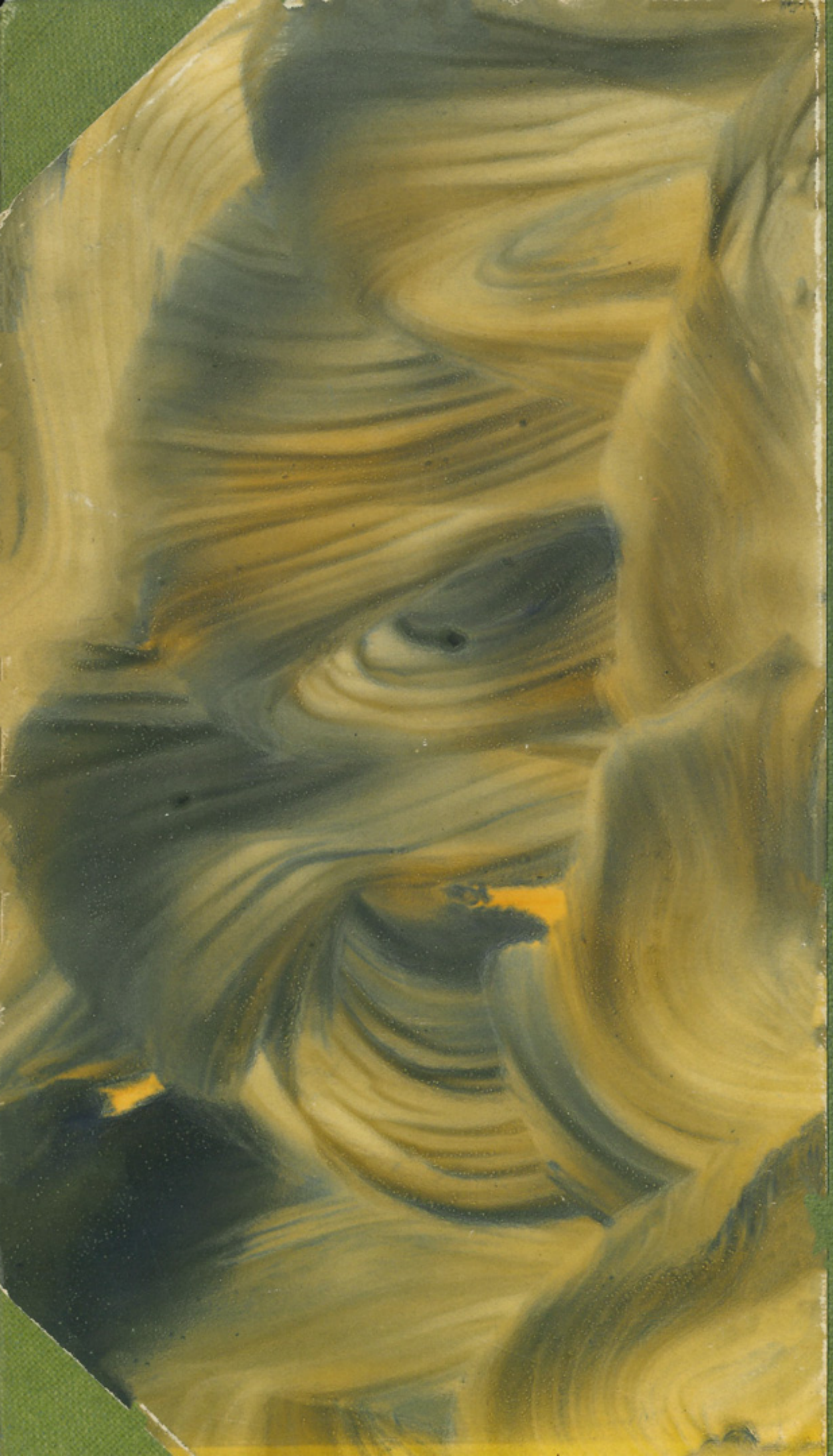

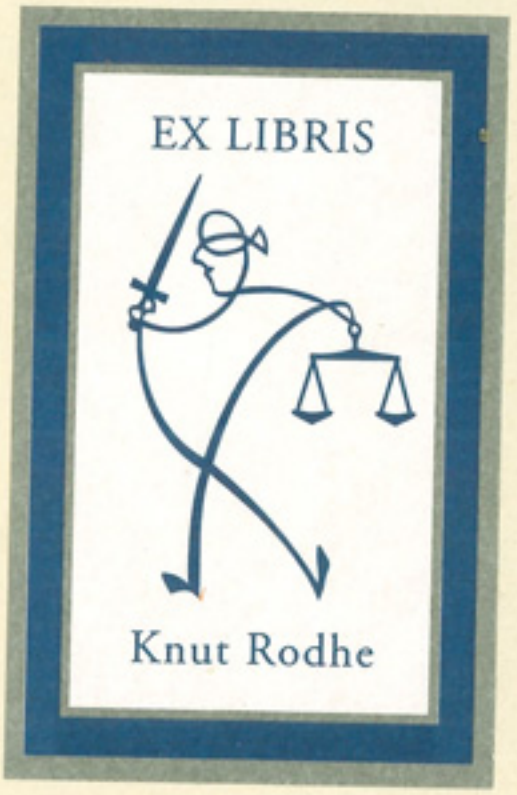
EX LIBRIS
Knut Rodhe

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

• Kopiera och vidaredistribuera materialet oavsett medium eller format

• Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

• Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.

• Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.

• Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att gör något som licensen tillåter.

Se även information på
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv

http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:juridikbokse-f451a

SVENSK CIVILRÄTT.

V.

ARF OCH DANAARF.

AF

PROFESSOR WINROTH.

DISTRIBUENT:
STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

NORRKÖPING,
JOHAN JÖNSONS BOKTRYCKERIAKTIEBOLAG
1909.

Innehåll.

S.

Förkortningar i arbetet V
Förord XIII
Femte Afdelningen: Succession i kvarlåtenskap 1
Inledning 1
Första Titeln: Arf i allmänhet 43
Första Kapitlet: Arfsordning och arfsdelning 43
Andra Kapitlet: Villkor för arfsrätts åtnjutande 76
I. Allmänna förutsättningar för arfskapacitet 78
1. Arflåtarens död före arfvingen 78
2. Födelse med lif 83
3. Arfvingens aflelse före arflåtarens död 88
4. Inländsk nationalitet 89
II. Förlust af arfskapacitet 110
1. Utflyttning ur riket 110
2. Rymning ur landet för grof missgärning 121
III. Förlust af arfsrätt efter viss person 125
1. Dödande 125
A. Dödande af egen arflåtare 131
B. Dödande af närmare arfvinge 135
C. Dödande af arflåtares arflåtare 140
2. Svek 141
A. Svikligt tillägnande af arf 141
B. Undandöljande af egendom från bouppteckningen 147
3. Arflåtarens förordnande 148
4. Arfvingens afstående 150
5. Arfsrättspräskription 151
A. Åtgärder till präskriptionens förekommande . 154
B. Präskriptionstider 162
C. Laga förfall 179
Tredje Kapitlet: Succession i arfsrätt 183
Fjärde Kapitlet: Arfstalan 188
Andra Titeln: Oäkta barns arfsrätt 249

S.

Tredje Titeln: Danaarf 256
Första Kapitlet: Förutsättningar . . . 256
Andra Kapitlet: Danaarfsberättigade. 260
Tredje Kapitlet: Rättens bevakande och tillgodogörande . 282
Fjärde Kapitlet: Danaarfsberättigads ställning till dödsboet . . 288
Bihang till Band I: Lagstiftning och rättsfall i tiden 1903—1909 . 292
Bihang till Band II: Lagstiftning och rättsfall i tiden 1903—1909 311
Bihang till Band III: Lagstiftning och rättsfall i tiden 1903—1909 319
Bihang till Band IV: Lagstiftning och rättsfall i tiden 1904—1909 . 323
Bihang till band V: Ur Utrikes Departementets dossier och 1909 års riksdagshandlingar . 341
Register 347

Förkortningar i arbetet.

Abrahamsson = Abrahamsson P., Swerikes Rijkes Lands-Lag — — — — med Anmärkningar uplagd, tryckt 1726.

Add. = Additamenter.

Adel. Priv. = Privilegier för Sveriges Rikes Ridderskap och Adel (den 16 Oktober 1723 hos Modée I s. 462—482, där ej annat angifvits).

ALE = Aunuaire de législation étrangère, publié par la société de législation comparée, contenant le text des principales lois votées dans les pays étrangers I—XXXVI, tryckta 1872 - 1907.

Allgem. Landr. = Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten från år 1794, I—IV, tryckta 1806.

Ang. = angående.

Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ *1907* = Arbetsordning för dels Stockholms Rådstufvurätts första afdelning vid handläggning af mål och ärenden angående boupptecknig, arf, testamente, förmynderskap, morgongåfva och vissa af lagen om samäganderätt uppkommande frågor och dels Förmyndarkammaren i Stockholm den 1 November 1907.

Arnell = Arnell Isr., Swerikes Stadz-Lag — — — med Anmärkningar uplagd, tryckt 1730.

Art. = Artikel.

Band I = Winroth, Svensk Civilrätt I: Äktenskaps ingående och upplösning, tryckt 1898.

Band II = Winroth, Svensk Civilrätt II: Äktenskaps rättsverkningar, tryckt 1900 och 1901.

Band III = Winroth, Svensk Civilrätt III: Föräldrarätt, tryckt 1901.

Band IV = Winroth, Svensk Civilrätt IV: Förmynderskap och kuratel, tryckt 1903 och 1904.

BB = Bygguingabalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

Beckius, Coll. Jur. rör. Fmskp = Beckius Magnus, Collectanea Juridica rörande förmynderskap i riksarkivet i Stockholm.

Beckius, Coll Jur. rör. ÄB = Beckius Magnus, Collectanea Juridica rörande ärfdabalken i riksarkivet i Stockholm.

B. Ges. B. = Bürgerliches Gesetzbuch för Tyskland af år 1896.

BHdb 1863 = Backman I. H., Handbok uti Twiste-, Utsöknings- och Rättegångsmål, tryckt 1863.

BHdb 1883 = Backman Carl E., Juridisk Handbok, tryckt 1883.

Bih. = Bihang.
Bil. = Bilaga.
BjR = Bjärköa-Rätten, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VI.
BLgn = Lag om boskillnad den 1 Juli 1898.
BLgs = Backmans Lagsamling, I–X, tryckta 1831–1878.
Botin = Botin Anders, Beskrifning om swenska hemman och jordagods, I och II, tryckta 1798 och 1799.
Branting = Branting Johan Gustaf, Handbok, innehållande uppgift af de fläste från äldre tider intill och med år 1825 utkomne swenska författningar rörande ärender, som höra till Sweriges rikes styrelse etc., I–III, tryckta 1827–1831.
BW = Burgerlijk Wetboek från år 1838 i Les Codes Neerlandais — — — et leurs modifications jusqu'au 1:er Septembre 1886, traduits par Gustave Tripels, tryckt 1886.
Calonius = Calonius Matthias, Opera omnia I–V, tryckta 1829–1836.
Cap. = Capitel.
Carl IX:s Lgfslg = Carl den niondes lagförslag, tryckt i Handlingar rörande Sveriges historia, andra serien, 1864.
CC = Code civil för Frankrike från år 1803.
ChDL = Kong Christian den femtes danske Lov från år 1683.
ChLL = Konung Christoffers Landslag, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar XII.
ChNL = Kong Christian den femtes norske Lovbog från år 1687, tryckt i Allmindelig norsk Lovsamling, utgifven af Otto Mejlænder.
DAL = Dansk Arvelov af den 21 Maj 1845.
Deuntzer, Arveret = Deuntzer J. H., Den danske Arveret, tryckt 1892.
Deuntzer, Familieret = Deuntzer J. H., Den danske Familieret, tryckt 1892.
Diplom. Dalek. = Diplomatarium dalekarlicum, I–III, utgifna 1842–1853.
EG z. B. Ges. B. = Einführungsgesetz zum B. Ges. B.
FJFT = Tidskrift, utgifven af Juridiska föreningen i Finland, I–XXXXV, tryckta 1865–1909.
Flintberg = Flintberg Jacob Albrecht, Lagfarenhets-Bibliothek, I–VI, tryckta 1796–1807.
Fslgn till GB = Förslagen till giftermålsbalk hos Sjögren IV–VI.
Fslgn till HB = Förslagen till handelsbalk hos Sjögren V och VI.
Fslgn till JB = Förslagen till jordabalk hos Sjögren IV–VI.
Fslgn till ÄB = Förslagen till ärfdabalk (hos Sjögren IV–VI, där ej annat angifvits).
GB = Giftermålsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).
GotlL = Gotlandslagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VII.
Göta HfRtts Anm. till Allm. Civ. Lag = Anmärkningar wid förslaget till allmän civillag författade wid den af Kungl. Maj:t i nåder presidenten uti Kungl. Götha hofrätt anbefallde granskning af berörde förslag, tryckt 1827.
Göta HfRtts Påminn. = Göta Hofrätts »underdånige påminnelser» vid 1690 års förslag till ärfdabalk.

Haag. Conf. Act. = Actes de la deuxième Conférence de la Haye 1894, de la troisième 1900, de la quatrième 1904, tryckta 1894, 1900 och 1904.
Haag. Conf. Docum. = Documents relatifs à la troisième Conférence de la Haye 1900, à la quatrième 1904, tryckta 1900 och 1904.
Hadorph = »Några gamla stadgar» för åren 1280 - 1514, utgifna såsom bihang till Johan Hadorphs upplaga af Bjärköa-Rätten 1637.
HB = Handelsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).
Hdb I = Winroth, Handbok i Svensk Civilrätt I: Äktenskaps ingående och upplösning, tryckt 1904.
HDns Gr. = Högsta domstolens protocoll wid granskningen af förslaget till allmän civillag, tryckt 1836.
HL = Helsinge-Lagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VI.
Ibid. = Ibidem.
ICC = Codice civile del Regno d'Italia från år 1865.
ICR = Inrikes Civil Registratur i riksarkivet.
IntLgn = Kungl. förordning ang. inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875.
JB = Jordabalken (i 1734 års lag, där ej annat augifvits).
Jfr = Jämför.
Jfrd = Jämförd.
JFT = Juridiska föreningens tidskrift I—XXIII, tryckta 1850—1861.
Jordabalksförslag = Lagberedningens förslag till jordabalk I och II, tryckta 1905 och 1908.
Jusleen = Jusleen Johan, Samling af Kungl. Maj:ts bref för åren 1737 - 1759.
Just. Omb. Berätt. = Justitieombudsmannens ämbetsberättelser.
Kap. = Kapitel.
KB = Kungl. bref.
K. Cirk. = Kungl. cirkulär.
K. Cirk. Br. = Kungl. cirkulärbref.
KD = Kungl. dom.
Kent = Kent James, Commentaries on american law, I—IV, tryckta 1896.
KF = Kungl. förordning.
KFkl = Kungl. förklaring.
KI = Kungl. instruktion.
Kirchstetter = Ludwig Ritter von Kirchstetter, Commentar zum oesterreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche mit vorzüglicher Berücksichtigung des gemeinen deutschen Privatrechts, tryckt 1882.
KK = Kungl. kungörelse.
K. Kamm. Koll. Bref = Kungl. kammarkollegii bref.
K. Kamm. Koll. Cirk. = Kungl. kammarkollegii cirkulär.
KkB = Kyrkobalk.
KkLgn = Konkurslagen den 18 September 1862.
KnB = Konungabalken.
Konv. = Konvention.
KR = Kungl. resolution.
KrB = Kristnobalk.
KRgstr = Kammarkollegii registratur, före 1634 kalladt Kammarens registratur, i kammararkivet.

KRpt = Kungl. reskript.
KSkr = Kungl. skrifvelse.
KSt = Kungl. stadga.
KyrkHdb = Kyrkohandboken enligt kungl. påbud den 1 Oktober 1894.
KyrkL = Kyrkolagen af 1686.
LgB = Förslag till Giftermåls-Balk, Ärfda-Balk, Jorda-Balk och Byggninga-Balk, afgifvet 1847, till Handels- och Utsöknings-Balk m. m, afgifvet 1850, till Straff-Balk, afgifvet 1844 och till Rättegångs-Balk, afgifvet 1849, allt af Lagberedningen.
LgC = Lag-Commissionens Förslag till Sweriges Rikes Lag af år 1734; jämte de vid samma Förslag gjorda anmärkningar, Lag-Commissionens däråå afgifna svar, samt Riksens Ständers förhandlingar och Beslut wid Lagens granskning och antagande å Riksdagarne 1731 och 1734, tryckt 1841.
LgC Prot = 1686 års lagkommissions protokoll.
LgfrtsLgn = Kungl. förordning ang. lagfart å fång af fast egendom den 16 Juni 1875.
LgK 1815 GB = Förslag till Giftermåls-Balk, afgifvet af Lagkommiteen 1815.
LgK 1818 = Förslag till Ärfda-Balk och Jorda-Balk, afgifvet af Lagkommiteen 1818.
LgK 1822 = Förslag till Utsöknings-Balk, så ock till Rättegångs-Balk, Förra Delen, afgifna af Lagkommiteen 1822.
LgK 1826 = Förslag till Allmän Civillag, afgifvet af Lagkommiteen 1826.
LgSt = Legostadga för husbönder och tjänstehjon den 23 November 1833.
Lilienberg = Svensk lagsamling I—III, utgifna af G. R. Lilienberg 1875—1883.
Liljegren, Diplom. Suec. = Diplomatarium suecanum, utgifvet I och II af Joh. Gust. Liljegren, III—V af Bror Emil Hildebrand och VI af Emil Hildebrand, för åren 817—1350.
MB = Missgärningsbalken i 1734 års lag och Manhælghis Balk i landskapslagarna.
MELL = Konung Magnus Erikssons Landslag, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar X.
Modée = Modée R. G., »Utdrag utur alle ifrån den 7 Decemb. 1718 utkomne Publique Handlinger» etc, fortsatt till och med 1794 års slut, I—XV.
Mom. = Moment.
Mot. = Motiver.
NAL = Norsk Arvelov den 31 Juli 1854.
Nehrman, Förel. 1752 = Nehrman David, Föreläsningar öfver Ärfda-Balken, tryckta 1752.
Nehrman, JC 1729 = Nehrman David, Inledning til then Swenska Jurisprudentiam Civilem, tryckt 1729.
Nehrman, JC 1746 = Nehrman David, Then Swenska Jurisprudentia Civilis, tryckt 1746.
Nilsson = Nilsson Johannes, Bidrag till ärfdabalkens historia 1686—1736, II, Källskrifter, 1 och 2 i Upsala Universitets Årsskrift för 1892 och 1895.
NJA = Nytt juridiskt arkiv, utgifvet af G. B. A. Holm för åren 1874—1909.

Not. = Noten eller noter.
N:r = Nummer.
NT = Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning, utgifven af Christian Naumann för åren 1864—1888.
P. = Punkt.
Paterson = Paterson James, A compendium of english and scotch law, tryckt 1865.
PCC = Code civil portugais från år 1867 i Collection de codes étrangers VIII.
Pr. = Principium.
Priv. = Privilegier.
PrL till StrLgn = Kungl. förordning »om nya strafflagens införande» etc. den 16 Februari 1864.
PrL till UtsLgn = Kungl. förordning »om nya utsökningslagens införande» etc. den 10 Augusti 1877.
Prot. = Protokoll.
Präst. Priv. = Privilegia för Biskoppar och samtelige Prästerskapet i Swerige och des underliggande Landskaper (den 16 Oktober 1723 hos Modée I s. 482—499, där ej annat angifvits).
RB = Rättegångsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).
Res. = Resolution.
RF = Regeringsformen den 6 Juni 1809.
Ridd. Ordn. = Riddarhusordningen den 22 Juni 1866 (där ej annat angifvits).
Riksd. Ordn. = Riksdagsordningen den 22 Juni 1866.
Ros. Lgfslgt = Det Rosengrenska lagförslaget under Carl IX:s tid, tryckt i Handlingar rörande Sveriges historia, andra serien, 1864.
RP = Riksdagens protokoll.
RR = Riksregistraturet i riksarkivet.
Rydberg, = Rydberg O. S., Sverges traktater med främmande magter (fortsatt från och med tionde delen såsom Sverges och Norges traktater med främmande magter).
Rålamb = Rålamb Clas, Observationes Juris Practicæ, tryckt 1679.
S. = Sida.
SBG. Se SGB.
SCC = »Código Civil Español» från år 1888—1889, »completado con la ley de Bases, las correcciones y reformas introducidas hasta fin de 1904» etc.
Schmedeman = Schmedeman Joh., »Kungl. Stadgar, Förordningar, Bref och Resolutioner ifrån åhr 1528 in til 1701 angående Justitiæ- och Executions-Ährender» etc.
SGB = Das bürgerliche Gesetzbuch für das Königreich Sachsen från år 1863.
Silfverstolpe, Sv. Diplom. = Svenskt Diplomatarium, utgifvet I—III af Carl Silfverstolpe och IV af Karl Henrik Karlsson för åren 1401—1420.
Sirey = Les codes annotés de Sirey, I och II, tryckta 1889.
SJA = Juridiskt Arkif, utgifvet af Carl Schmidt, I—XXXIV, tryckta 1830—1862.
SjLgn = Sjölagen (af den 12 Juni 1891, där ej annat angifvits).
Sjögren = Sjögren Wilhelm, Förarbetena till Sveriges rikes lag 1686—1736, I—VIII.

Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag = Anmärkningar wid Förslaget till allmän Civillag författade wid den af Kungl. Maj:t i nåder Presidenten uti Kungl. Hofrätten öfver Skåne och Blekinge anbefallde granskning af berörde förslag, tryckt 1827.

SmL = Södermannalagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar IV.

SmlL = Smålandslagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VI.

SO = Successionsordningen den 26 September 1810.

SOR = Das schweizerische Obligationenrecht från år 1881.

SRAPB = Svenska Riksarkivets Pergamentsbref 1351—1400, I—III, utgifna af N. A. Kullberg.

Stephen = Stephen, New Commentaries on the laws of England, I—IV, tryckta 1903.

Stiernhöök = Stiernhöök Joh. O., De jure sueonum et gothorum vetusto, tryckt 1682.

Stiernman, Comm. = v. Stierman And. Anton, »Samling utaf Kungl. Bref, Stadgar och Förordningar etc. angående Sweriges Rikes Commerce, Politie och Oeconomie uti gemen, ifrån åhr 1523 till 1718 I—VI.

Stiernman, Riksd., = v. Stiernman And. Anton, »Alla Riksdagars och Mötens Besluth» etc., I—III jämte Bihang, tryckta 1728—1743.

StLgn = Konung Magnus Erikssons Stadslag, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar XI.

StPriv. = Städernas Privilegier, I—III, i riksarkivet.

StrB = Straffbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

StrLgn = Strafflagen den 16 Februari 1864.

SU = Winroth, Strödda Uppsatser, I—V, tryckta 1901—1907.

Svea HfRtts Påminn. = Svea Hofrätts »underdånige påminnelser» vid 1690 års förslag till ärfdabalk.

SvFS = Svensk författningssamling från och med 1825.

SZG = Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10 December 1907.

Tengwall = Tengwall Lars, »Twistemåls Lagfarenheten» etc., tryckt 1802.

Þingm. B. = Þingmala Balk.

UB = Utsökningsbalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

Ugglas = af Ugglas Samuel, »Samling af Kungl. Maj:ts Bref och Förklaringar» etc. för åren 1760—1792, I—III.

UL = Uplands-Lagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar III.

UMF = Winroth, Ur mina föreläsningar I och II, Offentlig rätt samt äktenskapshindren och äktenskaps ingående, tryckta 1890 och 1892.

UplLgmbk = Upplands Lagmansdombok 1490—1494, offentliggjord af Karl Henrik Karlsson i Samlingar utgifna af svenska fornskriftsällskapet häft. 132.

UrfvLgn = Kungl Förordning, huru gälld vid dödsfall betalas skall och om urarfvagörelse, så ock angående undanskiftande af egendom i död makes bo den 18 September 1862.

Utr. Departem. Årsberätt. = Kungl. Utrikes Departementets Årsberättelser för åren 1900—1904.

UtsLgn = Utsökningslagen den 10 Augusti 1877.

Wachtmeister = Wachtmeister Hans H:son, Utredning rörande de ridderskapet och adelns privilegier, förmåner, rättigheter och friheter, hvilka böra anses ännu äga gällande kraft, tryckt 1886.

Wahlberg = Åtgärder för lagförbättring 1633—1665, Urkunder samlade af C. J. Wahlberg, tryckta i Upsala universitets årsskrift 1877 och 1878.

VGL = Westgötalagen, utgifven af H. S. Collin och C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar I.

WmL = Westmannalagen, utgifven af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar V.

VStL = Wisby Stadslag och Sjörätt, utgifna af C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar VIII.

VxLgn = Växellagen den 7 Maj 1880.

Zachariä = Zachariä Carl Salomo, Handbuch des französischen Civilrechts, I—IV, tryckta 1837.

ZGB = Privatrechtliches Gesetzbuch für den Kanton Zürich från år 1887.

Åbo HfRtts Univ. = Kungl. Åbo Hofrätts Universaler 1736—1787, I och II, utgifna af Johan Christ. Frenckell.

ÄB = Ärfdabalken (i 1734 års lag, där ej annat angifvits).

ÖGB = Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für das Kaiserthum Oesterreich sammt allen dasselbe ergänzenden und erläuternden Gesetzen und Verordnungen und den grundsätzlichen Entscheidungen des k. k. obersten Gerichtshofes, tryckt 1887.

ÖGL = Östgötalagen, utgifven af H. S. Collin och C. J. Schlyter i Samling af Sweriges Gamla Lagar II.

Östergren = Östergren P. A., Till historien om 1734 års lagreform II, De civilrättsliga balkarne inför 1731 och 1734 års ständer, tryckt 1902.

1845 års KyrkLgsedition = »Kyrkolagen af 1686 och Kungl. Förordningen, huru med Rättegång i Domcapitlen förhållas skall, af den 11 Februari 1687, samt Författningar, som dem upplysa, förklara, ändra eller tillöka» etc., tryckt 1845.

Femte afdelningen.

Succession i kvarlåtenskap.

Nehrman, Föreläsningar öfver ärfdabalken (1752) s. 1—107 och 121—229.

Nordling, Anteckningar efter Prof. E. V. Nordlings föreläsningar öfver ärfdabalken (1885) s. 1—83 och 97—293.

Tengwall, Twistemåls Lagfarenheten utur Sweriges Rikes Lag och Stadgar utdragen och författad (1802) s. 239—296.

Winroth, Om arfvingarnes ansvarighet för arflåtarens förbindelser (1879).

Inledning.

Af gammalt hafva i svensk rätt verkningarna af dödsfall behandlats i sammanhang med dem, som gifte och födelse föranleda. Det har beträffande död mans kvarlåtenskap fallit sig så mycket naturligare, som densamma regelrätt förutsatts skola gå till den dödes skyldemän. Alltjämt talas ock endast för denna händelse om arf, arfsrätt och arfvingar. Det saknas därför ock en sammanfattande benämning på dem, som förvärfva kvarlåtenskap i dess helhet eller viss dess ideella andel, och ett deras terminologiska särskiljande från successorer till särskild egendom, rättighet eller belopp. Främmande för svensk rätt är att, såsom merendels sker i utländsk, efter romerskt föredöme kalla samtliga successorer af det förra slaget arfvingar och såluuda tala om såväl intestatarfvingar som testamentsarfvingar samt att beteckna förordnande af det senare innehållet såsom legat. [1])

[1]) Den svenska terminologien ger uttryck åt nedärfd germansk uppfattning och möter äfven i engelsk och fransk rätt. I engelskt rätts-

Succession i kvarlåtenskap kan däremot visserligen äfven i svensk rätt grunda sig ej allenast på arf utan äfven

språk är för öfrigt arfvinge -- »heir» eller, såsom det också visserligen heter, »heir-at-law» — en beteckning särskildt för skyldeman såsom succedent i stadigvarande rätt till fastighet (inheritance) enligt de därför gällande länsrättsliga reglerna. Annan egendom (chattels personal and real) har från början icke ansetts såsom föremål för arfsrätt, utan, då den döde ej förfogat däröfver genom testamente, kommit en hans skyldeman till godo allenast på det sätt, att domstol insatte honom att såsom administrator besörja likvidationen med rätt att bibehålla uppstående öfverskott. Administrator var alltså den titel under hvilken skyldeman förvärfvade ifrågavarande slags egendom, likasom för öfrigt en universell testamentstagare kom till sin rätt såsom en af den aflidne insatt testamentsexekutor (executor). Den sålunda förekommande arfsordningen är historiskt också närmast en ordning, som det åligger myndigheterna att följa vid tillsättande af administratorer. Än i dag äro dessutom inför lagen administratorer och exekutorer formaliter den dödes successorer i den mening, att de i fortsättning företräda honom i hans rättsförhållanden till andra. I sak är dock arfsrätten löst från detta ställföreträdareskap, därigenom att, där ej af testamente eller arfsordning följer en rätt för executor eller administrator att ensam behålla öfverskottet, det skall redovisas till the residuary legatee (universell testamentstagare) eller i brist därpå till »the next of kin of the deceased» — nu mera alltså här beteckningen på arfvinge; se Stephen I s. 225 och II s. 226—256. För fransk rätts del må åter märkas, att ett flertal af de rättssystem, som i allmänhet pläga följa densamma, i afhandlade afseende icke gjort det utan återgifva romersk rätt. Så är förhållandet med holländsk, italiensk, spansk och portugisisk rätt; se CC art. 729, BW art. 921 och 1001, SCC art. 658, PCC art 1736 och nedan s. 6 not. 1. Äfven eljest äro de romerska begreppsbestämningarna förhärrskande, bland annat i våra grannländer Danmark och Norge; se dock för det senare landets del NAL § 42, där såsom arfvingar betecknas de, som fått sig tillagda vissa belopp, men visserligen under förutsättning, att i sagda ordning det förfogats öfver alla boets tillgångar. — De terminologiska skiljaktigheterna stå historiskt i sammanhang med hela successionsrättens olika utveckling inom romersk och germansk rätt och äro yttre kännemärken på åtskilliga sakliga motsatser, som inom successionsläran bestått mellan dessa två rättssystem och än i dag delvis råda mellan moderna, allteftersom de tillägnat sig det enas eller det andras begreppsbestämningar. Romersk rätt byggde i sina regler om succession efter död man på familjen. Rätten till hans kvarlåtenskap tillkom nämligen från början dels dem, som härstammade från den döde och ej genom emancipation befriats från hans husfaderliga välde (patria potestas), och dels dem, hvilka såsom adopterad och hustru under mannens målsmanskap (manus) genom särskilda rättsakter upptagits i familjen. Det var, så att säga, de naturliga arfvingarne, hvilka ej heller kunde sättas ur sin rätt annat än under särskilda för dem tryggande former, men å andra sidan ej heller ägde att undandraga sig arfvet (heredes sui et necessarii) Eljest förekommande arftagande var en

på testamente i mening af en den dödes ensidiga viljeförklaring, hvarigenom han (testator) förfogat öfver sin efter-

nödfallssuccession och hade till förutsättning, att det saknades naturliga arfvingar med bibehållen arfsrätt. Af successorer i andra hand kommo åter främst de, som insatts till arfvingar genom testamente — ursprungligen en adoption under villkor, att testator ej finge bröstarfvingar. Fanns ej heller testamentsarfvinge, gick arfvet till den dödes närmaste agnat. Agnatsförhållande räknades åter mellan dem, som, förutsatt att viss person lefvat, skulle hafva stått under hans patria potestas på grund af härstamning eller adoption. Arfvet kunde af testamentsarfvinge regelrätt och af närmaste agnat alltid efter behag tillträdas eller afslås och togs i sista hand af gens, släkten såsom politisk organisation. Nödfallssuccessionen innebar åter arfsrätt på grund af den dödes tillkännagifna eller förmodade vilja, fyllde ändamålet att förebygga hans familjs utslocknande och gaf lika litet som den primära arfsordningen tillfälle till succession i viss egendom, rättighet eller belopp. Såväl testamentstagare som närmaste agnat ärfde i stället för son och såsom sådan. I belysning af allt detta förstås bättre en mängd regler inom den romerska successionsläran. Föremål för succession var sålunda inbegreppet af den dödes rättigheter och förbindelser. Detta föll sig naturligt beträffande sui heredes, hvilka dragit nytta af den dödes förmögenhet i hans lifstid; och deras villkor härutinnan blefvo gällande för nödfallssuccessorerna. Likaledes kom det att heta: »nemo pro parte testatus pro parte intestatus decedere potest» (efter ingen kan det tagas arf enligt såväl lag som testamente). I mångt och mycket ägde åter visserligen ändringar efterhand rum. Statskassan (fiscus) trädde i stället för gens, och af hustruns arfsrätt blef en sådan för efterlefvande make. Andra skyldemän än familjemedlemmar fingo åtnjuta arfsrätt, äfven om de icke voro agnater, och för öfrigt på det sätt, att, mot hvad förhållandet förut var inom kretsen af agnater, vid hinder på den närmaste arfvingens sida det ledigvordna öfvergick på den, som, där han ej funnits i lifvet, skulle hafva haft rätt därtill. Det sattes därmed ur kraft grundsatsen: »in legitimis hereditatibus successio non est.» I den sålunda på släkten grundade arfsordningen intogo familjemedlemmarna endast första platsen — nu mera för öfrigt såsom bröstarfvingar och förty utan villkor af att hafva förblifvit under den dödes patria potestas. I testamente kom att ses ett rent förmögenhetsrättsligt förordnande, hvilket väl var underkastadt inskränkningar i sin användning men allenast genom föreskrifter om laglott, tillförsäkrad för öfrigt ej mindre bröstarfvingar än äfven vissa andra skyldemän. Så till vida bibehöll åter testamentet sin ursprungliga karaktär, att det alltjämt tjänade uppgiften att nämna en arfvinge med uteslutande af lagbestämd successionsföljd. Vid sidan af testamente kommo dock i bruk ännu andra ensidiga förordnanden för dödsfalls skull, nämligen legat och fideikommiss, genom hvilka i form af åläggganden för testaments- och intestatarfvingar det gafs åt andra viss egendom, rättighet eller belopp. Till sist blef det hvar och en arfvinge medgifvet att undandraga sig arfs mottagande, så ock att, där han till säkerhet för öfriga boets rättsägare upprättade bouppteckning, tillträda det utan personligt ansvar

lämnade egendom till förmån för annan eller andra (testamentstagare). Den historiska och traditionella uppfattningen

för deras anspråks förnöjande (beneficium inventarii). — Kända germanska arfsordningar hafva ett ytterst olika utseende. Alla stämde de dock öfverens i en sträfvan att bibehålla släkten vid dess aflidna medlemmars efterlämnade egendom. Skarpt framträdde detta i förordnandena om rätt för den dödes fäderne- och möderneslägt att hvar för sig i successionsväg återbörda hvad han därifrån bekommit, och i de senare stadganden, som eljest delade kvarlåtenskapen mellan fäderne- och möderneslägt utan afseende på närmare eller fjärmare skyldskap. För öfrigt leddes man tydligen af önskan, att egendomen kom i händerna på personer, som alltefter tingens natur bäst kunde draga gagn däraf. Härom vittna de talrika föreskrifterna om rätt till fördel i vissa slags persedlar för ej allenast efterlefvande make utan äfven personer i arfvingars ställning. Slående i förhållande till romersk rätt är den sålunda inträdda söndersplittringen af kvarlåtenskapen under tillämpning af olika successionsgrunder. Det var icke så mycket en succession efter viss person som en succession i hans efterlämnade tillgångar; jfr nedan s. 49 not. 2. Äfven i andra än förberörda hänseenden har successionen rättat sig efter billighet och ändamålsenlighet. Häri ligger ock förklaringen till successionsordningarnas väsentliga afvikelser från hvarandra. Ty i fråga om billighet och ändamålsenlighet skola naturligen meningarna skifta. Det har emellertid ej allenast vägts mellan enskilda rättsanspråk utan äfven setts till släktens intresse, att egendomen måtte komma i händerna på person, som vore ägnad att därmed bidraga till upprätthållandet af dess maktställning. Arfsrätt i egentlig mening tillkom ock enligt senare arfsordningar principiellt alla skyldemännen i en oafbruten följd, så att vid hinder för den, som enligt stadgade grunder stod närmast, den, som var honom näst i ordningen, ryckte upp i hans ställe och så alltjämt vidare. Inom skyldemännen kunde sålunda ej vara tal om en primär arfsklass och om en nödfallssuccession på samma sätt som i den romerska rätten. Samtliga skyldemän bildade en enda arfsklass, hvarigenom i förhållande till den eller de närmaste arfvingarne alla de öfriga utgjorde nödfallssuccessorer, hvar efter sin plats i arfsordningen. Med allt detta lät för öfrigt visserligen förena sig, att arfsordningen var eller blef inskränkt på visst sätt, eller att i allt fall det i förstone ej ansågs behöfligt att träffa bestämmelser för andra än vanligen förekommande fall af täflande arfsanspråk; jfr nedan s. 57 not. 2. Ej heller synes från början skyldemännens inbördes arfsrätt hafva ansetts utgöra hinder för dem att hvar för sig förfoga öfver sin egendom gåfvovis; jfr *Lewis*, Die Succession des Erben in die Obligationen des Erblassers nach deutschem Recht (1864) s. 7—23. Det lär regelrätt ej hafva skett i större omfång och därför ock föga berört sagda arfsrätt. Annorledes blef åter händelsen med det romerska testamentets införande på germanskt rättsområde. Från släktingarnes synpunkt kunde däri ej gärna ses ett sätt att nödfallsvis insätta en arfvinge. Till en början måste det, ehvad det lydde på all kvarlåtenskapen, viss dess andel eller särskild egendom, rättighet eller belopp, anses innebära ett omedelbart intrång i släktingarnes arfsrätt och påkalla stadganden till större

af deras ställning till arfvingarne går emellertid igen däri, att endast med afseende å de senare gifvits allmänna och

eller mindre bevarande af densamma. På sådant sätt hafva ock här och hvar skyldemännen alltjämt förblifvit arfvingar efter lagens lydelse äfven för de fall, att testamentet beröfvade dem all deras rätt. Fullt främmande måste ock hafva tett sig den romerska rättssatsen, att testamente och arfsrätt ej kunde komma i utöfning jämte hvarandra. Till sist stodo ju helt naturligt de germanska arfvingarne, samtliga skyldemännen i närmare och fjärmare leder, icke i det nära förhållandet till den döde, att de, såsom de romerska sui heredes, kunde anses vara skyldiga att med egna tillgångar fullgöra hans förbindelser och än mindre, såsom det på sistone blef i den romerska rätten, äfven hans legat. Gröfre förbrytelse kunde grundlägga en plikt för gärningsmannens fränder att efter närheten i skyldskap sammanskjuta större och mindre skadeståndsbot. Men detta var en primär förbindelse och stod ej i något sammanhang med den brottsliges frånfälle. Skyldemans död medförde åter icke något personligt ansvar för hans förbindelser utan högst en skyldighet att sörja för boutredningen och gifva öfriga rättsägare hvar sitt, så långt tillgångarne räckte, samt att nöja sig med ett tilläfventyrs uppstående öfverskott. — Kan man i omhandlade afseenden tala om rättssystem på romersk och germansk grund, må dock äfven sägas, att motsatserna dem emellan i tidens lopp väsentligen utjämnats. Sålunda har, jämte så mycket annat egendomligt för den gamla romerska testamentsläran, allmänt uppgifvits rättssatsen, att ingen kan till vissa andelar ärfvas enligt testamente och till andra enligt lag. I gällande modern rätt har grundsatsen ej lämnat andra spår efter sig än en dess förnekelse; se SCC art. 658, jfrd med ICC art. 720 och PCC art. 1735. Å andra sidan hafva romerska institut och anordningar mer eller mindre och stundom i ytterst betydande omfång vunnit insteg i modärna rättssystem, som till synes hållit fast vid den germanska successionsläran. Bland annat har svensk rätt, fastän under viss skyddande förklädnad, i allt väsentligt infört ett arfvingens personliga ansvar för den aflidnes gäld i öfverensstämmelse med senromersk rätt och för visst fall utsträckt ansvaret jämväl till universell testamentstagare; jfr Band II s. 385 not. 1 — s. 396 not. 3. Det kan emellertid visserligen också sättas i fråga, huruvida icke den svenska rätten härutinnan redan gått så långt, att den fått anledning att, i likhet med flertalet modärna rättssystem, tillägna sig den romerska terminologien och i sak lämpa sina stadganden till än närmare öfverensstämmelse med dem och den romerska rätten. I sitt närvarande skick lida onekligen de svenska stadgandena i afhandlade delar ej allenast af bristande följdriktighet utan äfven af ofullständighet; jfr *Landtmanson*, »Till frågan om testamentsinstitutets utveckling i svensk rätt» i Tidsskrift for Retsvidenskab 1899 s. 1—11 och diskussion i FJFT 1877 s. 347—351. Fransk rätt har väl i terminologiskt afseende hållit fast vid den germanska uppfattningen, men beträffande arfs tillträde och afslående samt successors personliga ansvar för boets förbindelser i allt väsentligt biträdt den romerska rätten, fastän visserligen olika meningar råda, huruvida och under hvilka villkor sådant ansvar är förbundet med le legs universel och

fullständiga bestämmelser om villkor för successionsrätts åtnjutande och om dess förverkande. För testamentstagares del är man sålunda hänvisad på att efter tillämplighet analogisera. Bristen på särskiljande mellan de olika slagen] testamentstagare har i teoretiska framställningar man sökt att afhjälpa genom att såsom universella testamentstagare beteckna dem, som efter nyss anmärkta utländska terminologi äro testamentsarfvingar, och åter såsom speciella dem, som enligt densamma skulle vara legatarier.[1]) I allt fall kan alltså testamente bereda rätt till viss egendom, rättighet eller belopp, då däremot arf alltid afser kvarlåtenskapen i dess helhet eller viss dess ideella andel. Af denna senare art är jämväl det tredje slaget succession: danaarf (dödt arf) eller kvarlåtenskapens hemfallande till staten eller dess rättsinnehafvare. Testamente låter, ehvad det insätter person till universell eller speciell testamentstagare, förlika sig ej allenast med annat testamente utan äfven med såväl arf som danaarf, då åter de två senare ej kunna förekomma jämte hvarandra.[2]) Företrädesordningen mellan de tre successionsfången är åter: testamente, arf och danaarf. Särskilda bestämmelser om

le legs à titre universel; se CC art. 774—810, 871, 873, 1006, 1009 och 1012 samt nedan s. 6 not. 1. Engelsk rätt har åter äfven i behandlade sakliga frågor stannat kvar på den ursprungliga germanska ståndpunkten. Vare sig att »inheritance» tages enligt lag eller testamente, är därmed icke förbundet personligt ansvar eller risk därför. Däremot kan väl en succession i chattels ådraga en administrator och sålunda äfven en arfvinge sådant ansvar i förhållande till förmånsberättigade borgenärer, nämligen om han före dem godtgör fordringsägare med sämre rätt. Men detta gäller äfven »executor», och har ej något sammanhang med successionsrätten; se Stephen I s. 244—246 och II s. 249—251, jfrda med Kent II s. 415—417 och IV s. 420—422. Personligt ansvar på nyssnämnda grund förekommer äfven i skottsk rätt, som emellertid underkastar heir-at-law i succession af inheritance romersk rätt i fråga om tillträde, afslående och personligt ansvar samt sålunda också därutinnan står nära den franska rätten; jfr Paterson s. 258—259 Se vidare nedan s. 24 not. 2.

[1]) Något motsvarande finnes i fransk rätt, som dock för testamentens del skiljer mellan le legs universel (bortgifvande af hela kvarlåtenskapen åt en eller flera), le legs à titre universel (bortgifvande af bråkdel af kvarlåtenskapen, all fast eller all lös egendom eller bråkdel af det ena eller det andra slaget dylik egendom, allt med iakttagande af laga inskränkningar i testamentsfriheten) och les legs particuliers (öfrigt borttestamenterande); se CC art. 1002—1024, jfrda med BW art. 923.

[2]) Jfr ofvan s. 1 not 1.

bröstarfvingars laglott och äkta barns understödsrätt föranleda dock, att stundom testamente får vika för arfvingars rätt. [1])

Det finnes sålunda emellertid tre successionsfång men också allenast tre, nämligen två, arf och danaarf, omedelbart enligt lag och ett, testamente, enligt ensidig benefik rättshandling. Med kvarlåtenskap förstås härvid den aflidnes förmögenhetsrättigheter i dödsstunden och med succession ett dess då skedda förvärf, hvartill förty måste höra, att den, som förvärfvar, öfverlefvat den aflidne, och att hans dessförinnan bestående rätt från början beror af detta villkors uppfyllande. Under dylikt förbehåll kan icke aftalsvis, vare sig oneröst eller benefikt, successionsrätt i annans kvarlåtenskap förvärfvas. Förbehållet gör aftalet till ett testamente. Förutsatt att villkoren för ett testamentes upprättande och bestånd uppfyllts, kan det möjligen vinna tillämplighet såsom testamente, men har därutöfver icke rättsligt värde. Annorledes ställer det sig åter, då någon afhändt sig ett eller annat på det sätt, att han till sin död förbehållit sig nyttjanderätten eller anstånd med medkontrahentens tillträde. Fastän dylik rättshandel, då den är benefik, till sitt syfte ofta sammanfaller med testamente, är detta ej tillräckligt för att beröfva densamma verkan såsom aftal. Tvärtom är det endast såsom sådant den har rättslig betydelse. Visserligen kan hända, att förbehållet visar sig ej stå samman med hvad, som på grund af aftalets särskilda art och föremål kräfves för dess laga afslutande, och att förty giltighet måste frånkännas detsamma. Men, bortsedt härifrån, grundlägger det omedelbart förpliktelse och rättighet och kan därför ock, då genom den förpliktades död villkoret för rättens fulla åtnjutande inträffar, utan hinder af den berättigades dessförinnan timade frånfälle göras gällande af hans rättsägare. Häraf har emellertid äfven dragits den slutsats, att för dylika aftals del icke komma i betraktande de regler, som gälla med afseende å succession i kvarlåtenskap, samt sålunda ej heller bestämmelserna om testamente och inskränkningarna i testamentsfrihet. Alltefter sitt föremål grundlägger aftalet en sakrättsägares eller en borgenärs rätt. Det har därför ej heller sin plats vid sidan af arf, danaarf och testamente, utan behandlas

[1]) KF 21/12 1857 §§ 1 och 2.

lämpligen i sammanhang med öfriga aftal om kvarlåtenskap. Ett och annat är nämligen att iakttaga äfven för de fall, att aftal ej går ut på förvärf af successionsrätt efter medkontrahent utan på sådan rättighets afstående, eller att mellan två eller flera personer det aftalats rörande tredje mans kvarlåtenskap vare sig före eller efter dennes död. Då under beteckningen arfsföreningar allt detta i det följande sammanföres i en grupp för sig, må dock från början sägas, att rättsligen aftalen ej äga mycket större samhang än sitt föremål och visa sig vara ytterst olikartade företeelser. Vid deras bedömande växla nämligen synpunkter och grundsatser alltefter innehåll, kontrahenter och tiden för ingående.

Emellertid saknar sålunda svensk rätt motsvarighet till såväl det germanska arfsaftalet som den romerska donatio mortis causa (gåfva för dödsfalls skull) — två institut, hvilka, båda till sin verkan beroende på att den berättigade öfverlefvat den förpliktade, i modern främmande rätt förekomna såsom verkliga successionsfång i kvarlåtenskap och mera eller mindre äro underkastade de för annat dylikt förvärf gällande reglerna. Det är för öfrigt nu mera föga åtskillnad mellan företeelserna. Förr i tiden var för arfsaftalet karaktäristiskt dess ömsesidigt bindande natur, medan gåfva för dödsfalls skull principiellt kunde af gifvaren återkallas. Sedan i denna del arfsaftalets grundsatser vunnit tillämpning äfven på gåfva för dödsfalls skull, har man väl ej annat att hålla sig till såsom ett allmänt skiljemärke, än att, såsom utvecklingens gång varit på andra punkter, arfsaftalet kan grundlägga universalsuccession i romersk mening med ett den berättigades personliga ansvar för den förpliktades efterlämnade förbindelser men däremot icke gåfva för dödsfalls skull.[1]) I

[1]) Nu gällande bestämmelser i ämnet äro eljest ganska växlande i de olika rättssystemen, särskildt beträffande rättshandlingens föremål samt villkor och sätt för dess ingående och häfvande, beträffande inskränkandet af afhändarens framtida förfoganderätt samt beträffande den berättigades ställning till dem, som på annan rättstitel grunda anspråk på den förpliktades egendom och kvarlåtenskap. I hufvudsak hafva skiljaktigheterna sin orsak i en olika uppfattning af det mest ändamålsenliga. Historiskt sedt, kan man dock äfven tala om partitagande för det romerska eller för det germanska institutet och om en dessas inverkan i olika mått. Den romerska donatio mortis causa hade en mellanställning mellan ensidiga förordnanden för dödsfalls skull (testamente, legat och fideikommiss) och

svensk rättspraxis har en inverkan af arfsaftalet i dess äldre skickelse gjort sig märkbar vid behandlingen af s. k. inbör-

vanliga gåfvor. Nära de ensidiga förordnandena för dödsfalls skull stod den redan därigenom, att, enligt det därvid fästa suspensiva eller resolutiva villkoret, den ej njöts till godo, om gifvaren öfverlefde gåfvotagaren, utan respektive förföll eller gick åter. Men dessutom kunde bland annat gåfva för dödsfalls skull, till skillnad från vanlig gåfva, äga rum mellan äkta makar, förverkades regelrätt på samma sätt som legat och var föremål för återkallelse, hvarförutom gåfvotagaren stod efter borgenärer och var underkastad inskränkning genom laglottsrätt. I motsats till hvad händelsen var vid ensidiga förordnanden för dödsfalls skull, utgick å andra sidan gåfvan vid kontrahenternas samtidiga död, måste de vid ingåendet hafva varit aftalsmässiga, fanns tillfälle att begagna sig af det vanliga sättet för gåfvohandlingars upprättande och mötte ej hinder för gifvaren att afsäga sig återkallelserätten. Till sitt innehåll ersatte för öfrigt donatio mortis causa legatet och kunde icke användas för att insätta person i testamentsarfvinges ställning med däraf följande universalsuccession och personliga ansvar för dödsboets förbindelser. Om och i hvad måtto donatio mortis causa må kunna hafva påverkat det germanska rättssystemet i dess äldre förekomst, lär ej kunna utredas. Mycket tyder emellertid på att de germanska folken till en början haft svårt att begreppsmässigt skilja mellan den romerska rättens ensidiga och tvåsidiga förordnanden för dödsfalls skull, och att de haft lättare att finna sig i de senare, till hvilka de dock hade anknytningspunkter i vanliga gåfvor; jfr ofvan s. 1 not. 1. Särskildt mot testamenten synes och hafva varit riktad den förekommande lagstiftningen mot gåfvor på dödsbädden. Säkert är, att i länder med mera oblandad germansk befolkning gåfva för dödsfalls skull i tiden föregick testamente. Mot en ursprunglig förtrogenhet med dylik gåfva vittnar åter, att rätten enligt densamma här och hvar finnes hafva varit föremål för arfssuccession i den förpliktades lifstid. Därvid förblef det likväl icke. Gåfvan kom äfven här att ske under suspensivt eller resolutivt villkor, att gifvaren ej öfverlefde gåfvotagaren. Men därjämte gåfvo sig tillkänna grundsatser, främmande för det romerska institutet. Framför allt en rättshandelns principiellt bindande verkan äfven för gifvaren eller, då med denna ställning i saken anledning ej fanns att skilja mellan benefika och onerösa upplåtelser, för afhändaren. Detta betecknar likväl en väsentlig afvikelse från de romerska rättssatserna och därmed äfven framträdandet af ett nytt institut, nämligen just arfsaftalet. Dessutom förordnades på ifrågavarande sätt äfven öfver en kvarlåtenskap i dess helhet, vare sig af den ena kontrahenten till den andres förmån eller af dem båda till hvarandras. För sådant fall kom ytterligare gåfvotagaren att i allo underkastas hvad enligt romersk rätt gällde om en testamentsarfvinge. För närvarande har sålunda arfsaftalet i rättssystem på romersk grund samma innehåll som än testamente, än legat och än såväl det ena som det andra, men skiljer sig från dem båda, därigenom att det binder å ömse sidor; se B. Ges. B. §§ 1941 och 2274—2302, SZG art. 468, 494—497, 512—516, 534—536 och 540 samt ZGB §§ 1052—1076, jfrda med SGB §§ 2003 och 2542—2559. Vid sådant

des testamenten. Men i det stora hela tillhör detta nu mera det förflutna. [1])

Äfven i öfrigt är svensk rätt fattigare på successionsfång af kvarlåtenskap än annan modern rätt. Med den senare öfverensstämmer svensk rätt så till vida, som till arfsrätt enligt lag principiellt anses höra ej allenast skyldskap utan äfven äkta skyldskap, så att arf ej går nedåt genom oäkta led, vare sig till den, som själf är oäkta född, eller till den, som genom härstamning från sådan person räknar släkt med den döde. Från denna synpunkt känner emellertid svensk rätt förutom danaarf ännu ett annat oegentligt arfsfång, nämligen oäkta barns arfsrätt efter moder och mödernefränder. [2]) Båda dessa fång möta äfven i annan modern

förhållande har ej längre funnits någon plats för den romerska donatio mortis causa. Stundom påträffas dock visserligen alltjämt denna senare företeelse, till och med vid sidan af arfsaftalet; se ÖGB §§ 602 och 603. Men det är så till vida allenast till namnet, som afhändelsen principiellt är oåterkallelig och oftast, fastän visserligen icke alltid (ÖGB § 956), kan afse kvarlåtenskapen i dess helhet och ej allenast viss egendom, rättighet eller belopp; se CC art. 895, 1082, 1083 och 1091—1100, jfrda med BW art. 228, 231—233 och 922 samt PCC art. 1171, 1172 och 1175. Universalsuccession i romersk mening är dock icke förbunden med gåfva för dödsfalls skull. För öfrigt finnas inskränkningar i båda de afhandlade institutens användning, såsom då österrikisk rätt icke medgifver arfsaftal annat än mellan äkta makar eller trolofvade (ÖGB §§ 602 och 1249—1258), samt då fransk tillägger gåfva för dödsfalls skull verkan, allenast om förordnande därom gjorts i äktenskapsförord af de blifvande makarne själfva eller af andra till deras eller deras barns förmån; se CC art. 1082 och 1092, jfrda med BW art. 223, 231 och 233 samt PCC art. 1171, 1175 och 1177. Oftast förbigå rättssystemen fullständigt arfsaftalet och förklara, åtminstone såsom allmän regel, med afseende å gåfvor för dödsfalls skull, att de äro ogiltiga (ICC art. 1064) eller, hvad vanligast är, i allo underordnade gifna stadganden om testamenten; se PCC art. 1457, SCC art. 620 och Haag. Conf. 1904 Docum. s. 248—249, DAL § 30 och NAL § 65 samt beträffande Ungern ALE VI s. 380 och beträffande Basel-Land XXI s. 696 ibid. Det är sålunda ett flertal rättssystem, som befinna sig på den svenska ståndpunkten. Tilläggas må, att den lybska rätten, som under lång tid påverkat den svenska, ej heller hade i sig upptagit hvarken arfsaftal eller gåfva för dödsfalls skull. I engelsk rätt finnes till sist icke arfsaftal men väl gåfva för dödsfalls skull i full enlighet med de romerska rättsnormerna, medan den skottska rätten så till vida afviker, som dylik gåfva är oåterkallelig. Det rör sig härvid i båda rättssystemen om traderad lös egendom i förment dödsfara; se Stephen II s. 49, Kent II s. 444—448 och Paterson s. 226.

[1]) Jfr Band II s. 511 not. 1 och s. 768 not. 1.

[2]) Lag 17/3 1905; jfr nedan s. 48 not. 1 och andra titeln.

rätt, fastän visserligen danaarf stundom tillagts annan än kronan [1]) samt oäkta barns arfsrätt än alldeles saknas, än är beroende på särskild laga rättsakt och än äges allenast efter moder och icke efter mödernefränder. I mån af före-

[1]) Flertalet moderna rättssystem angifva i öfverensstämmelse med romersk rätt såsom successionsberättigad i sista hand utan vidare statskassan eller ock, hvad därmed är liktydigt, staten eller konungen; se CC art. 539, 723 och 768, BW art. 879, ICC art. 721 och 758, PCC art 2006, ChDL V, 2 art. 11, Kent IV s. 424—426, ALE XIX s 936—937 (Pennsylvanien) samt B. Ges. B. § 1936, jfrd med SGB § 2618 och Allg. Landr. I, 9 § 481 och II, 16 § 16. Det kan ock vara så, att staten, såsom i Spanien och det nordamerikanska Indiana, har att enligt vissa lagbestämda regler bortgifva arfvet till allmänna ändamål eller, såsom i kantonen Zürich, utgifva hälften till den kommun, där den aflidne haft borgarrätt; se SCC art. 913 och 956, Kent IV s. 410 samt ZGB § 906, jfrd med SZG art. 466. I Illinois tillfaller jämlikt lag 25/5 1877 danaarf åter helt grefskapet, där mesta förmögenheten finnes; jfr ALE VII s. 788. Enligt engelsk rätt går, i brist på arfvinge och testamentstagare, fast egendom, som aldrig kan innehafvas under full äganderätt utan högst såsom län, tillbaka till den ursprungliga förläningsgifvaren eller hans laga efterföljare samt kan sålunda hemfalla till konungen men möjligen äfven till annan; jfr Stephen I s. 247 och ALE XIV s. 18—19. Ej sällan har danaarf väl tillerkänts staten men under erinran, att dess rätt kunde vara förlänad åt annan; se ÖGB § 760 och NAL § 30, jfrda med Allg. Landr. II, 16 § 20 och EG z. B. Ges. B. art. 138. Dylika förläningar — företrädesvis gifna åt städer men äfven åt korporationer, stiftelser eller anstalter — hafva emellertid i allmänhet upphäfts eller, där tvifvel därutinnan kan råda, dock faktiskt satts ur tillämpning; se dock ALE XIII s. 687 beträffande Ryssland, där statens rätt alltefter den dödes stånd, kall eller boplats innehafves af vederbörande adelskorporation, kyrkliga förvaltning, läroverk, stad eller landskommun, än i allmänhet och än särskildt i fråga om fast egendom. — Det öde, som drabbat danaarfsrätt enligt förläning, har mestadels vederfarits ännu en annan oegentlig arfsrätt, nämligen den fattigvårdsinrättningar, hospital och andra vård- och välgörenhetsanstalter förunnade rätten att, före staten samt ofta därjämte utan hinder af testamente och med fullt eller delvis uteslutande af arfvingar eller fjärmare sådana, tillägna sig de intagna hjonens kvarlåtenskap. I fransk rätt har sagda arfsrätt särskildt omsatts i en hemfallsrätt till det vid inträdet i anstalten medförda, pengar och värdepapper undantagna. Till den del åter som rätten alltjämt består såsom arfsrätt, har företrädet framför arfvingar upphäfts eller inskränkts och sålunda själfva rättigheten mera eller mindre fått karaktären af en danaarfsrätt i statens ställe. Historiskt stod arfsrättens uppkomst i sammanhang med det romerska förordnandet, att den, som trots anmaning att taga vård om sinnessjuk skyldeman underlät det, förverkade arfsrätten efter honom till förmån för den, som tog sig af honom; jfr EG z. B. Ges. B. art. 139, Allg. Landr. II, 2 § 762, 3 §§ 23—30 och 19 §§ 50—75 samt SGB §§ 2057—2060. Se vidare nedan under tredje titeln.

komst njutes den åter till godo jämväl af barnets äkta afkomlingar och är ömsesidig, så att barnet och dess afkomlingar allenast ärfvas af dem, efter hvilka de hafva arfsrätt.[1]) Men därjämte förekomma särskilda arfsregler beträffande adopterade[2])

[1]) Ömsesidig arfsrätt mellan oäkta barn jämte deras äkta afkomlingar samt moder och mödernefränder råder i Tyskland och Norge samt i kantonerna Zürich och Basel-Land; se B. Ges. B. §§ 1589 och 1705, NAL § 3 och Lag 29/6 1892 (ALE XXII s. 674—675), ZGB §§ 849 och 893—895 samt Lag 20/4 1891 (ALE XXI s. 687), jfrda med SGB §§ 1874 och 2019, SZG art. 461 och för Illinois Lag 9/4 1872 i ALE II s. 81—82. Lika är dansk rätt, då modern ej genom aflelsen gjort sig skyldig till hor; se ChDL V, 2 art. 71—73. Enligt österrikisk rätt består åter ömsesidig arfsrätt allenast mellan moder och oäkta barn och sålunda icke mellan barnet och mödernefränderna; se ÖGB § 754, jfrd med Allg. Landr. II, 2 §§ 639 och 656. Stadgandet synes åter uttänjas att omfatta äfven oäkta barns afkomlingar. Enligt rysk rätt råder åter ömsesidig arfsrätt mellan det oäkta barnet å den ena sidan samt moder, andra hennes oäkta barn och deras afkomlingar å den andra; se ALE XXXII s. 596—601. Exempel finnas äfven på en arfsrätt mellan barnet och båda föräldrarne; se ibid. XVI s. 561 (Nidwalden i Unterwalden). Med undantag för s. k. erkända naturliga barn medgifva åter fransk rätt och rättssystem på dess grund icke något som helst arfsrättsförhållande mellan oäkta barn samt föräldrarne och skyldemän på de senares sida; se CC art. 756 och 765, BW art. 909 och 917, ICC art. 743, PCC art. 135 och SCC art. 139. Lika är händelsen i engelsk rätt, blott att regeln är undantagslös, då begreppet erkända barn saknas. Nordamerikansk har åter genom särskilda lagar här och hvar infört arfsrätt, särskildt mellan oäkta barn och moder samt mellan oäkta syskon; se Stephen I s. 248—249 och II s. 334, Kent II s. 212—214 och IV s. 413—418 samt ALE XXVII s. 907—908 (New-York) och XXXI s. 565 (Pennsylvanien). Exempel på oäkta barns jämnställning med äkta i arfsafseende erbjuder dansk rätt i sitt förordnande, att oäkta barn ärfver jämväl fader och fädernefränder, då föräldrarne före födelsen på visst sätt tillkännagifvit sin afsikt att ingå äktenskap och däri hindrats genom faderns död eller annan honom otillräknelig och till döden fortfarande omständighet; se DAL § 9. Anmärkas må till sist, att ZGB §§ 686—689 och 692, som upptager barn, aflade i trolofning, såsom en klass för sig vid sidan af oäkta och äkta barn, i allt väsentligt och särskildt i arfsafseende låta för dem gälla reglerna beträffande de sistnämnda; jfr ALE XIII s. 597 (Appenzell). Se vidare Band III s. 3 not. 1, s. 9 not. 1 och s 114 not. 4 samt nedan under andra titeln.

[2]) I allmänhet vinner genom adoption den adopterade äkta barns ställning och arfsrätt i förhållande till adoptanten personligen, och har det för den adopterades del sålunda inträffade verkningar äfven för hans afkomlingar, hvaremot rättsakten icke grundlägger arfsrätt för adoptanten eller rubbar arfsförhållandena mellan den adopterade och hans förutvarande skyldemän; se CC art. 348, 350 och 740, ICC art. 212 och 737, ÖGB §§ 755 och 756 samt B. Ges. B. §§ 1757, 1759 och 1762, jfrda med Allg. Landr. II, 2 §§ 691, 694, 707 och 712 samt SZG art. 465. Enligt fransk rätt har dock

och legitimerade barn [1]) samt sådana oäkta, som erkänts af

adoptant rätt att, då den adopterade dör utan afkomma eller så händer med hans efterlämnade afkomlingar, återkräfva sina gåfvor till honom, så ock för det förra fallet adoptantens bröstarfvingar dylika gåfvor och hvad den adopterade bekommit ur adoptantens dödsbo; se CC art. 351 och 352, jfrda beträffande rysk rätt med ALE XXI s. 828—829. Arfsrätt för adoptivbarn efter närmare bestämmelser vid adoptionen förekomer åter i spansk och dansk rätt; se SCC art. 177 och Deuntzer, Familieret s. 353. ZGB §§ 869, 870 och 881 företer än vidare egendomligheter däri, att den adopterades arfsrätt efter de köttsliga föräldrarne på visst sätt inskränkts vid täflan med andra deras bröstarfvingar, och att, då den adopterade dör utan äkta afkomma, arf efter honom delas till hälften mellan adoptivföräldrarne och de köttsliga föräldrarne; se beträffande adoptivföräldrars arfsrätt ytterligare ALE XVIII s. 713 (Sanct Gallen) samt VI s. 622—623, X s. 570 och XXI s. 822—831 (Ryssland). Flera rättssystem erkänna till sist lika litet som det svenska adoption. Alla eller nästan alla nordamerikanska stater skola visserligen genom särskilda lagar hafva infört adoption, stundom under ett dess grundläggande af ömsesidig arfsrätt; se Kent II s. 189 och 216 samt ALE XXXIII s. 659 och XXXV s. 604 (Californien), XXV s. 830 (Columbia), XV s. 644 (Nevada), XIX s. 922 och XXVI s. 759 (New-York), XVII s. 892—893 och XIX s. 938 (Pennsylvanien) och XXXV s. 625 (Wisconsin). Men engelsk rätt vet ej af institutet. Lika är förhållandet med norsk rätt. Ej heller omförmäles det i de holländska och portugisiska lagböckerna. Se vidare Band III s. 3 not. 2. — Här och hvar är adoption af egna oäkta barn tillåtet, men annorstädes och oftare uttryckligen förbjudet.

[1]) Därest, såsom i allmänhet är händelsen, oäkta barn legitimeras genom föräldrarnes sammanvigande, räknas de regelrätt lika med äkta, det må gälla arftagande af eller efter dem; se CC art. 331—333 jämte Lag 7/11 1907, ICC art. 194—197 och 737, SCC art. 120—124 och 128, BW art. 327, 328 och 332, ChDL V, 2 art. 32, NAL § 4, ZGB § 707, ÖGB §§ 161, 752 och 756 samt B. Ges B. §§ 1719—1722, jfrda med SZG art. 258, SGB §§ 1780—1782, 2018 och 2025 samt Allg. Landr. II, 2 § 596. Så är det ock i Ryssland enligt lag 12/3 1891, fastän till legitimation fordras domstols beslut och, i brist på laga förfall, anhållan därom inom viss tid efter vigseln; se ALE XXI s. 822—830 och XXXII s. 599. PCC art. 119—121, 1988, 2002 och 2005 likställer åter bemälda legitimerade barn med äkta allenast i förhållande till föräldrarne och deras bakarfvingar, men behandlar dem eljest fullt lika med erkända naturliga, i följd hvaraf bland annat arfsrätt icke äger rum mellan de legitimerade och föräldrarnes sidoarfvingar annat än om arfsberättigade skyldemän i öfrigt alldeles saknas. Den portugisiska rätten hör för öfrigt jämte den franska och norska till de rättssystem, som icke känna legitimation i annan ordning än den förenämnda. I allmänhet står dock till buds ännu det andra romerska legitimationssättet, nämligen genom regeringsakt (per rescriptum principis) på ansökan af fader eller, såsom stundom äfven medgifvits, af moder eller till och med af barnet själft enligt faders eller moders tillkännagifna vilja (ICC art. 199 och SCC art.

fader, moder eller dem båda eller eljest så räknas.[1]) Alltså

126). I dansk rätt kan sådan legitimation ske under särskilda bestämmanden och bland annat med arfsrättens inskränkande eller fulla uteslutande, men anses, i brist på särskilda förbehåll, bereda den legitimerade åtminstone privaträttsligen och därmed äfven i arfsafseende äkta barns ställning till den legitimerande och på sådant sätt verka äfven mellan deras skyldemän; jfr Deuntzer, Familieret s. 348—350. På detta senare sätt ställer det sig, i öfverensstämmelse med romersk rätt, alltid i Italien, Nederländerna och kantonen Zürich; se ICC art. 194—196, 198—201 och 737, BW art. 329—334 samt ZGB art. 709, jfrda med SZG art. 263 samt ALE VIII s. 593—595 och IX s. 643 (Sanct Gallen), där dock legitimation genom stora rådet verkar allenast för den legitimerades del och ej, såsom vid efterföljande äktenskap, äfven för hans äkta afkomlingars. Tysk och österrikisk rätt låta åter inträda arfsrätt allenast mellan den legitimerande fadern samt barnet och dess äkta afkomlingar; se B. Ges. B. §§ 1723—1740 och ÖGB §§ 162, 753 och 756, jfrda med SGB §§ 1783 och 2021—2025 samt Allg. Landr. II, 2 §§ 601—611. Då spansk rätt till sist likställer de dispensvis legitimerade barnen med erkända, skiljer den sig från nyssnämnda rättssystem allenast på det sätt, att den ej utan vidare tillägger de legitimerade och deras äkta afkomlingar arfsrätt såsom äkta barn utan allenast en rätt att i visst förhållande dela arf med den aflidne faderns eller moderns bröst- och bakarfvingar samt att utesluta hans sidoarfvingar; se SCC art. 120, 125—128, 840—847 och 939—945. För öfrigt uppställa de olika rätttssystemen skiftande villkor för legitimations inträde och dess erhållande i dispensväg, bland annat så att barn, aflade i hor eller blodskam, ej kunna legitimeras, och att till dispens hör, att legitimation ej kan beredas genom äktenskaps ingående; se i det senare hänseendet BW art. 329 och 330, ICC art. 198, SCC art. 125, SZG art. 260—263, ZGB § 709 samt ALE VIII s. 594 och IX s. 643 (Sanct Gallen). På grund af ett enstaka fall angifves legitimation i England kunna ske genom parlamentsbeslut, men, praktiskt taget, är man därstädes fullt främmande för institutet; se Stephen II s. 331 och 346. Skottsk rätt tillägger åter äktenskap dess vanliga legitimerande verkningar, så ock statutvis åtskilliga nordamerikanska staters lagar; se Paterson s. 277 och 445, Kent II s. 208—210 och IV s. 414 samt ALE II s. 79 och 82 (Illinois) och XXV s. 845 (Massachusetts), jfrda för Nya Syd-Wales i Australien med ALE XXXIV s. 665. Se vidare UMF II s. 301—306, Band III s. 4 not. 1 och nedan s. 14 not. 1.

[1]) Barns erkännande innebär historiskt ett mäklande mellan germansk uppfattning, att allenast barn af äktenskap äro äkta, och det praktiska behof, som tillgodoses genom den romerska legitimatio per rescriptum principis. Detta hindrar dock icke, att i vissa rättssystem de två instituten påträffas vid sidan af hvarandra. Så är händelsen i italiensk, spansk, holländsk och dansk rätt. I hvad den romerska rätten stadgade om arfsrätt mellan konkubinbarn och fadern hade också visserligen den moderna en af legimationsinstitutet oberoende anknytningspunkt för sina regler om erkända oäkta barn; jfr Allg. Landr. II, 2 §§ 652—654. — Erkännandet innebär en i laga former meddelad förklaring

ett flertal arfsklasser barn i ställning mellan äkta och oäkta samt

från föräldrarnes sida. Endast på detta sätt veta också dansk och norsk rätt om erkännande af oäkta barn, nämligen i form af en faderns kuldlysning på tinget; se ChDL V, 2 art. 70 och 71 samt NAL § 5. I de romanska länderna, i hvilka eljest institutet nu hör hemma, förekommer åter äfven ett tvångserkännande; se härutinnan och för det följande CC art. 334—342 och 762-764, ICC art. 179—193, 195 och 752, PCC art. 122—136, SCC art. 129—138 samt BW art. 335—344 och 914—916. I allmänhet gäller visserligen därstädes det franska förbudet mot process och bevisföring om faderskap. Men undantagsvis har det dock medgifvits, enligt lag eller praxis allmänt för fall af enlevering, förförelse eller våldtäkt. Därjämte finnes med afseende å moderskap icke förbud af angifna art. Domstols förklaring bereder åter barnet samma ställning som ett frivilligt erkännande. Så till vida bestå åter bland annat inskränkningar, som, i än större omfång än händelsen är med legitimation, barns aflelse i hor eller blodskam utgör hinder för hvarje slags erkännande. Denna grundsats går för öfrigt igen äfven i norsk rätt och, hvad angår horsbarn, i dansk. De romanska rättssystemen hafva ytterligare att uppvisa åtskilliga förbehåll. Sin hufvudsakligaste verkan har erkännandet i uppkomsten af en ömsesidig arfsrätt, närmast mellan barnet och erkännande fader, moder eller föräldrar. Ingenstädes är dock ens på denna punkt erkändt oäkta barn likställdt med äkta i arfsrätt. Norsk och dansk rätt, som låta faderns erkännande medföra arfsrätt äfven barnet och fädernefränderna emellan, inskränka sålunda barnets rätt allmänt till half lott i täflan med äkta barn, hvarförutom enligt dansk rätt den erkännande, så framt han vid kuldlysningen förärar barnet något, äger att fullt eller delvis frånkänna det arfsrätt efter sig och sina fränder; se NAL §§ 5 och 6 samt ChDL V, 2 art. 70, 71 och 73. Något liknande förekommer i fransk rätt, i det att den erkännande kan frigöra sig från barnets arfsanspråk genom att skänka det egendom till dess halfva arfslott, utan att, om barnet fått mindre, det för öfrigt har rätt till annat än fyllnad därintill; se härutinnan och för det följande CC art. 757—761, 765 och 766 jämte Lag 21/3 1896, ICC art. 744—751, PCC art. 1785, 1989—1992, 1994, 1995, 1999, 2002 och 2005, SCC art. 840, 841 och 939—945 samt BW art. 335, 909—913 och 917—920. Det är eljest en punkt, hvarpå i det hela den franska rätten står ensam bland de romanska rättssystemen; se bland annat för Genf ALE IV s. 496. Dem emellan råder äfven eljest full öfverensstämmelse endast så till vida, som dels det erkända barnet och dess äkta afkomlingar äga att efter erkännande fader, moder eller föräldrar ärfva jämte de senares äkta bröstarfvingar men allenast en bråkdel af äkta barns lott, och dels fader och moder i anledning af sitt erkännande må ärfva barnet, om det dör utan afkomma. Redan den proportion, hvari arf är att dela mellan äkta och erkända barn samt deras afkomlingar, växlar. Men dessutom dela i holländsk rätt erkända barn och deras afkomlingar föräldraarf i visst förhållande jämväl med bak- och sidoarfvingar och utesluta dem åter i portugisisk, medan de i italiensk och spansk dela med bakarfvingar och gå före sidoarfvingar samt i fransk dela med bakarfvingar och arfvingar i första sidolinjen men hafva före-

med inbördes olika villkor. Härtill kommer äkta makes arfsrätt.[1])

träde framför arfvingar i andra sidolinjer. Olika lämpelser i den ömsesidiga arfsrätten mellan barnen och deras afkomlingar samt föräldrarne föranledas delvis ytterligare af rättssystemens ställning till frågan om äkta makes arfsrätt; se nedan s. 16 not. 1. I allmänhet förekommer icke något arfsförhållande mellan barnet och föräldrarnes släkt. Äfven detta är dock en regel med undantag. Sålunda tilldelar fransk rätt äkta syskon befogenhet att ur dödsbo efter erkändt barn utan afkomlingar återkräfva hvad de erhållit från föräldrarne — något, som i holländsk rätt gäller till förmån för samtliga föräldrarnes äkta afkomlingar men blott beträffande hvad det oäkta barnen successionsvis förvärfvat efter föräldrarne. Båda rättssystemen angifva eljest, liksom den spanska rätten, såsom oäkta barns arfvingar näst efter föräldrarne andra erkända oäkta syskon jämte afkomlingar. Men dessutom inrymmer holländsk rätt barnet och den erkännande faderns eller moderns skyldemän en inbördes ställning af lägsta arfsklass närmast före staten. Än längre går portugisisk rätt, då den väl låter detsamma gälla om barnets förhållande till föräldrarnes sidoarfvingar men, hvad angår arf efter och af föräldrarnes bakarfvingar och barnets äkta syskon, lägger närheten i skyldskap till grund för sina förordnanden på samma sätt som vid äkta skyldskap och endast i underordnad måtto fäster afseende vid den oäkta börden; jfr syskonen och deras afkomlingar emellan ALE IV s. 495—496 (Genf). För hvarje fall betager sålunda oäkta barns erkännande i ej ringa omfattning verkan af de romanska lagböckernas principiella förnekelse af oäkta barns arfsrätt efter andra än sina bröstarfvingar. De danska och norska stadgandena i ämnet bereda åter tillfälle till att utsträcka den arfsrätt, som de oäkta barnen äga efter moder- och mödernefränder, till att omfatta äfven fadern och hans släkt; jfr SZG art. 302—327 och 461. För engelsk rätts del gäller detsamma som om adoption och legitimation. Institutet har ej däri vunnit insteg. Däremot erbjuder äfven på denna punkt nordamerikansk rätt exempel på ett öfvergifvande af den engelska rättens grundsatser; jfr Kent II s. 214. Se ytterligare UMF II s. 306—307.

[1]) Då svensk lagstiftning ej försett äkta make med arfsrätt, vill detta säga, att den på denna punkt fasthållit vid germansk rätt och ej låtit sig påverkas af romersk; jfr Band II s. 3 not. 1 och s. 160 not. 1. Att en gift person dog utan kända arfvingar, torde i det äldre germanska samhället hafva varit ett alltför sällsynt fall för att påkalla en arfsrätt för äkta make näst efter arfvingarne och sålunda framför konungen. Med sträfvan att bibehålla släkten vid medlemmarnes egendom lät åter icke förlika sig att upptaga äkta make i arfsordningen med en successionsrätt till kvarlåtenskapen i dess helhet. Släktens rätt kräfde, att makens inskränktes till visst slags tillgångar och ej komme att omfatta sådana, af hvilka släktens maktställning särskildt berodde, eller för deras del åtminstone stannade vid en nyttjanderätt på lifstiden. I belysning häraf må ses svensk rätts saknad af arfsrätt för äkta make och dess bestämmelser om äktenskaplig rätt, nämligen om gemenskap i lös egendom och sådan fast, som aflats under äktenskapet, om fördel i samfäld lös egendom samt om mor-

I anslutning till denna arfsrätt utan stöd i vare sig köttslig

gongåfva i lös egendom eller nyttjanderätt till fast; jfr GB 9 §§ 3—7, 10 § 2 och 17 § 1 samt ofvan s. 1 not. 1. Tilläggas må allenast, att, med ändrade lefnadsförhållanden, en arfsrätt för äkta make näst efter arfvingarne ej längre kan sägas vara värdelös, och att hindret för en dylik arfsrätts införande jämte eller framför vissa arfvingar bortfallit, sedan testamentsfriheten nu mera är inskränkt allenast till förmån för bröstarfvingar och förty öfriga skyldemäns succession mindre är beroende på en rätt än på den dödes präsumerade vilja; se KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 1, jfrd med GB 8 § 1. Svensk rätt befinner sig med andra ord på en ståndpunkt långt bakom den närvarande rättsutvecklingen. För hvarje fall står den nu mera ensam i att förneka äkta make arfsrätt. Sådan finnes eljest öfverallt och utan hinder däraf, att enligt lag eller förord egendomsgemenskap råder mellan makarne. Till föredöme har tjänat senromersk rätt, enligt hvilken dels make i brist på arfvingar tog hela kvarlåtenskapen framför statskassan och dels nödställd änka i täflan med arfvingar regelrätt åtnjöt fjärdeparten intill visst maximibelopp, dock att, då arfvingarne voro den aflidnes barn, hvad hon sålunda ägde att bekomma ej heller fick öfverstiga en hufvudlott, och, om barnen därtill voro hennes, erhölls allenast under rätt till nyttjande och afkastning, d. v. s. med usufruktuarisk rätt. — På visst sätt står den engelska rätten nära den svenska, då den beträffande fast egendom (inheritance) principiellt förvägrar make arfsrätt, fastän den döde haft full frihet att genom testamente förfoga däröfver till dess eller annans förmån. Med principen har dock på sista tiden (Lag $^{25}/_{7}$ 1890) så till vida brutits, som, då äkta man dör utan testamente och afkomlingar, hans egendom i dess helhet går till änkan, om den understiger 500 pund, och för motsatt fall intill detta belopp, under lika fördelning af den återstående lösa egendomen (chattels personal and real) mellan henne och den därtill närmast berättigade arfvingen. I brist på testamente tager för öfrigt änka i täflan med mannens afkomlingar en tredjedel af hans lösa egendom samt änkling åter med samtliga arfvingars uteslutande all sådan hustruns kvarlåtenskap; se Stephen II s. 255—256 och 258—259 samt ALE XX s. 37—38, jfrda för Ontario i Canada med XXV s. 978 ibid. och för Victoria i Australien med XXVI s. 869 ibid. Skottsk rätt, som, i motsats till den engelska, låter äktenskap grundlägga egendomsgemenskap i makarnes lösa egendom, företer väl på grund däraf skiljaktigheter med de engelska stadgandena i ämnet, men i det stora hela allenast formaliter, hvaremot ett flertal nordamerikanska stater låta hvad i England gäller om lös egendom äga tillämplighet äfven vid fast, blott att änka af den senare vanligen allenast bekommer en tredjedel till nyttjande på lifstiden (dower); jfr Paterson s. 246—248 och Kent II s. 426—429 samt ALE II s. 81 och VII s. 788 (Illinois), VII s. 795, XII s. 1006, XV s. 621 och XXXI s. 549 —550 (Massachusetts), XIII s. 842—843 (Nevada) och XXV s. 850 (New-York). Denna senare rättighet ger ju också en erinran om svensk lagstiftning, hvarförutom engelsk, skottsk och nordamerikansk rätt i sina stadganden om hustrus paraphernalia erbjuda viss motsvarighet till hvad svensk rätt innehåller om makes uttagande af fördel i vissa lösörepersedlar; jfr Stephen II s. 311, Paterson s. 302—303

eller konstlad skyldskap fogar sig till sist stundom arfsrätt

och Kent II s. 163. Äunu andra rättssystem förete emellertid härutinnan likheter med den svenska rätten, i det att ej allenast änka utan efterlefvande make i allmänhet kan hafva rätt till fördel af nyssnämnda natur och äga att njuta sin arfsrätt till godo i form af en usufruktuarisk rätt till kvarlåtenskapen eller viss dess andel; jfr B. Ges. B. §§ 1649—1663, 1684, 1686 och 1932. Omfattande bestämmelser af båda slagen företer särskildt ZGB §§ 900—903, hvilken för öfrigt i vissa fall låter den efterlefvande maken välja mellan usufruktuarisk rätt till större andel och äganderätt till mindre; jfr SZG art. 462 och 463. Med undantag för engelsk och skottsk rätt tager make alltid arf framför kronan och innehafvare af dess rätt. Längre gå emellertid i sin ursprungliga lydelse hvarken den holländska eller den franska lagboken, hvilka sålunda också låta make stå tillbaka för erkända oäkta barn; se CC art. 767 och BW art. 879, jfrda med Lag $^{5}/_{9}$ 1874 för kantonen Genf i ALE IV s. 495—501 och Lag $^{20}/_{4}$ 1891 för Basel-Land i XXI s. 687 ibid. Regelrätt ställer det sig dock annorledes. Det är väl icke exempel på att äkta make utesluter den dödes arfsberättigade afkomlingar, föräldrar, syskon och dessas barn samt, med undantag för spansk rätt, ej heller på att han utesluter andra syskonens afkomlingar än barn. Men i italiensk rätt är så händelsen med sådana föräldrarnes sidoarfvingar, som till den döde befinna sig i aflägsnare led än det sjätte, i portugisisk och spansk rätt samt enligt belgisk lag $^{20}/_{11}$ 1896 och luxemburgisk $^{12}/_{6}$ 1905 med alla föräldrarnes sidoarfvingar och i tysk rätt därutöfver med andra föräldrarnes bakarfvingar än deras egna föräldrar; se ICC art. 753—755, PCC art. 2003 och 2004, SCC art. 930—952, ALE XXVI s. 498—503 och XXXV s. 340—342 samt B. Ges. B. § 1931. Att make icke utesluter den ena eller andra arfsklassen, betyder för öfrigt icke, att han är af densamma utesluten. Han kan hafva rätt att i täflan med de därtill hörande få viss andel af kvarlåtenskapen, vare sig till ägande eller under usufruktuarisk rätt; se bland annat fransk lag $^{9}/_{3}$ 1891, enligt hvilken på grund af ändring i CC art. 767 efterlefvande make har usufructus till respektive barns lott och $^{1}/_{4}$ af kvarlåtenskapen i täflan med den aflidnes bröstarfvingar och till hälften af kvarlåtenskapen i täflan med andra hans arfvingar. I dessa delar afvika för öfrigt bestämmelserna i ej ringa måtto från hvarandra. Vanligen är äkta makes anpart större eller mindre, allteftersom han täflar med fjärmare eller närmare skyldemän och sålunda särskildt ringa, då den döde lämnat efter sig afkomlingar. Sålunda äger i tysk rätt efterlefvande make rätt till en fjärdedel jämte afkomlingar och till hälften jämte andra sådana arfvingar som icke af henne uteslutas, samt får i engelsk rätt änka, som, efter hvad redan anmärkts, jämte afkomlingar ärfver en tredjedel af mannens efterlämnade lösa egendom, denna sin andel förhöjd till hälften, då ej dylika arfvingar men väl andra finnas i lifvet; jfr B. Ges. B. § 1931 och Stephen II s. 256. Stundom har ock i händelse af afkomling äkta make, såsom i norsk rätt, alldeles ingen successionsrätt (NAL § 28), måste, såsom i italiensk och österrikisk, nöja sig med en usufruktuarisk rätt (ICC art. 753 och ÖGB § 757, jfrda med ZGB § 901), eller är, såsom i dansk, italiensk och österri-

för trolofvad.[1]) Allt detta är företeelser, till hvilka den svenska rätten saknar verklig motsvarighet. Till den del som legitimation må kunna ske, bereder det barn principiellt rätt såsom äkta. Erkännande och adoption äro för svensk lag okända rättsakter. I fördel och morgongåfva kunde ju ses yttringar af arfsrätt för äkta makes del, så ock för fästekvinnas del i hennes rätt att vid fästmannens död ej allenast återfå sina fästningagåfvor utan äfven behålla »hvad henne gifvet var i lösören.» Men så uppfattas ej saken i svensk lag, som ej heller underkastar vederbörande i sagda deras rätt de för arf gällande föreskrifterna.[2]) På samma sätt stäl-

kisk, i en sin stadgade fjärdepartsrätt till ägande eller usurfructus underkastad förbehållet, att därpå ej får uppbäras mera än sons eller barns lott (DAL § 15, ICC art. 753 och ÖGB § 757). Äfven i förhållande till fjärmare skyldemän kan emellertid andelsrätten vara allenast usufruktuarisk; se SCC art. 834—837 och 953 samt fransk lag $^{9}/_{3}$ 1891, belgisk $^{20}/_{11}$ 1896 och luxemburgisk $^{12}/_{5}$ 1905. I allmänhet förfaller nu mera ej ens för änkas del sådan rätt vid omgifte; jfr SZG art. 464. Utan åtskillnad mellan könen, förbinda dock med omgifte ZGB § 901 rättighetens inskränkande till hälften samt, vid afkomlingar efter den döde, nyssnämnda franska, belgiska och luxemburgiska lagar dess upphörande. Dessutom medför visserligen änkas omgifte förlust af den särskilda usufruktuariska rätt till barns andelar, hvaraf hon må kunna vara i besittning på grund af sitt förestyre för minderåriga barn; se ZGB § 904 och B. Ges. B. § 1697. Vanliga äro föreskrifter, att makes arfsrätt ej träder i utöfning, om det i makarnes lifstid kommit till skillsmässa, skillnad till säng och säte eller åtgärd för det ena eller andra ändamålet. I dessa delar hafva de särskilda lagböckerna emellertid skiftande innehåll, hvarförutom väl somliga men ej alla för detta arfsrättens förverkande fordra, att skulden för det inträffade ligger den efterlefvande maken till last; se CC art. 767 och fransk lag $^{9}/_{3}$ 1891, SCC art. 952, DAL § 17, NAL § 28, ICC art. 757, PCC art. 2003, ÖGB § 759 och B. Ges. B. § 1933, jfrda med ZGB §§ 974, 976 och 992, SGB § 2055 och Allg. Landr. II, 1 §§ 632, 763, 766 och 827—830. Tilläggas må till sist, att i tysk rätt särskildt ansetts böra anmärkas, att vid skyldskap mellan makarne den efterlefvandes därpå grundade arfsrätt efter den döde ej beröres af hvad, som gäller om dess arfsrätt såsom äkta make; se B. Ges. B. § 1934. — LgK 1818 ÄB 1 § 25 och 1826 ÄB 1 § 24 samt LgB ÄB 1 § 26 gåfvo efterlefvande make arfsrätt för det fall, att inga arfsberättigade skyldemän funnos — LgB under villkor, att makarne icke vid dödsfallet voro skilda till säng och säte eller det dem emellan pågående rättegång om skillnad i äktenskapet.

[1]) ZGB §§ 896 och 898, jfrda med § 974 ibid.

[2]) Jfr GB 3 § 8, 5 § 1, 9 §§ 3—7 och 17 § 1, ÄB 8 § 1, Band II s. 160—194 och s. 823 not. 3 och III s. 6—13 samt ofvan s. 16 not. 1. Det sagda gäller äfven efterlefvande makes lagbestämda rätt att i fortsättning njuta

ler det sig, då hemföljd återfaller till gifvaren, om och när gåfvotagaren dör utan afkomlingar eller för motsatt fall den sista af dem aflider. Med de i öfrigt gällande reglerna om hemföljd har det icke satts i fråga att betrakta denna hemfallsrätt såsom arfsrätt, hvadan vår rätt ock saknar mostycke till hvad fransk rätt innehåller om gåfvo- och förläningsgifvares arfsrätt under de för hemföljd anmärkta förhållandena. [1])

All succession i kvarlåtenskap är universalfång i den mening, att den ej bereder succedenterna bättre rätt till den dödes efterlämnade egendom, än han själf haft. De äro därför ej heller i tillfälle att för sig åberopa god tros förvärf annat än i mån som så kunnat ske redan af den aflidne. Hvad de äga att få är det, som återstår, sedan de fullgjort samtliga den dödes förpliktelser, dessa må hafva kunnat göras gällande mot den aflidne själf eller först med hans frånfälle blifvit utkräfbara. Deras rätt står sålunda tillbaka ej allenast för den, som tillkommer sakrättsägare och borgenärer i vanlig mening, utan äfven för sådan som krafrätt på hemföljds och fästningagåfvors återfående, äktenskaplig likvidationsrätt, fördel af bo oskifto, morgongåfva, giftorätt och äkta barns understödsrätt. Detta hindrar dock icke, att fakta i tiden efter dödsfallet — såsom häfd, präskription och präklusion — kunna betaga de främmande anspråken deras utkräfbarhet och sålunda öka arfvingars, testamentstagares och danaarfsberättigades tillgodohafvanden i boet. Dylikt kan emellertid inträffa äfven i deras inbördes förhållanden. [2])

Finnes i förenämnda afseende ej någon skillnad mellan svensk och främmande modern rätt, förbinder åter icke svensk rätt med någon som helst succession i kvarlåtenskap plikt att gällda den dödes förbindelser, äfven till den del som hans efterlämnade tillgångar ej därtill förslå. Så till vida har, mot hvad flerstädes eljest är händelsen, det, som i romersk rätt förstods med universalsuccession, förblifvit främmande

till godo en den aflidnes nyttjanderätt: jfr KB 5/2 1808 p. 1, KF 9/7 1862 § 2 och Lag 14/6 1907 kap. 2 § 9 mom. 2.

[1]) Jfr GB 16 § 3, CC art. 351, 352, 747 och 766, Band II s. 775 not. 3 — s. 788 not. 3 samt ofvan s. 12 not. 2 och s. 14 not. 1.

[2]) Jfr GB 3 § 8, 11 §§ 8—11 och 16 § 3, ÄB 12 § 3, HB 17 § 2, UrfvLgn §§ 1 och 13—15, KF 21/12 1857 § 2, SU II s. 60 samt Band II s. 401 not. 1, s. 455—510, s. 660 not. 1 och s. 703—715 och 720—738.

för den svenska. Icke ens arfvingar och universella testamentstagare succedera i den dödes kvarlåtenskap såsom ett inbegrepp af rättigheter och förbindelser utan allenast i hvad, som må kunna finnas kvar af tillgångar, sedan de, som hafva bättre rätt, blifvit med dem förnöjda.[1]) Visserligen kunna bemälda två slag succedenter och därutöfver efterlefvande make råka i personligt ansvar för den dödes gälld. Men detta följer icke af själfva successionsfånget utan af vissa vederbörandes handlingar, hvilka sätta borgenärernas rätt i fara och därför förbundits med sagda äfventyr. I sak är för öfrigt icke skillnaden så synnerligen stor i förhållande till öfriga moderna rättssystem, låt vara att de i princip ställt sig på den romerska rättens ståndpunkt i ämnet. Den romerska rätten kom nämligen att medgifva befrielse från personligt ansvar, under förutsättning att vederbörande successorer afslogo arfvet (repudiatio hereditatis), afhöllo sig därifrån (beneficium abstinendi) eller tillträdde detsamma under boupptecknings upprättande (beneficium inventarii). Rättsmedlen gå igen i moderna rättssystem på romersk grund men äfven i dem, som principiellt förblifvit trogna den germanska grundsatsen, att succedent i boet ej med sin personliga egendom häftar för därvid lådande anspråks uppfyllande. De möta i svensk rätt på det sätt, att det vid personligt ansvar för boets gälld åligger arfvingar och efterlefvande make att inom vissa tider sörja för boupptecknings upprättande och att afträda boet till konkurs (urarfvagörelse), dock att arfvingar särskildt frikallats från förpliktelse i detta senare hänseende, ej allenast om de äro uteslutna från all delaktighet i boet, utan äfven om de hvarken varit närvarande vid boupptecknigen eller eljest tagit befattning med boet. Motstycken till ett förbehållslöst tillträde enligt ro-

[1]) Jfr ÄB 8 § 7 samt HB 10 § 10 och 18 § 8. Det svenska arfsfånget tillhör sålunda närmast det slags romerska universalsuccession, som, i motsats till »successio in omne jus», kallas »acquisitio per universitatem». I den tidigare romerska rätten var visserligen vid dylikt förvärf — såsom af staten vid en någon öfvergången capitis deminutio (borgerlig död) — allenast personens samtliga tillgångar föremål därför. Men i den senare rätten blef successorn ansvarig för förbindelserna intill tillgångarnas belopp. Hvad angick succession i kvarlåtenskap, lät åter den romerska rätten det stanna vid detta senare ansvar, allenast för det fall att den ägde rum enligt ett af soldat upprättadt testamente; jfr ofvan s. 1 not. 1.

mersk rätt erbjuda den svenska rättens stadganden om personligt ansvar, då någon tillträder boet efter dess föregående afstående till borgenärerna och sålunda tager boutredningen i sina händer eller gör detta senare på det sätt, att han, innan tiden för egendomsafträde är ute, åsidosätter de till borgenärernas säkerhet gifna föreskrifterna om boets vård eller eljest behandlar detsamma såsom sitt. Men visserligen förete de svenska bestämmelserna ej ringa afvikelser från romersk och främmande modern rätt. Utöfver hvad redan framgår af det anförda, må härutinnan bland annat anmärkas, att fråga endast är om personligt ansvar i förhållande till borgenärer och ej därjämte gent emot speciella testamentstagare, och att det å ena sidan ålagts ej allenast arfvingar utan äfven efterlefvande make, tillhopa kallade sterbhusdelägare, men å den andra endast för ett särskildt fall kan komma att drabba universell testamentstagare, nämligen i följd af ett hans tillträde af boet efter föregående afträde af make eller arfvinge. Urarfvagörelse innebär ej heller något afstående från rätt i boet, ej ens om det åtföljes af annans tillträde. Däri ligger allenast afträdande af värfvet att besörja boutredningen. Trots urarfvagörelsen står kvar ett anspråk på respektive öfverskott efter afslutad konkurs eller på del i sådana behållna medel, som yppats först efter tillträdet.[1])

---

[1]) Jfr UrfvLgn §§ 5—7, 10—12, 16, 17, 19—28 och 31, Band II s. 384—401, 405—416 och 657—696 samt ofvan s. 1 not. 1 och nedan s. 24 not. 2. Anmärkas må, att äfven rättssystem, som principiellt eller dock i större mått än det svenska tillägnat sig de romerska reglerna om arfvingars personliga ansvar för dödsboets förbindelser, icke alltid vidhålla grundsatsen för fall af oegentlig arfsrätt. Isynnerhet är detta händelsen beträffande kronan och innehafvare af dess rätt. Visserligen finnas rättssystem, hvilka äfven i denna del behandla kronan såsom arfvinge; se PCC art. 2007 och SCC art. 957, jfrda med Allg. Landr. II, 16 § 25 och SGB § 2620. Men andra fritaga staten uttryckligen från ansvar utöfver tillgångarna; se ZGB § 907, SZG art. 592 och BW art. 879. Tysk rätt uppnår samma resultat, då den väl frånkänner staten rätt att afsäga sig arf men förklarar, att det ej kan föresättas staten viss tid för bouppteknings förrättande, och sålunda skyddar den mot att förlora den därmed förbundna förmånen af befrielse från personligt gälldansvar; se B. Ges. B. §§ 1942 och 2011. Den franska rättens stadganden om dylikt ansvar vid tillträde utan bouppteckning äga åter enligt den förhärrskande meningen icke tillämplighet

Endast på nu angifna sätt bestå emellertid i svensk rätt särskilda regler om arfs afslående och tillträde, d. v. s. till ordnande af förhållandet till borgenärer samt i form af respektive boets afträdande till dem för utredning genom dem själfva i konkurs och af tillträde i mening af utredningens öfvertagande under personligt ansvar för gälldens fulla betalande. Det finnes ju emellertid äfven andra, för hvika det kan vara af vikt att snart nog få besked, hvem kvarlåtenskapen tillhör. Detta gäller äfven i förhållandet mellan de därtill successionsberättigade, hvilka efter vissa regler träda till hvarandras ledigvordna lotter. Dessutom kan äfven enligt svensk rätt något vara någon gifvet i testamente på det sätt, att det ålagts arfvinge eller annan testamentstagare att till honom utgöra en prästation, och hans rätt sålunda ställts i beroende däraf, att den belastade verkligen succederar och därmed blir skyldig att uppfylla det därvid knutna villkoret. Naturligen kan på bindande sätt en successor afstå från sin rätt i dödsboet ej allenast till förmån för viss person utan äfven i allmänhet och sammalunda afsäga sig ett frånträdande. Men härutinnan gälla allmänna rättsregler. Särskilda föreskrifter om arfs afslående och tillträde med verkan i förhållande till samtliga rättsintressenter i boet finnas icke och än mindre stadganden om rättsmedel för framtvingande af ett afgörande härutinnan och om tidsfrister för ändamålet. Till bristens afhjälpande verkar visserligen i någon måtto hvad, som finnes stadgadt om arfs- och testamentsrätts förlust i anledning af respektive präskription och försummad bevakning. Men oafsedt att sålunda det beredes vederbörande rymlig tid att förhala sitt bestäm-

---

hvarken på staten eller på efterlefvande make och erkändt oäkta barn, fastän de två senare kunna blifva personligen ansvariga för dödsboets gäld i anledning däraf, att de sammanblandat dess tillgångar med sina egna och, i brist på boupptecknings, icke förmå att utreda de förra tillgångarnas belopp; se CC art. 756—773, Sirey I s. 421 och 426 samt ofvan s. 1 not. 1. Enligt ZGB § 896, som gifver såväl trolofvad som äkta make arfsrätt endast till dödsboets nettobehållning, är ock för deras del personligt ansvar uteslutet, fastän äkta make visserligen under särskilda omständigheter äger att i stället för arfvingarne tillträda arf och boutredning samt därmed ock ikläda sig ifrågavarande ansvar; jfr §§ 937 och 951 ibid., SZG art. 574 samt nedan s. 24 not. 2.

mande, innebära laga åtgärder för rättsanspråkens bevarande icke bindande tillträde.[1])

I nämnda delar har svensk rätt dragit de yttersta slutsatserna af sin ställning till frågan om tidpunkten för succession. Denna äger nämligen rum omedelbart med dödsfallet, så att det antages, att de successionsberättigade samtycka till att förvärfva det dem tillkommande, men lämnas dem öppet att afstå därifrån. Häraf följer dock äfven, att, ända tilldess att den eller de, som efter omständigheternas föranledande äro närmast att succedera, på ett eller annat sätt skillts från sin rätt, de äro att räkna såsom kvarlåtenskapens ägare. Det finnes därför ej heller plats för eller behof af det romerska begreppet hereditas jacens, d. v. s. kvarlåtenskapen såsom juridisk person med viss förvärfs- och förpliktelseförmåga i tiden, innan arfvinge formligen tillträdt eller det eljest fastställts rätter arfvinges person. Råder ovisshet om den eller de successionsberättigade eller från deras sida dröjes med anspråks framställande, föranleder detta, att god man tillsättes för boets vårdande och förvaltande. Men hvad så sker äger, inbegripet förändringar i förmögenhetsväg genom rättshandel eller i annan ordning, rum för dem, hvilka till sist visa sig hafva laga successionsrätt och vilja begagna sig däraf. Någon allmän rätt att i sin förvaltning företräda och förplikta dem äger visserligen icke boets vårdare. Men detta följer icke af att han företräder den aflidne eller arfvet utan af de inskränkningar, som han i sitt företrädande af successorerna är underkastad på grund af sitt uppdrags art och syfte.[2])

[1]) Jfr ÄB 15 §§ 1—7 och 18 § 1 samt ofvan s. 1 not. 1 och nedan s. 24 not. 2.

[2]) Jfr ÄB 12 § 1 och 15 § 5, UrfvLgn § 20, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3, Band II s 261 not. 4—5 samt *Chydenius*, Om domstols vård af arf i FJFT 1904 s. 117—127. Enligt romersk rätt öfvergick omedelbart med dödsfallet kvarlåtenskapen på heredes sui et necessarii och — hvilket här icke erbjuder något intresse — jämväl på dem, som rätt och slätt kallades heredes necessarii, d. v. s. slafvar, som af sina aflidna ägare insatts till universella testamentstagare. För öfriga arfvingar i romersk mening (heredes voluntarii) innebar dödsfallet, ehvad det gällde arfvingar eller universella testamentstagare, allenast ett anbud att få förvärfva kvarlåtenskapen (delatio hereditatis). Själfva förvärfvet skedde genom en successorens därpå riktade viljeakt (aditio hereditatis). Ända till dess att så skett, behandlades kvarlåtenskapen alltjämt såsom en af den dödes person sammanhållen

Dödsfallet medför för öfrigt ej allenast omedelbar succession i den aflidnes äganderätts- utan äfven i hans besitt-

enhet, hvilken, förmögenhetsrättsligt företrädande honom, var såsom rättssubjekt beroende af hans i lifstiden ägda rättskapacitet. Detta var hvad, som kallades hereditas jacens. Med tillträde upplöstes åter enheten, samt sammansmälte dess tillgångar och förbindelser med successorns och blefvo sålunda delar af det genom hans person och rättskapacitet bestämda rättsområdet. I allt detta skedde i tidens lopp ingen ändring. Däremot gafs åt sui heredes i beneficium abstinendi en rätt att afslå arfvet på det vis, att, om de icke togo befattning med kvarlåtenskapen, de endast till namnet förblefvo arfvingar. Rättsförhållandena efter den döde ordnades, såsom om de icke funnits till. Det kunde ock föresättas dem en viss tid att fatta sitt beslut i saken. Heredes voluntarii fingo åter på en sin begäran tid att besinna sig på tillträde eller afslående. Begäran kunde vara helt och hållet frivillig men ock hafva framtvungits genom andra rättsägares väckta anspråk på att utfå sin rätt ur boet. Härvid var det blott tal om ett uppträdande af borgenärer. Men enligt den rådande meningen har hvad, som gällt för deras del, äfven ägt sin tillämplighet beträffande speciella testamentstagare och dem, som, i händelse af afslag, ägde att bekomma det sålunda ledigvordna. Underlåtenhet att inom tiden afgifva förklaring betydde från början anbudets afslående, men förordnades sedermera tvärtom skola gälla såsom tillträde. Därigenom utjämnades i väsentlig mån åtskillnaden mellan sui och voluntarii heredes, hvarförutom, då sui heredes förverkade sitt beneficium abstinendi genom handlingar af hvilka framginge afsikt att behålla arfvet (immixtion), tillträde af heres voluntarius kom att kunna ske formlöst och att anses ligga i hvarje uppträdande såsom arfvinge (pro herede gestio). Med tillkomsten af beneficium inventarii kunde emellertid den, som ägde att tillträda arf, i stället för att begära tid att därpå besinna sig tillträda under upprättande af en förteckning öfver dödsboets tillgångar och därmed göra sig anbudet till godo utan att behöfva gälda boets förbindelser utöfver de förtecknade tillgångarna. Han hade blott att inom viss tid påbörja och afsluta bouppteckningen, nämligen regelrätt respektive en och tre månader efter vunnen kännedom om delationen, och på yrkande edfästa riktigheten. Dylik bouppteckningsförmån tillkom icke heres, som begärt särskildt rådrum för att besinna sig på antagande eller afslag. Men han kunde emellertid hafva nytta af bouppteckningens upprättande. Om nämligen, såsom ske kunde, han tillsvidare tagit boet om hand i förvaltningsändamål, skyddade bouppteckningen honom från att, i händelse af arfvets senare afslående, få, i brist på tillförlitlig utredning af tillgångarnes storlek, utgifva dem jämlikt borgenärernas värderingsed. Heres, som tillträdt med begagnande af beneficium inventarii, hade åter att, så långt tillgångarna förslogo, med dem tillfredsställa borgenärer och speciella testamentstagare, allteftersom de anmälde sig, och således utan skyldighet att iakttaga deras inbördes företrädesrätt. Det ankom på dem, som sålunda kommit till skada, att efteråt söka vinna rättelse genom anställdt återkraf mot den eller dem, som gjort en vinst på deras bekostnad. Enär åter en heres voluntarius

ningsförhållanden, så att, på samma sätt som den aflidne, de successionsberättigade eller de, som hafva att iakttaga deras

först med tillträde antog det med dödsfallet honom gjorda anbudet, måste, för att arfsfång skulle äga rum i hans person, han upplefva ej blott dödsfallet utan äfven tillträdet och då alltjämt besitta arfskapacitet. Arfsrätten var i tiden före tillträdet med andra ord en rent personlig rätt, som ej öfvergick på arfvingens arfvingar eller andra hans rättsägare. Emellertid underkastades denna regel efterhand så väsentliga undantag, att till sist rätten att på grund af delation tillträda kunde sägas hafva blifvit successibel under särskilda inskränkande tids- och villkorsbestämmelser. För öfrigt gällde bland annat i ämnet, *att* med befrielse från personligt ansvar var förbundet beståndet af förutvarande gälldförhållanden mellan den aflidne och arfvingen samt rätt för den senare att få sina behöriga kostnader för dödsboet ersatta, *att* tillträde under tidsbestämmelse var ogiltigt och, bortsedt från förbehåll om boupptecknings förmån, äfvenledes tillträde under villkor, *att* heres icke delvis kunde tillträda det honom tillkommande utan med sådant antagande ansågs hafva tillträdt det hela, *och att* afslående liksom tillträde kunde ske formlöst. Arfvingens borgenärer voro icke i tillfälle att hindra ett hans förbehållslösa tillträde af bo, som var belastadt med förbindelser utöfver tillgångarna. Däremot stod i beneficium separationis det dödsboets borgenärer och speciella testamentstagare till buds ett rättsmedel, hvarigenom de kunde tillförsäkra sig betalning ur dödsboets tillgångar framför arfvingens borgenärer. De voro dock på visst sätt underkastade inskränkningar i förmånens begagnande till följd af arfvingens godtagande såsom gäldenär samt tillgångarnas föregående sammanblandning eller afhändelse och hade dessutom att iakttaga en viss tidsfrist för anspråkets väckande hos domstol. Osäkert är, huruvida däraf följde ett fullständigt uppgifvande af betalningsrätt i arfvingens personliga tillgångar eller det kvarstod befogenhet att hålla sig till honom för hvad, som ej kunde utfås ur hereditas. Källställena äro härutinnan stridiga. — Mestadels har modern rätt i behandlade delar anslutit sig till den romerska. Det har dock skett i olika mått och på olika sätt. Man kan hafva nöjt sig med att söka fullkomna de romerska instituten och anordningarna samt att bringa dem i ett ändamålsenligare sammanhang och därvid kommit till olika resultat. Men mer eller mindre har man äfven tagit intryck af germansk rättsåskådning, enligt hvilken succession endast ägde rum i kvarlåtenskapens nettobehållning och boutredningen skedde genom arfvingarne likvidationsvis samt dödsfall och arftagande i begrepp och tid städse sammanföllo. Särskildt i denna senare punkt har allmänt den germanska rättsgrundsatsen slagit igenom och sålunda äfven i rättssystem, som eljest principiellt stå på romersk grund. Med tanke på universella testamentstagare och särskildt en anordnad successionsföljd mellan ett flertal sådana kan visserligen vara återgifven den romerska rättsregeln, att arfsrätt under suspensivt villkor endast njötes till godo, så framt arfvingen öfverlefvat villkorets inträffande och då varit arfskapabel; se ÖGB § 703, jfrd med SGB § 2009 och Allg. Landr. I, 9 § 369. Men eljest förklaras regelrätt äganderätten med dödsfallet omedelbart öfvergå på dem, som enligt rätts-

rätt, åtnjuta besittningsskydd i kvarlåtenskapens tillhörigheter utan villkor af ett föregående besittningstagande. Där-

systemets terminologi äro arfvingar, och ett deras senare frånfälle sålunda ej lägga hinder i vägen för arfsrättens åtnjutande af deras rättsägare; se CC art. 718 och 724, BW art. 877 och 880, ICC art. 923, PCC art. 2011, SCC art. 657, dansk KF $^{11}/_{9}$ 1839 § 1, NAL § 76, ZGB § 928, ÖGB §§ 536, 537 och 809 samt B. Ges. B. §§ 1922 och 1942, jfrda med SZG art. 560, SGB §§ 2009 och 2010 samt Allg. Landr. I, 9 §§ 367 och 370. På sätt som i romersk rätt gällde om en heres voluntarius, talas dock beträffande fast egendom i skottsk om tillträde (service) med och utan boupptecknings-förmån samt om hereditas jacens; jfr Paterson s. 258—259. Äfven andra rättssystem innehålla emellertid föreskrifter om hereditas jacens. Stundom möta härvid ock rent romerska begreppsbestämningar; se ÖGB § 547, jfrd med SGB § 2246. Men i sak lämnas under sagda titel allenast förordnanden, huru, då arfvinge är okänd eller icke velat taga befattning med kvarlåtenskapen, arfsdomstolen har att tillsätta kurator för dess behöriga vårdnad, och hvilka dennes rättigheter och förpliktelser äro: se CC art. 811—814, BW art. 1172—1176 och ICC art. 980—983. Det är sålunda föreskrifter, som i andra rättssystem meddelats i sammanhang med åligganden för arfsdomstol att genom försegling och andra ändamålsenliga åtgärder förekomma förfarande af kvarlåtenskap utan vårdare samt att vidtaga åtgärder för att klargöra arfsförhållanden och bereda andra boets rättsägare än arfvingar tillfälle att komma till sin rätt däri; se B. Ges. B. §§ 1959—1966 och 2012, EG z. B. Ges. B. art. 140, ZGB §§ 924—927, PCC art. 2010, 2052 och 2054 samt SCC art. 1020 och 1026, jfrda med ÖGB § 798, SGB §§ 2247 och 2248, Allg. Landr. I, 9 §§ 460—481, CC art. 810 och 819, BW art. 1074, ICC art. 928 och 964 samt SZG art. 551—559. Därjämte möta dock romerska bestämmelser om tillträde, afslående och boupptecknings samt ett arfvingens personliga ansvar för boets förbindelser. Minsta spår af romersk påverkan visar engelsk rätt, som väl stadgar boupptecknings-plikt och i en händelse äfven personligt ansvar men icke för arfvinge utan för dem, som hafva att omhändertaga den lösa egendomen i och för likvidation. Det fall, hvari personligt ansvar uppstår, har för öfrigt ej någon direkt motsvarighet i romersk rätt; jfr Stephen II s. 247—249, Kent II s. 414—415 och ofvan s. 1 not. 1 in fine. Men äfven där man allsidigt gjort sig till godo nämnda romerska bestämmelser, har det skett i en mera eller mindre fri bearbetning. Den gamla åtskillnaden mellan heredes sui och voluntarii återfinnes icke. Det skulle då vara i ZGB §§ 928, 930, 1015, 1020—1022 och 1062, som väl tillägga universella successorer enligt testamente eller aftal egenskap af arfvingar men, i motsats till hvad som gäller om intestatarfvingar, icke låta deras rätt uppstå med dödsfallet utan först med tillträde och i händelse af deras frånfälle dessförinnan icke tillerkänna deras arfvingar i fortsättning afslags- utan tillträdesrätt. För hvarje fall intager ZGB härutinnan en särställning. Däremot kan visserligen hända, att än i dag arfsrätt i allmänhet förklarats bero af tillträde (ÖGB § 547, jfrd med SGB § 2250), eller att i allt fall vid arfvingens frånfälle dessförinnan hans arfvingar sägas succedera än i hans rätt att tillträda (ICC art.

förutan äro de äfven, så snart ej annan för egen eller tredje mans räkning satt sig i besittning af egendomen, i tillfälle

939) och än i rätten att tillträda eller afslå (ÖGB § 809, CC art. 781, BW art. 1097, PCC art. 2032 och SCC art. 1006). Faktiskt succederas dock efter honom i hans afslagsrätt; se B. Ges. B. § 1952, jfrd med SGB § 2265 och SZG art. 569. Enligt regel fordras ock afslags formliga afgifvande inför offentlig myndighet; se CC art. 784, BW art 1103, ICC art. 944, PCC art. 2034, SCC art. 1008, ZGB § 932 och B. Ges. B. § 1945, jfrda med Allg. Landr. I, 9 §§ 398—400 och SZG art. 570. Detsamma gäller flerstädes tillträde med boupptecknings; se CC art. 793 och 794, BW art. 1075, ICC art. 955 och 957, PCC art. 2044 och 2045, SCC art. 1011—1015 samt SZG art. 580 och 581, jfrda med ÖGB §§ 800—802. För hvarje fall skall myndighet på framställning taga viss befattning med boupptecknings; se ÖGB § 802, ZGB §§ 941 och 942 samt B. Ges. B. §§ 1993 och 2002—2004. Ett förbehållslöst tillträde kan åter allmänt ske utan iakttagande af särskild form samt har alltså för sig präsumtion och utgör principiellt regeln. Men regeln har visserligen sina undantag. Sålunda får enligt ZGB § 935 underlåtenhet att uppträda såsom arfvinge gälla såsom afslag, då efter vissa föreliggande omständigheters vittnesbörd den aflidne varit medellös; jfr SZG art. 566 och SGB § 2258 samt beträffande uteblifvet besked inom besinningstid för afslående ZGB § 949 och SGB §§ 2264 och 2266. Enligt dansk och norsk rätt (KF $^{8}/_{4}$ 1768 och dansk skiftelov $^{30}/_{11}$ 1874 § 72) tages åter, då arfvingarne afhålla sig från att befatta sig med boet, detsamma under offentlig skiftesbehandling med åtföljande boupptecknings förmån för arfvingar; jfr Allg. Landr. I, 9 §§ 413—421, hvilken vid tillträde förutsatte, att det skett under förbehåll om boupptecknings förmån, och till förbehållslöst tillträde kräfde såsom vid afslående formlig förklaring hos domstol. Tidsperioderna för afslående och boupptecknings förmåns begagnande äro på växlande sätt bestämda. B. Ges. B. §§ 1944, 1967 och 1994—1999 har fastställt en lagbestämd frist för afslående, medan boupptecknings tid föresättes af domstol på särskild framställning af dem, i förhållande till hvilka ett arfvingens personliga ansvar ifrågakommer. Rättssystem på fransk grund känna åter ett dylikt föresättande beträffande afslående; se ICC art. 951, PCC art. 2041, SCC art. 1004 och 1005 samt SGB §§ 2266—2268. Eljest hör till det franska systemet en första tid för boupptecknings och viss tid därefter för att besinna sig, huruvida arfvet skall afslås; se CC art. 795—800, jfrda med BW art. 1070—1076, ICC art. 959—962, SCC art. 1010—1019, Allg. Landr. I, 9 §§ 384, 385 och 424—428 samt SZG art. 587. Afslående och boupptecknings förmån hafva sålunda på visst sätt sammankopplats. ZGB § 932 har bestämt en gemensam fix tid för afslående och boupptecknings förmåns påstående; jfr SGB §§ 2265 och 2331. Hvad angår verkningarna af afslående samt tillträde med eller utan boupptecknings, afviker af de romanska rättssystemen åter från den romerska rätten den portugisiska. Densamma har nämligen i sin § 2019 principiellt förklarat, att arfvinge ej häftar utöfver dödsboets tillgångar för dess förbindelser, och tillägger laga boupptecknings allenast betydelse på det sätt, att i brist därpå det åligger arfvingen bevisskyldigheten i tvist om tillgångarnas storlek; jfr SGB §§

att, till den del som tradition är villkor för rättshandels verkan, förfoga öfver egendomen på sätt, i form och under

2328, 2331 och 2332. Tvärtom länder enligt ZGB §§ 943—950 bouppteckningens upprättande i fall af tillträde icke arfvingarne till befrielse från personligt ansvar, i hvad rör de på grund af utfärdad präklusiv årsstämning bevakade eller därförutan i full rättskraft bibehållna fordringarna; jfr SZG art. 582—591. En liknande motsats råder mellan fransk och tysk rätt. Såsom en extra bouppteckningsförmån upptager CC art. 802 tillfälle att befria sig från utredningen af ett gäldbundet bo genom dess afstående till borgenärer och legatarier; jfr BW art. 1078, ICC art. 968 och Allg. Landr. I, 9 §§ 455 och 456. Enligt tysk rätt är åter för en tillträdande arfvinges undgående af personligt ansvar icke tillräckligt, att han i laga ordning sörjt för bouppteckningens upprättande. Underlåtenhet att iakttaga en för ändamålet utsatt tid hör visserligen till de omständigheter, som utesluta från sagda förmåns åtnjutande. Men eljest äro därför villkor, att det kommer till konkurs eller en genom särskild kurator bestridd administration i likvidationssyfte. Skadeståndsansvar drabbar ock arfvingen, om han icke ofördröjligen afträder dödsboet till konkurs efter vunnen kännedom om missförhållande mellan boets tillgångar och förbindelser, hvarförutom med kännedom räknas lika en af vållande beroende bristande kännedom. Administration kan åter påfordras ej blott af arfvingen utan äfven inom två år efter tillträdet af dem, som äga betalningsrätt i boet. Både konkurs och administration utesluta föresättande och fortsatt löpande af inventariefrist; se B. Ges. B. §§ 1975—2000 och 2062, jfrda med SZG art. 593—597. I stadgandena går, särskildt i hvad de röra administration, igen beneficium separationis. Regelrätt möter det emellertid i sin gamla gestalt, nämligen såsom ett rättsmedel för andra rättsägare i dödsboet än arfvingen att framför hans borgenärer åtnjuta betalning ur dödsboets tillgångar; se CC art. 878—880 och 2111—2113, BW art. 1153—1156, ICC art. 1032 och 2054—2065, ZGB § 958 samt ÖGB § 812, jfrda med SGB §§ 2333—2342 och Allg. Landr. I, 16 §§ 500—506. Allenast enligt ÖGB § 812 medför därutöfver afskiljandet arfvingens befrielse från personligt ansvar jämlikt förbehållslöst tillträde. Äfven i öfrigt hafva de romerska rättsreglerna bibehållit sig. En plats vid sidan af beneficium inventarii fyller alltid beneficium separationis på det sätt, att det medför betalningsrätt i vissa tillgångar och ej allenast intill visst belopp; jfr ICC art 2058. Institutet saknas emellertid i spansk och portugisisk rätt; jfr SCC art. 1034, som förbjuder inventararfvinges enskilda borgenärer att inblanda sig i den af honom verkställda boutredningen men gifver dem rätt att begära kvarstad å möjligen uppstående öfverskott. I norsk och dansk rätt kan åter det sägas hafva i form af den tyska administrationen införts under skydd af beneficium inventarii. Bouppteckningsförmåns åtnjutande är nämligen satt i beroende af boets öfverlämnande till offentligt skifte genom myndighet, som därvid före delningen har att med tillgångarne sörja för betalningen af boets gälld. Personligt ansvar för arfvingarne inträder åter i följd af privat skifte och särskildt åtagande vid offentligt; se KF $^{8}/_{4}$ 1768 och dansk skiftelov $^{30}/_{11}$ 1874 §§ 16—18. Arfvingarnes borgenärer äga — såsom särskildt framhålles i CC art. 881 och

villkor, som skulle hafva gällt för den aflidne. Ej heller är ett deras besittningstagande inom viss tid villkor för häfde-

BW art. 1157 — icke någon separationsrätt i förhållande till dödsboets; jfr åter för äldre tid Allg. Landr. I, 16 §§ 507 - 512. Däremot har i romanska rättssystem det gifvits dem en rätt att, då arfvingen dem till skada och förfång afslagit, få tillträda boet för att därur göra sig betalda för sina fordringar, utan att i öfrigt, d. v. s. beträffande öfverskottet, den af afslaget föranledda successionen i arfsrätten rubbas; se CC art. 788, BW art. 1107, ICC art. 949, PCC art. 2040 och SCC art. 1001, jfrda med ZGB § 931 och SZG art. 578. En erinran om den svenska rättens tillträde efter urarfvagörelse och det därmed förbundna förvärfvet på öfriga sterbhusdelägares bekostnad (UrfvLgn § 28) ger ZGB §§ 937 och 951, då den, där närmaste arfvingen afslagit arfvet, erbjuder det åt maken med förbigående af fjärmare arfvingar; jfr SZG art. 574 och 575. Enligt ZGB § 938 skola ock boets tillgångar, om ej heller tillträde sker från makes sida, användas till borgenärernas förnöjande och möjligt öfverskott på begäran utgifvas åt arfvingarne eller maken; jfr SZG art. 573, Allg. Landr. I, 9 § 410 och PCC art. 2125. Närmast svensk lag stå eljest de tyska, schweiziska, norska och danska rättssystemen, enär de för befrielse från personligt ansvar trots bibehållen arfsrätt ej nöja sig med boupptecknings utan kräfva en boutredning, som lämnar största säkerhet, för att andra boets rättsägare än arfvingen må utfå sitt under åtnjutande af inbördes företrädesrätt. I allt väsentligt erbjuda nämligen den tysk-schweiziska administrationen och det dansk-norska offentliga skiftet likhet med ett konkursförfarande. Iakttagelsen föranleder en kritisk anmärkning. Förutom svensk rätt hafva allenast ett fåtal lagstiftningar, nämligen engelsk och portugisisk samt i tiden före 1896 års tyska lagbok sachsisk från 1863, principiellt uttalat sig för den germanska grundsatsen, att arfvinge häftar för dödsboets förbindelser allenast intill beloppet af dess tillgångar. Den svenska rätten har emellertid icke blott vida öfverträffat dem alla i medgifvanden åt den motsatta romerska grundsatsen, utan äfven på denna punkt gått längre än den romerska rätten och flertalet af de därtill sig anslutande rättssystemen, då den för arfvinges befrielse från personligt ansvar ej nöjer sig med boupptecknings laga upprättande utan äfven kräfver konkursutrednings vidtagande inom viss tid (UrfvLgn §§ 5, 16, 20 och 21) och därmed på angifvet sätt tagit plats i led med tysk, schweizisk, dansk och norsk rätt; jfr Allg. Landr. I, 9 §§ 452—456, som ålade inventararfvinge att svara för förmånsberättigade fordringar, i mån som de ej kunde täckas med tillgångar i boet på grund af de senares användning till att betala sämre ställda fordringar, och anvisade honom att för äfventyrets undgående begära öppnandet af ett likvidationsförfarande. I de rättssystem, i hvilka boupptecknings bereder arfvinge rätt att utan personligt ansvar själf besörja boutredningen, äro för öfrigt visserligen träffade särskilda anstalter, för att öfriga rättsägare må komma till sin rätt enligt den dem emellan rådande företrädesordningen. I förhållandet mellan borgenärer och legatarier går igen den romerska återkrafsrätten mot sämre ställda rättsägare; se CC art. 809, BW art. 1085, ICC art. 977, PCC art. 2061 och SCC art.

tids oafbrutna löpande. Afhända eller belasta de fast egendom i dödsboet, kan åter icke utan föregående lagfart för

1029, jfrda med SGB § 2332. Men därjämte har — med inskränkning af arfvingens principala rätt att förnöja vederbörande rättsägare, i mån som de anmäla sig — det gifvits borgenärer rätt att påkalla domstols bistånd för förmånsrättsordnings iakttagande vid betalning (CC art. 808, BW art. 1083 och 1084, ICC art. 976 samt PCC art. 2056—2059) samt meddelats förbud mot legaters utgifvande före viss tidpunkt och infriandet af då veterlig gäld (BW art. 1085, PCC art. 2056 och 2059 samt SCC art. 1025 och 1027), hvarförutom bouppteckningsförfarandet ställts i sammanhang med offentlig och privat kallelse på borgenärer och legatarier (BW art. 1082 och 1083, PCC art. 2048, SCC art. 1014, ZGB § 943, SZG art. 582 och ÖGB §§ 813—815). Än vidare bestå en mängd föreskrifter, andra boets rättsägare än den administrerande inventararfvingen till säkerhet och kontroll gent emot den senare; se CC art. 803—807, BW art. 1079—1081, 1086 och 1088, ICC art. 969—971 och 973—975, PCC art. 2052, 2054 och 2055 samt SCC art 1024, 1030 och 1031, jfrda med Allg. Landr. I, 9 §§ 444—451. I B. Ges. B. §§ 1970—1973 finnes en rätt för arfvinge att begära offentlig stämning på borgenärer och länder en sådan vid förbehållslöst tillträde honom delvis till befrielse från personligt ansvar, nämligen på det sätt, att, med vissa undantag, de borgenärer, som försuttit anmälningstiden, ej äga betalningsrätt i annat än dödsboets tillgångar efter särskilda närmare bestämmelser; jfr beträffande tillträde med bouppteckningsförmån ÖGB §§ 813 och 814 samt preussisk lag $^{28}/_{3}$ 1879. Fullt präkluderande verkar, bortsedt från vissa undantag, åter, såsom i svensk rätt (KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 9—14), den vid sistberörda slags tillträde enligt ZGB utfärdade kallelsen på borgenärer; se ZGB §§ 943—946, jfrda med SZG art. 582, 583, 590 och 591. Å andra sidan likställer B. Ges. B. § 1974 under vissa förbehåll med nämnda sin präklusion borgenärs underlåtenhet att inom viss kortare präskriptionstid efter dödsfallet göra sin fordran gällande. — Arfvingens ifrågakommande personliga ansvar är ej alltid af lika omfång. Oftast är det ett ansvar icke allenast för den dödes gälld utan äfven för alla de förbindelser, som på grund af den dödes vilja eller eljest äro att fullgöra ur dödsboet och af arfvingen såsom dess ägare i fortsättning efter den aflidne. Därunder rymmas sålunda exempelvis begrafnings- och bouppteckningskostnad, arfsskatt, förpliktelser jämlikt behörig rättshandel af en boets vårdare samt legat och, såsom i den tyska lagboken särskildt angifvits, laglott; se CC art. 724 och 802, BW art. 1078, ICC art. 968, SCC art. 659, 1003 och 1023, ÖGB §§ 531, 547—549, 801 och 802 samt B. Ges. B. §§ 1967—1969. Liksom i svensk rätt omfattar åter arfvingens personliga ansvar enligt schweizisk, dansk, norsk och skottsk rätt icke legater och afser principiellt allenast förbindelser, som ålegat den döde i lifstiden; se SZG art. 560, ZGB §§ 923, 950 och 1031, Deuntzer, Arveret s. 227—229 samt Paterson s. 228—230, 259 och 261—262. Där ej, såsom i romersk rätt, tillträde af arf och boutredning principiellt är förbundet med personligt ansvar utan tvärtom arfvingen regelrätt därifrån fritagits, kan dock på visst sätt ett tillträde hafva verkningar för arfvingen i gälldafseende. Sålunda stadgar den portugisiska lagboken §

dem deras medkontrahenter vinna respektive lagfart eller inteckning och de därmed förknippade förmånerna. Möta ej

800, att tillträde med bouppteckning ej medför konfusio i arflåtarens och arfvingens personer, och låter sålunda den motsatta regeln gälla i händelse af ett förbehållslöst tillträde. Enligt engelsk rätt äger åter visserligen executor, d. v. s. regelrätt testamentstagare, att framför andra likstående fordringar taga betalning för sina egna och för ändamålet innehålla tillgångar till de senares belopp (right of retainer), men saknar åter administrator, d. v. s. för vanliga fall en arfvinge, sådan befogenhet; jfr Stephen II s. 250—251. Hvad åter angår rättssystem, som i ansvarsfrågan befinna sig på romersk grund, betyder befrielse från personligt ansvar städse också ett förebyggande eller häfvande af konfusio i arflåtarens och arfvingens rättsförhållanden samt dessutom en arfvingens redovisningsplikt för öfvad förvaltning och ersättningsrätt för ändamålsenliga kostnader i dödsboets vård och företrädande, hvarförutom den tyska lagboken meddelat härmed öfverensstämmande bestämmelser om kvittnings förfallande; se CC art. 797, 799, 802, 803 och 810, BW art. 1078, 1079 och 1087, ICC art. 966, 978 och 979, PCC art. 2059 och 2063, SCC art. 1023, 1031 och 1033, ZGB §§ 776 och 952 samt B. Ges. B. §§ 1976—1979 och 1991, jfrda med SGB §§ 2285, 2328—2332 och 2389. Allt detta är romersk rätt eller slutsatser på grund af dess ställning i saken. Efter föredöme af romersk rätt hafva äfven egenvilligt förfogande öfver kvarlåtenskapens tillgångar och deras svikliga undandöljande samt förseelser mot bouppteckningsplikten förklarats utesluta befrielse från personligt ansvar; se CC art. 792, 800 och 801, BW art. 1076 och 1077, ICC art. 953, 967, 973 och 974, PCC art. 2053, SCC art. 1002 och 1024 och B. Ges. B. §§ 2005 och 2013, jfrda med Allg. Landr. I, 9 § 439. Stundom hafva åter ej allenast villkors- och tidsbestämmelser förordnats betaga afslående och tillträde deras giltighet utan äfven deras inskränkande till andel af arf eller arfslott; se PCC art. 2022, SCC art. 990 och B. Ges. B. §§ 1947 och 1950, jfrda med Allg. Landr. I, 9 §§ 394—396. Eljest rättar man sig i denna senare del efter omständigheterna; se för fransk rätt Sirey I s. 428 och för förutvarande sachsisk rätt SGB § 2255, som alltjämt lät ett delvis tillträde gälla såsom fullt. Af de i öfrigt meddelade talrika bestämmelserna i ämnet framgå såsom ledande grundsatser, *att* tillfälle till afslående och tillträde uppstår med dödsfallet, *att* tillträde har återverkande kraft till tiden för dödsfallet fastän under förbehåll om skydd för god tros förvärf, *att* tillträde och afslående utgöra fria viljeakter och principiellt ej kunna frånkommas annat än på de för rättshandel i allmänhet gällande återgångsskäl, *att* afslående kan ske under förbehållen rätt till legat och laglott, *att* allmänna preskriptionsbestämmelser äga tillämplighet på arfsrätten, *att*, i brist på tidigare bestämmande, tillträde kan ske, så länge preskriptionstiden ej ännu utgått, *att* arflåtaren för hvarje fall icke testamentsvis kan beröfva arfvingen rätt att begagna sig af bouppteckningsförmån, *och att*, då arfvingarne äro flera, de hvar för sin del äga att afslå eller tillträda men, då det tvistas om tillträde med eller utan bouppteckning, tillträdet skall ske på det förra sättet eller, såsom det ock heter, bouppteckning upprättande gälla till förmån för alla

hinder från en innehafvares sida, må till sist, utan åtskillnad mellan fast och lös egendom, arfvingarne af sig själfva om-

arfvingarne; se CC art. 774, 775, 777, 783 och 789, BW art. 882, 1089—1091, 1093, 1096, 1099, 1101, 1108, 1111 och 2004, ICC art. 929, 933, 940, 942, 943, 945, 956, 958, 972 och 2135, PCC art. 2018, 2021, 2031, 2035, 2036, 2039 och 2047, SCC art. 988, 989, 997, 998, 1007, 1010, 1016, 1022 och 1964, ChNL V, 2 art. 16 och norsk lag $^{12}/_{10}$ 1857 § 27, dansk skiftelov $^{30}/_{11}$ 1874 §§ 4 och 6, ZGB §§ 930 och 941, ÖGB §§ 803, 806—808, 1451, 1479 och 1481 samt B. Ges. B. §§ 194, 1942, 1943, 1946, 1949, 1954—1957 och 2063, jfrda med SGB §§ 2254, 2257—2260 och 2290, Allg. Landr. I, 9 §§ 402, 411, 412 och 494 samt SZG art. 567, 580 och 600. Men reglerna hafva ej alltid uttalats och stundom underkastats undantag. Så finnas exempel, att boupptecknings efter laga tid medför bouppteckningsförmån, så snart arfvingen ej på grund af annan omständighet än tidens försittande må anses hafva tillträdt arfvet utan sagda förmån (CC art. 800 och BW art. 1076), och att, om arfsrätten ej ännu präskriberats, arfvingen äger att trots föregående afslående tillträda, därest icke under tiden annan behörigen antagit arfvet (CC art. 790, BW art. 1102 och ICC art. 950). Enligt SCC art. 1007 kunna åter somliga arfvingar tillträda med och andra utan bouppteckning, medan CC art. 732 påbjuder tillträde med; då de ej enas om afslag eller tillträde. Dansk rätt betjänar sig än vidare i fråga om arfsrätts försittande icke af den tjuguåriga fordringspräskriptionen utan af en särskildt stadgad femtonårig; jfr ChDL V, 2 art. 11, KF $^{3}/_{4}$ 1817 och KF $^{11}/_{9}$ 1839 §§ 1 och 2. I ZGB §§ 122 och 939 är åter präskription ersatt med tioårig häfd samt i PCC art. 517—531 och 2017 med häfd på 5, 10, 15 och 30 år; jfr SZG art. 600 och beträffande talan på innehafvares bristande arfskapacitet SCC art. 762. Utöfver det sagda innehålla ytterligare lagböcker på romersk grund ofta nog talrika men ock skiljaktiga bestämmelser, huru det ställer sig med tillträde och afslag af omyndiga, juridiska personer och andra under målsmanskap eller myndighets uppsikt, hvad skall räknas såsom tillträde och hvad åter icke, huru det succederas i det genom afslag ledigvordna, om och i hvad måtto arfvinge äger rätt att, då arfslotter erbjudas honom på olika grunder, förbinda ett sitt tillträde med afslående och hvad härutinnan tillkommer honom särskildt beträffande en honom i följd af medarfvinges afslag tillfallen lott, hvad är att iakttaga med afseende å bouppteknings laga upprättande, edfästande, bevisvärde och offentlighet, i hvad omfång och under hvilka förhållanden domstol må medgifva ändringar i lagbestämda frister för afslående och bouppteknings verkställande, i hvilken utsträckning arfvinge före tillträde har rätt och plikt att vidtaga åtgärder för dödsboets vårdande, huru vidt hans vårnadsansvar ställer sig för fall af en hans administration under redovisningsplikt till öfriga rättsägare, huru gälldansvar fördelar sig på ett flertal arfvingar, hvad gäller om personligt betalningsansvar för den, som obehörigen trädt till arfvet, och för rätter arfsvindikant, samt under hvilka omständigheter tredje man åtnjuter rättsskydd i förvärf vid inträdd växling i kvarlåtenskaps innehaf eller ägande eller må njuta underhåll af boet; se CC art. 217—225, 461, 462, 509, 776, 778—780, 785—787, 790, 792, 796, 798,

händertaga kvarlåtenskapens tillgångar och förty utan myndighets förmedlan och invisning. [1])

800 och 870—876, BW art. 163, 167, 169—172, 459, 506, 947, 1071—1073, 1092, 1094, 1095, 1104—1106, 1110 och 1146—1152, ICC art. 226, 227, 296, 329, 930—932, 934—938, 941, 945—948, 959, 963—965 och 1027—1033, PCC art. 243, 321, 1193—1195, 1197—1202, 2012, 2020, 2023—2030, 2035, 2038, 2046, 2050, 2064—2097 och 2115—2123, SCC art. 61, 65, 200, 269, 981—986, 992—996, 999, 1000, 1009, 1017, 1021 och 1084—1087, ZGB §§ 923, 924, 934, 936, 940, 942 och 957, ÖGB §§ 233, 550, 802, 805, 808, 810, 816—818, 820 och 821 samt B. Ges. B. §§ 1453, 1935, 1948, 1949, 1951, 1953, 1957, 1959, 1963, 1969, 1978, 2001—2004, 2006—2010, 2012 och 2058—2061, jfrda med SGB §§ 2249—2253, 2261—2264, 2269—2276, 2324, 2325 och 2327, Allg. Landr. I, 9 §§ 388—393, 401, 405, 406, 420, 421, 425—432, 434—459 och 496 och II, 18 § 643 samt SZG art. 553, 571, 572, 580—587 och 606. Se vidare nedan s. 34 not. 1.

[1]) Jfr BB 10 § 6, PrL till StrLgn § 16 mom. 6, LgfrtsLgn §§ 2 och 8, IntLgn §§ 12, 41, 54 och 55 samt Band II s. 84 not. 1. — Med det nära sammanhang, hvari enligt germansk rätt äganderätt och besittning stodo till hvarandra, föll det sig naturligt att förbinda jämväl besittningens öfvergång med dödsfallet, så att den döde betraktades hafva insatt arfvingen i besittningen (le mort saisit le vif). För närvarande finnes denna grundsats också biträdd i flertalet moderna rättssystem; se CC art. 724 och 1006, BW art. 880 och 1002, ICC art. 925, PCC art. 2011, ZGB § 69, SZG art. 560, B. Ges. B. § 857 och beträffande fast egendom för engelsk rätt Paterson s. 258. Härvid afses i hufvudsak fortsatt besittningsföljd och en besittningstalan, vare sig att besittningen kränkts i den aflidnes lifstid eller någon efter dennes död egenmäktigt satt sig in i egendomen; jfr ICC art. 26. I den romerska rätten ställde sig saken annorledes. Ursprungligen kunde herrelöst arf (hereditas jacens) tagas i besittning och häfdas af hvem som helst (usucapio hereditatis). Till skydd i arfsrätt hörde alltså, att arfvingen var eller snarast kom i besittning af arfvet. Senare skyddades åter besittning mot arfsanspråk, allenast om den berodde på laga myndighets förordnande. Men därmed gjorde sig ock gällande, att arfvinge ej själf ägde att träda till besittningen, utan för ändamålet hade att påkalla myndighets pröfning och beslut (bonorum possessionem agnoscere) Det romerska uppfattningssättet låter sig spåras äfven i modern rätt. Sålunda har det varit en tid, hvarunder, efter närmare kännedom om den romerska besittningsläran, man hyllade den meningen, att besittning upphörde med döden och till besittning i arfvingarnes personer hörde ett deras besittningstagande; jfr ännu SGB §§ 211 och 2288. Men man gjorde äfven gällande, att besittningstagande ej finge ske formlöst, utan kräfde särskilda högtidliga former eller till och med, såsom alltjämt är händelsen enligt ÖGB §§ 797—799 och 819, domstols anlitande och beslut; se ock för skottsk rätt Paterson s. 258. Det må för öfrigt märkas, att äfven sådana rättssystem, som uttalat sig för besittnings öfvergång med dödsfallet, delvis dock förordna på lika sätt som den österrikiska rätten. Sålunda öfvergår visserligen enligt fransk rätt besittningen omedelbart med dödsfallet på arfvingar och, i brist på laglottsberättigade, regelrätt jämväl på dem,

Bortsedt från hvad, som sagts om personligt gälldansvars uppkomst för bodelägare i anledning af särskilda om-

som genom testamente fått sig tillagda kvarlåtenskapen i dess helhet, men äro i öfrigt testamentstagare anvisade på att hålla sig till nyssnämnda rättsägare för att utfå sin rätt, och skola sådana arfvingar som naturliga barn, äkta make och staten alltid vända sig till myndighet för att blifva insatta i besittningen; se CC art. 724, 770—773, 1004—1008, 1011 och 1014. Lika föreskrifter hafva SZG art. 560 rörande testamentstagare i gemen, BW art. 1006, ICC art. 863, PCC art. 1838 och SCC art. 885 i fråga om speciella testamentstagare, ICC art. 927 beträffande oäkta barn vid arf jämte äkta samt BW art. 880, PCC art. 2008 och SCC art. 958 med afseende å staten såsom arftagare; se ock rörande lös egendom för engelsk rätt nedan s. 42 not. 2. Det säger sig för öfrigt självt, att, då en persons egenskap af arfvinge är omtvistad, domstol äger att förhindra honom från besittningstagande och sörja för boets behöriga vård; jfr BW art. 880 Detta har dock icke något att göra med hvad i det föregående omförmälts beträffande besittnings öfvergång och myndighets medverkan därvid samt kan därför ej heller tillskrifvas en inverkan af romersk rätt. Inom de särskilda arfsstadgandena hör det närmast samman med dem, som röra tvist om arf och domstols plikt att till säkerhet för dem, som ej själfva äro i tillfälle att bevaka sin rätt, på visst sätt taga befattning med dödsboet och öfva tillsyn öfver dess handhafvande. Dylika bestämmelser äro, om än skiftande till innehållet, öfverallt vanliga och finnas jämväl i svensk rätt. Det må bemärkas den senares förordnanden om arfstvist, om bouppteckning upprättande och ingifvande till arfsdomstolen inom stadgade tider, om domarens plikt att vid dröjsmål gå i författning om uppteckning, försegling och sättande i förvar, om antecknande af omyndigs eller utrikes vistande arfvinges rätt i boet och om rättens eller domhafvandens tillsättande af personer att vårda dödsboets samt omyndiga och frånvarande sterbhusdelägares rätt; se ÄB 9 §§ 2—5, 12 § 1, 14 § 1 och 15 § 5 samt KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3, jfrda med KR $^{16}/_{10}$ 1723 p. 7 hos Modée I s. 423 och KF $^{31}/_{5}$ 1793 ibid. XV s. 414, Band. II s. 644 not. 1—s. 648 not. 1 och s. 710 not. 1—s. 714 not. 1 och IV s. 82 not. 1—s. 83 not. 4 och s. 437 not. 1—2 samt ofvan s. 24 not. 2. Allt detta tillhör för öfrigt senare svensk rätt, om det ock har haft sina föregående i tidigare; jfr nedan under andra kapitlet III, 2. Anknytningspunkter till en utveckling med ett mera allmänt besittningstagande genom domstols förmedlan har gällande svensk rätt haft i sina stadganden om borgmästares och råds rätt att utse gode män till att bevista bouppteckning; se ÄB 9 § 1 och Band II s. 706 not. 2. Därur skulle nämligen lätt hafva kunnat utveckla sig ett förfarande af likhet med det dansk-norska offentliga skiftet, som på sitt sätt utgör ett besittningsförvärf af nyssnämnda beskaffenhet; jfr ChDL och ChNL V, 2 art. 16 och ofvan s. 24 not. 2. En förmedling mellan det romersk-österrikiska insättandet i besittning genom domstol och det självvilliga besittningstagandet, sådant det principiellt äger rum i flertalet moderna rättssystem, betecknar hvad i tysk rätt afhandlas under »Erbschein». Utan sammanhang med arfstvist äga nämligen de,

ständigheter, inträder i det stora hela ingen ändring i förutvarande sakrättsägares och borgenärers ställning. I de senares gemensamma intresse hafva visserligen, i anknytning till förordnandena om urarfvagörelse under befrielse från personligt gälldansvar, meddelats bestämmelser i syfte att viss tid bortåt hindra en dödsboets borgenär från att, vare sig genom frivillig betalning eller utmätningsvis, slutgiltigen göra sig sin fordran till godo eller därför vinna säkerhet, så ock därtill fogats särskilda stadganden om rättshandels återgång och ogiltighet vid inträffande konkurs. Under förutsättning att konkurs icke uppstår utan boutredningen stannar i arfvingarnes händer, har det tvärtom jämväl medgifvits att i förtid kräfva och betala gäld — det förra i brist på tillfredsställande säkerhet och det senare, så framt det skall skiftas mellan flera sterbhusdelägare samt borgenären ej har pantsäkerhet i inteckning och vill nöja sig med sin betalningsrätt däri. Men principiellt äga arfvingarne att på samma sätt som förut den döde förfoga öfver boet samt sakrättsägare och borgenärer att på sätt som hittills söka sin rätt.

Borgenärerna kunna därför ock påyrka konkurs under samma omständigheter som i den aflidnes lifstid och sålunda på ett sitt iniativ få dödsboet till sig afträdt i och för utrednings besörjande. Konkurs är för dem i öfrigt enda medlet för att förekomma en sammanblandning med de successionsberättigades förmögenhet och risken, att dödsboets tillgångar användas till förnöjande af de senares personliga borgenärer. Så länge det icke kommit till en dödsboets

som förmena sig vara arfvingar eller universella testamentstagare, att underställa vederbörande domstol sina anspråk och, därest de uppfylla stadgade kraf på bevis, få till sig utställdt ett domstolens vitsordande (Erbschein) af deras arfsrätt, hvaraf åter följa präsumtion för laga arfsrätt och trygghet för tredje man vid hans rättshandel i god tro med intygets innehafvare; se B. Ges. B. §§ 2353—2370, jfrda med Allg. Landr. I, 9 §§ 494—496 och preussisk lag $^{12}/_{3}$ 1869. Införandet af Erbschein har närmast berott på behofvet att få ett tillfredsställande underlag för besittningshafvarens antecknande såsom arfvinge i fastighetsregistret och att sålunda, utan äfventyrande af grundsatsen om dess trovärdighet, bereda honom tillfälle att förfoga öfver ärfd fastighet och rättighet därtill; jfr SGB §§ 2286 och 2287. På sätt som gäller om Erbschein, kunna enligt B. Ges. B. §§ 1507 och 2368 jämväl testamentsexekutor erhålla bevis om sitt förordnandes lagenlighet och efterlefvande äkta make om sin rätt att sitta i bo oskifto; jfr rörande testamentstagare SZG art. 559.

konkurs, kunna nämligen arfvingens borgenärer, i täflan med dödsboets, söka betalning ur den arffallna egendomen. De äro blott underkastade lika inskränkningar som de senare i fordringarnas uttagande och säkerställande. Det enda, som kommer till, är, att, då boet skall delas mellan flera, det mot en delägares borgenär kan af öfriga delägare göras gällande, att hvad, som slutligen skall falla på den förstnämnde delägarens lott efter slutad boutredning, ej räcker till för den ifrågavarande gälldens fulla eller delvisa betalning, och att det åligger borgenären att visa motsatsen. Men detta är en fråga allenast mellan vederbörande delägares borgenär och öfriga delägare. Efter uppståndén konkurs njuta åter sterbhusdelägares borgenärer betalningsrätt allenast i de efter konkursens afslutande möjligen återstående tillgångarna. Någon särskild tidsinskränkning består icke beträffande dödsboets afträdande till konkurs annat än så till vida, som den aflidnes borgenärer ej kunna påyrka det efter fullbordadt skifte. För hvarje fall äger sålunda hvar sterbhusdelägare för sig principiellt befogenhet att huru sent som helst afträda dödsboet till konkurs i form af urarfvagörelse. Härutinnan äga icke hans borgenärer att hindra honom, äfven om han själf skulle vara i konkurs. Ej heller föranledas hinder genom afhändelse af dödsboets tillgångar eller genom en deras sammanblandning med sterbhusdelägarnes. Däraf följer högst, att den dödes konkursbo måste nöja sig med ett fordringsanspråk mot vederbörande sterbhusdelägare på den ifrågavarande egendomens värde. Alldeles oafsedt sin betalningsrätt i dödsboets tillgångar, kunna, vare sig att detsamma satts i konkurs eller icke, den aflidnes fordringsägare än vidare omedelbart kräfva full betalning af den bodelägare, som råkat i personligt ansvar för dödsboets förbindelser. I händelse af delägares konkurs stå de efter hans egna borgenärer, allenast i mån som dessa enligt allmänna regler om förmånsrätt äga att gå före dem. En sterbhusdelägares borgenärer hafva icke tillgång till något särskildt rättsmedel för att förebygga sådana hans positiva eller negativa handlingar, som grundlägga personligt ansvar för dödsboets gälld. Hvad han i denna väg gör eller underlåter är att betrakta såsom hvarje annat åtagande eller ådragande af gälldansvar. Detsamma gäller, då universell

testamentstagare ikläder sig nämnda slags ansvar genom tillträde. Förutsatt att vederbörande sterbhusdelägare själf är eller blir försatt i konkurs, äga dock, om han ej dessförinnan redan afslagit arfvet, konkursborgenärerna att i hans ställe taga hand om dödsboet samt, i hvad på dem beror, vidtaga allt det, som tjänar till förebyggande af ansvarets uppkomst. I mån som det aftalsvis åtagits, kan, i mån af de för konkurs gällande återgångsstadgandenas tillämplighet, det till och med på denna väg sättas ur kraft. Detta lär få anses äfven gälla tillträde af afträdt bo. Ej heller torde, efter det att successor redan råkat i konkurs, han äga att mot sina borgenärers vilja tillträda afträdt bo eller hindra dem från att i hans ställe afträda dödsboet till konkurs.

I dödsboets tvister, inbegripet kraf på detsamma från borgenärers sida, företrädes det städse af sin laga vårdare. Skyldighet härutinnan åligger alltså icke arfvingen såsom sådan. Att öfvertaga boets vårdnad är åter för arfvingen snarare en rättighet än en förpliktelse. Innehar han vårdnaden, har han åter att svara på instämda käromål, han må nu hafva kommit i faktisk besittning däraf redan med dödsfallet eller först senare. Detta hans ställföreträdande kan ej i och för sig leda till personligt ansvar. Speciella testamentstagare hafva ej rätt att utfordra det dem tillagda, förrän all veterlig gälld betalts eller, mot hvad lagen förordnar, det dessförinnan skridits till skifte. Så snart bouppteckning upprättats, kunna arfvingar, testamentstagare och efterlefvande make hvar för sig begära årsstämning på dödsboets borgenärer. Stämningen lämnar pant- och kvittningsrätt oberörda, men verkar eljest fullt präkluderande på de fordringar, som hvarken finnas upptagna i bouppteckningen eller anmälts inom den i stämningen utsatta tiden af minst ett år efter dess utfärdande. Bodelägare, som haft vetskap om gälden före tidens utgång, kan dock icke till sin förmån åberopa präklusionen, utan är skyldig att, om och i mån som fordran, såsom lifskraftig, skulle hafva föranledt afdrag på hans lott, betala hvad, som sålunda skulle belöpa på honom. Årsstämningen medför ej något uppskof med gälds betalning eller utsökande, förfaller icke med konkurs och står, bortsedt från att den har bouppteckningens upprät-

tande till förutsättning, ej i något sammanhang med öfriga bestämmelser om boutredning. [1])

Personligt ansvar förekommer hvarken för speciell testamentstagare eller danaarfsberättigad. Eljest gäller, i mån af tillämplighet, för deras del det ofvan anförda. Särskildt må dock framhållas, att danaarfsrätt alltid är en eventuell rätt så till vida, som den har till förutsättning, att arfvingar icke finnas eller genom präskription eller eljest förlorat sin rätt, och att ett omedelbart öfvergående af äganderätt och besittning på speciella testamentstagare är uteslutet, då det tillagts dem belopp i pengar eller varor eller förordnandet till deras förmån meddelats i form af pålaga för annan successionsberättigad. De hafva att vända sig till skiftesdeltagarne eller den belastade för att blifva insatta i sin rätt och komma först därmed i åtnjutande af besittning och därmed förbundna förmåner. [2])

---

[1]) Jfr HB 17 §§ 8 och 9, IntLgn §§ 15, 24 och 59, UtsLgn § 135, KkLgn §§ 2—5, 35—37 och 39—68, UrfvLgn §§ 1—5, 11, 13—16, 19—27 och 30, KF 24/9 1861, KF 4/3 1862 §§ 9—18, Band II s. 50 not. 6 och s. 656—696 samt ofvan s. 24 not. 2. — Enligt romersk rätt fick en heres voluntarius icke sökas under tid, som han fått sig föresatt att besinna sig på tillträde. Detsamma kom att gälla för tid till boupptecknings upprättande. Anståndet innebar ett uppskof i borgenärernas rätt att utsöka sina fordringar. Något liknande förekommer här och hvar äfven i äldre germansk rätt på det sätt, att de första trettio dagarne efter dödsfallet voro anslagna åt begrafningen och förberedelser därtill, samt att först därefter vidtog borgenärernas likviderande jämte bodelning. Spår däraf äro emellertid sällsynta i gällande rätt; se dock SZG art. 606, SGB §§ 2249 och 2437 samt ChDL och ChNL V, 2 art. 2—4. Däremot kan det vara förordnadt att före antagande arfvinge ej är skyldig att i denna sin egenskap inlåta sig på rättegång; se ICC art. 964, BW art. 1072 och B. Ges. B. § 1958, jfrda med Allg. Landr. I, 9 §§ 386 och 387. I allmänhet lägga detta slags stadganden dock icke hinder i vägen för borgenärer och andra utomstående att utföra och bevaka sin rätt i boet, i det att de kunna vända sig mot arfvingen eller annan i egenskap af boets kurator; jfr ICC art. 964, ÖGB §§ 688 och 811 samt B. Ges. B. § 1959. Å andra sidan saknas icke bestämmelser, som på olika sätt beviljat arfvinge uppskof med betalningen; se CC art. 877, PCC art. 2124, SZG art. 586 och B. Ges. B. §§ 2014—2017. Huru det ställer sig med med rätten för arfvingarnes borgenärer att göra sig betalda ur och bereda sig säkerhet i dödsboets tillgångar, är ett ämne, som i allmänhet förbigås med tystnad i lagböckerna. Tystnaden är dock att tolka såsom ett rättighetens erkännande. ÖGB § 822 underkastar den dock visserligen åtskilliga förbehåll; se ock för fransk rätt Sirey I s. 489 i händelse af tillträde med boupptecknig.

[2]) Jfr ofvan s. 22 not. 1 och s. 24 not. 2. Stundom hafva i främmande

Efter hvad redan anmärkts, innebär succession i kvarlåtenskap ett förmögenhetsförvärf — principiellt förvärf af det, hvarmed boets rättigheter af förmögenhetsnatur öfverskjuta motsvarande slags förbindelser. Emellertid succederas ej på sådant sätt i all rätt och förpliktelse af nyssnämnda art. Vissa rättigheter och förbindelser kunna nämligen enligt sin natur eller aftals innehåll vara så fästa vid den dödes person, att de med honom bortfalla. Beträffande rättigheter må tjäna såsom exempel dels lifstids- och understödsrätt, dels nyttjanderättigheter att i egen person utöfvas såsom rättigheter på grund af lån och regelrätt jämväl lega, då fråga är om lös egendom, samt ofta nog också jakt- och fiskerätt, dels rätt såsom bolagsman och föreningsmedlem och dels ersättningsrätt för ideell skada, samt beträffande förbindelser åter tjänsteförpliktelser och, så framt det icke på visst sätt kommit till verkställighet, bötesansvar. [1])

I allmänhet äro rättigheter successibla, i mån som de kunna öfverlåtas. Ett dylikt sammanträffande äger dock icke alltid rum. Sålunda kunna exempelvis hemföljd i lös egendom och lifstidsrätt i allmänhet öfverlåtas, men är för den förras del successionen på visst sätt inskränkt och för den senares regelrätt utesluten. [2]) Åborätt till kronoнybygge ger åter exempel på en rättighet, som alldeles icke är cessibel men väl på visst sätt successibel. [3])

Det slags succession, hvarför nyssnämnda rätt är föremål, utgör dock icke den allmänna successionen i kvarlåtenskap. Rättigheter efter död man kunna nämligen vara undandragna denna senare äfven på det sätt, att jämlikt rättshandels eller lags innehåll särskild succession äger rum efter honom i viss hans rätt, utan att för honom funnits tillfälle

---

rätt speciella testamentstagare särskildt fritagits från personligt ansvar för dödsboets förbindelser; se CC art. 1024, BW art. 1151 och PCC art. 1793.

[1]) Jfr ÄB 8 § 7, HB 18 § 8, StrLgn 5 § 13 och 6 § 4, LgSt § 47, KF $^{21}/_{12}$ 1857 §§ 2—4, Lag om handelsbolag och enkla bolag $^{28}/_{6}$ 1895 §§ 4 och 47, Lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet $^{28}/_{6}$ 1895 § 10, Band II s. 147 not. 1 — s. 151 not. 4, s. 400 not. 6 — s. 401 not. 1 och s. 849—850 och IV s. 540—542 samt SU IV s. 333—335.

[2]) Jfr GB 16 §§ 1—3, Lag om nyttjanderätt till fast egendom $^{14}/_{6}$ 1907 kap. 2 § 9 och kap. 3 § 8 samt Band II s. 780 not. 1.

[3]) K. Kamm. Koll. Kung. $^{7}/_{7}$ 1876, jfrd med KB $^{5}/_{2}$ 1808 p. 4 och KK $^{8}/_{5}$ 1863.

att däri göra ändring genom ett sitt testamente eller i annan ordning. Mestadels är här fråga om rätt, som, äfven om den har förmögenhetsvärde, i hufvudsak utgör ett personligt prärogativ, hvarförutom den regelrätt är af offentlig natur och därför jämväl i förevarande afseende lämpligen behandlas i framställning af statsrättsliga förhållanden. Såväl det ena som det andra träffa in på sådana rättigheter som konungslig rätt, frälsemannaskap, adlig titel och patronatsrätt. [1]) Det förmögenhetsrättsliga intresset är åter förhärskande vid fideikommiss, åborätt och arrendeförläningar, i fråga om hvilka äfven bestå oregelmässiga successionsföljder — med afseende å fideikommiss närmast enligt rättshandling och för öfrigt jämlikt administrativa författningar. Till dem, som eljest äro successionsberättigade efter den aflidne, hafva de, som äga att tillträda dylik hans förmån, en ställning af sakrättsägare eller borgenärer i boet. Men för dem själfva är deras fång visserligen en succession i kvarlåtenskap. I mån som ej beträffande ifrågavarande successionsfång gifvits särskilda regler, komma därför ock i betraktande de, som råda med afseende å vanlig succession i kvarlåtenskap. [2])

Kvarlåtenskap och succession hafva till förutsättning dödsfall. Det senare kan dock ersättas af dödförklaring, d. v. s. en på successionsberättigads ansökan meddelad dom, att person, hvarom viss längre tid saknats underrättelse, skall hållas för död. Det succederas då i hans egendom, alldeles såsom om han bevisligen dött på den tid, som enligt lagens anvisningar må antagas vara tidpunkten därför. Emellertid äger ej beslutet laga rättskraft för de fall, att det så till vida visas bero på oriktiga sakförhållanden, att den dödförklarade lefver eller har dött på annan tidpunkt än den antagna. Häri sker ingen ändring, därigenom att beslutet vinner laga kraft eller eljest de på grund däraf inträdda rättsförhållandena en längre tid bortåt lämnats oantastade från vederbörande rättsägares sida. Allenast så till vida äro de jämlikt dödförklaringen uppståndna rättsförhållandena tagna i särskildt skydd, som det meddelats åtskilliga bestämmelser om god tros förvärf på grund af desamma. Hvad sålunda sagts om dödförklaring har i tillämpliga delar giltighet, äfven då dödsfall

[1]) SO § 1, RF § 37, Ridd. Ordn. § 7 och KyrkL 19 § 12.

[2]) ÄB 16 § 1 samt KB 5/2 1808 p. 2, 3 och 7; jfr Band II s. 400 not. 6.

med orätt ansetts fullt säkert och på grund däraf succession ägt rum i den förment aflidnes egendom.[1])

Den lämnade öfversikten lär hafva sitt värde dels till påvisande af sammanhanget mellan ämnets särskilda delar och dels till klargörande af den ställning, som i dess hufvudpunkter svensk rätt intager i förhållande till andra gällande rättssystem. Succession i kvarlåtenskap är för öfrigt väl den del af rättsväsendet, där åtminstone i formen svensk lag mest kommit att förblifva trogen germansk åskådning. I synnerhet gäller detta »arf» och dess ställning till testamente. Men onekligen hafva också stora stycken af nämnda svenska bestämmelser undergräfts genom den fortgående utvecklingen och förvandlats till skrymmande och besvärliga rättshistoriska ruiner.[2])

[1]) KF $^{27}/_{11}$ 1854 §§ 1—7, jfrda med Band II s. 420 not. 3—s. 428 not. 7.

[2]) I än större måtto kan detta dock visserligen sägas om engelsk rätt, blott att här germansk rätt på flertalet punkter ersatts med en på dess grund uppvuxen länsrätt. Det succederas allenast i aktiva och boutredningen sker allmänt likvidationsvis utan personligt gälldansvar. Men vid äfventyr af sådant ansvar har den, som för utredningens besörjande omhändertagit lös egendom, att tillse borgenärernas förnöjande i stadgad prioritetsordning. Fast egendom — i engelsk rätt ett begrepp af vidsträckt omfattning — ärfves enligt ordningen för primogenitur principiellt såsom län af den första förvärfvarens skyldemän, efter att en gång i tiden blott hafva varit successibel inom hans bröstarfvingar. Till lös egendom finnes icke någon arfsrätt, utan går efter slutad boutredning öfverskottet till utredningsmannen i denna hans egenskap. Testamentetsexekutor är sålunda namnet på testamentsarfvinge — något, som ej hindrar, att testator kan hafva gifvit behållningen åt en annan, och att exekutorn för sådant fall är redovisningsskyldig till denne s. k. »residuary legatee». I brist på testamente har domstol att förordna administrator, men är därvid skyldig att i första hand tillsätta skyldemän och att därvid iakttaga en viss ordning dem emellan, alltså faktiskt en viss arfsordning. Trots sin principiella rätt till öfverskottet, har emellertid administratorn att i form af fördelning (distribution) redovisa detsamma till de verkliga arfvingarne. Denna egenskap kan åter helt eller delvis brista honom, därigenom att hinder mött för den närmaste skyldemannens beklädande med administationsuppdraget eller domstolen begagnat sig af sin rätt att tillsätta en af flera samarfvingar till administrator, men också därigenom att distributionsföljden ej fullt öfverensstämmer med administrationsföljden utan i förhållande till denna faktiskt innebär en ändrad och nyare arfsordning. Kommer så till allt detta, att, utan åtskillnad mellan fast och lös egendom, en oinskränkt testamentsfrihet råder; jfr ofvan s. 1 not. 1 och nedan s. 49 not. 2.

Första Titeln.

Arf i allmänhet.

Första kapitlet.

Arfsordning och arfsdelning.

Arfsrätt tillkommer ej besvågrade utan allenast skyldemän, d. v. s. dem, som äro af samma blod med arflåtaren på det sätt, att de härstamma från honom *(bröstarfvingar)*, han från dem *(bakarfvingar)* eller han och de gemensamt från en tredje person *(sidoarfvingar)*.[1]) Att i sistnämnda fall den gemensamma härstamningen äger rum allenast från en person *(halfskylda)* och ej från ett par *(helskylda)*, föranleder ej i och för sig uteslutande från arfsrätt eller ett efterstående därutinnan.[2]) Den, som i oäkta led härstammar från arf-

[1]) ÄB 1 § 1 p. 2—4.

[2]) ÄB 3 § 12, jfrd med ÄB 3 §§ 2, 3, 5 och 7—9 enligt 1734 års lags ursprungliga lydelse. — I den senromerska, med Justiniani namn förknippade arfsordningen, som i den första arfsklassen upptog bröstarfvingar, kommo i den andra närmaste bakarfvingar samt helsyskon och barn af döda helsyskon, i den tredje halfsyskon och barn af halfsyskon samt såsom en sista arfsklass öfriga sidoarfvingar med företräde för dem, som stodo den aflidne närmare i led, och med delning efter hufvudtalet mellan lika närstående, utan att vare sig i det ena eller det andra afseendet förbehåll gjorts för den händelse, att jämte helskylda halfskylda förekommo. Hvad sålunda i romersk rätt stadgats beträffande hel- och halfskyldes arfsrätt har mera eller mindre påverkat germansk rätt och däribland svensk. Rättssatserna hafva dock delvis först sent vunnit upptagande och delvis därefter på nytt uppgifvits, på sistone under ett allmänt tillgodogörande af den, visserligen jämväl från den romerska rätten hämtade istadarätten. — Beträffande hel- och halfsyskons inbördes ställning i arfsordningen innehålla de gamla svenska rättsböckerna två hvarandra motsatta rättsregler och stundom samma rättsbok båda två, ställda bredvid hvarandra i omedelbart och oförmedladt sammanhang. Enligt den ena rättsregeln, tydligen den äldre, uteslöto helsyskon halfsyskon från arf; jfr ÖGL GB 21 § 1 och 28, UL ÄB 12, HL ÄB 12 pr., WmL I GB 11 § 1 och Carl IX:s Lgfslg ÄB 14. På samma ståndpunkt synes jämväl WmL II hafva befunnit sig, att döma af ÄB 12 § 1 ibid., som, för fall att fader eller moder ärfde ett sitt barn, förordnade, att de, om samsyskon funnos, skulle utgifva hälften af den fasta egendomen, men för motsatt händelse allenast en tredjedel.

låtaren eller en med honom gemensam stam, saknar arfsrätt

Ett företrädesrättens uttryckliga utsträckande till helsyskons barn innehåller åter WmL I GB 11 § 1; jfr WmL II ÄB 11 pr. Huruvida i allt detta är att se en tidig insats af romersk rätt, må lämnas därhän. Däremot skulle ju alltid kunna invändas, att stadgandena stämma väl öfverens med åtskilliga andra rättsböckernas arfsregler: barns arftagande efter föräldrar kullvis och ej efter hufvudtalet, barns afvittrande vid änkas omgifte och hennes däri födda barns rätt att med uteslutande af de afvittrade ärfva hvad hon lämnade efter sig i lösören och jord, aflad i det senare giftet, samt syskons rätt att, då de lefde med hvarandra i samfäldt bo, ärfva hvarandra med föräldrars uteslutande; jfr ÖGL GB 23, BjR 25, VGL I ÄB 4 § 2 samt 5 och 6, II ÄB 6—9, GotlL I 20 §§ 12 och 13, VStL IV, III, 7 samt Band II s. 739 not. 2 och s. 785 not. 5. Emellertid lära nyss anförda rättsregler knappast hafva varit ursprungliga. Särskildt torde, i mån som tidigare arfsordningar må hafva vidkänts tillvaron af samarf, dettas delning från början skett efter hufvudtalet; jfr nedan s. 49 not. 2. Äfven med en dylik arfsordning har det dock säkerligen fallit sig naturligt att låta halfskylda stå tillbaka för helskylda. Härmed må nu förhålla sig huru som helst, så segrade den mening, att halfsyskon ärfde jämte helsyskon; jfr SmL ÄB 2 pr. och HL ÄB 12 pr., hvilka tillade halfsyskon tillhopa en tredjedel, samt UL ÄB 13, MELL ÄB 8 pr., StLgn ÄB 7 pr., ChLL ÄB 9 pr. och Ros. Lgfslgt ÄB 9, hvilka läto dem få tillsammans en fjärdedel. Båda dessa slags delningar återfinnas i sydgermanska rättskällor, och den senare har uppenbarligen tillkommit på det sätt, att, enligt hvad som i allmänhet iakttogs i bakarf, egendomen först uppdelades i en fäderne- och en mödernehälft samt därpå den ena tillades helt och hållet samsyskonen och den andra kullvis fördelades på dem och halfsyskonen; jfr nedan s. 49 not. 2. Till detta slags delning hörde för öfrigt, att, då det fanns flera kullar halfsyskon, de dock icke bekommo mera än en fjärdedel af arfvet och hade att i första hand dela denna efter kullar, så att fädernekull fick fädernedel och mödernekull mödernedel; jfr Domar $^{21}/_{1}$ 1451 och $^{23}/_{1}$ 1461 i Samlingar, utgifna af svenska fornskriftssällskapet häft. 134 s. 87 och 92, Svea HfRtts Dom $^{30}/_{6}$ 1621 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 11, Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 3 § 5, 1713 kap. 9 § 5, 1717 och 1722 kap. 4 § 5 och 1723 och 1726 kap. 4 §§ 1 och 2, Svea HfRtts Dom $^{28}/_{11}$ 1713 hos Abrahamsson s. 323 samt nedan s. 49 not. 2. Samarfvarätt för föräldrar och syskon förlikte sig icke med de ursprungliga lefnads- och rättsförhållandena. Sålunda talas stundom ej om arf för föräldrar men väl om återfallande till fädernegården af hvad dotter, som gift sig och därefter aflidit utan öfverlefvande söner, hade från hemmet bekommit i hemföljd, stundom om en faderns arfsrätt näst efter sonens barn i och för återkräfvande af hemföljd, stundom om en föräldrarnes liknande arfsrätt till hvad sonen därutöfver kunde hafva förvärfvat och stundom om arfsrätt för föräldrar först i ordning efter ej mindre barn och barnbarn än äfven syskon och syskons barn; jfr GotlL I 20 § 7, VGL I ÄB 21 § 1, II ÄB 30, UL ÄB 15 § 1, WmL I GB 11 § 1 och II ÄB 11 § 1. Sistnämnda, WmLne tillhörande arfsordning lär

efter honom, hvaremot arflåtarens eller en hans bakarfvinges

få anses häfda den grundsats, att hvad, som gifvits åt barn ur föräldrahemmet, vore att betrakta såsom engång för alla utbrutet och ej ginge tillbaka, så länge det funnes syskon eller deras barn, som kunde träda i den döde gåfvotagarens ställe; se dock WmL II ÄB 9 § 1. För sådant fall skulle sagda arfsordning beteckna en utveckling af de efter GotlL I 20 § 12 och VStL IV, III, 7 nyss här ofvan angifna reglerna om arf mellan syskon, som lefde i samfäldt bo; jfr ÖGL GB 24 och 25. Ännu andra allmänna arfsordningar gåfvo åter med tillämpning af den germansk-kanoniska ätträkningen föräldrarne såsom närmare skyldemän arfsrätt före syskonen; jfr VGL I ÄB 1, II ÄB 1, ÖGL ÄB 2 § 1 och SmL ÄB 1 pr. Emellertid finnas äfven lagrum, som stå förmedlande mellan nämnda två slags arfssystem. Sålunda tillerkände ÖGL GB 21 moder såsom en förmån att jämte helsyskon och eventuellt halfsyskon taga en broders lott eller, om endast systrar lefde, en systers lott, och förpliktade tvärtom VGL I ÄB 2 pr. och II ÄB 2 moder att dela arf efter enda son lika med syster. I VGL I ÄB 2 § 1 och II ÄB 2 tillades härvid uttryckligen, att allenast helsystrar ägde att sålunda dela med moder. Östgötalagens stadgande är tydligen det äldre samt förutsätter, i motsats till dess i ärfdabalken intagna arfsordning, en sådan, hvari föräldrar eller i allt fall moder ej haft någon plats eller dock stått efter syskon. UL ÄB 14 och 16 § 1 lät i allmänhet syskon dela arf med fader eller moder, dock halfsyskon, allenast om helsyskon ej funnos, och till mindre lott än dessa; jfr WmL II ÄB 12 § 1. Denna halfsyskons rätt har därpå borttagits i MELL ÄB 8 § 1 samt StLgn ÄB 7 §§ 1 och 2; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 2 och 14 samt Ros. Lgfslgt ÄB 2 och 9. ChLL ÄB 2 gaf till sist helsyskon rätt till arf med föräldrar, äfven om dessa båda funnos i lifvet, och framhöll uttryckligen, att i dödt helsyskons ställe härvid trädde dess barn; jfr i det senare afseendet redan UL ÄB 16 § 1 och Ros. Lgfslgt ÄB 2. Detta var helt romersk rätt, blott att icke fjärmare bakarfvingar kallades att, i brist på föräldrar, ärfva jämte helsyskon och deras barn. — Hvad angick arfsrätt för hel- och halfskylda i fjärmare led än syskon, finnas uttalanden, tydande på en deras likställighet; jfr ÖGL GB 21 § 1 och WmL I GB 11 § 1. Detta betecknade i själfva verket också en anslutning till den romerska rätten. Emellertid har den romerska rättens tystnad i ämnet föranledt ytterst skiftande åsikter. Det har yttrats den mening, att halfskylda i fjärmare led än syskon borde anses stå utom arfsordningen eller i allt fall efter samtliga klasser helskylda; jfr Abrahamsson s. 318 och 323, LgC s. 26 och LgC Prot $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 51. I förhållande härtill var det redan ett tillmötesgående att endast vilja låta dem stå tillbaka för helskylda i visst närstående aflägsnare led; jfr LgC Prot $^{14}/_{2}$ och $^{27}/_{2}$ 1690 samt Lilliemarks »Quæstioner» hos Nilsson 2 s. 33—34, 51 och 230—232. I rättspraxis synes man dock efter läglighet hafva analogivis tillämpat den för syskon gifna regeln och sålunda mellan aflägsnare hel- och halfskylda i lika led och af samma stam delat arf i förhållandet af 3 till 1; jfr Domar $^{4}/_{12}$ 1551 i Diplom. Dalek. III s. 128 och $^{30}/_{6}$ 1621 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 11. Osäkerhet rådde emellertid särskildt beträffande halfsyskons barn. Det

oäkta börd ej hindrar arftagande i sedvanlig ordning. Så till

ifrågasattes väl icke att till dem utsträcka den helsyskons barn förunnade istadarätten så, att de ärfde jämte helsyskon; jfr KB $^{13}/_{9}$ 1686 hos Schmedeman s. 1070. Men det finnes exempel på att de räknats samarfva med helsyskons barn till $^{1}/_{4}$; jfr Dom $^{11}/_{8}$ 1658 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 13 v. Det har dock också dömts på motsatt sätt; jfr Dom $^{12}/_{11}$ 1632 ibid. s. 17. Skäl finnas ock att antaga, att detta varit den förhärskande meningen; jfr Arnell s. 322 och Utlåtande från Kronobergs län hos Sjögren VII s. 101. Under sådan förutsättning skulle beträffande helsyskon, helsyskons barn och halfskylde den svenska arfsordningen hafva tett sig på följande sätt i tiden närmast före 1734 års lag: helsyskon och helsyskons barn enligt landsrätten samarfva med fader och moder eller endera af dem och enligt stadsrätten allenast på det senare viset; kull helsyskon och helsyskons barn samarfva med kull eller kullar halfsyskon i förhållande af 3 till 1; halfsyskon: halfsyskons barn; fjärmare hel- och halfskylda, som stodo hvarandra lika till led och stam, samarfva i nyss angifna förhållande af 3 till 1. I lagkommissionen enades man åter redan från början att, utan åtskillnad mellan land och stad, inskränka helsyskons och deras barns arfsrätt jämte föräldrar till det fall, att allenast en af de senare var i lifvet, och att då låta de förra njuta till godo hvad den aflidne skulle hafva bekommit, om han lefvat; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 3 §§ 1—3, LgC Prot $^{6}/_{12}$ 1689 och $^{14}/_{2}$, $^{20}/_{2}$ och $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 18, 30—32, 44 och 50, Svea HfRtts Påminn. kap. 3 ad 1 och 2 §§ ibid. s. 267 samt LgC s. 26—27. Beträffande halfskylda möta åter de grundsatser, som i det föregående antagits hafva varit rådande i dåvarande rättspraxis. Äfven utom syskonens arfsklass skulle halfskylda njuta arfsrätt jämte likstående helskylda på sätt, som skedde inom samma klass; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 3 §§ 5 och 6 samt kap. 4 §§ 6, 11 och 12, Svea HfRtts Påminn. kap. 4 ad 6 § hos Nilsson 2 s. 268, LgC s. 27 och KSkr $^{26}/_{11}$ 1729 hos Flintberg II s. 200. Men halfsyskons barn skulle emellertid vara uteslutna från arf ej allenast af hel- och halfsyskon utan äfven af helsyskons barn på grund af den istadarätt, som tillkom de sistnämnda men felades halfsyskons barn; se LgC Prot $^{17}/_{12}$ 1689 och $^{11}/_{2}$ och $^{20}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 22—23, 26, 29 och 45, »Quæstioner» ibid. s. 227—228 och 250—255 samt Fslgn till ÄB 1726 kap. 4 § 4, jfrd, hvad angår hel- och halfsyskons barnbarn, med kap. 3 § 10 ibid. Till undvikande af att, då halfskylda voro många och helskylda få, de förra skulle erhålla mera än de senare, ifrågasattes, att delning dem emellan icke såsom förut skulle ske efter kullar utan efter hufvudtalet med dubbel lott för helskyld; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 3 §§ 5 och 6 och kap. 4 §§ 11 och 12 och 1729 kap. 3 § 13 (Nilsson 1 s. 155) samt LgC Prot $^{17}/_{12}$ 1689 och $^{11}/_{2}$, $^{27}/_{2}$ och $^{2}/_{5}$ 1690 (ibid. 2 s. 23, 26—28, 51 och 133). Emedan äfven dylik delning kunde blifva oförmånlig för de helskylda, uppgafs emellertid planen; jfr Fslgn till ÄB 1692 kap. 3 §§ 5 och 6 samt kap. 4 §§ 12 och 13. En afgörande vändning betecknade förslaget af 1729 kap. 3 §§ 1—3 (Nilsson 1 s. 149—151). Det gaf nämligen dödt halfsyskons barn arfsrätt jämte lefvande halfsyskon, lät såväl de ena som de andra ärfva dels med helsyskon och deras barn och dels jämte dessa med efter-

vida råder bristande ömsesidighet i arfsrätt men också allenast

lefvande fader eller moder, så framt de icke genom honom eller henne ledde sin skyldskap med arflåtaren, och delade i alla dessa händelser arfvet på det sätt, att det, som, därest afliden fader eller moder lefvat, skulle hafva tillfallit denne, efter hufvudtalet utslogs på alla sådana dess barn, som lefde eller hade barn i lifvet, och dödt barns lott åter på dess lefvande barn. Istadarättens utsträckning till halfsyskons barn genom 1729 års förslag hade sitt förspel i tidigare uttalanden, för att de, fastän enligt den antagna romerska släkträkningen stående i tredje led, skulle ärfva före eller i allt fall samman med bakarfvingar i andra led; jfr LgC Prot $^{11}/_{2}$, $^{14}/_{2}$ och $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 29, 32—33 och 51, »Quæstioner» ibid. s. 230 samt nedan s. 57 not. 2. Arfsdelningen från 1729 genomfördes åter i 1730 års förslag kap. 3 § 5 äfven i förhållandet mellan fjärmare hel- och halfskylda, som till led och stam stodo lika nära arflåtaren. Däremot innebar ÄB 3 § 12 enligt KF $^{19}/_{5}$ 1845 ej några nyheter i ämnet utan allenast redaktionsförbättringar; jfr LgK 1818 ÄB 1 § 17 och 1826 ÄB 1 § 16 samt LgB ÄB 1 § 16 och Mot. s. 19. I detta sammanhang må dock bemärkas, att, fastän 1734 år lag vid arftagande enligt landsrätt tillerkände fädernefränder i täflan med samarfva mödernefränder två tredjedelar af arfvet, den i ÄB 3 § 2 lät moder städse få hälften i skifte med allenast *ett* sam- eller halfsyskon eller barn af sådant. Bestämmelsen infördes af 1734 års riksdag genom tillägg till lagkommissionens förslag efter dess egen hemställan och innebar en enstaka afvikelse från den beträffande arfsdelning nedåt i släkten eljest allmänt genomförda istadarätten; jfr LgC s. 27. Den bristande följdriktigheten afhjälptes emellertid genom KF $^{19}/_{5}$ 1845, då den utan åtskillnad mellan lands och stadsrätt genomförde den senares arfsdelning till hälften mellan fäderne- och mödernesläkt. — Det svenska sättet att ordna halfskyldas arfsrätt beror ytterst på en användning af parentelgrundsatsen och är därför ock allmänt vedertaget i sådana rätssystem, som fullt genomfört principen med linje- och stirpalfördelning samt istadarätt; se ÖGB §§ 736, 739, 742, 745 och 748, DAL §§ 3—8 och NAL §§ 19—27. I mån som parentela arfsordningar i aflägsnare skyldskap fränträdt samma grundsatser, stadga de emellertid också fördelning efter hufvudtalet mellan samarfva oafsedt hel- och halfskyldskap; se B. Ges. B. §§ 1928 och 1929 samt ZGB § 889. Engelsk arfslagstiftning om fast egendom ger åter exempel på en parentel arfsordning, hvari halfskylda ärfva först efter helskylda — vid gemensam stamfader närmast efter dem och vid gemensam stammoder närmast efter henne; jfr Stephen I s. 239—240. Förklaringen är att söka i den länsrättsliga motviljan mot samarf. Då det rör nämnda slags egendom, utesluter ock skottsk rätt halfskylda på mödernet alldeles från arf, medan i nordamerikanska stater halfskylda än stå tillbaka för helskylda i arfsrätt eller arfslott och än äro med dem fullt likställda i nämnda afseenden; se Paterson s. 256—257 och Kent IV s. 403—405. I samma stater har dock emellertid här och hvar den för lös egendom rådande arfsordningen antagits äfven för fast; jfr Kent II s. 428. Enligt förutvarande sachsisk rätt ärfde halfskylda allmänt half lott mot helskylda och enligt förutvarande preussisk halfsyskon och deras afkomlingar först

så till vida. [1]) Annan arfsordningens begränsning finnes icke än den, som följer af svårigheten att bevisa fjärmare skyldskap. [2])

i brist på helsyskon och deras afkomlingar; se SGB §§ 2031, 2040 och 2043 samt Allg. Landr. II, 3 § 35. I nu gällande främmande graduala arfssystem lida åter halfskylda i allmänhet ej någon skada af nämnda sin egenskap. Med afseende å arfsdelningen må härvid bemärkas, att de romanska rättssystemen antingen, såsom portugisisk och delvis spansk rätt, underlåta delning uppåt i släkten på linjer eller göra det allenast en gång och därpå utslå faderns och moderns lotter hvar för sig på de inom vederbörande linje förekommande samarfvingarne; se CC art. 733 och 734, BW art. 905, ICC art. 739, SCC art. 937 och 954 samt PCC art. 1997, jfrda med Allg. Landr. II, 2 § 493 och 3 § 51 samt nedan s. 49 not. 2. Men sagda likställighet sträcker sig å andra sidan icke till förhållandet mellan syskon och deras med istadarätt utrustade afkomlingar. Än råder här den svenska delningsregeln; se CC art. 752 och BW art. 904. Än har åter förordnats, att lotten för halfsyskon utgör hälften af helsyskons; se ICC art. 740 och 741, PCC art. 2001 och SCC art. 949. Den graduala arfsordning, som beträffande lös egendom följes enligt engelsk-amerikansk rätt, gör åter ej någon åtskillnad mellan hel- och halfsyskon; se Stephen II s. 241, Kent II s. 428 samt ALE II s. 81 och VII s. 788 (Illinois), jfrda för Basel-Land med Lag 20/4 1891 i ALE XXI s. 687. I skottsk rätt gå slutligen, allt jämte afkomma, helsyskon framför halfsyskon på fäderne och de senare framför halfsyskon på möderne; jfr Paterson s. 250. Se vidare nedan s. 49 not. 2 och s. 71 not. 1.

[1]) ÄB 8 §§ 7 och 8; jfr NJA 1902 s. 39 och 1904 s. 270 samt Band III s. 113 not. 2 och s. 114 not. 4. Se beträffande oäkta barns arfsrätt ofvan s. 10 not. 2 och nedan under andra titeln.

[2]) ÄB 3 § 10, jfrd med Fslgn till ÄB 1690 kap. 4 § 14, 1692 och 1694 kap. 4 § 15, 1713 kap. 10 § 15 och 1717 och 1722 kap. 5 § 15 samt LgC Prot 20/2, 25/2 och 27/2 1690 hos Nilsson 2 s. 43, 48 och 53. Att ÄB 3 § 11 enligt 1734 års lag och motsvarande 3 § 10 i KF 19/5 1845 i sina allmänna slutregler om arfsföreträde endast omförmäla sidoarfvingar, innebär ej ett arfsordningens begränsande för bakarfvingars del utan allenast, att sådana ej beräknats kunna lefva i fjärmare led än det i nästföregående paragraf omhandlade fjärde; jfr LgB ÄB 1 § 20 och Mot. s. 20. — I saken står den svenska rätten på samma ståndpunkt som den justinianska och den äldsta romerska men i motsats till den mellanliggande prætoriska, som i allmänhet ej medgaf kognater arfsrätt öfver sjätte led civil släkträkning men dock lät kusinbarns barn, fastän i sjunde led, ärfva. Att äfven för svensk rätt begränsning i arfsordning engång i tiden ej varit alldeles främmande, ses emellertid af UL ÄB 11 pr. och 12 samt HL ÄB 11; jfr GotlL I 19 § 38 samt 20 §§ 7, 10 och 12. Då de två förra rättsböckerna förvägrade femte man arfsrätt, har det afsetts att låta arfsordningen upphöra med fjärde led efter kanonisk släkträkning, så att, såsom enligt prætorisk rätt, i den andra sidolinjen kusinbarns barn bildade yttersta arfsled; jfr Carl IX:s Lfslg ÄB 1—3 och Ros. Lgfslgt ÄB 3. Lagbudet har stått i sammanhang med hvad jämlikt kanonisk rätt gällde om äktenskapliga förvantskapshinder i tiden efter deras inskränkande på det lateranska konciliet 1215, då man

Flera kunna vara arfsberättigade jämte hvarandra *(samarfva).*[1]) Vid afgörande af företräde till arf och dettas fördelande spela högre och lägre ålder icke någon roll. Ej heller göres någon åtskillnad mellan man och kvinna eller mellan dem, som äro skylda genom män, och dem, som äro skylda genom kvinnor, eller fästes något som helst afseende därpå, huru egendomen förvärfvats och, där det skett i bak- eller sidoarf, om den tillfallit den aflidne från fäderne- eller mödernesidan.[2]) Arf går för öfrigt 1) i första hand i rätt

återvände till den i samma ämne från början intagna ståndpunkten, d. v. s. just den prætoriska arfsordningen; jfr nedan s. 71 not. 1. — Moderna arfsordningar äro vanligen begränsade. Sålunda slutar den österrikiska med sjätte och den danska med femte parentelen, den zürichska med fjärde parentelens stam, den schweiziska principiellt med trede parentelen samt den norska i andra och aflägsnare sidolinjer med sjunde led civil släkträkning; jfr ÖGB § 751, DAL § 8, ZGB § 891, SZG art. 460 och NAL § 2. Den tyska, hvilken, liksom de föregående, byggts på parentelgrundsatsen, är däremot ej underkastad inskränkning; se B. Ges. B. § 1929, jfrd med SGB § 2026 och Allg. Landr. II, 3 § 46. Å andra sidan förekommer sådan äfven i graduala arfssystem. Enligt lag $^{20}/_{4}$ 1891 (ALE XXI s. 687) ärfves i Basel-Land ej öfver femte led, enligt lag $^{5}/_{9}$ 1874 (ALE IV s. 498) i Genf ej öfver åttonde och enligt SCC art. 955 ej öfver sjätte på sidone samt i annan sidolinje än den första enligt CC art. 755 och BW art. 908 icke öfver tolfte och enligt ICC art. 742 och PCC art. 2004 icke öfver tionde. Den engelska ordningen för fastighetsarf skulle väl, om egendomen var arfvejord i den aflidnes hand, enligt sin princip också vara på visst sätt begränsad, nämligen till sådana den aflidnes skyldemän, som jämväl voro befryndade med den af dem, i hvars hand egendomen först kommit genom annat fång än arf. Men faktiskt är principen genom fiktion satt ur kraft. Ej heller är den engelska arfsordningen för lös egendom underkastad några inskränkningar; jfr ofvan s. 42 not. 2 samt nedan s. 49 not. 2 och s. 71 not. 1. LgK 1818 ÄB 1 § 19 och 1826 ÄB 1 § 18 samt LgB ÄB 1 § 20 läto nionde ledet enligt civil släkträkning vara det yttersta — LgK i bak- och sidoarf samt LgB i sidoarf.

[1]) Jfr ÄB 2 §§ 1 och 2 och 3 §§ 1—13 samt nedan s. 49 not. 2.

[2]) ÄB 2 § 1 samt 3 §§ 11, 14 och 15; jfr Svea HfRtts domar $^{3}/_{7}$ 1619 och $^{29}/_{4}$ 1659 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 9—10 och 13. I alla de nämnda afseendena stämmer den svenska arfsordningen öfverens med den senromerska; jfr ofvan s. 1 not. 1 och s. 43 not. 2. Då, med undantag för ålder, den svenska rätten meddelat särskilda föreskrifter i frågorna, har detta emellertid visserligen närmast skett i syfte att underkänna äldre nationella rätsregler. Sträfvan att bibehålla släkten vid dess ägovälde och maktställning skall naturligen hafva alstrat benägenhet för en individuell arfsordning, d. v. s. en arfsordning utan samarfvingar. Alldeles såsom vid fideikomisstiftelser måste det hafva setts en fördel i att hålla egendomen

nedstigande linje, d. v. s. till den dödes bröstarfvingar un-

samlad på en hand och att undvika dess utstyckning på ett flertal. För hvarje fall funnos sålunda gynnsamma förutsättningar för uppkomsten af en arfsordning, där åldern skilde mellan dem, som i öfrigt stodo arfvet lika nära. Det historiska ursprunget till moderna arfsordningar af denna art är därför ock att söka i germansk rätt. Alldeles särskildt måste emellertid det ansetts hafva illa sammanstått med släktintressena att låta kvinnor taga arf eller i sina personer leda det öfver på andra. De äldsta syd- och nordgermanska arfsordningarna peka ock alla, trots sitt eljest skiftande innehåll, tillbaka på en sådan, hvari kvinnor icke hade någon plats och skyldskap på kvinnosidan för hvarje fall räknades för mindre än manlig. Med allt detta synes ju dock föga sammanstå, att arf icke ägde rum i boet såsom en helhet utan i särskilda dess förmögenhetsmassor och sålunda allt efter dess beskaffenhet och ursprung fördelades på ett mångtal; jfr GotlL I 20 § 14, Band II s. 185 not. 2 och ofvan s. 1 not. 1. Däri lär man dock icke hafva att se något ursprungligt utan anordningar i anledning af inträffade förskjutningar i familjemedlemmarnes förmögenhetsrättsliga förhållanden: hustruns förvärf af rätt i mannens bo, hemföljds uppbärande i förskott på arf och ej längre såsom utlösen ur föräldrahemmet, önskan att bereda kvinnan en ersättning för hennes saknad af arfsrätt och till sist just hennes utrustande därmed; jfr Band II s. 785 not. 5. Så sedt, skulle arfstägt efter olika grunder i särskilda dödsboets förmögenhetsmassor hufvudsakligen hafva uppstått under en brytningsperiod, hvarunder man sökt att mäkla mellan gamla och nya rättssatser samt att genomföra dessa senare utan skada för vederbörande släktintressen. I saken är för öfrigt ett och annat att bemärka jämväl i de svenska rättsböckerna. Jämte det att GotlL I 20 i § 7 förordnade, att gift dotters hemföljd skulle i brist på några hennes söner ärfvas såsom ett efter hennes fader utfallet arf och förty af man före kvinna, stadgade, sedan den därpå i §§ 8 och 9 afhandlat änkas förmåner i mannens bo, den i § 10, att efter kvinna arf skulle tagas på visst särskildt sätt och utan företräde för manligt kön eller manlig skyldskap; jfr ÖGL GB 23. Bestämmelserna om vigh arf i HL ÄB 15 häfdade åter grundsatsen, att, om än det inrymts kvinna arfsrätt, företräde alltjämt skulle tillkomma männer i allt hvad, som stode i samband med deras förpliktelse att öfva blodshämnd; jfr VGL II Add. 11 §§ 4 och 17—19. Andra lagbud gingo ut på att minska faran, för att egendom skulle genom den kvinnor förlänade arfsrätten öfverföras från en släkt till annan. Hit hör GotlL I 20 § 2, som stadgade, att, så framt dotters arf i jord ej efter henne ärfts tre gånger i rätt nedstigande led, det skulle återfalla till fädernehemmet för att ärfvas såsom arf efter hennes fader; jfr ÖGL GB 16 § 1. I förmildrad form går rättssatsen igen i SmL ÄB 2 § 1, hvilken, med undantag för fader och moder, i allmänhet underkastade annan arfvinge än bröstarfvinge bördslösen, så framt icke egendomen redan ärfts tre gånger i rätt nedstigande led undan den släkt, hvarifrån den kommit. Ännu ett annat sätt att lösa frågan påträffas i WmL I GB 11 §§ 1 och 3 samt II ÄB 12 pr. och §§ 1 och 5, hvilka rättsböcker väl i närmare led läto företräde i arfsrätt vara förenadt med manligt kön och skyld-

der fördelning dem emellan så, att arfvet utslås efter huf-

skap genom man, men — åtminstone för vissa fall — ålade bakarfvinge att utgifva viss andel af den fasta egendomen till den, som kom honom närmast i ordningen, och mellan aflägsnare bak- och sidoarfvingar delade kvarlåtenskapen i lika lotter på fäderne och möderne, utan afseende därå att de, som på hvardera sidan stodo närmast att ärfva, sinsemellan befunno sig i olika nära led till den döde. Här hade man alltså sökt att genom lämpelser i den allmänna arfsordningen ersättningsvis tillgodose vederbörande släkts anspråk på att bibehållas vid sin från början hafda egendom. I WmL I stod för öfrigt det senare stadgandet i närmaste samband med en dess särskilda föreskrift i GB 11 §§ 1 och 2, att vid närmare bak- och sidoarf hvardera släkten skulle återtaga hvad från dess sida tillflutit] dödsboet; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 3 och 14. Allt detta är emellertid bestämmelser, som ej återfinnas i landslagarna och den allmänna stadslagen. Det kan då förvåna, att 1734 års lagstiftare, såsom skedde i ÄB 3 § 12 enligt dess ursprungliga lydelse, ansågo sig behöfva uttala grundsatsen, att arf tages utan afseende å den stam, hvarifrån egendomen är kommen; jfr Fslgn till ÄB 1731 kap. 3 § 12. Delvis gällde dock jämlikt JB 6 § 1 en motsatt grundsats med afseende å bördsrätt till afhänd arfvejord, hvarförutom ämnet bragts på tal under lagkommissionens öfverläggningar och visat sig vara föremål för olika meningar; jfr LgC Prot $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 52—53 och Dom $^{28}/_{11}$ 1662 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 1008. Till förklaring, att det omhandlade stadgandet upptogs jämväl i KF $^{19}/_{5}$ 1845, tjänar åter tillräckligen, att vid dess utfärdande JB 6 § 1 ännu gällde. För hvarje fall har det emellertid varit onödigt att, på sätt som skett i förordningens fjortonde och femtonde paragrafer, på två ställen meddela föreskrift i ämnet. Den förra paragrafen har samma lydelse som ÄB 3 § 12 i 1734 års lagtext, medan § 15 i KF $^{19}/_{5}$ 1845 är hämtad från LgK 1818 ÄB 1 § 20 och 1826 ÄB 1 § 19 samt ytterst lär hafva sin förebild i CC art. 732; jfr LgB ÄB 1 §§ 17 och 19 samt Mot. s. 19. — De nyss skildrade företeelserna och hvad med säkerhet kännes om den successiva förbättringen i kvinnors och kvinnoskyldes arfsrätt berättiga till antagandet, att man i hvad HL ÄB 15 stadgade om företrädesrätt till vigh arf, har att se en arfsordning af mera ursprunglig natur. Efter hvarandra kommo åter därstädes: son, fader, broder, sonson, farfar, brorson, systerson, dotterson, morfar, farbror, morbror; jfr VGL II Add. 11 §§ 4 och 17—19. Ännu enligt den allmänna arfsordningen i WmL I GB 11 pr. och § 1 gingo sonbarn före såväl dotter som dotterbarn och brorsbarn före såväl syster som systerbarn. I förhållande därtill betecknar VGL I ÄB 1 redan stora framsteg, då den allenast i lika led lät kvinnokön och kvinnoskyldskap lända till ett efterstående i arfstäkt; jfr WmL II ÄB 11, GotlL I 20 §§ 1, 3, 4, 6 och 7, ÖGL ÄB 3 § 1, MELL ÄB 2 pr. och StLgn ÄB 2 pr. Emellertid skall Birger Jarl 1262 hafva förlänat dotter arfsrätt jämte son. I enlighet därmed finnas ock arfsordningarna i ÖGL ÄB 1 pr. och 2 samt Wm L II ÄB 11 pr. lämpade; jfr GotlL I 24 § 5. Den förmån, som sålunda beskärts dotter, utsträcktes emellertid snart nog dels till kvinnor längre bort i arfsordningen och dels till kvinnoskylda; jfr VGL II ÄB 1, UL,

vudtalet på sådana hans barn, som äro i lifvet eller, fastän

ÄB 11 pr., 12 och 15, SmL ÄB 1 pr. och LgC Prot 14/2 1690 hos Nilsson 2 s. 30. Att lagstiftningen härvid var ett godt stycke före rättsuppfattningen i de bredare folklagren, framgår däraf, att ännu i tiden närmast före 1734 års lag det för Finlands del måste ingripas mot seden, att sönerna tillvällade sig hela arfvet mot en ringa ersättning åt systrarna; jfr KRpt 6/3 1670 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB I s. 164 v. Särskilda svårigheter beredde ock den nya arfsrätten med afseende å arfsdelningen. Fråga därom hade dock redan tidigare arfsordningar föranledt. Äfven då manligt kön och manlig skyldskap gåfvo företräde, fanns städse delningen nedåt i släkten såsom mellan flera söner, flera sonsöner, flera bröder, flera brorssöner, flera farbröder o. s. v. Det har härvid tydligen fallit sig mest naturligt att låta de samarfva dela efter hufvudtalet. Men oaktadt nämnda tidigare arfsordningar förbundo arfsföreträde med manligt kön och manlig skyldskap, kände de härutöfver en samarfvarätt, i det att de läto män af kvinnlig skyldskap ärfva jämte kvinnor af manlig; jfr VGL I ÄB 3 pr. och ÖGL ÄB 3 pr. De sades vara iamnarvi. Så vidt fråga var om delning nedåt i släkten, skedde den äfven här efter hufvudtalet. Sådan delning möter ännu i nyare arfsordningar; jfr VGL II ÄB 3 och Add. 11 § 16, ÖGL GB 23 och ÄB 3 §§ 1 och 3, GotlL I 20 § 1 p. 1 och § 4 p. 2 samt UL ÄB 11 pr. Vare sig att härvid inverkat bekantskapen med den romerska rätten eller icke, kom dock tidigt till allmän användning delning nedåt efter grenar, så att arfvet först delades mellan son och dotter eller broder eller syster samt enligt landsrätt med dubbel lott för mannen, därefter de sålunda uppståndna lotterna sammalunda hvar för sig på vederbörandes barn och så allt vidare nedåt ända fram till arftagarne; jfr GotlL I 20 § 1 p. 2, VStL IV, III, 7, UL ÄB 11 pr. och 12, WmL II ÄB 11 pr., SmL ÄB 1 pr., HL ÄB 11, MELL ÄB 1 och 2 pr., StLgn ÄB 1 och 2 pr. samt ChLL ÄB 1 och 2. Allt detta var dock fall, i hvilka parentelgrundsatsen funnit användning vare sig jämte istadarätt eller dock på det sätt, att barn ärfde näst efter arfvingar i sina föräldrars led och parentel, utan hinder däraf att det inom fjärmare parentel funnos arfvingar i närmare led än det, hvari de själfva befunno sig; se dock VGL II ÄB 1. Det har också uttalats den mening, att för andra fall alltjämt delning skulle ske efter hufvudtalet; jfr Nehrman JC 1729 s. 384. I äldre rättspraxis har det dock äfven i aflägsnare sidoförvantskap delats efter stammar; se Dom 4/6 1377 i SRAPB I s. 395. Under lagkommissionens öfverläggningar sattes emellertid ännu i fråga, att, på sätt som skett i UL ÄB 11 pr., dela arf efter stammar mellan helsyskons barn, endast då de ärfde jämte lefvande syskon, men åter eljest efter hufvudtalet; jfr LgC Prot 20/2 och 25/2 1690 hos Nilsson 2 s. 44—45 och 47—48. Härvid skulle då förfarits i full öfverensstämmelse med justiniansk rätt, som just gjorde en dylik åtskillnad i första sidolinjen men visserligen lät bröstarfvingar städse dela efter stammar; jfr nedan s. 57 not. 2. Vann nu än den framkastade tanken icke något gehör i lagkommissionen, enades man emellertid i förstone om en delning efter hufvudtalet för alla dem, som stodo efter syskons barn och förty befunno sig i arfsled utom råmärkena för istadarättens användning —

själfva döda, hafva lefvande afkomlingar, och att dödt barns

för öfrigt ej blott vid delning nedåt i släkten utan äfven vid delning uppåt, så att enligt landsrätt manligt kön och skyldskap på fäderne hvar för sig medförde anspråk på dubbel lott; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 4 § 11 och 1729 kap. 3 § 13 (Nilsson 1 s. 155) samt LgC Prot $^{27}/_{2}$ och $^{28}/_{2}$ 1690 och »Quæstioner (ibid. 2 s. 53, 56 och 232). Detta var för öfrigt allenast ett återgifvande af bestämmelser i VGL II Add. 11 § 16; jfr ibid. ÄB 1. Uppåt i släkten hade eljest till en början följts den romerska regeln, att, då fäderne- och mödernefränder voro samarfva, arfvet först skulle delas i lika lotter på fäderne- och mödernesläkten och de två hälfterna därpå hvar för sig efter hufvudtalet utskiftas på arfvingarne å vederbörande sida; jfr VGL I ÄB 3 § 1, II ÄB 3 och Add. 11 § 16, ÖGL ÄB 3 pr., UL ÄB 15 pr., SmL ÄB 1 pr., WmL I GB 11 § 1, II ÄB 12 pr. och HL ÄB 12 § 1. Götalagarna ställde för öfrigt denna föreskrift i det sammanhang med sina regler om iamnarvi, att, då samma regler bland annat omfattade äfven morbröder och fastrar, dessa dock togo lika lott, allenast om de voro lika många, men för annat fall hade att dela hvar sin lika fäderne- och mödernelott och förty på sina enskilda andelar fingo mera eller mindre; jfr VGL I ÄB 3 § 1 och II ÄB 3 samt ÖGL ÄB 3 pr. Jämnarfvet har alltså gällt för mindre än linjedelning uppåt i släkten. I svealagarna utgör det till sist ej annat än en beteckning därför; jfr UL ÄB 15 pr., SmL ÄB 1 pr. och HL ÄB 12 § 1. I sagda linjedelning har emellertid senare gjorts den lämpelse, att fädernefränder fingo till delning $^{2}/_{3}$ och mödernefränder $^{1}/_{3}$; se MELL ÄB 2 och ChLL ÄB 3, jfrda med VGL II ÄB 1 och Domar $^{12}/_{7}$ 1615, $^{13}/_{11}$ 1647 och $^{29}/_{11}$ 1617 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 167—174. Den ändring, som afsågs i 1690 års förslag, ägde ej heller rum. Tvärtom stannade lagkommissionen vid en allmän delning efter stam såväl nedåt som uppåt i släkten; jfr redan Fslgn till ÄB 1692 kap. 2 § 4, 3 §§ 3 och 6 och 4 §§ 6 och 12 samt ofvan s. 43 not. 2 och nedan s. 66 not. 1 — s. 68 not. 1. De äldsta stadsrättsliga källorna gjorde emellertid vid arfsdelning icke någon åtskillnad mellan manligt och kvinnligt kön; jfr BjR 25, VStL IV, III, 1—7, StLgn ÄB 1 och 2 samt Dom $^{18}/_{1}$ 1378 i SRAPB I s. 407. I lagkommissionen fördes ock öfverläggningar att utan åtskillnad mellan land och stad tillägga kvinna lika arfsrätt med man; jfr LgC Prot $^{11}/_{2}$, $^{14}/_{2}$, $^{17}/_{2}$, $^{20}/_{2}$, $^{27}/_{2}$, $^{13}/_{3}$, $^{3}/_{4}$ och $^{27}/_{5}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 28—29, 31, 32, 36, 40, 42, 43—44, 50, 51, 87, 114—115 och 145 samt Bil. till LgC Prot ibid. s. 233—238. Från ifrågavarande tid har man ock exempel på dylik fördelning i aflinge och lösören enligt faders förordnande och sönernas samtycke; se Dom $^{18}/_{6}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 183. I lag förblef det dock vid det gamla, så att, under fördelning efter stammar uppåt och nedåt, enligt landsrätt man tog dubbel lott mot kvinna, afkomlingar af man dubbel lott mot afkomlingar af kvinna och fädernesida dubbel lott mot mödernesida men enligt stadsrätt åter lika; jfr ÄB 2 §§ 1 och 2 och 3 §§ 1—5 samt KD $^{22}/_{11}$ 1754 hos Jusleen s. 392. Stadsrättens grundsatser i dessa delar genomfördes allmänt först genom KF $^{19}/_{5}$ 1845. Förslag i ämnet finnes åter redan hos LgK 1818 ÄB 1 §§ 16 och 20; jfr ibid. Mot. s. 3—5. — För det gamla Värends härad betecknade dock

lott fördelas enligt samma grunder på dess barn och så

1845 års förordning ingen ändring. Därstädes hade af gammalt — för öfrigt, såsom det synes, i gemenskap med Blekinge eller i allt fall med vissa dess delar — kvinna njutit lika lott med man i arfs- och giftorättshänseende. Genom KB $^{3}/_{9}$ 1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 163—164 blef visserligen för ej mindre Blekinge än Småland påbjudet, att svensk lag skulle gälla, i mån som ej annat förlikningsvis kunde ernås. I Värends härad synas emellertid förhållandena hafva blifvit oförändrade, hvarefter genom KF $^{26}/_{6}$ 1772 (Modée IX s. 876) det privilegiivis bibehölls vid sagda arfs- och giftorätt; jfr *Schlyter*, Om den så kallade Värends härads arfsrätt i Juridiska Afhandlingar II s. 173—191 och Band II s. 80 not. 2. — I allmänhet tages ej heller i främmande moderna arfsordningar någon hänsyn till ålder, kön, skyldskap genom man eller kvinna eller egendoms förvärf från fäderne- eller möderneslägt. Det kan vara så, att, såsom i tysk och schweizisk lag, rättssatserna följa af de allmänna föreskrifterna om arfsföreträde och arfsdelning. Men ofta nog finnes motsvarighet till den svenska rättens uttryckliga förnekande af nämnda omständigheters inverkan. I synnerhet är detta förhållandet med könsåtskillnaden; se ÖGB § 732 och ICC art. 736. Vanligen afse de i denna del gifna påbuden för öfrigt jämväl olikhet i ålder och äro så till vida fullständigare än de svenska bestämmelserna; se CC art. 745, BW art. 899, PCC art. 1985 och SCC art. 931. Å andra sidan hafva de ställts i särskildt sammanhang med barns arf efter föräldrar. Dansk och norsk rätt hafva, liksom den svenska, dock bestämmelser, genom hvilka det uttryckligen för arfsordningen i dess helhet frånkännes könsåtskillnaden inflytande på arfslotternas storlek. Märkas må dock härvid, att de danska och norska förordnandena hafva formen af delvisa ändringar i de allmänna arfslagarna; se för Danmark DAL § 2 och KF $^{29}/_{12}$ 1857 § 1 samt för Norge NAL § 8. Fransk rätt har särskildt förklarat, att afseende ej är att fästa på egendomens natur eller det håll, hvarifrån densamma tillfallit arflåtaren; se CC art. 732. Härutinnan ansluta sig BW art. 896 och, hvad angår egendomens förvärf, ICC art. 739 till den franska rätten. Men å andra sidan innehålla fransk rätt och efter dess föredöme holländsk äfven sådana arfsregler, som en gång i tiden bestodo i de svenska WmLne. Bakarfvingar utesluta sidoarfvingar och inom hvarje sådan arfsklass närmare led fjärmare. Men detta gäller allenast fäderne- och möderneslägt hvar för sig. Bortsedt från särskilda bestämmelser om föräldrars och syskons arfsrätt, är i förhållandet mellan fäderne- och möderneslägt åter högsta grundsats den stadgade hälftendelningen dem emellan. Allenast om arfsberättigade alldeles saknas på den ena sidan, går arfvet odeladt till arfvingarne på den andra, hvaremot eljest sidoarfvingar och fjärmare skylda inom den ena linjen ärfva jämte respetive bakarfvingar och närmare skylda inom den andra; se CC art. 733, 746—751 och 753—755 samt BW art. 897, 900—903 och 905—908. Holländsk rätt frånräknad, står den franska ensam i nämnda sin eftergift åt det germanska kravet på en släkternas samarfvarätt och har icke vunnit någon efterföljd ens i de arfsordningar, som eljest byggt på dess grund; se ICC art. 739 och 742, PCC art. 1970 samt SCC art. 810, 937 och 954.

allt vidare led för led nedåt i linjen, ända till dess att man

Men det finnes exempel på andra insatser af germansk rätt. Sålunda hafva enligt ZGB §§ 851—861, 872 och 873 söner till viss egendom lösningsrätt mot döttrar samt består en ömsesidig fördelsrätt mellan söner och fader och på lika sätt mellan döttrar och moder under rätt för söners och döttrars barn att i nämnda afseenden njuta sina föräldrars rätt. Än vidare går den beträffande fast egendom gällande engelska arfsordningen. Principiellt tillkommer arfsrätt allenast skyldemän till den förste förvärfvaren (purchaser), d. v. s. den, som på annat sätt än arf kommit till egendomen; jfr ofvan s. 48 not. 2. Alltid följer häraf, att fast egendom, som ärfts af den aflidne på fädernesidan, ej kan gå i arf uppåt och på sidone i mödernesläkten, så länge fädernefränder lefva, och tvärtom under motsatt förutsättning. Men för öfrigt ligger mindre vikt på grundsatsen, enär, oafsedt att i brist på motbevis den aflidne anses såsom purchaser, han, då någon hans frände styrkes vara purchaser men saknar skyldemän i lifvet, fingeras vara purchaser och sålunda kommer att ärfvas af sådana sina skyldemän, som icke hafva gemensamt blod med den verklige purchaser. I första hand äro för hvarje fall den aflidnes bröstarfvingar närmast att taga arf, hvarförutom, med iakttagande af det nyss anmärkta, närmare stam jämte afkomlingar äger företräde framför fjärmare stam jämte afkomlingar samt hela arfsordningen igenom död arfvinges rätt njutes till godo af hans afkomlingar. Men dessa senare regler lida en väsentlig jämkning därigenom, att dels fädernesläkt utesluter mödernesläkt och det i hvarje steg uppåt i ätten samt förty utan afseende å närhet i parentel eller grad eller å personernas egenskap af bak- eller sidoarfvingar, och dels i hvarje särskildt led son går före dotter och äldre son före yngre, under det att åter döttrar dela lika; jfr Stephen I s. 225—239 och 243—244 samt ofvan s. 1 not. 1, s. 42 not. 2 och s. 43 not. 2. Såväl Skottland som flertalet nordamerikanska stater äga jämväl särskilda ordningar för succession i fast egendom. Afvikelserna från den engelska äro dock icke ringa — i den skottska arfsordningen mestadels så, att det mera fasthållits vid länsrättsliga grundsatser, och i de nordamerikanska, som sinsemellan äro hvarandra ytterst olika, tvärtom på det sätt, att de i större eller mindre mått uppgifvits och element upptagits från de med afseende å lös egendom tillämpade arfsordningarna. Ofta nog möta dock förordnanden, att arfvejord ärfves tillbaka i den släkt, hvarifrån den kommit, och att fädernesläkt går före mödernesläkt, hvarjämte stundom fjärmare bakarfvingar sakna arfsrätt; jfr Paterson s. 254—258, Kent IV s. 374—439 samt ALE XXXIV s. 450 (New-York, lag $^{22}/_{3}$ 1904) och XVII s. 893—894 (Pennsylvanien, lag $^{25}/_{5}$ 1887). Den engelska arfsordningen för lös egendom har åter byggts på senromersk rätt, dock att fader ärfver före moder och syskon, och att, bortsedt från de sistnämndes med istadarätt begåfvade barn, längre bort i ätten bak- och sidoarfvingar i lika led ärfva jämte hvarandra; se Stephen II s. 239—241 och 255—256, jfrda med Paterson s. 247—251, Kent II s. 427—429, ALE II s. 81 och VII s. 788 (Illinois) samt ofvan s. 16 not. 1 och s. 43 not. 2. Afvikelserna öfverensstämma med äldre germansk rätt och beteckna sålunda ock ett fasthållande vid dess grundsatser; se ock arfsordningen enligt

öfverallt hunnit fram till lefvande bröstarfvingar (representa-

Lag $^{20}/_{4}$ 1891 för Basel-Land i ALE XXI s. 687: 1) bröstarfvingar med istadarätt, 2) fader och moder, 3) syskon och deras afkomlingar med istadarätt och 4) fränder i närmaste led med delning efter hufvudtalet och utan förmån af dubbel skyldskap. Hvad angår den för svensk rätt berörda frågan om arfsdelning nedåt och uppåt i släkten, delas i parentela arfsordningar naturligen i allmänhet för hvarje steg på väg fram till arfvingarne arf och arfsdelar nedåt i grenar och uppåt i linjer. Så är det i dansk, norsk, schweizisk och österrikisk rätt samt jämväl beträffande engelskt fastighetsarf vid delning nedåt i släkten på kvinnors afkomlingar; se Stephen I s. 235—236 och ofvan s. 43 not. 2. Men undantag gifvas dock. Sålunda utslår den tyska arfsordningen, som med fjärde parentelen låter närheten i led bereda arfsföreträde, inom samma och fjärmare parentel såväl i stam som på sidone arfvet på de arfsberättigade efter hufvudtalet, vare sig att de tillhöra respektive samma linje eller gren eller ock icke; jfr B. Ges. B. §§ 1928 och 1929. I kantonen Zürich, hvars arfsordning slutar med fjärde parentelens stam, dela åter ej blott de däri stående efter hufvudtalet utan, räknadt från och med kusiners barn, jämväl inom tredje parentelen skyldemän i lika led, fastän full istadarätt råder med afseende å arfsföreträde; se ZGB §§ 888 - 891. I graduala arfsordningar dela i allmänhet samarfva efter hufvudtalet. I mån af parentelprincip och istadarätt förekommer dock äfven stamdelning nedåt i ätten; se CC art. 743, 745 och 750, BW art. 893 och 899, ICC art. 733, 736 och 741 samt Lag $^{20}/_{4}$ 1891 för Basel-Land i ALE XXI s. 687. I full öfverensstämmelse med den romerska arfsordningens regler delar också engelsk rätt lös egendom städse efter stam i rätt nedstigande led men i första sidolinjen, allenast för det fall att på grund af istadarätt arfvingar i olika led äro samarfva, d. v. s. syskons barn ärfva jämte syskon; se Stephen II s. 257—258, jfrd med ALE XXIV s. 668 (Schwyz, lag $^{24}/_{9}$ 1893). Samma åtskillnad göres principiellt i spansk och portugisisk rätt, medan i flertalet nordamerikanska stater med afseende å fastighetsarf i båda de två omförmälda linjerna tillämpas den engelska regeln för första sidolinjen; se SCC art. 926 och 927, PCC art. 1982—1984, 1986 och 1987 samt Kent IV s. 391, jfrda med ALE XVII s. 893 (Pennsylvanien, lag $^{25}/_{5}$ 1887 rörande succession i andra sidolinjen). Samtliga de romanska arfssystemen låta till sist, utan åtskillnad mellan nedstigande led och första sidolinjen, delning efter hufvudtalet äga rum, då på grund af särskilda omständigheter samtliga de närmaste arfvingarne gått förlustiga sin arfsrätt och barnen eller andra deras afkomlingar i lika led ej äga att begagna sig af istadarätt utan därför ärfva i egna personer; se CC art. 743, BW art. 893, ICC art. 733, PCC art. 1984, SCC art. 926 och nedan s. 57 not. 2. Den arfsrätt, som enligt fransk och holländsk rätt tillkommer fäderne- och mödernesläkt, föranleder ju, att, så snart på båda sidorna förekomma skyldemän, arfvet närmast delas uppåt i linjer och först därpå inom hvarje linje efter hufvudtalet; jfr CC art. 746 och 753 samt BW art. 900 och 905. Men trots det att italiensk rätt, utan afseende å linjerna, förbinder arfsföreträde i första hand med egenskap af bakarfvinge och därnäst med närmare skyldskap efter civil ledräkning, delar äf-

tions- eller *istadarätt);* [1]) 2) därnäst i uppstigande linje till bakarfvingar i första led, d. v. s. föräldrar, och till sidoarfvingar i första sidolinjen, d. v. s. syskon och deras afkomlingar, på det sätt, att, om båda föräldrarna lefva, dessa taga hela arfvet till hälften hvardera, att vid enderas eller bådas död syskon och deras afkomlingar njuta den eller de sålunda lediga lotterna och sinsemellan dela på sätt om bröstarfvingar anmärkts, och att, då syskon eller deras afkomlingar ej finnas och allenast en af föräldrarna lefver, allt tillfaller denne; [2]) 3) och i sista

ven den på nyss angifna sätt arf mellan samarfva fäderne- och mödernefränder; jfr ICC art. 739. Så är än vidare händelsen i spansk rätt hvad vidkommer bakarfvingar, under det att den sidoförvandter emellan delar omedelbart efter hufvudtalet; se SCC art. 937 och 954. Portugisisk rätt gör åter det senare, ehvad det är fråga om bak- eller sidoarf; se PCC art. 1997 och ofvan s. 43 not. 2. — Då i det föregående talats om arfsdelning uppåt i släkten, har lämnats å sido arfs tagande af föräldrar jämte syskon och de senares afkomlingar. Till parentel arfsordning hör en fördelning i linjer, så att syskon och deras afkomlingar taga död faders eller moders lott. I graduala arfsordningar ställer det sig åter högst olika. Än förekommer ingen som helst delning, i det att bakarfvingar i allmänhet eller dock föräldrar utesluta syskon och deras afkomlingar; se PCC art. 1993 och 2000. SCC art. 935 och 936 samt för Basel-Land Lag $^{20}/_{4}$ 1891 i ALE XXI s. 687. Än taga föräldrar åter viss bråkdel af arfvet och än syskonlott — enligt CC art. 748—752 hälften, om de båda äro i lif, och eljest en fjärdedel, enligt BW art. 901 och 902 under liknande förhållanden respektive två tredjedelar och hälften jämte ett syskon samt hälften och en tredjedel jämte flera syskon och enligt ICC art. 740 syskonlott men minst en tredjedel, oafsedt om de båda äro i lifvet eller allenast endera, medan af lös egendom moder enligt skottsk rätt tager en tredjedel (Paterson s. 250) och enligt engelsk syskons lott (Stephen II s. 256).

[1]) ÄB 1 § 1 p. 1 och 2 §§ 1 och 2; jfr ofvan s. 49 not. 2 och nedan s. 57 not. 2.

[2]) ÄB 3 §§ 1—3; jfr ofvan s. 49 not. 2. Istadarätten (jus representationis) hör från början hemma i den romerska rätten. Att steg för steg nedåt i släkten faders och moders arfsrätt räknas deras barn till godo och sålunda fjärmare led ärfver jämte närmare, faller sig naturligt för ett arfssystem, hvilket såsom det romerska från början var byggdt på familjen. Också ägde i förstone istadarätten tillämplighet allenast inom arfsklassen sui heredes, d. v. s. i rätt nedstigande led. Det var en senare tids verk att i sammanhang med arfsordningens omdaning på släktens grundlag utsträcka rättsnormen att gälla äfven i första sidolinjen. Detta skedde dock visserligen på ett ofullständigt sätt, nämligen allenast till förmån för syskons barn, hvarförutom arfvet dem emellan fördelades i grenar, blott när de ärfde jämte syskon; jfr ofvan s. 1 not. 1, s. 43 not. 2 och s. 49 not. 2. Det betecknar sålunda ytterligare steg framåt i den af den romerska rätten inslagna riktningen, då den svenska jämväl i första sidolinjen stadgat

hand till sådan annan arfvinge, som från den döde är skild

istadarätt i alla led under förbehållslös fördelning af nämnda slag. I användning af istadarätt står åter visserligen den svenska lagen långt tillbaka för de moderna rättssystem, som ej allenast för nämnda arfvingars del utan genomgående byggt sina arfsordningar på parentelgrundsatsen. Men man har tydligen på båda hållen låtit sig ledas af den uppfattningen, att parentelgrundsatsen i sin fulländning löper ut i ett följdriktigt genomförande af istadarätt. Med den germanska rättens motvilja mot arfvets söndersplittring lät åter visserligen förena sig att dela detsamma mellan fäderne- och möderneslägt utan hänsyn till närhet i skyldskap. Men eljest måste det hafva legat nära att begagna sig af åtskillnaden härutinnan för att samla arfvet på ett fåtal händer och att sålunda låta närmare led utesluta fjärmare; jfr ofvan s. 49 not. 2. Tidiga spår af istadarätt finnas visserligen i rättskällorna. Men deras innehåll i denna del röjer omisskänligen inverkan af romersk rätt. Ett dylikt inflytande har dock nog också gjort sig gällande på öfriga punkter af kända allmänna germanska arfsordningar. Men olikheterna i förhållande till den romerska rätten låta i omhandlade afseende mera skarpt framstå ursprungliga principiella motsatser. Vanligast tjänade till afgörande öfver arfsföreträde i första hand just en efter födelseakter (led) beräknad närmare skyldskap och alltså icke blott, såsom enligt senromersk rätt, inom bakarfvingars och fjärmare sidoarfvingars klasser hvar för sig. Räkningen skedde för öfrigt från stammen men vid sidoskyldskap, i olikhet mot hvad skedde i den romerska rätten, allenast i en af de två från stammen utgående linjer, i hvilka den döde och arfvingen hvar för sig befunno sig, och i den längsta linjen, då de stodo på olika afstånd (computatio canonica). Till systemet hörde, att i lika led bröstarfvinge gick före bakarfvinge, bakarfvinge före sidoarfvinge och sidoarfvingar emellan den, som räknade släkt med den döde genom en denne närmare belägen stam, eller, vid lika nära stam, stode denna närmare; jfr ofvan s. 43 not. 2. Mera fullständigt utförda arfsordningar af ifrågavarande natur höra dock till en senare period och till en period, hvarunder intryck redan mottagits af den senromerska och bland annat särskildt utrymme beredts åt dess istadarätt. I dessa senare germanska arfsordningar har därför ock på åtskilliga punkter redan brutits med förenämnda principala regler. Går man längre tillbaka i tiden, påträffar man emellertid germanska arfsordningar, som, sedda i belysning af de senare förefintliga, mera rent förverkliga samma regler men visserligen, så att säga, i en sträng förkortning och därför ock på ett sätt, som, därest ej sagda uttolkningsmedel stodo till buds, lätt kunde missförstås; jfr för det följande *v. Amira*, Erbenfolge und Verwandtschaftsgliederung nach den altniederdeutschen Rechten (1874) och *Stobbe*, Handbuch des deutschen Privatrechts V (1885) s. 62—130. Till en början har nämligen arfsrätt endast varit tillagd sådana närstående fränder, som varit förbundna med hvarandra genom samlif och förmögenhetsgemenskap, alltjämt bestående eller en gång förefintliga. Det har varit barn, föräldrar och syskon, alltså personer, hvilka alla befunno sig i första led kanonisk komputation. Att härutöfver utsträcka arfsrätten har med en äldre tids lefnadsförhållanden ej

genom minsta antal led, under iakttagande däraf, att vid

varit behöfligt, enär väl sällan inträffade, att en afliden ej lämnade efter sig fränder af nämnda slag. Så till vida har förhållandet varit lika med det, som föranledde, att i den romerska rätten arfsrätten efter husfadern från början var inskränkt till den af hans patria potestas sammanhållna familjen. Olikhet rådde åter visserligen därutinnan, att i det germanska samhället fråga var om en ömsesidig arfsrätt inom en trängre krets af ättemän. Det var därför ock i den germanska rätten ej såsom i den romerska en principiell utan allenast en faktisk begränsning. Kan det för den romerska rätten på visst sätt sägas hafva varit ett afsteg från dess ursprungliga arfsordning, då den, för fall af brist på familjemedlemmar af naturlig eller konstlad förvantskap, erbjöd arfvet åt proximus agnatus, var det åter blott ett följdriktigt genomförande af germansk arfsordning, när senare i tiden arfsrätten utsträcktes från angifna trängre släktkrets till fränder i fjärmare skyldskap. Däraf ock den historiska förklaringen, att i en mängd germanska arfsordningar det göres åtskillnad mellan närmare och fjärmare klasser fränder, samt att stundom släkträkningen först vidtager från en närmaste krets af anförvanter. Sättet för ifrågavarande utvidgning har åter växlat efter tid och ort. Än har nämligen skett så, att vid sidan af de ursprungligen arfsberättigade tilläggsvis upptagits äfven andra fränder, och än åter så, att för ändamålet lämnats hänvisning på den närmaste arfvingen. För detta senare slags förfarande kan ju för öfrigt hafva tjänat till föredöme det romerska tillerkännandet af arfsrätt åt proximus agnatus. Man har blott därvid lämpat sig efter de germanska släktförhållandena och haft så mycket lättare att göra det, som den romerska rätten i arfsafseende till sist kommit att likställa kognater med agnater i arfsafseende. I hvarje händelse har det fallit sig naturligt att, där icke sidoinflytande af främmande rätt eller särskilda syften gjort sig gällande, i arfsordningen för de fjärmare skyldemännen tillämpa de grundsatser, som af gammalt följts inom den ursprungliga trängre kretsen af arfvingar; och på denna väg kom man ock helt naturligt till den kanoniska släkt- och arfsordningen, sådan den förut skildrats. Naturligt har dock visserligen äfven varit, att i tidens lopp ej allenast arfsreglerna utan äfven klassindelningen rubbats och till sist helt försvunnit, så att de arfsberättigade kommit att bestå af samtliga skyldemän i en oafbruten följd af led, stammar och grenar; jfr ofvan s. 1 not. 1. Till sakens närmare belysande må med de jämförelsevis fullständiga men ock yngre svenska arfsordningarna sammanställas de äldsta kända sydgermanska. Dessa senare äro synnerligen kortfattade. Stundom angifvas såsom arfvingar allenast söner. Det rör sig då om jord; och antagandet ligger nära, att man här står inför en äldre tids uppfattning, att jorden egentligen tillhörde samhället, i följd hvaraf den också endast i mindre måtto blifvit föremål för inviduell rätt och en därmed förbunden succession. Eljest finnas åter arfsordningar af förut anmärkt art, d. v. s. upptagande barn, föräldrar och syskon. Oftast utgjorde, närmare bestämdt, arfvingarne son, dotter, far, mor, bror och syster, med företräde sinsemellan i öfverensstämmelse med den verkställda uppräkningen. Emellertid gingo här och hvar broder och syster framför fader och moder. Detta har då

lika närhet i led sidoarfvinge går före bakarfvinge och si-

tydligen berott därpå, att efter tidens eller ortens sed och bruk föräldrarne läto barnen utfå sina arfslotter i hemföljd under full ägo och utan återbäringsskyldighet till skiftes vid föräldrarnes död. Att kvinnor hade plats i arfsordningen, tyder ju redan på en viss modernisering. Men det kan dock icke vara befogadt att i de nämnda personerna se allenast representanter för grenar och linjer samt att sålunda för ätten i dess helhet bygga upp en arfsordning af motsvarighet till de nu rådande Huru äfventyrligt ett sådant förfarande är, visar sig bäst däri, att på denna väg olika författare kommit än till rena gradual-, än till rena linjar- och än till rena parentelsystem, alltså till alla de vidt skilda arfssystem, hvilka, i olika sammansättningar, bilda de moderna. Man torde få nöja sig med arfsordningen i dess angifna begränsning. Skäl härtill ligger ock däri, att jämte nämnda nära fränder stundom tilläggsvis finnas såsom arfvingar i sista hand upptagna modersyskon. Att på sådant sätt det särskildt tillagts närmaste mödernefränder arfsrätt och ej, såsom visserligen än senare finnes hafva förordnats, jämte och före dem också fadersyskon, kan ju väcka undran och öka benägenheten att utfylla arfsordningen med förment underförstådda arfsberättigade. Förkastar man tanken härpå, återstår emellertid till förklaring en gissning, låt vara en ganska djärf. Man kan nämligen ställa de ifrågavarande mödernefrändernas arfsrätt i samband med det i de germanska rättssystemen en gång vanliga och i vår rätt alltjämt kvarstående förordnandet om fädernefränders förverkande af arf genom dråp å änkas foster; jfr ÄB 6 § 2 samt nedan s. 88 not. 1 och under andra kapitlet III, 1, B. I en tid, då enligt regel familjens egendom inkommit på faderns sida och egendoms öfverförande genom arfsfång från en släkt till annan måste på den förras sida kännts såsom en oförrätt, kan det dock hafva synts påkalladt att alldeles utesluta fadersyskon och andra aflägsnare fädernefränder från arf och genom utsikt därtill för modersyskon söka vinna väktare öfver barnens lif mot stämplingar från fädernesläktens sida. Det kan ju hafva hört till en senare tid att i förbehåll om egendoms återfallande till den släkt, hvarifrån den kommit, hafva funnit medel att afvända stämplingarna och sålunda i andra former vinna det åsyftade ändamålet; jfr ofvan s. 49 not. 2. Härmed må nu vara huru som helst, så vittnar icke modersyskons införande bland de arfsberättigade under fädernefrändernas fullständiga förbigående och i närmaste anslutning till barn, föräldrar och syskon om ett för hela släkten genomfördt system af fasta arfsregler. Till samma omdöme kommer man, där tilläggsbestämmelsen om modersyskonens eller deras och fädernesyskonens arfsrätt ersatts med en allmän hänvisning på den närmaste skyldemannen. Det har säkerligen behöfts en rundlig tid för att genomföra de sålunda gjorda ansatserna till en mera omfattande arfsrätt; och därunder hafva, såsom redan påpekats, emellertid främmande inflytelser redan hunnit att göra sig gällande. — Mest i öfverensstämmelse med den vanliga arfsföljden inom den ursprungliga trängre arfskretsen är i de svenska rättsböckerna den mera omfattande arfsordningen i ÖGL ÄB 1–3: barn, föräldrar, syskon, barnbarn, far- och morföräldrar, syskons barn, fader- och modersyskon samt kusiner; jfr HL ÄB

doarfvinge i närmare sidolinje före den i fjärmare eller, på

15. I andra svenska rättsböcker hafva åter redan far- och morföräldrar samt syskons barn bytt plats; jfr VGL I ÄB 1, II ÄB 1 och SmL ÄB 1 pr. Sistnämnda lagrum låter emellertid också barnbarn ärfva näst efter barn; jfr WmL I GB 11 pr. och II ÄB 11 samt ofvan s. 43 not. 2. Enligt HL ÄB 11 gingo åter bröstarfvingar intill femte led före alla andra arfvingar och enligt UL ÄB 11 pr. och 12 därnäst på samma sätt, i händelse att föräldrarna ej lefde, arfvingar i första sidolinjen. En formlig uppdelning af släkten i arfsklasser påträffas i UL. Efter att i ÄB 11 pr. hafva ställt bröstarfvingar framför alla andra, gaf den nämligen ibid. 12—16 regler för föräldrars, syskons och deras afkomlingars arfsrätt under rubriken skyld arf och för återstående arfvingars rätt under rubriken niþar arf; jfr HL ÄB 12 pr., WmL II ÄB 12 pr. samt GotlL I 28 §§ 3 och 5. GotlL I 20 § 1 och VStL IV, III, 7 erkände åter full istadarätt så till vida, som de läto barnen till sådant arflåtarens döda barn, som ej varit utskiftadt från föräldrahemmet, dela arf med hans lefvande barn. WmL II ÄB 12 § 3 kände äfvenledes istadarätt i rätt nedstigande led och antagligen i första sidolinjen; jfr HL ÄB 11. UL ÄB 11 pr., 12 och 16 § 1 tillämpade densamma för hvarje fall både i nedstigande led och första sidolinjen allt intill femte man; jfr ofvan s. 48 not. 2. Likväl uteslöt, så framt ej respektive ett barn eller syskon lefde, närmare led fjärmare, delades därvid efter hufvudtalet mellan samarfva, samt måste ett syskon vara i lifvet, jämväl för att syskons afkomlingar måtte äga rätt att taga arf jämte fader eller moder. MELL ÄB 1 och 2 pr., ChLL ÄB 1 och 2 § 1 samt StLgn ÄB 1 och 2 pr. inskränkte i sin ordning istadarätten inom förenämnda två linjer till andra led, d. v. s. till respektive barnbarn och syskons barn; jfr KSt $^{28}/_{1}$ 1335 p. 2 hos Liljegren, Diplom. Suec. IV s. 407. Emellertid har det äfven därefter dömts enligt upplandslagen och det för öfrigt utan iakttagande af dess afhandlade förbehåll och i tvist mellan arfvingar i andra sidolinjen; se KSt 1507 hos Hadorph s. 71 och KD 1579 hos Rålamb s. 273—274, jfrda med Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 25—46. Ja det finnes exempel på istadarättens tillämpning i ännu aflägsnare sidolinje; se Dom 1492 i UplLgmbk s. 48—49, jfrd med Carl IX:s Lgfslg ÄB 1—3 och Ros. Lgfslgt ÄB 1—3, som läto istadarätt gälla hela arfsordningen igenom, fastän under bestämmelse att närmare led på fädernesidan uteslöt fjärmare på mödernesidan och omvändt. Det inträdde dock på nytt ett bakslag, så att väl alla bröstarfvingar fingo åtnjuta istadarätt men i sidolinje däremot ej andra än helsyskons barn; jfr KR $^{29}/_{3}$ 1633 hos Rålamb s. 285 286, Svea HfRtts domar $^{6}/_{4}$ 1633 och $^{10}/_{12}$ 1634 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 4—6 och 21—24 v, Stiernhöök s. 187 och 188—193 och Wahlberg s. 217—218. 1734 års lag meddelade åter visserligen uttrycklig föreskrift, att istadarätt ägde rum, äfven om den aflidne ej hade respektive barn eller syskon i lifvet, men innehöll i sak inga nyheter i ämnet annat än så till vida, som den gaf istadarätt jämväl åt halfsyskons barn; jfr ÄB 2 § 2 och 3 § 2 enligt 1734 års lags ursprungliga text, Fslgn till ÄB 1690 kap. 1 §§ 3—5, 2 § 3 och 3 §§ 3 och 9, LgC Prot $^{24}/_{7}$ 1688, $^{17}/_{12}$ 1689 och $^{11}/_{2}$ och $^{20}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 11, 19—20, 21, 25 och 43 samt ofvan s. 43 not. 2. Först

annat sätt uttryckt, sidoarfvinge, som räknar släkt med den

genom KF 19/5 1845 vann istadarätten en allmän tillämpning i första sidolinjen och förty i samma omfång som i upplandslagen; jfr redan LgK 1826 ÄB 1 §§ 6 och 7. HDnsGr s. 49—50 yttrade sig för öfrigt ännu däremot. Det hade alltså behöfts lång tid, innan hvad, som genom upplandslagen försöktes för det främmande institutets införande i den svenska rätten, kröntes med slutlig framgång; jfr ofvan s. 43 not. 2. — Hvad angår arfsföreträde på grund af istadarätt, företer af bestående parentela arfssystem det tyska egendomligheten, att från och med fjärde parentelen istadarätt upphör och sålunda ej är förbunden med parentelprincip; jfr ofvan s. 49 not. 2. Det är ett försök att stäfja den med den senare följande faran af arfvets alltför stora söndersplittring och har ansetts påkallas däraf, att den tyska arfsordningen är obegränsad; jfr ofvan s. 48 not. 2. Arfssystem, som principiellt äro graduala, låta, i mån som de det oaktadt begagnat sig af parentelgrundsatsen, dess användning regelrätt vara förknippad med istadarätt. Sålunda äro ock bröstarfvingar allmänt ej blott en första arfsklass utan också en klass, hvari oinskränkt istadarätt råder. Därmed upphör dock öfverensstämmelsen. Af hvad ofvan s. 49 not. 2 in fine sagts om delning af arf mellan föräldrar och syskon framgår, att i förhållandet mellan den andra parentelens stam och dess afkomlingar det icke såsom i svensk rätt förekommer istadarätt. Ty antingen komma syskon och deras afkomma först efter föräldrarne eller dela med dem arf, fastän de båda äro i lifvet. Men syskon och deras afkomlingar emellan, d. v. s. i första sidolinjen, råder vanligen utan inskränkning istadarätt liksom i det svenska arfssystemet. Det kan dock äfven hända, att istadarätten är på visst sätt inskränkt i första sidolinjen. Samarfva med syskon äro sålunda enligt portugisisk och spansk rätt samt den engelsk-amerikanska arfsordningen för lös egendom allenast syskons barn och ej andra deras afkomlingar. I nordamerikanska arfsordningar för fast egendom påträffas åter än samma inskränkning, än föreskrift, att syskons barn ärfva jämte moder, allenast om ett syskon lefver, än istadarätt jämväl för syskons barnbarn, än obegränsad istadarätt i första sidolinjen och än på lika sätt i den andra. I holländsk rätt gäller till sist, att, ehuru bortsedt från första sidolinjen, arfsföreträde inom fäderne- och möderneslägt hvar för sig beror på närheten i led, en efter sådan grund arfsberättigad sidoförvant har att dela arfvet med sina syskons afkomlingar. Här har sålunda istadarätt vunnit upptagande utan sammanhang med parentelgrundsats och korsats med den rakt motsatta gradualprincipen. Beträffande hvad sålunda sagts om arfsföreträde på grund af istadarätt i graduala arfssystem åberopas CC art. 740 och 742, BW art. 889, 891, 892 och 905, ICC art. 730 och 732, PCC art. 1981 och 1982, SCC art. 925, Stephen II s. 256, Paterson s. 251, Kent II s. 421—422 och 425 och IV s. 402—412 samt ALE II s. 81 och VII s. 788 (Illinois), XVII s. 893 (Pennsylvanien) och XXI s. 687 (Basel-Land, lag 20/4 1891). Hvad angår istadarättens genomförande vid arfsdelning, hänvisas åter till det, som anförts ofvan s. 49 not. 2 in fine. — Till sist må bemärkas några främmande lagböckers allmänna rättssatser i ämnet. Efter hvad ofvan s. 49 not. 2 redan anmärkts, har inom bakarfvingarnes klass när-

aflidne genom en denne närmare belägen stam, före den,

mare led företräde framför fjärmare — i allmänhet utan vidare samt enligt fransk och holländsk rätt på fäderne- och mödernesidan hvar för sig. I sammanhang därmed förklara romanska lagböcker, att istadarätt aldrig äger rum till förmån för bakarfvinge; se CC art. 741, BW art. 890, ICC art. 731, SCC art. 925 och PCC art. 1981. Å andra sidan har det ock sagts, att för istadarätt i nedstigande led och första sidolinjen icke utgör villkor, att respektive barn eller syskon finnas i lifvet; se CC art. 740 och 742, BW art. 889 och 891 samt ICC art. 730 och 732. Bestämmelsen har utelämnats i spansk och portugisisk rätt, hvilka ju i första sidolinjen ej erkänna istadarätt annat än i förhållandet mellan syskon och syskons barn, och innebär ett underkännande af sådana tidigare rättsbud, som, grundande sig på en felaktig utläggning af romerska rättskällor, bland annat äro för den svenska rättens del kända från upplandslagen. Än vidare finnes det förordnadt, att hinder för istadarätt ej möter i den omständighet, att vederbörande afstått från att taga arf efter den, i hvars ställe han har att ärfva; se CC art. 744, ICC art. 735 och SCC art. 928, jfrda med Allg. Landr. II, 3 § 40 och SGB § 2027. Allt detta är nu för tiden allmänt antaget, äfven då det, såsom i den svenska rätten och annorstädes, ej kommit till uttryck i lagtext; jfr för svensk rätt LgB ÄB 1 § 3 och Mot. s. 198 med afsende å urarfvagörelse. Eljest är man med den sist behandlade frågan inne på ett område, där meningarne hafva brutit sig mot hvarandra och än i dag utländska lagböcker innehålla bestämmelser, främmande för det nuvarande svenska rättsmedvetandet. Man har nämligen af hvad i romersk rätt talats om att succedera i annans stad och ställe (in patris sui locum succedere) dragit de praktiska slutsatserna, att den, som ärfde på grund af istadarätt, ej ärfde med egen rätt och förty dels måste hafva bevarat sin ställning af arfvinge till den, af hvars bättre arfsrätt han ville begagna sig, och dels blott kunde komma därtill, om och i mån som den senare ej gått miste om sin arfsrätt. I sin senare del har uppfattningssättet särskildt bibehållit sig i den franska rätten. Istadarätt grundlägger sålunda därstädes icke någon rätt att träda i stället för lefvande arfvinge och är ej verksam vid dennes afsägelse eller förverkande af arfvet utan allenast i händelse af hans naturliga eller borgerliga död; se CC art. 730, 744 och 787. Holländsk rätt, som dock icke vidkännes det franska begreppet borgerlig död, ansluter sig i tillämpliga delar fullt till den franska rätten; jfr BW art. 4, 887, 894 och 1106. I österrikisk rätt återfinnes för fall af förverkande den franska föreskriften på det sätt omskrifven, att den, som förverkat arfsrätten, måste hafva dött före arflåtaren, för att hans afkomlingar måtte kunna ärfva den senare; se ÖGB § 541, jfrd med ChDI. V, 2 art. 55. Men eljest har i ämnet fransk rätt vunnit efterföljd allenast så till vida, som italiensk, portugisisk och spansk rätt låta dess grundsats gälla vid afsägelse men icke för andra fall; se ICC art. 734 och 947, PCC art. 1979 och 2035 samt SCC art. 761, 857, 929 och 981. För tysk rätt är hela saken okänd; se B. Ges. B. § 1953, jfrd med ZGB § 936, SZG art. 541 och 575, Allg. Landr. I, 9 § 406 och II, 2 § 352, SGB §§ 2030 och 2261 samt för dansk rätt Deuntzer, Arveret II s. 162 – 163. Därstädes består

som i sådant afseende står honom fjärmare.[1]) Finnas i denna

alltså den äfven hos oss rådande meningen, att istadarätten endast är en norm för bestämmande af arfsrätt och eventuellt arfslott, och att dess innehafvare ärfver med lika självständig rätt som annan arfvinge. På en dess förmenta osjälfständighet har dock byggts upp ytterligare en annan rättssats, nämligen att, då den aflidne förärat ett sitt barn gåfvor, dess afkomlingar hade att, där de ärfde i dess ställe, fullgöra dess åliggande att till skiftes återbära gåfvorna; se CC art. 848, BW art. 1135, ICC art. 1005 och PCC art. 2100, jfrda med SCC art. 1038. Rättssatsen har af praktisk hänsyn upptagits äfven utom det romanska lagstiftningsområdet, men lösgjorts från sammanhanget med istadarätten och därmed fått en vidsträcktare användning. Sålunda hafva barnbarn utan vidare belastats med faderns eller moderns återbäringsskyldighet; se ÖGB § 790 och ZGB § 865, jfrda med Allg. Landr. II, 2 §§ 359—362 och SGB § 2359. Längst går den tyska rätten, då den låter bröstarfvinges återbäringsskyldighet åtföljа hans arfslott, oafsedt hvart än den senare må gå i anledning af hans frånfälle eller annat hinder för en hans arfstägt, och således, äfven då den kommer att stanna hos syskon till honom; se B. Ges. B. § 2051, jfrd med SZG art. 627. Från svensk rätt skilja sig samtliga förordnandena, därigenom att de icke förutsätta, att den förpliktade ådragit sig ett allmänt ansvar för gåfvotagarens gälld eller för egen person dragit nytta af gåfvorna; jfr GB 16 § 3, UrfvLgn §§ 20-26, NJA 1908 s. 339 samt Band II s. 788 not. 3.

[1]) ÄB 1 § 2 och 3 §§ 4—10, jfrda beträffande närmare leds företräde för närvarande tid med NT 1879 s. 496 och för äldre med KB $^{25}/_{4}$ 1667 hos Schmedeman s. 471. Hvad, som i ÄB 3 §§ 4—9 enligt gällande KF $^{19}/_{5}$ 1845 föreskrifvits för vissa fall af närmare skyldskap, innebär ej annat än tillämpning af de i § 10 ibid. med afseende å fjärmare skyldskap därefter gifna allmänna reglerna; jfr LgK 1818 ÄB Prot. $^{26}/_{6}$ 1817 s. 50—57. Sagda paragrafer hafva härutinnan affattats efter mönstret af ÄB 3 §§ 4—11 i 1734 års lags ursprungliga text. Ett redaktionsfel har emellertid insmugit sig i § 10 af KF $^{19}/_{5}$ 1845, då den ej, såsom motsvarande § 11 i 1734 års lag, förklarar, att sidoarfvingar, som äro »både till *gren* och led *jämnskylde*» skola vara samarfva, utan låter detta gälla allenast om dem, som äro af »*samma* stamfader eller stammoder;» jfr LgK 1818 ÄB 1 § 15 och 1826 ÄB 1 § 14. I sak finnes åter icke annan olikhet än den, som föranledes däraf, att KF $^{19}/_{5}$ 1845 gaf istadarätten en oinskränkt användning i första sidolinjen och ej såsom 1734 års lag lät den råda allenast till och med syskons barn; jfr ofvan s. 57 not. 2. Under utarbetandet af 1734 års lag gjorde sig åter olika meningar gällande. Beträffande släkträkning och företrädesrätt vid lika närhet i led öfverensstämma i det stora hela ännu arfsordningarna i MELL ÄB 2 och 3, StLgn ÄB 2 och 3 samt ChLL ÄB 3 och 4 med ÖGL ÄB 1—3 och stå på kanonisk grund; jfr Stiernhöök s. 189—190, Abrahamsson s. 319, Nehrman JC 1729 s. 388 och ofvan s. 57 not. 2. För fall af tvist hänvisade ock StLgn ÄB 11 uttryckligen till skyldskapens utredande »epter kirkionna ræt.» Äfven i denna sak uppstod dock i tidens lopp osäkerhet; se Svea HfRtts sententia interlocutoria $^{8}/_{7}$ 1615 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 2—3, där den civila

tredje och sista arfsklass flera samarfva bakarfvingar, delas arfvet till hälften på den aflidnes fader och moder samt deras lotter hvar för sig sammaledes på deras fader och moder och så allt vidare bakåt i släkten ända fram till arftagarne,

---

släkträkningen förklarades öfverensstämma med Sveriges lag. Från början enade man sig äfven i lagkommissionen om att öfvergå till den romerska släkträkningen; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 1 § 6, LgC Prot $^{24}/_{7}$ 1688, $^{17}/_{12}$ 1689 och $^{14}/_{2}$ 1690 hos Nilsson *2* s. 10, 19 och *32* samt »Quæstioner» ibid. s. *227*. De för särskilda fall förda öfverläggningarna om företrädesrätt visa dock, att man hade svårt för att genast frigöra sig från det förutvarande räknesättet; jfr beträffande farfar i täflan med farbror och beträffande farfars far i täflan med kusiner LgC Prot $^{17}/_{12}$ 1689 hos Nilsson *2* s. *20—22* Särskildt drogs icke omedelbart den slutsats, att, mot hvad förut gällt, sidoarfvinge skulle, äfven där istadarätt ej rådde, gå före bakarfvinge i lika led på den grund, att hans stam befann sig närmare arflåtaren. Det fasthölls alltjämt därvid, att vid lika led bakarfvinge hade företräde framför sidoarfvinge; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 1 § 5, 1692 och 1694 kap. 4 § 10, 1713 kap. 10 § 10, 1717 och 1723 kap. 5 § 10 och 1726 kap. 3 § 13, LgC Prot $^{11}/_{2}$, $^{14}/_{2}$ och $^{20}/_{2}$ 1690 hos Nilsson *2* s. *25—26*, 30 och 43 samt »Quæstioner» ibid. s. *227*. Endast halfsyskon sattes, tydligen på grund af sin samarfvarätt med helsyskon, allmänt före bakarfvingar i andra led; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 3 § 8 och 4 § 1, KRpt $^{26}/_{11}$ 1729 hos Arnell s. 317—318 samt ofvan s. 43 not. *2*. Ren romersk rätt möter i Fslgn till ÄB 1729 kap. 3 §§ 5—11, som, fall af istadarätt undantagna, gåfvo hvarje bakarfvinge företräde framför sidoarfvinge (Nilsson 1 s. 151—153). Först Fslgn till ÄB 1731 kap. 3 §§ 4—10 hade antagit 1734 års lags normer i denna del. Ingenstädes finnes spår af benägenhet att frångå den förut följda regeln att, då sidoarfvingar befunno sig i lika led till den döde, tillerkänna företräde åt dem, som hade närmare gemensam stam med honom; se Fslgn till ÄB 1690 kap. 4 § 10, LgC Prot $^{11}/_{2}$ och $^{14}/_{2}$ 1690 hos Nilsson *2* s. 29 och 34—35 samt Bil. till LgC Prot ibid. s. *228* och *231*. — Beträffande fastighetsarf gäller i engelsk rätt alltjämt kanonisk släkträkning, fastän på grund af rådande parentelgrundsats och istadarätt den ej har praktisk betydelse; jfr Stephen I s. *225—226*. Eljest har den kanoniska släkträkningen allmänt ersatts med den civila; jfr ofvan s. 57 not. *2* och nedan s. 71 not. 1. Det kan dock vara så, att hvarken den ena eller den andra kommer till användning; se för skottsk rätt beträffande lös egendom Paterson s. 250. En inskränkning i ledräkningens användning och betydelse följer alltid af arfsordningens uppdelning i arfsklasser, vare sig med tillhjälp af parentelgrundsatsen eller i annan ordning. Härvid förtjänar att bemärkas, att vissa främmande graduala arfssystem efter mönster af romersk rätt äfven på det sätt skilja mellan arfvingarne, att alla bakarfvingar gå före sidoarfvingar. Olikheter förekomma likväl. Enligt portugisisk och spansk rätt utesluta sålunda principiellt bakarfvingar alla sidoarfvingar och sålunda äfven syskon och deras afkomlingar, medan i italiensk syskon och deras afkomlingar äro samarfva med närmaste bakarfvingar, föräldrar in-

dock att, då vid den successiva delningen det påträffas död person utan lefvande skyldeman bland arftagarne, det, som skulle delas mellan honom och den i stammen medstående, i sin helhet tillägges den senare *(linjargrundsatsen).*[1]) Skall åter

---

begripna, samt i fransk och holländsk väl hafva att dela med föräldrarne men utesluta fjärmare bakarfvingar; jfr PCC art. 1969, SCC art. 935 och 946, ICC art. 740, CC art. 748—752, BW art. 901—903 samt ofvan s. 43 not 2, s. 49 not. 2 och s. 57 not. 2 och nedan s. 71 not. 1. — Anmärkas må till sist en egendomlighet i det svenska räknesättet. I det föregående har det angifvits sammanfalla med det romerska. Sakligt är så ock förhållandet. I formen föreligger åter en afvikelse. Svensk rätt räknar enligt ÄB 1 § 2 sig fram från den döde till och med arfvingen genom antalet mellanstående skyldemän. Det är sålunda närmast en räkning i personer under arflåtarens uteslutande. I romersk rätt räknades åter antalet åtskiljande födelseakter, utan att därvid särskildt undantag gjordes vare sig för arflåtaren eller arfvingen (quot sunt generationes tot sunt gradus). Men af räknesättet följde, att stammen alltid var utesluten, ehvad denna utgjordes af arflåtaren, arfvingen eller en deras gemensamma stamfader eller stammoder (numera personas demto stipite communi). På lika sätt förfares i främmande modern rätt; se CC art. 735—738, BW art. 345—349, ICC art. 49—51, PCC art. 1973—1977, SCC art. 915—919, ÖGB § 41, SZG § 20 och B. Ges. B. § 1589, jfrda med Allg. Landr. I, 1 § 45 och SGB § 49 samt för engelsk och nordamerikansk rätt Stephen II s. 240 och Kent II s. 422—423. Det romerska sättet att räkna var ock antaget af LgK 1818 och 1826 samt LgB ÄB 1 § 2.

[1]) ÄB 3 § 11 p. 1. Lagrummets affattning kan lätt fresta till att dela arf uppåt i linjer allenast en gång, nämligen på arflåtarens fäderne- och mödernesläkt, samt att därpå utslå hvardera sidans lott på de därinom förekommande närmaste arfvingarne efter hufvudtalet. Man kan hafva så mycket mera skäl till en dylik utläggning i enlighet med ordalagen, som ifrågavarande slags delning är i full öfverensstämmelse med justinianskt rätt; jfr också ÖGL ÄB 3 pr. och ofvan s. 49 not 2. Häremot kan dock visserligen anmärkas, att sagda romerska rätt i allmänhet delade arf efter hufvudtalet, och att dess föreskrifter om arfs delning uppåt och nedåt i släkten efter stammar utgjorde undantag, medan enligt uttryckliga bestämmelser svensk rätt delar arf nedåt genomgående efter stammar, d. v. s. i grenar; jfr ÄB 3 § 13. Går man tillbaka till 1734 års lag, är denna vid första påseende ej mera vägledande än KF $^{19}/_{5}$ 1845. I ÄB 3 § 4 enligt dess ursprungliga lydelse förordnades nämligen endast, att vid delning mellan bakarfvingar i andra led farfar och farmor eller den af dem, hvilken lefde, enligt landsrätt fingo två tredjedelar och enligt stadsrätt hälften mot morfar och mormor eller den, som af dessa två voro i lifvet. Men det framgick af 1734 års lags grundsatser om arfs delning mellan man och kvinna, att, då alla de nämnda personerna lefde och landsrätt var att iakttaga, farfar af fädernelotten fick dubbelt mot farmor och morfar af mödernelotten dubbelt mot mormor, och att så ägde rum jämväl i fjärmare stammar steg för-

arfvet gå till flera samarfva sidoarfvingar, tillämpas först nyssnämnda regler för arfvets fördelning på de arflåtarens

steg uppåt i släkten; jfr ÄB 3 § 1 enligt 1734 års lagtext. Detta var dock icke en delning efter hufvudtal utan efter stam eller i linjer; och har det afsetts att efter landsrätt delning skulle ske på detta senare sätt, finnes ej anledning att antaga motsatsen vid arfstägt enligt stadsrätt. Till ytterligare bekräftelse på bevisföringens riktighet tjäna uttryckliga bestämmelser i föregående lagar och förslag. Af MELL ÄB 2 pr. och StLgn ÄB 2 pr., som båda läto farfar och farmor utesluta morfar och mormor från arfsrätt, tillade den förra farfar och morfar dubbel lott mot respektive farmor och mormor och den senare de samarfva åter lika lotter. ChLL ÄB 3 pr. förklarade åter alla bemälda bakarfvingar samarfva samt delade arfvet i förhållande af $^2/_3$ och $^1/_3$ först på fäderne- och möderneslägten samt därefter på mannen och kvinnan inom hvardera släkten; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 3 och Ros. Lgfslgt ÄB 3. Alla de tidigare förslagen till 1734 års lag, hvilka ej särskildt försökte genomföra en delning efter hufvudtalet i fjärmare bak- och sidoarf, förklarade ock på tal om arf efter landsrätt, att ej allenast »den dödas fäderne» skulle taga »dubbelt emoth des möderne» utan äfven »faders fäderne dubbelt emoth des faders möderne och des moders fäderne dubbelt emoth des moders möderne, så att, ehwarest det emellan fäderne och möderne närmare eller fiermare i slächten twistas, dhe å fädernet ware sig man eller qwinna en eller flere heel eller halfslächt, twå delar, och dhe å mödernet en dehl bekomma», hvarförutom af dem, som voro »å samma sijda — man» skulle taga »dubbelt emoth qwinna»; jfr Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 4 § 12, 1713 kap. 10 § 12, 1717 kap. 5 § 12, 1722 kap. 5 § 13 och 1723 och 1726 kap. 3 § 15 samt »Quæstioner» hos Nilsson 2 s. 232. Att de sålunda i den närmast förflutna tiden uttryckligen uttalade grundsatserna ej funno en plats i 1734 års lag, lär hafva berott på 1729 års förslag och de däraf föranledda redaktionsförändringarna i det följande förslaget af 1731. Härvid är då att märka, att 1729 års förslag ÄB 3 § 13 (Nilsson 1 s. 155) för fall af fjärmare bak- och sidoarf gjorde ett förnyadt försök att dela uteslutande efter hufvudtalet och således ej ens mellan arflåtarens fäderne och möderne delade efter stam, under det att 1731 års förslag visserligen i andra delar tillgodogjorde sig de nya uppslagen af 1729, men ej upptog sagda delning efter hufvudtalet; jfr ofvan s. 49 not. 2. Får det antagas att 1734 års lag i dess ursprungliga lydelse åsyftade en fortgående delning efter stam uppåt i släkten, finnes åter icke något, som antyder, att KF $^{19}/_5$ 1845 häri afsett att göra ändring. På motsatsen tyder tvärtom dess föreskrift i 3 § 11, att den, som är »både å fäderne och möderne skyld med den döde» skall njuta »både fäderne- och möderne-del»; jfr nedan s. 69 not. 1. Det kommer en sak till. LgB ÄB 1 hade i sina §§ 15 och 18 stadganden af full motsvarighet till §§ 11 och 13 i KF $^{19}/_5$ 1845. I förstnämnda två paragrafer föreslog Günther förtydliganden därhän, att arf på väg fram till arftagare skulle för hvarje led uppåt i släkten efter behof fördelas i hälfter och därpå, om det gällde sidoarfvingar, för hvart led nedåt från stammen den därpå fallna lotten delas efter hufvudtalet. Förslaget afvisades emellertid under förklaringar

stamfäder och stammödrar, bland hvilkas ättlingar de arfsberättigade sidoarfvingarne befinna sig, och skiftas därpå hvarje särskild stamfaders och stammoders lott nedåt efter de med afseende å bröstarf och arf i första sidolinjen skildrade grunderna *(stirpalgrundsatsen)*. [1])

Halfskylda taga blott del i det, som vid delningen uppåt i släkten förberedelsevis tillagts deras med arflåtaren gemensamma stamfader eller stammoder. [2]) Syskon emellan bekomma därför ock halfskylda i hvad sidolinje som helst mindre än helskylda, [3]) hvaremot eljest halfskylda väl kunna få lika mycket som eller mera än helskylda. [4]) I ett fall äga på grund af reglerna för arfsdelning de alldeles icke att dela med helskylda, nämligen då arfvet skall skiftas mellan arflåtarens syskon och deras afkomlingar samt efterlefvande fader eller moder, och de halfskylda härstamma från den efterlefvande af föräldrarna. [5]) Å andra sidan äger den, som befinner sig i flerfaldig skyldskap med arflåtaren, att räkna sig densamma till godo och kan sålunda i sin person förena två eller flera af de enligt arfsdelningen uppstående lotterna. Likgiltigt är, om den flerfaldiga skyldskapen inträffar

---

af Schlyter, Richert och Bergfalk, att 1845 års föreskrifters öfverensstämmelse med det föreslagnas innehåll ej gärna borde kunna blifva föremål för tvifvel; jfr LgB ÄB Prot. s. *22—26*.

[1]) ÄB 3 §§ 11 och 13, jfrda med NJA 1874 s. 375. Allmänt stadgande om delning efter stam nedåt i släkten inflöt i lagen först genom ÄB 3 § 13 enligt KF $^{19}/_{5}$ 1845; jfr LgK 1818 ÄB 1 § 18 och 1826 ÄB 1 § 17 samt LgB ÄB 1 § 18. 1734 års lag ÄB 2 § 2 och 3 §§ 2 och 3 innehöll förordnande därom allenast för fall af istadarätt. Hvad vid delning mellan syskons barnbarn Fslgn till ÄB 1692 kap. 4 § 6 därutöfver stadgat kvarstod visserligen ännu ibid. 1717 kap 5 § 6 men ej därefter; jfr ofvan s. 49 not. 2 och s. 66 not. 1.

[2]) Jfr ofvan s. 43 not. 2.

[3]) ÄB 3 § 12, jfrd med NJA 1887 s. 395.

[4]) Så kan ske, dels då de halfskylda ej befinna sig under samma stam som de helskylda, och dels då de visserligen göra detta men äro till antalet färre än de helskylda samt de senare ej stå omedelbart under stammen. ÄB 3 § 12, som synes förutsätta att halfskylda städse skola få mindre än helskylda, afhandlar i själfva verket ej annat fall, än att samarfva hel- och halfskylda äro »med hvarannan skylde» genom gemensam »fader eller moder»; jfr ÄB 3 § 5 i 1734 års lags ursprungliga text samt LgK 1818 ÄB 1 § 17 och 1826 ÄB 1 § 16.

[5]) ÄB 3 §§ 2 och 12; jfr ofvan s. 43 not. 2 och s. 57 not. 2 — s. 68 not. 2.

vid arfs ledande nedåt, uppåt eller på sidone i släkten, och om den gör det omedelbart i den arfsberättigades person eller hos någon af dem, genom hvilka han räknar släkt med arflåtaren. [1])

Den sålunda skildrade arfsordningen behärskas af två hvarandra motsatta grundsatser, nämligen *parentel- och gra-*

[1]) ÄB 3 § 11, jfrd med 2 § 2 och 3 § 13 ibid. samt ofvan s. 57 not. 1 — s. 68 not. 5. Egentligen hör flerfaldigt arftagande på grund af flerfaldig skyldskap samman med en delning efter stam. Det förekom dock i romersk rätt ej blott för dylikt fall utan äfven vid delning efter hufvudtalet. Lika var förhållandet i Fslgn till ÄB 1690, som i aflägsnare led allmänt föreskref delning efter hufvudtalet och i omedelbar anslutning därtill i kap. 4 § 13 förordnade: »Ähr någon med den döde i flere måttor skyldh, såsom när någon den dödes syskonebarn både å fädernet och mödernet är, så niute ock dher effter sin arfzlott»; jfr LgC Prot 14/2 1690 hos Nilsson 2 s. 35 och »Quæstioner» ibid. s. 232. Exemplet med kusiner synes vara hämtadt från öfliga utläggningar af romersk rätt och går igen i de senare förslagen, hvilka dock allmänt genomfört delning efter stam; jfr Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 4 § 14, 1713 kap. 10 § 14 samt 1717 och 1722 kap. 5 § 14. I 1729 års förslag, hvilket på nytt delade efter hufvudtalet i aflägsnare skyldskap och bland annat mellan kusiner, har åter af exemplet blifvit ett särskildt fall, så att af arfvingar i flerfaldig skyldskap med den döda endast kusiner förklarades äga att tillgodoräkna sig densamma vid arfsdelning; jfr kap. 3 § 10 ibid. (Nilsson 1 s. 153). Allenast i denna form inflöt stadgande om flerfaldigt arftagande jämväl i 1734 års lag kap. 3 § 8 trots dess allmänna delning efter stammar; jfr Fslgn till ÄB 1731 kap. 3 § 8 och ofvan s. 49 not. 2. En redaktionsförbättring innebar alltså visserligen KF 19/5 1845, då den i ÄB 3 § 11 mera allmänt förordnade: »Är arfvinge både å fäderne och möderne skyld med den döde; njute då han både fäderne- och möderne-del»; jfr redan LgK 1818 ÄB 1 § 16. Men i det sammanhang, hvari stadgandet förekommer, afser det egentligen allenast delning uppåt i ätten och för hvarje fall icke delning nedåt mellan bröstarfvingar samt är sålunda alltjämt ofullständigt. En annan fråga är, huruvida icke det varit lämpligare att uttryckligen påbjuda fortgående delning efter stam ej allenast nedåt utan äfven uppåt i släkten och låta däraf följa såsom en tyst slutsats, att flerfaldig skyldskap grundlägger anspråk på ett flertal arfslotter; jfr ofvan s. 57 not. 1 — s. 68 not. 1. I främmande modern lag har allmänt rätten att vid arfsdelning tillgodoräkna sig dubbel skyldskap ställts i sammanhang med stamdelning och saknas sålunda, där det delas efter hufvudtalet. Allmänt förekommande i parentela arfsordningar, träder den emellertid därför ock i tysk rätt ur kraft från och med den fjärde parentelen; se B. Ges. B. §§ 1927—1929, jfrda med ÖGB § 750. Så vidt graduala arfsordningar förordna om linjefördelning mellan fäderne- och mödernesläkt, anses åter däraf följa, att skyldskap å båda sidorna medför dubbel arfslott, medan fördelning efter hufvudtal utesluter dess åberopande; jfr ofvan s. 49 not 2.

dualprinciperna. Enligt den förra utgöra den aflidne och de, som härstamma från honom, första parentelen, hans föräldrar och deras afkomlingar andra, far- och morföräldrar och deras afkomlingar tredje och så vidare, led för led tillbaka i ätten, stam med afkomlingar allt fjärmare parentel, samt äga alltid de, som höra till en parentel med lägre ordningsnummer, företräde framför dem, som ingå i en parentel med högre. Med andra ord närheten i stam afgör öfver närheten till arf och närheten i led kommer allenast i betraktande på det sätt, att, då de, som stå i stammen, ej finnas i lifvet, de skyldemän, som närmast härstamma från de förra, träda in i deras ställe och så vidare led för led nedåt i den ifrågavarande parentelen. Till ett fullt genomfördt parentelsystem hör också istadarätten, i följd hvaraf nämnda slags inträde äger rum af dem, som äro i fjärmare led från arflåtaren, vid sidan af dem, som till honom befinna sig i närmare. Af denna art är den svenska arfsordningen i hvad angår bröstarfvingar samt föräldrar och deras afkomlingar. Eljest råder i första hand gradualprincipen, d. v. s. företräde till arf på grund af skyldskap i närmare led oafsedt ställningen för öfrigt i arfsordningen. Men parentelprincipen verkar här subsidiärt i föreskrifterna, att sidoarfvinge går före bakarfvinge i lika led och af sidoarfvingar i lika led den, som är af en arflåtarens närmare stam, före den, som med honom räknar släkt genom en hans fjärmare. Äfvenledes innebära reglerna för arfsdelningen allmänt ett förverkligande af parentelsystemets principer. Stirpal- och linjargrundsatserna höra närmast hemma till området för samma systems oinskränkta tillämpning, fastän de i svensk rätt utsträckts att gälla därutom.

För hvarje fall intager den svenska arfsordningen på detta sätt en särställning i förhållande till öfriga gällande arfsordningar. Visserligen hafva, i likhet med densamma, flertalet andra graduala arfsordningar i första hand tillagt arfsrätt åt dem, som befinna sig i första och andra parentelen. Men den skiljer sig från dem alla genom den följdriktighet, hvarmed den härv id genomför parentelgrundsatsen, jämväl i andra parentel en. Den gör det nämligen, utan att, såsom här och hvar förekommer, inskränka grundsatsens tillämpning till visst led eller, efter hvad allmänt är händelsen, frånträda densamma i förhållandet mellan själfva stammen

och dess afkomlingar. Egendomlig för den svenska rätten är ock den omfattning, hvari den betjänar sig af parentelgrundsatsen inom området för gradualprincipen, såväl i fråga om arfsdelning som arfsföreträde. Det är ej nog med, att den undandrager sig att såsom i andra graduala system låta samarfva dela efter hufvudtalet. Utöfver första och andra parentelen känner den icke särskilda arfsklasser och tillägger sålunda ej heller bakarfvingar såsom sådana företräde framför sidoarfvingar, på samma sätt som bröstarfvingar äga det framför bak- och sidoarfvingar *(trelinjesystemet)*. Härutinnan erbjuder den likhet med den engelska arfsordningen för lös egendom. Olikhet råder åter på det sätt, att, då denna senare arfsordning gör alla dem, som befinna sig i samma led, samarfva, den svenska dem emellan förbinder arfsföreträde med närmare stam och sålunda bland annat låter sidoarfvingar gå före bakarfvingar i lika led. [1])

[1]) Parentela arfsordningar bestå i Österrike, Danmark, Norge, Tyskland, Zürich och enligt 1907 års schweiziska lagbok samt med afseende å fastighetsarf i England, medan jämte Sverige Frankrike, Belgien, Holland, Italien, Portugal och Spanien samt beträffande arfstägt i lös egendom England hafva graduala. Se rörande arfsordningarnas begränsning i de två olika slagen arfsordningar ofvan s. 48 not. 2, rörande sammanhang mellan parentelprincip samt istadarätt och stamdelning i linjer och grenar s. 49 not. 2 och s. 57 not. 2 samt rörande gradualprincipens användning i tysk rätt till bestämmande af arfsföreträde, rörande arfsdelning efter hufvudtalet i Zürichs parentela arfsordning och rörande Englands parentela arfsordnings individuella karaktär s. 49 not. 2. De graduala arfsordningarna förete inbördes olikheter på väsentliga punkter. Till jämförelse med den svenska må tagas den franska, som, fastän med större eller mindre afvikelser, tjänat till mönster för de öfriga romanska och sålunda intager en särskild rangplats bland de graduala arfsordningarna. Ett sammandrag af skiljaktigheterna är onekligen lärorikt. Liksom den svenska arfsordningen upptager den franska såsom en första och andra arfsklass respektive bröstarfvingar och föräldrar jämte syskon och deras afkomlingar samt tillämpar för deras del parentelgrundsats och istadarätt. Den gör det dock icke såsom den svenska arfsordningen fullständigt, i det att den för visst fall delar arf nedåt efter hufvudtalet samt låter syskon och deras afkomlingar efter särskilda grunder ärfva jämte föräldrarne, ej blott då allenast den ena finnes i lifvet utan äfven då båda äro det. Inom kretsen af andra bak- och sidoarfvingar än föräldrar samt syskon och deras afkomlingar delar den franska arfsordningen åter visserligen arf i en hälft på fäderne- och en hälft på mödernesidan, men gör ej vidare någon fördelning uppåt efter linjer och alldeles ingen nedåt i grenar på sidoförvanter, inskränker arfsrätten till visst led, bibehåller fäderne- och möderne-

Den svenska arfsordningen har i det föregående skildrats under iakttagande af de ändringar, som genom kungl.

släkt hvar vid sin hälft, så länge inom densamma det finnes skyldeman inom sådant led, gifver på fäderne- och mödernesidan hvar för sig bakarfvingar företräde framför sidoarfvingar, låter för öfrigt närheten i led afgöra däröfver och utslår till sist på dem, som efter förenämnda grunder äro samarfva, vederbörande arfslott efter hufvudtalet utan någon åtskillnad mellan hel- och halfskylda; jfr CC art. 731—755. Efter hvad som på sina ställen redan anmärkts, bero den franska arfsordningens egendomligheter i förhållande till den svenska mestadels på ett fasthållande vid justinianska grundsatser, men, hvad angår arfs delning mellan fäderne- och mödernesläkt utan afseende å skyldskapens natur och närhet, åter på ett förverkligande af germanska. Till skillnad från den svenska arfsordningen arbetar för hvarje fall den franska med en rikedom af stridiga rättsgrundsatser. Detsamma gäller dock äfven andra främmande graduala rättssystem. Men det är väl att märka, att den svenska arfsordningens strängare principenlighet just beror därpå, att den äfven inom området för sin tillämpning af gradualprincipen låter denna allenast i första hand afgöra öfver arfsföreträde och för öfrigt betjänar sig af parentelgrundsatsen såsom en fullständigande norm. Man kan emellertid också se saken från en annan sida. Det är väl sant, att oregelmässigheterna i de främmande graduala arfssystemen hafva sina historiska föregående. Men de innebära äfven försök att på vissa punkter frigöra sig från gradualprincipens herravälde och sammanfalla sålunda till sitt syfte med nyssnämnda användning af parentelgrundsatsen i den svenska rätten. Renast är gradualprincipen genomförd i den engelska arfsordningen för lös egendom. Därstädes delas nämligen i fjärmare skyldskap sådan egendom efter hufvudtalet mellan de efter ledräkning närmast befryndade, utan att därvid skiljes mellan bak- och sidoarfvingar eller mellan sidoarfvingar af en arflåtarens närmare eller fjärmare stam; jfr ofvan s. 49 not. 2 och s. 57 not. 2. Oafsedt faran för en vidtgående sönderdelning af arfvet, verkar det emellertid stötande att sålunda, så att säga, slumpvis sammanföra skyldemän i ytterst olika ställning till den döde såsom lika berättigade arftagare. En svag punkt hos ett parentelsystem med istadarätt är åter eljest just faran för arfvets splittring i små andelar, hvarför ock det ansetts påkalla särskillda föreskrifter om arfsordningens inskränkning eller istadarättens aflysande i aflägsnare parentel; jfr ofvan s. 48 not. 2 och s. 57 not. 2. Men det vållar dock i ett sitt följdriktiga genomförande mindre svårigheter än gradualprincipen, besparar sålunda lagstiftarne valet mellan olika lösningar af särskilda spörsmål, förefaller därigenom mindre godtyckligt och gör till sist mera rättvisa åt den naturliga känslan af samhörighet på grund af blodsförvantskap. I sistnämnda afseende må särskildt bemärkas den omfattning, hvari samtliga de europeiskt-amerikanska rättssystemen begagnat sig af parentelgrundsatsen och istadarätten för att i första hand afgöra öfver arfsrätt och arfslott, d. v. s. i rätt nedstigande led och första sidolinjen. Det ligger därför ock nära att tillerkänna parentelgrundsatsen företräde framför gradualprincipen och att ifrågasätta,

förordningen den 19 maj 1845 vidtogs i 1734 års lags ursprungliga bestämmelser i ämnet. Till den del som dessa

huruvida icke den svenska rätten, som i mångt och mycket biträdt den förra, icke borde göra det i allo. Ännu en sak är emellertid att taga i betraktande. Såsom de sociala förhållandena gestaltat sig, synas de mindre kräfva en dylik utveckling än fjärmare arfvingars uteslutande ur arfsordningen samt arfsrätts inrymmande åt äkta make, oäkta barn och fosterbarn. I mån som laglottsrätt ej finnes, hvilar dock nu mera arfsrätten på antagandet, att den äger sin motsvarighet i arflåtarens önskan; och det lär väl kunna betviflas, att han framför nyssnämnda, honom så närstående personer skulle såsom successorer i sina efterlämnade ägodelar hafva föredragit äkta fränder i aflägsen skyldskap eller ens unnat dessa senare företräde framför det samhälle, hvari han lefvat och verkat; jfr ofvan s. 12 not. 1 — s. 19 not. 1. — Allmänt läres, att parentelsystemet är en germansk företeelse. Menas härmed att dess principer varit rådande redan i äldre germansk rätt, är emellertid påståendet uppenbart oriktigt. Detta är förhållandet, äfven om man anser istadarätten vara något tillfälligt vid ett parentelsystem och det senare ej medföra särskilda kraf i fråga om arfsdelningen. Ty af äldre germanska lagböcker erbjuder icke någon exempel på en arfsordning, som i första hand lät stammens närhet bereda arfsföreträde. Ej ens bröstarfvingar gingo ju någonstädes före alla andra skyldemän. Det kunde finnas en första arfsklass af familjemedlemmar i viss mening. Men den bestod då af barn, föräldrar och syskon samt stundom tilläggsvis af andra utplockade skyldemän inom de tre första parentelerna. Utom ifrågavarande krets bestämde åter närheten i led öfver arfsföreträdet; jfr ofvan s. 57 not. 2. Närmast ligger väl att söka parentelsystemets första uppkomst i den romerska arfsordningen, som under hela sin kända tillvaro upptog bröstarfvingar såsom en första arfsklass och i sitt slutliga skick lät syskons barn ärfva efter och jämte syskon samt så till vida utsträckte parentelgrundsatsens tillämpning från första till andra parentelet; jfr ofvan s. 1 not. 1 och s. 43 not. 2. Lika med den moderna rätten var den romerska ju också däri, att den med sin användning af parentelgrundsatsen förband istadarätt. Principernas förenämnda utsträckning stod dessutom i samband därmed, att arfsordningen, från början fotad på familjen, omlagts på grundval af släkten. Det föll sig därför ock naturligt, att, i mån som germanska lagstiftare, hvilka från början voro förtrogna med en arfsordning af detta senare slag, funno de två principerna tilltalande, än vidare utsträcka deras användning, vare sig hela arfsordningen igenom eller i allt fall vida utöfver hvad, som skett i den romerska rätten. Parentelsystemet i dess nuvarande gestalt skulle sålunda liksom den därmed förknippade istadarätten vara en modern fortbildning af en romersk arfsrättsprincip. En roll i utvecklingen har för öfrigt den särskilda länsrättsliga arfsordningen nog spelat. Den trohetsplikt, som förläningshafvaren iklädde sig, förde naturligen med sig, att förläningen gick i arf allenast inom hans bröstarfvingar. Nära låg också att dem emellan låta förstfödslorätten afgöra öfver företrädet. Men för arfstägt efter sista innehafvaren var därmed ock såsom högsta princip antagen parentelgrundsatsen jämte istadarätt

sålunda sattes ur kraft, torde för den närvarande tiden de mera sällan finna användning, [1]) enär därtill hör, att arflåta-

så att af den första förläningshafvarens afkomlingar de voro närmast att öfvertaga förläningen efter den siste innehafvaren, hvilka härstammade från den senare eller eljest hade med honom närmaste stam; jfr beträffande engelskt fastighetsarf ofvan s. 49 not. 2. Från en dylik länsrättslig arfsordning skiljer sig ett modernt parentelsystem hufvudsakligen därigenom, att förstfödslorätten ej vunnit upptagande, och att alla de, som enligt nämnda slags stamräkning äro likställda, ärfva jämte hvarandra. Så till vida har till sist den germanska rätten varit en lämplig jordmån för uppkomsten af ett parentelsystem, som den tydligen ställt sig främmande till det romerska trelinjesystemet med bakarfvingars företräde framför sidoarfvingar. Vid ett närmare utarbetande af arfsordningen har det gifvit sig till känna ett behof af andra prioritetsgrunder än närheten i led; och, då nyssnämnda princip ej vunnit anklang, har man helt naturligt kommit att taga fasta på parentelgrundsatsen och istadarätten, sådana de förekommo i den romerska rätten men där i sin tillämpning bland annat höllos tillbaka af trelinjesystemet. Det förtjänar härvid beaktande, att, med undantag för den svenska arfsordningen och den med afseende å lös egendom gällande engelska, bestående gradual arfsordning allmänt är förbunden med trelinjesystem; jfr ofvan s. 64 not. 1. Någon orsak finnes icke att i den kanoniska släkträkningen se ett bevis på den germanska rättens ursprungliga förtrogenhet med parentelgrundsatsen. Må vara, att det första uppslaget till samma släkträkning redan låg i den germanska rättens arfsordning, fastän kyrkan med ifver gjorde den till sin för att under den senare hälften af det första årtusendet med dess hjälp utsträcka de äktenskapliga förvantskapshindren, utan att i formen behöfva bryta med de uttalanden, som den med stöd af den romerska rätten förut haft i denna del. Från romersk rätt afveks dock allenast så till vida, som i sidoförvantskap ej sammanräknades lederna mellan de sidoskylde och deras gemensamma stam utan allenast lederna från stammen till den sidoskylde, som stod densamma mest aflägsen; jfr ofvan s. 48 not. 2 och s. 57 not. 2. Rent tillfälligt var, att på detta sätt man i resultat kom närmare parentelsystemet, än som skedde med det romerska räknesättet. I princip var det dock alltjämt en ledräkning, hvartill kom, att i lika led bakarfvinge gick före sidoarfvinge och sålunda ock fjärmare stam före afkomling af närmare. Att åter i lika led sidoarfvinge, som hade närmare gemensam stam med den döde, gick före den med fjärmare stam, var blott ett medel att på en underordnad punkt förmildra den afvikelse från romersk rätt, som följde af först anmärkta ledräkning i sidoförvantskap. Ej heller ligger någon vikt på att enligt kanonisk rätt leden alltid räknades från stammen. Ty detta skedde i själfva verket äfven i romersk rätt. Då det nämligen hopräknades antalet födelseakter mellan arflåtaren och de särskilda arfvingarne, medtogs ju icke stammen, ehvad däri befann sig arflåtaren, arfvingen eller en tredje person; jfr ofvan s. 64 not. 1 in fine.

[1]) Se dock NJA 1881 s. 390 rörande ett af arfvingar anställdt vindikationsmål.

ren skall hafva dött senast den 14 September 1845 — den dag, då sagda förordning trädde i kraft.[1])

[1]) Jfr K. Cirk. Br. 29/6 1845 och KF 21/12 1857 § 12. För Finlands del hafva genom KF 27/6 1878 träffats till innehållet fullt och jämväl till ordalydelsen mestadels öfverensstämmande föreskrifter med de i KF 19/5 1845 meddelade; jfr ALE IX s. 752. — Från den nuvarande rätten skillde sig i sak den före KF 19/5 1845 gällande på det sätt, att istadarätt ej tillämpades i andra parentelen längre än till och med syskons barn, och att vid delning mellan samarfva det gjordes skillnad mellan lands- och stadsrätt, så att enligt landsrätt vid hvarje delning uppåt och nedåt på väg fram till arftagarne man tog dubbelt mot kvinna och enligt stadsrätt åter lika. En särskild egendomlig afvikelse från regeln var det, att moder vid delning med allenast ett syskon jämväl enligt landsrätt erhöll hälften; jfr ÄB 2 § 1 och 3 §§ 1—5 samt ofvan s. 43 not. 2, s. 49 not. 2 och s. 57 not. 2. Enligt landsrätt delades åter efter frälseman och bonde samt enligt stadsrätt efter präst och borgare, dock att fast egendom på landet jämte boskap och åkerredskap äfven efter borgare delades enligt landsrätt och åter fast egendom i stad alltid enligt stadsrätt; jfr ÄB 2 § 1 samt Band II s. 80 not. 1—2 och s. 156 not. 1—s. 157 not. 1. Hvad egendom beträffar, togs härvid ej hänsyn till en dess egenskap af vederlag för annan utan allenast till dess egen natur; jfr Dom 17/12 1680 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 179—180. Desslikes afgjorde i personligt hänseende uteslutande arflåtarens stånd eller hemvist vid dödsfallet. Till arftagarnes villkor i nämnda afseenden togs ej hänsyn — icke ens för den händelse, att barn af tidigare äktenskap hade att dela efter moder, som på grund af omgifte efter faderns död för sin del öfvergått från frälse till ofrälse stånd eller tvärtom från ofrälse till frälse; se Domar 20/12 1671, 11/4 1674, 23/3 1675, 29/4 1684 och 22/10 1689 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 197—199 och 203—206, jfrda med Tengwall s. 246— 247. Enligt en mening, som efter Nehrman, Förel. 1752 s. 22 och 36 allmänt finnes omfattad i litteraturen, skulle för öfrigt nedåt i släkten delning för hvarje led ske med afseende å den däri ståendes villkor och således allenast med afseende å arflåtarens i hvad rörde delning hans barn emellan. Slutsatser hafva härvid dragits af istadarätten men visserligen utan stöd af lag eller historiska grunder; jfr nedan s. 77 not. 2. Hade grundsatsen varit riktig, borde den för öfrigt hafva genomförts äfven för hvarje steg i arfvets ledande uppåt i släkten — något, som lär få anses uteslutet genom ÄB 3 § 4 enligt 1734 års lagtext, som uttryckligen anbefallde delning mellan bakarfvingar i andra led med afseende å arflåtarens status i arfsafseende. Praktiskt skulle ju åter hafva varit att uppåt i ätten alltid hafva delat lös egendom makar emellan efter deras giftorättsandelar. Men lagen antydde ej någonstädes delning af sådan art — ej ens för det ju icke allt för sällsynta fallet, att arfvet togs af föräldrarne; jfr ÄB 2 § 1 och 3 § 1 enligt 1734 års lags ursprungliga lydelse. Olika meningar uttalades i frågan, huruvida hvad, som stadgats om delning efter präst, gällde, allenast för det fall att skifte skulle ske mellan hans barn, och man i händelse af andra arftagare hade att rätta sig efter prästens hemvist vid frånfället. Lagen torde emellertid ej hafva afsett sådan inskränkning, ehuruväl från

Andra kapitlet.

Villkor för arfsrätts åtnjutande.

För arftagande är ej till fyllest att befinna sig i arfsordningen och enligt densamma vara den närmaste skyldemannen. Vissa omständigheter äro nämligen därutöfver allmänna förutsättningar för arfskapacitet, och andra lända åter till förlust än af sådan förmåga och än af arfsrätt efter viss särskild person. Då nämnda slags förlust inträffar, sker det enligt regel för alltid och i allo men för fall af själfva arfskapacitetens förlust stundom allenast villkorligen [1]) och, då det gäller arfsrätt efter viss person, stundom allenast delvis. [2])

Att någon saknar eller förlorat arfsrätt, vill också säga, att genom honom arf ej kan ledas öfver på hans rättsägare och därför ej heller till hans arfvingar. Äfven denna regel

---

början prästarfs fördelning efter stadsrätt var en förmån särskildt för prästdöttrar. Då 1734 års lags förordnanden om arfsdelning efter lands- och stadsrätt för bondes och borgares del omedelbart anslöto sig till förut varande landskaps-, lands- och stadslagar, hade de, i hvad de rörde delning af fast egendom i stad och på landet samt delning efter frälseman och präst, sina historiska föregående dels i öfvad rättspraxis och dels i bestämmelser af privilegiinatur. Beträffande frälseman äro i sådant afseende att märka Riksens ständers »Bij-Afskedh $^{22}/_{9}$ 1668 art. 5 hos Stiernman, Riksd. II s. 1640 och Adel. Priv. § 12, jfrda med Dom $^{17}/_{7}$ 1650 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 190 och KSt $^{3}/_{7}$ 1686 § 1 hos Schmedeman s. 991, och i fråga om präst åter Präst. Priv. 1650 och 1675 § 13 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 200—202 och Präst. Priv. 1723 § 13, jfrda med »Articuli — — Johannis III» 1569 § 11 hos Stiernman, Riksd. Bih. s. 237, Carl IX:s Patent $^{2}/_{11}$ 1594 hos Schmedeman s. 110 och Ros. Lgfslgt ÄB 1; se för öfrigt LgC Prot $^{15}/_{11}$ och $^{6}/_{12}$ 1689, $^{11}/_{3}$, $^{14}/_{3}$ och $^{9}/_{9}$ 1690 och $^{11}/_{6}$ 1714 samt »Quæstioner» och utlåtande af Lilliemarck hos Nilsson 2 s. 15, 18, 83—84, 87, 175, 209, 232—233 och 238—240. — Hvad angår den till år 1809 frälsemännen förbehållna rätten att innehafva frälse jord, sågs däri ej något hinder för ofrälse att ärfva frälseman, till och med mot hans vilja; jfr Dom $^{3}/_{7}$ 1689 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 193—194. Ordnades saken ej på annat sätt, fick emellertid den ofrälse visserligen tillträda den honom arffallna fastigheten men allenast under besittningsrätt, medan räntan förlänades frälseman af Kungl. Majt; se Dom $^{7}/_{11}$ 1628 ibid. s. 187—189.

[1]) Jfr nedan s. 115 not. 2—s. 125 not. 3.

[2]) Jfr nedan under III 2 B samt 3 och 4.

har dock sina undantag.[1]) Härtill må emellertid icke räknas, att på grund af istadarätt barn träder i stället för fader eller moder, som på grund af ett eller annat skäl gått förlustiga sin arfsrätt. Ty, låt vara att barnen hafva sin plats i arfsordningen såsom succedenter i föräldrarnes rätt, grunda sig dock deras arfsanspråk närmast just på samma plats och förty på deras egenskap af arfvingar till den döda. De hafva sålunda en självständig rätt och lida därför ej heller men af sin faders eller moders rättsförlust.[2]) Emellertid händer det stundom, att en person förverkar sin arfsrätt ej allenast för sig utan äfven för dem, hvilka genom honom räkna släkt med den döde. Än gäller detta utan någon som helst inskränkning och än allenast i fråga om vissa hans bröstarfvingar.[3])

Liksom den svenska arfslagstiftningen i allmänhet, afse äfven nedan behandlade stadganden om villkor för arfsrätts åtnjutande närmast arf, som, fallet efter svensk medborgare, på sådan grund lyder under svensk rätt samt antingen från början finnes här i riket eller i vederbörlig ordning hit inbragts efter dödsfallet men före laga afgörande utrikes öfver tvistiga arfsanspråk. Hvad i det följande anföres om uteslutande från arfsrätt på grund af utländsk nationalitet, af utflyttning ur riket och af rymning ur landet för grof missgärning är emellertid i sin tillämpning också härtill inskränkt och kan ej såsom öfriga arfsrättsliga bestämmelser finna användning, äfven då det här i landet fallit arf efter utlänning. Stöd härför lämna också de nu mera visserligen i det mesta ur tillämplighet trädda lagrummen om nämnda orsaker till arfskapacitets saknad och förlust, då det i dem särskildt handlas om arf »här i Riket» eller »i Sverige.»[4])

Om, såsom i ett par fall stadgats, person, som förverkat sin arfskapacitet, kan återvinna densamma ej blott för framtiden utan äfven i hvad angår arf, som utfallit under tiden för bristande förmåga, lär det få anses bäst öfverensstämma med

[1]) Jfr nedan s. 82 not. 2—3 och s. 121 not. 3.

[2]) Jfr ofvan s. 57 not. 2 och s. 75 not. 1.

[3]) Jfr ÄB 6 §§ 1—3, 5 och 6 och 7 § 2 samt nedan s. 123 not. 1—s. 125 not. 3 och s. 127 not. 1.

[4]) ÄB 7 § 2 samt 15 §§ 1, 2 och 7, jfrda med Konv. $^9/_4$ 1889 art. 10, 12 och 13, Band II s. 836 not. 3—s. 838 not. 3, s. 844 not. 1—2 och s. 846 not. 3—s. 847 not. 4 samt nedan s. 91 not. 5.

nu gängse rättsuppfattning, att han af dem, som tagit sådant tidigare arf i besittning, äger att kräfva redovisning för ej mindre den arffallna egendomen än äfven dess afkastning, så framt icke besittningshafvaren kan bibehålla sig vid den senare enligt grundsatserna om god tros förvärf. Härtill må för öfrigt anmärkas, att de rättsägare, mot hvilka det skulle kunna ifrågasättas att framställa invändning om god tros förvärf till afkastningen, äro dels barn till den, som genom vistelse utrikes förlorat sin arfsrätt, och dels den, som rymt ur landet för grof missgärning, jämte hans efter rymningen aflade barn, och att för hvarje fall mot rymlingen dylik invändning lär få anses vara utesluten, så framt han icke blifvit föremål för dödförklaring och på sådan grund tillfälle finnes att göra invändningen gällande. Gent emot förenämnda barn kan ju åter, särskildt då de födts i utlandet, påstås ovetenhet om deras tillvaro. [1])

I. Allmänna förutsättningar för arfskapacitet.

1. Arflåtarens död före arfvingen.

För att någon må kunna ärfva, skall han hafva öfverlefvat arflåtaren. I händelse af tvist hafva hans rättsägare att leda detta i bevis. Hafva två döda ömsesidigt haft ställningen af arfvingar, åligger dylik bevisskyldighet bådas rättsägare inbördes. Vid tvifvelsmål är nämligen att antaga samtidigt frånfälle. Detta gäller äfven i fall af en gemensam olyckshändelse med dödlig utgång. Äfven då är alltså icke afseende att fästa på sannolikheter i anledning af den större lifskraft, som den ena eller den andra må kunna antagas hafva haft på grund af ålder, kön eller andra omständigheter. Därest tidsförhållandet mellan två arfvingars dödsfall ej kan utredas, delas sålunda deras dödsbon hvar för sig, alldeles såsom skulle hafva skett om den, efter hvilken delning sker, bevisligen öfverlefvat den andre. [2])

---

[1]) Jfr ÄB 7 § 2 och 15 § 7, KF 27/11 1854 § 7, Band IV s. 439 not. 1—s. 443 not. 3 samt nedan under fjärde kapitlet.

[2]) ÄB 4 §§ 1—3, jfrda med 6 §§ 2 och 6 ibid. samt ofvan s. 8 not. 1. Att det icke alltför strängt iakttages hvad lagen angifver höra till »fullt

Råder beträffande någon ovisshet ej allenast om tiden för dödsfall utan äfven om själfva dödsfallets inträffande, är

bevis», är väl sannt men icke något för ifrågavarande slags mål egendomligt; jfr RB 17 § 29 med SJA XXI s. 254. — Präsumtionen af samtidiga dödsfall fanns redan i den romerska rätten, men gällde därstädes undantagsvis icke för det fall, att fader eller moder jämte barn omkommit vid samma tillfälle. Allteftersom barnet uppnått pubertetsåldern eller icke, antogs då, att detsamma dött respektive senare eller tidigare än fadern eller modern. Under ett äldre utvecklingsskede skulle denna senare bevisregel helt naturligt möta bestämdt motstånd hos de germanska folken. Den underlättade nämligen hvad man mera än annat ville undvika, nämligen egendoms öfverförande fäderne- och möderneslägt emellan; jfr ofvan s. 49 not. 2. Också finner man den romerska hufvudregeln, nämligen präsumtionen om samtidiga frånfällen, alldeles särskildt uttalad just för det fall, att föräldrar och barn omkommo genom en dem gemensamt öfvergående olyckshändelse. Stundom saknades till och med härutöfver föreskrift i ämnet. Exempel därpå lämna för den svenska rättens del ÖGL ÄB 6, SmL ÄB 6 pr. och WmL I GB 14. I allmänhet behandlade för öfrigt det svenska fastlandets rättsböcker med förkärlek händelser af ifrågavarande natur under uppräknande af en mängd exempel; se ytterligare UL ÄB 17 pr., WmL II ÄB 13 pr., MELL ÄB 6 pr. och §§ 1—3, StLgn ÄB 6 pr. och §§ 1 och 2 samt ChLL ÄB 7 pr. och §§ 1—4, jfrda med Carl IX:s Lgfslg ÄB 12 och Ros. Lgfslgt ÄB 7. Att de därvid också regelrätt angåfvo olyckan såsom öfvergående båda föräldrarna jämte barnen, var naturligt, då från början barn hemma hos föräldrarna ej förutsattes hafva egen förmögenhet; se dock ÖGL ÄB 6 pr. rörande kullsuarf eller moders döende i barnsäng. Alla de tidigare förslagen till nu gällande lag inledde också hvad nu är ÄB 4 § 1 med den häfdvunna uppräkningen af gemensamma olyckshändelser för föräldrar och barn, i följd hvaraf nuvarande ÄB 4 § 2, hvilken utgår från den romerska rättens undantagsfall, än mera framträdde såsom ett fullständigande tillägg till det förstnämnda lagrummet; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 5 §§ 1 och 2, 1713 kap. 11 §§ 1 och 2, 1717 och 1722 kap. 6 §§ 1 och 2 och 1723 och 1726 kap. 5 §§ 1 och 2 samt LgC Prot $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 54. Af denna anledning är ej heller någon betydelse att tillägga föreskriften i ÄB 4 § 2, att, då, sedan en af föräldrarna förut aflidit, barnet dör jämte den andra utan att upplysning kan vinnas om tidsföljden mellan de två senare dödsfallen, efter barnet »fädernes arfvingar» skola taga »fädernes del och mödernes arfvingar mödernes del.» Så sker nämligen, allenast om enligt arfsordningen fäderne- och mödernefränder äro samarfva. De två paragrafernas nuvarande redaktion möter först i 1731 års förslag ÄB kap. 4 §§ 1 och 2. ÄB 4 § 1 i 1734 års lag hade emellertid också sina föregående i bestämmelser, afseende ömsesidiga arfvingar i allmänhet; jfr UL ÄB 17 pr., WmL II ÄB 13 pr. och HL ÄB 13 pr. Ej mindre åtskilliga rättsböcker (VGL I ÄB 13, II ÄB 16, MELL ÄB 6 §§ 4—6, StLgn ÄB 6 §§ 3 och 4 samt ChLL ÄB 6 §§ 5 och 6, jfrda med Carl IX:s Lgfslg ÄB 12 och Ros. Lgfslgt ÄB 7) än äfven nyssnämnda förslag före 1731 handlade därvid ej blott om fall af gemensam olyckshändelse, utan påbjödo

han alltid så till vida att behandla såsom lefvande, som, där han ej blifvit föremål för dödförklaring, efter honom bo ej

därjämte efterlefnad af 1734 års lags grundsats i ämnet, så snart båda arfvingarne voro döda, utan att man visste, hvilkendera öfverlefvat den andre. Måhända kan det vara skäl att fästa uppmärksamheten därpå, enär ÄB 4 § 1 i 1734 års lag ej utesluter en läsning, enligt hvilken paragrafen skulle gälla, allenast då döden haft samma orsak. Tilläggas må till sist, att bland rättsböckernas konkreta föreskrifter i ämnet påträffas jämväl bestämmelsen, att, då två arfvingar dogo af sjukdom, den längstlefvande ej skulle ärfva den andre, om han icke hann att efter dennes död anamma nattvarden (VGL I ÄB 13 pr., jfrdt med Carl IX:s Lgfslg ÄB 12, som med nattvardens anammande dock likställde läsande af fader vår eller trons artiklar) eller dock skulle hafva haft tid därtill; se VGL II ÄB 16, MELL ÄB 6 § 6, StLgn ÄB 6 § 4 och ChLL ÄB 7 § 6, jfrda med Ros. Lgfslgt ÄB 7. Stadgandet visade frändskap med det, som för fosters arfskapacitet uppställde villkoret af dops mottagande i lifvet, men vann ej lagkommissionens gillande; jfr LgC Prot $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 55. LgB ÄB 1 § 24 bibehöll den i 1734 års lag ÄB 4 §§ 1—3 utvecklade grundsatsen, men gaf däråt det mera kortfattade uttrycket: »Der så händer, att de, som hwarannans arfwingar äro, dö, utan att urskiljas kan, hwilkendera längre lefwat; då ärfwes hwar af sin närmaste arfwinge»; se redan LgK 1818 ÄB 1 § 24 och 1826 ÄB 1 § 23. Så till vida är emellertid äfven denna lagtext lika otillfredsställande som 1734 års, att den fastställer bevispräsumtionen om samtidiga dödsfall, allenast för det fall att de aflidna personerna ömsesidigt varit hvarandras arfvingar. Gällande för denna händelse, måste dock regeln äga sin tillämplighet, äfven då allenast den ena haft ställning af den andres närmaste arfvinge. — I främmande modern rätt har i allmänhet sagda bevispräsumtion, fastän i växlande form och räckvidd, vunnit erkännande; se BW art. 878, ICC art. 924, PCC art. 1738, SCC art. 33, ChDL V, 2 art. 53 och dansk KF $^{11}/_{9}$ 1839 § 1, NAL § 77 och norsk Lag $^{12}/_{10}$ 1857 §§ 16 och 24, SZG art. 32 samt ÖGB § 25, jfrda med Allg. Landr. I, 1 § 39 och SGB § 2007. Såsom synes, äger förhållandet rum äfven i holländsk, italiensk, portugisisk och spansk rätt, hvilka sålunda mot vanligheten afvika från den franska. Därstädes finnes nämligen återgifven först här ofvan omförmälda romerska undantagsregel — för öfrigt på visst sätt allmängjord och närmare utförd. Det är ett helt system af invecklade regler, enligt hvilka man med hänsyn till högre och lägre ålder samt kön har att, då personer med ömsesidig arfsrätt satt till lifvet i en gemensam olycka, afgöra, hvilkendera dock lefvat längst; se CC art. 720—722. Dessa bevispräsumtioner hafva dock genom fransk rättspraxis väsentligen inskränkts i sin användning och anses för hvarje fall hafva till förutsättningar: ömsesidig arfsrätt enligt lag och ett gemensamt olycksfall. För öfrigt gäller grundsatsen, att hvar, som stödjer sin rätt på annans tillvaro, har att styrka denna — en grundsats, som i sak sammanfaller med präsumtionen om samtidiga frånfällen; se CC art. 135 och 136. ZGB och B. Ges. B. uppställa i ämnet inga som helst bevispräsumtioner och hafva därmed lämnat frågan till domstolens fria bepröfvande; jfr dock

må skiftas och, hvad angår hans rätt såsom arfvinge, han vid tillämpning af reglerna om arfsrättspräskription är att taga med i räkningen af kända arfvingar. Men framställas i hans namn arfsrättsanspråk inom laga präskriptionstid, hafva, så framt han icke själf uppträder, hans rättsägare att såsom eljest ådagalägga, att han öfverlefvat arflåtaren. [1]) Har någon dödförklarats, må hans bo skiftas och är det tidsmoment, hvari han enligt dödförklaringen skall antagas hafva upphört att lefva, normerande med afseende å arfsanspråken i boet, så att de, som grunda sådana på annans rätt, skola styrka, att den senare öfverlefvat sagda tidsmoment. Men utföras för dödförklarads del arfsanspråk, får ej dödförklaringen gälla såsom bevis, att han lefvat ända intill den enligt förklaringen antagna dödsstunden. Dödförklaringen har här däremot den betydelse, att, då arflåtaren aflidit eller jämlikt en för hans del utverkad dödförklaring må antagas hafva aflidit efter eller på nyssnämnda tidpunkt, den dödförklarade arfvingen är att räkna såsom afliden och förty, om han ändock skulle hafva varit i lifvet vid arffallet, har

---

nedan s. 81 not. 1. På samma ståndpunkt befinner sig principiellt den engelska rätten. I rättspraxis visar man åter benägenhet för att antaga samtidiga dödsfall; se Kent II s. 435—436.

[1]) Jfr ÄB 15 § 5, KF 27/11 1854 § 4 och ofvan s. 78 not. 2. Hvad, som i förordningen om dödförklaring stadgats, berättigar visserligen icke till att, såsom i texten förutsatts, låta dödförklarad gälla såsom död, äfven hvad angår ett efter annan utfallet arf. Liksom i åtskilliga andra afseenden, exempelvis beträffande rätt för dödförklarads make att gifta om sig, tala dock visserligen omständigheterna tillräckligt för att, då lagen med dödförklaringen förbinder rätt för den bortavarandes successorer att förfara med hans egendom såsom om han vore död, äfven låta andra rättsägare draga nytta af den sålunda i laga ordning fastställda präsumtionen; jfr Band I s. 62 not. 1. Den dödförklarade faller i sin rätts tillvaratagande sålunda under ÄB 15 § 6. Nära låge för öfrigt att för bortavarandes behandlande såsom okänd arfvinge icke nödvändigtvis fordra dödförklaring utan nöja sig därmed, att det inträffat sådana förhållanden, att tillfälle funnes till dess meddelande. Man betänke, att det ej står eventuella successorer i den bortavarandes arfsrätt öppet att söka hans dödförklarande. En rättssats af den ifrågavarande arten måste dock tydligen hafva stöd af ett positivt rättsbud; jfr B. Ges. B. § 19 och ZGB §§ 11—16. I brist på mellankommande dödförklaring och en därigenom påskyndad lösning af det sväfvande rättstillståndet, finna bemälda successorer en sådan i den ordning, som omhandlas i ÄB 15 § 5; jfr SJA VI s. 356 och VIII s. 453, NT 1870 s. 214, LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 5 samt LgB ÄB 3 § 2.

att, hvad angår arfsrättspräskription, njuta till godo allenast okänd arfvinges villkor. [1])

Undantag från regeln, att arftagande är betingadt af arflåtarens öfverlefvande, föranleda stadgandena dels om dråp, som å änka och hennes foster begås af hennes aflidne mans arfvingar, och dels om arfvingars dräpande af hvarandra. I det förra fallet leder nämligen, äfven då änkan dör före fostret, detta arfvet efter mannen öfver på henne och hon det vidare öfver på sin släkt, [2]) och i det senare ärfver, så framt den ena af arfvingarna handlat »i rätta lifsnöd», han sin motståndare, äfven om han aflidit före den senare. [3]) De två stadgandena lämna sålunda tydligen ej heller något rum för präsumtionen om samtidiga dödsfall.

---

[1]) Jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 4, Band II s. 422 not. 1—s. 423 not. 1 och ofvan s. 78 not. 2—s. 81 not. 1.

[2]) ÄB 6 § 2; jfr nedan s. 135 not. 2.

[3]) ÄB 6 § 6; jfr nedan s. 128 not. 1. Huruvida åt den, som dräpt »i rätta lifsnöd», ÄB 6 § 6 verkligen förlänar arfsrätt oafsedt om han öfverlefvat den dräpte, kan ju synas vara skäligen tvifvelaktigt. För sådant fall borde, kunde man säga, åter hufvudregeln gälla och förty villkoret upprätthållas. Till ett annat resultat kommer man emellertid vid granskning af de föregående förslagen. Ursprungligen var det nämligen åsyftadt att gifva arfsrätt åt den af de två arfvingarna, som »uti nödigt motwärn den andre drap och — — *honom öfwerlefwat eller ähr medh honom å samma tijdh så omkommen, att man intet wist weet, hoo den andre öfwerlefwat*»; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 7 § 5, 1713 kap. 13 § 5, 1717 och 1722 kap. 8 § 5 samt 1723 kap. 7 § 4. Samma lagrum innehöllo däremot i sin förra del, där dråp »i vredesmod» förklarades föranleda ömsesidigt förverkande af arfsrätt, ej det nuvarande tillägget, att så skulle ske, »ändå att den ena lefver längre, än den andre.» Detta tillägg gjordes samtidigt därmed, att först angifna villkor, för att den, som »dräpit — — i rätta lifsnöd», skulle vara bibehållen vid sin arfsrätt, borttogs; jfr Fslgn till ÄB 1726 kap. 7 § 5 och 1731 kap. 6 § 6. Denna omarbetning, hvarigenom lagrummet i sin första del förseddes med ett onödigt tillägg och i sin senare del kom att enligt sin ordalydelse tillförsäkra »den saklöse och — hans arfvingar» utan hvarje förbehåll arfsrätt, kan dock ej hafva skett annat än i afsikt att göra samma arfsrätt oberoende af det allmänna villkoret, att arfvingen måste hafva öfverlefvat arflåtaren; jfr Svea HfRtts Påminn. kap. 7 Ad 5 § hos Nilsson 2 s. 270. Man må ock lägga märke till att redan i sin första affattning lagrummet så till vida bröt med de allmänna reglerna, att arf togs, då tvifvelsmål rådde om tidsföljden mellan dödsfallen; jfr ofvan s. 78 not. 2.

2. Födelse med lif.

Arfsrätt tillhör allenast den, som är med lif framfödd. För att foster, som är dödt, må hafva kunnat leda arfvet öfver på annan, skall det hafva visat lifstecken ej allenast före eller under barnsbörden utan äfven såsom ett från modern skilldt väsende. Däremot är det likgiltigt, om fostret bragts till världen genom födsel eller operativt ingrepp,[1]) och är ej af nöden, att lifvet funnits kvar, till dess att det företagits en eller annan sådan handling, hvarför nyfödda pläga blifva föremål, eller att fostret pröfvas hafva i sig haft de fysiska förutsättningarna för att bibehålla sig vid lif.[2])

---

[1]) Se redan SRAPB I s. 146 och 152 (vittnesintyg $^{26}/_{9}$ 1360 och dom $^{15}/_{3}$ 1361). Barns utskärande ur moderlif finnes för öfrigt också omförmäldt i LgC Prot $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson *2* s. 4—55.

[2]) ÄB 5 § 1; jfr Svea HfRtts Påminn. kap. 6 Ad 1:m § hos Nilsson *2* s. 269 och nedan s. 84 not. 1. Hvad ÄB 5 § 1 innehåller har i nyare modern rätt stundom sin motsvarighet i bestämmelser om fysisk persons vinnande af rättssubjektivitet. Grundsatserna stämma för öfrigt öfverens med textens; se BW art. 3 och 883, B. Ges. B. §§ 1 och 1923, ZGB §§ 8 och 9, SZG § 31, ÖGB § *22*, SGB § 32, Allg. Landr. I, 1 § 12, NAL §§ 67 och 68 samt ChDL V, *2* art. 30, jfrd med Lag $^{30}/_{11}$ 1857. De återfinnas också i romersk rätt. I förhållande till den senare består dock en skiljaktighet. Däri frånkändes nämligen ett i förtid nedkommet foster (abortus) rätssubjektivitet, om det, fastän efter nedkomsten företeende lifstecken, icke varit så länge i moderlifvet, att det hade förutsättningarna för lifvets fortsättande. I vissa rättssystem har äfven denna fullständigande regel vunnit upptagande. Sålunda tager enligt fransk, italiensk och portugisisk rätt foster arf, allenast om det vid födelsen är såväl lefvande som lifskraftigt (viable), dock att enligt fransk rättspraxis och uttrycklig föreskrift i den italienska lagboken lif vid födelsen medför antagande om lifskraftighet; se CC art. 725, Sirey I s. 412, ICC art. 724 samt PCC art. 1776 och 1978. SCC art. 30 och 745 kräfver åter lifvets fortvaro tjugufyra timmar efter fostrets framkomst ur moderlifvet. — Med denna senare romerska rättsnorm äro för öfrigt att sammanställa de i germanska rättskällor förekommande konkreta stadganden, som gingo ut från att till ett aflidet barns arfledande förmåga hörde, att det lefvat någon tid efter födelsen. Särskildt i den nordiska rätten uppställdes härutinnan anspråk på mottaget dop, bland annat äfven i de svenska rättsböckerna. Härvid är dock af intresse, att stundom fordrades allenast bevis på lif efter framfödandet och stundom åter vissa yttre kännetecken på fullgångenhet utan eller med dopförrättning: andning (SmL ÄB 3 § 4), naglar och hår samt diande (UL ÄB 11 § 1 och WmL II ÄB 12 § 4) eller diande och dop (HL ÄB 13 § 7). Man kom dock att hålla fast vid dop såsom det ensamt utslagsgifvande; se VGL

Det må förty ej heller frånkännas foster förmåga att ärfva på grund af ofullgångenhet, särskilda kroppsliga fel och lyten eller bristande mänsklig skapnad. Allt detta är allenast omständigheter, som vid tvifvelsmål föranleda antagande, att fostret ej haft lif efter sin framkomst till världen, och en noggrannare pröfning af omvittnade lifstecken. [1])

Bevisskyldighet åligger den, som påstår, att dödt foster haft lif vid framkomsten. Så till vida har emellertid beredts en lättnad i bevisningen, som, då i allmänhet sakförhållande skall styrkas med två vittnen och särskildt det ej är medgifvet part, hvilken därpå grundar något sitt käromål, att fullgöra bevisningen genom egen ed, moder må, då allenast ett vittne finns på att barn framkommit vid lif, med sin

---

I ÄB 4 pr. och 12 § 1, II ÄB 4 och 16, ÖGL ÄB 6 pr. och 7, WmL I KrB 6 § 1 och GB 12, II ÄB 10 § 1, SmL KkB 9 pr., SmålL KrB 9 § 1, MELL GB 23 pr. och ÄB 4 och 9, StLgn GB 17 pr. och ÄB 4 och 8, ChLL GB 22 pr. och ÄB 5 och 10, Carl IX:s Lgfslg ÄB 10 och Ros. Lgfslgt ÄB 5 och 10, jfrda med WmL I KrB 6 pr., som dock gjorde till villkor för döpelse, att barnet hade hår och naglar. Inom lagkommissionen var man från början ense i att för arfsrätt ej fordra mera än framfödande vid lif; se LgC Prot $^{25}/_{2}$ och $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 48 och 54, hvarmed dock må jämföras Svea HfRtts Påminn. kap. 6 Ad. 1:m § 3 ibid. s. 269. I norsk och dansk rätt uppgafs anspråket på dop först respektive 1854 och 1857 samt på Island ännu senare, nämligen genom Lag $^{14}/_{8}$ 1877; se ALE X s. 546. Huru redan före kristendomens antagande dop hos de nordiska folken kommit till användning, då det gafs namn åt barn; huru denna senare handling och digifvande för respektive faders och moders del inneburo afstående från rätt att utsätta barnet; och huru, liksom senare hos de germanska folken, barns upptagande i familjen genom namngifning redan hos det antika samhällets folk regelrätt ägde rum 8 till 10 dagar efter födelsen (jfr ännu KyrkL 3 § 2), se *Konrad Maurer*, Ueber die Wasserweihe des germanischen Heidenthums in Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss. I. Cl. XV Band III Abth. Se vidare nedan s. 87 not. 4.

[1]) Efter föredöme af romersk rätt har äfven i nyare modern rätt mänsklig skapnad uppställts såsom villkor för barns rättssubjektivitet eller arfsrätt; se PCC art. 1776 och 1978, SCC art. 30 och 745 samt Stephen I s. 248, jfrda med Allg. Landr. I, 1 §§ 17 och 18 samt SGB § 33. Regelrätt har man dock låtit detta villkor falla på det skälet, att allt hvad, som aflas och födes af människa, också är människa. I svensk rätt har villkoret aldrig på annat sätt varit godkändt, än som må hafva föranledts af de ofvan s. 83 not. 2 anmärkta förutsättningarna för arfskapacitet; jfr LgC Prot $^{27}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 54.

ed fylla bevisningen. I moderns ställe äga mödernefränder, som närvarit vid tillfället, att aflägga sådan fyllnadsed. [1])

Stadgandet är gifvet under den förutsättning, att fadern är död, och afser närmast tvist om arf efter denne. Den ifrågavarande bevisningen har sålunda tänkts skola föranleda, att genom fostret sagda arf undanfördes fädernefränderna och gick öfver på mödernesidan. Häraf förklaras äfven, att mödernefränder utan åtskillnad betraktas såsom parter i saken eller i allt fall hindrade från att afgifva vanlig vittnesutsago. Det torde emellertid mest öfverensstämma med nu gängse rättsuppfattning att från vittnesmål utesluta allenast dem, som i allmänhet äro behäftade med vittnesjäf i

[1]) ÄB 5 § 1, jfrd med RB 17 §§ 29 och 33—35 samt HB 12 § 3. Ifrågavarande lättnad i bevisväg är gammal i den svenska rätten. Ursprungligen låg företrädesvis vikten därpå, att målet var ett sådant, hvari det tilläts kvinnor att vittna; jfr VGL II Add. 13 § 1, UL þingmB 11 pr., SmL ÄB 3 § 4, HL þingmB 12 och WmL II ÄB 12 § 4. I denna del erbjöd dock ÄB 5 § 1 i 1734 års lag icke längre något märkligt, enär, i anslutning till hvad redan skett genom författningar mot slutet af 1600-talet, samma lag i allmänhet tillerkände kvinna vittnesgillhet beträffande allt hvad tillfälligtvis iakttagits; se RB 17 § 29, jfrd med GB 8 § 1 i dess ursprungliga lydelse, ÄB 16 § 1 och JB 1 § 2. Emellertid hade redan åtskilliga rättsböcker ytterligare förordnat, att i omhandlade sak en kvinnas vittnesmål gällde såsom två mäns; se UL ÄB 11 § 1, MELL ÄB 4, StLgn ÄB 4 och ChLL ÄB 5, jfrda med Carl IX:s Lgfslg ÄB 10 och Ros. Lgfslgt ÄB 5. Då 1734 års lagstiftare i ÄB 5 § 1 förklarade lika vittnesbära »kvinna eller man», afsågs därmed ock ett uttalande till förmån för den senare; jfr LgC Prot $^{28}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 58—59. Likställighetens erkännande gjorde ju dock visserligen dess uttalande onödigt; jfr redan LgK 1818 ÄB 1 § 23. Såsom två vittnen fick för öfrigt det ena ej gälla, enär vittnets ed skulle fyllas genom moderns eller mödernefrändernas; jfr LgC Prot $^{4}/_{3}$ 1725 hos Nilsson 2 s. 218. Denna senare föreskrift innebar åter väl en afvikelse från 1734 års lags allmänna bevisregler, men stod i bästa öfverensstämmelse med en äldre tids; jfr SmL ÄB 3 § 4. LgK 1826 ÄB 1 § 22 och LgB ÄB 1 § 23 hade så till vida utsträckt stadgandets tillämpning, som de gåfvo domstolen rätt att tillstädja den ifrågavarande fyllnadseden, då i allmänhet »bewis — förekommit» om barnets framfödande vid lif men »ej sådant, att det för fullt gälla må»; se däremot ÄB 5 § 1 p. 4 i 1734 års lag. Regelrätt saknas i annan modern rätt särskilda bevisregler i ämnet. Finnas de, gå de längre än de svenska, i det att de utan vidare låta gälla präsumtion för framfödande vid lif och lägga bevisbördan på den, som påstår motsatsen; se ÖGB § 23, jfrd med SGB § 34. Allg. Landr. I, 1 § 13 lindrade bevisbördan för den, som påstod födsel med lif, på det sätt, att till fullt bevis därom fick tjäna två samtidigt närvarande och ojäfviga vittnens intyg, att de tydligen hört barnets stämma.

anledning af förvantskap med endera parten, och att göra detta, ehvad modern själf eller i anledning af jämväl hennes död någon hennes arfvinge, testamentstagare eller annan rättsägare vore part på mödernesidan. Något hinder för en dylik tillämpning af det omhandlade stadgandet lägga icke dess ordalag. Emellertid öppnas sålunda visserligen tillfälle för att höra äfven fädernefränder såsom vittnen. [1])

Det får anses självklart, att motbevisning är tillåten mot den på mödernesidan förebragta bevisningen. Regelrätt må eljest genom denna senare fastställas själfva frågan om lif eller icke och ej allenast sakförhållanden, på grund af hvilka domstolen har att härutinnan träffa ett afgörande under anlitande af medicinska myndigheter. [2]) Stadgandet bör för öfrigt tolkas på det sätt, att jäfviga mödernefränder må kunna i moderns ställe afgifva fyllnadsed, då hon aflidit eller eljest är ur stånd att yttra sig på sin ed, men åter icke i strid mot hennes uttalande, och att, fastän flera mödernefränder varit närvarande, ed af en bland dem må gälla, så snart de öfriga icke motsäga hans uppgift, utan förklara sig ej hafva varit i tillfälle att i saken bilda sig något omdöme. Trots lagrummets affattning gäller på samma sätt fyllnadsed af en mödernefrände allena, då jämte honom ej annan sådan frände varit närvarande vid tillfället för födelsen. [3])

Enligt uttrycklig bestämmelse äger det ifrågavarande stadgandet tillämplighet äfven vid tvist om annat foster tillfallet arf än fadersarf. Likaledes lär det få antagas, att, om modern jämväl dött, lagen ej vill beröfva mödernefränderna deras bevisförmån i förhållande till fädernefränderna, därför att de påstå henne hafva aflidit före barnet. [4]) Det kunde emellertid sättas i fråga att gifva stadgandet en utsträckning vida härutöfver och att bland annat låta det gälla äfven till förmån för fader och fädernefränder, så att de, på sätt som i det föregående sagts om moder och mödernefränder, skulle kunna, då deras intresse påfordrade det, med sin fyllnadsed styrka barnets framfödande vid lif. Fader kan ju

---

[1]) RB 17 § 7, jfrd med ÄB 5 § 1.

[2]) Jfr ofvan s. 84 not. 1 — s. 85 not. 1.

[3]) Jfr LgK 1818 ÄB 1 § 23, 1826 ÄB 1 § 22 och LgB ÄB 1 § 23.

[4]) ÄB 5 § 1 p. 3 och 5, jfrda med LgK 1818 ÄB 1 § 23, 1826 ÄB 1 § 22 och LgB ÄB 1 § 23.

vara i lifvet samt moder dö före barnet. Låt för öfrigt, såsom lagen på ett ställe förutsätter, dödsfallen hafva skett i ordning af faderns, moderns och barnets men barnets närmaste skyldemän vara fädernefränder. [1]) Det omförmäles dock icke någon sådan fädernefrändernas förmån i bevisväg. [2]) Väl är däremot sant, att det ej synes föreligga omständigheter, kräfvande särskild hänsyn till kvinnokönet och än mindre till mödernefränder, och att lagrummet tydligen affattats med tanke på vanligast förekommande fall och därför ock kunde anses tillstädja en analogiserande användning. Men å andra sidan innehåller det undantagsbestämmelser af ganska vidtgående art och skall en analogisering komma att föra ganska vida. Verkställes den till förmån för fader och fädernefränder, borde den nämligen äga rum äfven på det sätt, att de, som på grund af testamente, aftal, giftorätt eller annan dylik åtkomst innehade faders, moders eller en deras arfvinges rätt, hade anspråk på att få fullgöra sin bevisning med fyllnadsed. Rådligast torde därför vara att i nämnda hänseende ej gå utöfver lagrummets innehåll.

Det säger sig också själft, att mödernefrändes fyllnadsed icke kan få gälla till förfång för andra mödernefränder. Har han under sådan sin ed intygat, att barnet födts med lif och öfverlefvat modern, kan sålunda eden hafva laga verkan i sin förra del men för öfrigt komma i tillämpning präsumtionen om samtidiga frånfällen. Däremot gäller visserligen en mödernefrändes fyllnadsed till förmån för alla mödernefränderna. [3])

Hvad lagen i ämnet förordnat om bevisning utesluter naturligen icke dess förebringande i vanlig ordning. Härvid måste, i brist på motbevis, visserligen prästerligt dop och bekräftelse å sådant samt därom gjorda anteckningar i kyrkoböckerna få anses tillräckligen styrka, att barnet varit framfödt med lif. [4])

---

[1]) ÄB 5 § 1 p. 5.

[2]) Så har ej heller skett hos LgK 1818 ÄB 1 § 23, 1826 ÄB 1 § 22 och LgB ÄB 1 § 23; se däremot SmL ÄB 3 § 4.

[3]) Jfr ofvan s. 78 not. 2 och s. 86 not. 3—4.

[4]) Jfr KyrkL 3 §§ 2, 6 och 12, KyrkHdb kap. 3, KF 6/8 1894 §§ 15, 19, 20 och 34, Regler till födelse- och dopboken kol. 16—21, Band I s. 234 not. 1 — s. 236 not. 1 och III s. 156 not. 1 — s. 158 not. 2 samt ofvan s. 83 not. 2.

Oaktadt foster ej framfödts med lif, leder det undantagsvis arf öfver på annan, då på grund af öfvervåld, som faderns arfvingar föröfva mot modern, det förgås före födseln. Arfvet efter fadern går då nämligen genom fostret öfver på modern och, om äfven hon dukat under för misshandeln, genom henne vidare öfver på hennes släkt. [1])

3. Arfvingens aflelse före arflåtarens död.

Fastän foster i moderlifvet i allmänhet ej kan förvärfva rätt, tages dock i arfsafseende hänsyn till detsamma såsom rättsubjekt. Bevis därför lämna änkas rätt att under tiden för hafvandeskap sitta kvar i oskift bo och däraf njuta underhåll samt framför allt ett med lif framfödt barns rätt att taga arf, som utfallit, medan det ännu var i moderlifvet. Fostret förvärfvar på detta sätt villkorligen arf. Af de anmärkta bestämmelserna framgår dock också, att för persons arfstägt fordras dess tillvaro såsom foster vid arffallet eller med andra ord dess aflelse före arflåtarens död. [2]) I allmänhet spelar detta ej någon roll, enär, äfven då det gäller arf efter annan än fader eller moder, fostret ju regelrätt endast träder in i den arfsrätt, som förut tillkommit dem, och förty förvärfvar antingen genom dem eller i egen person. Men fadern eller modern kunna vara uteslutna från arf, utan att därunder är inbegripen deras afkomma, och dess åtkomst af arf efter någon deras skyldeman därför hänga på att det genom tillblifvande före arffallet vunnit eventuell arfskapacitet för egen del. [3]) Har barnet aflats såsom oäkta, ärfver

[1]) ÄB 6 § 2; jfr ofvan s. 82 not. 2 och nedan s. 135 not. 2.

[2]) ÄB 5 §§ 1 och 2; jfr Band II s. 283 not. 3 samt ofvan s. 86 not. 1 och 3—4. Rättssatsen är från början romersk men därefter biträdd af hela den moderna rätten; se ChDL V, 2 art. 12, NAL § 68, CC art. 725, ICC art. 724, PCC art. 6, ZGB §§ 9 och 909, SZG art. 544 och B. Ges. B. § 1923, jfrda med SGB § 2008, Allg. Landr. I, 1 § 12, Stephen I s. 226 och Kent IV s. 412. Stundom har den, i anslutning till ett uttalande i romerska rätten, den mera allmänna affattningen, att foster i moderlifvet är att räkna såsom rättssubjekt i allt hvad angår dess egen fördel (nasciturus pro jam nato habetur quotiens de commodis ipsius partus quæritur); jfr ÖGB § 22, BW art. 3, SCC art. 29, SGB § 32, LgK 1818 ÄB 1 § 22, 1826 ÄB 1 § 21 och LgB ÄB 1 § 22.

[3]) Jfr ofvan s. 77 not. 2—3 samt nedan under 4, II, III och tredje kapitlet.

det än vidare icke med äkta skyldemans rätt dem, som dött före föräldrarnes sammanvigande eller annan akt af beskaffenhet att legitimera detsamma. [1])

Uppstå tvister rörande tidpunkten för aflelsen, lända till efterrättelse bevisreglerna för fall af tvist om faderskap. Bland annat finnes icke mera än i dylik händelse tillfälle att gendrifva de till barns förmån gällande bevispräsumtionerna. Särskildt måste så vara förhållandet, då striden står därom, huruvida barn, hvarmed änka nedkommit längre tid efter mannens frånfälle, kan vara af honom afladt och förty äger att taga arf efter honom. Just med afseende därpå hade nämligen förutvarande rättsböcker i särskilda stadganden utvecklat förberörda bevisregler. [2])

4. Inländsk nationalitet.

Från arfsrätt äro ock uteslutna utlänningar, tillhörande i nationellt hänseende sådant land, hvari svenska medborgare icke äga att taga arf. Detta äger dock icke tillämpning på bröstarfvinge, så framt han inom natt och år efter dödsfallet ställer borgen för inflyttning till riket. [3])

Borgen nedsättes i första hand hos den domstol, hvarunder dödsboet lyder i arfsafseende, och förbinder löftesmännen till att, om ej inflyttning äger rum eller väl sker men efterföljes af förnyad utflyttning, ersätta dem, som haft att vid den utländska arfvingens bristande fullgörande af villkoret succedera i hans rätt, all skada af det timade samt

---

[1]) Jfr Band III s. 7 not. 2 — s. 12 not. 6 och s. 127 not. 4 samt ofvan s. 48 not. 1.

[2]) Jfr Band III s. 22 not. 4 — s. 28 not. 2. PCC art. 1776 och 1978 uppställer såsom villkor för arfsrätt födelse inom 300 dagar efter arflåtarens frånfälle; jfr art. 101 ibid.

[3]) ÄB 15 §§ 1 och 2. De två lagrummen göra dock ej utlännings arfsrätt beroende af lagarna i hans nationella hemland utan af lagarna på den ort, hvarest han bor. Hemvistet ansågs dock vid 1734 års lagboks tillkomst bestämma nationaliteten. Då härutinnan förhållandena ändrats, måste därför ock lagrummen lämpas, på sätt som i texten skett; jfr Band I s. 241 not. 1 — s. 243 not. 6 samt ofvan s. 77 not. 4 och nedan s. 99 not. 1 och s. 110 not. 2. Skulle utlänning ej i något land äga medborgarrätt, får man hålla sig till hans hemvist.

däribland värdet af förfaren eller bortförd egendom. [1]) Domstolen lär kunna öfverlämna borgen i förvar hos nyssbemälde rättsägare, så snart de äro inlänningar. [2]) Tiden, hvarinom inflyttning senast skall ske, torde åter nämnda domstol kunna på framställning af arfvingen lämpa efter omständigheterna. För normala fall lär dock äfven för inflyttning tiden böra vara natt och år efter dödsfallet. Om tiden bör för hvarje fall bestämmelse intagas i borgensförbindelsen. [3]) Löftesmännen få anses skola vara svenska medborgare och domstolen hafva att pröfva deras vederhäftighet i brist på godkännande af dem, som äro närmast att succedera i vederbörande utlännings arfsrätt. [4]) Af nöden är icke, att inflyttningen leder till förvärf af svensk nationalitet, och än mindre, att sådan vinnes inom natt och år efter dödsfallet. [5]) Å andra sidan grundlägger ej heller inflyttningen i och för sig rätt till därefter fallande arf annat än i mån som de aflidne äro

[1]) ÄB 15 § 1, jfrd med HB 3 § 1 och 10 § 12 samt nedan under tredje kapitlet.

[2]) Jfr Band IV s. 442 not. 4.

[3]) I öfverensstämmelse med samtliga de följande förslagen hänförde det af riksdagen antagna tidsbestämmelsen allenast till borgens ställande. Det hette därstädes: »och *wilja* sättia sig neder här i landet att bygga och bo, *tå the ock skola* Borgen therföre ställa inom Natt och År;» jfr LgC s. 36. Först i den 1736 utgifna upplagan hafva »tå the ock skola» utbytts mot »så ock». Härmed kan dock ej hafva varit afsedt att, med ändring af den förutvarande meningen, låta tidsbestämmelsen ovillkorligen gälla äfven bosättningen. Ty då skulle icke ordet »wilja» fått stå kvar i den därom handlande frasen; se däremot beträffande utflyttads medtagna barn ÄB 15 § 7. LgK 1818 ÄB 3 § 4 och 1826 ÄB 3 § 7 ålade utlänningar, som inom den af dem för alla utrikes boende arfvingar satta präskriptionstiden af två år från meddelande om arffallet anmält sig vilja begagna sin arfsrätt, att, vid äfventyr af dess förlust, också inflytta före tredje årets utgång; jfr nedan s. 90 not. 5 och s. 106 not. 1.

[4]) Jfr UtsLgn § 48 och ofvan s. 89 not. 3. Vid 1731 års riksdag föreslogs men ogillades, att borgen skulle vid behof få ersättas med »Edgång eller dylikt»; jfr LgC s. 37.

[5]) Det sagda kan ju anses stå i strid med hvad anförts ofvan s. 89 not. 3. Att här afvika från lagens ordalydelse, skulle emellertid lända vederbörande arfvinge till mistning af en honom i lag tillförsäkrad rätt. Enligt allmänna grundsatser bör ock det gjorda erbjudandet att inflytta få gälla lika med inflyttning, om Kungl. Maj:t skulle nedlägga förbud däremot; jfr LgK 1818 ÄB 3 § 1 och 1826 ÄB 3 § 2, som också förbundo med inflyttning arfsrätts åtnjutande men allenast, om den skedde »med Konungens tillstånd».

bakarfvingar, hvarförutom, då bosättningen ej påstått längre tid, äfven i dylika händelser borgen för kvarblifvande lär kunna fordras.[1]) Bröstarfvinges rätt är än vidare personlig, så att den icke för fall af hans död utan vidare kan utöfvas af hans rättsägare.[2]) Rätten får anses stå till buds för att afvända ej allenast uteslutande från hvarje arfsrätt utan äfven inskränkningar i dess fulla åtnjutande.[3])

Den ömsesidighetsgrundsats, som, med undantag för bröstarfvingar, häfdats i förhållande till utlänningar, lär få gälla äfven på det sätt, att, om i vederbörande främmande land svenska medborgare väl icke äro fullständigt beröfvade arfsrätt men hafva en sådan allenast till viss egendom, exempelvis lös, eller endast under vissa villkor, alldeles detsamma gäller med afseende å arfs tagande här i landet af det främmande landets undersåtar.[4])

Grundsatsen länder till iakttagande äfven beträffande s. k. egendomsafdrag *(jus detractus)*. Om nämligen i annat land svensk medborgare har att vid arfs utförande tåla visst afdrag däraf, skall till lika storlek afdrag ske på arf, som sådant lands undersåte utför ur Sverige, men i öfrigt utlänning icke därmed belastas.[5]) Det är sålunda ett nytt ut-

[1]) Jfr ofvan s. 89 not. 3 — s. 90 not. 1.

[2]) Jfr nedan s. 118 not. 1. Äro hans rättsägare själfva arflåtarens bröstarfvingar, äro de i tillfälle att såsom successorer i arfsrätten begagna sig af inflyttningsrätten; jfr nedan under tredje kapitlet.

[3]) Jfr nedan s. 91 not. 4 — s. 105 not. 1.

[4]) Jfr LgC Prot $^{28}/_{2}$ och $^{4}/_{3}$ 1690 samt Svea HfRtts Påminn. kap. 9 Ad 1:m § 3 hos Nilsson 2 s. 59—60, 70—71 och 271. Fråga är härvid emellertid blott om hinder, som i annat land beredas svensk medborgare i anledning af hans främmande nationalitet (formell reciprocitet). Från svensk sida göres ej gällande, att utlänning här i riket endast skall åtnjuta rätt, i mån som svensk man i liknande fall skulle njuta sådan till godo (materiell reciprocitet) — något, som skulle innebära anspråk på att svensk lag skulle vara normerande jämväl för rättsförhållandena i vederbörande främmande land; jfr nedan s. 106 not. 1.

[5]) KK $^{9}/_{12}$ 1818 och Kansli Styrelsens Kungörelse $^{6}/_{12}$ 1821 hos Rydberg X s. 138. ÄB 15 § 2 i 1734 års lag stadgade åter, att utländsk arfvinge — hörande till land, där svensk medborgare njöt arf, och förty arfsberättigad i Sverige — skulle, om han ville föra arfvet ur riket, gällda »sjätte penningen däraf till Konungen eller den han sin rätt förlänt hafver, där ej annorlunda mellan bägge riken slutet är.» I denna sist anförda bisats låg redan ett erkännande af ömsesidighetsgrundsatsen. Man har genom kungörelserna af 1818 och 1821 endast gått ett steg vidare,

slag af det staterna emellan segt fasthållna anspråket på öm-

därigenom att man gent emot utlandet förklarat sig vilja uppgifva sina anspråk på egendomsafdrag, i mån som sådana ej gjordes gällande mot svenska medborgare, och alltså utan villkor af att ömsesidigheten härutinnan dessförinnan blifvit staterna emellan fastställd i särskildt fördrag. I fråga om såväl inbördes arfsrätt för ländernas undersåtar som äfven befrielse från egendomsafdrag på arf hafva emellertid äfven efter sagda författningar konventioner från Sveriges sida ingåtts; och ej mindre dessa än äfven tidigare liknande öfverenskommelser lända naturligen, till den del som de fortfarande hafva gällande kraft, i första hand till efterrättelse. Då i texten det ej därå fästs uppmärksamhet, beror det därpå, att fördragen allmänt häfda full ömsesidighet. I förhållande till 1734 års lag innebär emellertid den nuvarande lagstiftningen så till vida en förändring af utländska arfvingars rätt, som ömsesidigheten kan medföra, att de underkastas ett afdrag, öfverstigande en sjättedel af arfvet. Det var en slutsats, som i 1821 års kungörelse uttryckligen drogs af 1818 års kungörelse, vid hvars utfärdande man åter närmast hade i sikte att göra befrielsen från egendomsafdrag oberoende af en föregående konvention. Anmärkas bör likväl, att sagda författningars grundsatser redan långt tidigare tillämpats utan afseende å lagens bestämmelser och hvad i dem tillförsäkrats städerna af förmån; jfr i förhållande till Frankrike KB $^{13}/_{10}$ 1743 hos Jusleen s. 119, till England KB $^{24}/_{11}$ 1743 och KU $^{15}/_{5}$ 1751 ibid. s. 121 och 301, till Ryssland KB $^{4}/_{3}$ 1754 ibid. s. 375, till Milano KB $^{28}/_{10}$ 1765 hos Ugglas I s. 198, till ett par nederländska stater KB $^{15}/_{4}$ och $^{27}/_{11}$ 1717 hos Flintberg II s. 190 och till Schwaben i Tyskland KB $^{1}/_{8}$ 1785 ibid. s. 293—294. Hvarför lagkommissionen satte egendomsafdraget till något visst, var önskan att ej i allo ställa svensk lag i beroende af utländsk; jfr LgC Prot $^{7}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 77—78. Den har väl dock äfven låtit sig påverkas af hvad, som gällde med afseende å utvandringsafgift (census emigrationis), d. v. s. afdrag, som den, hvilken utflyttade, hade att tåla på sin därvid medförda egendom. Denna senare afgift skall jämlikt HB 3 § 5 alltjämt gälldas med en sjättedel af egendomen, dock att, på sätt redan i 1734 års lag förordnats rörande utfördt arf, det genom KF $^{9}/_{11}$ 1844 i HB 3 § 5 införts förbehållet: »där ej annorlunda mellan bägge riken slutet är.» Enligt 1734 års lag voro de två afgifterna lika stora: en sjättedel af den utförda egendomen. De äldsta författningarna i ämnet, Handels och Seglations Ordning $^{10}/_{2}$ 1614 p. 14 och 15 samt Ordinantie för Kiöphandelen $^{12}/_{10}$ 1617 art. 18 och 19, satte åter egendomsafdraget på arf till en tredjedel och utvandringsafgiften till en tiondedel, hvarpå Riksdagens Bij- Afskedh $^{22}/_{9}$ 1668 art. 6 höjde utvandringsafgiften till en femtedel och Handels Ordinantie $^{21}/_{3}$ 1673 p. 2 sänkte densamma till en sjättedel; jfr Stiernman, Comm. I s. 600 och 702—703 och IV s. 8—9 samt Stiernman, Riksd. II s. 1640. Härutinnan åsyftade ej heller lagkommissionen att göra ändring, hvaremot den i sina förslag höjde afdraget på arf från en tredjedel till hälften; jfr Fslgn till HB 1718 kap. 3 § 4 och 1727, 1728 och 1731 kap. 3 § 5 samt Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 9 § 1, 1713 kap. 15 § 1, 1717 kap. 10 § 1, 1722 kap. 18 § 1, 1723 kap. 17 §§ 1 och 2, 1726 kap. 16

sesidighet äfven i deras undersåtars privata rättsförhållanden

§§ 1 och 2 och 1731 kap. 15 §§ 1 och 2. Åtskillnad ansågs nämligen böra göras mellan den, som ärft, och den, som själf på platsen förvärft den utförda egendomen; jfr LgC Prot 7/3 1690 hos Nilsson 2 s. 79. Först det på 1734 års riksdag framlagda och då jämväl antagna nya förslaget till redaktion af ÄB 15 § 2 satte äfven egendomsafdrag på arf till en sjättedel; jfr LgC Prot 30/3 1731 hos Nilsson 2 s. 226 och LgC s. 37—38. Därigenom åstadkoms ock öfverensstämmelse med hvad från den danska tiden gällt i de eröfrade landskapen; jfr KB 28/2 1683 hos Stiernman, Comm. IV s. 530 och, hvad angår sjätte och tionde penningen i Skåne, särskilda danska och svenska förordningar samt svenska domar hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 757—810 v. Såväl arfsafdrag som utvandringsafgift afsågo vid sin första tillkomst allenast egendomens bortförande ur stad. Snart nog hade dock den förra afgiften vunnit tillämpning, äfven då eljest arf fördes ur riket; jfr KB 7/1 1692 hos Schmedeman s. 1317. Beträffande förberörda utvandringsafgift har det åter förblifvit vid det gamla; se dock KB 28/2 1683 hos Stiernman, Comm. IV s. 530 och KB 17/1 1785 hos Ugglas III s. 309. För hvarje fall har afgiften, sådan den i HB 3 § 5 stadgas, förklarats vara att gälldas endast af borgare; se KB 6/5 1830 i BLgs I s. 101, jfrdt med KB 4/4 1674 samt KR 3/5 1681, 9/9 1689 och 21/6 1695 ibid. s. 77. Därjämte har dock genom Adel. Priv. § 32 det ålagts frälsemän i mening af personer, hörande till en på svenska riddarhuset introducerad ätt, att vid utflyttning betala «tionde penningen af deras lösa ägendom, som de således utur Riket draga.» Samtidigt därmed att riksdagen 1844 gaf sitt samtycke till den redaktionsförändring, som, efter hvad redan anmärkts, HB 3 § 5 undergick genom KF 9/11 1844, och sålunda uppdrog åt Kungl. Maj:t att traktatvis sätta den i sagda lagrum stadgade utvandringsafgiten ur kraft, utsträckte den emellertid denna Kungl. Maj:ts befogenhet äfven till afgiften enligt Adel. Priv. § 32; se Bih. till RP 1844—1845 X Afd. 1 Band 1 s. 6. Flertalet svenska aftal om upphörande af egendomsafdrag på arf omfatta äfven utvandringsafgift. Exempel därpå finnas för öfrigt äfven i tiden före 1844, såsom i ännu gällande traktater med Nordamerikas Förenta stater, Schweiz och Hannover; se nedan s. 102 not. 2 och 6. Man har dock till sist funnit sig i denna del ej böra utan stöd af lag inlåta sig på traktater; jfr ministerielt bref 3/3 1820 hos Rydberg X s. 174. För det fall att arf bortfördes ur stad, skulle jämlikt Stadga om städernas administration 26/12 1619 p. 18 (Stiernman, Comm. I s. 743) staden hafva att uppbära »tijonde Penningen af alt det som ärfwes utur Staden»; jfr VStL IV, III, 11, Resolutioner på prästerskapets besvär 1/9 1664 art. 6 och 27/8 1668 art. 14 hos Stiernman, Riksd. II s. 1510 och 1567, KB 4/4 1674, 31/5 1681, 13/5 1686, 22/11 1688, 9/9 1689, 7/1 och 4/11 1692, 21/6 1695 och 9/12 1697 hos Schmedeman s. 657, 736, 986, 1223, 1243, 1317, 1329, 1411 och 1493, Lilliemarcks utlåtande 3/10 1690 hos Nilsson 2 s. 246 samt LgC Prot 28/3 1690 ibid. s. 112. Afgiften var att betala, då egendomen ej bortfördes ur riket. Huruvida 1619 års stadga verkligen utfärdats eller stannat vid förslag allena, är väl minst sagdt tvifvelaktigt; jfr *Bergfalk*, Om svenska städernas författning och förvaltning (1838) s. 3—8 och

och för öfrigt, till skillnad från hvad som gäller om själfva

Juel s. 51—53. Därpå lär dock i denna sak ligga mindre vikt, enär så många författningar af senare datum utgått från en städernas rätt till tiondepenning. Stockholms stads privilegier $^{10}/_{3}$ 1570 § 2 hos Flintberg II s. 183—184 lämnar exempel på ett dess förlänande åt särskild stad redan i tiden före 1619. Men äfven i tiden därefter var det vanligt att i sammanhang med andra förmåners inrymmande åt stad särskildt tillförsäkra densamma sagda tiondepenning. Tvärtom kunde det ock hända, att i stadens intresse den förklarades ej skola förekomma; jfr Plakat ang. fritt nederlag i Göteborg $^{16}/_{9}$ 1653 p. 6 samt Privilegier för Landskrona $^{14}/_{3}$ 1663 p. 17 och för Karlskrona $^{10}/_{8}$ 1680 p. 1 hos Stiernman, Comm. II s. 752, III s. 143 och IV s. 279. Fullständigt upphäfdes den först genom KF $^{6}/_{2}$ 1849, sedan den, i anslutning till nyss här här ofvan anmärkta bref i tiden före 1734, genom åtskilliga domar underkastats väsentliga inskränkningar i sin tillämpning; se Flintberg II s. 185—189 och BLgs I s. 79—80. — Tilläggas må, att hela den ifrågavarande lagstiftningen om egendomsafdrag, hvilken onekligen har ett visst inre sammanhang, hvarken kan ledas tillbaka till den romerska rätten eller haft mera djupgående rötter i den svenska. Ytterst stod sålunda arfsafdraget historiskt i sammanhang med den liknande afgift, som ur lifegens bo utgick till jordägaren. Liksom jordägaren tillägnade sig den lifegnes kvarlåtenskap, lade fursten beslag på hvad främling lämnat efter sig inom hans rikes gränser (jus albinagii, droit d'aubaine); och de ifrågavarande afgifterna betecknade nedsättningar i nyssnämnda mera omfattande anspråk. Men af dessa skönjas ringa spår i de äldre svenska rättskällorna. I dem rådde såsom hufvudprincip, att en i riket afliden främlings därstädes efterlämnade egendom tillföll konungen, allenast om hans arfvingar ej infunno sig och styrkte sin rättighet inom natt och år efter dödsfallet; se VGL II ÄB 17, ÖGL ÄB 22, UL MB 8 § 1, SmL MB 22 § 3, WmL IP MB 8 § 1, MELL ÄB 21 pr., StLgn ÄB 18 pr., ChLL ÄB 23 pr. och Ros. Lgfslgt ÄB 20, jfrda med Carl IX:s Lgfslg ÄB 28 och nedan under III 5 B. Grundsatsen återfinnes för öfrigt visserligen uttalad i form af privilegium för särskilda hansestäder; se Birger Jarls bref ang. friheter för Lybeckarne $^{15}/_{8}$ 1256—1260 hos Rydberg I s. 213 och för Hamburgarne $^{20}/_{7}$ 1261 ibid. s. 216, jfrda med Konung Magnus' skyddsbref för borgarne i Kampen $^{28}/_{6}$ 1341 ibid. II s. 40. Allenast två svenska landskapslagar tyda på bekantskap med den absoluta hemfallsrätten, nämligen HL MB 5 § 1, som väl gaf arfvingarne efter dräpt inlänning en tidsfrist för att anmäla sina anspråk på arfvet men, om utlänning dräpts, utan vidare tillerkände det åt konungen, och VGL I ÄB 14 pr. och § 1, enligt hvilken arf efter engelsman skulle, då närmaste arfvinge ej var på platsen, stå och vänta på honom ett år men arf efter tysk omedelbart tillfalla konungen, så framt ej barn funnos efter den döde. Men man har all anledning att antaga utländska arfvingars skenbara rättslöshet enligt HL MB 5 § 1 bero på ett redaktionsfel, medan åter VGL I ÄB 14 pr. och § 1, hvilken icke satte någon tidsfrist för tysk mans barn att göra sin arfsrätt gällande och därför torde hafva afsett att låta den bero af deras vistelse på platsen, lär, i sin åtskillnad mellan engelsman

rätten att ärfva, ett häfdande af ömsesidighet utan några som

och tysk, hafva tillkommit i syfte att öfva reciprocitet och retorsion; jfr VGL I TjufvaB 12 § 2. Ett uppslag till de omförmälda afgifterna låg åter visserligen för den svenska rättens del i StLgn KgB 15 §§ 7—9, som, vare sig att ett stadens barn ville draga utrikes eller arf från staden skulle gå utrikes till sådan person eller annan, anbefallde egendomens försäljning inom natt och år vid äfventyr af dess förverkande till tveskiftes mellan konungen och staden. Också vunno såväl arfsafdraget som utvandringsafgiften ju i svensk rätt inträde såsom särskilda skatteumgälder i städerna och till deras förmån samt inneburo ett biträdande af den mening, att hvad på platsen förvärfvats eller i allt fall tjänade staden till bestånd och förkofran ej borde utan vederlag undandragas densamma; jfr KB $^{4}/_{4}$ 1674 hos Schmedeman s. 657. Men visserligen hade den härvid att tillgodogöra sig nära liggande föredömen i den utländska rättens nybildningar på grund af den gamla hemfallsrätten och friköpandet därifrån genom afgifts erläggande. I Norge hade sålunda af gammalt rådt hemfallsrätt utan tidsinskränkning och, om man bortser från hvad Eriks Sællandske Lov 135 i likhet med de svenska rättsbestämmelserna förordnade i ämnet, jämväl, såsom det synes, i Danmark. Men köpmannalifvet kräfde sina eftergifter, särskildt i förhållande till dess mäktiga talemän hansestäderna och i betraktande af sillfångsterna vid Skånes kuster och de för deras omsättning hållna marknaderna i Skanör och Falsterbo. Sålunda finner man de regelrätta svenska rättsnormerna i Norge bragta i tillämpning vid engelsmans arfskraf; jfr Silfverstolpe, Sv. Diplom. III s. 345 ($^{1}/_{7}$ 1418). Likaledes påträffas de i form af särskilda förunnade privilegier; se beträffande gotlänningar i Bayern och Sachsen Liljegren, Diplom. Suec. I s. 69 ($^{18}/_{10}$ 1163), beträffande greifswaldare och senare alla hansestädernas borgare i Norge ibid. II s. 147 ($^{15}/_{8}$ 1292) och 174 ($^{6}/_{7}$ 1294) samt beträffande Harderviks i Danmark ibid. III s. 735 ($^{4}/_{9}$ 1326), jfrda med Rydberg, II s. 116 (Konung Magnus i Sverige för Zutphens borgare $^{30}/_{8}$ 1344). Men privilegierna kunde äfven hafva annat och förmånligare innehåll. Just med afseende å nyssnämnda marknader har det utan vidare tillförsäkrats särskilda städer att, om någon deras borgare vid marknadsbesök dog, hans efterlämnade gods skulle, där ej hans närmaste arfvingar funnos på platsen, omhändertagas och tillhandahållas dem eller, såsom senare föreskriften lydde, för nämnda ändamål utantvardas åt den judicielle ämbetsman (advocatus), som enligt lämnadt medgifvande staden ägde att på platsen anställa, eller ock åt andre gode män af dess folk; se beträffande Lybeck Liljegren, Diplom. Suec. II s. 642 (Konung Waldemar 1202 – 1241), III s. 729 (Konung Waldemar $^{14}/_{8}$ 1326) och IV s. 83 (Konung Christoffer $^{30}/_{11}$ 1328), 516 (Konung Magnus i Sverige $^{12}/_{8}$ 1336) och 716 (Konung Waldemar $^{21}/_{5}$ 1340) samt beträffande alla de tyska hansestäderna Rydberg II s. 314 (Kungarne Magnus af Sverige och Håkan af Norge $^{9}/_{9}$ 1361) och beträffande samma städer och än flera ibid. s. 384, 389, 391, 393 och 394 (Konung Albrecht $^{25}/_{7}$ 1368). Man må ock jämföra de svenska hertigarne Eriks och Waldemars privilegier $^{15}/_{8}$ 1312 för lybeckare och andra handlande att befara Neva till Nowgorod m. m. hos Liljegren, Diplom.

helst eftergifter, vare sig till förmån för visst slags arfvingar

Suec. III s. 73. Danska furstars privilegier omhandla också ofta särskildt den gamla arfsafgiften, den s. k. erffkoop eller erffwin (emtio sepulturæ). Än förordnades, att kvarlåtenskap väl finge bortföras från stad men blott mot afgiftens erläggande; se beträffande Stralsunds borgare Liljegren, Diplom. Suec. III s. 285 (19/11 1316) och 426 (16/12 1319). Än åter tillförsäkrades befrielse från afgiftens erläggande; se beträffande Greifswald Liljegren, Diplom. Suec. III s. 456 (1/4 1320) och 723 (26/7 1326) och IV s. 607 (10/6 1338) samt beträffande Stralsund III s. 472 (20/8 1320) och IV s. 715 (20/5 1340). Att bemärkas förtjänar för öfrigt, att, i sammanhang med det att danska fastighetsägare allmänt berättigades att besöka marknaderna i Skanör och annorstädes, dylik frikallelse från arfsköp ägt rum; jfr Liljegren, Diplom. Suec. III s. 714 (7/6 1326). Ifrågavarande arfsköp utgick med visst belopp och var jämförelsevis ringa. Men vid sidan däraf tillkom efterhand arfsafdrag såsom en städernas särskilda förmån. Sålunda var redan i Drottning Margaretas allmänna stadsrätt p. 36 (Kolderup—Rosenvinge, Samling af gamle danske Love V s. 508) stadgadt, att, då någon dog utan arfvingar i staden, skulle arfvingen, om han bodde i riket, gifva åt staden 3 mark och eljest åt konungen, men, ehvad arfvinge anmälde sig eller icke, tiondedelen af kvarlåtenskapen tillfalla rådet och således allenast återstoden respektive arfvingen och konungen. Men arfsafdraget i denna sin nya skickelse möter äfven på annat håll. Arfsfrågor gåfvo ofta anledning till lifliga meningsutbyten mellan de särskilda handelsstäderna. Urkunderna lämna sålunda bland annat exempel på klagomål och hotelser af Revals råd mot Visbys; jfr Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 261 och 262 (omkring 1350). Men därtill slöto sig samtidiga besvär öfver den annorstädes såsom okänd betecknade seden, att Visby stad tillägnade sig en åttondel af de därstädes åt Revalsbor utfallna arf; jfr ibid. s. 263. Det må också bemärkas, att Konung Johan III:s privilegier för Lybeck och Stralsund 24/2 1571 och 10/12 1574, hvilka för öfrigt återgåfvo den gamla svenska regeln om natt och år för arftagande efter utlänning, därtill fogade särskild utfästelse, att, om rätten ej försuttes, arfvet ej skulle vara underkastadt någon afkortning; se Rydberg IV s. 429 och V s. 8—9. I sak betecknade emellertid den antydda utvecklingen, att städerna i beskattningen af främlingars arf trädde i stället för fursten. Det låg då också nära att såsom främling behandla äfven dem, som hörde till riket men ej till staden. Till sist föll sig detta särskildt naturligt i sådana städer, som voro självständiga politiska samhällen eller tillhörde rättsområden, i hvilka eljest danaarf gick till den judiciella myndigheten; jfr VStL IV, III, 10 och nedan under tredje titelns andra kapitel. — Kom i det hela vårt land icke att deltaga i omhandlade utvecklingsarbete, tillgodogjorde det sig dock sent omsider icke allenast dess resultat utan äfven i viss måtto själfva dess bärande rättsnormer. Det må dock bemärkas, att, lika litet som den svenska rätten omedelbart indrog utlännings kvarlåtenskap, beskattade den ovillkorligen densamma. Liksom den nöjde sig med att stadga arfsrätts försittande i anledning af bristande anmälan, påbjöd den arfsafdrag blott vid egendomens utförande ur riket; jfr Domar 14/9 1620 och 6/6 1637 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB

eller i annan ordning. Det ifrågavarande arfsafdraget till-

s. 733—734. Ej heller voro de svenska bestämmelserna om afdrag på bortförd egendom särskildt riktade mot utlänningar eller ens mot utlandet. Detta framgår däraf, att, äfven då arf fördes från en inrikes ort till annan sådan, afdrag var att gällda på den förra platsen. En sak för sig var, att statsverket tog del i afgift på egendom, som från städerna bortfördes ur riket, och genom Adel. Priv. § 32 för sin uteslutande räkning pålade frälsemän särskild utvandringsafgift; jfr nedan s. 98 not. 1 och s. 111 not. 1. Sin höjdpunkt nådde den ifrågavarande lagstiftningen genom 1734 års lags bestämmelse, att arfsrätt principiellt skulle tillkomma utlänning allenast i mån af ömsesidighet. Härvid lät man sig för öfrigt blott ledas af den erfarenhet, som man till svenska medborgares skada haft af främmande lagstiftning och särskildt af den då gällande franska; jfr LgC Prot $^{28}/_{2}$ och $^{7}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 59—60 och 78—79 samt KR $^{26}/_{9}$ 1698 hos Arnell s. 342. Den svenska doktrinen var för öfrigt redan förtrogen med grundsatsen; jfr Abrahamsson s. 346, Arnell s. 342 och Nehrman JC (1729) s. 392. Det var i allt fall en eftergift, då med afseende å bröstarfvingar krafvet på ömsesidighet icke vidhölls och det mot villkor af bosättning medgafs dem arfsrätt. Eftergiften hade för öfrigt motstycken ej allenast i främmande rätt utan äfven i den äldre svenska. Sålunda tillade äldre fransk rätt konungen arf efter främling utan bröstarfvingar, födda i Frankrike och därstädes bosatta, och gaf VGL I ÄB 14 § 1 en erinran därom i sin ofvan anmärkta bestämmelse om arfsrätt för tillstädesvarande barn efter en i landskapet afliden tysk. — Härtill må knytas ytterligare några anmärkningar. Bestämmelserna om danaarf och hvad därtill hörde afsågo ursprungligen utlänningar, ehvad de mera varaktigt eller tillfälligt uppehöllo sig i landet. Men så blef dock för framtiden icke förhållandet och är det ej heller i 1734 års lag. Tvärtom afse i hufvudsak dess danaarfsbestämmelser i ÄB 15 §§ 1 och 2 och öfrig densamma fullständigande lagstiftning egendom, tillhörig personer, som enligt då gängse uppfattning räknades såsom inlänningar, d. v. s. utlänningar, som genom bosättning härstädes blifvit med landet förbundna. Fortfarande voro närmast handelsförhållandena bestämmande. Men man hade med de allt talrikare bosättningarna af utlänningar fått en annan syn på hvad sagda förhållanden kräfde och kunde medgifva. Hvad angick utlänningar som mera tillfälligtvis uppehöllo sig i landet, gjorde sig gällande de grundsatser, som, efter hvad förut anmärkts, vunno tillämpning i fråga om hansestädernas borgares marknadsbesök i Skanör och Falsterbo. De svenska lagstiftarne på 1600- och 1700-talen hafva tydligen varit ense däri, att deras bestämmelser om danaarf, arfsafdrag och utvandringsafgift ej skulle gälla resandes gods eller egendom, som någon såsom »expedit», »factor» eller »ombudsman» fått sig af »Principalen» i utlandet anförtrodd i affärsändamål. Allt detta borde vid vederbörandes död oafkortadt utgifvas åt rätta arfvingar och ägare; jfr Konv. med Nederländerna $^{2}/_{10}$ 1679 § 10 hos Arnell s. 341 och LgC Prot $^{18}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 95. Helt annat skulle det däremot vara med köpmän och handtverkare, som från utlandet inflyttat till Sveriges städer och därstädes utöfvat sin näring efter vinnande af bur-

faller statsverket eller den, som fått dess rätt härutinnan på sig öfverlåten genom Kungl. Maj:ts förläning.[1])

skap på platsen. Därmed hade de ock i Sverige förvärfvat »jus civitatis», låt vara att de i sina förra hemländer fortfarande betraktades såsom med dem sammanhöriga; jfr Konv. med Holland $^{2}/_{10}$ 1679 § 10 hos Arnell s. 340—341, LgC Prot $^{18}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 95, HB 3 § 2 och ofvan s. 89 not. 3. Det är med afseende å dylika personer, som man finner bref och resolutioner om bevakande af kronans och stadens rätt, förständiganden att för ändamålet upprätta inventarier och tillhandahålla räkenskapsböcker samt att uttaga arfsafdraget eller tillsvidare låta därmed anstå i afvaktan, huruvida arfvingarne bestämde sig för bosättning eller arfvets bortförande; jfr KR $^{2}/_{2}$ 1690, $^{4}/_{5}$ 1689, $^{8}/_{6}$ 1691, $^{9}/_{8}$ 1688, $^{8}/_{12}$ 1689, $^{5}/_{12}$ 1689, $^{24}/_{10}$ 1690, $^{4}/_{6}$ 1689 och $^{17}/_{3}$ 1690 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 743—754 v. I belysning häraf blir ock förklarlig den särskilda förmån, som inrymdes åt bröstarfvingar. Man tänkte sig härigenom kunna förmå personer att inflytta och fortsätta den aflidnes näring till vederbörande stadssamhälles och rikets gagn. Där, såsom förhållandena då voro, barnen uppfostrades i föräldrarnes näring och yrkeshemligheterna gingo såsom arf inom familjerna, ansåg man sig dock allenast böra räkna med bröstarfvingar och afvisade förslagen att utsträcka den dem beviljade förmånen äfven till andra arfvingar; se LgC Prot $^{7}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 79 och LgC s. 37, hvarmed dock må jämföras Fslgn till ÄB 1722 kap 18 § 1. Sedan nu mera vårt land omfattat helt andra grundsatser om sätt att förvärfva svensk medborgarrätt, lära emellertid stadgandena om utlännings arfsrätt och afdrag på arf, som bortföres ur riket, få tillämpas, allenast då arflåtaren är hvad, som för närvarande förstås med svensk medborgare; jfr ofvan s. 77 not. 4 och nedan s. 106 not. 1. Se däremot beträffande utvandringsafgift nedan s. 102 not. 6.

[1]) ÄB 15 § 2. Frasen »den han sin rätt förlänt hafver» insattes, på sätt den nu förekommer näst efter »Konungen» i lagrummets bestämmelser om egendomsafdrag och danaarf, på sina två ställen först vid 1734 års riksdag efter borgareståndets andragande, sedan beträffande danaarf dock såväl i lagkommissionen som vid 1731 års riksdag enskilda påminnelser gjorts om städernas rätt jämlikt erhållna privilegier; jfr LgC Prot $^{4}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 71 och LgC s. 37 och 38. Äfven beträffande egendomsafdraget lär ej tal vara om andra förläningshafvare än städerna. Hvad härutinnan skall anses gälla till deras förmån, kan dock vara tveksamt. Erinras må emellertid, att ej mindre egendomsafdrag på arf än äfven utvandringsafgift från början tillkommo i städernas intresse. Utvandringsafgiften utgick till en början, nämligen enligt Handels och Seglations Ordning $^{10}/_{2}$ 1614 p. 14 och Ordinantie för Kiöphandelen $^{12}/_{10}$ 1617 art. 18, i sin helhet till vederbörande stad och kom att, såsom nu är händelsen jämlikt HB 3 § 5, tillfalla statsverket till hälften, allenast därigenom att den genom Riksens Ständers Bij-Afskedh $^{22}/_{9}$ 1668 art. 6 fördubblades från en tiondedel till en femtedel; jfr Stiernman, Comm. I s. 600 och 702, Stiernman, Riksd. II s. 1640 samt ofvan s. 91 not. 5. Tionde penningen på arf, som från en stad gick till annan inrikes ort, erlades åter ända till dess afskaffande 1849

Frågan om egendomsafdrag förfaller naturligen, om den utländska arfvingen inflyttar i riket. [1]) För sådant fall kunde emellertid ifrågasättas en hans skyldighet att ställa borgen för kvarblifvande, på sätt som stadgats om bröstarfvinge, hvilken inflyttar från land, där svensk man ej njuter arf. Lagrummet i ämnet ger dock ej stöd härför, hvarförutom det här ej väger mellan arfsrätt och saknad däraf utan endast gäller arfsbeskattning att uttaga vid tillkännagifven afsikt att bortföra egendomen ur riket. [2])

I förhållande till särskilda stater har Sverige genom ett flertal konventioner, utväxlade deklarationer och utfärdade författningar på ömsesidighetens grund medgifvit ut-

odelad till staden; jfr VStL IV, III, 11 och Stadga om städernas administration $^{26}/_{12}$ 1619 p. 18 hos Stiernman, Comm. I s. 743 och ofvan s. 91 not. 5. Hvad till sist angår afdraget på arf, som från stad fördes utrikes, förordnade de äldsta stadgandena i ämnet, Handels och Seglations Ordning $^{10}/_{2}$ 1614 p. 15 och Ordinantie för Kiöphandelen $^{12}/_{10}$ 1617 art. 19, om dess fördelning till hälften mellan staden och statsverket; jfr Stiernman, Comm. I s. 600 och 703 samt Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 740—742. Nyssnämnda författningar hafva dock därpå ersatts med andra, som ej innehålla någon bestämmelse i ämnet. Häraf skulle man ju kunna taga sig anledning att frånkänna städerna hvarje del i sistberörda egendomsafdrag, så framt icke för en eller annan stad viss särskild förläning må kunna åberopas. Ty huru nära sammanhanget än är mellan alla de nämnda afgifterna såväl inbördes som i förhållande till danaarfsrätten, hafva stadgandena i dessa delar städse gifvits hvar för sig och berättiga icke, att man låter rätten i ett afseende omfatta rätt äfven i ett annat. Men om än icke gällande författning tillförsäkrar städerna i gemen del i egendomsafdrag på arf, finnas dock uttalanden, utgående från förutsättningen, att de skulle bibehållas vid hvad från början varit dem tillagdt; jfr KR $^{5}/_{12}$ 1689 och KB $^{7}/_{1}$ 1692 hos Schmedeman s. 1264 och 1317 samt Resolution på städernas besvär $^{7}/_{7}$ 1752 § 42 hos Modée V s. 3282. Det torde därför ock få antagas, att städerna fortfarande hafva en allmän rätt att till hälften taga del i egendomsafdrag på arf. Genom särskilda förläningar hafva äfven vissa städer, såsom Malmö (KB $^{13}/_{5}$ 1686 hos Schmedeman s. 986), Stockholm (KF $^{6}/_{6}$ 1780 p. 13 hos Modée XII s. 74) samt Göteborg (Privilegium $^{24}/_{5}$ 1716 § 8 hos Lilienberg II s. 49) fått sig afdraget i dess helhet tillagdt. Exempel på ett särskildt bortskänkande af kronans andel åt enskilda ämbetsmän lämnar KR $^{17}/_{3}$ 1690 hos Beckius, Coll. Jur. rör ÄB s. 754.

[1]) Ännu i det 1731 för riksdagen framlagda förslaget lydde, i öfverensstämmelse med de föregående förslagens innehåll, ÄB 15 § 2 i sin början: »Bor utländsk arfwinge å then ort ther swensker man arf niuter; tå niute ock han arf i Swerige, om han sätter sig här neder at bygga och bo. Wil han» etc.

[2]) Jfr ofvan s. 91 not. 5.

länningar dels arfsrätt och dels befrielse från egendomsafdrag på arf. På senare tider hafva dylika bestämmelser ofta nog införts i slutna handels- och sjöfartstraktater. I det stora hela hör emellertid ömsesidig tillförsäkran om arfsrätt till det förflutna. På senare tider har tal mest varit endast om befrielse från arfsafdrag, i det att ömsesidig arfsrätt för ländernas undersåtar antagits såsom självklar eller för hvarje fall utgjort en tyst förutsättning för afståendet från arfsafdrag. [1])

[1]) De stater, hvilkas undersåtar sålunda särskildt förklarats äga att taga arf i Sverige utan egendomsafdrag enligt ÄB 15 § 2, äro enligt gällande bestämmelser: **Argentinska Republiken** (Vänskaps-, Handels- och Sjöfartsfördrag 17/7 1885 art. 9 i SvFS 1900 n:r 104), **Belgien** (Konvention ang. rätt att ärfva och förvärfva egendom 28/3 1907 i SvFS 1907 n:r 22, jfrd med Traktat ang. ordnande af handels- och sjöfartsförbindelserna 11/6 1895 art. 3 i SvFS 1895 n:r 45 och med Deklarationer 21/7 och 2/8 1838 hos Rydberg X s. 488), **Brasilien** (Deklarationer 3/4 och 12/11 1819 hos Rydberg X s. 170 samt Kansli Styr. Kung. 25/11 1819 hos Lilienberg II s. 51—52), **Danmark** (Fredstraktat 10/12 1809, Handels- och Sjöfartstraktat 2/11 1826 additionell art. i SvFS 1826 n:r 50 samt KK 22/2 1810 hos Lilienberg II s. 51), **England** (Handels- och Sjöfartstraktat 18/3 1826 art. 11 i SvFS 1826 n:r 40), **Frankrike** (KF 7/12 1814 hos Lilienberg II s. 51), **Grekland** (Handels- och Sjöfartsstraktat 27/10 1852 art. 12 i SvFS 1853 n:r 69), **Hawaii Öarna** (Vänskaps-, Handels- och Sjöfartstraktat 1/7 1852 art. 9 i SvFS 1856 n:r 78), **Italien** (Handels- och Sjöfartsfördrag 14/6 1862 art. 13 och Deklaration 7/6 1877 i SvFS 1862 n:r 54 och 1877 n:r 19, jfrda med Deklarationer med Toscana 5/5 och 6/5 1819, med Parma 6/5 och 22/5 1819, med Modena 6/5 och 31/5 1819, med Lucca 21/8 1842 och med Sardinien 27/9 1842 hos Rydberg X s. 142, 144, 148, 592 och 594), **Liberia** (Vänskaps-, Handels- och Sjöfartstraktat 1/9 1863 art. 3 i SvFS 1864 n:r 48), **Mexiko** (Vänskaps-, Handels- och Sjöfartstraktat 15/12 1885 art. 16 i SvFS 1886 n:r 57), **Nederländerna** (Konv. 26/10 och 20/11 1826 hos Rydberg X s. 332 samt Kansli Styr. Kung. 16/2 1828 i SvFS 1828 n:r 74), **Nordamerikas Förenta Stater** (Handelstraktat 3/4 1783 art. 6 hos Lilienberg II s. 52, jfrd med Vänskaps- och Handelstraktater 4/9 1816 art. 12 hos Rydberg X s. 114 och 4/7 1827 art. 17 i SvFS 1828 s. 1499), **Norge** (KF 10/12 1846 i SvFS 1846 n:r 34), **Portugal** (Konv. 17/12 1863 i SvFS 1864 n:r 44), **Ryssland** (Konv. 9/4 1889 art. 14 och 15 i SvFS 1889 n:r 45, jfrd med Deklaration 27/2 1827 hos Rydberg X s. 333 och Kansli Styr. Kung. 23/2 1828 i SvFS 1828 n:r 74), **Schweiz** (Deklaration 4/12 1842 hos Rydberg X s. 596), **Spanien** (Konv. ang. ordnande af handelsförbindelserna 27/6 1892 art. 2 i SvFS 1893 n:r 85, jfrd med Konv. 26/4 1841 hos Rydberg X s. 543), **Tunis** (Deklaration med Frankrike 5/5 1897 i SvFS 1897 n:r 83), vissa stater och rättsområden i **Tyskland** [*Baden* (Deklarationer 26/2 och 26/3 1855 hos Rydberg XI s. 297 samt KK 16/5 1855 i SvFS 1855 n:r 52), *Bayern* (Deklarationer 28/3 och 6/4 1845 hos Rydberg X s. 619 samt KK 28/11 1845 i SvFS 1845

Sagda afstående har efterhand i alltjämt stegrad måtto

n:r 43), *Bremen* (Konv. $^{4}/_{3}$ 1845 hos Rydberg X s. 614, jfrd med Deklarationer $^{14}/_{4}$ 1819 och $^{18}/_{5}$ 1820 ibid. s. 191), *Hamburg* (Deklaration $^{17}/_{2}$ 1845 hos Rydberg X s. 612), *Hannover* (KB $^{22}/_{2}$ 1738 i Åbo HfRtts Univ. I s. 12), *Hessen-Cassel* (Deklarationer $^{19}/_{5}$ och $^{25}/_{5}$ 1819 jämte förklaringar $^{29}/_{12}$ 1826 och $^{30}/_{1}$ 1827 hos Rydberg X s. 145 samt Kansli Styr. Kung. $^{2}/_{9}$ 1819 hos Lilienberg II s. 51), *Hessen-Darmstadt* (Deklarationer $^{11}/_{10}$ och $^{26}/_{11}$ 1819 jämte förklaringar $^{20}/_{10}$ och $^{17}/_{11}$ 1826 hos Rydberg X s. 171 samt Kansli Styr. Kung. $^{1}/_{6}$ 1820 hos Lilienberg II s. 52), *Lybeck* (Deklaration $^{5}/_{5}$ 1855 hos Rydberg XI s. 299 samt KK $^{13}/_{9}$ 1855 i SvFS 1855 n:r 82), *Mecklenburg-Schwerin* (Deklarationer $^{16}/_{4}$ 1819 och $^{7}/_{4}$ 1820 hos Rydberg X s. 173 samt Kansli Styr. Kung. $^{1}/_{6}$ 1820 hos Lilienberg II s. 52), *Mecklenburg-Strelitz* (Deklarationer $^{16}/_{4}$ och $^{20}/_{4}$ 1819 jämte förklaring $^{2}/_{9}$ 1826 hos Rydberg X s. 140 samt Kansli Styr. Kung. $^{2}/_{9}$ 1819 hos Lilienberg II s. 51), *Preussen* (Deklarationer $^{16}/_{7}$ och $^{31}/_{7}$ 1826 hos Rydberg X s. 322 samt Kansli Styr. Kung. $^{6}/_{9}$ 1826 hos Lilienberg II s. 52), *Sachsen* (Konv. $^{27}/_{11}$ och $^{30}/_{11}$ 1847 hos Rydberg XI s. 106), *Sachsen-Coburg-Gotha* (Deklarationer $^{22}/_{11}$ och $^{1}/_{12}$ 1862 hos Rydberg XI s. 754 samt KK $^{30}/_{12}$ 1862 i SvFS 1862 n:r 74) och *Würtemberg* (Deklaration $^{22}/_{7}$ 1829 hos Rydberg X s. 404 samt Kansli Styr. Kung. $^{17}/_{10}$ 1829 i SvFS 1829 n:r 42)] samt **Österrike-Ungern** (Deklarationer $^{21}/_{4}$ och $^{28}/_{7}$ 1819 hos Rydberg X s. 154 samt Kansli Styr. Kung. $^{2}/_{9}$ 1819 hos Lilienberg II s. 51). Beaktas må ock Handelstraktaterna med Turkiet $^{10}/_{1}$ 1737 art. 9 och med Tripolis $^{15}/_{4}$ 1741 art. 12 samt fredstraktaten med Marocko $^{16}/_{5}$ 1763 (Flintberg II s. 297—298), genom hvilka det tillförsäkrats Sverige, att arf efter svensk man skall från nämnda länder fritt utföras och för ändamålet omhändertagas af svensk konsul; jfr för Turkiets del Handelstraktaterna $^{31}/_{1}$ 1840 och $^{5}/_{3}$ 1862 art. I (SvFS 1840 n:r 28 och 1862 n:r 35). För öfrigt förtjänar följande att anmärkas. I förhållande till åtskilliga af de uppräknade staterna hafva de nu gällande traktaterna föregåtts af tidigare. Särskild tillförsäkran om ömsesidig arfsrätt för rikenas undersåtar innehålla än vidare gällande öfverenskommelser med Belgien, Frankrike, Italien, Liberia, Mexiko, Portugal, Baden, Bayern och Lybeck, vanligen i form af afstående från droit d'aubaine; jfr ofvan s. 91 not. 5. I gällande öfverenskommelser med Schweiz, Bremen, Hamburg, Lybeck, Preussen och Sachsen afstås åter jämte jus detractus äfven gabella hereditaria. Dem emellan skildes åter så, att jus detractus var afdrag på arf, som efter inlänning gick till utlandet, och åter gabella hereditaria afdrag på afliden utlännings gods i riket. Gabella hereditaria var sålunda rätteligen jus albinagii i försvagad gestalt. För öfrigt har man vid läsning af traktaterna att räkna med den fordom allmänt rådande uppfattningen, att bosättning (domicil) medförde ställning af undersåte — en grundsats, som alltjämt råder i vissa länder, såsom Danmark, England, Nordamerika, Norge och Schweiz. Sålunda tillförsäkrar Handelstraktaten med Nordamerikas Förenta Stater $^{3}/_{4}$ 1783 art. 6 enligt ordalydelsen det ena rikets undersåtar allenast rätt att taga arf efter landsmän i det andra. Rätten är dock afsedd att gälla äfven i förhållande till dem, som haft medborgarrätt på platsen för arfvet; jfr KD $^{11}/_{9}$ 1822 i SvFS 1828 s. 244.

utsträckts till att gälla ej allenast fall af testamentsfång utan äfven gåfva, köp och, såsom det plägar heta, hvad förvärf som helst.[1]) Ofta nog har också utvandringsafgift förklarats ej skola uttagas.[2]) Däri lär då få anses ligga ett eftergifvande af nyssnämnda art i det mest vidsträckta omfång. Ibland lyda dock föreskrifterna därpå, att utförd egendom ej skall blifva föremål för utomordentlig beskattning eller afgift[3]) eller icke skall belastas med afgift annorledes, än som skulle ske, därest fråga vore om gods, tillhörigt någon landets egen undersåte.[4]) Båda dessa senare föreskrifter torde åter bland annat hafva åsyftat befrielse från ej mindre egendomsafdrag på arf och andra successionsfång än äfven utvandringsafgift, dess mera som de stundom stå i sammanhang med en tillförsäkran att få fritt förfoga öfver ägd egendom[5]) och stundom med uttrycklig afsägelse af rätt till nämnda afdrag och afgift.[6])

---

[1]) I aftalen med Frankrike, Italien, Liberia och Ryssland nämnes särskildt testamente, i det med Frankrike ytterligare legat och i det med Ryssland såväl legat som gåfva, under det att ett flertal andra gällande aftal afse hvad fång som helst; jfr ofvan s. 100 not. 1 och nedan s. 102 not. 4—6. Att, hvad angår egendomsafdrag, de för arffall gifna svenska stadgandena ansetts tillämpliga äfven vid testamenten, lär få antagas; jfr KB $^{9}/_{8}$ 1688 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 747—750, KB $^{7}/_{1}$ 1692 hos Schmedeman s. 1317, LgC Prot $^{28}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 60 och ofvan s. 1 not. 1. I hvad rör testamenten och legat, skulle ifrågavarande afsägelse således äfven för Sveriges del hafva praktisk betydelse; se dock KD $^{11}/_{9}$ 1822 i SvFS 1828 s. 244. Från svensk sida lär åter ej hafva gjorts anspråk på att hvad genom fång i lefvande lifvet förvärfvades till utlandet skulle draga särskild afgift; jfr ofvan s. 91 not. 5.

[2]) Så är händelsen i gällande bestämmelser rörande förhållandet till Belgien, Nordamerikas Förenta Stater, Norge, Hannover och Sachsen-Coburg-Gotha; jfr ofvan s. 91 not. 5 och nedan s. 102 not. 6.

[3]) Så i traktaten med Grekland; jfr ofvan s. 91 not. 5. Se ock för äldre tider Liljegren, Diplom. Succ. I s. 288 (Konung Henriks i England privilegier för Gotlänningar $^{21}/_{3}$ 1237) och 507 (Konung Magnus' i Sverige för desamma $^{23}/_{5}$ 1276).

[4]) Så i aftalen med Argentinska Republiken, Belgien, Danmark, Hawaii Öarna, Italien, Mexiko, Portugal, Ryssland och Lybeck; jfr ofvan s. 91 not. 5.

[5]) Så i aftalen med Argentinska Republiken, Belgien, Danmark, Grekland, Hawaii Öarna, Mexiko och Ryssland samt beträffande afgifter på arf och testamente i aftalet med Spanien; jfr ofvan s. 91 not. 5.

[6]) Så i aftalen med Belgien, England, Schweiz, Baden, Bayern, Bremen, Hamburg, Lybeck och Sachsen samt beträffande arfsafdrag i aftalen

Såsom antydts, utvisa de slutna öfverenskommelserna och utbytta förklaringarna i tidens lopp ett ökadt tillmötesgående. De, som äro af äldre datum, sträcka sig merendels ej längre än till ömsesidig arfsrätt och afsägelse af arfsafdrag. Men det händer också, att i dessa delar förbehåll gjorts, så att arfsrätten ej gäller fast egendom [1]) och arfsafdraget eftergifvits, allenast i mån som det gick till statsverket. [2])

I allmänhet hafva emellertid nu mera hvarken ifrågavarande mellanfolkliga öfverenskommelser eller de i dem möjligen förekommande inskränkningarna betydelse. Lagstiftningsvis har man nämligen i omhandlade afseenden uttryckligen eller tyst likställt utlänningar med inlänningar eller i allt fall förklarat sig ej vilja till de förras skada göra åtskillnad annat än i och för häfdande af ömsesidighet. I mån som denna senare vidhållits, har under påtryck af den ifrågavarande rörelsen den för öfrigt förändrat karaktär. Man ställer ej längre på utlänningen fordran, att han skall styrka ömsesidighet (reciprocitet), utan utgår därifrån och låter det bero af bevis om dess obefintlighet, huruvida och i hvad

---

med Italien och Würtemberg och beträffande utvandringsafgift i aftalet med Spanien; jfr ofvan s. 91 not. 5. Faller sig det i texten sagda naturligt beträffande egendomsafdrag på arf, föranleder det åter visserligen invändningar, hvad angår utvandringsafgift. Denna afser nämligen just inlänningar eller skall i allt fall af dem gälldas. I sådan sin tillämpning lär den dock såsom föråldrad få anses hafva kommit ur bruk. Är detta riktigt, saknar emellertid också stadgandet om frälsemans utvandringsafgift all användning och tarfvas ej för sådant ändamål traktater eller annat betingande af ömsesidighet. I fråga om sådan utvandringsafgift, som borgare har att erlägga, må åter påminnas, att den närmast afsåg utlänningar, hvilka väl så till vida blifvit införlifvade med det svenska samhället, som de härstädes förvärfvat hemvist och burskap, men dock därför ej behöft uppgifva sin förutvarande nationella samhörighet; jfr ofvan s. 91 not 5. Med afseende å personer i denna ställning kunna alltså, äfven om man anser HB 3 § 5 ej böra tillämpas mot svenska medborgare, traktater fortfarande äga betydelse. Men under nysssnämnda förutsättning bör då visserligen likställande med svenska medborgare i fråga om afgifter på egendom betraktas innebära en befrielse från borgares utvandringsafgift; jfr nedan s. 111 not. 1.

[1]) Jfr ofvan s. 91 not. 5 och nedan s. 104 not. 1--s. 105 not. 1.

[2]) Af gällande öfverenskommelser göra härutinnan ännu de med Nordamerikas Förenta Stater och Österrike-Ungern förbehåll; jfr ofvan s. 91 not. 5 och s. 100 not. 1.

måtto rätt skall förvägras honom (retorsion). För vårt lands del framträder detta sakens läge däri, att äldre, i ömsesidiga eftergifter knappa traktater ej ansetts tarfva fullständigande, och att i det hela särskilda aftal i ämnet ej vidare slutas, utan ersatts med mera allmänt hållna förklaringar om likställighet i afgifter mellan egna undersåtar och det främmande landets.[1]) Allt detta gäller dock visserligen allenast

[1]) Jfr ofvan s. 102 not. 3—6. Utvecklingen har sålunda ock fört med sig, att de ofvan s. 103 not. 1—2 anmärkta förbehållen i de svenska traktaterna mestadels förfallit. I England har förbudet för främlingar att i landet ärfva och förvärfva fast egendom 1870 upphäfts; se Stephen I s 250—251, jfrd med kanslistyrelsens protokollsutdrag $^{22}/_{12}$ 1827 i SvFS 1828 s. 242—243. I samma riktning synes utvecklingen gå i Nordamerikas Förenta Stater. Visserligen gäller därstädes fortfarande såsom allmän regel, att fast egendom ej må ärfvas af främling och för öfrigt ej heller kan af honom eljest förvärfvas på ett för honom samt hans universal- och singularsuccessorer tryggande sätt, och visserligen äro de eftergifter, som särskildt i denna senare del gjorts i åtskilliga stater, förbundna med förbehåll, att vederbörande edligen betygat sin afsikt att slå sig ned i landet och där förvärfva medborgarrätt. Men många stater hafva äfven mera allmänt brutit med grundsatsen, att utlänningar ej kunna äga och besitta fast egendom; jfr Kent II s. 54—73. För hvarje fall är man numera villig att ställa sig till efterrättelse sådana mellanfolkliga öfverenskommelser, hvilka såsom den svensk-amerikanska, läst efter sin ordalydelse, ömsesidigt tillförsäkrar rikenas undersåtar arfsrätt utan åtskillnad mellan lös och fast egendom. Till sakens närmare belysande må anmärkas några data ur svenska handlingar; se för det följande SvFS 1828 s. 244—246, Utr. Departem. Årsberätt. 1904 s. 72—73 och Utrikes Departementets dossier Gr. 75 Afd. B Mål 8 och Gr. 75 Afd. D Mål $^{7}/_{5}$. Genom KD $^{11}/_{9}$ 1822 förklarades i tvist om arf i Karlskrona nordamerikanska undersåtar ej kunna ärfva fast egendom i Sverige. Såsom skäl åberopades reciprocitetsgrundsatsen enligt ÄB 15 §§ 1 och 2 samt ett på svensk-norska generalkonsulatets i New-York föranstaltande tillkommet utlåtande af Generaladvokaten Wm Wirt, enligt hvilket utlänning ej kunde ärfva fast egendom i Nordamerikas Förenta Stater. Sedermera hafva dock på 1890- och 1900-talen Illinois' högsta domstol i ett fall och Nebraskas i två tillerkänt svenska och norska undersåtar rätt att ärfva fast egendom inom vederbörande stat, fastän där fortfarande rådde förenämnda förbud enligt common law mot sådant förvärf från främlings sida och förbudet i tiden efter den svensk-amerikanska konventionen 1783 och dess förnyelse 1816 och 1827 genom särskilda de två staternas lagar bekräftats. Österrike hyllar enligt lag reciprocitetsgrundsatsen, men står i praxis snarast på ståndpunkten af retorsion; se ÖGB § 33, jfrd med v. Kirchstetter, Commentar zum oesterreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche (1882) s. 54—55 och Utr. Departem. Årsberätt. 1904 s. 72. Norge omfattade med Arveloven $^{31}/_{7}$ 1854 § 66 retorsionsgrundsatsen. Biträdd jämväl i Allg. Landr. I, 12 § 40 och SGB § 20, hade den

länder, hörande till den europeisk-amerikanska kulturen. Hos asiatiska och afrikanska folk synes alltjämt saken bedömas mera från statspolitisk och finansiell synpunkt än från privaträttslig. Så snart, såsom i vårt land, ömsesidighetsgrundsatsen upprätthålles, är därför ock här traktaten bästa sättet att ordna förhållandet, och råda i fråga om bevispräsumtionerna icke grundsatserna för retorsion utan de för reciprocitet. [1])

Vid ovisshet, huruvida enligt angifna grunder utlänning må njuta arfsrätt till godo och göra det med eller utan egendomsafdrag, må, har det förordnats, upplysningar sökas hos utrikesdepartementet. Särskildt har erinran därom ställts till domstolar, som hafva att afgöra uppståndna arfstvister, så ock med afseende å frågor om egendomsafdrag till andra »ämbetsmän», d. v. s. till dem, som hafva att bevaka statsverkets eller dess rättsinnehafvares rätt därtill. [2]) Af den föregående

---

eller i allt fall reciprocitetsgrundsatsen, vare sig genom lag eller vedertaget bruk, öfverallt vunnit erkännande i Tyskland och förty äfven i sådana dess länder och rättsområden, för hvilkas del förhållandena ej traktatvis ordnats med vårt land. Den nya tyska lagboken har gått ännu ett steg längre samt i sina arfsstadganden tyst frånkänt egenskapen af utlänning rättslig betydelse och bibehållit partikulärrättsliga föreskifter i kraft, allenast till den del som de göra utlänningars förvärf af fast egendom beroende af statslig tillåtelse; se B. Ges. B. § 1923, jfrd med EG z. B. Ges. B. art 86—88. ZGB § 7 likställer åter utlänning tyst med inlänning i rättssubjektivitet och sålunda äfven i arfskapacitet; jfr SZG art. 11. Den italienska lagboken förklarar till sist i sin art. 3 uttryckligen, att utlänningar skola åtnjuta de inlänningar tillagda borgerliga rättigheterna. (»Lo straniero è ammesso a godere dei diritti civili attribuiti ai cittadini»); jfr PCC art. 26 och SCC art. 27.

[1]) Enligt Sveriges Handels- och Sjöfartstraktat med **Japan** 2/5 1896 art. 1 i SvFS 1897 n:r 105 har sålunda väl det ömsesidigt tillförsäkrats rikenas undersåtar arfs- och förfoganderätt samt befrielse från afgifter på allt slags fång, men gäller den förra rätten endast lös egendom (des biens mobiliers) och utlofvas i öfrigt blott behandling »såsom den mest gynnade nations undersåtar»; jfr rörande Japans ställning i saken för öfrigt Haag. Conf. 1904 Act. s. 122—123 och 139—142. Sveriges Vänskaps-, Handels- och Sjöfartstraktat med Liberia 1/9 1863 art. 3 i SvFS 1864 n:r 48 ger också de två ländernas undersåtar allenast en ömsesidig rätt »att ärfva och efterlåta i arf» lös egendom (»personal property of any and every description») vare sig »ab intestato or by testament.»

[2]) KB 19/12 1757 i Åbo HfRtts Univ. I s. 171, Svea HfRtts Universal 1/2 1758 hos Modée VI s. 4760, KK 9/12 1818 i BLgs I s. 77 och KK 30/11 1833. Föreskriften lär för öfrigt få anses gälla äfven beträffande utvan-

framställningen följer, att stadgandena i det mesta äro satta ur bruk och för närvarande endast finna en sparsam användning.[1])

dringsafgift; jfr Åbo HfRtts Univ. 14/2 1785 (II s. 162). Se beträffande forum i nämnda fall RB 10 § 2 och KF ang. upphörande af styrelseverkens domsrätt i vissa mål 17/4 1828.

[1]) LgK 1818 ÄB 3 §§ 1 och 2 samt 1826 ÄB 3 §§ 1 och 2 vidrörde ej frågan om egendomsafdrag på utförd egendom; jfr LgK 1818 ÄB Mot. s. 18—19. Därjämte utsträckte de så till vida utlänningars arfsrätt, som, då utländsk arfvinge var boende på ort där svensk man ej njöt arf, han, äfven om han icke var bröstarfvinge, skulle äga att härstädes taga arf, så framt han inflyttade till riket; jfr rörande tidigare förslag härom ofvan s. 91 not. 5. För att bosättning på sådant sätt skulle bereda arfsrätt, gjordes dock allmänt till villkor, att den skedde »med Konungens tillstånd»; jfr ofvan s. 90 not. 5. LgB ÄB 1 § 25 likställde åter principiellt utländsk arfvinge med inländsk. Funnes emellertid både in- och utländska arfvingar samt kvarlåtenskapen delvis vore i Sverige och delvis »å utländsk ort hwarest svensk man ej njuter lika arfsrätt med den, som der infödd är», skulle »den inländska arfwingen af» egendomen här i riket »taga ersättning för hvad honom, såsom utländing, af den andra egendomen» frånginge. Ifrågavarande stadgande var hämtadt från en fransk lag 14/7 1819, som, efter det att le droit d'aubaine aflysts redan genom lag 18/8 1790, utan förbehåll hade afskaffat egendomsafdrag på arf och trädt i stället för CC art. 726 och 912, hvilka två lagrum åter med afseende å kvarlåtenskap i Frankrike, vare sig efter in- eller utlänning, gjorde gällande reciprocitetsgrundsatsen under förbehåll af dess erkännande i konvention; jfr art. 11 ibid. Så till vida innebar för öfrigt LgB:ns förslag en förbättring i 1819 års lag, som det synes hafva uteslutit en tillämpning, hvarigenom ersättning skulle beredas inlänning ej blott för skada, som han i det främmande landet lede till sin rätt på grund af sin nationalitet, utan äfven för den, som hade sin orsak däri, att ländernas allmänna arfslagar skilde sig från hvarandra till sitt innehåll; jfr LgB ÄB Mot. s. 20—21, Sirey I s. 413 och ofvan s. 91 not. 4. Lagar af lika innehåll med 1819 års franska hafva utfärdats i Belgien 25/4 1865, i Nederländerna 7/4 1869 och i Luxemburg 29/2 1872. Redan vid Haagerkonferensen 1900 var man i hufvudsak dock ense om att, under afskaffande af samma lagar, i förhållandet mellan de aftalande staterna aflysa hvarje åtskillnad mellan in- och utlänningar till de senares skada i hvad rörde succession i kvarlåtenskap eller, närmare bestämdt, arf, testamente och gåfva för dödsfalls skull; jfr Haag. Conf. 1900 Act. s. 129—130 samt 1904 Docum. s. 50, 54, 231 och 335 och Act. s. 108—142, 172—173, 195 och 212—215. — Till det rent mellanfolkliga området höra åter spörsmålen, hvilka lagar skola tillämpas, då fråga är om rätt till utlännings kvarlåtenskap i landet. Än fasthålla härvid för närvarande ett flertal länder beträffande fast egendom vid sina lagar utan att taga hänsyn till dem, som bestå, där den aflidne haft sitt hemland eller hemvist; se vidkommande Belgien, Frankrike, Holland, Rumänien, Ryssland och Ungern Haag. Conf. Act. 1900 s. 108—113 samt 1904 Docum. s. 226—227, 314

Till den del som i arfsrättshänseende utlänning är sämre ställd än inlänning, njuter en inlänning, på hvilken utlänningen öfverlåter sin rätt, ej bättre rätt än denne, i mån som han icke såsom successionsberättigad kan göra gällande arfsrätt oberoende af öfverlåtelsen. [1])

En för alla fång och därmed jämväl för arf gällande föreskrift är, att utlänning ej må »i Riket fast Egendom förwärfva och besitta, utan att han dertill undfått» Kungl. Maj:ts tillstånd. Sökes, innan sådant tillstånd utverkats, lagfart, afslås anhållan därom. [2]) Till skillnad från hvad gäller om annat förvärf, äro arf och annat universalfång emellertid icke att betrakta såsom ogiltiga i brist på tillstånds utverkande. Vederbörande successor är väl blifven ägare, men har att inom skälig tid afhända sig den fasta egendomen. Härom hafva i form af medgifvanden influtit särskilda föreskrifter i ett par af förberörda svenska traktater. [3]) Sådant det svenska stadgandet är, måste emellertid rätt och förpliktelse i nämnda afseende anses utan vidare följa däraf. Bestämmelse saknas emellertid, huru det skall gå, om tillstånd

—315 och 326 och Act. s. 109—111 och 122 äfvensom rörande Sveriges och Rysslands inbördes förhållanden Konv. $^{9}/_{4}$ 1889 art. 10 mom. 1 och Band II s. 836—838. Än åter förbehålla lagstiftarne utan inskränkning till viss egendom åt inlänningar rätt att på grund af lagarna på platsen utföra successionsanspråk, innan något utlämnas till myndigheterna i de länder, med hvilka den aflidne för sin person sammanhört. Att döma efter den svensk-ryska konventionen $^{9}/_{4}$ 1889 art. 10 mom. 2 och 3, skulle detta senare också vara Sveriges ställning i saken. Det är dock att antaga, att Sverige ej mera än Tyskland skulle vilja göra rättsprincipen gällande annat än reciprocitets- och retorsionsvis; jfr EG z. B. Ges. B. art. 25, Haag. Conf. 1904 Docum. s. 327—329, Band II s. 836—838 och ofvan s. 91 not. 4.

[1]) Se vidare nedan under 4 och tredje kapitlet.

[2]) KK $^{3}/_{10}$ 1829, jfrd med NJA 1901 s. 303, och, hvad särskildt angår norrman och bajrare, respektive Lag $^{27}/_{4}$ 1906 och Deklaration $^{4}/_{6}$ 1907. Se åter rörande norrmans och bajrares fång före samma lag och deklaration respektive KF $^{4}/_{6}$ 1868, jfrd med NJA 1903 s. 13, och KK $^{28}/_{11}$ 1845 art. 2 i SvFS 1845 n:r 43.

[3]) I aftalet med Mexiko tre år, räknade från den tidpunkt, då han äger att öfver egendomen lagligen förfoga, och i det med Ryssland en »tillräcklig frist»; jfr ofvan s. 91 not. 5. Se ock, hvad angår förhållandena i Norge, Haag. Conf. 1904 Docum. s. 302 och 304—305. — Den utländska arfvingens afhändelse är sålunda för hvarje fall icke ogill eller till sin giltighet beroende af medkontrahentens goda tro rörande afhändarens arfskapacitet; se däremot för nordamerikansk rätt Kent II s. 61 och ofvan s. 104 not. 1.

att besitta ej beviljas eller begäres, men ändock successoren ej går i författning om afhändelse, fastän hvad för ändamålet kunde anses kräfvas af rådrum gått till ända. Föreläggan-den af viten genom domstol på talan af offentlig åklagare kunde ju anses vara på sin plats. Därför lämnar dock lagen icke något stöd. I full enlighet därmed vore åter visserligen, att på offentlig åklagares yrkande domstol utsatte viss tid för afhändelse, vid äfventyr att egendomen eljest försåldes på exekutiv auktion i öflig ordning, och att så därefter skedde, om ej åläggandet hörsammades.[1]) Uteslutet lär för öfrigt icke vara, att, då utlännings rätt skall bestämmas vid arf-skifte, öfriga skiftesdeltagare göra det ifrågavarande förbudet gällande under påyrkande att i dess helhet få sig tillagda boets fasta egendomar.[2])

Så till vida är i arfsafseende utlänning fortfarande städse sämre lottad än inlänning, som, ehvad han är okänd eller känd och för detta senare fall har eller icke har känd vistelseort, han i sina arfsanspråk är underkastad samma präskriptionstid som okänd inländsk arfvinge.[3])

Förändring i nationalitet efter arffallet länder hvarken till försämring eller förbättring i arfskapaciteten och förty ej heller hvad, som härutinnan sker inom den tid af natt och år efter dödsfallet, hvarunder arfsanspråk må framställas. Tillhör alltså utländsk arfvinge vid dödsfallet sådant land, där svensk medborgare ej njuter arf eller dock härutinnan står tillbaka för landets undersåtar, är han icke i tillfälle att upphjälpa sina villkor, därigenom att han inom natt och år förvärfvar svensk nationalitet. Detta gäller äfven bröstarf-vinge på det sätt, att dylikt förvärf ej ersätter inflyttning till riket. Är det fråga om att bortföra egendom ur riket med eller utan afdrag, må än vidare ses till lagarna i ve-derbörandes nationella hemland vid dödsfallet och ej till dem som gälla i det land, dit egendomen verkligen skall föras, eller som vid arfsanspråkets framställande eller bortförandet utgör hans nationella hemland. På liknande sätt må lämnas åsido förändringar i utländska lagar i tiden efter dödsfallet.

---

[1]) Se beträffande forum RB 10 § 14.

[2]) Jfr ÄB 12 § 7; se beträffande forum RB 10 § 2.

[3]) Jfr ÄB 15 §§ 1, 2 och 6, NJA 1894 s. 637 samt nedan under 5 B.

Allt detta gäller dock, allenast i mån som ej annat följer af slutna traktater eller ömsesidighetsgrundsatsen. Förvärf af svensk nationalitet bereder åter rätt att besitta fast egendom, oberoende däraf att fånget, vare sig det är arf eller annat, ligger i tiden dessförinnan. [1])

Krigstillstånd mellan Sverige och det land, hvarest utländsk arfvinge hör hemma, beröfvar honom rättsligen icke den honom tillkommande arfsrätt, [2]) men kan komma i betraktande såsom ett hans laga förfall för underlåtenhet att anmäla sina anspråk. [3])

---

[1]) Hvad, som sagts om rätt att besitta fast egendom, är alltför naturligt att tarfva någon utläggning. Dess mera kunna de i öfrigt utvecklade grundsatserna förefalla tvifvelaktiga. Man har dock att utgå därifrån, att lagens innehåll ej förändrats på annat sätt, än att det nationella hemlandet och ej hemvistet bestämmer utlännings arfskapacitet. Därmed har man att sammanställa 1734 års lags princip, att annan arfvinge än bröstarfvinge ej ägde att genom bosättning i riket förskaffa sig en arfsrätt, som han enligt reglerna för ömsesidighet skulle sakna. Detta måste då ock nu för tiden gälla med afseende å förvärf af svensk nationalitet. Har man åter att i nämnda afseende låta arfvingens nationalitet vid dödsfallet vara afgörande, bör det väl än vidare ske äfven i öfrigt, så framt ej särskilda laga föreskrifter påkalla afvikelse. Man kunde ju finna en sådan föreskrift i lagens förordnanden om bröstarfvinges inflyttning i riket. Därmed förutsattes ju vara förbundet förvärf af svensk nationalitet, och då borde väl sådant förvärf räknas lika som inflyttning; jfr ofvan s. 90 not. 5. Här är dock fråga om en extra förmån, och då torde ej vara berättigadt att eftergifva något på det därför stadgade villkoret, dess mindre som det dock verkligen haft till syfte ett förläggande af arfvingens verksamhet till riket; jfr ofvan s. 91 not. 5. En sak för sig är, att, praktiskt sedt, villkorets upprätthållande enligt sin ordalydelse ej betyder så mycket, då till naturalisation hör inflyttning; jfr KF $^{27}/_{2}$ 1858 § 2. Svensk medborgarrätt kan emellertid förvärfvas ännu på annat sätt, exempelvis genom kvinnas gifte. Mest betänkligt är väl att i afhandlade delar låta de principiella reglerna träda ur kraft i mån af ömsesidighet. Ty därtill gifva dock stadgandena icke anledning, och förfarandet kan lända till kränkning af tredje mans rätt. De anmärkta grundsatserna äro dock icke tillfredsställande, och det ligger i tidens riktning att, så vidt rättsreglerna därtill lämna tillfälle, undanröja hindren för utlännings likställighet med landets undersåtar i arfsafseende. För vårt lands del är härvid just ömsesidighet den högsta ledande grundsatsen. Äldre särskilda aftal i ämnet innehålla äfven ofta nog en tilläggsbestämmelse, hvarigenom de förklaras tillämpliga äfven på redan dessförinnan fallna arf.

[2]) Se däremot för äldre tider KR $^{5}/_{12}$ 1689 och $^{12}/_{8}$ 1690 hos Arnell s. 343 samt KB $^{28}/_{4}$ 1711 hos Flintberg II s. 310.

[3]) ÄB 15 § 3, jfrd med RB 12 § 1 och nedan under 5 C.

II. Förlust af arfskapacitet.

1. Utflyttning ur riket.

I lika läge med dem, som aldrig ägt svensk medborgarrätt, befinna sig i arfsafseende de, hvilka väl haft men förlorat sådan.[1]) Efter att hafva återförvärfvat svensk medborgarrätt, njuta med afseende å därefter fallna arf de åter till godo inländska mäns arfsrätt. Detta är den allmänna regeln.

Den finnes bekräftad i de tre förordnandena, *att*, »öfvergifver någon sitt fädernesland och sätter sig alldeles neder att bygga och bo under främmande herrskap, njute ej större rätt till det arf, som sedan här i riket falla kan, än andre utländske å samma ort», *att*, »flyttar han hit i landet igen, tage det arf, som sedan faller», *och att*, »hafver han barn och lämnar dem i landet kvar, vare deras rätt dem förbehållen.» Lagrummet, som innehåller förordnandena, härrör nämligen från en tid, då hemvistet bestämde öfver nationaliteten, och bör därför nu för tiden så tillämpas, att ut- och inflyttning öfva sin angifna verkan i arfsafseende, allenast om de medföra respektive förlust eller återförvärfvande af svensk medborgarrätt. Härvid må då erinras, att enligt nu gällande lagstiftning i ämnet allenast oafbrutet hemvist utrikes under längre tid i förening med underlåtenhet att begagna anvisade åtgärder för den svenska nationalitetens bibehållande medför dess förlust, utan att därvid för öfrigt åtskillnad göres mellan dem, som utflyttat eller födts i utlandet. Ett sätt att för nämnda fall återvinna svensk medborgarrätt är åter visserligen, att personen inflyttar eller, såsom det heter, »tager hemvist i riket.» Men till ett dylikt formlöst återförvärf hör, att han »icke blifvit medborgare i annat land». I ifrågavarande förlust deltaga åter visserligen »omyndiga — barn» — oäkta städse i moderns, och äkta regelrätt i faderns. Men de göra det icke, »så vida de — blifva i riket kvar», d. v. s. för sin del hafva hemvist i Sverige.[2])

[1]) Jfr rörande tid för präskription af arfsanspråk, tillkommande svensk kvinna, som gift sig med utlänning, NJA 1894 s. 637.

[2]) ÄB 15 § 7 p. 1—3, jfrda med §§ 1 och 2 ibid., Lag 1/10 1894 §§ 7—9, NJA 1905 s. 20, Band II s. 18 not. 2—3 och s. 23 not. 3 och III s. 30

Med iakttagande af de genom nyssnämnda stadganden påkallade lämpelser erbjuda de anförda arfsbestämmelserna icke något anmärkningsvärdt. [1]) De bekräfta emellertid också al-

not. 1 — s. 34 not. 2 och s. 62 not. 4 — s. 63 not. 1 samt ofvan s. 89 not. 3. Utflyttads förlust af svensk nationalitet länder, i allt hvad rör arfsrätt och därmed har sammanhang, honom icke till men beträffande arf, som tillfallit honom före förlusten; jfr ofvan s. 24 not. 1 — s. 34 not. 1. Af sådana arf kan ej heller egendomsafdrag uttagas men däremot väl utvandringsafgift; jfr ofvan s. 91 not. 5 och s. 102 not. 2—6. Hvad åter angår inflyttning, föranleder utläggningen i texten den påfallande oegentligheten, att ordet för två lagrum i samma kapitel tages i olika bemärkelser, nämligen i ÄB 15 § 1 betecknar bosättning i riket och i § 7 därsammastädes sådan bosättning i förening med förvärf af svensk medborgarrätt; jfr ofvan s. 90 not. 5 och nedan s. 116 not. 3. Den på det förra stället med inflyttningen förbundna förmånen skulle dock regelrätt blifva värdelös, om man icke strängt hölle sig till ordalagen. Ty det ligger icke i hvem som helst utlännings makt att blifva svensk medborgare och än mindre att i anledning af arffall bringa detta till stånd inom natt och år därefter; jfr KF $^{27}/_{2}$ 1858. Ej heller kan under sådana förhållanden gärna rättsligt beaktande ägnas åt en förklaring att ärna söka svenskt statsborgarskap och sådan förklaring räknas lika med inflyttning. Annorledes ställer det sig åter, då genom utrikes vistelse svensk medborgare upphört att vara det. Det står honom dock till buds att genom inflyttning på nytt återvinna sin förra nationalitet. Härtill kan visserligen sägas, att för detta fall det är likgiltigt, hvilken betydelse »inflyttning» har, men att inflyttning ej bereder utflyttad svensk medborgarrätt, då han förvärfvat främmande, och att äfven i denna händelse inflyttning borde jämlikt ÄB 15 § 7 förläna honom sin forna arfskapacitet. För sagda förvärf lär han emellertid hafva att skylla sig själf. Det saknas därför ock billighetsskäl för att åsidosätta följdriktighetens kraf på att i enlighet med lagrummets andemening låta den ovillkorliga arfsrätten bero af nationell samhörighet, ehvad det gäller förlust eller återförvärf. Tvärtom talar billigheten för att, då utflyttning ej längre i och för sig medför minskning i arfskapacitet, inflyttning ej heller utan vidare verkar återställande; jfr nedan s. 111 not. 1 och s. 117 not. 1.

[1]) Påståendet är dock visserligen sant, allenast om man läser ÄB 15 § 7 i öfverensstämmelse med lagtexten hos LgK 1818 ÄB 3 § 3, som förordnade, att utflyttad »njute ej annan rätt till arf än utländsk man», och därmed bland annat afsåg, att han liksom hvarje annan utländsk man skulle kunna bereda sig rätt jämväl till ett redan fallet arf, så framt han inom viss fatalietid därefter komme att inflytta; jfr ibid. § 4 och Mot. s. 18, LgK 1826 ÄB 3 §§ 3 och 4 samt ofvan s. 90 not. 3 och 5 och s. 106 not. 1. I texten har med andra ord antagits, att utflyttad skulle, om han vore den aflidnes bröstarfvinge, äga jämväl den i nu gällande ÄB 15 § 1 omhandlade rättigheten. Därför talar visserligen också nu gängse utvandringsfrihet. Men ser man ÄB 15 § 7 i belysning af de vid 1734 års lags tillkomst rådande rättsbegreppen i detta senare ämne, är visserligen san-

lenast för ett särskildt fall de först här ofvan uppställda reg-

nolikast, att dess författare ej velat inrymma utflyttade den andra utlänningar i ÄB 15 § 1 inrymda förmånen. Man må lägga märke till att enligt ÄB 15 § 7 utflyttad efter sin bosättning i främmande land ej har rätt till arf i riket annat än såsom »andra utländske å samma ort», och för fall af återflyttning endast äger att taga »det arf, som *sedan* faller.» Härtill kommer ännu en omständighet. Vid 1731 års riksdag anmärktes mot ÄB 15 § 7, att arfs utfallande i riket just vore en bevekande orsak till återvändande, och att för sådant fall arfvingen ej borde vara beröfvad sin naturliga rätt till sådant arf. Under ståndernas bifall svarades emellertid därtill från lagkommissionens sida, att utflyttad vore lika med främmande, om hvilkas »*rätt är förmält i 2 §*», men vid en förnyad inflyttning fingo »*taga det arf, såsom en Swensk, hwilket sedan faller*»; jfr LgC s. 38 och Östergren s. 83—85. — Att behandla utflyttad sämre än annan utlänning är för öfrigt något, som utmärker lagstiftningen både före och efter 1734 års lagbok. Ihågkommas bör ock, att, då man gaf bestämmelser om arfsrätt för dem som af födseln voro utlänningar, man hade i tankarne arf efter invandrare i mera eller mindre löslig samhörighet med riket, medan föreskrifterna om utflyttades arfsrätt rörde sig om arf och egendom, som, af gammalt införlifvade med landet, ansågos böra därvid ovillkorligen förblifva; jfr ofvan s. 91 not. 5. Därför lydde ock bestämmelserna om utflyttads arfsrätt på en dess ovillkorliga förlust och knötos till dem ännu andra, som fränkände honom hans eget gods till förmån för hans arfvingar eller det allmänna. För frälsemäns del kom särskildt i betraktande utflyttads inträde i främmande makts tjänst. Skedde så hos rikets fiender var det förräderi med dess påföljder och bland dem konfiskation. Men efterhand kommo att från denna synpunkt bedömas ej allenast krigsfolks rymning utrikes utan äfven utvandring af dem, som hörde till den egentligen arbetande befolkningen. Det sågs en förbrytelse däri, att de beröfvade landet sin arbetskraft. I förhållande till denna lagstiftning hade de samtidiga stadgandena om utvandringsafgifter för borgare och frälsemän karaktären af privilegieartade; jfr ofvan s. 91 not. 5 och s. 100 not. 1 — s. 106 not. 1. Äfven här har dock utvecklingen verkat nedbrytande. Utvandringsförbuden hafva fått falla för erkänd utvandringsfrihet utan andra inskränkningar än dem, som med nödvändighet påkallas af hänsyn till stadgad värnplikt. Den beskrifna utvecklingen är för öfrigt ej särskildt egendomlig för svensk rätt, men äger äfven för dess del sin riktighet. Har det funnits en åtskillnad, har det varit den, att den protektionistiska lagstiftningen hos oss i genomsnitt hållit mera måtta i stadgade påföljder och dessutom ej alltför strängt tillämpats. Se här hvad af data är att anmärka. Jämte det att VGL I ÄB 9 och II ÄB 13 ålade den, som ginge i kloster, att skifta eget gods med sina arfvingar och, för händelse af kvarblifvande i klostret under ett års tid, fränkände honom rätt till utträde samt arf och bistånd af släkten, stadgade VGL I ÄB 12 samt II ÄB 15 och 16, att, om någon farit utrikes, en af honom insatt gårdsfogde efter natt och år var skyldig att utlämna hans egendom till förvaltning af hans arfvingar, och att han ej kunde taga arf, så länge han förblefve ut-

lerna om ändringar i arfskapaciteten på grund af ändrin-

rikes; jfr Band IV s. 439 not. 2. Afvikande ur riket i sammanhang med bistånd åt fiendemakt finnes utmärkt såsom förräderi, föranledande förverkande af lif och gods, dels i Stockholms riksdagsbeslut $^{24}/_{7}$ 1599 hos Stiernman, Riksd. I s. 491 och dels i Adel. Priv. § 32; jfr ChLL HgmB 9 och StLgn HgmB 7 samt KSt $^{25}/_{4}$ 1620 hos Schmedeman s. 187. Nu gällande bestämmelser om förräderi ägna åter icke beaktande vare sig åt utflyttning eller egenskap af frälseman, men räkna för visso till brottets karakteristika, att det begåtts af svensk medborgare eller ock person, som vistas i riket eller är i dess tjänst; se StrLgn 8 §§ 4—10 och 12, jfrda med § 24 ibid. Med frälsemans bosättning i vänskapligt sinnad stat förband 1626 års Ridd. Ordn. § 12 allenast förlust af säte och stämma på riddarhuset samt af innehafd förläning, men förklarade dock, att, om han gifvit till känna förakt mot riket, hans arfvegods skulle, om han ej förut sålt dem, vid hans död tillfalla »hans arfwingar inrikes, och hans barn hållas uti Riket i alla måtto för wild främmande man»; jfr Flintberg II s. 315—316. I nu gällande Adel. Priv. p. 32 förordnades åter, att, om frälseman ville »bo Utrikes under något Herrskap, som» stode »i frid och wänskap med — — Riket wid dess afflyttiande», han kunde förvänta bifall till ansökan därom hos Konungen, »så wida det ei länder Riket til otiänst.» De utflyttande skulle endast hafva att utgifva tiondedelen af sin lösa egendom och jämte sådana sina afkomlingar, som ej blefvo kvar i riket, mista säte och stämma på riddarhuset. Beträffande afgiften hänvisas till hvad sagts ofvan s. 91 not. 5 och s. 102 not. 6. Den andra påföljden af nyssnämnda utflyttning finnes åter närmare bestämd i Ridd. Ordn. § 9, som från rösträtt på adelsmöte bland annat utesluter »Adelsman, som ur riket afvikit eller därifrån flyttat och sig i främmande land bosatt, äfvensom afkomling af sådan Adelsman, förr än han till riket åter inflyttat och visat, det han är svensk medborgare och under de tre sista åren, förr än han till säte och stämma sig anmäler, i riket skattskrifven varit, äfvensom, därest han är afkomling i fjärmare än första led, det han erhållit Konungens tillstånd att i sina förfäders rättigheter inträda.» För en viss social klass fullständigande ÄB 15 § 7, är ju Ridd. Ordn. § 9 strängare än detta senare lagrum, då dess lydelse synes kräfva den stadgade påföljdens inträde med utrikes bosättning, oafsedt om den ledt till förlust af svensk medborgarrätt, och inflyttning ej är tillräcklig för den omhandlade rättighetens återfående. Förbud mot tjänstefolks resor utrikes utfärdades tidigt; jfr KB $^{5}/_{8}$ 1583 hos Stiernman, Comm. I s. 322. Men det gafs också bestämmelser, genom hvilka, med undantag för frälsemän och andra som för sin utbildning önskade resa utrikes, sådant i allmänhet förbjöds — för arbets- och tjänstefolk, vid äfventyr att ej vidare få återvända och taga arf i landet; se KSt $^{25}/_{4}$ 1620 hos Schmedeman s. 186—188, jfrd med Adel. Priv. p. 4 och LgC Prot $^{18}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 95. Detta slags lagstiftning upphörde icke med tillkomsten af 1734 års lag, utan blef i dess ställe mera omfattande och utmynnade till sist i KF $^{18}/_{2}$ 1768 (Modée IX s. 4—12), som dels stadgade straff för »arbetare wid bruken och bergwerken», som utan laga tillstånd begåfvo sig utrikes, dels förklarade sjömän, som rymde och förblefvo

gar i nationaliteten. Ty svensk medborgarrätt kan visserli-

borta i utlandet, och dem, som utan Konungens tillstånd begåfvo sig utrikes och trädde i främmande krigstjänst, för menedare, förlustiga arf och alla undersåtliga fri- och rättigheter i riket, och dels likaledes fränkände »handtwerks- och tjenstefolk» för all framtid »arfsrätt här i riket», om de, allteftersom de rest ut med eller utan pass, höllo sig borta längre än respektive tre eller ett år; jfr Res. på Städernas Besvär $^{28}/_{8}$ 1727 art. 41 hos Stiernman, Riksd. III s. 2689, Res. på Allmogens Besvär $^{17}/_{12}$ 1734 p. 40, 1739 års legostadga art. 8, 1748 års Coopværdiereglemente art. 3 p. 4, Kungl. Förbud $^{20}/_{6}$ 1753, KF $^{20}/_{7}$ 1762 och KK $^{30}/_{5}$ 1781 hos Modée II s. 1173 och 1597, IV s. 2676, V s. 3529, VII s. 5249 och XII s. 196, KB $^{20}/_{12}$ 1754 och $^{2}/_{3}$ 1758 hos Jusleen s. 398 och 476, KB $^{21}/_{4}$ 1774 hos Ugglas II s. 193 samt Kungl. Förbud $^{27}/_{12}$ 1811 i BLgs III s. 28. Föreskrifterna, innebärande en väsentlig skärpning af stadgandena i ÄB 15 § 7, hafva emellertid, därigenom att KF $^{16}/_{7}$ 1812 till MB 4 § 6 gjorde ett tillägg, som delvis återgaf deras innehåll och delvis hänvisade till desamma, införlifvats med missgärningsbalken och jämte denna afskaffats genom 1864 års strafflag; jfr PrL till StrLgn § 2. Ett erkännande af utvandringsfriheten har Sverige lämnat genom bestämmelsen i Lag $^{1}/_{10}$ 1894 § 5 mom. 1, att »svensk medborgarerätt förloras af den, som blifver medborgare i annat land»; jfr för öfrigt redan Konv. med Nordamerikas Förenta Stater $^{26}/_{5}$ 1869 art. 1 i SvFS 1871 n:r 29. Emellertid har värnpliktig, som hvarken frikallats från värnpliktens fullgörande eller öfverförts till landstormen, att, om han vill utflytta ur riket, därtill söka Kungl. Maj:ts tillstånd, och må därförutan vederbörande registerförare ej meddela honom flyttningsbetyg för nämnda ändamål, samt är för dem, som befordra eller förmedla befordring af utvandrare, vid straffansvar förbjudet att verkställa sådan befordran, innan på afgångsorten utflyttningsbetyg företetts hos polismyndigheten eller magistraten; jfr KF $^{4}/_{6}$ 1884 §§ 6 och 57, KF $^{5}/_{12}$ 1901 §§ 138—140 och KK $^{8}/_{7}$ 1904. Härvid må då märkas, att svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, hvarunder han fyller 21 år, till och med det, hvarunder han fyller 40, att öfverföring till landstormen äger rum med det år, hvarunder värnpliktig fyller 33 år, men att vid förvärf af svensk medborgarrätt före värnpliktsålderns utlöpande och förty äfven vid rättens återförvärf under samma tid värnplikt inträder från och med kalenderåret näst efter förvärfvet; se Värnpliktslag $^{14}/_{6}$ 1901 §§ 1—4, jfrda med Konv. med Nordamerikas Förenta Stater jämte protokoll $^{26}/_{5}$ 1869 art. 3 i SvFS 1871 n:r 29 och Lag $^{1}/_{10}$ 1894 § 8. Anspråk på att andra stater skola lämna sitt bistånd till hämmande af utvandring för undgående af värnplikt göres ej vidare gällande från svensk sida. Konventioner, som nu slutas, innehålla ej vidare bestämmelser i denna del och hvad äldre, ännu gällande traktater om afskaffande af arfsafdrag och utvandringsafgift, såsom de med Nordamerikas Förenta Stater, Bayern och Sachsen-Coburg-Gotha ingångna, därom förbehållsvis innehålla har trädt ur tillämplighet; jfr ofvan s. 100 not. 1. Tvärtom har i Konv. med Nordamerikas Förenta Stater jämte protokoll $^{26}/_{5}$ 1869 art. 2 i SvFS 1871 n:r 29 ömsesidigt utfästs strafflöshet för utvandring. Rymning ur krigstjänst är nu såsom

gen förloras och återförvärfvas på andra sätt än det omhandlade.[1])

Det ifrågavarande arfsstadgandet förordnar dock ytterligare, dels att, om den utflyttade tager barnen »med sig utländes, medan de omyndige äro, och» de »flytta — inom natt och år, sedan de myndige varda, in i landet igen, då äga de samma rätt som de hemmavarande barn», och dels att, »aflar man barn utländes, då följa de sin faders villkor.» Äfven här måste hänsyn tagas till hvad, som nu gäller om svensk medborgarrätts förlust och återförvärfvande. Fråga är alltså om barn, som på grund af föräldrarnes utrikes vistelse jämte dem förlorat eller från födelsen sakna svensk medborgarrätt och om ett deras senare förvärf däraf. Så framt medförda barn vid sitt myndigblifvande hafva ett främmande hemland, bestämma ock dess lagar öfver myndigblifvandet och allenast eljest svensk rätt.[2]) Då åter beträffande barn, som aflats utländes, sagts, att de »följa — sin faders villkor», får detta läsas på det sätt, att barn, afladt efter det att på grund af utrikes vistelse svensk medborgarrrätt förlorats af den af föräldrarna hvilken det följer i nationellt häuseende, i arfsafseende är underkastadt samma villkor som denne. Det betyder således icke, att dess egen arfsförmåga är beroende af respektive faderns eller moderns och förty äfven af ett deras återförvärfvande af svensk medborgarrätt, utan anger, att vid ett sitt eget förvärf däraf det, i motsats till medförda barn, saknar retroaktiv arfsrätt.[3])

---

förut en särskild förbrytelse, och stadgandena därom kunna tagas i bruk äfven mot värnpliktig. Därtill fordras dock, att han befinner sig i aktiv tjänst eller därtill inkallats. Ej heller afse bestämmelserna i ämnet särskildt rymning ur landet; se StrLgn för krigsmakten 7/10 1881 §§ 2 och 59—69 samt Lag 14/6 1901, jfrda med Värnplikslag § 31. Med afseende å utvandring äro sålunda för den närvarande tiden endast att bemärka ÄB 15 § 7, HB 3 § 5, Ridd. Ordn. § 9 samt KF 5/12 1901 §§ 138—140, jfrda med KF 4/6 1884 §§ 6 och 57, Värnpliktslag 14/6 1901 §§ 1—4 och KK 8/7 1904. Se vidare nedan under tredje kapitlet.

[1]) Jfr Lag 1/10 1894 §§ 3—6 och 9 samt nedan s. 116 not. 2.

[2]) ÄB 15 § 7 p. 4 och 5, jfrda med Lag 1/10 1894 §§ 1 och 7—9, Band III s. 32 not. 3 och s. 161 not. 2 samt ofvan s. 110 not. 2 och nedan s. 120 not. 1.

[3]) Föreskriften lydde i de tidigare förslagen: »Aflar han barn uthländes, så föllia dhe sin faders wilkohr och niuta här i Swerige intet arf, utan dhe eller fader medh dem kan flyttia in i landet igen, tage då det

I den medförda barn tillagda retroaktiva arfsrätten har man för öfrigt att se en undantagsbestämmelse, som ej bör finna större tillämpning, än ordalagen med nödvändighet påfordra.[1]) Den finnes alltså exempelvis icke, då fader eller moder i annan ordning än genom fortsatt utrikes vistelse gått förlustiga svensk nationalitet och barnen däri inbegripits, såsom då fadern eller modern upptagits till medborgare i annat land eller modern sammanvigts med fadern, och ej heller, då förvärf skett annorledes än genom egen inflyttning, såsom genom naturalisation, sagda slags gifte, Kungl. Maj:ts medgifvande eller faders eller moders inflyttning.[2]) Man har för dessa senare fall skäl att göra undantag, allenast då barnet väl återvunnit svensk nationalitet i annan ordning än genom egen inflyttning men därjämte inflyttat. Likgiltigt skulle då till och med vara, om inflyttningen i och för sig kunnat hafva sagda återvinnande till följd eller icke. Det skulle blott hänga därpå, att såväl förvärfvet som inflyttningen ägt rum inom natt och år efter myndigblifvandet.[3])

Särskilda oegentligheter föranledas däraf, att det omhandlade arfsstadgandet låter tidpunkten för aflelsen afgöra öfver barns retroaktiva arfsrätt och gällande stadganden om svensk medborgarrätt för dess del tillägger födelsen en liknande betydelse. Barn, som aflats före faderns eller moderns förlust

arf, som effter dhen tijden dhem tillfalla kan»; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 9 § 2. Den nuvarande texten möter först ibid. 1723 kap 17 § 7. Skulle omredigeringen hafva haft annat syfte än den förutvarande lagtextens förkortning, skulle med faderns inflyttning de af honom efter utflyttningen aflade barnen hafva för framtiden fått full arfsförmåga i riket, oafsedt att de förblefvo utrikes och ehvad de voro myndiga eller omyndiga. Detta kan åter ej gärna hafva varit afsedt af 1734 års lagstiftare.

[1]) LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 3 samt LgB ÄB 1 § 25 hade strukit medförda barns retroaktiva arfsrätt. Fslgn till ÄB 1690 kap. 9 § 2 frånkände åter medförda barn utan återvändo »arf, som dem igenom deras fader ock för hans skull kunnat tillflyta», samt gaf dem sålunda vid inflyttning inom laga tid endast rätt till »alt annat arf, som, medan dhe omyndige ock uthländes woro, fallet war ock dem tillhöra bordt.» Den nuvarande lagtexten finnes dock redan i 1692 års förslag ÄB kap. 9 § 2; jfr Göta HfRtts Påminn. kap. 9 hos Nilsson 2 s. 286 och nedan under tredje kapitlet. Förklaringen, hvarför den retroaktiva arfsrätten ej utsträckts till hustrun, ligger däri, att 1734 års lagstiftare ej ansett henne vara skyldig att medfölja mannen vid hans bosättning utrikes; jfr Band II s. 23 not. 3.

[2]) Jfr Lag 1/10 1894 §§ 3—6, 8 och 9.

[3]) Jfr ofvan s. 110 not. 2 och nedan s. 117 not. 1.

af svenskt statsborgarskap men födts först därefter, äro sålunda medförda barn och hafva i sådan egenskap retroaktiv arfsrätt. Men de äro af födelsen utlänningar och kunna väl komma i besittning af svensk nationalitet genom faderns eller moderns inflyttning, om de då fortfarande äro omyndiga, men ej genom sin egen inflyttning. Alldeles såsom då det rör sig om utlänningars arfsrätt efter bakarfvingar, lär därför äfven här billigheten kräfva, att »inflyttning» tages efter bokstafven, så att bemälda barn därigenom erhålla svensk mans arfsrätt äfven utan åtföljande förvärf af svenskt statsborgarskap. Af sig självt faller, att detta då skall gälla i allo och ej allenast beträffande de före myndigblifvandet och inflyttningen fallna arfven eller under annan begränsning. Häremot kan dock visserligen invändas, att man därmed just komme i strid med nyssnämnda andra stadgande, enär sålunda för visst fall den, som af födelsen vore utlänning, skulle genom inflyttning allena på alla punkter erhålla ovillkorlig arfsrätt och ej allenast efter bakarfvingar. Men rättast torde vara att i de två förordnandena se fristående specialstadganden, som väl hvar för sig kunna underkastas jämkning i följd af inträffade förändringar på tillstötande rättsområden, men dock, af lagstiftningen lämnade orubbade, kräfva ett genomförande enligt sin lydelse i hvad rör deras omedelbara föremål, så framt de ej låta sig förlikas med de nya, men mera fjärran liggande rättsnormerna. Med afsende å arffall efter inflyttning återkommer den behandlade frågan beträffande barn, som både aflats och födts efter faderns eller moderns förlust af svensk medborgarrätt i följd af fortsatt utrikes vistelse.[1]) Retroaktiv arfsrätt sakna åter städse barn, som aflats efter dylik förlust. De göra det sålunda emellertid också, om de födts efter återförvärfvet och inflyttningen samt förty från födelsen varit svenska medborgare med hemvist i riket. Af betydelse skulle detta åter visserligen endast vara i fråga om arf efter personer, som aflidit i tiden mellan aflelsen och föräldrarnes återförvärf af svensk medborgarrätt.[2])

[1]) ÄB 15 § 7 samt Lag 1/10 1894 §§ 1 och 7—9, jfrda med ÄB 15 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 90 not. 5, s. 110 not. 2 och s. 116 not. 3.

[2]) ÄB 15 § 7 samt Lag 1/10 1894 §§ 1 och 7—9, jfrda med ÄB 5 § 1 och ofvan s. 88 not. 2 — s. 89 not. 1.

Förutsättning för den retroaktiva arfsrätten är för öfrigt visserligen, att barnet var arfvinge redan vid arffallet, antingen den närmaste eller sådan fjärmare, som ägde att inträda i den närmastes förverkade rätt, exempelvis i utflyttad faders eller moders. Förmånen är också rent personlig och bortfaller sålunda med dess innehafvares död före begagnandet.[1] Ej heller är den till hjälp i sådana fall, i hvilka barnet såsom utlänning varit i tillfälle att utan borgens ställande för inflyttning göra sin arfsrätt gällande, men försuttit tiden därför.[2] Härvid gäller det sålunda att se till hvad,

[1]) Jfr Svea Hofrätts utslag 18/5 1797 hos Flintberg II s. 308—310, där, sedan änka utflyttat jämte minderårig son och gift om sig samt sonen aflidit före myndighetsålderns uppnående, hon förklarades skola vid arfvets utförande hafva att däraf gällda egendomsafdrag såsom på ett henne själf och icke sonen tillfallet arf. För beslutet anfördes, att, om sonen lefvat, han ända till myndighetsålderns uppnående varit att räkna såsom svensk undersåte med rätt att då välja mellan in- och utrikes boplats, och att det sålunda ej stått i moderns makt att bortföra egendomen, hvilken, såsom ske bort, befunnit sig under förmyndarvård i landet. Motiveringen är ju affattad i enlighet med de till grund för ÄB 15 § 7 liggande grundsatserna om föruttsättningarna för medborgarrätt, men gifva ock bestämdt uttryck åt uppfattningen, att de medförda barn i arfsafseende tillförsäkrade förmånerna endast kunde af dem själfva tagas i anspråk. — Har medfördt barn aflidit men lämnat efter sig barn, kunna de senare emellertid såsom successorer i det förras arfsrätt göra sig densamma retroaktivt till godo, så framt de aflats, innan det medförda barnets föräldrar och med dessa det medförda barnet och de själfva miste sin svenska nationalitet. Fallet kan inträffa, om son gift sig, medan han ännu var omyndig, och det får antagas, att hans faders förlust af svenskt statsborgarskap enligt Lag 1/10 1894 § 7 omfattat jämväl honom och förty också hans barn; jfr Band IV s. 20 not. 2 samt ofvan s. 91 not. 2.

[2]) Att försittande af arfsrätt enligt ÄB 15 § 1 ej får anses lägga hinder i vägen för retroaktiv arfsrätts påstående enligt § 7 ibid., följer tydligen däraf, att samma arfsrätt just haft till ändamål att skydda barnet mot skada af föräldrarnas rätt att förlägga omyndigt barns hemvist till hvad ort de behaga och därmed äfven till utrikes, och att arfsrätt enligt ÄB 15 § 1 betingas af inflyttning från utlandet; jfr ofvan s. 111 not. 1. Däremot ställer det sig mera tvifvelaktigt, huruvida icke ÄB 15 § 7 borde anses bereda barnet skydd äfven mot föräldrarnes försummelse att bevaka en barnets arfsrätt enligt ÄB 15 § 2. Vistelsen i utlandet mera eller mindre fjärran från det gamla hemlandet skall lätt föranleda en dylik försummelse, så mycket mera som arfsrättspräskriptionen ej satts i beroende af erhållen kännedom om arffallet. Äfven häremot kunde ju ÄB 15 § 7 hafva afsetts skola bereda skydd. Men lagrummet går dock närmast ut på att ordna frågan om arfskapacitets förlust samt står därför ock i ett jämförel-

som vid vederbörande arflåtares frånfälle gällde om svensk mans rätt att taga arf i barnets dåvarande hemland eller, om det saknar sådant, på dess då hafda vistelseort.[1]) Om barnet aflats eller födts utrikes, spelar det därför ej heller någon roll, huru det därutinnan ställer sig på platsen för aflelsen eller födelsen.[2]) Med afseende å tiden för aflelse gälla åter öfliga präsumtioner till barns förmån.[3])

Liksom »utflyttning» sammanfaller med fortsatt utrikes vistelse af beskaffenhet att medföra förlust af svensk medborgarrätt, är »inflyttning» numera liktydig med tagande af hemvist i riket. Därtill lär sålunda höra, att personen blir i riket mantalsskrifven eller dock i afsikt att kvarstanna därstädes tagit sig boplats. Detta gäller, ej blott då inflyttningen tjänar till svensk medborgarrätts återförvärfvande, utan äfven då den eljest enligt den föregående framställningen är förbunden med rättsverkningar i arfsafseende. Till fyllest är sålunda icke beträdandet af svensk mark eller inskeppande på svenskt fartyg i afsikt att bosätta sig och ej heller för barns del moderns nedkomst därmed inom landet och hennes därvid hysta plan att låta det härstädes förblifva. Än vidare ersättes inflyttning i nu angifna mening icke af borgen därför, hvaremot å andra sidan bosättning ej behöfver åtföljas af borgen för kvarstannande.[4])

Hvad än må hafva varit åsyftadt med det ifrågavarande stadgandets »omyndiga — — barn» och »sedan de myndiga

---

sevis lösligt sammanhang med kapitlets föregående bestämmelser om försittande af rätt till visst arf. Det kan då ej heller vara lämpligt att låta det medföra större rubbningar i deras tillämpning, än som med nödvändighet påkallas; jfr ÄB 12 § 4 samt Band IV s. 200 not. 3 och s. 380 not. 1. För hvarje fall utgör ÄB 15 § 7 ej hinder för medförda barn att utföra arfsanspråk jämlikt ÄB 15 §§ 1 och 2; jfr ofvan s. 111 not. 1. Skulle vid en deras talan enligt § 2 de såsom utlänningar fått gällda egendomsafdrag, lärer väl ock billigheten kräfva ett dess återfående, om de inflytta, på sätt i ÄB 15 § 7 omförmäles, och därvid medföra det uppburna arfvet oförminskadt. Se dock i dessa delar ofvan s. 118 not. 1 pr.

[1]) Jfr ÄB 15 § 2 samt ofvan s. 89 not. 3, s. 91 not. 4 — s. 99 not. 2, s. 109 not. 1 och s. 115 not. 2.

[2]) Se däremot Svea HfRtts Påminn. kap. 9 Ad 2 § 2 hos Nilsson 2 s. 271.

[3]) Jfr ofvan s. 89 not. 2.

[4]) ÄB 15 § 7, jfrd med § 1 ibid., Lag 1/10 1894 § 8, KF ang. mantalsskrifning 6/8 1894 §§ 1 och 3, Band I s. 244 not. 1—3 samt ofvan s. 89 not. 3, s. 99 not. 2 och s. 116 not. 3 — s. 117 not. 1 och nedan s. 121 not. 3.

varda», får än vidare, i öfverensstämmelse med förordnandena om medborgarrätts förvärfvande och förlust, det anses endast handla om barn i omyndig ålder och om myndighetsålders uppnående eller en dessförinnan inträdd myndighet. Medförda omyndigförklarade barn äga sålunda icke retroaktiv arfsrätt. Äfven om en omyndighetsförklaring icke häfver en fullårigs myndighet utan allenast förlänger en ännu bestående omyndighet, hindrar den alltså icke arfsrättspräskription i vanlig tid. Detta stämmer ock med rättsregeln, att föräldrar äga att afgöra om barns vistelseort allenast under deras omyndighetsålder och därefter de själfva, låt vara att de äro omyndigförklarade. Allenast om medförda barn, vid uppnåendet af myndighetsåldern, i nationellt hänseende hörde till land med motsatta rättsnormer i nyssnämnda afseende, kunde vara skäl att taga i betraktande, huruvida ett omyndighetstillståndets förlängning må föra med sig uppskof med fatalietidens löpande. Hithörande frågor falla nämligen, då det gäller barns inflyttning, endast eventuellt under svensk rätt eller, närmare bestämdt, blott då barnen sakna hemland. Beträffande verkningarna för barn af föräldrars utflyttning är åter att se till svensk rätt allena. [1])

[1]) ÄB 15 § 7, jfrd med Lag 1/10 1894 §§ 7 och 8, Band III s. 31 not. 1 samt ofvan s. 115 not. 2. Ett sätt vore emellertid att i allo låta föräldrars rådighet öfver barns vistelseort verka normerande och sålunda exempelvis frånkänna sådana barn, som i omyndig ålder grundlagt själfständig ekonomisk existens och genom fortsatt utrikes vistelse jämte föräldrarna mist sin svenska nationalitet, medförda barns retroaktiva arfsrätt; jfr Band III s. 53 not. 2—3, s. 62 not. 4 och s. 66. Detta strider dock mot innehållet i såväl ÄB 15 § 7 som Lag 1/10 1894 §§ 7 och 8. Närmare låge då att genomgående låta dem, som på grund af omyndighetstillstånds förlängning fått ett sitt första myndigblifvande uppskjutet, få gälla såsom omyndiga barn enligt ÄB 15 § 7. Åtminstone hvad angår inflyttning efter myndigblifvande, talar ock därför lagrummets historia. I Fslgn till ÄB 1690 kap. 9 § 2 hette det nämligen i denna del: »sedan dhe till sine mogne åhr komne ähro». Den nuvarande lagtextens mera obestämda »sedan de myndige varda» är sålunda icke något ursprungligt, utan beror på en särskild omredigering; se redan 1692 års förslag kap. 9 § 2. Emellertid torde det icke vara tillåtet att på nyssnämnda sätt uttolka »omyndiga — barn» i 1894 års lag och på grund af dess bestämmelsers sammanhang med ÄB 15 § 7 därför ej heller rådligt att så förfara beträffande detta senare lagrums motsvarande beteckningar. Står någon trots uppnådd myndighetsålder under förmyndare, har, om han gör det på grund af sinnessvaghet, förmyndaren att bestämma om hans vistelseort. För motsatt

Oafsedt de begränsningar, som lagstiftningen om medborgarrätts förvärfvande och förlust haft till följd för den retroaktiva arfsrättens del, har hela lagstiftningen om in- och utflyttnings verkningar i arfsafseende i allt väsentligt förlorat sin praktiska betydelse, i mån som utländsk nationalitet upphört att vara hinder för eller lända till inskränkning i rätten att taga arf inom riket. Stadgandet hör otvifvelaktigt till dem, hvilkas snara afskaffande måste betraktas såsom önskvärdt. [1])

2. Rymning ur landet för grof missgärning.

Arfsrätt är också förvägrad den, som rymt ur landet efter att hafva dömts till så högt ansvar, att underrätt är skyldig att underställa hofrätt ett sitt därpå lydande utslag — d. v. s. dömts till döden, till förlust af medborgerligt förtroende för alltid, till straffarbete på lifstid eller till fortsättande af ett sådant honom förut ådömdt straffarbete. [2]) Den bristande arfskapaciteten inträder med öfverskridandet af landets gräns eller inskeppning på utländskt fartyg, men upphör på nytt med straffets efterskänkande eller den dömdes inställelse i landet för undergående af det ådömda straffet. Upphörandet har återverkande kraft, så att rymlingen kan göra anspråk på arf, som dessförinnan fallit i tiden efter hans flykt. [3])

---

fall äger åter förmyndaren alltid att fästa myndlingens uppmärksamhet på hvad hans intresse därutinnan kräfver. I dessa stycken äger ej någon olikhet rum mellan omyndighetstillstånds förlängning och annan omyndighetsförklaring; och äfven för det förra fallet meddelas regelrätt särskildt förmyndareförordnande, vid hvars utfärdande vederbörande myndighet har att uteslutande se till den omyndigförklarades rätt och bästa.

[1]) Jfr ofvan s. 100 not. 1—s. 109 not. 3. LgK 1818 och 1826 ÄB 1 § 3 likställde i sak utflyttad fullt med utlänning och LgB ÄB 1 § 25 gaf för dem gemensamma bestämmelser; jfr ofvan s. 106 not. 1, s. 111 not. 1 och s. 116 not. 1.

[2]) ÄB 7 § 2, jfrd med RB 25 § 9 mom. 1, Band II s. 13 not. 3 och nedan s. 121 not. 3.

[3]) ÄB 7 § 2; jfr Band IV s. 439 not. 1—s. 442 not. 2 och ofvan s. 111 not. 1. I sin helhet har lagrummet följande lydelse. »Varder man biltog lagd eller rymmer af landet för grof missgärning, då äger han ej något arf här i Riket taga, ej heller hans barn, som aflade äro, medan han

De barn, som aflats af rymlingen under tiden för hans saknad af arfskapacitet, rätta sig efter honom i arfsafseende

biltog var, utan tagen det hans närmaste fränder emot borgen. Får han frid; gifven de det åter. Får han ej frid, då må de det arf behålla. Var barn afladt, förrän han biltog blef eller afvek; det må full arfslott njuta, ändå att det utländes födes.» Liksom ÄB 15 § 7, är lagrummet skrifvet med tanke på gift man, men måste tydligen i mån af tillämplighet gälla äfven för hustrus och ogift persons del; jfr nedan s. 124 not. 2. De omhandlade påföljderna voro eljest af gammalt fastän visserligen i hvad barnen angår under delvis skiftande bestämmelser, förbundna med fridlöshetsstraff, som ju principiellt ådömdes allenast man. Sedan genom en förmildrande rättspraxis i tiden efter landslagarna fridlöshet förbytts i landsflykt, läto 1734 års lagstiftare dock påföljderna alltjämt inträda vid denna senare straffart, som af dem finnes använd och omförmäld under namn af än fridlöshet, än biltoghet, än förvisning ur riket och än landsflykt; jfr ÄB 7 §§ 2—4, HB 16 § 5, MB 1 §§ 3 och 4, 4 § 7, 6 § 5, 26 § 1 och 60 §§ 4 och 5, RB 17 § 7 samt LgC Prot $^{15}/_{12}$ 1692 hos Nilsson 2 s. 186. Först af dem utsträcktes de i ämnet gifna bestämmelserna att gälla, äfven då någon »rymmer af landet för grof missgärning.» Vid sådant förhållande kunde ju skäl finnas för antagandet, att denna senare bestämmelse afsåge just dem, som sökte rädda sig undan en dom på landsflykt. Man skulle då, enär jämlikt PrL till StrLgn § 6 landsförvisning såsom straff blifvit aflyst och sålunda jämväl ÄB 7 § 2 i sin hufvudsakliga del trädt ur kraft, kunna anse, att så skett äfven i hvad paragrafen handlar om rymning. Vinsten däraf vore uppenbar, enär de stadgade påföljderna, särskildt i hvad de afse rymlingens barn, så strida mot det nuvarande rättsmedvetandet, att, om deras tillämpning påyrkades, domstolarna endast skulle söka utvägar för att undandraga sig det. I finsk rätt har ock genom 1889 års strafflag hela lagrummet fått dela lika villkor med kapitlets öfriga stadganden och fullständigt satts ur kraft; jfr promulgationslagen $^{19}/_{12}$ 1889 § 6 mom. 2. Af ÄB 7 § 2 följer dock icke, att, emedan dess bestämmelser om biltoghet upphäfts, så ock bör anses hafva skett med dem, som röra rymning ur landet. Ett sådant sammanhang finnes icke mellan bestämmelserna. Det, som kan påvisas, är, att lagstiftarne från början afsett att i ÄB 7 § 1 uttala sig om dem, som förbrutit sig mot Konung och rike, och i ÄB 7 § 2 om dem, som öfvat svårare brott mot enskild rätt; jfr dels Fslgn till ÄB 1723 kap. 8 § 1, som, lika med de föregående förslagen men i motsats till motsvarande lagrum i 1734 års lag (ÄB 7 § 1), uppräknade särskilda gröfre förräderibrott, och dels 1690 års förslag kap. 8 § 2 (ÄB 7 § 2 i 1734 års lag), som ordade om rymning för »någon annan groof missgierning.» Förrädaren skulle sona sin gärning med lifvets förlust och sin egendoms förverkande till kronan (jfr KB $^{5}/_{1}$ 1558 i Diplom. Dalek. III s. 183 till svar på arfskraf efter förrädare), dock att, såsom hölls rättvist, arf, som tillföll honom i tiden mellan dödsdomen och dess verkställande, gick till hans närmaste arfvingar; jfr LgC Prot $^{27}/_{2}$, $^{28}/_{2}$, $^{4}/_{3}$ och $^{10}/_{10}$ 1690 och $^{15}/_{12}$ 1692 hos Nilsson 2 s. 55, 57, 59, 69 och 182—184. Att, såsom förhållandet till sist blef, i 1734 års lag ÄB 7 § 1 egendomens förverkande till

samt förvärfva förty nämnda slags förmåga med hans återfående däraf men ej heller på annat sätt.[1]) Det rör sig här

kronan ej kom att angifvas såsom straff för förräderibrott utan allenast såsom en förutsättning för nyssnämnda arfsbestämmelser, berodde åter på önskan att undvika en föreskrift, som kunde uppfattas stå i strid med adelns privilegium, att frälsemans konfiskerade fasta egendom ej stannade hos Konungen utan enligt dennes bestämmande gick till någon i brottslingens släkt; se Svea HfRtts Påminn. kap. 8 Ad 1:m § hos Nilsson 2 s. 270, jfrd med Adel. Priv. $^{8}/_{10}$ 1617 § 12 hos Schmedeman s. 175, Adel. Priv. $^{16}/_{10}$ 1723 p. 26 hos Modée I s. 477, Domar $^{1}/_{7}$ 1616, $^{7}/_{11}$ 1628, $^{16}/_{11}$ 1622, $^{4}/_{10}$ 1616, $^{24}/_{9}$ 1621 och $^{9}/_{7}$ 1636 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 990—995 samt ofvan s. 75 not. 1 in fine. En dom på landsförvisning tänktes åter, äfven då den icke, såsom i § 3 afhandlades, från början lydde på viss tid, alltid kunna i nådeväg häfvas och sålunda under ändrade förhållanden träda ur kraft. Däraf också förklaringen, att i § 2 med dom på landsförvisning sammanställdes brottslings rymning ur riket. Men detta är också den enda orsaken till de båda bestämmelsernas sammanförande i nyssnämnda lagrum; jfr LgC Prot $^{28}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 59. Det lär därför ej återstå annat än att låta förordnandet om rymlings arfsförlust fortfarande gälla och för inskränkning i dess användning endast hålla fast vid att rymlingen skall hafva gjort sig skyldig till »grof missgärning»; jfr ofvan s. 121 not. 2. Fastän annat från början torde hafva varit åsyftadt, får emellertid hans återkrafsrätt nu mera anses innefatta befogenhet att jämte arf äska redovisning för dess afkastning; jfr ÄB 7 §§ 3 och 4, LgC Prot $^{15}/_{12}$ 1692 hos Nilsson 2 s. 186 och Band IV s. 441 not. 4. — Omhandlade bestämmelser om arfsrätts förlust hade hos LgK 1818 ÄB 4 §§ 6 och 7 samt 1826 ÄB 4 §§ 5 och 6 ersatts med stadganden, att den, hvilken dömts »förlustig all medborgerlig rätt», skulle sakna arfsrätt och, med undantag för hans därefter aflade barn, andra ärfva i hans ställe, »som om han död wore.» Därjämte skulle vid den medborgerliga rättens återfående han väl äfven få sin arfsrätt tillbaka men blott med afseende å därefter fallna arf, hvaremot, om arf tillfölle den som stod under tilltal för brott af beskaffenhet att medföra »förlust af all medborgerlig rätt», arfvet skulle sättas »i förwar eller under god mans wård, till dess dom fallit.» Hvarken 1734 års lags eller LgK:ns bestämmelser återfinnas hos LgB. Grundsatserna i ÄB 7 betraktades tydligen helt föråldrade; jfr dock Schlyters uttalande rörande landsförvisning och rymning hos LgB ÄB Prot. s. 38 och HDns Gr. s. 56 beträffande medborgerligt förtroendes förlust. — Egendoms förverkande för sig och arfvingar genom förräderi eller annan grof missgärning hör egentligen samman med länsrätten samt i modern lag därför ock med engelsk-amerikansk rätt (escheats propter delictum tenentis). Utvecklingen har dock äfven i detta senare rättssystem föranledt vidtgående rubbningar i bestående regler och särskildt ställt arfvingarna oberörda af ifrågakommande förverkande; jfr Stephen I s. 251—254 samt Kent II s. 386—388 och IV s. 426—429.

[1]) Jfr ofvan s. 121 not. 3. VGL IV, 2 och sammaledes MELL ÄB

om barn, som, äkta till börden enligt svensk lag,[1]) aflats in- eller utrikes vare sig med en vid tiden för rymningen ägd make eller ock med annan.[2]) Har tilläfventyrs rymlingen

7 § 2, ChLL ÄB 8 § 1, Carl IX:s Lgfslg ÄB 13 och Ros. Lgfslgt ÄB 8 frånkände rishofpe allenast arf efter fader; jfr nedan s. 124 not. 2.

[1]) Jfr LgC Prot $^{28}/_{2}$, $^{4}/_{3}$ och $^{10}/_{10}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 59, 70 och 184.

[2]) I ett par rättsböcker gällde bestämmelsen allenast rishofpe, d. v. s. barn, som fridlös aflat med sin i landet kvarblifna hustru vid hemligt besök därstädes; jfr VGL IV, 2 och SmL ÄB 4 pr. Likställda med sådana barn voro väl emellertid allmänt barn, aflade efter domen men före utresan, låt vara att de födts utrikes; jfr UL ÄB 21 pr. och WmL II ÄB 16 pr. Utvecklingen synes dock hafva gått än vidare och icke gjort någon åtskillnad, för det fall att hustrun följt den fridlöse utrikes och de där aflat barnet; jfr HL ÄB 13 § 8. UL ÄB 21 pr. och WmL II ÄB 16 pr. förklarade dock barn arfsberättigadt, om det aflats utrikes och födts inrikes. Bestämmelsen återfinnes i MELL ÄB 7 pr. och ChLL ÄB 8 pr. med den ändring, att arfsrätten gjorts beroende däraf, att före födelsen den biltoge erhållit frid. Carl IX:s Lgfslg ÄB 13 frånkände utrikes aflade barn arfsrätt, medan Ros. Lgfslgt ÄB 8 visserligen lät detta förbehållslöst gälla arf efter fader men beträffande arf efter moder, allenast om hon varit delaktig i faderns missgärning. Särskilda bestämmelser, att barn, aflade före domen på fridlöshet, njöto full arfsrätt, innehöllo SmL ÄB 4 pr., MELL ÄB 7 pr., ChLL ÄB 8 pr. och Ros. Lgfslgt ÄB 8. Carl IX:s Lgfslg ÄB 13 fordrade härtill födelse före domen. Hvad angår den fridlöses eget återvinnande af arfsrätt, tillade honom efter vunnen frid UL ÄB 21 § 2, WmL II ÄB 16 § 2 och antagligen äfven HL ÄB 13 § 8 endast rätt till därefter fallna arf, medan SmL ÄB 4 § 1, MELL ÄB 7 § 2 och ChLL ÄB 8 § 2 utsträckte hans rätt till de arf, som fallit under tiden för fridlösheten. Då dessa två senare rättsböcker uttryckligen läto de därunder aflade barnen härutinnan dela hans villkor, förefaller visserligen deras ofvan anmärkta förordnande om arfsrätt för barn, som aflats utrikes och födts inrikes, skäligen öfverflödigt. Därmed lär väl endast hafva åsyftats att underkänna den i UL och WmL II omfattade grundsatsen, att, då hustrun rest ut till den fridlöse och med honom i utlandet aflat barn, detta vid hennes återvändande skulle redan genom födelse inrikes få arfskapacitet. De olika lagstadgandena gå mestadels igen i de särskilda uttalandena inom lagkommissionen under dess tidigare behandling af ämnet. Det ifrågasattes, att förlusten endast skulle gälla fädernearf, att den icke skulle omfatta barn, att den för hvarje fall ej skulle drabba barn, aflade i utlandet, och särskildt icke barn af den, som först därstädes gift sig, och att den återvunna arfskapaciteten ej skulle medföra anspråk på dessförinnan fallna arf; jfr LgC Prot $^{27}/_{2}$, $^{28}/_{2}$, $^{4}/_{3}$ och $^{10}/_{10}$ 1690 och $^{15}/_{12}$ 1692 hos Nilsson 2 s. 54, 59, 70 och 184—186 samt Svea HfRtts Påminn. kap. 8 Ad 2:m § ibid. s. 270. Slutet blef dock, att man, såsom 1734 års lagtext utvisar, i det hela godkände resultaten af den föregående rättsutvecklingen och anslöt sig till den närmast förut gällande rätten; se dock i fråga om det omfång, hvari rishofpe saknade arfsrätt, ofvan s. 123 not. 1.

kommit hem på lejd och under tid därför aflar barn i riket, är dock straffdomen ej hinder för arfskapacitet hos barnet.[1])

Dör rymlingen utan att dessförinnan hafva återförvärfvat sin arfskapacitet, lära de hans barn, som, enär de aflats efter afvikandet ur landet, jämväl sakna sådan, ej härutinnan kunna vinna ändring.[2])

Går rymlingen i utlandet förlustig sin svenska nationalitet, äger med afseende å därefter utfallna arf han tydligen icke att åtnjuta den honom såsom utlänning förunnade arfsrätten under andra villkor än förut. Å andra sidan lär beträffande dessförinnan utfallna han ej heller hafva försämrat sin rättsställning och sålunda med inländsk arfvinges rätt såsom förut njuta till godo sin eventuellt retroaktiva arfsrätt. Detsamma gäller om sådana hans barn, som aflats efter rymningen men före den svenska medborgarrättens förlust. Har den för deras del icke inträffat, torde de hafva rätten kvar älven beträffande därefter fallande arf.[3])

III. Förlust af arfsrätt efter viss person.

1. Dödande.

I åtskilliga lagrum handlas om arfsrätts förverkande genom förgripelse å person med dödlig utgång. Såsom föremål därför angifvas åter än egen arflåtare, än närmare

[1]) Jfr LgC Prot $^{10}/_{10}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 184.

[2]) På annat sätt torde ej kunna uttydas hvad lagen förordnar om redovisningsplikt för den landsförvistes närmaste fränder med afseende å utfallna och af dem omhändertagna arf: »får han frid, gifven de det åter», men »får han ej frid, då må de det arf behålla.» Märkas må ock, att, i öfverensstämmelse med gällande lagtext i tiden närmast före 1734 års, den först anförda frasen ännu i 1723 års förslag till ÄB kap. 8 § 3 lydde: »Får han frijd i sina dagar» etc.; jfr SmL ÄB 4 § 1, MELL ÄB 7 § 2, ChLL ÄB 8 § 2 och Ros. LgFslgt ÄB 8. Carl IX:s Lgfslg ÄB 13 synes åter hafva förutsatt särskildt återvinnande af arfsrätt i utrikes aflade barns personer, då därstädes stadgas: »Nu födhes barn uthrijkes och ther blifuer till dess thet till manna kommer, och är argt och ondt som fadher och modher för honom: thet barn må eij arf tagha.»

[3]) Jfr ofvan s. 110 not. 1 – s. 121 not. 1.

arfvinge och än arflåtares arflåtare. Allenast för det förstnämnda fallet finnes emellertid ett stadgande af mera allmän natur.[1]) De, som röra händelser af de två senare slagen, hafva genomgående en konkret affattning och afse personer i vissa särskilda familjeförbindelser.[2]) Då dock äfven här det erkänts grundsatsen att ingen må dräpa sig till arfs, är det visserligen frestande att analogivis gifva stadgandena en allmän tillämpning. Sådana de lyda, ägna de sig emellertid föga därtill. För ett förfarande af nämnda art vore ock en förutsättning, att alla de särskilda stadgandena om arfsrätts förverkande genom dödande åtminstone stämde öfverens beträffande måttet af gärningsmannens inre skuld. Detta är emellertid icke händelsen. Gemensamt för dem är endast, att de icke med handling af våda eller okvalificeradt vållande förbinda arfsrätts förlust.[3]) Annat torde därför ej heller vara att göra än att låta stadgandena gälla fullt enligt deras innehåll.[4])

[1]) ÄB 6 § 1, jfrd med §§ 5 och 6 ibid.

[2]) ÄB 6 §§ 2 och 3.

[3]) ÄB 6 § 4, jfrd med §§ 1—3 och 5 ibid. och LgC Prot $28/2$ 1690 hos Nilsson 2 s. 57—58.

[4]) Nekas skall emellertid icke, att en äldre rättspraxis synes hafva betraktat lagarnas konkreta bestämmelser om arfsförlust genom dråp allenast såsom enstaka uttryck för en högre allmän rättsregel, att ingen må dräpa sig till arfs. Man har med andra ord efter omständigheterna analogiserat de positiva lagbuden och härvid för öfrigt låtit arfsförlust följa icke allenast af frändes utan äfven af annan närståendes gärning. Att döma af en i Historisk Tidskrift för 1890 s. 1—21 af G. Djurklou lämnad redogörelse för arfstvist från 1380—1450-talen mellan afkomlingarne till aflidna syskonen Nils Nilsson till Traneberg och Ingegerd till Öja, har sålunda dråp, som den förres måg öfvat på den senares son, ansetts böra medföra, att den dräptes son fick dela arf efter en därpå afliden fjärmare frände med dråparens hustru, alldeles såsom hans fader skulle hafva gjort, om han lefvat, och således utan hänsyn därtill, att han såsom skyldeman i fjärmare led egentligen skulle hafva varit af henne utesluten. Genom dom 1490 i Upl. Lgmbk s. 11 bifölls åter visserligen äkta mans yrkande att utfå sin hustrus arf efter den af honom dräpte svärfadern, men fogades därtill förordnandet, att, om han öfverlefde först hustru och därpå barn, det ej tillfölle honom, utan ginge till mödernesläkten. — LgB ÄB 4 § 1 stadgade helt allmänt, att dråp å annan arfvinge hindrade gärningsmannen från att taga del i hvad, som skulle hafva tillfallit den dräpte, om han lefvat vid arflåtarens död. Detta allmängörande af grundsatsen i ÄB 6 § 2 hade dock ej någon motsvarighet, för fall att, såsom i § 3 ibid. afhandlas, någon

Alla stadgandena i ämnet äro åter så till vida lika, som de låta gärningsmannen förverka arfsrätt ej allenast för sig utan äfven för alla dem, hvilka genom honom räkna skyldskap af beskaffenhet att grundlägga arfsanspråk. Detta visserligen i den mening, att vederbörande fränder förlora sådana sina anspråk, men för fall af flerfaldig skyldskap bibehållas vid den arfsrätt, som de äga på grund af skyldskap genom annan än dråparen.[1])

dräpt arflåtare till en sin egen arflåtare; jfr LgB ÄB 4 § 3 samt nedan s. 131 not. 2 och s. 135 not. 2.

[1]) Jfr bestämmelserna i ÄB 6 § 3 om barnens arfsrätt samt för öfrigt Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 7 § 4, 1713 kap. 13 § 4, 1717 och 1722 kap. 8 § 4 och 1723 kap. 7 § 3 och LgC Prot $^{27}/_{2}$ och $^{28}/_{2}$ 1690 och $^{13}/_{12}$ 1692 hos Nilsson 2 s. 55, 57 och 182. I lagkommissionen röjde sig dock stor tvekan, huruvida det vore berättigadt att utsträcka arfsrättens förlust till dråparens fränder. Invändningar i denna väg bemöttes dock städse därmed, att den, som själf ej ägde någon rätt, ej heller kunde leda sådan öfver på annan; jfr LgC Prot $^{25}/_{2}$, $^{27}/_{2}$, $^{28}/_{2}$ och $^{4}/_{3}$ 1690 samt $^{11}/_{11}$ 1692 hos Nilsson 2 s. 49, 56, 57, 68—69 och 181. Härvid invecklade man sig dock tydligen i uppenbar motsägelse mot den mening, som man omfattat för fall af arfsrätts förverkande genom förräderi, ådragen landsflykt eller rymning för grof missgärning; jfr ÄB 7 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 121 not. 3 och nedan under tredje kapitlet. För detta senare fall fingo fränderna till den, som förverkat sin arfsrätt, njuta den till godo, medan åter i föreva rande fall de genom honom beröfvades sin egen arfsrätt. Saken blef ebättre, därför att, vid dråp å annan arflåtare än eget barn, några mellanliggande förslag ej läto andra än gärningsmannens bröstarfvingar taga del i hans förlust af arfsrätt; jfr Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 7 § 1, 1713 kap. 13 § 1 samt 1717 kap. 8 § 1. Ty, äfven där i ledighet efter arfvinge hans bröstarfvingar inträdde på grund af istadarätt, var deras arfsrätt lika självständig som annan fjärmare arfvinges; jfr LgC Prot $^{25}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 49 och ofvan s. 77 not. 2. Följdriktigare var det därför ock visserligen att återvända till att låta påföljden drabba alla dråparens fränder utan åtskillnad. Sin förklaring hafva för öfrigt stadgandena i en äldre tids uppfattning, som i hvarje dråpsak också såg en släktsak, hvari dråparens fränder från början stodo eller i allt fall kommo att stå på hans sida. Men detta betraktelsesätt var dock säkerligen redan föråldradt vid 1734 års lags tillkomst och därför ej heller ägnadt att läggas till grund för dess lagstadganden. Härtill kommer, att grundsatsen tidigare väl funnits erkänd för specialstadgandena i ÄB 6 §§ 2—5 men ej med afseende å det allmänna förordnandet i § 1 ibid. Att detta senare ej beaktats, har tydligen berott dels på önskan att åstadkomma öfverensstämmelse mellan lagrummen och dels på den större betydelse, som af gammalt tillagts specialstadgandena; jfr nedan s. 131 not. 2. LgB ÄB 4 § 6 lät dråpare i allmänhet förverka arf allenast för sin egen person, så att arfvet togs af den eller dem, som vid arfvets utfallande voro med honom samarfva

Dödande »i rätta lifsnöd» medför ej arfsrätts förverkande. Stadgandet härom får för den närvarande tiden läsas på det sätt, att hvad, som enligt gällande lag är straffritt nödvärn, utesluter sagda rättsverkan. Under stadgandet inbegripes sålunda icke allenast våld till skyddande af eget lif mot rättsstridigt angrepp utan allt hvad utmärkts såsom laga nödvärn, handlingen må företagas i annans intresse, för egendoms värjande eller till viss tvångsåtgärds verkställande. Nödvändigt är för öfrigt icke, att handlingen faller in under de såsom nödvärn angifna fallen. Det är tillräckligt, att enligt svensk lag dödandet varit rättmätigt och därför ock straffritt. Å andra sidan måste omständigheterna utesluta hvarje straff och ej allenast, såsom vid nödvärnsexcess, föranleda en nedsättning i straffbarhet.[1])

Äfven i öfrigt har man att rätta sig efter nu gällande straffbestämmelser. De ifrågavarande förordnandena om arfsrätts förlust hafva närmast skrifvits med tanke på dödande genom kroppsligt öfvervåld. Men för deras tillämplighet är ej hinder, att lifvet beröfvats på annat sätt, exempelvis genom falsk anklagelse.[2]) Sammaledes träffar den stadgade påföljden ej allenast gärningsmän utan äfven dem, som genom föregående eller samtidig delaktighet varit dem behjälpliga. Undantag är härvid icke att göra för straffbar underlåtelse att afvärja förbrytelse.[3])

---

eller näst efter honom hade arfsrätt. Dock skulle i denna ordning ej hans bröstarfvingar få träda till arfvet, så framt ej detta fallit först efter hans död.

[1]) ÄB 6 § 6 p. 2, jfrd med MB 6 § 3, 24 § 1, 25 § 1, 26 § 4 och 29 § 1, StrLgn 5 §§ 7—11 och 10 §§ 10, 12 och 13, StrLgn för krigsmakten 7/10 1881 §§ 36, 37 och 76 samt SjLgn §§ 101 och 108. I det äldsta förslaget af 1690 hette det »nödigt motwärn», ändradt 1692 till »laga lifnöd» och 1722 till »rätta lifnöd»; jfr Fslgn till ÄB 1690 och 1692 kap. 7 § 5 samt 1722 kap. 8 § 5. Närmast har härvid visserligen tänkts på öfverfallen persons rätt att värja sig själf; jfr LgC Prot 28/2 1690 hos Nilsson 2 s. 56. Så till vida har lagrummet ett sitt motstycke i den äldre rätten, som enligt vissa landskapslagar det synes hafva rådt den mening, att till arfsförlust hörde ej allenast viljadråp utan dråp i syfte att åtkomma arfvet eller i allt fall annat viljadråp än det, som skett i bråd skillnad; se VGL II Add. 11 § 14, jfrd med I ÄB 11, II ÄB 14 och Add. 11 § 13 ibid., UL ÄB 17 § 1, SmL ÄB 6 § 4 och WmL II ÄB 13 § 1 samt nedan s. 131 not. 2.

[2]) Jfr LgC Prot 28/2 1690 hos Nilsson 2 s. 58.

[3]) StrLgn 3 §§ 1—8, jfrda med MB 24 §§ 2 och 4—6 och 61 §§ 1—3, NT 1871 s. 185 samt Band II s. 87 not. 7. Se ock LgB ÄB 4 § 4 p. 1, jfrd med LgK 1818 ÄB 4 § 5 och 1826 ÄB 4 § 1.

Fastän straffritt dödande ej medför förlust af arfsrätt, kan åter dödande väl vara straffbart, men ändock ej föranleda sagda påföljd. För somliga fall finnes denna nämligen endast förbunden med viljadråp, medan för andra härtill lagts dråp »af groft vållande» eller »af svårt förseende.» Men allt vållande till annans död är principiellt straffbart. Viljadråp får för öfrigt anses föreligga, så snart någon afsiktligen förgripit sig mot annans lif, hälsa, kroppsliga integritet eller frihet med dödlig utgång. »Groft vållande» och »svårt förseende» böra åter räknas liktydiga med hvad strafflagen betecknar såsom »synnerligen groft» vållande. Alla de tre bestämningarna åsyfta ju att utmärka ett afsikt närstående vållande och sammanfalla sålunda med grof vårdslöshet (culpa lata) på civilrättens område. Men i det sagda ligger, att, till den del som för fall af dödande straffrättslig praxis gifvit eller kommer att gifva åt strafflagens bestämning »synnerligen groft» vållande visst innehåll, man har att rätta sig därefter vid tillämpningen af omhandlade arfsrättsliga förordnanden. [1])

Enär ett okvalificeradt vållande till annans död, fastän straffbart, ej länder till förlust af arfsrätt, bör ej heller sådan påföljd drabba den, som väl dödat men på grund af bristande förstånd fritages från straffansvar. [2]) Äfven här måste dock straff vara helt och hållet uteslutet. Arfsförlusten är sålunda tillämplig mot dem, för hvilkas del yngre ålder eller sinnesförvirring ej föranleda strafflöshet utan allenast straffnedsättning. Beträffande barn under 15 år lär för öfrigt strafflöshet vara förenlig med påföljdens ådömande. Sådana

---

[1]) Jfr ÄB 6 §§ 1—6, MB 24 §§ 1 och 7—10, 28 §§ 1—5, 29 §§ 1—6 och 30 §§ 1—4, LgC Prot $^{28}/_{2}$ och $^{4}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 57, 65 och 68, StrLgn 14 §§ 1—5 och 7—9, Lag om aktiebolag $^{28}/_{6}$ 1895 § 51, Lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet $^{28}/_{6}$ 1895 § 34, Band II s. 87 not. 7 samt ofvan s. 128 not. 2. Ända till och med 1722 lydde i hufvudfallet, nämligen dråp å annan sin arflåtare än eget barn, förslagens föreskrift åter på att hvarje vållande skulle medföra arfsrätts förlust och sådan påföljd vara utesluten allenast i fall af rätt eller full våda, d. v. s. vid dråp af olyckshändelse; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 7 § 1, 1713 kap. 13 § 1, 1717 och 1722 kap. 8 § 1 samt 1731 kap. 6 § 1.

[2]) Jfr LgB ÄB 4 § 4 och Mot. s. 28--29; se dock äfven nedan s. 130 not. 1.

barn gå ju nämligen visserligen alltid fria från vanligt straffansvar, men kunna dock såsom vanartade underkastas uppfostringstvång. Det tages således hänsyn till en deras sinnesriktning på att göra ondt. Så torde därför ock kunna ske, då fråga är om arfsrätts förlust i anledning af dråp. Man har endast att lämpa beslutet efter de i denna sak gifna förordnandenas särskilda syfte. Afgörande vore med andra ord, huruvida efter föreliggande förhållanden barnet kunde anses hafva haft urskillning att inse sin handlings brottslighet. [1])

Förlåtelse från den dräptes sida länder ej till befrielse från arfsrättens förlust. [2]) Ej heller är sådan verkan förbunden med straff- och åtalspräskription, nåd samt andra efter dödandet inträffade omständigheter af beskaffenhet att hindra straffs ådömande eller verkställande. Lämpligen utföres eljest talan på straff och på nämnda påföljd i ett sammanhang. Utföras målen hvar för sig, faller det sig naturligt att, då åtalet först slutbehandlats, lägga de därvid fastställda fakta till grund för afgörandet af frågan om arfsrätts frånkännande. Alltid står det dock fritt att förebringa nya skäl och bevis och att sålunda ock få saken pröfvad på nytt i hela dess vidd. Fullt självständigt måste saken pröfvas, då åtal är uteslutet eller dock ej anställts, eller meddelad straffdom ej lämnar någon ledning i fråga om de med afseende å arfsförlusten afgörande fakta. För hvarje

[1]) Jfr StrLgn 5 §§ 1, 5 och 6, Lag 13/6 1902 §§ 1, 7, 8 och 12, MB 31 § 1 och 32 § 1, Band II s. 87 not. 7 samt nedan s. 131 not. 1. Till lagkommissionens protokoll finnes äfven uttalad den mening, att »hufwudswag» borde genom sitt dråp förverka arfsrätt för sig och fränder, »så wida des erfwingar böra honom wårda»; jfr LgC Prot 11/11 1692 hos Nilsson 2 s. 182 och MB 32 § 1. Detta lär dock nu mera få anses gälla endast på det sätt, att den, hvilken genom straffbar underlåtenhetshandling befrämjat dråp af person som på grund af sinnessvaghet är straffri, för egen del blir att behandla såsom gärningsman samt sålunda förverkar arfsrätt för sig själf och dem som genom honom räkna släkt med den dräpte, hvaremot, om den vansinnige ej befunne sig i sådan ställning, en hans arfsrätt blefve oberörd.

[2]) Jfr CC art. 727 och Sirey I s. 414; se däremot ICC art. 725 och 726, PCC art. 1782 och 1978, SCC art. 756 och 757, SZG art. 540, B. Ges. B. §§ 2339 och 2343 samt ÖGB § 540, jfrda med Allg. Landr. I, 12 §§ 599 och 600 och SBG §§ 2277 och 2279.

fall lär talan därpå kräfva en handläggning i straffrättslig ordning. [1])

A. Dödande af egen arflåtare.

Dråp »med vilja», bestämdt på förut angifvet sätt, förer städse med sig arfsrätts förlust, då dråpet öfvats på egen arflåtare. [2])

[1]) Jfr StrLgn 2 § 20, 5 §§ 13—18 och 6 § 7, RB 10 § 12, KD 13/9 1853 i BHdb 1863 s. 80 samt NT 1871 s. 185. Så till vida råder likhet mellan arfsrätts förlust och skadestånd, som de innebära en förmån för en eller annan privat rättsägare. Därför bör ej heller den omständigheten, att genom senare inträffade förhållanden det i offentligt intresse stadgade straffansvaret bortfaller, hafva för den ena påföljdens del mera inverkan än för den andra. Därmed är dock i det stora hela likheten också slut. Sålunda är tydligen icke påstående om arfsrätts förlust såsom en skadeståndsfordran underkastad fordringspräskription. Till den del åter som icke, såsom i fråga om förlikning, sagda förlusts privaträttsliga egenskap inverkar, torde det mest motsvara lagstiftarens mening att däri snarare se ett särskildt tillkommande straff än ett extra skadestånd. Förlusten har ju alltid brott till förutsättning, då för skadeståndsansvar det är något tillfälligt, att det har sin orsak i en förbrytelse. Från denna synpunkt har framställningen i det föregående lämnats. Att, då skadeståndsplikt har sin orsak i brott, äfven densamma, såsom exempelvis beträffande forum ock sakens utförande, delvis är underkastad straffrättsliga regler och sålunda samma regler som yrkande på arfsrätts förlust, är ännu ett annat tillfälligt sammanträffande; jfr SU IV s. 344 not. 2—s. 348 not. 1.

[2]) ÄB 6 § 1; jfr ofvan s. 129 not. 1. Enligt romersk rätt var arflåtares dödande en s. k. indignitätsgrund, så att gärningsmannen väl tog arfvet, men hade förbrutit det till kronan (fiscus). Enligt den allmänna meningen var så händelsen, ehvad dödandet skett med afsikt eller af vållande. Att på nämnda sätt andra arfvingars eventuella rätt sattes tillbaka för kronans, förblef främmande för den germanska rätten. Ej heller erbjuda de svenska rättsböckerna exempel därpå. Mera utförliga föreskrifter i ämnet finnas för öfrigt regelrätt gifna allenast med afseende å de i 1734 års lag ÄB 6 §§ 2—5 afhandlade specialfallen, d. v. s. å fädernefränders dråp af foster i moderlifvet, å dråp af make och å föräldrars dödande af barn. Allenast i dylika fall möta ock förordnanden om arfsförlust jämväl för dråparens fränder och om arfsförlust ej blott genom viljadråp utan äfven i händelse af dödens förorsakande genom vållande. Att dödande i allmänhet föranleder arfsrätts förlust, finnes stundom uttalad endast såsom en förutsatt rättsnorm, åberopad till förklaring af specialstadgandet, att genom viljadråp å ett sitt barn fader och moder förverkade arf efter detsamma; se ÖGL Epzsöre 21, MELL och ChLL HgmB 2 samt StLgn HgmB 2 § 1, jfrda med WmL II MB 10 § 3. Till den del som rättsnormen klädts i form af ett särskildt lagbud, lydde detta också på att väl vilja- men ej

Hafva fader och moder eller endera af dem dödat sitt äkta eller oäkta barn, är emellertid sagda rättsförlust redan förbunden med synnerligen groft vållande. Därtill räknas särskildt, att »fader eller moder» agat sitt barn »så hårdeligen, att det får död däraf.» I betraktande kommer sålunda icke lindrig aga, som väl haft döden till följd men ej kunnat beräknas skola hafva sådan utgång. Det skall hafva varit aga under öfverskridande af behörigt mått för kroppslig tuktan. Härvid är dock att jämväl se till barnets fysiska motståndskraft och öfriga omständigheter. Men, med iakttagande häraf, inträder arfsförlusten endast i fall af grof vårdslöshet och ej redan vid bristande i vanlig normal aktsamhet. Detta får anses följa af den omförmälda agans sammanställning med synnerligen groft vållande eller, såsom det i lagen heter, »annat svårt förseende.» Skulle aga meddelats utan skäl därtill, förelåge ju rätteligen icke aga utan ett fall att bedöma enligt nämnda andra föreskrift, och aga utan laga orsak kan ej ställa sig gynnsammare än den, som haft skäl för sig. Å andra sidan är den omständighet, att bestraffningen varit välgrundad, utan rättslig betydelse. Den kan inverka allenast medelbart på det sätt, att domstolen i felets svåra art kan komma att finna en ursäkt för agan och därför ej vilja tillräkna dess utöfvare densamma såsom

---

vådadråp medförde arfsrätts förlust, och talades därvid allenast om förlust för egen person; jfr VGL I ÄB 11, II ÄB 14 och Add. 11 § 13, UL ÄB 17 § 1, SmL ÄB 6 § 4, WmL II ÄB 13 § 1 och HL ÄB 13 § 5. Huru obenägen man var att låta dråparens gärning lända äfven andra till skada i arfsafseende, visar bäst VGL II Add. 11 §§ 14 och 15, som, då föräldrar eller äkta man med vilja dräpt någon, såsom det hette, barn eller hustru till arfs, lät sagda arftagare njuta sin rätt till godo, så framt de ej varit delaktiga i gärningen; jfr SmL ÄB 6 §§ 2 och 3. Då på nämnda sätt dråpares barn kommit till arf, skulle också enligt VGL II Add. 11 § 4 vid barnets senare död arfvet kunna öfvergå på dråparen själf, så framt han ej dräpt i syfte att så få ärfva utan af våda eller i tillfällig tvist. Det äldre uppfattningssättet framträdde ännu i 1723 och 1726 års förslag till ÄB kap. 7, som väl ägde motsvarighet till § 6 i 1734 års lags ärfdabalk kap. 6 men icke till § 1 ibid. och sålunda i allmänhet läto dråp mellan arfvingar medföra arfsförlust allenast för dråparen och ej omfatta jämväl hans fränder. Anmärkas må till sist, att några rättsböcker meddelade särskilda stadganden om dråparens arfsförlust för fall af dråp å fader, moder, syskon, styfbarn, svärfar och svärmor; jfr SmL ÄB 6 §§ 1—3, HL MB 22, MELL och ChLL HgmB 2 samt StLgn Edzöris Balker 20 § 3 och HgmB 2 pr. och § 1. Jfr ofvan s. 126 not. 4 och nedan s. 133 not. 1 in fine.

öfverdrifven eller dess utfall såsom synnerligen groft vållande. Enligt särskildt förordnande förverkar till sist moder icke arfsrätt efter sitt barn, därigenom att hon af vållande ligger ihjäl detsamma. Det räknas henne således icke till skada, att på grund af särskilda omständigheter det måste betraktas såsom synnerligen groft vållande, att hon tagit barnet i säng med sig. Härutinnan sker ej ändring, därigenom att hon på sådan grund dömes till straff. Styrkes det åter att ihjälliggandet varit afsedt, inträder visserligen påföljden. Hafva både fader och moder deltagit i ett sitt barns dödande under omständigheter af beskaffenhet att medföra arfsrätts förlust, tages alldeles icke arf och uppstår alltså fråga om danaarf. Eljest är den oskyldiga modern eller fadern närmast att ärfva och, om hon eller han redan förut är död, syskon och deras ättlingar. Halfsyskon på dråparens sida ärfva och arfleda dock icke, hvaremot helsyskon härutinnan räkna lika lott med halfsyskon på den förut aflidna moderns eller faderns sida. [1])

[1]) ÄB 6 § 5, jfrd med StrLgn 14 §§ 9 och 16, MB 30 §§ 1—3 samt ofvan s. 66 not. 1 och s. 68 not. 3. Föreskrifter i ämnet funnos redan i de äldsta rättsböckerna. Om föräldrars rätt att, innan de formligen upptagit ett sitt nyfödda barn i familjen och den kristna gemenskapen, råda öfver dess lif, erinrar ÖGL Eþzsöre 21, som stadgade straff och arfsförlust, allenast då fader eller moder mördade ett sitt kristna barn; jfr ofvan s. 83 not. 2. I motsats härtill framhöllo åter åtskilliga andra rättsböcker uttryckligen, att i saken ej skillnad var att göra mellan kristet och hedniskt barn; jfr VGL III, 132, WmL II MB 10 § 3 samt MELL, ChLL och StLgn HgmB 2. Eljest hafva åter rättssatserna i ÖGL Eþzsöre 21—24 — mera fullständiga och helgjutna än de öfriga rättsböckernas — kommit att ligga till grund för förordnandena såväl i 1734 års lag ÄB 6 § 5 som äfven i den närmast därförut gällande rätten; se ChLL ÄB 12 och StLgn Edzöris Balker 20, jfrda med Carl IX:s Lgfslg ÄB 17 och Ros. Lgfslgt ÄB 12. Af mindre intresse är sålunda, att VGL III, 132 endast omförmälte moders mördande af sitt barn, att hvarken därstädes eller i WmL II MB 10 § 3 nämndes något om arfsförlustens utsträckande till dråparens släkt, att SmL ÄB 6 § 1 lät, då, sedan den ena af föräldrarne dött, den andre med vilja dräpte ett deras barn, dess halfsyskon på den aflidne faderns eller moderns sida ärfva det dräpta barnet med uteslutande af helsyskon, att, såsom i SmL ÄB 6 § 1, WmL II MB 10 § 3 och StLgn HgmB 2 § 2, tal ej var om arfsförlust i anledning af vådadråp, och att, såsom i MELL och ChLL HgmB 3, vådadråp uttryckligen förklarats icke skola medföra sådan förlust. Hvad angår StLgn och ChLL, har dock denna senare regel, öfverflyttad till ChLL från MELL, tydligen saknat verksamhet gentemot den alldeles motsatta i StLgn Edzöris Balker 20 och ChLL ÄB 12, hvilken senare regel i

Af de behandlade stadgandenas lydelse och historiska föregående framgår för öfrigt, att fråga närmast är om

sin ordning var hämtad från ÖGL Eþzsöre 24; jfr Svea HfRtts Påminn. kap. 7 Ad 1:m § hos Nilsson 2 s. 269. Enligt östgötalagen och lagkällorna närmast före 1734 års lag gällde nämligen i första hand, att, med undantag för moders ihjälliggande af barn, ej mindre vilja- än äfven vådadråp af föräldrar å barn medförde arfsrätts förlust, dock att förlusten, hvilken visserligen regelrätt drabbade äfven dråparens fränder, ej synes hafva tänkts äga detta omfång, då vådadråp öfvats utan sammanhang med aga; jfr ÖGL Eþzsöre 21—24, ChLL ÄB 12, StLgn Edzöris Balker 20, Carl IX:s Lgfslg ÄB 17 och Ros. Lgfslgt ÄB 12. För hvarje fall betecknar 1734 års lag ÄB 6 § 5, som, lika med § 1 ibid., låter påföljden öfvergå äfven dråparens fränder, en ej oväsentlig afvikelse från närmast föregående lagkällor, då den uteslutit dess inträde ej allenast vid moders ihjälliggande af sitt barn »mot sin vilja» utan äfven eljest, så snart ej »vilja» eller »svårt förseende» föreligga. Men för öfrigt skillde sig samma föregående lagkällor endast så till vida från gällande lag, som i dem särskildt framhållits fädernefränders rätt att mot modern söka visa afsiktligt ihjälliggande och därmed utan vidare likställdes, att efter omgifte hon lagt det i säng med styffadern och barnet så förkväfts. I anslutning därtill innehöllo de äldre förslagen till 1734 års lag, att ihjälliggande skulle medföra arfsförlust om det pröfvades hafva ägt rum i anledning af grof vårdslöshet, och anförde 1690 års förslag till ÄB kap. 7 § 4 såsom exempel därpå, att moder lagt barnet i säng med styffader eller fader i säng med styfmoder; jfr beträffande bruket att, där moder ihjällegat sitt barn, jämte henne bestraffa den frånvarande eller eljest skuldlöse fadern Liljegren, Diplom. Suec. I s. 214 och 272 (påfliga bref $^{13}/_{11}$ 1220 och $^{2}/_{11}$ 1232). Exemplen hafva emellertid borttagits redan i det nästföljande förslaget af 1692 kap. 7 § 4, hvarpå, efter ändringar fram och åter i förslagen på 1720-talet, 1731 års förslag kap. 6 § 5 slutligen fastslog, att för påföljden fordrades ihjälliggande med vilja; jfr Fslgn till ÄB 1722 kap. 8 § 4, 1723 kap. 7 § 3 och 1726 kap. 7 § 4 samt LgC Prot $^{28}/_{2}$ 1690 och $^{4}/_{3}$ 1725 hos Nilsson 2 s. 64—65 och 218. Se beträffande helsyskons arfsrätt Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 7 § 4, 1713 kap. 13 § 4, 1717 och 1722 kap. 8 § 4 samt 1723 kap. 7 § 3, jfrda med ÖGL Eþzsöre 24, ChLL ÄB 12 § 3, StLgn Edzöris Balker 20 § 2, Carl IX:s Lgfslg ÄB 17 och Ros. Lgfslgt ÄB 12. — LgK 1818 och 1826 ÄB 4 § 4 samt LgB ÄB 4 § 5 läto alla förbehållslöst föräldrar, som agat sitt barn till döds, förverka sin arfsrätt efter detsamma. Ingenstädes talades däremot om ihjälliggandes betydelse i arfsafseende. Men däraf följde endast, att det kunde hafva lika påföljd. Ty enligt LgK 1818 ÄB 4 § 4 förverkade föräldrar sin arfsrätt efter barn genom dess dödande »af groft wållande», och enligt LgK 1826 och LgB ÄB 4 § 1 inträdde under liknande villkor sådan rättsförlust för hvarje arfvinge i förhållande till hans arflåtare; jfr Allg. Landr. I, 12 § 599 och nedan under tredje kapitlet. I de två senare lagförslagen hade sålunda allmänt genomförts grundsatsen, att i fråga om arfsrätts förlust dråp å arflåtare af groft vållande hade samma verkan som ett hans uppsåtliga dödande. I HDns Gr. s. 55—56 häfdades åter, under

barn i späd ålder eller för hvarje fall barn under föräldrarnes fortsatta vårdnad. Så allmänt som lagrummet är affattadt, bör, i mån af tillämplighet, det dock anses äga användning äfven beträffande sådana barn, för hvilkas del nämnda förutsättningar icke inträffa. [1])

B. Dödande af närmare arfvinge.

»Varder» änka, som efter mannen är hafvande, »eller fostret eller båda af mannens arfvingar dräpna eller varder hon så illa hamlad och handterad att fostret däraf förgås, ärfve då», heter det, »barnet fader sin och moder barn sitt och hennes arfvingar henne.»

Dräpes före födelsen barnet i moderlifvet, ärfver det alltså sin fader såsom om det vore med lif framfödt, hvarjämte, då modern också fått släppa till lifvet, fostret antages hafva dött före henne och sålunda ledt arfvet öfver på henne. Har åter allenast den senare omkommit, tager barnet enligt allmänna regler arf efter såväl fader som moder, men hafva fädernefränderna till förmån för mödernesläkten förverkat rätten att i arfsafseende räkna sig till godo sin skyldskap med barnet, d. v. s. sin rätt att taga arf efter barnet och dess afkomlingar. För sistnämnda händelse måste emellertid alltid lagbudet så till vida utläggas mot sin ordalydelse, att, om barnet blir vid lif och får afkomlingar, dessa enligt allmänna arfsregler taga arf efter detsamma framför fränderna på barnets mödernesida. Lagstiftarne kunna ju icke hafva åsyftat att straffa dem för fädernefrändernas missgärning. [2])

åberopande af gällande rätt, den åsikten, att för vanliga fall allenast viljadråp å arflåtare borde medföra arfsrätts förlust.

[1]) Jfr ÄB 6 § 3 och ofvan s. 133 not. 1.

[2]) ÄB 6 § 2, jfrd med § 6 p. 2 ibid. och ofvan s. 82 not. 2 Äfven ifrågavarande stadgande är hämtadt från ÖgL men hade därstädes och i de senare rättsböcker, som upptagit detsamma, en vidlyftigare affattning men ock ett mindre omfattande innehåll. En erinran om stadgandet i dess äldre skick ger ÄB 6 § 2 i 1734 års lag, då den i sin sista punkt förordnar, att, om modern redan gifvit ut arfvet till fädernefränderna, de skola bära det åter. Det förutsättes nämligen, att, i motsats till det i 5 § 2 samma balk afhandlade fallet, änkan ej haft skäl att antaga sig vara hafvande efter den aflidne mannen och därför, då hon ej heller eljest hade barn i lifvet med honom, utgifvit mannens kvarlåtenskap till andra hans

Lagrummet lär emellertid äfven på andra punkter tarfva en mot lydelsen inskränkande tolkning. Jämte andra stadganden om dråp finnes det intaget i ett kapitel, som har till rubrik: »Att den ej ärfva må, som annan dräper.» Det är sålunda först och främst ett stadgande om dråpares förverkande af arfsrätt, låt vara ej allenast för sig utan äfven för dem, som genom honom räkna släkt af beskaffenhet att medföra arfsrätt. Vikt kan härvid ej ligga därpå, att förordnandet om förverkande klädts i formen af en särskild arfsordning, byggd på afvikelse från de allmänna grundsatserna, att foster ärfver, allenast om det kommit med lif till världen såsom ett från modern skilldt väsende, och att, då ej annat kan utredas, arflåtare och arfvinge antagas hafva dött

fränder, hvarefter dessa i anledning af rykte om hennes hafvandeskap genom öfvervåld eller förgift bragt henne om lifvet och, sedan detta upptäckts samt liket uppgräfts och uppskurits, däri funnits foster eller spår däraf; jfr Band II s. 283 not. 3. I sådan händelse skulle, såsom förordnandet förut lydde, barn ärfva sin fader, moder sitt barn och hennes arfvingar henne samt sålunda död och hednisk ärfva med uteslutande af lefvande och kristen; jfr ÖGL ÄB 7, MELL ÄB 9, ChLL ÄB 10, Carl IX:s Lgfslg ÄB 15 och Ros. Lgfslgt ÄB 10. Stadgandet afsåg alltså endast dödande af moder jämte foster och omfattade icke därjämte de fall, i hvilka allenast modern eller allenast fostret miste lifvet. Sin nuvarande lydelse hade lagrummet i det stora hela åter redan fått i 1690 års förslag till ÄB kap. 7 § 2. Lgk 1818 och 1826 ÄB 4 § 2 afsågo med sina ändringar i gällande lagtext allenast redaktionella förbättringar, då de, för fall att allenast modern dräpts, stadgade, att fädernesläkten var skilld från arf efter barnet och dess afkomlingar. LgB ÄB 4 § 2 gaf åter föreskrifter allenast beträffande fosters dödande utan eller jämte modern. Den lät för dessa fall gälla fiktionen om framfödande med lif och eventuellt präsumtionen om fostrets död före modern. Om allenast modern dräpts, förutsatte åter LgB, som i allmänhet ogillade arfsförlustens utsträckande till dråparens fränder, tillämpning af sina allmänna rättsregler beträffande dråp å närmaste arfvinge och, om fostret väl framkommit med lif men därefter af öfvervåldet ljutit döden, ytterligare reglerna om arflåtares dräpande; jfr LgB ÄB Mot. s. 28 och ofvan s. 126 not. 4—s. 127 not. 1. Såsom redan antydts, stå ÄB 5 § 2 och 6 § 2 historiskt i nära sammanhang. Af gammalt hafva nämligen boutredning och boskifte efter död man uppskjutits någon tid i afvaktan på begrafning och den första sorgens öfvergång samt under tiden de, som suttit i dödsboet vid frånfället, fått, på sätt som förut, däri förblifva och däraf hafva sitt underhåll. Lefde maka efter utan barn af äktenskapet, togs emellertid äfven hänsyn till fädernesläktens anspråk på att snarast få sin rätt säkerställd och utgifven. Däraf de förmedlande bestämmelserna om änkas rätt att kvarsitta och fädernefränders att tillträda och återbära; jfr VGL I ÄB 18 pr. och II ÄB 25 samt ofvan s. 39 not. 1.

samtidigt. Dessa grundsatser få sålunda anses satta ur kraft, allenast i hvad rör sådana fädernefränder, som deltagit i dråpet eller genom dråparne räkna en arfstägt grundläggande skyldskap, samt för det senare fallet allenast i hvad rör arfsrätt i sådan ordning. Detsamma gäller om den af lagbudet följande arfsförlusten efter barn och dess afkomlingar i anledning af dråp å modern allena. Bemärkas må ock, att lagrummet icke såsom dråpare angifver fädernefränder utan »mannens arfvingar» och tydligen begagnar detta uttryck i mening af hans närmaste arfvingar och under förutsättning, att alla de, som, om fostrets eventuella rätt ej tages i beräkning, haft denna ställning, varit med om gärningen. Lagrummets historia bekräftar till sist utläggningens riktighet. Skulle fall af ifrågavarande natur inträffa, får alltså först skiftas utan afseende å lagrummet och hvad, som då skulle falla på de enligt detsamma uteslutna fädernearfvingarna, därpå öfverföras till mödernesläkten enligt dess anvisningar. [1])

Af det sagda följer emellertid, att, oaktadt fädernefrände öfvat dråp under de beskrifna omständigheterna, arf ej allenast delvis utan i allo kan komma att tagas och skiftas utan tillämpning af det omhandlade lagrummet, alldeles såsom om dråpet öfvats af mödernefrände eller annan tredje man. Därtill fordras endast, att dråparen icke näst fostret varit den aflidne faderns närmaste arfvinge. Öfverlefvande moder skall sålunda exempelvis städse hafva att skifta med dräpt fosters oskyldiga helsyskon, halfsyskon på fädernesidan och äkta afkomlingar till dem. [2]) Ej heller hindrar deltagande i dråpet bemälda fädernefränder från att åtnjuta hvad, som skulle hafva tillfallit dem i arf efter fadern, äfven om gärningen icke begåtts och fostret framfödts med lif. Det förutsättes nämligen, att fostret varit sin faders enda afkomling, och hvad, som förverkas, är det arf, hvartill fostret eventuellt hade rätt. Äfven på dylikt sätt kunna emellertid sålunda efter omständigheterna modern, mödernefrän-

[1]) Jfr ÄB 4 §§ 1—3 och 5 § 1, LgC Prot $^{28}/_{2}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 57, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 8 och 72, HDns Gr. s. 56 samt ofvan s. 78 not. 2, s. 83 not. 1—2, s. 127 not. 1 och s. 135 not. 2.

[2]) Jfr LgB ÄB Mot. s. 28.

der och barnet mot ordalydelsen få att skifta med fädernefränder. [1])

Skulle fostret, fastän afladt i äktenskap, vara oäkta och sålunda sakna arfsrätt efter fadern, träder ytterligare lagrummet fullständigt ur tillämpning. Å andra sidan bör det analogivis hafva sådan, dels för det fall, att modern ej varit faderns hustru men barnet äkta, och dels med afseende å arf, hvartill fostret haft eventuell arfsrätt efter annan fädernefrände än fader. Skulle moder eller mödernefränder hafva dräpt fostret eller i faderns lifstid sådant dråp hafva öfvats af honom, modern eller enderas fränder, finner åter lagrummet på nytt ej någon användning. Fostret tager icke arf och kan därför ej heller leda det öfver på annan, hvaremot, om jämte fostret modern dräpts af mödernefränder eller fadern, lagrummen om dråp å arflåtare och å arflåtares arflåtare kunna göras gällande. Samma lagbestämmelser träda under angifna omständigheter i bruk, då modern dräpts men fostret kommit till världen med lif. [2])

Uttrycken »dräpne», »hamlad» och »handterad» få anses beteckna hvarje afsiktlig gärning mot lif, kropp, hälsa eller frihet med döden till resultat, oafsedt att den begåtts i annan form än öfvervåld och möjligen med kvinnans begifvande. En sak för sig är, att för detta senare fall bestämmelserna om dråp å arflåtare torde träda i tillämplighet och sålunda arfsförlust drabba jämväl kvinnan och hennes fränder. Det bortses från sådant fall, hvari på grund af svår barnsbörd fostret eller kvinnan måste offras, och det förra dräpes för att rädda den senare ur »lifsnöd.» Förutsatt att härvid handlats i laga ordning, inträder ej påföljd i förevarande afseende. Vållande i vanlig mening drager för hvarje fall icke med sig arfsförlust. Till befrielse på sådan grund tjänar dock icke, att de brottslige varit ovetande om hafvandeskapet. Uteslutet är däremot icke att freda sig genom bevisning, att fostret varit dödt redan före gärningens begående. Ringa hjälp står väl dock att vinna på denna väg i anledning af bevisningens vansklighet. Tillräckligt

[1]) Jfr LgB ÄB 4 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 126 not. 4 och s. 135 not. 2.

[2]) Jfr ÄB 6 §§ 1 och 3 samt ofvan s. 126 not. 4.

är för hvarje fall icke, att det göres sannolikt, att fostret ej kunnat med lif framfödas. [1])

Har foster dräpts jämte moder, ärfves det förverkade af de mödernefränder, som voro hennes närmaste arfvingar vid hennes död, och likaledes, då hon blifvit vid lif och sålunda i första hand fått njuta det förverkade till godo. Detta öfverensstämmer fullt med lagens ordalydelse. Däremot har, om modern dräpts och barnet blifvit vid lif, man tydligen städse att så till vida afvika därifrån, som rätt till det förverkade ej kan tillkomma andra mödernefränder än dem, som voro i lif vid barnets frånfälle, eller, om från barnet det förverkade gått till hans afkomlingar, dem, som lefde, då efter sådan afkomling arf skulle tagas inom möderneslägten. Däremot kunde ju ifrågasättas, att öfver företrädet skulle afgöra närheten i arfsafseende till modern och icke till det förverkades senaste innehafvare. Detta skulle bäst förlika sig med föreskriftens ordalag. Ej heller detta torde emellertid inträffa. Man skulle alltid göra gällande, att lagrummet dock skrifvits närmast med tanke på fosters dräpande i moderlifvet och i öfrigt ej afsett andra rubbningar i arfsreglerna än den, som låg i arfsrättens förverkande för fädernefränderna. [2])

Det ifrågavarande stadgandet åsyftar tydligen att för särskildt fall bestämma om påföljder af dråp å närmaste arfvinge. Det i moderlifvet dräpta fostret är dock icke arfvinge i vanlig mening. Med en sådan erbjuder det likhet allenast så till vida, som dess arfsrätt är villkorlig. [3]) Men villkoret är icke arflåtarens död, som här redan inträffat, utan fostrets framfödande med lif i en framtid. Däremot ger stadgandet under särskilda förhållanden exempel på annat sätt för arfsrätts förverkande än genom arfvinges dräpande. Dör modern och barnet kommer fram med lif, föreligger, så framt barnet dock senare dör af misshandeln, ett fall af arflåtares dräpande, och, om det dör af annan orsak än misshandeln, åter ett fall af arfs förverkande genom försök

[1]) Jfr ÄB 6 §§ 1 och 6, StrLgn 5 §§ 7 och 11, SU IV s. 106—108 och 113 samt ofvan s. 128 not. 1—s. 129 not. 1.

[2]) Jfr ofvan s. 78 not. 2 och s. 135 not. 2.

[3]) Jfr ofvan s. 83 not. 1—2.

till dråp.[1]) I båda dessa fall förverkas till sist arf, som tillfallit barnet efter den dräpta modern och andra mödernefränder, på grund däraf, att dråp öfvats å arflåtares arflåtare.[2])

C. Dödande af arflåtares arflåtare.

Dräper man hustru eller hustru mannen, medför, jämte andra påföljder för den brottslige, gärningen nackdelar för honom och hans fränder i arfsafseende på sådant sätt, att allt det, som tillfallit ett barn i arf efter den dräpte, vid dess död ärfves utan hänsyn till den mellan dråparen och barnet förefintliga skyldskapen och förty, i brist på några barnets arfsberättigade afkomlingar, går till den dräptes skyldemän. Samma verkan är förbunden med ett dödande af synnerligen groft vållande.[3])

Så till vida är äfven här en utvidgande tolkning påkallad, som hvad sagts om barn måste anses afse bröstarfvingar i allmänhet och hvad om arf jämväl dess afkastning samt stadgandet betraktas gälla, äfven om den dödade och gärningsmannen ej varit äkta makar men hafva bröstarfvingar, hvilka efter den dödade taga arf. Härvid må då erinras, att efter moder äfven oäkta barn hafva arfsrätt.[4])

---

[1]) Enligt LgK 1826 ÄB 4 § 1 skulle i allmänhet stämpling mot arflåtares lif leda till förlust af arf efter honom. LgB ÄB 10 § 5 ersatte denna bestämmelse med en bakarfvinges rätt att göra sådan sin bröstarfvinge, som medelst anstiftan, försök eller stämpling ådagalagt afsikter mot hans lif, fullständigt arflös utan hinder af förordnandena om laglott; jfr ibid. Mot. s. 28 och Prot. s. 37—38, HDns Gr. s. 55 samt nedan s. 148 not. 1. Någon särskild bestämmelse fanns åter icke för den händelse, att arflåtaren genom gärningsmannens åtgärd eller ock eljest varit intill sin död hindrad att göra testamente.

[2]) Jfr ÄB 6 § 3 och nedan s. 140 not. 3—4.

[3]) ÄB 6 §§ 3 och 4; jfr ofvan s. 127 not. 1.

[4]) Jfr ÄB 8 § 7, Lag 17/3 1905, Band II s. 726 not. 1—s. 727 not. 4 och s. 807 not. 3 samt nedan under andra titeln. Jämväl ÄB 6 § 3 har ytterst hämtats från ÖGL. Dess förordnanden i Epzsöre 17—20 och de därtill sig anslutande bestämmelserna i ChLL ÄB 11 och StLgn Edzöris Balker 19 skilde sig från den nu gällande rättens allenast på det sätt, att äfven vådadråp föranledde de stadgade påföljderna, och att i stället för dråp af groft vållande talades om hustrus agande med dödlig utgång. Carl IX:s Lgfslg ÄB 16 och Ros. Lgfslgt ÄB 11 anslöto sig i allt väsentligt till nämnda äldre rättskällor, men innehöllo ej bestämmelser om arf efter barn, hvaremot Ros. Lgfslgt nämnde jämväl fjärmare afkomlingar

2. Svek.

I två olika stadganden förbinder lagen förlust af arfsrätt med skyldemans försök att slå under sig hvad ej rättsligen tillkommer honom i dödsboet.

A. Svikligt tillägnande af arf.

Har skyldeman trädt »till arfvet — — och vet annan närmare arfvinge vara», skall han gälda »åter allt det han uppburit hafver.» Skulle närmare arfvinge fortfarande hafva sin arfsrätt i behåll, erbjuder förordnandet i detta sammanhang icke något intresse. Men det är just gifvet med afseende å det fall, att »rätter arfvinge utan laga förfall sin talan försummat», d. v. s. förlorat sin rätt genom inträdd arfsrättspräskription. Den stadgade påföljden är alltså förlust af arfsrätt i mening af successionsrätt i annans arfsrätt. Huruvida förordnandet skall gälla, äfven då rätter arfvinge på annat än det i lagen angifna sättet gått förlustig sin arfsrätt genom någon sin handling eller underlåtenhet i tiden efter dödsfallet, lär i allmänhet vara en fråga af föga praktiskt intresse. Ty hvad, som i denna väg må kunna förekomma, är väl ej mycket annat än ett afstående och, oafsedt att detta ofta nog står i förening med arfsrättspräskription, lär det väl, då det bevisligen fastställes, regelrätt utesluta allt tal om svek på tillträdarens sida. Rådligast torde därför vara att i omhandlade del ej gå utöfver lagens ordalydelse. [1])

---

såsom arftagare och beskref viljadråp å hustrun i ordalagen: »Nu kan bonde utaf hastigt moodh och wrede slå sin hustru så att hon döör ther aff.» I härstädes omhandlade delar öfverensstämma med den nuvarande lagtexten redan Fslgn till ÄB 1690 kap. 7 § 3 och senare i tiden likaledes LgK 1818 och 1826 samt LgB ÄB 4 § 3.

[1]) ÄB 14 § 2; jfr nedan under tredje kapitlet. Lagstadgandets plats antyder ett dess sammanhang med reglerna om jämkning i arfskifte (ÄB 13 §§ 1 och 2), tvister om arfsföreträde (ÄB 14 § 1) och arfsrättspräskription (ÄB 15 §§ 1—7). Till hvad i sistnämnda afseende förordnas har, såsom i texten anmärkts, ju ock ÄB 14 § 2 hänvisat. Saken kan förtjäna en historisk belysning. MELL (ÄB 12—14), ChLL (ÄB 15 och 16) och StLgn (ÄB 10—12), som ej kände arfsrättspräskription mot andra än utländska

Eljest höra till ifrågavarande svikliga arftagande ej med nödvändighet förfalskning, bedrägeri eller annan straffbar

och okända inländska arfvingar och som därmed förbundo en kronans rätt till danaarf (MELL ÄB 21, ChLL ÄB 23 och StLgn ÄB 18, jfrda med Ros. Lgfslgt ÄB 20), behandlade i en följd arfskiftes vinnande af laga kraft gent emot jämkningsanspråk, tid och förfarande för stridiga arfsanspråks utförande samt arfs frånvinnande på grund af skyldskap eller närmare skyldskap. Den ledande tanken har tydligen varit att sammanföra alla stadganden, som hade till syfte att bestämma de villkor, under hvilka den, som trädt till arfvet, däri vunne trygghet mot andras anspråk. Det var ej heller tal om ett arfvets hemfallande till kronan såsom danaarf, då det befanns, att den, som satt i arfvet, var oskyld eller, fastän skyld, trädt till arfvet med fördöljande af annans bättre rätt. Efter mönster af den ettåriga romerska arfshäfden i dess äldre användning hade stadgats en verklig häfdetid, som — i StLgn ett år och i LLne tre år — löpte från arftagandet, och med hvars utgång den, som fått arfvet i sina händer, var skyddad mot arfsanspråk på grund af bättre rätt och förty sådana ej vidare kunde väckas; jfr Domar $^{14}/_{6}$ 1625, $^{6}/_{11}$ 1626, $^{21}/_{3}$ 1632, $^{7}/_{10}$ 1625, $^{7}/_{3}$ 1685 och $^{23}/_{4}$ 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 603—604, 621—622 v och 629. Hvad särskildt angår ChLL, beredde sålunda tre års häfd i allmänhet samma trygghet i arfsfång som i förvärf af fast egendom genom köp eller byte; jfr ibid. JB 18 och Svea HfRtts Påminn. kap. 17 Ad 1:m § 2 hos Nilsson 2 s. 277. Man har dock ej velat låta arfshäfden gälla gent emot barn till förmån för föräldrar, styfföräldrar eller halfsyskon; jfr KR $^{16}/_{2}$ 1684 och $^{26}/_{4}$ 1686 hos Abrahamsson s. 332. Ej heller synes den hafva ansetts tillämplig, då oskyld tagit arf under falsk uppgift om skyldskap eller fjärmare arfvinge gjort det med vetskap, att närmare funnits; jfr Abrahamsson s. 333 och Domar $^{9}/_{3}$ och $^{16}/_{10}$ 1689 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 729—732 v. Härvid må erinras, att, då i arfstvist den påstådda skyldskapen ej var ostridig, enligt nämnda rättsböcker arfstillträde af den, som gjorde gällande skyldskap af beskaffenhet att medföra företrädesrätt, var beroende däraf, att han med visst antal fränders ed styrkte sin föregifna skyldskap. I denna del skall dock enligt Abrahamsson s. 332 lagen hafva råkat ur bruk redan före 1734 års lagboks tillkomst. Emellertid återfinnes föreskriften ännu i Fslgn till ÄB 1690 kap 17 § 1, fastän visserligen därstädes det ej fordrades mera än egen ed och, efter föredöme af StLgn ÄB 11, ytterligare borgen; jfr LgC Prot $^{7}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 80. Det tillträdda arfvet var desslikes alltjämt föremål för häfd, i det att den af de tvistande parterna, som efter ed och borgen fått det i sina händer, ägde att okvaldt behålla det, så framt icke vederparten inom ett år visade sin närmare skyldskap och ej heller annan inom året efter arffallet klandrade hans rätt. Såsom den satta tidslängden utvisade, hade man i denna del gifvit stadslagen företräde framför landslagen; jfr LgC Prot $^{2}/_{5}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 133—134. Dock skulle, om »rätter arfvinge» styrkte laga förfall, han inom tre månader efter dess upphörande kunna anställa talan. I sak betecknade förordnandena ett förknippande af häfde- och präskriptionsbestämmelser. Men jämte dem funnos andra rena präskriptionsbestämmelser, enligt hvilka,

gärning. Vederbörande behöfver ej hafva tillagt sig falskt namn eller föregifvit sig vara närmare skyld, än han är. Det

såsom nu finnes stadgadt i ÄB 15 §§ 1—7, arfsförlust utan vidare följde af underlåtenhet att inom olika stadgade tider anmäla ägda arfsanspråk. Meddelade dels i särskildt kapitel om utlänningars samt utflyttades och deras barns arfsrätt (1690 års förslag till ÄB kap. 9) och dels i omedelbar anslutning till nyss omhandlade föreskrifter om arfstvist och arfshäfd (kap. 17 §§ 2—6 ibid.), synas präskriptionsbestämmelserna hafva afsetts skola vinna tillämpning, då ej någon tillträdt arfvet eller väl så skett men icke efter dom i arfstvist. I allt fall voro näst efter sistberörda präskriptionsstadganden gifna uttryckliga föreskrifter, att, om oskyld man kommit till arfvet gå grund af falskt föregifvande om skyldskap eller fjärmare arfvinge tillträdt det trots vetskap om närmare arfvinge, arfvet gick till kronan, så framt rätter arfvinge utan laga förfall försuttit sin talerätt (1690 års förslag till ÄB kap. 17 § 7). Redan i Fslgn till ÄB 1692 kap. 17 § 1 hade man ytterligare aflägsnat sig från förutvarande rätt. Om ed och borgen såsom villkor för tillträde af vinnande part i en arfsprocess var ej längre tal. Den, som efter dom i arfsprocess trädt till arf, förklarades ej heller skyddad mot annan än »uthländsk arfwinge», som försuttit den för sådan arfvinge i allmänhet stadgade präskriptionstiden af ett år. Därjämte hade dock i händelse af laga förfall det i allmänhet tillagts »rätta arfwingen» en extra klandertid efter hindrets upphörande, här sex månader. I öfrigt voro åter i allt väsentligt 1692 års bestämmelser öfverensstämmande med 1690 års. Men genom de anmärkta ändringarna hade visserligen den oklarhet och förvirring, som i ämnet vidlådde redan 1690 års förslag, i ej ringa grad ökats. Såsom en oegentlighet må ock anmärkas, att, fastän lagstiftarne utgingo från att kronan i sin rätt till arf ej var underkastad någon tidsinskränkning, båda de omhandlade förslagen och för öfrigt äfven åtskilliga af de efterföljande icke för hvarje fall läto oskyld man, som tillträdt arf, vika för kronan, utan allenast om han »genom falskt föregifwande af skyldskap» kommit i besittning af arfvet och därom senare öfvertygades; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 § 7 och 1692 kap. 17 § 6 samt LgC Prot $^{2}/_{5}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 135. Äfven här torde emellertid hafva inverkat förutvarande skick och bruk vid arfstillträde enligt dom. Enär sådant tillträde först skedde efter ransakan och den påstådda skyldskapens edfästande, lär man hafva antagit, att oskyld ej kunde komma till arfvet utan ett mera eller mindre brottsligt förfarande; jfr Abrahamsson s. 333 och LgC Prot $^{2}/_{5}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 134. Först i 1722 års förslag till ÄB 17 § 6 gafs, i nära motsvarighet till gällande rätt, åt lagtexten lydelsen: Träder oskylder man till arfwet; och säger sig skylder wara.» I öfrigt fick nuvarande ÄB kap. 14 till största delen sin affattning genom 1723 års förslag till ÄB kap. 16. Häfdebestämmelserna uteslötos, i följd hvaraf § 1 blott kom att innehålla anbefallningen till domstol att afgöra arfstvist efter parternas framlagda bevis om arfsrätt och företräde därutinnan utan hinder af ovisshet, huruvida icke än bättre rätt kunde tillkomma annan. Samtliga präskriptionsstadgandena affördes och förenades i ett kapitel med föreskrifterna om villkor för utlännings samt utflyttads och dennes barns arfsrätt i riket jämte därtill

är tillräckligt, att han fördolt tillvaron af en för honom känd närmare arfvinge. Då dock här fråga är om att handla »fal-

hörande präskriptionsbestämmelser. Därmed kom då ock förordnandet om obehörigs arfstillträde att få sin nuvarande paragrafbeteckning (Fslgn till ÄB 1723 kap. 16 § 2). Minnen af de äldre förslagens lagtexter förvarar dock alltjämt 1734 års lag. Så förutsätter ÄB 14 § 2 i densamma, att oskyld man städse tillträdt arfvet mot bättre vetande, då den helt allmänt betecknar den tappande parten såsom den, som »falskeligen arfvet tog», och förutsätter, att han alltid skall dömas till straff. Den gamla arfshäfden går åter igen i det öfverflödiga och vilseledande förordnandet i ÄB 15 § 3, först förekommande i 1723 års förslag till ÄB kap. 17 § 3. Öfverflödigt är det, enär det utan vidare följer af de två föregående paragrafernas innehåll, och vilseledande åter, emedan det kan väcka föreställningen, att i förening med arfsrättspräskription i närmaste utländska arfvingars personer skifte af inländska bereder de senare full trygghet och således äfven mot andra inländska arfvingar utan afseende å innehållet i ÄB 14 § 2. — I ett afseende vidtogs äfven efter 1723 års förslag en saklig ändring i det lagrum, som nu utgör ÄB 14 § 2. Så länge, såsom i tiden före 1734 års lag, arf förvärfvades genom viss tids häfd, var naturligt, att till fånget kräfdes god tro, och att åter, efter hvad redan förmälts, utan åtskillnad mellan oskyld och fjärmare skyld allenast den, som härutinnan kunde anses brista, hade att trots laga tillträde och tilländalupen tid utgifva arfvet. Men det var ock naturligt, att vid sådant förhållande rätter arfvinge hade att påstå arfvets utfående utan hinder af tidens försittande. Att kronan kunde innehafva sådan arfvinges rätt, var en tillfällighet. Ty detta inträffade allenast om närmaste arfvinge var utlänning eller okänd. Allenast i dessa fall bestodo nämligen arfsrättspräskription och danaarfsrätt. För öfrigt uteslöto sakförhållandena i dylika fall regelrätt ett arfstillträde af obehörig och förty jämväl en sammanstötning mellan rätter arfvinge och kronan såsom arfsvindikanter gentemot en besittningshafvare, som tillträdt i ond tro. Lagkommissionen, som, fastän med olika tidsbestämmelser för olika fall, underkastade all arfstalan präskription, förordnade under förutsättning af dess inträde helt naturligt, att, den, som hade att frånträda ett af honom obehörigen taget arf, hade att göra det till kronan. Häri öfverensstämma alla lagförslagen — äfven de tidigare, som delvis bibehållit de gamla häfdestadgandena. Visserligen sattes redan från början i fråga, att närmaste arfvinge ej borde genom sin försummelse hafva förverkat rätt jämväl för fjärmare fränder, och att dessa därför borde äga försteg framför kronan. Men tanken härpå kom ej längre än till protokollet; jfr LgC Prot $^{2}/_{5}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 134. Frågan upptogs dock på nytt vid 1731 års riksdag. Därstädes uttalades till och med den mening, att tillträdarens onda tro skulle förtaga verkan af arfsrättspräskriptionen, och sålunda, liksom enligt den förutvarande rätten, närmaste arfvinge städse äga talerätt i saken. Öfverläggningarna föranledde dock allenast, att lagtexten försattes i sitt nuvarande skick, därigenom att efter förordnandet om arfvets hemfallande till kronan inskötos orden: »der andre arfvingar ej till äro efter den döda»; jfr LgC s. 36 och Östergren s. 76. Fjärmare arfvingar hade sålunda dock

skeligen», får tydligen hvad, som skall räknas såsom vetskap, pröfvas efter omständigheterna och under vederbörlig hänsyn till personens omdömesförmåga, samt förty ej till dess skada såsom veterlig arfvinge räknas hvar och en, åt hvilken myndighet vid kännedom om förhållandena skulle hafva tillagt denna egenskap. Än vidare bör visserligen vara klart, att arfvet omhändertagits i eget intresse och ej allenast i

satts framför kronan, och i deras personer släktens allmänna företrädesrätt bevarats; jfr ofvan s. 24 not. 2—s. 34 not. 1 samt nedan s. 175 not. 1—s. 178 not. 2 och under tredje titeln första kapitlet. -- Anmärkas må till sist, att det, som ÄB 14 § 2 innehöll om arfvets hemfallande till Konungen, vid 1731 års riksdag föranledde en erinran därom, att enligt Adel. Priv. §§ 25 och 26 fast egendom ej finge gå från adeln till kronan. Paragraferna afsågo närmast kronans rätt till frälsemans jordagods på grund af fordran (§ 25) eller konfiskation (§ 26) och ägde så till vida ej någon tillämplighet. Men § 25, som tillerkände »släckt och Bördesmän», samt eventuellt »andre Frälsemän» lösningsrätt med afseende å frälsejorden, innehöll äfven den allmänna bestämmelsen, att »intet Frälse, för hwad orsak det hälst under Kronan komma kan, må hos Kronan förblifwa, utan på bemälte sätt gå tillbakars i Frälsemanna hand»; jfr rörande § 26 ofvan s. 121 not. 3. Förenämnda erinran bemöttes ock allenast med förklaringen, att den allmänna lagboken lämnade särskilda privilegier oberörda; jfr LgC s. 36 och Östergren s. 75—76. Anser man erinran hafva varit i sak berättigad, lär emellertid, äfven under andra än de i ÄB 14 § 2 beskrifna förhållandena, kronans danaarfsrätt i fråga om frälsejord hafva haft sin begränsning i släktens och adelståndets förenämnda lösningsrätt; jfr Botin II s. 239. För adelståndets del får emellertid sagda lösningsrätt anses hafva satts ur kraft med upphörandet af adelns rätt att ensam besitta frälsejord; jfr beträffande allmänna frälsehemman Förenings- och Säkerhetsakten $^{3}/_{4}$ 1789 p. 3 hos Modée XIV s. 315—316 och i fråga om säterier KK $^{6}/_{4}$ 1810. Däremot kunde visserligen ifrågasättas lösningsrättens bestånd för den aflidnes fränder inom bördsleden, förutsatt att de voro af frälse stånd; jfr KF $^{27}/_{6}$ 1720 p. 5 hos Modée I s. 216, JB 6 § 1 och KF $^{22}/_{12}$ 1863. Sakförhållandena och rättsutvecklingen utesluta väl dock äfven här ett privilegiets påstående och beaktande; jfr Wachtmeister s. 208—209. — I anslutning till bestämmelserna hos LgK 1818 ÄB 3 § 8 och 1826 ÄB 3 § 10 om en yttersta tid för arfstalans anställande under åberopande af laga förfall, föreslog LgB ÄB 3 § 8 på nytt en arfshäfd, nämligen på respektive 30 och 20 år från dödsfallet, allteftersom innehafvaren af arfvet tillträdt det i ond eller i god tro. Tidslängderna och åtskillnaden mellan innehafvare i god och ond tro öfverensstämde med hvad LgB JB 11 §§ 2, 4 och 5 förordnat om häfd af fast egendom. Häfdebestämmelserna afsågo för öfrigt närmast att vara till hjälp, då årsstämning på okända arfvingar ej begärts och utfärdats samt därför enligt föreslagna stadganden villkoren ej uppfyllts för sådana arfvingars förlust af arfstalan genom präskription; jfr LgB ÄB 3 §§ 4 och 6 och Mot. s. 26 samt nedan s. 158 not. 1 och s. 174 not. 3.

afsikt att förvalta det för den, som kunde visa sig hafva bättre rätt därtill, eller ock i afvaktan på att klarhet därutinnan vunnes. För påföljdens tillämpande är dock ej af nöden, att tillträdaren i arfsprocess gjort gällande anspråk för sin person eller med annan deltagit i skifte. Å andra sidan är ej heller sådant skifte ovillkorligen ett fällande bevis mot honom. Man har, i brist på utförda arfspåståenden från hans sida, att se till hans görande och låtande i allmänhet och därigenom söka fastställa, huruvida han behandlat det omhändertagna såsom en sin egendom. [1])

Har samarfvas lott tillägnats, gäller det sagda särskildt beträffande samma lott. [2])

---

[1]) Jfr ÄB 14 § 1 och 15 § 3, StrLgn 22 §§ 1, 7 och 9, UrfvLgn §§ 23—26 samt ofvan s. 141 not. 1. — I ÄB 14 § 2 säges om den, som har att utgifva arfvet till kronan, eller, såsom han benämnes, »den som *falskeligen* arfvet tog»: »plikte som för annat bedrägeri.» Hänvisningen förorsakar bryderi, då 1734 års lag ej innehöll särskildt kapitel om bedrägeri, och, till den del som i andra balkar bedrägeribrott belagts med straff, dessa ej oväsentligen växlade. I de tidigare förslagen funnos emellertid särskilda kapitel om ej allenast förfalskning utan äfven bedrägeri, hvilka bland annat innehöllo bestämmelser, motsvarande dem, som i 1734 års lags missgärningsbalk införts under kap. 8 med rubriken: »Om den, som förfalskar och missbrukar annans namn och skrifter.» Detta senare kapitels tre första paragrafer handlade åter om falskeligt begagnande af Konungens, hans befallningshafvandes eller domstols namn eller insegel, om förfalskning af handlingar »till allmän nytta och rättelse» samt om förfalskning af handlingar i öfrigt; jfr 1696 års förslag till Högmåla- och Edsöresbalk kap. 16 §§ 5—7 och till Tjufvabalk kap. 7 § 7, 1713 års förslag till Högmålabalk kap. 15 §§ 5—7 och till Tjufvabalk kap. 7 § 7, 1723 års förslag till Högmålabalk kap 15 §§ 5—7 samt 1729 års förslag till Missgärningsbalk kap. 8 §§ 1—3. Man lär dock hafva förutsatt, att arfstillträde åtminstone regelrätt skedde först efter process och dom, och att, sedan tillträdaren ej längre hade att fästa sin påstådda skyldskap med ed, kyrkoböcker och andra dokument i allmänhet måste läggas till grund för domen och endast i förfalskadt skick kunde bana obehörig person väg till arfvet; jfr Abrahamsson s. 332 och ofvan s. 141 not. 1. Saken är dess sannolikare, som straffklausulen i den nuvarande ÄB 14 § 2 först möter i 1692 års förslag till ÄB kap. 17 § 6, och i § 1 ibid. först bortfallit den ifrågavarande edsprestationen; jfr 1690 års förslag till ÄB kap. 17 §§ 1 och 7 samt ofvan s. 141 not. 1. Se för öfrigt Flintberg II s. 283—284. Man må dock äfven bemärka RB 14 § 8 och 17 § 18, jfrd med StrLgn 3 § 1 och 13 § 1.

[2]) Jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 § 1.

B. Undandöljande af egendom från bouppteckningen.

Har arfvinge, som uppgifvit arflåtarens bo till uppteckning, i afsikt att gagna sig själf eller skada öfriga bodelägare förtegat viss honom veterlig tillgång, har han förverkat sin andel däri, så framt på grund däraf egendomen ej blir i bouppteckningen intagen. Då arfvinge ej uppgifvit boet men bestridt boets vårdnad eller eljest haft någon dess egendom i sin besittning, gäller detsamma för hans del beträffande det af honom omhänderhafda.

Stadgandet har till förutsättning, att gärningsmannen icke ensam har rätt till det undandolda men andel däri, behandlar på sådant sätt ett visst slags bodrägt och åsyftar att låta de därigenom kränkta, samarfvingar och eventuellt andre bodelägare, njuta förmån af förverkandet, allt i mån af deras förut ägda andelar i det undandolda. Därmed är då också gifvet, hvilka målsäganderätten tillhör och i hvad omfång de hvar för sig äga att göra anspråk på det förverkade. [1])

[1]) ÄB 9 § 7, jfrd med StrLgn 22 §§ 1 och 20, UrfvLgn § 21, NJA 1885 s. 312 och 1904 s. 399, LgK 1818 ÄB 7 § 11, 1826 ÄB 6 § 10, LgB ÄB 6 § 11 samt Band II s. 406 not. 3, s. 414 not. 2 och s. 724 not. 1—2. Den i 1734 års lag ÄB 9 § 7 stadgade påföljden att af egna medel böta det undandoldas värde möter i svensk rätt redan i Telge stadga 1279 såsom ett straff för den, hvilken slog under sig något af en präst kvarlåtenskap och sålunda kränkte kyrkan i dess påstådda rätt att taga arf efter honom; se Liljegren, Diplom. Suec. I s. 566. Det ifrågavarande förverkandet har för öfrigt sitt ursprung i den romerska rätten och återfinnes äfven i främmande modern; se CC art. 792, BW art. 1110 och PCC art. 2079. — Främmande modern rätt har efter romerskt föredöme än vidare låtit arfvinges svikliga åtgärder med testamente medföra arfsrättens förlust och bland annat särskildt förbundit sådan med testamentets förfalskning, förstörande, skadande eller undertryckande; se nedan s. 187 not. 1. I betraktande däraf kunde det synas ligga nära att i ÄB 18 § 2 se ett svenskt stadgande af motsvarande innehåll. Samma lagrum skulle då ej allenast ålägga »närmaste arfvinge», som »hafver testamentet i sin gömmo och döljer det undan», att jämte skadestånd gifva »ut allt det gods, som han således sökt under sig draga», utan äfven frånkänna honom rätt att klandra testamentet på grund af bristande bevakning eller annan omständighet af beskaffenhet att föranleda dess ogiltighet. Enär han tagit sak på bak, skulle han sakna tillfälle att göra rättsliga invändningar mot testamentet och behandlas, såsom om han godkänt det. Särskilda frågor voro därefter, om vid testa-

3. Arflåtarens förordnande.

Genom testamente kan arflåtaren skilja arfvinge från hans rätt, dock att han därvid är inskränkt af stadgandena om äkta barns understödsrätt och bröstarfvinges laglott. Laglottsrätten utgör emellertid ej hinder eller är det i allt fall allenast i försvagad måtto, då på grund af barns gifte utan hänsyn till föräldrars och giftomans vilja skäl till dess arflösgörelse föreligger. I mån som aftal med afseende å kvarlåtenskap äga laga verkan, kommer åter alldeles icke i betraktande laglottsrätt och understödsrätt allenast för fall af fast egendoms bortskänkande.[1])

mentets förstörande och tvist om dess innehåll präsumtion skulle vara för sanningsenligheten i testamentstagarens uppgifter och mot arfvingen, och om förlusten af klanderrätt äfven skulle inbegripa förverkande af talerätt på laglott och lagbestämdt understöd i strid mot testamentets bestämmelser. Stadgandets ordalag och plats tala dock för en helt annan uttolkning. I motsats till hvad förhållandet är i den föregående paragrafen, förutsättes, att testamentstagaren möter hinder för att erhålla testamentet och kännedom därom, och att detta sker genom den närmaste arfvingen, som i denna sin egenskap tagit boet om hand och bemäktigat sig testamentet. Sedan genom testamentsvittnen eller i annan ordning förhållandet blifvit upplyst, har då arfvingen att utgifva det borttestamenterade och vid behof för dess fastställande tillhandahålla testamentet. Oberörda skulle sålunda vara stadgandena i ÄB 18 §§ 1 och 3 om bevakning, klander och kvarstad eller borgen af testamentstagaren för fall af testamentsklander. Däremot skulle stadgandet dölja ett förordnande om handlings framläggande på rättsägares yrkande. Fall af testamentes förstörelse eller obrukbargörande fölle åter icke omedelbart under lagrummet. Af det sagda följer emellertid också, att, då lagrummet stadgar böter till en tredjedel af det borttestamenterade eller såsom det heter »af testamentets värde», detta straff fortfarande kan finna tillämplighet, nämligen då hvarken § 1 eller § 2 mom. 4 i StrLgn kap. 22 visa sig användbara; jfr PrL till StrLgn § 3. Det stadgade skadeståndsansvaret afser väl åter närmast skada genom tidsuppehållet, men gäller naturligen jämväl annan: egendoms förfarande, kostnader för rättens utsökande m. m.; jfr Nehrman, Förel. 1752 s. 223—224. Förordnandet möter redan i Fslgn till ÄB 1690 kap. 24 § 2. Men hvarken den ursprungliga affattningen eller de i de senare förslagen vidtagna ändringarna däri lämna några bidrag till klargörande af dess mening. Medan bland annat fransk rätt i saken öfverensstämmer med svensk, låta det stora flertalet främmande rättssystem åtgärder af omhandlade natur medföra arfsförlust; jfr nedan s. 187 not. 1.

[1]) Jfr GB 6 §§ 1—4, KF $^{21}/_{12}$ 1857 §§ 1, 2 och 4, Band I s. 46 not. 6 — s. 48 not. 4 och s. 54 not. 5 — s. 55 not. 2 och III s. 83 not. 6 samt

I det af lagen erkända skälet till arflösgörelse ligger,

ofvan s. 7 not. 1—s. 10 not. 1. I anslutning till 1686 års testamentsstadga, som i p. 1 (Schmedeman s. 991) i allmänhet talade om »laglig arflös giörande orsak», uppräknade 1690 års förslag till ÄB i särskildt kap. (10 §§ 1—7) jämte barns gifte mot föräldrars vilja en mängd andra skäl för föräldrar att göra barn arflösa, nämligen dotters lägersmål, förgripelser mot föräldrarna till lif, kropp eller ära, underlåtenhet att bistå dem vid sjukdom, fattigdom och annan nöd, grofva missgärningars begående samt föraktligt sällskap och lefnadssätt m. m. d.; jfr redan VStL IV, I, 3, Ros. Lgfslgt ÄB 2 och Carl IX:s Lgfslg JB 39. Härtill slöto sig bestämmelser om arflösgörelsens form och sättet för dess återkallelse samt om pröfning af den angifna grunden för arflösgörelsen. Till mönster för den ifrågasatta lagstiftningen har omedelbart tjänat den justinianska Novella 115 rörande bak- och bröstarfvingars inbördes laglottsrätt. De smärre ändringarna i de romerska förordnandena hafva tydligen endast vidtagits i syfte att förkorta och allmängöra dem samt att undvika anstöt. Därigenom blefvo dock visserligen också det svenska förslagets föreskrifter ganska sväfvande, utan att dock mista sitt främmande tycke. De kvarstodo dock i hufvudsakligen orubbadt skick ännu i 1723 års förslag, sedan dock 1722 års ersatt föreskriften om barns gifte mot föräldrars vilja med en hänvisning till hvad, som därom stadgades i giftermålsbalken; jfr Fslgn till ÄB 1692 och 1694 kap. 10 §§ 1—7, 1713 kap. 16 §§ 1—7, 1717 kap. 11 §§ 1—7, 1722 kap. 10 §§ 1—7 och 1723 kap. 9 §§ 1—4 samt LgC Prot $^{28}/_{2}$, $^{11}/_{3}$ och $^{11}/_{4}$ 1690 och Svea HfRtts Påminn. kap. 10 hos Nilsson 2 s. 65—66, 82—83, 121 och 271—273. I nästföljande förslag af 1726 saknas åter helt och hållet det ifrågavarande kapitlet. Man hade funnit betänkligt att i det ifrågasatta omfånget låta föräldrar råda öfver arfvejord, hvilken ansågs böra mistas »mehra ex jure publico än af föräldrarnes godtycko;» jfr LgC Prot $^{13}/_{3}$ 1725 hos Nilsson 2 s. 219 och Band III s. 70 not. 1. Uteslutandet innebar alltså ett verkligt underkännande af arflösgörelse annat än på skäl och i omfång, som förmälas i nu gällande GB 6 §§ 1—3. Eljest var den af lagkommissionen från början afsedda lagstiftningen mycket vanlig såväl i medeltida germanska rättskällor som i sådana af senare ursprung. I mera eller mindre tidsenlig omarbetning gå för öfrigt de justinianska orsakerna till arflösgörelse igen äfven i modern rätt; se PCC art. 1875—1879, SCC art. 848—857, ÖGB §§ 767—772, SZG art. 477—479, ZGB §§ 976 och 977 och B. Ges. B. §§ 2333—2337, jfrda med Allg. Landr. II, 2 §§ 399—418, 431—433, 506—514 och 516 samt SGB §§ 2575 och 2576. Sedan, i motsats till LgK 1818 ÄB 11 § 1, LgK 1826 och LgB ÄB 10 § 1 uppgifvit att från testamentsfriheten undantaga arfvejord och allmänt gifvit den sin begränsning i en bröstarfvingars laglott, saknade de sålunda ej heller näraliggande föredömen, då de, vid sidan af arflösgörelse på grund af gifte utan vederbörligt samtycke, införde sådan i anledning af förgripelser mot bakarfvinges ära, kropp eller lif; se LgK 1826 ÄB 10 § 5 och LgB ÄB 10 § 5, jfrda med LgK 1815 GB 5 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 140 not. 1. Ej ens i förslagsform har däremot för svensk rätts del beaktats den redan i äldre romersk rätt förekommande exheredatio bona mente facta, d. v. s. arflös-

att testamentet ej kan afse ett framtida utan allenast ett redan ingånget gifte. [1])

4. Arfvingens afstående.

Intet står i vägen för att på ett bindande sätt afstå från ett redan utfallet arf och sätten äro flerfaldiga: testamentes godkännande eller försittande af tid för dess klandrande, öfverlåtelse, eftergifvande vid arfskifte eller i annan förlikningshandling etc. Det gäller blott, att afståendet sker i förhållande till den, som däraf skall draga förmån. På sådant sätt kan emellertid också räknas med ett uppträdande,

görelse allenast i syfte att hindra arfvets förstörelse genom den laglottsberättigade och under förordnanden, som bibehöllo honom vid att däraf njuta förmån; se däremot B. Ges. B. § 2338, ÖGB § 773, ZGB §§ 988—991, DAL § 28 och NAL § 37, jfrda med SZG art. 480, SGB § 2577 samt Allg. Landr. II, 2 §§ 419—430 och 515. Från svensk rätt skilja sig åter fransk holländsk och italiensk, därigenom att de alldeles icke känna arflösgörelse utan allenast orsaker till arfsrättens förlust; jfr CC art. 727, BW art. 885 och ICC art. 725. — Erinras må till sist, att af gammalt germansk och svensk rätt i påföljder likställt dotters lägersmål med ett hennes gifte utan laga samtycke och därmed äfven låtit det gälla såsom orsak till arflösgörelse, och att så varit förhållandet i svensk rätt ej allenast närmast före 1734 års lag utan äfven enligt tidigare förslag till dess giftermålsbalk. Än i denna dag skall ju för öfrigt enligt Adel. Priv. § 29 frälse kvinna, som låtit lägra sig, hafva förbrutit allt sitt fasta arf under nästa arfvingar. Föreskriften afser väl allenast arfvejord, men är eljest så till vida strängare än allmän lag, som den ej rör allenast arf efter föräldrar eller annan bakarfvinge i giftomans ställning utan hvarje arf, oafsedt om det redan förvärfvats eller är att vänta, och ej låter påföljden förfalla genom förlåtelse utan allenast genom gifte med lägersmannen samt ej blott gifver rätt till arflösgörelse, utan omedelbart har den stadgade förlusten till följd. Stadgandet, endast af intresse för frälseståndet, anses dock från dess egen sida såsom föråldradt och obrukbart samt äger därför ej heller annat värde än kulturhistoriskt; jfr MELL GB 3, ChLL och StLgn GB 3 pr., Carl IX:s Lgfslg GB 2, Ros. Lgfslgt GB 3, Fslgn till GB 1690 kap. 3 § 1 och 1692, 1694, 1713 och 1723 kap. 4 § 1, LgC Prot $^{11}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 83, UMF I s. 57—62 samt Wachtmeister s. 222—224. Det sagda äger också sin tillämplighet beträffande den lösningsrätt, som enligt Adel. Priv. § 29 frälse kvinnas närmaste skyldemän hade till hennes »sätesgods» vid ett hennes ofrälse gifte, och den förlust i gods och arf, hvilken enligt tidigare författningar hon i sådan händelse var till deras förmån underkastad; jfr Carl IX:s Lgfslg GB 3, Adel. Priv. $^{7}/_{5}$ 1622 § 4 och KSt $^{7}/_{3}$ 1665 hos Schmedeman s. 217 och 426 samt UMF I s. 233—236.

[1]) GB 6 §§ 1—3; jfr B. Ges. B. § 2336 mom. 2.

som tyst angifver afsikten att uppgifva sin arfsrätt. Man bör dock visserligen icke vara alltför snar att antaga sådan afsikt. Särskildt kan icke af den omständighet, att i visst annat afseende lagen förbundit rättslig verkan med arfvinges underlåtenhet att utöfva sin rätt, dragas den slutsats, att dylik underlåtenhet också innebär ett oåterkalleligt uppgifvande af arfsanspråk till förmån för andra arfvingar. Arfvingar emellan är dock det regelrätta sättet för tyst afstående af arfsrätt att låta den med afseende därå stadgade präskriptionen inträda. [1])

Urarfvagörelse innebär äfven så till vida ett afstående från arfsrätt, som, därest arfvinge till borgenärerna afträder dödsboet och det tillträdes af andra, dessa äga att för sig behålla hvad de på inställelsedagen i konkursen kända tillgångarna må komma att förete af öfverskott efter gäldens betalning. Såsom synes, länder urarfvagörelse allenast under vissa förutsättningar till minskning i arfvinges rätt. Härtill kommer, att de, som tillträdt boet, ej äga att åtnjuta sagda förmån i förhållande till de arfvingar, som på nämnda inställelsedag voro omyndiga eller af laga förfall hindrade att då eller tidigare bevaka sin rätt. [2])

5. Arfsrättspräskription.

Chydenius, Om arfsbevakning och arfstvist I—IV i FJFT 1904 s. 135—149.

Lindblad, Om präskription enligt Sveriges lag (1843) s. 86—87.

För att arfvinge i denna sin egenskap må komma till sin rätt, har han att inom viss tid — allt efter omständigheterna olika till längd och begynnelsepunkt — göra rätten gällande, vid äfventyr att hvem som helst annan, hvilken satt sig i besittning af arfvet eller särskild därtill hörande egendom, kan mot honom åberopa präskription och sålunda förhindra en rättslig pröfning af hans talan och anspråk. I

[1]) Jfr ÄB 12 § 11, 13 § 1 och 15 §§ 1—7, UrfvLgn § 20 samt ofvan s. 24 not. 1—2 och nedan s. 156 not. 1 och s. 164 not. 4. Se beträffande afstående i arflåtarens lifstid Band II s. 777 not. 1—3.

[2]) Jfr UrfvLgn § 28 och Band II s. 685 not. 3 — s. 687 not. 6. — Ännu ett sätt att afstå från arfsrätt har förut varit underlåtenhet att taga

denna ordning kunna sålunda ej allenast innehafvare med tvistiga eller sämre anspråk på arfvet bibehålla sig däri gent

arflåtare och hans egendom under sin vård, då på grund af ålder eller sjukdom han ej längre mäktade att själf sköta sig och sitt gods. Historiskt stående i sammanhang med senare tiders undantagskontrakt och allmänna fattigvård, har från början försörjningsförhållande af ifrågavarande natur för skyddslingen inneburit en försämring i rättsläge och för vårdaren ett universalfång med däraf följande målsmanskap för person och egendom. Försörjningstagaren finnes kallad gäfträl och i dråpsböter ej skattad högre än kringdrifvande tiggare; försörjningsgifvaren öfvertog hans egendom såsom sin och företrädde honom inför rätta; och själfva rättsförhållandet betecknades såsom flädföring, d. v. s. att taga hus och hem hos annan; jfr ÖGL ÄB 11 och 12 § 1 och DrB 17 § 2 och 18 pr., UL KpmB 3 § 3, SmL KpmB 3 § 1 samt VGL I JB 3 § 1, II JB 5 och Add. 11 § 10. För öfrigt innehålla rättsböckerna skiftande bestämmelser i ämnet. Ett tillbakavisande af obehöriga afvikelser från gammal rättssed har man väl att se i dem, som fritogo bofast man och kvinna från att flädföras mot sin vilja (VGL I JB 3 § 1 och II JB 5), och i dem, som ålade dem, som ville flädföra sig, att i saken först vända sig till sina barn och eventuellt andra sina närmaste arfvingar samt att för hvarje fall hålla sig inom släkten; jfr VGL II Add. 11 § 10 samt ÖGL ÄB 11 och 12 pr. För ändamålet skulle anbud ske inför församlingen vid kyrka (WmL I GB 16 § 1 och HL JB 15) eller, såsom merändels finnes föreskrifvet, å tinget (VGL II Add. 11 § 10, UL JB 21, SmL JB 17, HL JB 15, WmL II JB 17, MELL EghnB 34 pr., ChLL JB 31 pr., Ros. Lgfslgt JB 29 och Carl IX:s Lgfslg JB 39). Dessutom voro gifna närmare föreskrifter om arfvingarnes bestridande af försörjningen hemma hos sig: ordningen dem emellan, storleken af vederlag ur försörjningstagarens egendom, delning af hans återstående egendom vid frånfället och tillförsäkran af rätt att däri deltaga äfven åt sådana närmaste arfvingar, som undandragit sig att medverka vid försörjningen; se UL JB 21, SmL JB 17, WmL II JB 17, MELL EghnB 34, ChLL JB 31 och Ros. Lgfslgt JB 29, jfrda med StLgn JB 15 pr. och Carl IX:s Lgfslg JB 39. Det var sålunda ej här längre fråga om ett försörjningsaftal på vinst och förlust, ehuru sådant visserligen alltjämt kunde slutas efter uppgörelse arfvingar emellan; se Silfverstolpe, Sv. Diplom. II s. 695 ($^{29}/_{9}$ 1413). För öfrigt var omhändertagande af orkeslös fader eller moder en förpliktelse utan villkor af någon deras ägda egendom eller begränsning till dess värde; jfr UL JB 21, SmL JB 17, WmL II JB 17, MELL EghnB 34 § 1 och ChLL JB 31 § 3. Ja förpliktelsen finnes stundom utsträckt att ytterligare gälla än syskon (Carl IX:s Lgfslg JB 39) och än arfvingar i allmänhet (StLgn JB 15 § 1 och Ros. Lgfslgt JB 29). Den, som brast i försörjningsskyldigheten, hade åter regelrätt att år från år i böter utgifva ett belopp, som enligt vederbörande rättsbok utgjorde laga årsunderhåll; jfr UL JB 21, SmL JB 17, WmL II JB 17, MELL EghnB 34 § 1, StLgn JB 15 pr., ChLL JB 31 § 3 och Ros. Lgfslgt JB 29. Man kan förstå, att dessa närmare bestämmelser om arfvingars fullgörande af försörjningsplikt och ersättningsrätt icke så mycket afsågo att ordna den äl-

emot honom, utan så äfven ske af den, som på grund af bristande arfsrätt eller dess förverkande icke hafva någon

dre flädföringen som att göra ett slut därpå; jfr VStL IV, I, 26, som tillerkände försörjningsgifvare ersättningsrätt för kostnader på frände, allenast om denne dog utan barn. Flädföringen måste ju ock, isynnerhet oskylde emellan, hafva på grund af det därmed förbundna samboendet haft verkningar af föga önskvärd natur; jfr UplLgmbk s. 6 (1490). VGL II JB 5 fordrade ock, att redan det första anbudet till arfvingarne skulle föregås af lagmans eller häradshöfdinges tillåtelse, medan ÖGL ÄB 12 § 1, i sammanhang med sitt förbud mot gäfträldom, förordnade, att, om arfvingar ej velat sluta erbjudet försörjningsaftal och oskyld gjort det i deras ställe, vid försörjningstagarens död arfvingarna dock ägde att taga arf efter honom, så framt de ersatte försörjningsgifvarens arbete på jorden och därutöfver underhållet med visst lagbestämdt belopp för hvart år, allt under afdrag för den afkastning, som försörjningsgifvaren uppburit. Alltså samma grundsatser, som då, efter hvad ofvan skildrats, arfvingarna själfva bestridt försörjningen. Ett steg längre gingo senare rättsböcker, då de helt och hållet förbjödo egendoms öfverlåtelse till andra än arfvingar mot försörjnings erhållande; jfr MELL EghnB 34 § 2, ChLL JB 31 § 4, Ros. Lgfslgt JB 29 och UplLgmbk s. 29 (1490). Detta betecknade ett underkännande af åtskilliga äldre rättsböckers uttryckliga tillåtelse att för försörjnings vinnande erbjuda sin egendom åt oskylda, då arfvingarne ej velat beakta föregående anbud till dem; jfr ÖGL ÄB 12 pr., WmL I GB 16 § 1, II JB 17 och HL JB 15, hvilken sistnämnda lagbok dock vid en arfvingens första vägran endast gaf rätt att sälja till »þriggiæ aræ föþæ.» Förutsättningarna för ett förbudets genomförbarhet skulle hafva legat i förenämnda lagstiftning om fränders inbördes försörjningsplikt mot och utan vederlag. Emellertid har samma lagstiftning nog icke visat sig förslå för ändamålet och, särskildt i sin utsträckning till aflägsnare fränder, ej heller blifvit iaktagen. Skäl för antagandena lämna StLgn JB 15 § 1, som, så framt barn ej togo sig an sina sjuka och vanföra föräldrar, tillät dessa att i saken fritt aftala med andra sina arfvingar och eventuellt oskylda samt för detta senare fall uttryckligen frånkände arfvingarne rätt att i framtiden göra några anspråk på egendomen gällande, och Carl IX:s Lgfslg JB 39, hvilken, om en vårdnadsbehöfvandes arfvingar ej ville ingå försörjningsaftal med honom, gaf honom rätt att år från år sälja så mycket af sitt gods, som för årets utgifter vore af nöden, men, där barn alltjämt tredskades i att ej uppfylla sin försörjningsplikt mot utarmad fader eller moder, förordnade: »och Konunger ägher then som så fattigh är i Hospitalet födhe gifue». Det var på detta sätt, som närvarande tiders allmänna fattigvård anslöt sig till arfvingars försörjningsskyldighet och såsom en densamma fullständigande anordning trädde i stället för den gamla flädföringen. Minnen af den allmänna hospitals- och fattigvårdens ursprungliga förhållande till arfvingarnes understödsplikt och vederlagsrätt för bestridande af försörjning utgöra långt fram i tiden vederbörande författningars ålägganden för hospital, fattighus och fattigvårdssamhällen att ej mottaga någon till full försörjning under den därmed förbundna arfs- och hemfallsrätten,

som helst rätt till egendomen.[1]) En annan sak är, att de senare hafva att vika för dem, som ej gått miste om sin arfsrätt, och förty, om ej för annan, städse för laga innehafvare af danaarfsrätt, hvilken endast kan förloras genom afstående.[2])

Enligt gammal häfd talas i alla de åsyftade fallen om präskription, fastän i två af dem det ej stadgats präskriptionsutan präklusionsfrister. Tiden löper nämligen vid dem först från ett i saken lämnadt meddelande, som i sig innebär en särskild anmaning till vederbörande att bevaka sin rätt.[3])

A. Åtgärder till präskriptionens förekommande.

För flertalet fall utmärker lagen hvad, som hindrar präskriptions inträde, endast därmed, att arfvingen »kommer».[4])

utan att hafva förvissat sig, att fränder ej ville taga honom i sin vård; jfr KSt $^{28}/_{2}$ 1642 art. 4 hos Stiernman, Comm. II s. 329, KyrkL 28 § 13 och KB $^{13}/_{3}$ 1751 hos Jusleen s. 291. Om hospitals- och fattigvårdens sammanhang med flädföringen erinrar åter samma arfs- och hemfallsrätt. Förmedlande mellan flädföringen och hospitals- och fattigförsörjningen står åter historiskt klosterinträdet; jfr UL KkB 24 pr., Liljegren Diplom. Suec. IV s. 640 ($^{8}/_{12}$ 1338) och nedan under tredje titeln andra kapitlet. Tilläggas må, att den skildrade lagstiftningen mot flädföring hos andra än arfvingar hade till hufvudsakligt syfte att åt släkten bevara arfvejorden, och att i de äldre rättsböckerna ej heller tal var om annat än försörjningsaftal under öfverlåtelse af fast egendom och dess gående i betalning för försörjning; se ock UplLgmbk s. 6, 28 och 29 (1490), hvarmed likväl må jämföras MELL EghnB 34 pr., ChLL JB 31 pr., StLgn JB 15 pr. och Ros. Lgfslgt JB 29. Detta går äfven igen i senare hospitals- och fattigvårdsförfattningar, nämligen på det sätt, att det förbehållits släkten dess bördsrätt till arfvejord, som blef föremål för nyssnämnda allmänna arfs- och hemfallsrätt; jfr KSt $^{28}/_{2}$ 1642 art. 4 hos Stiernman Comm. II s. 329, KyrkL 28 § 13, KB $^{13}/_{3}$ 1751 hos Jusleen s. 291 och KSt $^{5}/_{3}$ 1858 § 12. Se i ämnet för öfrigt Band III s. 70 not. 1 och IV s. 396 not. 3 samt ofvan s. 11 not. 1 och s. 22 not. 1 och nedan s. 187 not. 1 och under tredje titeln första kapitlet.

[1]) Se beträffande testamentstagare KD $^{28}/_{1}$ 1803 i BLgs I s. 87, SJA XXX s. 79 och NJA 1889 s. 234, beträffande samarfva NJA 1894 s. 637, jfrd med NT 1870 s. 214, och beträffande fjärmare skylde arfvingar KD $^{18}/_{12}$ 1838 i BHdb 1883 s. 129.

[2]) Jfr ÄB 14 § 2 och 15 §§ 1—7, NJA 1899 s. 522 samt ofvan s. 141 not. 1 och nedan under tredje titeln första kapitlet; se ock för äldre tid KB $^{13}/_{7}$ 1691 hos Schmedeman s. 1309.

[3]) ÄB 15 §§ 4 och 5.

[4]) ÄB 15 §§ 2—6; se dock äfven ÄB 15 §§ 2 och 5, som omväxlingsvis begagna uttrycken »lagligen bevakar» och »bevakar». Frasen

Däri ligger då, att han på ett eller annat vis ger till känna sin vilja att tillträda arfvet. Ett sätt är att instämma dess innehafvare under yrkande att på grund af den påstådda arfsrätten utbekomma detsamma. Härvid spelar ingen roll, om innehafvaren besitter för egen eller annans räkning eller ock endast har att bestrida arfvets vårdande, i afvaktan på att rätter arfvinge uppträder och styrker sin rätt. Tillräcklig är åter icke vindikationstalan på viss arfvets beståndsdel gent emot en eller annan, som genom singularfång från en arfvets innehafvare eller eljest fått densamma i sin hand. Å andra sidan är ej sakens instämmande af nöden. Arfvingen kan infinna sig på det sätt, att han själf eller genom ombud formlöst omhändertager arfvet utan någon förmedlan eller dom af myndighet. Sitter härvid annan förut i arfvet af en eller annan orsak, lär tillträdet komma att stå i sammanhang med en öfverlåtelse af besittningen och föregås af en arfsanspråkens enskilda pröfning. Detta är dock något tillfälligt. Af lika verkan med arfvets omhändertagande är för öfrigt annat uppträdande såsom arfvinge — exempelvis befattningstagande med boet i allmänhet, boupptecknings eller skifte samt begäran hos boets vårdare att förskottsvis få uppbära något på arf eller arfslott. Men afbrott i präskription kan åstadkommas äfven utan inställelse af hittills beskrifven natur. Arfvingen kan nämligen också bevara sin rätt genom en anmälan, utvisande hans önskan att begagna sin arfsrätt. Vikt ligger endast därpå, att anmälan kan antagas hafva utgått från honom, och att den skett på behörigt ställe. Härutinnan har arfvingen åter val mellan boets laga vårdare eller annan dess innehafvare, arfvingar med rätt närmast efter honom till arfslotten eller andra, hvilka såsom danaarfsberättigade och testamentstagare hafva anspråk som ej rättsligen låta sig förlikas med hans egna, och den domstol, hvarunder dödsboet lyder i arfsafseende, eller den, som äger att

»lagligen bevakar» möter först i Fslgn till ÄB 1692 kap. 9 § 1. Ordet »kommer» finnes åter på samma sätt som i nu gällande lagtext användt ej allenast i samtliga de 1734 års lag förberedande förslagen utan äfven i de gamla danaarfsreglerna, som endast rörde kvarlåtenskap efter utlänning och efter inlänning med okänd arfvinge; jfr VGL I ÄB 14 pr., II ÄB 17 och 18, ÖGL ÄB 22 och 23 pr., UL MB 8 § 1, SmL MB 22 § 3, WmL I GB 17, II MB 8 § 1, HL MB 5 § 1, MELL ÄB 21, ChLL ÄB 23 och StLgn ÄB 18 pr. och § 2 samt ofvan s. 141 not. 1.

å sådan domstols vägnar mottaga skriftliga handlingar — för underrätt på landet domhafvanden och för underrätt i stad regelrätt dess ordförande. För fall af saks anläggning förebygges sålunda också präskription redan genom stämnings uttagande inom den ifrågavarande tiden och fordras ej ytterligare delgifning därinom. En gång afbruten, löper ej heller vidare präskriptionstid, och tarfvas därför ej heller ytterligare åtgärder för arfsrättens bibehållande, exempelvis icke efter stämnings uttagande dess fullföljd genom delgifning och utförande till slutlig dom.[1]) Med lika verkan som

[1]) Jfr ÄB 9 § 1, 12 § 1, 14 §§ 1 och 2 och 15 §§ 3 och 5, UrfvLgn § 20, BLgn § 4, KkLgn § 142, KF 24/9 1861 §§ 1—3 samt nedan s. 167 not. 1; se ock NJA 1879 s. 237, där, sedan änka och barn skiftat kvarlåtenskap samt barnen aflidit och änkan gift om sig, arfsanspråk, som mot henne och hennes andre man trettio år efter den förste mannens frånfälle framställdes af ett dennes utom äktenskap aflade äkta barn, förklarades opräskriberade, fastän käranden, hvilken räknades för okänd arfvinge men i sin okunnighet om sin börd ansågs hafva haft laga förfall för sitt dröjsmål med arfsrättens påstående, väl inom ett år efter vunnen kännedom om skyldskapen instämt saken men till orätt domstol och först efter samma tids utgång anhängiggjort den vid laga forum. LgK 1818 ÄB 3 §§ 4 och 5 samt 1826 ÄB 3 §§ 4—7 angåfvo såsom bevakningsåtgärder, dels att arfvingen »kommer», och dels att han »ställer — — för sig ombud», men talade äfven om arfsrättens förlust, därigenom att arfvingen ej »i rätt tid sig anmält.» Alltså redan ett fullständigande af den nuvarande lagtexten, om än delvis mångtydigt. LgB ÄB 3 §§ 1, 2 och 4 var än mera utförlig. För normalfall, nämligen då arfvingen var känd och vistades på känd ort samt därför präskriptionstid löpte från hans undfående af rättens meddelande om arffallet, hade han att »gifwa sig an» inom samma tid »antingen i boet eller hos den, som arfvet i wård hafver, eller ock hos den Rätt, som kungörelsen utfärdat, eller hos domaren å landet eller Rättens ordförande i stad.» I händelse af kungörelse genom tidningarna — enligt såväl LgK som LgB förekommande med afseende å såväl känd arfvinge med okänd vistelseort som okänd arfvinge — förband LgB afbrott i präskription allenast med anmälan hos ofvan angifna myndigheter. Den senare bestämmelsen hade synts LgB vara gagnelig i rättssäkerhetens intresse och den förra åter endast vara ett närmare bestämmande af innehållet i det gamla uttrycket »kommer»; jfr LgB ÄB Mot. s. 24. Günther, som i en sin skiljaktighet förordade bibehållandet af föreskrifterna hos LgK, var i det senare afseendet fullt ense med LgBns öfriga medlemmar och afsåg sålunda ej heller någon ändring i dess regler för normalfall, men ville låta reglerna såsom förut gälla för all arfspräskription samt såg i ett närmare bestämmande af sätten för dess afbrytande allenast risker af ofullständighet och ett den närmaste arfvingens däraf följande förfördelande; jfr LgB ÄB Prot. s. 34—36. Inom LgK och LgB har man dock sålunda varit fullt ense i att

arfvinge uppträda hans laga ställföreträdare och rättsinnehafvare såsom målsman, dödsbodelägare och konkursbo.[1])

För särskilda fall gälla dock särskilda regler, än till lindring i arfvingens villkor och än till deras skärpande.

I fråga om okänd inländsk arfvinge har sålunda präskriptionstiden förklarats skola upphöra att löpa, ej blott om han själf »kommer», utan äfven om det »kommer — — bud af honom eller viss kunskap hvar han är.» Med uttrycket »kommer — — bud af honom» får anses åsyftadt, att arfvingen på ett eller annat sätt låter höra af sig genom meddelanden, som ej hafva sammanhang med arfvet eller dock ej klargöra frågan, huruvida han vill tillträda det eller afstå därifrån. Af meddelandena lär regelrätt vistelseorten också

---

uttlägga lagens »kommer» såsom en hos laga myndighet, rättsintressent eller en dess ställföreträdare verkställd anmälan af arfsanspråket vare sig i egen person eller genom laga målsman eller fullmäktig. Härmed vare icke förnekadt, att, om än denna tydning är välgrundad äfven för tider långt före 1734 års lag, det ifrågavarande uttrycket från början säkerligen inneburit ett kraf på personlig inställelse; jfr 1436 års privilegier för Stockholms stad hos Flintberg II s. 286, hvilka dock medgåfvo inställelse genom ombud. Man må särskildt erinra sig, huru fordom utrikes vistelse ansågs oförenlig med arfsrätt i riket och förfoganden öfver egendom därstädes. För att enligt VGL I ÄB 14 pr. och II ÄB 17 präskriptionstid skulle löpa mot arfstalan på utlännings kvarlåtenskap var ock förutsättning: »ær eig þen skildasti hos.» Med andra ord: frågor om präskription och danaarf uppstodo icke, då arfvingarne voro på platsen. Hvad åter angår arfvingars besittningstagande af kvarlåtenskapen, har visserligen den uppfattningen, att det allmänt borde äga rum efter dom och ej af egen makt, äfven gifvit sig till känna i svensk rätt. Mindre vikt ligger kanske på Rålambs härpå lydande uttalanden (s. 323). Ty däri behöfver blott ses ett särskildt bevis, huru 1600-talets svenske rättslärde och ej minst Rålamb läto sig behärskas af romersk rätt i sina utläggningar af den svenska. Men uttalandet får sitt särskilda intresse, om man sammanställer det med lagkommissionens ursprungliga afsikt att i ett kapitel sammanföra bestämmelserna om arfstvist och präskription af inländska arfvingars anspråk samt hvad ofvan s. 141 not. 1 för öfrigt anmärkts rörande deras förslag om tillträde, häfd och vindikation af arf. Djupa spår har ifrågavarande uppfattning likväl icke lämnat efter sig i vår rätt. Att döma af tidigare rättskällors innehåll, har i lagstiftningen förr liksom nu rådt grundsatsen, att arf tillträddes formlöst, och att myndighet endast tog befattning med arfsutredning vid uppstående tvist om kvarlåtenskapen; jfr ofvan s. 34 not. 1, s. 111 not. 1, s. 141 not. 1 — s. 146 not. 1, s. 151 not. 2 och s. 154 not. 4 samt nedan s. 158 not. 1—s. 159 not. 2.

[1]) Jfr ofvan s. 156 not. 1 och nedan s. 186 not. 2.

framgå. Men det är ej af nöden. Tvärtom är åter förhållandet, så framt i annan än nyss beskrifna ordning kunskap vinnes om hans tillvaro, exempelvis genom andras vittnesbörd. Det skall då hafva upplysts, »hvar han är.» I båda händelserna skola för öfrigt dels, såsom för det senare fallet särskildt erinrats, bevisfakta i de omhandlade afseendena vara klara, dels desamma inom präskriptionstiden hafva blifvit bekanta för personer i ställning att, efter hvad ofvan sagts, mottaga delgifning af önskan att tillträda arf, och dels anledningar finnas att antaga, att den bortavarande är arfvinge eller kan komma att tillägga sig sådan egenskap. Själfva verkan af präskriptionens afbrytande är för de afhandlade två händelserna för öfrigt den, att väl de beträffande okänd inländsk arfvinge gifna präskriptionsstadgandena träda ur tillämplighet men däremot fråga uppstår om användning af dem, som röra känd sådan arfvinge. Af omständigheterna beror därpå, huruvida man härvid är anvisad på lagrummet om arfvinge med känd eller om arfvinge med okänd vistelseort. [1])

[1]) Äfven frasen »kommer ej bud af honom eller viss kunskap hvar han är» har för det omhandlade fallet gammal häfd för sig; jfr ÖGL ÄB 23 pr., MELL ÄB 21 § 1, ChLL ÄB 23 § 1 och StLgn ÄB 18 § 2. Än vidare gäller emellertid också här, att bestämningarna ej passa rätt samman med de närvarande förhållandena. De torde nämligen från början närmast hafva valts med tanke på personer, hvilka, om de lefvat vid den aflidnes död, ostridigt voro hans arfvingar men länge varit borta och på grund af sin ålder eller andra omständigheter måste anses hafva dessförinnan själfva upphört att lefva; jfr ännu Dom $^{6}/_{4}$ 1655 (Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 737—738), där förordnades, att arf, som tillfallit förment död, skulle stånda natt och år. Dylika personer falla dock nu mera in under ÄB 15 § 5, så framt de icke dödförklarats; jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 81 not. 1—s. 82 not. 1. För afbrott i den genom ÄB 15 § 6 stadgade präskriptionstiden är emellertid sålunda af nöden, att, då det ej sker genom personens anmälan af arfsanspråk utan allenast på här afhandlade sätt, »bud» eller »kunskap» skola föranleda antagandet om arfsanspråk i hans person. LgK 1818 ÄB 3 § 5 och 1826 ÄB 3 § 6 samt LgB ÄB 3 § 4 påbjödo i förevarande fall offentlig kungörelse och läto den från dess fullbordan löpande präskriptionstiden afbrytas allenast genom vederbörandes anmälan af arfsanspråk; jfr ofvan s. 156 not. 1. Då i svensk rätt man på sätt, som skett genom KF $^{30}/_{5}$ 1835 för fall af kända arfvingar med okända vistelseorter och, efter hvad nyss anmärkts, ytterligare föreslagits beträffande okända arfvingar, begagnat sig af offentlig stämning för att klargöra arfsförhållandena, har man säkerligen närmast hämtat sina ingifvelser från Allg. Landr. I, 9 §§ 460—499 samt II, 16 §§ 24 och 27. Därstädes var dock

Kan »kommer» i mening af påstådt arfstillträde för okänd inländsk arfvinges del ersättas med annat, räcker tvärtom nämnda åtgärd icke i och för sig, då det gäller arfsrätt för utländska bröstarfvingar från land, där svensk medborgare ej njuter arf, eller den retroaktiva arfsrätt, som enligt lagen tillkommer utflyttade föräldrars medförda omyndiga barn. Inom präskriptionstiderna hafva nämligen de förre att ställa borgen för bosättning och de senare åter att verkställa inflyttning. Åtgärderna lända åter icke till befrielse från anmälningsskyldigheten. Borgens ställande har förutsatts inbegripa en anmälan och inflyttningen stå i sammanhang med arfstalans anställande. [1])

För att arfvinge med hemland, hvarest svensk man njuter arf, må få taga sådant i riket, göres än vidare till villkor, att »han ej» allenast »kommer — inom natt och år», utan äfven »med fulla skäl visar, att han är rätter arfvinge.» Bevisskyldigheten skall dock icke fullgöras inom året och är ej heller annan än den, som åligger hvar och en, hvilken kräfver arf. Ett minne af en äldre tids lagstiftning, har stadgandet därom för närvarande tid betydelse endast såsom en erinran, att den, som gör gällande arfsanspråk i landet utan att förut därstädes hafva haft sitt uppehåll, bör, enär han därför måste vara okänd till person och lefnadsförhållanden, från vederbörande utrikes orter anskaffa och framlägga handlingar till full upplysning om den påstådda skyldskapens förefintlighet och art. [2])

---

den utfärdade stämningen icke präklusorisk, lika litet som så i allmänhet är händelsen med den, som förekommer i gällande främmande rätt; jfr B. Ges. B. §§ 1964 och 1965, CC art. 770—773, ZGB § 929, SZG art. 555 och dansk skiftelov 30/11 1874 § 21 samt ofvan s. 24 not. 2 och nedan s. 166 not. 2—s. 171 not. 1 och s. 196 not. 1.

[1]) Jfr ofvan s. 89 not. 3—s. 91 not. 3 och s. 111 not. 1—s. 116 not. 2.

[2]) ÄB 15 § 2, jfrd med ÄB 14 § 1 och nedan s. 191 not. 1—4. — Då åt stadgandet om utländsk arfvinges bevisskyldighet ej inrymts en plats jämväl i ÄB 15 § 1, beror detta antagligen därpå, att de i detta senare lagrum omförmälda bröstarfvingarna förutsatts ofta nog hafva födts och uppvuxit i landet samt svårigheter därför icke möta för att utreda skyldskapsförhållandena med härstädes tillgängliga bevismedel; jfr ofvan s. 91 not. 5. Frasen i ÄB 15 § 2 »och med fulla skäl visar» har för öfrigt gamla anor i sin användning beträffande utländska arfkräfvare. Den har blott på visst sätt afstympats. Ursprungligen hette det, att han skulle styrka sin rätt »mæþ brewm ælla fullum skiælum»; jfr ÖGL, ÄB 22, UL, MB 8 § 1.

Vid tvist har den, mot hvilken arfsrättspräskription reses, att styrka sig hafva inom laga tid vidtagit erforderliga

WmL II MB 8 § 1, MELL ÄB 21 pr., ChLL ÄB 23 pr., StLgn ÄB 18 pr., Carl IX:s Lgfslg ÄB 28 och Ros. Lgfslgt ÄB 20. Bref utmärkte här intyg af laga myndigheter på arfkräfvarens hemort, att han verkligen var arfvinge, och, enär fråga var om arf efter utlänning allena, arfvinge efter lagarne i dennes hemland. Till sakens belysande må anföras hvad Birger Jarls privilegiebref $^{15}/_{8}$ 1256—1260 till Lybecks borgmästare och råd innehöll i ämnet: »Et si postmodum infra annum et noctem legitimus heres advenerit, literas vestras secum deferens, per quas constare possit, quis sit heres, res predictas integraliter obtinebit» (Rydberg I s. 214); jfr privilegierna för Hamburg $^{20}/_{7}$ 1261 (ibid. s. 217) och ofvan s. 91 not. 5. Det har ock bevarats ett flertal dylika bref, utställda af svensk stads borgmästare och råd till främmande stads ellar tvärtom; se Liljegren, Diplom. Suec. V s. 24 ($^{21}/_{3}$ 1341 från Visby till Lybeck), 61 ($^{24}/_{8}$ 1341 dito i samma sak) och 666 ($^{16}/_{5}$ 1347 från Visby till Danzig) samt Silfverstolpe, Sv. Diplom. II s. 393 ($^{8}/_{6}$ 1411 från Stockholm till Reval), III s. 22 ($^{14}/_{4}$ 1415 från Vesterås till Reval) och 604 ($^{28}/_{9}$ 1420 från Visby till Reval) och IV s. 31 ($^{22}/_{7}$ 1401 från Danzig till Ystad), 169 ($^{2}/_{5}$ 1405 från Åbo till Danzig), 217 ($^{14}/_{8}$ 1406 från Danzig till Åhus) och 218 ($^{27}/_{8}$ 1406 från Danzig till Visby), jfrda med Liljegren, Diplom. Suec. V s. 522 ($^{9}/_{1}$ 1346 från Sandenhorst till Lybeck). Bref af ifrågavarande art (af Lybecks borgmästare och råd) omförmäles för öfrigt ännu i Domar $^{9}/_{3}$ och $^{16}/_{10}$ 1689 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 729—732 v. Fastän det förekommer exempel på att i brefvet endast bestyrkts vederbörandes egenskap af närmaste arfvinge, synes det hafva ansetts böra därutinnan lämna närmare uppgifter. Ofta nog åberopade sig också det råd, som utställt brefvet, på vittnesmål inför detsamma rörande arfsrättsförhållandena och lät till sin säkerhet vissa enskilda borgare afgifva garantiförbindelser i saken; jfr Silfverstolpe, Sv. Diplom. VI s. 200 ($^{3}/_{2}$ 1406) och 207 ($^{12}/_{3}$ 1406). Vanligen öfverlämnades brefvet till arfvingen för att därmed vid personlig inställelse styrka sin rätt inför brefvets adressater. Men såväl af urkunder som af meddelade privilegier framgår, att bref kunde utfärdas för och inställelse ske genom annan. Sålunda uppträdde ej blott förmyndare för myndling och äkta man för hustru, utan företräddes stundom arfvingen redan den tiden af fullmäktig. Arfskraf kunde ock äga rum på grund af öfverlåtelse från arfvinges sida; se Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 224 ($^{26}/_{9}$ 1350 från Malmö till Rostock), jfrd med s. 225 ibid. ($^{13}/_{10}$ 1350). Till formen voro åter brefven anbefallningar att förhjälpa innehafvarne till att utfå sin eller sina hufvudmäns rätt. För öfrigt utfärdades stundom detta slags anbefallningsbref äfven af andra än borgmästare och råd i städerna samt därjämte också till understödjande af arfskraf inom landet; se Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 257 ($^{28}/_{12}$ 1350 svensk kyrkoherde jämte åtskilliga socknebor till fogde och borgmästare i Reval), SRAPB I s. 581 ($^{11}/_{11}$ 1375 svensk biskop jämte några riddare och svenner inom landet) samt Silfverstolpe, Sv. Diplom. II s. 156 ($^{21}/_{8}$ 1409 svensk biskop till borgmästare och råd i Reval) och III s. 481 ($^{16}/_{7}$ 1419 konungens fogde inom landet) och 618 ($^{16}/_{11}$ 1420 kyrkoherde jämte

åtgärder för sin rätts bevarande. Det består icke särskilda föreskrifter i syfte att för honom underlätta denna hans bevisskyldighet. [1])

Af det föregående följer till sist, att alldeles ingen

---

andra inom landet). I de två sista fallen hade dock brefven närmast karakteren af vittnesintyg; jfr beträffande allmänna intyg om personers arfsrätt Liljegren, Diplom. Suec. II s. 143 (1073) samt Silfverstolpe, Sv. Diplom. II s. 75 ($^{13}/_{12}$ 1408), 223 ($^{7}/_{11}$ 1409), 661 ($^{29}/_{6}$ 1413), 672 ($^{9}/_{7}$ 1413) och 759 ($^{20}/_{1}$ 1414) och III s. 5 ($^{26}/_{1}$ 1415). Af Gustaf Wasa finnas äfven anbefallningsbref rörande arf inom landet. Men de äro åter konungsliga befallningar att efter meddelade anvisningar låta person njuta arfsrätt eller för ändamålet anställa ransakan; jfr Diplom. Dalek. II s. 279 ($^{20}/_{9}$ 1544) och 294 ($^{4}/_{3}$ 1545). För att återgå till medeltida förhållanden, visa eljest de ofvan s. 91 not. 5 anmärkta privilegierna för vissa främmande handelsstäder, att man då liksom nu ansåg sig böra taga särskild vård om herrelöst arf; se ock Silfverstolpe, Sv. Diplom. IV s. 154 ($^{18}/_{10}$ 1404). Då utlänning dog vid besök på marknad och hans på platsen efterlämnade ägodelar omhändertogos af en hans stads där anställde ämbetsman eller andra stadens förtroendemän på marknaden, var saken slutligen ordnad hvad angick det land, där dödsfallet ägt rum. Men under motsatta förutsättningar skulle egendomen upptecknas och sättas i förvar hos präst, länsman, kommunal myndighet eller annan god man, hvarjämte det var gifvet föreskrifter om dess försäljning i händelse af fara för dess förstörelse af naturen. I allt fall togs under vänteåret den således icke om händer hvarken af domstol eller å kronans vägnar af någon dess befallningsman. Anförtroddes, i brist på annan laga myndighet, egendomen åt den senare, skedde det under ett hans ansvar såsom depositarie. I belysning häraf framstå klarare stadgandena i UL MB 8 § 1, WmL II MB 8 § 1 och SmL MB 22 § 3 om bötesansvar för den, som förmenade konungens man att taga afliden utlännings egendom i skärskådan. Lagböckerna synas ej vara fullt ense, huruvida yrkande på en dylik skärskådan kunde framställas, innan arfvingens natt och år gått till ända. Men däri öfverensstämma de tydligen, att dessförinnan icke från konungens sida kunde äskas egendomens utgifvande. Å andra sidan tyda visserligen lagställena därpå, att, där icke handelsprivilegier annat föranledde, den, som vid utlänningens frånfälle hade eller fick egendomen i sin besittning, ansågs hafva rätt att behålla den i sitt förvar, till dess frågan om successionsrätten därtill blifvit klar. Regelrätt var således husvärden rätt depositarie. Allenast om vederbörande sökt slå godset under sig, förordnade UL och WmL II MB 8 § 1 om godsets nedsättande i taka händer, hvaremot visserligen i VGL II ÄB 18 föreskriften omedelbart lydde därpå.

[1]) LgB ÄB 3 § 5 hade åter föreslagit, att, då anmälan om arfsrätt gjordes hos rätten, denna skulle låta anteckna det i boupptecknings-protokollet, och att, då anmälan mottagits af »domaren eller rättens ordförande», desse hade att påföljande allmänna rättegångsdag inberätta det till rätten för sådan anteckning verkställande.

präskriptionstid löper mot den, som sitter i boet vid dödstillfället, han må nu hafva öfvertagit egendomens förvaltning eller endast tillhört den dödes husfolk eller eljest med honom sammanbott. [1]) Förutsättning är dock visserligen, att kännedom finnes om hans egenskap af arfvinge eller om hans anspråk på arf. [2])

B. Präskriptionstider.

De särskilda präskriptionstiderna äro ej mindre än fem, nämligen för känd inländsk närmaste arfvinge på känd ort natt och år från ett af »Domaren» undfådt meddelande om arffallet, för känd inländsk närmaste arfvinge å okänd ort tio år från tredje införandet i posttidningen af en genom »Domaren» besörjd kungörelse om arffallet, för okänd inländsk närmaste arfvinge och för utländsk närmaste arfvinge natt och år från dödsfallet, för inländsk arfvinge såsom succedent i arfsrätt, tillkommande utlänning från land där svensk man äger att taga arf, tre månader utöfver nyssnämnda tidslängd och för barn, som jämte föräldrar hafva genom utrikes vistelse förlorat svensk medborgarrätt och vilja komma i åtnjutande af den under villkor af inflyttning dem medgifna retroaktiva arfsrätten, natt och år från deras myndigblifvande. [3])

Tideräkningen sker städse kalendervis och så, att tiden utlöper med utgången af den dag, som vid månadsräkning till datum och vid årsräkning till månad och datum mot-

[1]) Jfr Calonius V s. 124 (4/2 1799), LgB ÄB 3 § 1 och Mot. s. 23 samt nedan s. 164 not. 3 — s. 165 not. 1. Se ock de ofvan s. 156 not. 1 anmärkta lagrummen i VGL:na.

[2]) Jfr NJA 1905 s. 320.

[3]) ÄB 15 §§ 1—7. Efter föredöme af äldre lagstadganden äro egentligen ÄB 15 §§ 1—3 skrifna under förutsättning, att ej allenast närmaste arfvingar äro utlänningar utan äfven arflåtaren en i landet bosatt utlänning, och afse åter §§ 4—6 ibid. närmast inlänningar med inländska arfvingar; jfr ofvan s. 91 not. 5 och nedan under tredje titeln andra kapitlet. Redaktionen — naturlig nog, så länge fall af utlänning med inländska och inlänning med utländska arfvingar voro sällsynta — föranledde emellertid, att präskriptionsbestämmelser kommo att saknas vid deras inträffande. Så är däremot nu icke förhållandet, enär, såsom 1734 års lagtext lyder, den hvarken kräfver eller tillstädjer att taga hänsyn till arflåtarens nationalitet.

svarar den dag, då tiden började att löpa, och, där dag med lika tal ej finnes i präskriptionstidens slutmånad, med utgången af dess sista dag.[1]) Då det talas om »Domaren» såsom handlande person, ligger däri en anvisning, att ej allenast den domstol, hvarunder boet lyder i arfsafseende, utan på landet äfven domhafvanden äger att med laga verkan gå i författning om föreskrifna meddelande och kungörelse. Däraf följer naturligen ej ringa tidsvinst på sådan ort, hvarest ting hålles allenast med längre mellanskof.[2]) Kostnaderna för meddelanden och kungörelser falla närmast på dödsboet eller den, som gjort framställning om meddelandets aflåtelse, men äro på yrkande att, så långt den notificerade eller efterlyste arfvingens del däri räcker, att påföra densamma.[3])

Den regelrätta tiden är tydligtvis den först angifna, natt och år från mottagandet af domarens meddelande om arf-

[1]) Jfr Band II s. 831 not. 2—3. Att jämlikt KFkl $^{23}/_{3}$ 1807 p. 42 räkna hvar af de tre månaderna såsom trettio dagar är uteslutet, då inom sagda fatalietid ej skall företagas åtgärd till talans bevakande i rättegångsärenden; jfr ofvan s. 156 not. 1. Eljest räknas åter allmänt fatalietid i år, månader och veckor kalendervis. »Natt och år» utmärker just, att året löper först från slutet af den dag, hvarpå den händelse, som föranledt tidens löpande, inträffat, och föranleder på sådant sätt samma resultat, som då fatalietid satts till år och dag och det sålunda är att räkna året från tidsmoment till tidsmoment men därefter låta sista dagen helt förflyta; jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 3. Räknesättet är för öfrigt det regelrätta, så snart det gäller fatalietid i år, månader, veckor eller dagar, hvaremot fatalietid i timmar visserligen löper från moment till moment; jfr VxLgn § 21. Hvad angår textens regler för fall att i slutmånaden saknas dag med lika tal som begynnelsedagen, är det tydligen berättigadt att analogisera de naturliga stadgandena i VxLgn § 90 och Lag $^{28}/_{5}$ 1897.

[2]) ÄB 15 §§ 4 och 5. Man bemärke, att enligt det senare lagrummet »Domaren» äger att utfärda offentlig kungörelse om arf, tillfallet känd inländsk arfvinge med okänd vistelseort, och att tillsätta god man att vårda arfvet men »rätten» att godkänna borgen, som fjärmare arfvingar skola ställa för att få lyfta arfvet. De äldre, 1734 års lag förberedande förslagen lade i fall, som nu afhandlas i ÄB 15 § 4, uttryckligen plikten att underätta arfvingen på domhafvanden; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 17 § 2 samt 1713 kap. 23 § 2. LgK 1818 och 1826 ÄB 3 §§ 4 och 5 uppdrogo såsom nu gällande ÄB 15 §§ 4 och 5, den senare enligt KF $^{30}/_{5}$ 1835, åt »Domaren» att gå i författning om meddelande och offentlig kungörelse, medan åter LgB i sitt förslag af 1847 öfverflyttat värfvet i båda fallen på rätten; jfr ibid. ÄB 3 §§ 1 och 2.

[3]) Jfr HB 18 § 3 och Göta HfRtts Påminn. kap. 17 hos Nilsson 2 s. 292.

fallet. Regelrätt är den dock allenast i den mening, att för de flesta fall förutsättningarna finnas för sagda åtgärds vidtagande i och för att låta tiden komma att löpa. Ser man åter till präskriptionsstadgandenas användning i det verkliga lifvet, står ifrågavarande tid tillbaka för flertalet af de öfriga. Från denna synpunkt träda i främsta rummet bestämmelserna om natt och år från dödsfallet — enkannerligen för fall af okända arfvingar.[1])

Förenämnda slags meddelande till känd arfvinge lär nämligen för de flesta fall uteblifva, så framt ej andra bodelägare därom göra särskild framställning, och är, svagt uttryckt, ytterst sällsynt i sin förekomst. Så snart ingifven bouppteckning för arfvinge utvisar känd vistelseort eller sådan eljest upplyses vara för handen, antages nämligen, att han enskildt får meddelande i saken och ej skall underlåta att behörigen bevaka sin rätt. Så alldeles på allvar är därför ej heller att taga det ovillkorliga förständigandet: »då *skall* Domaren honom det veta låta.»[2]) Det gäller enligt ordalydelsen för öfrigt allenast för de fall, att »inländsk arfvinge» är »iurikes» men »dock så fjärran boende, att han om arfvet ej kunskap hafva kan, eller är — utrikes.»[3]) Redan i lagen har det nämligen förutsatts, att inländsk arfvinge i närheten af den aflidnes hemvist af sig själf skulle vinna kännedom om dödsfallet. Emellertid anses ej heller vid nämnda förhållande en på enskild väg vunnen vetskap föranleda präskriptionstidens löpande.[4]) Ett sitt försvar har åsik-

[1]) Jfr nedan under tredje titeln andra kapitlet. I Stockholms rådstufvurätt har, så långt man minnes tillbaka, ej förekommit meddelande enligt ÄB 15 § 4.

[2]) ÄB 15 § 4; jfr ofvan s. 164 not. 1. Från början hade dock visserligen tänkts, att meddelande ovillkorligen skulle äga rum, och för ändamålet det ålagts släktingarna på platsen att lämna dom hafvanden underrättelse i saken; jfr Fslgn till ÄB 1690 och 1722 kap. 17 § 2. Man var till och med betänkt på att utkräfva sistnämnda förbindelse genom vitesföreläggande från rättens sida; jfr ibid. 1692 och 1694 kap. 17 § 2, 1713 kap. 23 § 2 och 1717 kap. 18 § 2. Då LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 4 nöjde sig med att, liksom den nuvarande lagtexten, utan vidare tillförbinda »Domaren» att låta vederbörande arfvinge få »weta» arffallet, skulle åter jämlikt LgB ÄB 3 § 1 »rätten» göra det, endast »när ansökan därom sker»; jfr nedan s. 164 not. 4.

[3]) ÄB 15 § 4, jfrd med SJA XVI s. 316.

[4]) KD $^{16}/_{4}$ 1850 i BLgs VII s. 19—20, jfrd med LgB ÄB 3 § 1, som i ämnet förordnade: »Faller arf för den, som frånwarande är men å kändt

ten redan däri, att, om nyssnämnda slags vetskap skulle antagas föranleda präskriptionstids löpande, lagen ej innehåller några bestämmelser om dess längd och sålunda på samma punkt lätt vållar bryderi och godtycke. Med den rådande uppfattningen går dock visserligen ej an att stanna därvid, att det saknas präskriptionsbestämmelse rörande inländsk arfvinge på känd inländsk plats i närheten af arflåtarens hemvist. Det återstår ej annat än att lägga fallet helt under lagrummet om inländska arfvingar på utrikes eller fjärran belägna inrikes orter och att låta det sålunda gälla, i hvad rör såväl domarens meddelande som fatalietid. [1])

För meddelandes tillställande anlitar »Domaren» lämpligen respektive Konungens befallningshafvande eller utrikesdepartementet, där han ej för ändamålet kan använda rät-

ställe inom eller utom riket wistas, då skall, när ansökan därom sker, Rätten i den ort, där den döda sitt hemwist hade, låta kungöra arfwingen, att det arf fallit honom till.» LgB hade dock fullt klart för sig, att den, som härutinnan afvek från den med gällande lag öfverensstämmande texten hos LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 4, också afvek från nu gällande lags ursprungliga mening och lät sig härvid för öfrigt ledas af önskan att i tillstädesvarande arfvingars intresse få klargjordt, huruvida den frånvarande »will emottaga arfwet eller icke»; jfr LgB ÄB Mot. s. 23. Meningen i nu gällande lag har också visserligen varit den, att, alldeles såsom vid testamente, tiden för rättens bevakande skulle börja löpa med vunnen kännedom om rättens uppkomst, d. v. s. här om dödsfallet, och att de positiva präskriptionsbestämmelserna och förty jämväl föreskriften om särskilda meddelanden till utrikes varande eller fjärran i landet boende arfvingar med kända vistelseorter endast nödfallsvis skulle tjäna ändamålet att bringa arfsfrågornas utredning till ett slut, nämligen för sådana fall, i hvilka svårigheter antogos skola möta för fastställelse af en på enskild väg inträdd kännedom om arffallet; jfr ÄB 18 § 1, LgC Prot $^{2}/_{5}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 134, LgC s. 37 och FJFT 1904 s. 288—292. Fastän Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 17 § 2, 1713 kap. 23 § 2 och 1717 kap. 18 § 2 hade ålagt domaren att om arffallet underrätta inländsk känd arfvinge å utrikes eller fjärran belägen inrikes ort, skulle enligt dem sådan arfvinge regelrätt bevaka sin rätt inom ett år efter frånfället, men hade dock eventuellt på sig en extra tid af ett år, om han vore utländes, och eljest af tre månader. Uttrycklig föreskrift om nuvarande lagtexts allmänna fatalietid af natt och år från meddelandets mottagande påträffas först i 1723 års förslag till ÄB kap. 17 § 4. LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 4 föreslogo på nytt olika tider vid ut- och inrikes vistelse, nämligen respektive två år och sex månader, men LgB ÄB 3 § 1 återvände till gällande lags bestämmelser; jfr ibid. Mot. s. 24.

[1]) Jfr åter beträffande arfvingar i boet ofvan s. 162 not. 1.

tens egna betjänte. Delgifvandet kan dock äfven ske i bref eller på hvad annat sätt som helst. Det gäller blott att hafva bevis därpå, för den händelse att det i en framtid skulle förnekas.[1])

Med afseende å den händelse, att inländsk känd arfvinge vistas på okänd ort, anbefaller lagen »Domaren» att låta i posttidningen »tre gånger, minst en månad mellan hvarje gång och första gången sist inom tre månader från den dag då bouppteckningen till Rätten ingifven är, kungöras, att arf fallit honom till.»[2]) De sålunda gifna tidsbestämmelserna äro att betrakta allenast såsom ordningsföreskrifter, så att, så snart det kommit till tre kungörelser i posttidningen, präskriptionstid löper från den tredje, utan hinder däraf att tiderna för deras offentliggörande ej iakttagits. Åläggandet för »Domaren» att senast inom tre månader från bouppteckningens ingifvande sörja för kungörelsens första införande låter emellertid förstå, att »Domaren» har att af bouppteckningen förvissa sig, huruvida det finnes arfvingar med okänd vistelseort, och att för sådant fall af sig själf gå i författning om kungörelsens utfärdande, därest sådant icke redan förut skett på grund af hemställan från andra rättsintressenter. Det säger sig själft, att i kungörelsen skall angifvas ej allenast den döde utan äfven arfvingen och hans förmenta egenskap af sådan. För öfrigt affattar »Domaren» kungörelsen efter omständigheterna. Lämpligen bör den efterlyste och hans kända förhållanden så utförligt angifvas, att andra än han själf kunna igenkänna honom och därmed blifva i tillfälle att fästa hans uppmärksamhet på kungörelsen eller i hans ställe lämna meddelanden om honom och hans vistelseort. I första hand skall äfven i dessa delar bouppteckningen komma att lämna nödiga upplysningar. Men såväl härutinnan som i saken för öfrigt kunna naturligen uppgif-

[1]) Jfr RB 17 § 11, KK $^{11}/_{10}$ 1878 och Göta HfRtts Påminn. kap. 17 hos Nilsson 2 s. 292, på hvilket sistnämnda ställe det förutsättes skriftväxling mellan vederbörande domare.

[2]) ÄB 15 § 5 enligt KF $^{30}/_{5}$ 1835, hvilken i anmärkta del öfverensstämmer med LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 5 samt LgB ÄB 3 § 2. I förslagen var dock ej tal om bouppteckning eller en af dess ingifvande bestämd tid för den första kungörelsen, hvaremot LgB dels lät kungörelsens utgifvande bero på ansökan och dels angaf, hvarest den bortavarande hade att anmäla sig; jfr ofvan s. 156 not. 1 och s. 164 not. 2.

ter infordras af andra rättsintressenter och på ställen, där besked eljest kan vara att förvänta, samt beaktande ägnas åt hvad därförutan må blifva kunnigt.[1]) Detta gäller äfven frågor, huruvida vederbörande verkligen uppfyller villkoren för att vara arfvinge och må anses uppehålla sig på okänd ort. Härvid erinras, att person ej må hållas för död utan att hafva blifvit dödförklarad, och att såsom okänd bör räknas ort, så snart den icke är så noga känd, att med utsikt för framkomst meddelande därtill kan aflåtas. Lika med okänd plats bör därför ock räknas otillgänglig. Regelrätt är den verkligen okänd, enär inom dess större eller mindre område tillfälle ej finnes att utröna den tillfälliga vistelseorten. För öfrigt har, då ej den bortavarandes vistelseort uppenbarligen är i strängaste mening känd, domaren ej anledning att undandraga sig kungörelses utfärdande på framställning af dem, som äga eventuell rätt till den bortavarandes arf eller arfslott. Den långa präskriptionstiden innebär i det stora hela full trygghet mot missbruk från deras sida.[2])

[1]) I praxis uppfyllas dock antagligen sällan de i texten uppställda fordringarna på kungörelsens innehåll. Sålunda begagnas af Stockholms rådstufvurätt följande formulär:

»Jämlikt Rådstufvurättens denna dag meddelade beslut och med anledning af stadgandet uti 15 kapitlet 5 § Ärfda Balken, sådant detta lagrum lyder uti Kongl. Förordningen den 30 Maj 1835, varder N. N., hvilkens vistelseort är okänd, härigenom underrättad, att arf fallit honom till efter N. N., med föreläggande för N. N. att hos Rådstufvurätten sig infinna och sina arfsanspråk i boet i laga ordning gällande göra inom den tid och vid den påföljd, som uti ofvan åberopade Lagens rum bestämmes. Stockholms Rådstufvurätts Första Afdelning den»

Under hänvisning till det nedan under s. 174 not. 4 anförda, meddelas i detta sammanhang det formulär, enligt hvilket Stockholms rådstufvurätt, på framställning af Stockholms stad såsom danaarfsberättigad eller af annan med rätt till eller i boet, utfärdar kallelse på okända arfvingar:

»Jämlikt Rådstufvurättens denna dag meddelade beslut och med anledning af stadgandet uti 15 kapitlet 6 § Ärfda Balken varda de till namn och vistelseort okända arfvingar efter N. N. härigenom underrättade, att N. N. aflidit den ....., (efter att hafva genom testamente om sin kvarlåtenskap förordnat), med föreläggande för arfvingarne att hos Rådstufvurätten sig infinna och sina arfsanspråk i boet i laga ordning gällande göra inom den tid och vid den påföljd, som uti ofvan åberopade Lagens rum bestämts. Stockholms Rådstufvurätts Första Afdelning den»

[2]) Jfr LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 5, LgB ÄB 3 § 2 samt ofvan s. 81 not. 1 och s. 166 not. 2.

Skulle, med ändring af förhållandena, bortavarande arfvinges vistelseort blifva känd eller tillgänglig, är, trots att kungörelse redan utfärdats, ej hinder, att »Domaren» på annan bodelägares begäran förfar, på sätt som stadgats beträffande arfvinge med känd vistelseort, och sålunda för honom förkortar präskriptionstiden.[1])

Har, innan kungl. förordningen den 30 Maj 1835, hvarigenom ifrågavarande präskriptionsbestämmelser infördes, trädde i kraft, dödsfallet ägt rum, sakna de tillämplighet. Präskription mot känd inländsk arfvinge med okänd vistelseort har då fullbordats tjugu kalenderår efter dödsfallet. Det spelar sålunda icke någon roll, att samma frist utlöpt först efter ändringens ikraftträdande.[2])

[1]) Jfr ÄB 15 § 4, K. Cirk. $^{22}/_{12}$ 1791 hos Modée XV s. 189, KF $^{7}/_{12}$ 1883 § 10 och NJA 1903 s. 66. I Finland har ändring vidtagits i ÄB 15 § 5 på det sätt, som föranledes af Lag om försvunnen persons förklarande för död $^{23}/_{4}$ 1901. Hvad däri skall ligga är åter, synes det, ganska ovisst. För hvarje fall har 1901 års lag ej ansetts hindra »fjärmare» arfvinge till den döde att lyfta den bortavarandes arf mot borgen; jfr FJFT 1904 s. 274. Meningen är väl då ock, att han, efter det att dödförklaringen vunnit laga kraft, äger att betrakta arfvet såsom sitt men dock har skyldighet att redovisa det till den dödförklarade eller hans rätta arfvingar vid ett deras beaktande af sin rätt inom tid och på sätt, som ÄB 15 § 5 och 1901 års lag stadga.

[2]) ÄB 15 § 5 enligt 1734 års lagtext samt SJA XXX s. 79 och NJA 1889 s. 234. Efter hvad redan s. 141 not. 1 påpekats, voro före 1734 års lag allenast utländska och okända inländska arfvingar underkastade präskription och således icke inländska arfvingar med kända eller okända vistelseorter; jfr ÖGL ÄB 23 pr., VGL III, 136 och nedan s. 169 not. 1. — Det var något för Carl IX:s Lgfslg ÄB 28 egendomligt, då den från arf uteslöt inländsk känd arfvinge, då han utan laga förfall ej kom »till rättan stemnodagh». Arfvet sattes, såsom i äldre lybsk rätt, under förvar, i afvaktan på att de bortavarande kända inländska arfvingarne kommo tillstädes; jfr ännu Dom $^{26}/_{5}$ 1683 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 735—736. I lagkommissionen yttrades ock betänkligheter vid att afvika från den gamla ordningen, medan åter de, som yrkade därpå, uppträdde såsom målsmän för kronans danaarfsrätt; jfr LgC Prot $^{9}/_{5}$ 1687 och $^{4}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 4 och 71—72 samt ofvan s. 141 not. 1 och s. 154 not. 4. Särskildt hvad angick arfvinge med okänd vistelseort, framträdde obeslutsamheten däri, att, för det fall att sådan arfvinge fanns, de tidigare lagförslagen på nyss angifvet sätt anbefalde arfvets tillvaratagande och, utan utsättande af särskild fatalietid för arfvingens inställelse, endast förordnade, att hans rätt till arfvet då var beroende af att han icke det »wettat eller der på tahla kunnat»; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 17 § 3, 1713 kap. 23 § 3 och 1717 kap. 18 § 3. En tjuguårig präskriptionstid, räknad

Beträffande de för inländsk okänd och för utländsk arfvinge satta präskriptionstiderna af natt och år från dödsfallet är för den gällande rättens del ej mycket att säga utöfver hvad, som skett i det föregående.[1]) Uppmärksamhet må dock fästas därpå, att, fastän i förhållande till okänd arf-

---

från dödsfallet, fanns väl såsom i 1734 års lag men såsom en yttersta tid, hvarinom arfstalan kunde föras under åberopande af laga förfall, och afsåg i alla händelser äfven andra arfvingar än kända inländska med okända vistelseorter; jfr ibid. 1690, 1692 och 1694 kap. 17 § 5, 1713 kap. 23 § 5 och 1717 kap. 18 § 5 samt Utlåtande från Kronobergs län hos Sjögren VII s. 102. Först i 1723 års förslag till ÄB kap. 17 § 5 äro de två lagrummen sammansmälta till ett, så att, såsom i 1734 års lag, den tjuguåriga präskriptionstiden särskildt satts för inländsk arfvinge med okänd vistelseort och dessutom det gifvits fjärmare arfvingar rätt att mot borgen lyfta hans arf. I nämnda sin nya användning undergick därefter den tjuguåriga präskriptionstiden ej annan ändring, än att den, från början ett medel att stäfja olägenheterna af rätten att utan hinder af de normala präskriptionstidernas utlöpande åberopa laga förfall, vid 1731 års riksdag befanns böra gälla allenast under förbehåll om sådan rätt; jfr LgC s. 38. Förhållandet är så mycket egendomligare, som både då och tidigare anmärkningar riktats mot tidens stora utsträckning och därvid äfven betonats, att omständigheterna här voro helt andra än vid den till mönster tagna (tjuguåriga) fordringspräskriptionen, sådan den då var beskaffad; jfr ibid., Göta HfRtts Påminn. kap. 17 Ad § 5 hos Nilsson 2 s. 293, KFkl $^{10}/_{12}$ 1629, $^{29}/_{11}$ 1680 och $^{3}/_{11}$ 1691 hos Schmedeman s. 220, 718 och 1315 samt HB 9 § 12. Senare i tiden uteslöt 1828—1830 års riksdag i skrifvelse till Kungl. Maj:t med förslag att omredigera ÄB 15 § 5 till dess nuvarande lydelse rätten för känd arfvinge på okänd vistelseort att åberopa sig på laga förfall, men fann sig Kungl. Maj:t just af denna anledning hindrad från att bifalla riksdagens hemställan om lagförändring, hvarpå 1834—1835 års riksdag, under iakttagande häraf, förnyade sin framställning och Kungl. Maj:t med bifall därtill utfärdade KF $^{30}/_{5}$ 1835 samt sålunda i sagda del den ursprungliga lagtexten lämnades orörd; jfr Bih. till RP 1828—1830 VII, 1 Nr 67 och 151 och X, 1 Nr 309 samt 1834—1835 VII, 1 Nr 125 och X Nr 154.

[1]) Jfr ofvan s. 89 not. 3 — s 91 not. 3, s. 110 not. 1 — s. 115 not. 1, s. 154 not. 4, s. 158 not. 1 — s. 159 not. 1, s. 164 not. 1 och s. 168 not. 2; se dock äfven nedan s. 174 not. 4. Tidigast har den ifrågavarande präskriptionstiden funnit sin användning i fråga om utlänningar i mening af utländska arftagare efter en i landet afliden utlänning; jfr ofvan s. 91 not. 5. Sålunda talas i VGL I ÄB 14, II ÄB 17 och 18 samt WmL I GB 17 därom allenast med afseende å utlänningar. I ÖGL ÄB 22 och 23, MELL ÄB 21, StLgn ÄB 18 och ChLL ÄB 23 är åter visserligen präskriptionstiden af natt och år gemensam för utländska och okända inländska arfvingar; jfr VStL IV, III, 10. Men det finnes också rättsböcker, som väl för bådas del stadga arfsrättspräskription men för de senares icke sätta tiden, såsom för utlänningar, till ett utan till tre år; se UL och WmL II MB 8 § 1, SmL MB 22 § 3 och HL MB

vinge präskriptionstidens utgång endast angifvits bereda kronan trygghet mot arfvingens anspråk, den i allmänhet beröfvar uteblifna arfvingar talerätt och således äfven gent emot dem, hvilka framför kronan hafva rätt till kvarlåtenskapen.[1]) Okänd är åter arfvinge, då han ej såsom arfvinge

5 § 1, jfrda med Ros. Lgfslgt ÄB 20. Antagligen har här arfshäfden inverkat, så att med dödsfallet häfdetid ansetts börja löpa till förmån för den danaarfsberättigade och sålunda häfd tjänat till ordnande af rättsförhållandet mellan denne och okänd inländsk arfvinge alldeles såsom eljest arfvingar emellan; jfr ofvan s. 141 not. 1. Märkas må äfven, att, då danaarf efter utlänning principiellt gick odeladt till Konungen, det ända till 1734 års lag ställde sig annorledes med danaarf efter inlänning; se nedan under tredje titeln andra kapitlet. Ovanliga tider efter tyska förebilder föreslog Carl IX:s Lgfslg ÄB 28, nämligen för utländsk arfvinge ett år sex veckor och sex dagar samt för okänd inländsk arfvinge ett år och sex månader; jfr BjR 26: »dagh oc aar — — — oc daghær mirkis innæn sex wikum». LgK 1818 ÄB 3 §§ 4 och 5 och 1826 ÄB 3 §§ 4—6 samt LgB ÄB 3 §§ 1—4 bröto den gamla gemenskapen mellan de två bestämmelserna om präskription, i det att de därutinnan allmänt likställde utländska arfvingar med inländska och för fall af okända arfvingar införde kungörelse i tidningarna med en därifrån löpande präskriptionstid; jfr ofvan s. 106 not. 1 och s. 164 not. 2 -- s. 167 not. 2. Med de föreslagna ändringarna skulle således också för utländsk arfvinge med känd vistelseort präskriptionstiden hafva löpt från mottagandet af ett domarens meddelande om arffallet; jfr ofvan s. 90 not. 3 och s. 164 not. 4. Redan före 1734 års lag hade emellertid härutinnan försök och förslag varit å bane; jfr Konv. med Nederländerna $^{2}/_{10}$ 1679 hos Arnell s. 340, LgC Prot $^{7}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 79—80 och LgC s. 37. Se ock BjR 26 och VStL IV, III, 10, hvilka båda omförmäla allenast en tid (ett år) för arfsrättspräskription, utan att inskränka den till något särskildt fall.

[1]) Jfr ofvan s. 154 not. 1—2. Det heter i ÄB 15 § 6: »Vet man ej hans arfvinge och kommer ej bud af honom eller viss kunskap hvar han är eller kommer han ej själf inom natt och år, då falle arfvet Konungen till, där ej arfvingen sedan laga förfall visar.» Ett af de gamla två präskriptionsstadgandena, har det — i motsats till ÄB 15 §§ 1 och 2, som bygga på det andra — bibehållit sin ursprungliga form och afgör sålunda allenast öfver arfvingars och kronans stridiga anspråk. Ända intill 1734 års lag har det därvid nog varit åsyftadt, att den stadgade arfsrättspräskriptionen ej skulle hafva betydelse därutöfver; jfr VStL IV, III, 10, som stadgade, att, då inom natt och år efter dödsfallet någon kräfde arf, detta gällde för alla hans samarfvingar, och att, endast om ej något kraf ägde rum inom sagda tid, danaarf förelåg. Så till vida har därför ock ÄB 15 § 6 nog utlagts riktigt såväl efter bokstaf som till andemening, då i sak, där en arfvinge i sådan egenskap antecknats i boupptecknigen och annan okänd anmält sig först sedan året efter dödsfallet förflutit, präskriptionsinvändning mot den senare enligt ÄB 15 § 6 afvisats, enär det däri

finnes i bouppteckningen efter den döde till namnet angifven och ej heller eljest är på sådant sätt bekant på platsen för den aflidnes mantalsskrifningsort vid frånfället. [1])

Visserligen kan arfsrätt icke bevakas genom åtgärd i tiden före dödsfallet. Däremot är ej hinder, att så sker omedelbart därefter, oaktadt präskriptionstid då ännu icke börjat att löpa. Detta gäller äfven, då utländsk arfvinge från land, där svensk man må taga arf, för visst fall försitter sin motsvarande rätt i Sverige och arfvet därför må tagas af inländska arfvingar. För sin rätts bevakande hafva sålunda de senare icke allenast de dem gifna tre månaderna från dylikt försittande utan därjämte utlänningens fatalietid af natt och år från dödsfallet, d. v. s. en tid af ett år och tre månader från sistnämnda händelse. [2]) Det låge för öfrigt nära till hands att låta inländska arfvingar njuta de tre månaderna till godo vid hvarje succession i utländska arfvingars rätt och sålunda, äfven då de senare endast i egenskap af bröstarfvingar efter

---

omförmälta fallet icke vore för handen; jfr NT 1870 s. 240. Hvad, som därvid förbisågs, var emellertid, att, då före 1734 års lag arfshäfden tjänade till att ordna rättsförhållandena mellan tvistande arfvingar, med samma lag detta upphörde, och arfsrättspräskriptionen därför ock förutsattes allmänt skola fylla en uppgift jämväl härutinnan; jfr ofvan s. 141 not. 1, s. 154 not. 4, s. 158 not. 1 och s. 168 not. 2 — s. 169 not. 1. Domslutet, hvilket i sistnämnda afseende ej heller antydde någon tidsbegränsning för arfsanspråks väckande från okänd arfvinges sida, är därför likafullt oriktigt, och riktiga åter de, som, utan hinder af lagtextens lydelse i ÄB 15 § 6, tillämpat den däri gifna präskriptionsbestämmelsen jämväl arfvingar emellan; jfr KD $^{18}/_{12}$ 1838 i BHdb 1883 s. 129 i sak mellan fjärmare kända och närmare okända arfvingar och NJA 1905 s. 320 i sak mellan kända och okända samarfvingar samt nedan s. 174 not. 3.

[1]) Jfr KD $^{18}/_{12}$ 1838 i BHdb 1883 s. 129, NT 1870 s. 240, NJA 1905 s. 320 samt ofvan s. 158 not. 1 och s. 167 not. 1—2. Se ock rörande okänd fader till aflidet oäkta barn NJA 1899 s. 348 och rörande syster, som i bouppteckningen angifvits sannolikt förefinnas och lefva i viss stad men icke till namnet kunnat betecknas, Bih. till RP 1902 IV, 1 N:r 24 s. 15; jfr ibid. 1871 IV, 1 N:r 6. Helt naturligt skall dock mången gång det kunna synas ovisst, huruvida § 5 eller § 6 i ÄB 15 skall anses tillämplig; se Bih. till RP 1856—1858 IV, 1 N:r 184, där under fullt lika omständigheter som i nyss anförda händelse domstolen utfärdat kungörelse enligt ÄB 15 § 5.

[2]) ÄB 15 § 2, jfrd med §§ 3 och 5 ibid. enligt 1734 års lag och KF $^{30}/_{5}$ 1835 samt LgC s. 37.

den döde ägde arfsrätt i Sverige. Ett dylikt förfarande strider dock mot lagtexten och har ej heller något stöd i hvad man känner om stadgandets tillkomst. Till sin natur är det ett specialstadgande om laga förfall på det sätt, att, då utländska arfvingar äga arfsrätt i riket utan villkor af inflyttning och borgens ställande därför, inländska arfvingar betraktas däri hafva ursäkt, för att de ej under den för de förras del satta fatalietiden anmäla sina eventuella arfsanspråk. Från de i stadgandena om arfsrättspräskription ingående allmänna bestämmelserna rörande laga förfall skiljer sig åter förordnandet därigenom, att det dels erkänner allenast viss omständighet såsom laga förfall och dels noga bestämmer tiden, hvarinom efter dess upphörande arfsanspråket må göras gällande.[1])

[1]) ÄB 15 § 2, jfrd med § 1 ibid. Hvad, som skulle kunna tala för en utsträckt användning af den extra fristen på tre månader, är, att ÄB 15 §§ 1 och 2 ursprungligen bildade en paragraf; jfr ännu Fslgn till ÄB 1722 kap. 18 § 1. Men därpå lär ej mycket vara att bygga, enär för de två fallen redan från början voro gifna särskilda bestämmelser, huru det skulle gå om vederbörande utländska arfvingar försutte sin rätt, och den ifrågavarande tidsfristen därvid genomgående var satt i förbindelse allenast med den i nuvarande ÄB 15 § 2 afhandlade händelsen. Den finnes för öfrigt icke i det första förslaget af 1690 utan först i det följande af 1692 (kap. 9 § 1). Till sin längd sammanfaller den med den tid, hvarinom enligt de två förslagen och för öfrigt äfven senare inländsk arfvinge på inrikes ort hade att efter upphördt laga förfall göra en sin primära arfsrätt gällande; jfr Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 §§ 1 och 2, 1692 och 1694 kap. 17 § 2, 1713 kap. 23 § 2 och 1717 kap. 18 § 2. Säkerligen har man ansett, att, om än utländsk arfvinges bättre rätt icke utgjorde något hinder för fjärmare arfvinge att anmäla sin eventuella rätt redan under den för den förres del löpande präskriptionstiden af natt och år efter dödsfallet, han dock för en sin underlåtenhet härutinnan hade laga förfall, då den utländske arfvingen hörde till ett land, där svensk medborgare ägde att taga arf. Hvarför man såg saken på detta sätt, allenast där utlänning på sådan grund ägde arfsrätt, men åter icke, där han gjorde det i egenskap af den dödes bröstarfvinge, torde åter hafva berott därpå, att hans arfsrätt i det förra fallet ej såsom i det senare var betingad af inflyttning utan, låt vara möjligen endast under förbehåll om egendomsafdrag, därförutan tillkom honom. Arfsrättens begagnande har därför ock i det förra fallet förutsatts skola blifva regel och i det senare undantag. I öfverensstämmelse härmed äro ock de äldsta förslagens bestämmelser affattade. Utländsk närmaste arfvinge från ett land, där svensk man njöt arf, tillförsäkrades liknande rätt här i riket, hvaremot, om han var ifrån annat land, inländska arfvingar förklarades skola äga att taga arfvet, dock att, om han var den dödes

Af lika beskaffenhet är lagrummet om utflyttade, i hvad det rör medförda barns retroaktiva arfsrätt. Omyndigheten och den därmed åtminstone regelrätt förknippade oförmågan att själfva råda öfver sin vistelseort utgöra laga förfall, för att de ej inflytta och sålunda göra sin arfsrätt gällande. Med myndigblifvandet löper åter natt och år, hvarinom inflyttningen skall ske. Tillfälle finnes icke att få samma tid förlängd på grund af mellankommande hinder för inflyttningens verkställande, hvaremot för rättens åtnjutande det är likgiltigt, om föräldrarna dött långt före myndigblifvandet och om barnet haft eller saknat förmyndare. Alltså fullt enahanda grundsatser samt olikheter allenast i själfva förfallets art och fatalietidens längd. Inflyttar medfördt barn före sagda fatalietid af natt och år, är i präskriptionsväg det med afseende å därefter fallna arf underkastadt samma villkor som inländska arfvingar. I tvist om sådana arf kan sålunda ej heller mot detsamma åberopas, att det försummat att anmäla sina arfsanspråk inom natt och år efter sitt myndigblifvande. Å andra sidan kan det ej stå barnet fritt att beträffande arf, som fallit före inflyttningen, dröja med sin rätts påstående in på samma frists yttersta dagar, fastän inflyttningen skett långt i tiden före myndigblifvandet. Det lär få anses, att med inflyttningen det äfven, hvad angår dessförinnan fallna arf, kommit under de för inlänningar gällande bestämmelserna om arfsrättspräskription, utan att dock därför vara befriadt från skyldigheten att anmäla sina anspråk före utgången af året efter myndigblifvandet. Det gäller blott hvilkendera af de två sålunda ifrågakommande fatalietiderna först utlöper. Har vederbörande med inflyttningen blifvit svensk medborgare och ej dessförinnan enligt förutvarande hemlands lagar uppnått myndighetsålder, bestämmer till sist i omhandlade fall svensk lag däröfver.[1])

bröstarfvinge och inom natt och år efter dödsfallet satte borgen för inflyttning, han finge taga arfvet; jfr Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 9 § 1, 1713 kap. 15 § 1 och 1717 kap. 10 § 1. Det förutsattes alltså för detta senare fall, att de inrikes arfvingarna före den utländska bröstarfvingen anmälde sina arfsanspråk, och att de för hvarje fall gjorde det inom den för hans del satta tiden af natt och år efter dödsfallet; jfr nedan s. 176 not. 1.

[1]) ÄB 15 § 7, jfrd med med §§ 4—6 ibid., Lag 1/10 1894 §§ 7 och 8 samt ofvan s. 116 not. 3 — s. 117 not. 1, s. 118 not. 2 och s. 120 not. 1.

Af det föregående synes, att för särskilda fall en arfvinge kan få sina villkor i präskriptionsväg förändrade och äfven underkastas dubbla präskriptionstider.[1]) Uteslutet är väl ej heller, att han mot viss eller vissa sina vederdelomän bibehåller sig i sin rätt och åter ej mot andra. Så lär nämligen få anses hafva inträffat, om han inom präskriptionstiden väl tillkännagifvit sina arfsanspråk, men dock icke gjort det hos laga myndighet eller arfvets innehafvare eller ock eljest under sådana omständigheter, som kunna anses innebära ett förnekande af alla stridiga anspråk, utan inskränkt sig till privata meddelanden hos en eller flera af förefintliga motparter.[2]) För hvarje fall löper för hvar arfvinge präskriptionstid enligt de af hans personliga förhållanden betingade omständigheterna och sålunda utan påverkan af hvad, som gäller för präskription af annan arfvinges rätt. Därför är ej heller någon af de angifna präskriptionstiderna en yttersta tid, efter hvars utlöpande inga som helst arfsanspråk vidare kunna väckas utan styrkande af laga förfall.[3]) Lika litet kan tvärtom af samarfvingar den ena, som försuttit sin tid, till sin förmån åberopa, att han dock gjort anmälan, innan tiden för den andre var ute.[4])

---

[1]) Jfr ofvan s. 158 not. 1, s. 168 not. 1 och s. 173 not. 1.

[2]) Jfr ofvan s. 156 not. 1.

[3]) Att de i ÄB 15 §§ 1, 2 och 7 satta präskriptionstiderna skulle kunna tänjas eller förkortas, lär på grund af deras art och historia ej skäligen kunna ifrågasättas och har veterligen ej heller ifrågasatts; jfr ofvan s. 172 not. 1 — s. 173 not. 1. Men eljest har visserligen i rättspraxis gifvit sig till känna en böjelse att i den före KF $^{30}/_{5}$ 1835 gällande tjuguårsfristen, hvarinom inländsk känd arfvinge med okänd vistelseort hade att anmäla sig, se en yttersta tid för arfsanspråk, underkastade andra särskillda präskriptionstider; jfr KD $^{28}/_{1}$ 1803 i BLgs I s. 87, SJA XXX s. 79 och NJA 1889 s. 234. Af hvad man känner om redaktionsarbetet på ÄB 15 § 5 i dess ursprungliga skick torde emellertid tillräckligen framgå, att en sådan dess uttydning ej varit berättigad; jfr ofvan s. 168 not. 2. Rättspraxis har ej heller varit på något sätt bestämd; jfr SJA XVI s. 316. Behofvet af en yttersta tid är åter visserligen icke att förneka, fastän väl mest såsom en tid, hvarefter laga förfall ej längre bereder talerätt. Antagligen hafva på den ifrågavarande rättspraxis inverkat LgK 1818 ÄB 3 § 8 och 1826 ÄB 3 § 10, hvilka, liksom lagkommissionens tidigare förslag, frånkände laga förfall verkan, sedan tjugu år förflutit från dödsfallet; jfr ofvan s. 168 not. 2 och nedan s. 180 not. 3.

[4]) Jfr ofvan s. 170 not. 1. Det är icke ovanligt, att, i öfverensstämmelse med förslagen af LgK 1818 ÄB 3 § 5 och 1826 ÄB 3 § 6 samt LgB

En särskild präskriptionsfrist för arfvingar, som äga att succedera i närmaste arfvinges försuttna rätt, utgör ju den tid af ett år och tre månader från dödsfallet, hvarinom inländska arfvingar må anmäla sina eventuella anspråk på hvad, som tillfallit utländska arfvingar med hemland, hvari svensk man må taga arf.[1]) Huru det i öfrigt ställer sig med präskriptionstiderna för arfvingar i andra hand, får bedömas efter omständigheterna. I allmänhet antagas de hafva på sig samma tid, som i det särskilda fallet tillkommer vederbörande närmaste arfvinge, d. v. s. den, i hvars ställe de eventuellt äga att ärfva. Att allmänt behandla dem såsom okända arfvingar och från denna synpunkt tillmäta dem en kortare tid än den närmaste arfvingen, lär väl få anses vara uteslutet, då till ursäkt för ett deras dröjsmål med att anmäla sig alltid skall tjäna deras ovisshet, huruvida icke den närmaste arfvingen skall låta höra af sig inom den för hans del kanske ansenliga återstoden af fatalietiden. Mera kan för hvarje fall icke begäras, än att de ej själfva låta densamma förrinna obegagnad.[2]) Enär till en tidens förlängning öfver natt och

ÄB 3 § 4, det på okända arfvingar utfärdas kungörelse i posttidningen med anmaning att anmäla sig; jfr SJA XXIII s. 547, NT 1865 s. 345, 1870 s. 283 och 1872 s. 304, NJA 1884 s. 313 samt ofvan s. 167 not. 1 och s. 169 not. 1. Att döma af de talrika exemplen på kungörelser å okända arfvingar, som riksdagshandlingarna i frågor om danaarfs efterskänkande lämna, och den uppgift, som dessa kungörelser beräknas fylla vid de statsliga myndigheternas uppspårande af nämnda slags arf, lär till och med underlåtenhet att utfärda kungörelse på okända arfvingar få betraktas såsom något jämförelsevis sällsynt; jfr nedan under tredje titeln andra och tredje kapitlen. Däraf följer dock icke skyldighet för domstol eller domhafvande att medverka vid dylik kungörelse; jfr Bih. till RP 1873 IV, 1 N:r 31 s. 19. Ej heller har, därest den af dem utfärdas, den någon rättslig betydelse i präskriptionsväg, i det att den hvarken kommer tid att löpa enligt ÄB 15 §§ 4 eller 5 eller föranleder uppskof med tids utlöpande enligt § 6 ibid.; jfr KD $^{18}/_{12}$ 1838 i BHdb 1883 s. 129. Det föhåller sig därmed såsom med det jämväl öfvade sättet att delgifva testamente med okända arfvingar genom kungörelse i tidningarna; jfr KD $^{28}/_{1}$ 1803 i BLgs I s. 87, NJA 1875 s. 575 och 1889 s. 234 samt Bih. till RP 1856—1858 IV, 1 N:r 261.

[1]) ÄB 15 § 2; jfr ofvan s. 171 not. 2.

[2]) Jfr ÄB 15 § 6 med § 5 ibid., hvars lagtext såväl före som efter KF $^{30}/_{5}$ 1835 gifver »fjärmare» arfvingar rätt att lyfta arf, som står för känd närmaste arfvinge med okänd vistelseort, och gör det utan att underkasta de senare härutinnan särskild tidsinskränkning. I hvad gäller fjärmare arfvinges rätt, lär för öfrigt 1734 års lag ej hafva gjort ändring i den uppfattningen, att arfsrättspräskriptionen afsåg att verka mellan kro-

år efter dödsfallet hör arfvingens underrättelse om arffallet antingen underhand eller genom kungörelse i posttidningen och föreskrifterna i dessa stycken afse allenast närmaste arfvinge, finnes ej heller tillfälle för successorer i hans rätt att få tid utöfver hans för arfsanspråkens bevakande.[1])

Skälen för att sålunda låta den närmaste arfvingens normalfrist också vara en sådan för den eventuelle successorn i hans arfsrätt passa dock icke in för hvarje fall. I

nan å ena och arfvingarne samfäldt å andra sidan och ej förutsattes äga någon kraft, så länge den eller de närmaste arfvingarne, släktens målsmän i förevarande fall, ännu hade sin rätt till godo; jfr ÄB 18 § 4 och ofvan s. 170 not. 1. Likvisst har, må det erkännas, LgB ÄB 3 § 6, fastän dess § 3 ibid. ej skiljer sig från nu gällande förordnanden i ÄB 15 § 5 om fjärmare arfvingars rätt att lyfta bortavarande närmaste arfvinges arf, under präskriptionsbestämmelserna om okända arfvingar inbegripit äfven fjärmare och så till vida alltså underkastat dem präskription i deras egna personer. Men märkas bör, att enligt LgB ÄB 3 § 4 det, då känd arfvinge ej fanns eller sådan för framtiden ville trygga sig mot täflande anspråk från hittills okända, utfärdades årsstämning med anmaning för en och hvar med arfsanspråk att anmäla sig inom natt och år; jfr ofvan s. 169 not. 1. I mån som arfvingar i andra hand voro okända, skulle med sagda anordning de helt naturligt utsättas för arfsrättspräskription i sina egna personer; jfr LgB ÄB Mot. s. 25—26. Lika främmande som anordningen var för 1734 års lagstiftare, var dem emellertid nog också slutsatsen. Sedan de bestämt sig för att i fråga om arfsrättspräskription låta kronan i sin rätt stå tillbaka för fjärmare arfvingar, måste de — med sin nedärfda uppfattning, att samma institut hade till uppgift att skilja mellan kronans och släktens anspråk på död mans kvarlåtenskap — hafva sett en oegentlighet och orättvisa i att ej unna de fjärmare arfvingarna, de eventuella successorerna i de närmastes rätt, de senares fatalietid för rättens bevakande; jfr ofvan s. 172 not. 1. Detta skulle dock regelrätt inträffa, så snart den närmaste arfvingen var känd. En fjärmare arfvinge skulle nämligen för sådant fall mestadels komma att räknas såsom okänd. På sådan grund förbigången i bouppteckningen, skulle han ej heller eljest beaktas. Kommer så härtill, att, i brist på ett honom omfattande tillkännagifvande, han, äfven om han hade vetskap om dödsfallet och sin skyldskap, ej skulle hafva särskilda skäl att framträda men i en sin vetskap om närmare arfvinge väl orsak att tills vidare låta därmed anstå; jfr ÄB 14 § 2 och nedan s. 179 not. 1 — s. 180 not. 1.

[1]) ÄB 15 §§ 4 och 5, jfrda med §§ 1, 3 och 6 ibid. samt ofvan s. 172 not. 1. I denna del hafva hvarken LgK ÄB 3 § 6 och 1826 ÄB 3 § 8 samt LgB ÄB 3 § 6 skillt sig från gällande lag. — Se beträffande vårdnad af arf, tillfallet känd inländsk arfvinge med okänd vistelseort, och vårdnadens bestridande af successorer i arfsrätten ÄB 15 § 5, jrfd med LgK 1818 ÄB 3 § 7, 1826 ÄB 3 § 9, LgB ÄB 3 § 3 samt Band IV s. 437 not. 1, s. 439 not. 1 — s. 443 not. 2, s. 458 not. 1 — s. 466 not. 2 och s. 475 not. 5.

mån som utlänning må kunna göra sig ifrågavarande successionsrätt till godo, är i dess begagnande han tydligen inskränkt till sin egen normaltid, natt och år efter dödsfallet. Men på liknande sätt bör hvar och en, som själf är närmaste arfvinge och må anses hafva eventuell rätt till samarfvinges försuttna lott, i båda afseendena göra sin rätt gällande inom den för honom i hans förra egenskap löpande präskriptionstiden. En sak för sig är, att han för iakttagande af sitt anspråk på den främmande lotten ej behöfver inom samma tid göra särskild anmälan. Han har gjort till fyllest genom att hafva gifvit sig an såsom arfvinge. Men han är ej i tillfälle att, sedan han försuttit sin egen arfslott, genom anmälan inom samarfvingens längre tidsfrist bereda sig rätt till hans arfslott. Det kan sålunda ej heller här inträffa, att arfsrätt delvis får åtnjutas och delvis icke, då däremot fjärmare arfvinge väl kan komma att befinna sig i sådant läge, nämligen om han till ett flertal arfvingar med olika präskriptionsfrister har ställning af successor i arfsrätten.[1])

Har närmaste arfvinge på annat sätt än genom präskription förverkat sin rätt, är beträffande arfsrätts försittande saken till sist så att anse, som om den, hvilken inträder i hans rätt, från början varit närmaste arfvinge. Samarfvingar emellan leder detta till samma resultat, som för deras del nyss anmärkts. Men eljest är icke uteslutet, att successorn i arfsrätten kan såsom laga förfall åberopa bristande kännedom om förverkandet och sålunda få sin präskriptionstid uttänjd.[2])

Är förverkandet endast villkorligt eller med andra ord det består en retroaktiv arfsrätt för den förverkande, återstår emellertid spörsmålet, huru det ställer sig i präskriptionsväg med nämnda slags arfsrätt. Beträffande den retroaktiva arfsrätt, som tillkommer utflyttade föräldrars medförda omyndiga barn, faller sig naturligt att i den stadgade präskriptionstiden af natt och år efter myndighetsålderns uppnående se en tid, hvarinom barnen äga att iakttaga och bevara sin rätt

[1]) Jfr ofvan s. 169 not. 1—s. 170 not. 1 och s. 174 not. 3—s. 176 not. 1. Det erinras, att i präskriptionsfall enligt ÄB 15 § 7 succession i arfsrätt alldeles icke ifrågakommer; jfr ofvan s. 118 not. 1.

[2]) Jfr ÄB 14 § 2 och 15 §§ 3—6 samt ofvan s. 110—151.

till arfvet, ehvad det tagits i besittning af den dödes hemmavarande arfvingar jämlikt lagens anvisningar eller alldeles icke gjorts till föremål för arfsanspråk. Ordalagen i det ifrågavarande lagrummet lägga nämligen ej hinder för dess tillämpande äfven i den senare händelsen. Annorlunda är åter förhållandet med det andra slaget af retroaktiv arfsrätt: rymlings återförvärf af arfsrätt vid benådning eller hemkomst, äfven i hvad angår arf, som utfallit dessförinnan i tiden efter landets öfvergifvande. Här är icke tal om särskilda tider för arfsrättens bevakande, utan endast om ett arfvens utgifvande till rymlingen af hans närmaste arfvingar, som förutsatts hafva begagnat sig af sin lagstadgade rätt att i hans ställe taga arfven i besittning. Med tillämpande af förut utvecklade allmänna regler får dock saken antagas ställa sig så, *att* ej mindre rymlingens närmaste arfvingar än äfven han själf äro hvar för sig underkastade de allmänna präskriptionsbestämmelserna allt efter sina personliga förhållanden vid de särskilda arffallen, *att* rymlingen emellertid har laga förfall i sin tillfälliga saknad af arfskapacitet, men efter dess återförvärfvande har att bevaka sin rätt inom tid, som gäller, då eljest laga förfall upphör, *att*, om vid hans frånfälle andra än de, som voro hans närmaste arfvingar vid de särskilda arffallen, hafva denna karaktär, de äga att, så framt han ej redan försuttit sin rätt, i hans ställe kräfva arfven men inom tid, som följer däraf, att rymlingens dödsfall och deras därom vunna kännedom för deras del räknas såsom laga förfalls upphörande, *och att* hvad sålunda sagts om ett deras eller rymlingens utkräfvande af arfven äger tillämplighet, ehvad arfven omhändertagits af rymlingens närmaste arfvingar vid arffallen eller icke.[1])

Skulle någon hafva dödförklarats, räknas i frågor om arfsrättspräskription såsom dödsfall laga krafts åkomst å beslutet om dödförklaringen, ehvad det gäller frister, löpande från dödsfall, eller åtgärder, som därefter äro att vidtaga för att komma frist till att löpa.[2])

---

[1]) Jfr ÄB 7 § 2 och 15 § 7 samt ofvan s. 121 not. 2—s. 125 not. 3, s. 173 not. 1 och s. 177 not. 2 och nedan s. 181 not. 3—s. 182 not. 1 och s. 186 not. 2.

[2]) KF 27/11 1854 § 4, jfrd med § 5 ibid., LgB ÄB 3 § 13 och Mot. s. 27 samt Band II s. 423 not. 2; se dock äfven NJA 1905 s. 320, där, i

C. Laga förfall.

I allmänhet har det medgifvits att afvända äfventyret af arfsanspråks försittande genom ådagaläggande, att dröjsmålet berott på »laga förfall». Af lagrummen om arfsrättspräskription göra endast två undantag, nämligen dels det, som tilldelar inländska arfvingar viss tid att, sedan närmare utländska från land, där svensk man äger att taga arf, låtit sin obegagnad förflyta, göra anspråk på arfvet, och dels det, som låter barn, hvilka jämte sina föräldrar förlorat sin svenska medborgarrätt genom fortsatt utrikes vistelse, bibehålla sig vid de under tiden utfallna arfven genom inflyttning i riket inom viss tid efter deras uppnående af myndighetsålder. Utöfver hvad, som skett genom nämnda deras hufvudsakliga innehåll, hafva de två stadgandena ej inrymt någon verkan åt laga förfall och sålunda ej såsom de öfriga präskriptionsbestämmelserna i allmänhet.[1])

Såsom eljest beteckna laga förfall tillfälligtvis mellankommande händelser af öfvermäktig natur, hvilka hindra vederbörande att vidtaga nödig rättslig åtgärd för sin rätts bevakande. Ett sådant fall är dock bland annat, att han på grund af minderårighet eller sinnessvaghet ej själf kan iaktta sin rätt och ej heller för ändamålet äger laga ställföreträdare.[2]) Äfven bristande kännedom om sakförhållandena kan komma i betraktande. För vanliga fall må likväl icke i förevarande ordning åberopas, att man varit okunnig om frånfället. Ty antingen löper präskriptionstiden från verkligt

öfverenstämmelse med lagtexten i förstnämnda lagrum, det för inträdd präskription åberopades, att arfsanspråk icke framställts inom natt och år, »efter det» N. N. »förklarades skola för död anses».

[1]) ÄB 14 § 2 och 15 §§ 3—6, jfrda med §§ 2 och 7 ibid. samt ofvan s. 171 not. 2—s. 173 not. 1. Fastän allenast i ÄB 15 § 3 och ej i de två föregående paragraferna talas om rätt för utländska arfvingar att i händelse af laga förfall tala på arfvet äfven sedan natt och år efter dödsfallet förflutit, är naturligen ej villkor för sådan dess talerätt, att, såsom i ÄB 15 § 3 omförmäles, de inländska arfvingarna dessförinnan skiftat arfvet. Lagstiftarne hafva i ÄB 15 § 3 allenast utgått därifrån, att efter den ettåriga normaltidens utgång de senare arfvingarna ägt rätt att skrida till skifte och äfven begagnat sig däraf; jfr ofvan s. 141 not. 1.

[2]) Jfr RB 12 § 1, LgC Prot 2/5 1690 hos Nilsson 2 s. 134, NJA 1889 s. 234, Band IV s. 380 not. 2 samt ofvan s. 120 not. 1 och s. 173 not. 1.

eller präsumeradt undfående af underrättelse därom eller ock från själfva dödsfallet utan afseende å dess veterlighet. Ej heller må i allmänhet såsom laga förfall räknas arfvingens felande insikt i släkt- och arfsförhållandena. Det är närmast en hans försummelse, hvars följder han själf har att bära. Men ligger orsaken bevisligen hos personer eller i omständigheter utom honom och hvad sålunda förekommit gör hans okunnighet eller missuppfattning förklarliga och ursäktliga, är ej uteslutet, att desamma eller rättare skälen till dem tillgodoräknas honom såsom laga förfall. På sådant sätt kan bland annat saken ställa sig, då fjärmare arfvinge eller oskyld tillträdt arfvet. Härtill hör endast, att tillträdet skett under sådana omständigheter, som gjort dess behörighet sannolik. [1])

I sista hand är det arfsdomstolen, som har att efter fritt bepröfvande afgöra öfver rättmätigheten af de från en arfvinges sida åberopade laga förfallen. Härvid har den för öfrigt endast att tillse, huruvida förhållandena urskulda hans dröjsmål, och icke att låta sitt godkännande ytterligare bero därpå, att det mera eller mindre har sin orsak i fel hos den, som skulle draga gagn af inträdd arfsrättspräskription. [2]) Föremål för ett Kungl. Maj:ts omedelbara upptagande är icke frågan, oaktadt det handlar om återställelse af försutten tid. [3]) Däremot är visserligen nu mera laga förfalls god-

[1]) ÄB 14 § 2 och 15 §§ 1, 2 och 4–6 samt NJA 1879 s. 237, jfrda med Fslgn till ÄB 1690, 1692 och 1694 kap. 17 §§ 2 och 3, 1713 kap. 23 §§ 2 och 3 och 1717 kap. 18 §§ 2 och 3, Göta HfRtts Påminn. kap. 17 hos Nilsson 2 s. 292 samt ofvan s. 141 not. 1, s. 164 not. 4 och s. 168 not. 2. — Det lär få anses hafva berott på en missuppfattning, då Kungl. Maj:t, vid sitt afslag på 1828—1830 års riksdags förslag att fråntaga känd arfvinge med okänd vistelseort rätten att åberopa laga förfall, uttryckte den mening, att såsom sådant allmänt borde räknas en hans okunnighet om den på honom jämlikt ÄB 15 § 5 i dess nuvarande lydelse utfärdade kungörelsen; jfr Bih. till RP 1834—1835 VII, 1 N:r 125 s. 13 och ofvan s. 168 not. 2.

[2]) Jfr RB 12 § 1 och Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 § 1.

[3]) Jfr RB 31 §§ 1 och 2. LgK 1818 ÄB 3 § 8 och 1826 ÄB 3 § 10 hänvisade åter den, som ej inom laga tid framställt sina arfsanspråk men förmenade sig därför äga laga förfall, att söka resning. LgB vidrörde alldeles icke frågan om laga förfall i sina bestämmelser om arfsrättspräskription. Orsaken därtill var emellertid, att förenämnda hänvisning syntes förslagställarne olämplig på den grund, att enligt alla de tre lagförsla-

kännande i arfsprocess ungefär lika sällsynt som utverkandet af nyssnämnda utomordentliga rättsmedel. [1])

De allmänna bestämmelserna om laga förfall äro ej förknippade med några anvisningar, inom hvilken tid arfsanspråken skola väckas efter det laga förfallets upphörande. Skulle man draga några slutledningar af specialstadgandena i ämnet, låge det närmast att gissa på en tid af respektive tre månader och ett år, allteftersom vederbörande vid förfallets upphörande befunne sig i eller utom riket. Det får dock anses hafva varit afsedt, att anmälan bör ske snarast möjligt, och att äfven på denna punkt arfsdomstolen äger att fritt pröfva, huruvida vederbörande må anses hafva uppfyllt sin skyldighet. [2]) Häri ligger då än ytterligare befogenhet att efter bästa omdöme afgöra, när förfallet må räknas hafva upphört — exempelvis, då obehörig på annans talan fråndömes arfvet, med sakens instämmande, besluts meddelande eller dess vinnande af laga kraft. [3]) Så till vida förtjäna förberörda specialstadganden emellertid beaktande, som i allmänhet laga förfall förutsatts hafva inträffat mot utgången af den normala präskriptionstiden och föranleda en dess förlängning på nyss angifna sätt. Det är sålunda hvarken fråga om afbrott i präskription med ny normaltids löpande eller hvila däri, så att från normaltiden afräknas tiden för det laga förfallets fortfarande. Har med andra ord det laga förfallet inträffat och därpå också upphört så pass tidigt på den normala präskriptionstiden, att återstoden fullt förslår för att angifva sig såsom arfvinge, eller så eljest är händelsen, har det laga förfallet alldeles ingen verkan. För hvarje fall förlänger det normaltiden, allenast till den del som sagda åter-

---

gen resning ej finge tjäna till vissa längre fatalietiders utsträckning, och att, då LgB, i anslutning till den i HDns Gr. s. 54 gjorda hemställan i saken, för känd arfvinge med okänd vistelseort förlängde de föregående förslagens femåriga fatalietid till tioårig, sådan arfvinge kom att uteslutas från rättsmedlets begagnande. Eljest skulle åter laga förfall kunna af arfvinge göras gällande och sättet därför vara resnings sökande; jfr LgK 1822 och 1826 och LgB RB I 35 §§ 1 och 3, LgK 1818 och 1826 ÄB 3 § 5, LgB ÄB 3 § 2 och Mot. s. 24—25 samt ofvan s. 162 not. 3, s. 166 not. 2 och s. 174 not. 3.

[1]) Jfr dock NJA 1879 s. 237 samt ofvan s. 156 not. 1 och s. 172 not. 1.

[2]) Jfr ÄB 15 §§ 2 och 7 samt ofvan s. 164 not. 4.

[3]) Jfr ÄB 14 § 2 och ofvan s. 180 not. 1.

stod tarfvar ett tillägg för att utgöra en efter domstolens bepröfvande skälig tid för arfsanspråkens oförtöfvade framställande. Laga förfall skall sålunda faktiskt komma att spela en större roll vid ettårig arfsrättspräskription och en mindre vid tioårig och detta beträffande ej mindre användning än äfven tidsförlängningens förhållande till normalfristen. [1])

Laga förfall utgör en personlig förmån, men får på sådant sätt anses tillkomma jämväl en successor i arfsrätt. Får detta antagas vara riktigt, kan emellertid lätt inträffa, att, mot hvad som sagts på tal om normala präskriptionstider, närmaste arfvinge kan hafva försuttit sin arfsrätt men fjärmare arfvinge ännu vara i behåll däraf och så äfven omvändt. Därtill fordras blott, att dena ena äger laga förfall för normaltidens försittande och den andra åter icke, eller att de väl båda äga laga förfall men olika till art eller i allt fall till sin tidsförlängande verkan. [2]) Har före arfsrätts försittande densamma öfvergått på arfvinges rättsägare, må de göra gällande laga förfall i hans person. Huruvida de därjämte äga att åberopa ett sitt laga förfall efter förvärfvet, lär åter bero af omständigheterna. Är arfvingen ännu i lifvet, torde de endast kunna göra det, i mån som äfven för hans del skulle hafva bestått laga förfall, och för motsatt händelse, i mån som de äro hans lagbestämda universalsuccessorer eller laga förfallet jämväl för de senares del skulle hafva inträffat. Förbehållen träffa sålunda i hufvudsak rättsägare enligt öfverlåtelse men bland andra äfven testamentstagare, såväl universella som speciella. För arfvingar och efterlefvande make till den ifrågakommande arfvingen kan åter visserligen den senares dödsfall i och för sig utgöra ett deras laga förfall. [3])

---

[1]) Jfr ÄB 15 §§ 3—6 med §§ 2 och 7 ibid. I hufvudsak är det således samma grundsats, som då i B. Ges. B. § 206 präskription i allmänhet stadgats ej skola fullbordas mot omyndig utan förmyndare, innan sex månader förflutit från myndigblifvande eller målsmans erhållande eller, då präskriptionstiden är kortare, från sådan tids tilländalöpande efter sagda förfalls upphörande.

[2]) Jfr ofvan s. 175 not. 2—s. 176 not. 1.

[3]) Jfr RB 12 § 1, GB 11 § 8 enligt 1734 års lag, KF 21/12 1857 § 5 och Band IV s. 442 not. 3.

Tredje kapitlet.

Succession i arfsrätt.

Saknar en närmaste skyldeman arfsförmåga eller arfsrätt, ärfves regelrätt, såsom om han hade dött före arflåtaren.[1]) Hvad, som skulle hafva tillfallit honom, går sålunda i allmänhet till andra den dödes skyldemän, nämligen till den eller dem, som, i besittning af arfskapacitet och arfsrätt, under nämnda antagande hafva rätt till det ledigvordna enligt öfliga regler för arfsordning och arfsdelning. Huru nära släkt successorerna i den uteslutnes arfsrätt räkna med honom själf, är förty likgiltigt. De kunna vara den aflidnes mödernefränder och han en dennes fädernefrände,[2]) och de och han kunna vara sidoförvanter i vidt skilda grenar. Men det kan ock hända, att i kraft af istadarätt den uteslutnes arfslott tillfaller hans bröstarfvingar och därmed personer, som icke blott skulle genom en hans bibehållna arfsrätt vara stängda från hvarje arftagande utan äfven grunda sitt arfsberättigande närmast på sin skyldskap med honom. Bortsedt från istadarätt, hafva emellertid med de utvecklade grundsatserna samarfvingar till den uteslutna företräde till hans arfslott framför dem, som stå fjärmare i släkten.[3])

Håller man sig till lagens lydelse, uppstå dock lätt tvifvelsmål, huruvida allt detta kan hafva varit af lagstiftarne åsyftadt för det fall, hvari reglerna skulle få sin huf-

[1]) Jfr, i hvad rör arfsrättspräskription, LgB ÄB 3 § 6, som, till undvikande af missförstånd, med textens rättsregel ersatte bestämmelsen hos LgK 1826 ÄB 3 § 8: »Har arfwinge sin rätt försutit; tage den, som med honom samarfwa är, eller, der sådan ej finnes, *näste arfwinge efter honom* det arf, som fallit»; jfr LgB ÄB Mot. s. 25. LgK 1818 ÄB 3 § 6 tillerkände åter det försuttna arfvet mera obestämdt åt »den dödes andre arfwingar.» Utflyttads hemmavarande barn sades dock i såväl LgK 1818 som 1826 ÄB 3 § 3 äga att ärfva, »som om fadren död wore.»

[2]) Jfr NJA 1899 s. 348.

[3]) Jfr LgK 1826 ÄB 3 § 8 samt ofvan s. 57 not. 2 och s. 183 not. 1. Se ock för äldre tider VGL III, 136, som, för fall att någon dött och af lika berättigade arfvingar en rest utrikes, förordnade, att hans lott skulle honom tillskiftas och ställas under god mans vård men, efter tio års fortsatt frånvaro utan afhörande, delas af de hemmavarande samarfvingarne, fastän under återbäringsskyldighet vid en hans senare hemkomst.

vudsakliga användning. Lagrummen om arfsrättspräskription lämna nämligen inga håll- och anknytningspunkter för desamma. Särskildt gifvas ingenstädes några anvisningar på samarfvingar såsom successorer i försutten arfsrätt. Än talas om fjärmare arfvingar i sådan egenskap, [1]) än om andra arfvingar, [2]) än om inländska arfvingar, [3]) än om kronan såsom danaarfsberättigad, [4]) och än säges alldeles icke något i saken. [5]) Det lär dock få antagas, att här föreligger allenast en oegentlighet i uttryckssätten. Mest betänkligt kunde det synas vara att tillägga jämväl utlänningar successionsrätt i arfsrätt och det efter såväl in- som utlänningar och ej blott såsom samarfva utan äfven såsom fjärmare arfvingar. Så till vida som de i lagen särskildt omförmälas, hafva de nämligen fått sig inrymda allenast en primär arfsrätt, och därtill knutits villkor, som gifvit förordnandena karaktären af undantagsbestämmelser. Med ofvan angifna regler för successionsrätt i arfsrätt bör dock den förra anses följa den senare åt. I utlännings person har successionsrätten i arfsrätt för öfrigt sin tillräckliga begränsning, därigenom att den till förutsättningar och präskriptionstid i allo rättar sig efter den principala rättigheten, d. v. s. hans primära arfsrätt. [6])

[1]) ÄB 15 § 5.

[2]) ÄB 14 § 2.

[3]) ÄB 15 §§ 1—3.

[4]) ÄB 15 § 6; jfr ChDL V, 2 art. 11, där präskriberad arfslott förklarades tillfalla konungen så framt icke samarfvingar styrkte ett den bortavarande arfvingens frånfälle inom den femtonåriga präskriptionstiden, samt ofvan s. 141 not. 1 och s. 170 not. 1.

[5]) ÄB 15 § 4.

[6]) ÄB 15 §§ 1—3 och 7; jfr ofvan s. 89 not. 3—s. 110 not. 2, s. 154 not. 4, s 158 not. 1—s. 159 not. 1, s. 169 not. 1 och s. 177 not. 1. — Huruvida utlänning skulle kunna inträda i annan arfvinges förverkade rätt, lär väl hafva varit en fråga, som ej mycket sysselsatt tankarna i lagkommissionen; se dock för fall af arflösgörelse LgC Prot $^{7}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 74—75. Däremot fördes ett ganska lifligt meningsutbyte, om kronan eller inländska arfvingar skulle taga arf, som frånginge närmaste arfvinge på grund af utländsk nationalitet. Frågan finnes dryftad särskildt med hänsyn till utflyttades arfsförlust, sammanställd med fall af arflösgörelse och arfs förverkande genom landsflykt, behandlad under den vidgade synpunkten af företrädesrätt till försuttet arf och vid ett tillfälle jämkningsvis löst på det sätt, att kronan skulle äga att af arfvet taga hvad den i händelse af dess utförande ur riket skulle hafva bekommit i egendomsafdrag men det öfriga gå till närmaste inländska arfvingar; jfr LgC Prot $^{7}/_{3}$, $^{11}/_{3}$ och $^{18}/_{3}$ 1690 samt

Den ordning, hvari på nämnda sätt succession äger rum i utesluten arfvinges rätt, är emellertid underkastad undantag, dels då i saken meddelats särskild laga bestämmelse, och dels då någon förverkat sin arfsrätt ej allenast för egen del utan äfven för fränder. Sålunda sker vid egendoms undandöljande från bouppteckning efter arflåtaren visserligen ett förverkande till samarfvingar men eventuellt äfven till andra bodelägare och, då det undandolda varit samfäld egendom, särskildt till såväl samarfvingar som efterlefvande make.[1]) Hvem skall draga nytta af ett arflåtarens testamentariska förordnande eller af ett arfvingens afstående, beror åter på rättshandelns innehåll och art.[2]) Det vid dödande förekommande förverkandet jämväl för fränders del är till sist i allmänhet ett förverkande mellan fäderne- och möderneslägt. Har emellertid dråp öfvats på närmare arfvinge eller ock på egen arflåtare men ej af fader eller moder på deras barn, behöfver förverkandet ej hafva nyssnämnda karaktär. Det är nämligen att tillämpa den allmänna regeln vid skyldemans saknad af arfsrätt. Att iakttaga är endast, att förverkandet sträcker sig från dråparen ut öfver alla dem, som genom honom räkna släkt med den dräpte, eller i allt fall

---

Lilliemarcks memorial 3/10 1690 hos Nilsson 2 s. 73—77, 80—82, 94 och 242—246. Af ifrågavarande meningsskiljaktighet lär få anses bero, att den subsidiära arfsrätten inom släkten i 1734 års lagtext endast kommit till erkännande på spridda ställen och för öfrigt i allmänhet först mot lagarbetets slut; jfr ÄB 14 § 2 och 15 §§ 1—3 och 5 samt ofvan s. 141 not 1, s. 168 not. 2, s. 170 not. 1 och s. 172 not. 1. Emellertid lämna nyssnämnda lagställen tillräckliga bevis om ett släktens företräde framför kronan. Åtskilliga uttalanden af medlemmar i lagkommissionen ådagalägga åter, att man därstädes var ense om att inom släkten successionsrätt till annans arf i främsta rummet borde tillkomma samarfvingar och åter fjärmare arfvingar allenast i mån af en deras istadarätt, och att man för öfrigt var fullt förtrogen med grundsatsen, att vid arftagande arfvinge utan arfsrätt borde räknas såsom död. Att i lagtexten arfvingar i andra hand regelrätt angåfvos såsom »fjärmare arfvingar», föll sig naturligt, då, såsom skedde, blott en närmaste arfvinge förutsattes. När åter efter utländska arfvingar det gafs successionsrätt åt »inländska arfvingar», åsyftades med denna senare beteckning såväl samarfva som fjärmare inländska arfvingar; jfr LgC Prot 7/3 och 18/3 1690 och Lilliemarcks memorial 3/10 1690 hos Nilsson 2 s. 73, 75, 94, 242, 244 och 245 samt ofvan s. 183 not. 3.

[1]) Jfr ÄB 9 § 7 och ofvan s. 147 not. 1.

[2]) Jfr ofvan s. 148 not. 1—s. 151 not. 2.

gör det, till den del som de på grund däraf skulle hafva ägt arfsrätt. [1])

Ett egendomligt undantag från regeln innehåller förordnandet om rymning för grof missgärning. Därigenom förverkar nämligen visserligen rymlingen för sig och sådana sina barn, som aflats efter rymningen, arfsrätt, men bevarar sin arfledande förmåga, så att de arf, hvilka skulle hafva tillfallit honom, gå öfver på sådana hans arfvingar, som ej jämte honom träffas af rättsförlusten. Det är dock allenast ett villkorligt arftagande, i det att tillträdarne hafva en eventuell skyldighet att redovisa och utgifva de uppburna arfven jämte afkastning — för öfrigt ej allenast till rymlingen själf, om och när han återkommer eller får nåd, utan äfven, så framt han därförutan dör, till dem, som då hafva ställning af hans närmaste arfvingar. [2]) Skulle rymlingen förlora sin

[1]) Jfr ÄB 6 §§ 1—5 samt ofvan s. 127 not. 1, s. 133 not. 1, s. 137 not. 1 och s. 140 not. 3. — Med äldre uppfattning öfverensstämde det väl ock bäst, att arflösgörelse omfattade eller i allt fall kunde inbegripa barn af det gifte, på grund hvaraf åtgärden vidtogs; jfr ofvan s. 148 not. 1. Detta har dock icke kommit till uttryck i 1734 års lags bestämmelser i ämnet och lär därför ej heller få antagas.

[2]) Jfr ÄB 7 § 2, Band IV s. 439 not. 1 – s. 442 not. 2 samt ofvan s. 121 not. 1 och s. 178 not. 1. — Enligt ÄB 7 § 3 skulle, om någon landsförvists på viss tid, hans gods och arf hållas honom till handa vid hans återkomst och han under tiden njuta afkastningen efter afdrag för hustrus och barns underhåll. Enligt § 4 ibid. finge åter den, som utrikes affallit från den evangeliska läran eller på grund af sådant affall landsförvists, ej vidare taga arf i riket, och trädde ej heller i hans ställe hans närmaste arfvingar (se däremot KB $^{28}/_{3}$ 1695 hos Schmedeman s. 1403) utan »andra den dödas nästa arfvingar», dock med skyldighet för dem, att, om han »på Konungens nåd» hemkomme inom fem år från respektive affallet eller landsförvisningen, till honom utgifva arfven utan afkastning; jfr beträffande det senare stadgandets historiska föregående och tillkomst Riksens Ständers förening $^{16}/_{2}$ 1594 och $^{21}/_{10}$ 1595, Norrköpings Arfförening $^{22}/_{3}$ 1604 och KSt $^{17}/_{2}$ 1617 p. 10 hos Stiernman, Riksd. I s. 401, 433, 575 och 711—712, KyrkL 1 § 2, KB $^{28}/_{3}$ 1695 hos Schmedeman s. 1403 samt Östergren s. 56—60. I den förra händelsen alltså ett släktkuratel och i den senare dels en succession i arfsrätt och dels ett retroaktivt återvinnande däraf. ÄB 7 § 2 förknippade dessa nu mera för visso oförenliga motsatser till ett helt. I stället för den, som förverkat arfven, skulle hans egna närmaste arfvingar taga dem, men i hufvudsak göra det för egen del och för hans, allenast så till vida att de eventuellt hade att till honom redovisa det uppburna kapitalet. De togo sålunda icke allenast arf i hans namn utan villkorligen också efter honom själf i lefvande lifvet. En dylik anordning

svenska nationalitet, förändras rättsförhållandena icke beträffande de dessförinnan fallna arfven, men träda, hvad angår därefter uppståndna, eventuellt i tillämpning reglerna om utflyttads arfsrätt, om regelrätt succession i arfsrätt och om retroaktiv arfsrätt för utflyttads barn.[1])

är dock alltför främmande för det moderna rättslifvet för att kunna vinna tillämpning. Därför har ock i texten förutsatts, att arfven slutligen skola stanna antingen hos den, som villkorligen förverkat dem, eller hos hans arfvingar vid hans frånfälle, och att så till vida det under tiden bestått allenast ett släktkuratel i innehafvarnes personer, hvarförutom en deras eventuella redovisningsskyldighet ansetts sträcka sig äfven till afkastningen. Anmärkas må, att österrikisk rätt, som nu mera likställer alla utvandrare med utlänningar men långt fram i tiden (1867—1868) förbundit arfsförlust med utvandring utan laga tillstånd, än i dag låter sådan påföljd drabba desertör, men tillägger de honom tillfallna arfven åt dem, som skulle hafva haft rätt därtill, om rymlingen ej upplefvat arffallen; jfr ÖGB § 544, österrikiska Militär-Strafgesetz $^{15}/_{1}$ 1855 § 208 c och ofvan s. 111 not. 1.

[1]) Jfr ÄB 15 §§ 1, 2 och 7 samt ofvan s. 125 not. 3 och s. 183 not. 1—3. — Efter hvad på sina ställen redan förut påvisats, erbjuder den svenska rätten exempel ej allenast på förslag att utvidga rätten till arflösgörelse utan äfven på en lagbestämd arfsförlust utöfver hvad nu gäller, nämligen dels i äldre stadganden om klosterfolk, utvandrare, fridlöse, landsförvista, landsförrädare, affällingar, dråpare af våda samt kvinnor, som låtit lägra sig eller ingått missgiften, och försörjningsskyldige, som undandragit sig sin plikts fullgörande, och dels i förslag beträffande dem, som dömts förlustiga medborgerligt förtroende eller stämplat mot arflåtarens lif eller dräpt honom af vållande; jfr ofvan s. 111 not. 1, s. 121 not. 3, s. 133 not. 1, s. 140 not. 1, s. 148 not. 1, s. 151 not. 2 och s. 186 not. 2. Eljest har den svenska rätten hållit jämförelsevis stor måtta med skäl till arfsrätts förverkande. Redan däri visar sig ett fasthållande vid germansk rätt gent emot romersk, som åter var ganska rik på orsaker till arfsförlust. Alldeles såsom då det ifrågasatts att utvidga fallen af arflösgörelse, har den svenska rätten af hänsyn till släkten velat i möjligaste måtto skona deras medlemmars arfsrätt. I ett fall har den åter just på sådan grund infört en för den romerska rätten främmande orsak till arfsförlust, nämligen klosterlöftes afläggande. Rättsregeln återfinnes icke i romersk rätt men väl i några nyare moderna lagverk; jfr ÖGB § 539, PCC art. 1779 och 1978, EG z. B. Ges. B. art. 87 och Allg. Landr. II, 11 §§ 1185—1205. Syftet med rättsgrundsatsen har åter från början varit att hindra egendoms öfvergång från släkterna till klostren, hvilka på grund af medlemmarnes afgifna fattigdomslöften skulle hafva tagit de dem tillfallna arfven. Äfven eljest hafva släktintressena föranledt, att i hithörande delar den svenska rätten i så ringa mån tagit intryck af den romerska. Den senare kände två slags orsaker till bristande arfsrätt, nämligen inkapacitet, på grund hvaraf arf aldrig togs, och indignitet, där arf togs men ej fick tillträdas utan hemföll till annan och vanligen till kronan (fiscus); jfr ofvan s. 131

Fjärde kapitlet.

Arfstalan.

Chydenius, Om arfsbevakning och arfstvist i FJFT 1904 s. 149—162.
Serlachius, Julian, Om nedlagd kostnad i FJFT 1895 s. 1—21.

»Tvista», säger lagen, »män om arf, hvilkendera därtill närmare är; tage den arf, som visar sig skyldast vara».

---

not. 2. Åtskillnaden stod i sammanhang med den, som gjordes mellan arffall och arfstillträde såsom två särskilda akter. I dessa stycken har den svenska rätten hållit sig fri från påverkan af den romerska. Arfvingar kunde väl i gemen gå förlustiga sin arfsrätt på grund af ett arflåtarens förverkande af sin egendom men icke genom ett närmaste arfvingens förverkande af arfsrätt; jfr Diplom. Dalek. I s. 230 (arf tillerkändt kronan efter person, som druckit sig till döds) och ofvan s. 121 not. 3. Arffall innebar också arfstillträde, i följd hvaraf allenast fall af felande arfskapacitet förekommo. Förverkande inträdde ej heller såsom i romerska indignitetsfall af sig själft utan allenast på yrkande af successor i andra hand; och härvid gick alltid släkten i sina medlemmar framför kronan. Det var i det hela ett enstaka genljud af romerska rättssatser, då från ett visst håll i lagkommissionen drefs påståendet, att arf, som försuttits af närmaste arfvinge, skulle tagas af kronan och icke af fjärmare arfvingar; jfr ofvan s. 24 not. 2, s. 156 not. 1, s. 168 not. 2, s. 183 not. 1 och s. 184 not. 6. Där, såsom med afseende å religionsaffall, fråga därom väckts i rättspraxis, har Kungl. Maj:t lämnat afvisande svar; jfr KB $^{28}/_{3}$ 1695 hos Schmedeman s. 1403. — Hvad sålunda sagts om svensk rätt gäller dock i det stora hela modern rätt i allmänhet, äfvenledes i hvad rör underkännandet af romerska grunder till arfsförlust. I denna senare del hafva dock de främmande rättssystemen att uppvisa större insatser af romersk rätt. Stundom rör det sig härvid särskildt om testamentsarfvinge, såsom då kvinna, hvilken efter ett sitt föregående äktenskaps upplösning gift om sig utan att afvakta tid för fosters nedkomst, förklarats förlustig all förmån, som tilllagts henne af den förre mannen, och såsom då det frånkänts dem, som vid domstol öfvertygats om hor eller blodskam, rätt att draga nytta af hvarandras testamenten; se ÖGB §§ 121 och 543, den senare paragrafen jämförd med Allg. Landr. I, 12 § 35, BW art. 956 och PCC art. 1771 samt ofvan s. 1 not. 1. Men det finnes ock sådana orsaker till arfsrätts förverkande, som äga sin tillämplighet jämväl för intestatarfvingars del, utan att hittills hafva vunnit upptagande i den svenska rätten. Frändskap med den senare österrikiska rättsregeln har dels den danska, att gift person, som begått hor och därför skillts från sin make, ej har rätt att jämte honom taga arf efter deras barn, och dels den spanska, att den, som dömts för äktenskapsbrott med annans hustru, ej må ärfva honom; se DAL § 3

Det anbefalles sålunda domstol att i tvist om företräde till arf ej undandraga sig ett afgörande, allenast därför att in-

och SCC art. 756. Lagbuden stå emellertid enstaka. Alldeles till det förflutna hör åter, att arfsförlust följer af underlåtenhet att lösköpa arflåtare ur fångenskap och att taga vård om honom vid en hans inträdda hjälplöshet; se dock i det senare afseendet ännu Allg. Landr. II, 3 §§ 23—27. Fransk och spansk rätt belägga åter under vissa omständigheter med arfsförlust myndig arfvinges underlåtenhet att trots vetskap angifva dråp å arflåtaren och spansk därutöfver föräldrars öfvergifvande af sina barn och förledande af döttrar till skörlefnad eller anslag mot deras kyskhet; se CC art. 727 och 728 samt SCC art. 756. Genomgående leder arflåtares afsiktliga dödande till arfsförlust; jfr CC art. 727, BW art. 885, ICC art 725, PCC art. 1782 och 1978, SCC art. 756, ZGB § 921, SZG art. 540, ÖGB § 540, ChDL V, 2 art. 74, NAL § 69 och B. Ges. B. § 2339, jfrda med SBG § 2277. Att, såsom i den romerska rätten skedde eller för hvarje fall antages hafva skett, härutinnan likställa vållande med afsigt har uppgifvits; se dock beträffande groft vållande ännu Allg. Landr. I, 12 § 599, jfrd med II, 1 § 828 ibid. Däremot verkar merändels försök lika med fullbordad gärning; jfr B. Ges. B. § 2339, ÖGB § 540, CC art. 727, BW art. 885, ICC art. 725, PCC art. 1782 och 1978, SCC art. 756 samt SZG art. 540. Arfsförlust finnes ock förbunden med förnärmelser mot arflåtares kropp eller ära; jfr i förhållande till bakarfvingar dansk Straffelov $^{10}/_{2}$ 1866 § 304. Ja den kan härutöfver inträda vid skada till förmögenhet; jfr ÖGB § 540. Stundom har ock i behandlade afseenden gärning mot arflåtares make eller vissa hans skyldemän samma verkan som gärning mot honom själf; se SCC art. 756 och ÖGB § 540. Några lagböcker upptaga åter vid sidan af stämpling mot arflåtares lif falsk anklagelse mot honom för gärning af viss högre straffbarhet; se CC art. 727, ICC art. 725, SCC art. 756 och BW art. 885, jfrd med Lag $^{26}/_{4}$ 1884 art. 10. Motsvarighet till det svenska stadgandet i ÄB 6 § 2 har NAL § 72, som dessutom i allmänhet frånkänner arfvinge, hvilken afsiktligt dräpt annan arfvinge, hvad, i händelse af dennes död i annan ordning, skulle hafva tillfallit honom i arf eller förhöjd arfslott. Slutligen saknar enligt CC art. 725 den, som genom dom förklarats borgerligen död (mort civilement) också förmåga att taga arf; jfr ofvan s. 121 not. 3. Till förenämnda bestämmelser om arfsrätts förverkande sluta sig emellertid såsom en särskild grupp andra, som därmed belägga åtgärder, genom hvilka arfvinge kränker eller söker kränka arflåtares rätt att i frihet ordna om sin kvarlåtenskap; se ÖGB § 542, SZG art. 540, BW art. 885, ICC art. 725, PCC art. 1782 och 1978 samt SCC art. 756, jfrda med Allg. Landr. I, 12 §§ 605—610 och ofvan s. 147 not. 1. Den här framträdande synpunkten bestämmer tysk rätt i alla dess förordnanden om arfsrätts förverkande (B. Ges. B. § 2339), i följd hvaraf den vid sidan af särskilda rättsstridiga handlingar med afseende å arflåtares förordnanden för dödsfalls skull ej angifver andra orsaker till nämnda slags förverkande än arflåtares dödande och försök därtill; jfr SBG § 2277. Arfsrättens förverkande har sålunda i hufvudsak upphört att tjäna såsom straff och mera fått till ändamål att förekomma ingrepp i testamentsfriheten och brottsliga

gendera af parterna kan visa sig vara den närmaste enligt arfsordningen. Åt den af dem, hvilken befinnes vara när-

tilltag med ett hans testamente. — Den lämnade öfversikten kan ju hafva sitt intresse i åtskilliga afseenden. Man ser däraf, i hvad måtto de romerska föreskrifterna i ämnet ansetts äga användbarhet i modernt rättslif, och äfven hvarest svenska förslag efter 1734 års lag hämtat sina ingifvelser till fullständigande af stadgade orsaker till arfsrätts förverkande. Då nu mera släktintressena ej längre torde lägga hinder i vägen för en lagstiftning i nämnda riktning, är det ock ett material att taga vara på för framtida reformarbete. Härvid kan för öfrigt blifva fråga ej allenast om fullständigande utan äfven om inskränkande. Särskildt förtjänar i detta senare afseende ytterligare på ett par punkter nyare modern rätt beaktande. Hvad den, som förverkat arfsrätt, skulle hafva fått ärfves i allmänhet, såsom om han dött före arflåtaren; se NAL § 71, dansk KF 4/10 1833 § 22, ICC art. 728, PCC art. 1979, SCC art. 761, ZGB § 921, SZG art 541 och B. Ges. B. § 2344, jfrda med SBG § 2278. Det är undantagsfall, då dansk rätt utsträcker arfsförlusten för arflåtares dråpare till den senares arfvingar, samt då, på sätt redan förut anmärkts, österrikisk rätt låter hvarje förverkande drabba jämväl den brottsliga arfvingens afkomlingar, så framt han öfverlefver arflåtaren, och fransk och holländsk rätt likaledes allmänt betaga dem, som på grund af istadarätt skulle träda i den förverkandes ställe, rättens begagnande; jfr ChDL V, 2 art. 74 och ofvan s. 57 not. 2. En motsvarighet till ÄB 6 § 3 erbjuder främmande rätt än vidare, allenast så till vida som det i några rättssystem frånkänts den, som förverkat arfsrätt, att, där arfvet skulle gå till hans barn, därtill njuta den föräldrar eljest tillkommande usufruktuariska rätten; se CC art. 730, BW art. 887, ICC art. 728 samt SCC art. 761 och 857. Den romerska indignitetsläran har åter här och hvar bibehållit sig på det sätt, att arfsförlust alltjämt anses inträda omedelbart med sin orsak och sålunda ej kräfva fastställelse i en rättegång, som vederbörande successor i arfsrätten för ändamålet särskildt anlagt; se bland annat för fransk rätt Sirey I s. 414 och för österrikisk Kirchstetter s. 314. Allt mera synes dock arbeta sig fram den uppfattningen, att arfvet städse i första hand tillfaller den, som enligt arfsordningen är närmast att taga det, och att, om han förverkat det, vederbörande successor i andra hand har att på sådan grund mot honom utföra talan på dess frånvinnande; se B. Ges. B. §§ 2340—2342, jfrda med SBG § 2280. I själfva verket är detta ock naturligt, då man frånkänt statskassan rätt till det förverkade och i förverkandet blott ser ett förverkande för egen person samt ej för arfvingarne i gemen eller för någon deras grupp. Beträffande verkan af förlåtelse se ofvan s. 130 not. 2. — Hvad i ett rättssystem medför arfsrätts förlust är i ett annat ej sällan skäl till arflösgörelse. Sålunda berättiga enligt NAL § 70 till detta senare svårare förgripelser af dem, som fyllt femton år, mot bakarfvingars ära, frihet, kropp eller hälsa samt deras underlåtenhet att efter förmåga bistå dem i öfverhängande fara för lif eller hälsa eller att gifva dem deras nödiga uppehälle. Stundom kan till och med hända, att ett rättssystems regler så affattats, att viss gärning kan verka på båda sätten. Redan den ro-

mare arfvinge, skall arfvet tillerkännas, utan hinder däraf att i en framtid någon må kunna uppträda med bättre eller lika goda arfsanspråk. Ej annorledes ställer det sig, om en eller flera i egenskap af arfvingar yrka på att få arfvet utgifvet till sig af en dess innehafvare utan arfsanspråk för egen eller annans räkning. Utredningen inskränkes då allenast till att pröfva kärandenas påstådda arfsrätt. Regeln träder emellertid ur kraft, om domstolen känner personer, som i arfsafseende gå före kärandena eller äro med dem samarfva. Då skola nämligen deras anspråk respektive afvisas eller endast bifallas under förbehåll rörande hvad, som må kunna tillhöra den eller de utom rättegången stående arfvingarne. Härtill komma vid behof förordnanden af god man eller gode män för att omhändertaga de senares rätt och egendom i dödsboet samt uppdrags meddelande i sådant hänseende åt part eller parter i egenskap af successorer i bortavarandes arfsrätt.[1]) Till bestämmande af begreppen känd och okänd arfvinge tjäna de på tal om arfsrättspräskription angifna reglerna.[2]) För släktskapsförhållandenas utredande har i hufvudsak man åter att lita till kyrkoböckerna.[3]) I nödfall är dock ej uteslutet att på annat sätt ådagalägga äkta skyldskap och dess närhet.[4])

I arfstvist hänger det emellertid icke allenast på att man är skyldeman och i förhållande till motpart eller annan känd skyldeman närmare eller lika nära sådan. Härjämte måste uppfyllas öfriga villkor för arfsrätts åtnjutande. I en tvist af beskrifna natur skall sålunda från parts sida ej allenast styrkas äkta skyldskap och plats i arfsordningen utan principiellt äfven arflåtarens öfverlefvande, framfödande med lif, aflelse före frånfället och inländsk nationalitet, samt har domstolen att i dessa punkter af sig själf öfva tillsyn och vid ovisshet afslå framställda arfsanspråk. Äfven med afseende

merska rätten hade för öfrigt dylika gränsfall mellan arflösgörelse och indignitet i frågor rörande förseelse mot arflåtarens person; jfr ofvan s. 148 not. 1.

[1]) ÄB 14 § 1, jfrd med 14 § 2 och 15 § 5 ibid., SJA XXXIII s. 12, NJA 1878 s. 248 och 1899 s. 348 och 522 samt ofvan s. 141 not. 1 och s. 168 not. 2.

[2]) Jfr ofvan s. 171 not. 1.

[3]) NJA 1904 s. 270; jfr ofvan s. 141 not. 1—s. 146 not. 1.

[4]) Jfr KD $^{12}/_{12}$ 1844 i BHdb 1863 s. 76.

å en utom tvisten stående person äro omständigheterna att taga i betraktande, nämligen då det gäller att afgöra, huruvida en hans arfsrätt utgör hinder för anspråkens bifallande. En sak för sig är därefter, att endast under särskilda förhållanden pröfning i nämnda stycken kan anses vara särskildt påkallad, och att på en mängd håll bestå särskilda bevispräsumtioner. Emellertid äga alltid parterna att såväl sinsemellan som i förhållande till tredje man framdraga hvad, som i berörda afseenden kan kräfva en utredning och betaga bevispräsumtionerna deras kraft. Beträffande förlust af arfskapacitet eller arfsrätt hör det åter till hvar och en af de två tvistande arfvingarna att mot den andre åberopa skäl därför och att vid bestridande understödja dem med bevis. Skulle de åter på ifrågavarande grunder förneka tredje mans rätt, vinna deras framställningar domstolens beaktande, allenast i mån som de grunda sig på lagakraftvunnen dom eller därmed likstående bevisfakta, såsom behörig dödsattest, arflösgörelse i lagakraftvunnet testamente, afstående från arfsrätt i bevittnad urkund och inträdd arfsrättspräskription, d. v. s. försutten normaltid för arfsrätts bevakande. Vid påstådt förverkande i anledning af dödande eller svek är, i brist på föregående lagakraftvunnet utslag, åter ej annan utväg än att efter befogenhet och möjlighet söka få ett sådant till stånd i en mot den ifrågavarande personen särskildt anlagd rättegång. Såsom synes, kan emellertid påstående om närmaste arfvinges saknad af arfsrätt och sålunda äfven om hans förlust af arfskapacitet framställas i annan form än stämningsyrkande, nämligen dels såsom jäf mot ett hans instämda påstående och dels till bemötande af angifvet hinder för talans bifallande i utomstående tredje mans rätt.[1])

Af det sagda framgår emellertid också, att lagens först här ofvan anmärkta stadgande i åtskilliga afseenden tarfvar fullständigande och jämkning. Men det är för öfrigt skrifvet med tanke därpå, att arfvet befinner sig under domstolens fria förfogande eller i allt fall icke i händerna på person, som för egen eller annans del gör arfsanspråk gällande. I motsatt händelse är domstolen helt och hållet befriad från att vaka öfver den rätt, som må tillkomma arfvingar utom processen. Omsorgen härutinnan ligger på arfvets innehaf-

[1]) Jfr ofvan s. 76—182, s. 187 not. 1 och s. 191 not. 1.

vare. För öfrigt är rättsläget i det hela oförändradt. Det omtvistade skall icke tilldömas käranden, utan att han visar sig vara »närmaste arfvinge», d. v. s. ej allenast närmare än den omedelbara eller medelbara besittningshafvaren utan äfven närmare än hvar och en annan känd arfvinge. Arfstalan är nämligen en på grund af närmaste arfsrätt förd äganderättstalan och bör därför ej heller föranleda rubbning i motpartens besittning, så framt icke samma rätt ledes i i bevis. Närmast kommer tvisten att stå om kärandens samt den omedelbara eller medelbara besittningshafvarens bättre arfsrätt. Men till sitt värjande kan svaranden äfven anföra, att för hvarje fall annan person utom rättegången står arfvet närmare än käranden, och att denne sålunda är obehörig att yrka på dess utfående. Ja så snart han icke kommit till arfvet genom olaga rubbning af besittningen i kärandens eller någon hans fångesmans eller ställföreträdares personer, kan han, vid bristande bevis om kärandens arfsrätt, förvänta sig att bibehållas vid arfvet och förty nöja sig med att bestrida samma arfsrätts tillvaro. I fråga om bevisning gälla också ofvan utvecklade regler, så att bland annat den, som påstår arfsrätt, har att styrka de allmänna förutsättningarna för dess uppkomst, och motparten åter omständighet af beskaffenhet att medföra förlust af arfsrätt, vare sig i allmänhet eller särskildt efter den döde. Äfven då arfvet ej innehafves för viss persons räkning utan står under förvar för den som därtill må kunna visa sin rätt, skall för öfrigt domstolen i allmänhet ej behöfva ingå på en undersökning om kärandens arfsrätt och företräde härutinnan framför andra annat än i mån af vårdarens framställda invändningar. Af den senares uppdrag följer nämligen plikt och därför ock intresse att tillse arfvets utgifvande till rätt person, hvadan domstolen bör kunna förlita sig på att han härutinnan gör sitt bästa. [1])

[1]) Jfr ÄB 14 § 2 och 15 § 5, StrLgn 22 §§ 1 och 7, UtsLgn § 157, KF 24/9 1861 §§ 1—3, SJA XXXIII s. 12, NJA 1878 s. 248 och 1899 s. 348 samt ofvan s. 156 not. 1 och s. 191 not. 1 — s. 192 not. 1. Att emellertid, innan det blef sed och lag att vid behof tillsätta särskilda gode män för dödsbos vård och förvaltning, rätten själf kunde hafva arf i sitt förvar, ses af hvad Flintberg II s. 283—284 har att förmäla om en arfstalan under åren 1766 och 1767. Men äfven för närvarande har ju en arfsdomstol att sörja för dödsbos och arfs behöriga vårdnad samt därför ock rätt

Vistas känd arfvinge på okänd ort, kunna i hans ställe successorer i hans arfsrätt emellertid utföra arfstalan af senast angifna natur, utan hinder däraf att hans arfsrätt ej ännu försuttits. Talan må dock ej bifallas annat än under villkor af borgens ställande för arf och dess afkastning.[1]) Borgen må enligt domstolens förordnande tillvaratagas af den gode man, som hittills vårdat arfvet för den bortavarandes räkning; och har i öfvervakandet af dennes och hans rättsägares rätt enligt borgen gode mannen en sysslomans plikter för fall af egendomens förfarande och arfsrättens bibehållande i den bortavarandes person.[2])

En arfstalan kan emellertid förekomma mellan ännu andra parter än de hittills anmärktå. Sagda karaktär har nämligen hvarje talan, som grundar sig på påstådd arfsrätt, egen eller annans. Sålunda kunna på kärandesidan en förment arfvinges anspråk utföras af hans rättsägare, universal- och singularsuccessorer samt konkursbo och äfven enskilda borgenärer, samt talan vara riktad mot hvilken som helst innehafvare, som för sin rätt till arfvet åberopar sig på en sin fångesmans eller gäldenärs arfsrätt. På svarandesidan kan äfven befinna sig en danaarfsberättigad.[3]) Men det stannar ej härvid. En arfstalan är bland annat också testamentsklander och hvarje annan på grund af uppgifven arfsrätt inledd testamentstvist.[4]) Än vidare är så händelsen, då

att af innehafvaren kräfva bevis på hans rätt att besitta; se för äldre tid Dom 7/4 1677 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 599—602. Fastän ett mot den senare instämdt yrkande på arfvets utfående ej kan bifallas, kan sålunda rättstvisten visserligen tänkas föranleda, att domstolen, med begagnande af sagda sin rätt, går i författning om besittningsförhållandets häfvande. Sådan lagstiftningen nu för tiden i öfrigt är, torde dock åtgärden komma att stanna vid utseende af god man att vårda arfvet och att vidtaga de af uppdraget påkallade mått och steg för dess utantvardande åt honom; jfr ofvan s. 191 not. 1.

[1]) ÄB 15 § 5, jfrd med NJA 1896 Noter A N:r 56 och nedan s. 195 not. 1.

[2]) Jfr KD 26/2 1873 i BLgs X s. 21—22.

[3]) Jfr ofvan s. 11 not. 1.

[4]) SJA XXXIII s. 12 och NJA 1878 s. 248. I det förra rättsfallet klandrades testamente, och i det senare tvistades om dess tolkning, men i båda förklarades arfvingarnes instämda talan ej kunna upptagas till pröfning, enär det förefunnes närmare känd arfvinge på okänd ort och de för sådan händelse satta villkoren för närmare arfvinges tillträde af arfvet icke uppfyllts. Härmed har då afsetts borgens ställande till säkerhet för

någon såsom arfvinge kräfver annan, som ej tillägger sig sådan egenskap, på egendom, rättighet, belopp eller tjänsteprästationer i anledning af ett deras förmenta ingående bland dödsboets tillgångar. I alla dessa fall kunna nämligen mot käranden framställas invändningar på grund af en hans bristande arfsrätt.

Allteftersom arfstalan är af det ena eller det andra slaget, råder dock stor olikhet i omfånget invändningar, som stå svaranden till buds för bestridande af kärandens behörighet att tala i saken. Principiellt må nämligen härutinnan endast åberopas en kärandens saknad af närmaste arfsrätt, så snart svaranden bestrider hans anspråk på grund af egen arfsrätt, på grund af danaarfsrätt, på grund af ett sitt intresse allena, att arfvet må komma på rätta händer, eller på besittning allena utan stöd af särskildt fång. [1]) Det bortses härvid från sådana invändningar arfvingar emellan, som att aftal gjorts om anstånd med arfskifte, att sådant redan ägt rum och tid för yrkande på jämkning däri försuttits, att anledning till detta senare slags åtgärd saknas, och att förutsättningarna brista för arfvinges skadeslöshållande, i anledning däraf att det honom tillskiftade blifvit honom af tredje man frånvunnet, [2]) så ock från invändningar på grund

---

den bortavarande och icke därjämte kungörelses utfärdande på honom; jfr ÄB 15 § 5 och 18 § 4 samt ofvan s. 194 not. 1.

[1]) Enligt romersk rätt var endast för anmärkta fall plats för arfstalan i teknisk mening (hereditatis petitio), hvaremot, då besittningshafvaren stödde sig på singularfång (titulus singularis), saken mot honom utfördes genom vanlig vindikationstalan (rei vindicatio); jfr för modern rätt ÖGB § 823. Åtskillnaden torde ej vara att öfverföra på svensk rätt, vid det förhållande att äfven i detta senare slags rättegång tvisten kan komma att stå om arfsrätt, nämligen dels kärandens och dels svarandens fångesmäns, samt i civilrättsligt afseende parternas villkor i det hela ej te sig olika vid vanliga vindikationsmål och vid en arfsprocess, där svaranden söker värja sig i sin besittning i eget eller viss sin hufvudmans intresse; jfr nedan s. 196 not. 1 — s. 239 not. 1. Den talan, som någon såsom arfvinge utför på egendoms utfående, är sålunda allenast ett visst slags vindikationstalan, hvars egendomlighet regelrätt inskränker sig till att arfsrätt utgör den omtvistade rättsgrunden, och som, då svaranden för sig åberopar singularfång, endast så till vida förändrar natur, som hänsyn äfven är att taga till hvad därutinnan anföres och styrkes. Denna omständighet synes dock vara för ringa att, om man erkänner själfva begreppet arfstalan, beröfva densamma denna dess egenskap.

[2]) Jfr ÄB 11 §§ 1 och 2 samt 13 §§ 1 och 2.

af fullgörande och därmed likstående fakta såsom kvittning och efterskänkande.

Men fordringspräskription, allmän präklusion, god tros förvärf och viss tids häfd komma icke i betraktande. Detta gäller, ehvad tvisten rör sig om arfvet i dess helhet, om viss dess andel, om särskild dess tillgång eller om visst belopp pengar, vare sig sådant, som omhändertagits, eller sådant, som fordras i ersättning för förfaren egendom. Ty i tvister af afhandlade natur är det något tillfälligt, att yrkandet går ut på utfående af visst gods eller belopp. Det, hvarom tvistas, är arfsanspråkets tillvaro, och detsamma är hvarken fordran att präskriberas eller präkluderas eller egendom att exstinktivt förvärfvas.[1]) Den senare grundsatsen tarfvar dock en närmare belysning. Då arfsfång utan förbehåll förklarats vara af beskaftenhet att grundlägga häfd, kan sådan ock vinnas af förment arfvinge eller danaarfsberättigad gent emot rätter arfvinge. I sådan ordning kan alltså gendrifvas ett dennes anspråk på en i arfvet ingående fast egendom, oafsedt om hans talan går ut särskildt på ett dess utfående eller på arf eller arfslott i deras helhet. Men så framt arfsanspråket i och för sig är laga och beståndande, beröres det i öfrigt icke af häfden och förvandlas därför i ett kraf på ersättning för den därigenom förlorade egendomen, nämligen efter dess uppskattade värde med frånräknande af sådana

[1]) Jfr ÄB 14 § 2, HB 11 § 4, KF 4/3 1862 §§ 1 och 10—12, NJA 1880 s. 74, 1888 s. 438 och 1890 s. 415 (invändning om fordringspräskription ogillad), Band II s. 86 not. 1 och s. 703 not. 4 samt ofvan s. 24 not. 2; se ock för äldre tid beträffande präskription af barns arfstalan för fall af bristande afvittring Dom 9/6 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 489. En egendomlig åsikt uttalades i KB 15/7 1696 hos Schmedeman s. 1467, nämligen att, där fordringar på kronan ingingo i kvarlåtenskap, de, så snart den då gällande tjuguåriga fordringspräskriptionen icke obegagnad lupit till ända, regelrätt kunde af arfvingen göras gällande mot kronan, fastän han försuttit tiden för sin arfsrätts bevakande och i följd däraf arflåtarens egendom i öfrigt tillfallit kronan såsom danaarf. Där åter, såsom annorstädes i allmänhet är händelsen, de allmänna präskriptionsbestämmelserna afse anspråk och ej allenast fordringar, råda de i allo öfver arfsrätten. Det finnes dock då ej någon plats för en särskild arfsrättspräskription. Visserligen kan ändock så vara, att på arfvingar utfärdas offentlig stämning, men dennas betydelse ligger då högst däri, att före den däri utsatta tidens förlopp kvarlåtenskapen ej behandlas såsom danaarf eller eljest uthändigas till successorer i andra hand; jfr ofvan s. 24 not. 2 och s. 158 not. 1.

därpå inverkande kostnader, som nedlagts af innehafvaren och hans fångesmän.[1]) Om den fasta egendomen rätteligen tillhört annan än arflåtaren, lär å andra sidan den häfdetid, som löpt till ända i en vikande arfvinges person, böra räknas den vinnande till godo, så att ej ny häfdetid börjar löpa för denne med hans utfående af egendomen. Det obehöriga arftagandet bör, nogare uttryckt, ej anses hafva vållat något afbrott i den besittning, som med arfvets utfallande öfvergick på den rätte arfvingen men af honom endast medelbart innehafts, nämligen genom den eller dem, som obehörigen suttit i arfsrätten. Till afbrott i häfden verka under sådana förhållanden naturligen åter såväl afbrott i de senares besittning som rätter ägares vindikationstalan mot dem eller laga arfvinge.[2])

På god tro allena, d. v. s. utan förening med öfriga förutsättningar för häfd, kunna åter de, som innehafva egendom såsom arf eller danaarf, icke grunda några sina anspråk på att bibehållas vid egendomen gent emot rätter arfvinge. Men den goda tron bereder dem dock vissa förmåner i deras

[1]) KFkl $^{14}/_{5}$ 1805 och KF $^{22}/_{4}$ 1881 § 1, jfrda med förslag till förordning ang. tioårig eller tjuguårig häfd (1880) s. 38—39 och 43—44. Den ifrågavarande svenska grundsatsen ger rätter arfvinge mindre skydd i fast än i lös egendom och bereder den, som måste gå från arf med en däri ingående fast egendom, val emellan att utgifva densamma eller dess värde samt lär få anses vara föga ändamålsenlig. Bättre vore då visserligen, att, såsom i den tyska rätten skett, låta rätten till det hela normera rätten till dess delar och utesluta häfd i orätt arfvinges person, så länge laga arfvinge ej försuttit sin talerätt på arfvet; se B. Ges. B. § 2026, jfrd med SGB § 271 och SZG art. 599. Detta öfverensstämmer ock med den senromerska rätten. Kollisionsfallet uppstår icke i sådana rättssystem, som gjort själfva arfvet till föremål för häfd; jfr ofvan s. 24 not. 2. I österrikisk rätt, hvilken, liksom flertalet främmande rättssystem, underkastar arfsrätt vanlig präskription, undvikes åter kollisionsfallet, därigenom att till häfd anses höra ett verkligt fång (justus titulus) och ej allenast ett förment (titulus putativus); se ÖGB § 1462 och Kirchstetter s. 712. Detta lär nog också vara den allmänna ståndpunkten i saken. Att äfven för den svenska rättens del ställa sig därpå är, må det för öfrigt tilläggas, ej allenast försvarligt utan äfven naturligt, så framt man allenast håller sig till vederbörande häfdebestämmelsers lydelse; jfr för öfrigt beträffande häfd på grund af gåfva mellan äkta makar SJA XXVII s. 149. Se vidare nedan s. 229 not. 1.

[2]) KF $^{22}/_{4}$ 1881 § 2, jfrd med B. Ges. B. § 944.

redovisningsskyldighet, nämligen beträffande afkastning och kostnader på eller för egendomen.

En sysslomans redovisningsplikt för omhänderhafda medel omfattar allt hvad genom dessa förvärfvats i vederlag eller afkastning, hvarförutom han innestår för all skada genom kulpöst förfarande i förvaltningen men äger att jämte arvode erhålla godtgörelse för ändamålsenliga kostnader och utgifter, dock utan att till säkerhet därför åtnjuta retentionsrätt eller annan därmed jämförlig förmån. Detta är sålunda i hufvudsak ställningen för den, som tillträdt arfvet allenast för att tillhandahålla det åt den, som kan visa sig hafva rätt därtill. [1]) Grundar sig åter innehafvet på förment arfs- eller danaarfsrätt, äro i förhållandet till rätter arfvinge mestadels att tillämpa allmänna vindikationsregler, på vanligt sätt fullständigade genom dem om skadestånd, ränta och dröjsmål.

God tro befriar sålunda vederbörande från skyldighet att utgifva fallen afkastning och medför rätt att få ersatta såväl nödiga som nyttiga kostnader på egendomen, medan besittningshafvare i ond tro har att fullt redovisa afkastningen, inbegripet uppburen ränta å penningkapital, och endast njuter godtgörelse för nödiga kostnader. [2]) Till ond tro

---

[1]) HB 18 §§ 1, 4, 5, 7 och 8, jfrda med NJA 1891 s. 107, Band IV s. 458 not. 1 — s. 465 not. 1 och s. 472 not. 1 — s. 473 not. 4 samt ofvan s. 194 not. 2.

[2]) JB 11 § 1 och KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7, jfrda med HB 11 § 3 och 12 § 8, KkLgn § 36 mom. 1 och 3, UrfvLgn § 13, KF $^{14}/_{4}$ 1866 § 15 samt Lag $^{20}/_{6}$ 1879 § 66. Huruvida de anförda lagrummen bekräfta textens rättssatser, kan dock dragas i tvifvelsmål. — De, som röra fallen afkastning, finnas visserligen gifna i KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7. Men bestämmelserna röra utgifvande af dödförklarads egendom samt sålunda hvarken arfs- eller vindikationstvister i allmänhet. Romersk rätt är det ej heller. Ty enligt densamma innefattade återbäringsskyldigheten till rätter arfvinge städse äfven fallen afkastning, dock att liksom beträffande själfva den öfvertagna egendomen besittningshafvaren ej behöfde ersätta hvad han i god tro förfarit annat än intill det belopp, hvarmed han blifvit riktad. Grundsatserna gå igen i de moderna främmande rättssystem, som i ämnet meddela särskilda föreskrifter rörande arfstalan; se B. Ges. B. §§ 2020, 2021, 2023 och 2024, jfrda med SGB §§ 2308 och 2309. Flertalet hänvisa emellertid uttryckligen (ICC art. 926, BW art. 881 och 1002, ZGB § 940, SZG art. 599, ÖGB § 824 samt ChNL V, 2 art. 90) eller tyst till sina allmänna vindikationsregler, som visserligen hafva annat innehåll. Hvad åter angår svensk rätt, som äfven tiger i saken, ligger närmast att för arfstvisters del hålla sig till förordnandena om återbäring af dödförklarads egendom. Sakförhål-

höra vetskap eller starka skäl till misstanke, att man ej har laga rätt till det innehafda, eller med andra ord hvad, som

landena äro dock här mest likartade; jfr LgB ÄB 3 § 16 och nedan s. 216 not. 2. Det kan ock förtjäna att bemärkas, att Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 § 4, som, i motsats till de närmast följande förslagen (1692 och 1694 kap. 17 § 4, 1713 kap. 23 § 4, 1717 kap. 18 § 4 och 1722 kap. 17 § 4), lät laga förfall gälla såsom ursäkt för okänd arfvinges underlåtenhet att anmäla sig inom den ettåriga präskriptionstiden, vid en hans talan därefter för hvarje fall bibehöll de danaarfsberättigade vid »afgiäldh och ränta»; jfr Svea HfRtts Påminn. kap. 17 ad. 4:m § hos Nilsson 2 s. 277. Redan 1734 års lagstiftare hafva sålunda varit förtrogna med tanken på att låta den, som i god tro tillträdt arfvet men måste vika för annan med bättre rätt därtill, få njuta till godo den fallna afkastningen. Självklart får väl anses vara, att lagstiftarne ej afsett att unna tillträdare i ond tro fallen afkastning och att därför en sådan mening ej får inläggas i ÄB 14 § 2, då den förordnar: »gällde åter allt det han uppburit hafver». Snarast skulle man väl vilja gissa på en alldeles motsatt afsikt, oafsedt att lagrummet förutsätter ett tillträdarens brottsliga förfarande och förty måste gå ut från en hans skyldighet att hålla rätter arfvinge skadeslös i alla möjliga hänseenden; jfr StrLgn 6 § 1 och ofvan s. 146 not. 1. Hvad till sist angår tappande svarandepart i en van ig vindikationsprocess, kunna ifrågasättas afvikelser från den omhandlade regeln åt olika håll. En vore att, då ej annat förordnats, städse låta egendomens återställelse åtföljas af afkastningen; jfr Nehrman JC 1746 s. 17—18. Sådan är återbäringsskyldigheten för död mans universalsuccessorer i händelse af nyupptäckt gälld och sådan måste förty densamma ock vara för dem i fråga om främmande egendom i dödsboet; se UrfvLgn § 13, jfrd med ÄB 10 § 3, SJA XXVII s. 157 och XXXIV s. 1 samt Band II s. 660 not. 1 och s. 681 not. 3. Men allt detta följer af universalfånget. Eljest har åter både före och efter 1734 års lag hvad i 1854 års förordning om dödförklaring bestämts om god tros förvärf af afkastning betraktats såsom en allmän rättsnorm inom vindikationsläran; se Abrahamsson s. 382, Nehrman JC 1729 s. 128, Rålamb s. 2—3, LgK 1818 ÄB 1 § 27 och JB 8 § 16, 1826 ÄB 1 § 27 och JB 9 § 17, LgB ÄB 3 §§ 7 och 16 och JB 10 § 24, SJA XVIII s. 519, XXII s. 46, XXIV s. 308, XXVI s. 37 och XXX s. 332, NJA 1876 s. 136, 1879 s. 410 och 1897 s. 350 samt rättsfall i FJFT 1872 s. 255 och diskussion ibid. 1874 s. 40—43. Att vid vindikation af fast egendom omförmälda afkastningsrätt enligt 1854 års förordning i svensk rättspraxis underkastats viss jämkning i sitt omfång, är åter väl sant, men lämnas tills vidare å sido; jfr nedan s. 210 not. 1. Ej heller i sin tillämpning på vanliga vindikationsmål, stämma emellertid samma förordnings grundsatser fullt öfverens med den romerska rätten, som i detta senare slags mål lät besittningshafvare i god tro utgifva fallen afkastning, i mån som den fortfarande var i behåll (jfr ZGB § 85 mom. 2 samt B. Ges. B. §§ 988 och 993, men dess mera med den romerska rätten, sådan den modifierats i modern; se CC art. 549, BW art. 630, PCC art. 495, SCC art. 451, ICC art. 703, SZG art. 938, ZGB § 85 mom. 1, ÖGB § 335 samt B. Ges. B. §§ 987

i fråga om besittningens orättmätighet är att räkna såsom dolus eller culpa lata. För öfrigt inverkar äfven mellankom-

och 990, jfrda med Allg. Landr. I, 7 §§ 189—203, SGB § 244 samt nedan s. 205 not. 1. Hvad åter angår besittningshafvare i ond tro, skilja sig flertalet moderna rättssystem så till vida från det svenska, som de, i anknytning till romerska rättssatser, ålägga honom att utgifva ej allenast fallen afkastning utan äfven sådan, som ej tagits men kunnat tagas; se BW art. 634, PCC art. 497, SCC art. 455, SZG art. 940, ZGB § 90, ÖGB § 335 samt B. Ges. B. §§ 987 och 990, jfrda med SGB §§ 308 och 309 och Allg. Landr. I, 7 § 229 samt för svensk rätt Nehrman JC 1729 s. 119 och nedan s. 210 not. 1. Håller man sig till lagtexten, finnes för öfrigt skäl att antaga en den nu gällande svenska rättens än mera vidtgående afvikelse i vanliga vindikationsmål, nämligen en besittningshafvarens rätt att trots ond tro behålla afkastningen, så snart han icke med våld satt sig i egendomen; jfr ChDL V, 5 art. 4 och ChNL V, 5 art. 6. Man frestas därtill, om man sammanställer JB 11 § 1, som tillägger tappande svarandepart i vindikationsmål ersättning för kostnader å egendomen men ej har något att förmäla om afkastningens utgifvande, med JB 18 § 1, som förbinder våldsamt tillägnande af fast egendom med skadeståndsansvar och förty bland annat med utgifvande af tagen afkastning eller dess värde. Sammanställningen och den på grund däraf dragna slutsatsen hafva fullt skäl för sig i den omständighet, att ChLL JB 19 § 1 i ett sammanhang behandlade nämnda två fall och, där »waldzuerk» ej ägt rum, tillerkände rätter ägare »afrad» allenast för löpande år, men eljest gaf honom rätt att af våldsverkaren kräfva sådan godtgörelse för samtliga de år, som egendomen varit honom beröfvad; jfr ibid. KpmB 5 § 1, StLgn KpmB 4 § 1, Carl IX:s Lgfslg JB 26, Ros. Lgfslgt JB 18 och *Serlachius*, *Julian*, Om begreppet fast egendom i FJFT 1889 s. 108—110. Men det torde vara tillåtet att i sistberörda stadganden om våldsverkares redovisningsskyldighet se allenast ett för särskildt fall uttryckt biträdande af hvad i romersk rätt gällde om hvarje malæ fidei possessor. För hvarje fall finnes saken så uppfattad redan vid tiden för 1734 års lags tillkomst; jfr Abrahamsson s. 382—383, Nehrman JC 1729 s. 119 och Fslgn till JB 1695 kap. 11 § 8. Det torde därför med fog kunna antagas, att JB 11 § 1 förutsatt afkastningens förblifvande hos den tappande besittningshafvaren, men ock att lagrummet endast afser besittningshafvare i god tro. KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7 lämnar åter tillräckligt stöd för rättssatsen, att ej blott vid arfstalan utan äfven i vanliga vindikationsmål stämnings delgifvande och i allmänhet mellankommande ond tro för framtiden häfva verkningarna af den goda och sålunda medföra plikt att redovisa afkastning för tiden därefter; jfr LgK 1818 ÄB 1 § 27 och JB 8 §§ 16—18, 1826 ÄB 1 § 26 och JB 9 §§ 17—19, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 7 och 71 samt LgB ÄB 3 §§ 7 och 16 och JB 10 §§ 24—26. Att, såsom framgår af stadgandena i JB 5 § 11 och KFkl $^{7}/_{8}$ 1766 om köpares skyldighet att gälla ränta på lyft bördeskilling, han äger att behålla afkastningen ända intill afträdesdagen, lär ej inverka, då lösningstalan icke utgör vindikation i egentlig mening. Däremot förtjänar kanske att anmärkas, att svensk rättspra-

mande ond tro, så att därefter fallen afkastning ej får behållas

xis ej synes vara främmande för att frånkänna hvarje besittningshafvare afkastningsrätt, då han ej utgifvit något för egendomens förvärfvande; se NJA 1880 s. 487. Rättssatsen kan nog hafva visst fog för sig; se B. Ges. B. § 988, som för sådant fall ålägger besittningshafvare i god tro att enligt reglerna för obehörig vinst redovisa jämväl den före stämningen tagna afkastningen. Men något stöd har rättssatsen dock icke i gällande svensk rätt; jfr nedan s. 216 not. 2 och s. 232 not. 1. -- Ett ytterligare bevis, att JB 11 § 1 endast afser besittningshafvare i god tro lämnar dess bestämmelse, att vindikanten skall till sin tappande motpart gälda »all nödig och nyttig förbättring åter». Eljest öfverträffa de svenska lagställen, som röra detta ämne, i ofullständighet och tvetydighet nästan dem om afkastningens redovisande. Finnes ej detta fel, möter åter svårigheten att bringa deras åtminstone skenbarligen motsägande innehåll under några ledande gemensamma rättsnormer. Alldeles såsom i fråga om afkastning, får hvad, som med afseende å kostnader stadgats vid återbärande af dödförklarads egendom, anses gälla äfven i vanliga arfstvister. För det förra fallet har åter förordnats, att den redovisningspliktige må njuta »ersättning för all nödig och nyttig kostnad, som han å egendomen nedlagt». Föreskriften förekommer i det sammanhang, att den bör antagas åsyfta allenast redovisningspliktig i god tro. För sådant fall saknas emellertid bestämmelser, huru det i saken ställer sig med redovisningspliktig i ond tro. Går man tillbaka till den källa hvarifrån bestämmelserna om dödförklaring närmast äro hämtade, kan man emellertid förstå, att lagstiftarne för hvarje fall velat unna en sådan besittningshafvare godtgörelse för nödiga kostnader; se LgB ÄB 3 § 16 och JB 10 §§ 20 och 21, jfrda med LgK 1818 ÄB 1 § 27 och JB 8 § 16, 1826 ÄB 1 § 26 och JB 9 § 16 samt HDns Gr. s. 54. På lika sätt kan stöd hämtas därför, att, alldeles såsom beträffande afkastning, stämnings mottagande i saken eller en innehafvarens eljest uppståndna onda tro förändra hans villkor från bättre till sämre i hvad rör framtida kostnader; jfr LgB ÄB 3 § 16 och JB 10 § 26. Så till vida skulle alltså textens regler äfven i kostnadsfrågan vara bekräftade i svensk lag. Får åter antagas att den, som har att lämna från sig kvarlåtenskap efter död eller dödförklarad, äger rätt att allt efter sin goda eller onda tro njuta ersättning respektive för nödiga och nyttiga kostnader eller allenast för nödiga, ligger för närvarande tider däri ytterligare ett skäl att biträda den nyss här ofvan gjorda utläggningen af hvad hufvudstället rörande vanliga vindikationsmål, nämligen JB 11 § 1, i ämnet förordnar; jfr LgK 1818 ÄB 1 § 27 jämte Mot. s. 9 och JB 8 § 15 jämte Mot. s. 43 samt 1826 ÄB 1 § 26 jämte Mot. s. 45 och JB 9 § 16 jämte Mot. s. 111. Men härtill kommer antagandet, att äfven på ifrågavarande punkt arfstvister och vanliga vindikationsmål te sig fullt lika. Antagandet bekräftas för öfrigt genom innehållet i ett annat förordnande i 1734 års lags ursprungliga text. Då nämligen JB 5 § 11 ålägger bördeman att gälda köparen »all den nödiga kostnad, han å godset och för dess skull gjort», har ersättningen tydligen inskränkts till nödiga kostnader på den grund, att köparen ansetts veta eller bort veta bördesrättens tillvaro och därför hafva

och därefter nedlagda nyttiga kostnader ej blifva ersatta.

att stå sin risk, om han före utlöpandet af tiden för bördesklander på egendomen nedlade andra kostnader än nödiga. Från liknande synpunkt är att bedöma konkurslagens bestämmelse i § 36 mom. 1 och 3, att konkursboet endast har att gälda nödiga kostnader på återvunnen egendom, då svarandeparten af gäldenären fått egendomen i gåfva eller eljest förvärfvat den under sådana omständigheter, att han haft skälig anledning till antagandet, att, såsom visat sig vara händelsen, afhändelsen varit borgenärerna till förfång. Till de två sist afhandlade stadgandenas belysning tjäna för öfrigt 1734 års lags förordnanden om kostnadsersättning, då arfvingar begagnade sig af sin rätt att lösa till sig borttestamenterad bördköpt jord och ägare får åter pantsatt, nedsatt eller bortlånt gods; se ÄB 17 § 3, JB 9 § 8 samt HB 11 § 3 och 12 § 8. Äfven därstädes har förutsatts en känd förpliktelse att utgifva egendomen och tillförsäkras allenast godtgörelse för nödig kostnad. För att på angifvet sätt svensk rätt i kostnadsfrågan skiljer mellan god och ond tro, tala ock dels yttranden af rättslärare i tiden närmast före 1734 års lag, nämligen af Abrahamsson s. 382 och af Nehrman JC 1729 s. 128, och dels förstånds- och billighetsskäl. Det säger sig nämligen själft, att rätter ägares återvinningsrätt väsentligen försvagas och äfventyras, om den förbindes med en plikt att ersätta jämväl nyttiga kostnader, och det måste ock strida mot en sund lagstiftning att i denna senare ordning bereda en besittningshafvare i ond tro medel att uppdrifva löseskillingen till belopp, som anstränga eller öfverstiga ägarens förmåga. Härvid må bemärkas, att egentligen allenast i ett fall en arrendator, som väl närmast är att jämföra med en besittningshafvare i ond tro, fått sig tillförsäkrad godtgörelse för hvad, som förstås med nyttig kostnad, och det allenast till viss dess andel och under särskilda villkor för arbetets utförande; se Lag $^{14}/_{6}$ 1907 kap. 2 § 17, jfrd med BB 26 § 2 och nedan s. 208 not. 1. Med allt detta må dock å andra sidan medgifvas, att, vid ytlig genomläsning af JB 11 § 1 och vid ett dess jämförande med paralellstället ÄB 10 § 3 (nu UrfvLgn § 13), man får det intrycket, att, hvilken uppfattning än må hafva gifvit sig till känna i nyare stadganden på närliggande områden, 1734 års lagstiftare velat i vanliga vindikationsmål tillägga besittningshafvare, oafsedt deras onda eller goda tro, ersättningsrätt för såväl nödig som nyttig kostnad. En dylik uppfattning har nog också en tid bortåt rådt i och utom domstolar; se LgB JB 10 §§ 20 och 21 jämte Mot. s. 96. Anmärkas må också, att, där i vindikationsmål fråga varit om kostnadsersättning, det i allmänhet utdömts såväl nyttig som nödig kostnad; se SJA XXVII s. 149 samt NJA 1880 s. 299, 1885 s. 221, 1889 s. 164 och 442, 1902 s. 14 och 1905 s. 472. På en principiell ståndpunkt af angifna art synas ock tyda bestämmelserna dels i KF $^{14}/_{4}$ 1866 § 15, att, då någon, efter väckt fråga om exproprierande af hans egendom, däråt nedlagt kostnader »i uppenbar afsikt att vinna högre ersättning», de ej skola tagas i beräkning vid godtgörelsens bestämmande, och dels i Lag $^{20}/_{6}$ 1879 § 66, att, sedan egendom, som i anledning af vattenafledningsföretag skall lösas, åsatts värde, »nödig eller nyttig kostnad», som ägaren däråt nedlagt, må ersättas, »därest

Här fordras emellertid dolus eller medvetenhet om annans

icke kostnaden blifvit gjord i uppenbar afsikt att vinna högre ersättning». De två stadgandena kunde ju lämnas å sido, då de icke behandla vindikationsmål. Men de afse dock något liknande och stå genom det omfång, hvari ersättning medgifves, i uppenbar strid med de grundsatser, som åtminstone nu mera få anses råda på den allmänna rättens område i fall af egendoms afvinnande från annan. Ett stycke åt samma håll som ifrågavarande specialförfattningar gick emellertid LgB, då den, som gaf allenast besittningshafvare i god tro rätt att få sina nyttiga kostnader ersatta af den klandrande ägaren och därmed ansåg sig bryta med den förutvarande rätten, dock i JB 10 § 22 ålade ägaren att, i händelse af ond tro hos besittningshafvaren, godtgöra den senare utöfver nödiga kostnader dem, af hvilka ägaren »ljusligen» funnes »hafwa sådan nytta, att antagas» finge, »det han hade den kostnad sjelf gjort, om han egendomen innehaft». Uttalande af detta innehåll finnes beträffande besittningshafvare i god tro hos Abrahamsson s. 382. Men sådan rättssatsen lyder hos LgB, synes den vara hemtad från ÖGB, som i § 336 med afseende å kostnader af besittningshafvare i ond tro hänvisar till sina regler om självfvilligt uppdrag (gestio negotii) samt för dess del i §§ 1037—1042 förordnar, att, om någon gjort kostnader för annans räkning utan dennes samtycke, han väl har rätt till ersättning, då han uppfyllt en hans lagbestämda skyldighet, men eljest blott, så framt han ej handlat mot hans uttryckligen tillkännagifna vilja och dessutom utfört värfvet till hans klara öfvervägande fördel. Liknande bestämmelser återfinnas eljest i gällande tysk rätt, fastän hänvisningen afser allenast nödiga kostnader samt de ifrågavarande stadgandena om självfvilligt uppdrag förete vissa afvikelser; se B. Ges. B. §§ 670, 679, 683 och 994. I frågan ställer sig för öfrigt förhållandet mellan svensk och främmande rätt ungefär lika som beträffande afkastningen. I mån som med afseende å kostnader gifvits särskilda regler för arfstalan, hafva förenämnda svenska icke med dem något gemensamt -- hvarken med de romerska, som vid god tro tillerkände godtgörelse för alla kostnader och vid ond för nödiga och nyttiga, eller med de tyska, som biträdt den förra regeln men vid ond tro hänvisa till sina allmänna vindikationsregler och sålunda, på sätt nyss nämnts, endast under vissa förbehåll medgifva ersättning för nödiga kostnader; se B. Ges. B. §§ 2022—2024, jfrda med SGB § 2315. Däremot sammanfalla de svenska grundsatserna med dem, som i romersk rätt gällde för vanliga vindikationsmål och i åtskilliga främmande moderna rättssystem råda eller rådt ej mindre i samma mål än äfven för fall af arfstalan; jfr ZGB §§ 87, 88 och 91, SZG art. 939 och 940, SCC art. 453—455 samt SGB §§ 312 och 316. Liksom vid afkastning hafva nämligen i fråga om kostnadsersättning regelrätt ej gifvits särskilda regler för arfstalan. Däremot stämma visserligen icke alltid de allmänna vindikationsreglerna i kostnadsfrågan öfverens med de romerska och svenska. Väl ersättas allmänt besittningshafvarens nödiga kostnader, oafsedt om han befunnit sig i god eller ond tro samt oafsedt om de bestå i sitt resultat och sålunda komma den vindicerande ägaren till godo eller så icke är förhållandet; se dock i den senare punkten Allg.

bättre rätt, men räknas dock sådan medvetenhet, om ej förr,

Landr. I, 7 §§ 215, 217 och 236. Men för öfrigt växla grundsatserna. Till en början erinras, huru såväl tysk som österrikisk rätt begränsa ersättningsrätten för besittningshafvare i ond tro med tillhjälp af begreppet självfvilligt uppdrag. Men det kan ock vara så, att äfven besittningshafvare i god tro är inskränkt till ersättning för nödiga kostnader (BW art. 630—634 och 636) eller dock endast under visst villkor kan framställa anspråk därutöfver (PCC art. 498 och 499: äfven kostnader som endast höjt värdet, då de ej utan skada kunna frånskiljas). Merändels äger dock besittningshafvare i god tro att få ersatta alla sådana sina kostnader, som föranledt en förhöjning af egendomens värde; se CC art. 861, ICC art. 704, ÖGB §§ 331 och 332, B. Ges. B. §§ 994 och 996 samt Allg. Landr. I, 7 §§ 204—210 och 212. Stundom är till sist ersättningsrätt i denna omfattning utsträckt äfven till besittningshafvare i ond tro; se Sirey I, s. 296 samt ICC art. 704 och 705, jfrda med Allg. Landr. I, 7 §§ 14 och 239. Mera ovanligt är att, såsom skett i PCC art. 498, SGB § 317 och SZG art. 939, låta den hos besittningshafvaren stannande afkastningen gå i afräkning på hans kostnadsersättning — en rättssatts, som lånad från romersk rätt, särskildt träffar besittningshafvare i god tro; se däremot för svensk rätt i fall af vetskap om annans äganderätt PrL till StrLgn § 16 mom. 4 och KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 26. För kostnadsanspråk är sålunda regelrätt i och för sig ej heller hinder, att medel till utläggens bestridande tagits af och ur egendomen själf eller kunnat därifrån hämtas; se däremot Allg. Landr. I, 7 §§ 209, 214 och 216 samt nedan s. 223 not. 1. I nedannämnda punkter är man åter mestadels ense i att underkasta ersättningsrätten inskränkningar, fastän särskilda lagbestämmelser i ämnena ej alltid förekomma. För sådan tid, hvarunder besittningshafvare åtnjuter afkastning, ersättas honom icke sådana nödiga kostnader som utgifter på vanligt underhåll samt på skatter och besvär, som ej innebära kapitalafbetalning, och ej heller den för afkastnings vinnande nedlagda produktionskostnaden; jfr BW art. 631—634, PCC art. 495, SCC art. 452, B. Ges. B. §§ 994, 995 och 998, ZGB § 89, SGB §§ 75, 313 och 2316 samt Allg. Landr. I, 7 §§ 196 och 218. Delvis i fråga om detta senare slags kostnad men särskildt beträffande andra kostnader än nödiga är ersättningsrätten ytterligare inskränkt på det sätt, att ej mera erhålles än den för ägaren uppståudna vinsten. Detta senare är händelsen, ej blott då i allmänhet ersättning tillförsäkrats för hvarje egendomens förhöjning i värde, utan äfven då allenast nyttiga kostnader förklarats ersättningsgilla, hvadan ock ersättning då utgår, allenast när nyttan, d. v. s. förhöjd afkastningsförmåga eller brukbarhet, fortfarande består; se ZGB §§ 87 och 89, SCC art. 453, SGB § 316, ÖGB §§ 331 och 332, B. Ges. B. § 996, Allg. Landr. I, 7 §§ 204 och 205, PCC art. 499 samt ICC art. 704 och 705. Stundom lyder åter föreskriften på produktionskostnads och nyttiga kostnaders ersättande, i mån de stått i rätt förhållande till sitt resultat; jfr B. Ges. B. § 998, SGB § 316 och Allg. Landr. I, 7 §§ 204 och 233. Till säkerhet för kostnadsanspråk har ytterligare regelrätt besittningshafvaren retentionsrätt till egendomen och äger vid saknad af ersättningsrätt i dess ställe en rätt

uppstå med mottagande af stämning i arfssaken. [1]) Eljest

att i mån af möjlighet afskilja och tillägna sig det på egendomen nedlagda. Exempel finnas dock, att än i båda hänseendena (PCC art. 498 och 500), än beträffande retentionsrätten (ICC art. 706, SCC art. 453 och SZG art. 490) och än i fråga om afskiljandet (B. Ges. B. § 997) rätt förvägrats besittningshafvare i ond tro. För öfrigt är visserligen rätten att afskilja betingad af verkställbarhet utan skada å egendomen (BW art. 636, PCC art. 499 och 500, SCC art. 454 och 455, ZGB §§ 88 och 91, SZG art. 939, ÖGB § 332 samt Allg. Landr. I, 7 § 211) och stundom äfven af nytta för besittningshafvaren (B. Ges. B. §§ 258 och 997). Vanlig är dessutom en ägarens befogenhet att genom lösen förhindra rättens utöfvande; jfr B. Ges. B. § 997, ZGB §§ 88 och 91, SGB § 316 samt SCC art 454 och 455. Sällsynt är åter en besittningshafvarens valrätt mellan att äska ersättning eller att afskilja; se dock ÖGB § 332. Allmänt är till sist att för framtiden tillägga mellankommande ond tro i mening af vunnen vetskap om fel å sin åtkomst lika verkan med ursprunglig och att låta saks anhängiggörande mot besittningshafvaren få gälla såsom mellankommande ond tro; se CC art. 550, Sirey I s. 296, BW art. 588 och 630, ICC art. 703, PCC art. 495, SCC art. 435, ZGB §§ 75 och 86, ÖGB § 338 samt B. Ges. B. §§ 987, 989, 990, 993, 994 och 996, jfrda med SGB §§ 304 och 308 samt Allg. Landr. I, 7 §§ 16, 17 och 222. En särställning intager till sist engelsk rätt, i det att den, så framt ej genom präskription vindikationstalan är utesluten, utan hänsyn till god och ond tro ålägger besittningshafvaren att redovisa egendomen jämte afkastning under besittningstiden och fritager rätter ägare från att ersätta hans å egendomen nedlagda kostnader. Att kraf på ränta och afkastning i allmänhet inskränkts till tid af de sex sistförflutna åren, är en sak för sig. Enligt skottsk rätt behöfver emellertid besittningshafvare ej redovisa afkastning, som han i god tro förbrukat, och antages för öfrigt vara i god tro till stämnings mottagande eller i tvifvelaktiga mål till och med ända till slutlig dom, medan speciella statuter i ett flertal nordamerikanska stater medgifva besittningshafvare i god tro att på den redovisningspliktiga afkastningen afdraga kostnader, som haft till resultat en bestående förhöjning i egendomens värde (expense for lasting and valuable improvements). Här och hvar har det till och med satts vindikanten valet mellan att betala samma kostnader eller att afstå egendomen efter dess värde före de gjorda förbättringarna; jfr Stephen III s. 411—412 och 548, Paterson s. 98—99 och Kent II s. 334—338.

[1]) Jfr JB 5 § 11, StrLgn 3 § 10, KF 27/11 1854 § 7, NJA 1879 s. 410, 1880 s. 487 och 1884 s. 313, SU II s. 7 och 25 och IV s. 76 not. 3—s. 78 not. 2 och s. 352 N:r 1 samt ofvan s. 198 not. 2 och nedan s. 210 not. 1 och s. 238 not. 1. Beträffande hvad, som grundlägger ursprunglig ond tro, hafva, i anslutning till olika begreppsformuleringar i den romerska rätten, meddelats växlande bestämningar i de moderna främmande lagböckerna. De i texten för den svenska rättens del angifna finnas fastställda i B. Ges. B. § 932, 955 och 990. Annorstädes fordras, att döma af gifna stadganden, till god tro än frånvaro af jämväl culpa levis (ZGB §§ 73 och 74, SZG art. 3, ÖGB § 326 och Allg. Landr. I, 7 §§ 11—13, 15, 19 och 20) och

antages såsom i andra fall god tro.[1]) Huruvida afkastning skall anses vara fallen eller icke vid den kritiska tidpunkten, bestämmes efter vanliga regler. Vid naturlig afkastning beror det sålunda på dess afskiljande och vid öfriga intägter (fructus civiles) på förfallodagarne för deras erläggande.[2])

än allenast frånvaro af dolus (CC art. 550, BW art. 587 och 588, ICC art. 701, PCC art. 476, SCC art. 433 samt SGB § 188). Denna senare affattning hafva ock bestämmelserna hos LgK 1818 JB 8 § 17, 1826 JB 9 § 18 och LgB JB 10 § 26. — Säreget för Allg. Landr. (I, 7 §§ 14, 232 och 239—241) var att uttryckligen likställa den, som af okunnighet om lag med orätt trott sig hafva behörigen åtkommit egendom (unrechtfertiger Besitzer), med besittningshafvare i ond tro men dock i vissa afseenden bereda honom gynnsammare villkor än den senare i fråga om afkastnings redovisande, kostnadsersättning m. m.; se däremot ÖGB § 326, där okunnighet om lag förklaras förenlig med besittning i god tro, och för svensk rätt SJA XXVII s. 149, som synes vara fotad på samma uppfattning. Se vidare nedan s. 227 not. 1.

[1]) Jfr LgB JB 10 § 27 samt för främmande rätt CC art. 2268, BW art. 2002, ICC art. 702, PCC art. 478, SCC art. 434, ZGB § 76, SZG art. 3, ÖGB § 328, SGB § 188 och Allg. Landr. I, 7 § 18. Med särskildt afseende å arfsprocess förordnade LgK 1818 ÄB 1 § 27, 1826 ÄB 1 § 26 och LgB ÄB 3 § 9, att, om den, som födts i äktenskap, tillträdt arf men därefter förklarades för oäkta och på sådan grund miste det, han alltid skulle anses hafva gjort tillträdet i god tro. Rättssatsens behöflighet och nytta torde, i betraktande af nämnda allmänna präsumtion, vara tvifvelaktiga. För hvarje fall har den ej något stöd i gällande svensk rätt. Å andra sidan är för densamma ock främmande att utan vidare behandla den, som förverkat arfsrätt men dock trädt till arfvet, såsom besittningshafvare i ond tro; se däremot beträffande afkastning CC art. 729, BW art. 886 och ICC art. 727. Äfven här äro att tillämpa de allmänna rättsnormerna; jfr nedan s. 225 not. 2 och s. 228 not. 1.

[2]) Beträffande naturlig afkastning följer textens regel af Lag ang. hvad till fast egendom är att hänföra 24/5 1895 § 2, som däribland upptager »å rot stående träd och andra växter tillika med frukt däråa» samt sålunda för besittningshafvare med afkastningsrätt ej gör förvärfvet beroende af det afskildas inbärgande; se däremot LgK 1826 GB 7 § 8. Hvad åter angår fructus civiles, kunde ju sättas i fråga, att de, särskildt om de bestå i arrenden, hyror eller andra årliga inkomster, borde tillgodoräknas en besittningshafvare i god tro, i mån som de, fastän icke förfallna, dock voro upplupna vid den goda trons upphörande. Uppdelningssättet är vanligt i främmande rätt och har åtminstone delvis funnit användning jämväl i svensk, nämligen i giftorättsförhållanden mellan äkta makar för fall af förmögenhetsgemenskapens upphörande; jfr GB 10 § 2. Nyssnämnda lagrum har dock alltid ansetts hafva karaktären af undantag, afser för hvarje fall nu mera all årlig afkomst, ehvad den består i fructus naturales eller civiles, och är till sist i omhandlade sin tillämpning misstolkadt; jfr Band II s.

Nödiga kostnader äro åter de, som göras för att bestrida å bo och egendom hvilande skatter samt andra besvär och laster eller eljest tjäna till att hindra förfarande och försämring, och nyttiga de, som förhöjt egendoms afkastningsför-

---

119—125. Att det i sin utläggning har sin fulla motsvarighet i de romerska rättsnormerna för dos, utgör ju en förklaring af utläggningens innehåll, men förändrar icke de nyss anmärkta förhållandena. Däremot kunde ju billigheten synas tala för att, då fråga vore om regelbundet inflytande fructus civiles, besittningshafvare i god tro betraktades förvärfva dem successivt med upplöpandet och ej först med inträffande förfallodag; jfr LgK 1826 och LgB GB 7 § 8 samt NT 1866 s. 594. Ty i betraktande af inkomstens regelmässighet måste han ju dock tänkas räkna med den såsom en dag för dag fortskridande förbättring i sina förmögenhetsvillkor. Men i det hela kan detta dock äfven sägas om årlig afkomst i naturaprodukter. Till sist låter i förhållandet mellan säljare och köpare gällande svensk rätt allmänt förfallodagens inträffande före eller efter det för deras inbördes afkastningsrätt afgörande rättsfaktum vara i saken bestämmande; se UtsLgn § 113, Lag $^{20}/_{6}$ 1905 § 18, Lag om nyttjanderätt till fast egendom $^{4}/_{6}$ 1907 kap. 2 § 30 och kap. 3 § 19 mom. 2 samt NJA 1893 s. 510. Detta spelar så mycket större roll, som af gammalt svensk rätt i fråga om afkastning af fast egendom likställt vindikant med köpare och tillerkänt dem afrad i tiden efter respektive domen och köpet; se UL JB 9 §§ 3 och 5, MELL EghnB 25 § 1 och 26, StLgn JB 13 § 1 och 14, ChLL JB 19, Ros. Lgfslgt JB 18 samt nedan s. 210 not. 1. Det har hört till en senare tids uppfattning att vid öfverlåtelse af egendom låta rätten till afkastning helt och hållet bero af hvad kontrahenterna därom ville med hvarandra öfverenskomma; jfr Carl IX:s Lgfslg JB 26 samt Fslgn till JB 1695, 1697 och 1713 kap. 11 § 4, 1715 kap. 10 § 4 och 1717 kap. 11 § 4. — Den i texten för naturlig afkastning angifna regeln är nu mera allmän. Något undantag utgör icke, att i tysk rätt det förklarats höra till förvärf af dylik afkastning ej allenast afskiljande utan äfven besittningstagande, då fråga är om person, som ej har själfva modertinget i sin besittning utan stöder sin rätt på en sin afkastningsrätt allena; se B. Ges. B. §§ 101, 956 och 957. Däremot delade, så framt afkastningen vunnits genom nedlagd kostnad, SGB § 76 densamma i förhållande af de därtill lämnade tillskotten, och lät Allg. Landr. I, 7 §§ 195—200 bland annat besittningshafvare i god tro och ägare skifta fastighets afkastning under sista brukningsåret i förhållandet af tiden före och efter ond tros uppkomst under året. I fråga om annan afkastning än naturlig eller med andra ord s. k. fructus civiles är sistnämnda slags fördelning vanligen fastställd; se CC art. 583—586, BW art. 809—811, ICC art. 480—482, PCC art. 2203—2205 och SZG art. 757. Rättssatsen är dock närmast uttalad med afseende å ägares och nyttjanderättshafvares inbördes rätt; se dock SCC art. 457. För deras del finnes den ock godkänd i ÖGB § 519, medan § 330 ibid. frånkänner vindikant hvad besittningshafvare i god tro uppburit af förfallna medel; jfr för den senare hän-

måga eller ekonomiska brukbarhet.[1]) För tid, hvars afkastning stannar hos besittningshafvaren, har han emellertid att

delsen ZGB § 85. B. Ges B. § 101 låter till sist principiellt förfallodagen afgöra öfver förvärf af fructus civiles, men påbjuder dock en proportionell fördelning efter nyttjanderättens bestånd i tiden, så snart det rör sig om räntor, vinstandelar och andra regelmässigt återkommande intägter; jfr SGB § 76 samt Allg. Landr. I, 7 §§ 191 och 192. Detta stämmer ock öfverens med äldre utläggning af romersk rätt i dess tyska användning (Gemeines Recht).

[1]) Se för främmande modern rätt SGB § 77, B. Ges. B § 995 samt ÖGB §§ 331 och 332. LgB JB 10 §§ 20 och 21 talade med afseende å vindikants ifrågavarande ersättningsplikt dels om »nödig kostnad å egendomen eller för dess skull» och dels om »nyttig kostnad däråå», i motsats till »hwad, som endast till egendomens prydnad eller för innehafvarens nöje, beqvämlighet eller enskilda gagn anwändt blifwit»; jfr JB 5 § 11 och UrfvLgn § 13. Till belysning af begreppet nödiga kostnader tjäna för öfrigt af svenska positiva lagrum HB 12 § 8, PrL till StrLgn § 16 mom. 4 och KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 26. En viss ledning har man ock i Lag om nyttjanderätt till fast egendom $^{14}/_{6}$ 1907 kap. 2 §§ 14—18 och kap. 3 § 10 och det äfven hvad rör nyttig kostnad, fastän en arrendator, som i visst omfång får jämväl sådan sin kostnad ersatt, härutinnan står vida efter en besittningshafvare i god tro; jfr LgK 1818 JB 12 § 18, 1826 JB 6 § 16, LgB JB 7 §§ 33 och 35 och 10 §§ 20—23 samt ofvan s. 198 not. 2. Bemärkas må äfven §§ 100—102 i skfftesstadgan $^{9}/_{11}$ 1866 och den nu mera upphäfda § 24 i Lag om hemmansklyfning m. m. $^{27}/_{6}$ 1896. Textens uppdelning har till förutsättning, att i mån som icke kostnad tjänat till egendomens bevarande åt ägaren i oförsämradt tillstånd, den ersättes, allenast i mån som den innebär en förbättring, hvilken hvem som helst kan vända till sin nytta genom egendomens begagnande enligt dess ändamål. Hvad, som återstår, är öfverflödskostnad (impensæ voluptuariæ), låt vara att vid en afhändelse den i förhöjdt salupris visar sig hafva inverkat fördelaktigt på egendomen; jfr SJA XVI s. 42, där vindikanter ej ansågos böra i denna sin egenskap utan allenast såsom därjämte hemulsskyldige ersätta kostnader för fabriksanläggning på den återvunna fastigheten. De rättssystem, som tillerkänna besittningshafvare i god tro, äfven ersättning för dylik värdeförhöjning, hafva åter icke behof af begreppet nyttiga kostnader; jfr ofvan s. 198 not. 2. Det är en egendomlighet för portugisisk rätt, att, sedan den, på sätt oftast sker i förenämnda slags rättssystem, kortfattadt betecknat nödiga kostnader såsom sådana, som gjorts till egendomens bevarande, förklarar för nyttiga dem, som ökat dess värde, och för öfverflödiga åter dem, hvilka, utan sådan verkan, endast tjänat till besittningshafvarens nöje; se PCC art. 498—500, jfrda med Allg. Landr. I, 7 §§ 204, 206, 207 och 210. Ovanligt och särskildt för den svenska rätten främmande är också förfarandet i ÖGB § 333 samt SGB §§ 314 och 315 att under besittningshafvares nyttiga eller nödiga kostnader inbegripa utgifter för hans åtkomst af egendomen. Det är från helt andra synpunkter, som svensk rätt godkänner anspråk i denna väg: självvilligt uppdrags gillande, egendomsförvärf i god tro m. m. d.

själf bära löpande nödiga kostnader, d. v. s. förutom vanligt underhåll årliga skatter med inbegripande af äganderättsbevillning, räntelikvider på fastighetsgäld och alla andra utgifter i anledning af egendomen åhvilande tunga och besvär, i mån som icke utgifterna lända till deras framtida minskning. Till den ifrågavarande tiden höra åter underhållskostnader och nämnda andra slags umgälder, så framt de under samma tid respektive blifvit af behof eller förfallit till betalning. [1])

Såsom ersättningsgill nödig kostnad är å andra sidan att räkna jämväl produktionskostnad, som, nedlagd på landtbruksfastighet, ej kommer besittningshafvaren till godo i oredovisad afkastning. Det må dock erkännas, att veterligen rättspraxis ej äger exempel hvarken på villfarande af sådant anspråk eller på dess framställande. Alldeles såsom i vanliga vindikationsmål, ålägges nämligen i arfstvister innehafvare af fastighet gemenligen att afträda på fardag näst efter slutlig dom i saken eller i allt fall å viss fardag. Det beredes sålunda besittningshafvaren möjlighet att fullt uppbära jämväl det sista årets afkastning och efter afdrag af årets produktionskostnad redovisa nettoafkastningen. Hvad åter angår det första året, har besittningshafvare i ursprunglig ond tro liknande tillfälle, då han skall redovisa afkastningen för hela sin besittningstid och ej lär kunna för det första året hafva haft produktionskostnad utöfver hvad han därunder inhöstat af egendomen. Låt vara att han äger att tillgodoräkna sig dylik kostnad jämväl i en sin fångesmans person, gäller detta dock blott om sådan, som har sin motsvarighet i afkastning, hvilken vid hans tillträde ej ännu fallit och, af honom tagen, också skall af honom redovisas. I liknande läge är i själfva verket äfven en besittningshafvare, som på grund af ursprunglig god tro äger att för det år, hvarunder ond tro mellankommit, delvis behålla och delvis redovisa afkastningen. Men härvid borde dock lättare kunna inträffa, att i redovisningen för afkastningen produktionskostnaden uppfördes såsom en särskild vederlagspost, nämligen dels de särskilda kostnaderna för den redovisade bruttoafkastningens vinnande och

[1]) Jfr GB 9 § 4, 11 §§ 8 och 9 och 16 § 1, BB 26 § 2, Lag om nyttjanderätt till fast egendom [14]/6 1907 kap. 2 §§ 10 och 23, Jordabalksförslag II (1908) kap. 1 § 8 mom. 2 samt. ofvan s. 198 not. 2.

dels hvad därå belöpte sig af allmänna kostnader vid samma afkastnings jämförelse med totalbeloppets bruttoafkastning under året. I synnerhet för fall af ursprunglig ond tro kan emellertid domen också komma att lyda på omedelbar afflyttning och sålunda äfven att — för öfrigt utan hinder af en dess felande laga kraft — bringas i verkställighet när som helst på året. Möjligen har då besittningshafvaren alldeles icke uppburit någon dess afkastning, men därpå insatt större eller mindre produktionskostnad, och möjligen har han bestridt den i dess helhet. Denna produktionskostnad skall då alltid vara att påföra ägaren såsom ett besittningshafvarens anspråk på godtgörelse för nödig kostnad och förekomma såsom en sluträkningens afdragspost på totalsumman redovisad afkastning.[1])

---

[1]) Jfr UtsLgn § 43, NJA 1899 s 522 och nedan s. 241 not. 1. — Äldre svenska stadganden i ämnet förutsätta icke i jordatvister någon rätt för tappande besittningshafvare att njuta fardag eller godtgörelse för nedlagda produktionskostnader. Domen har tydligen ansetts böra gå i omedelbar verkställighet och, äfven då besittningshafvaren varit i god tro, medföra en den vinnande ägarens rätt till den då växande afkastningen utan vederlag för produktionskostnaden; se ChLL JB 19, jfrd med UL JB 9 §§ 3 och 5, SmL JB 9 § 3, WmL II JB 11 § 1, MELL EghnB 25 § 1 och 26 samt StLgn JB 13 § 1 och 14. I tidens lopp lär detta dock hafva ändrats därhän, att besittningshafvaren fick sitta kvar i fastigheten till fardagen näst efter domen, men hade att för året betala skälig lega eller afrad; se kungl. exekutionsstadga $^{10}/_{7}$ 1669 p. 12 hos Schmedeman s. 596 samt 1734 års lag JB 5 § 12 och 9 § 9 och UB 5 § 5, med hvilka lagrum dock må jämföras Fslgn till JB 1695, 1697 och 1713 kap. 11 § 4, 1715 kap. 10 § 4 och 1717 kap. 11 § 4. Förfarandet innebar en närmare anslutning till hvad i romersk rätt gällde om en besittningshafvares afkastningsrätt, men medförde äfven en hans godtgörelse för produktionskostnaden. En sak för sig var, att han i denna ordning kunde på sin del få mera af bruttoafkastningen än sin produktionskostnad men också tvärtom hafva att gällda afkastning, som han ej tagit men med ändamålsenlig drift kunnat taga; jfr ÄB 10 § 3, Band II s. 660 not. 1 och ofvan s. 198 not. 2. Hvad angår senare tids rättspraxis, lämnar den icke något direkt svar på den afhandlade frågan om besittningshafvarens eventuella rätt att få sina produktionskostnader ersatta. Såsom redan i texten anmärkts, förpliktar vid bifall till jordaklander alltjämt domstolen regelrätt besittningshafvaren att afflytta nästa fardag efter sitt utslags meddelande och förfar i händelse af talans fullföljd så högre rätt hvar efter annan under successivt uppskjutande af afträdesdagen. Till fardag näst efter Kungl. Majt:s dom har sålunda afträdandet varit förlagdt i SJA II s. 430, XVIII s. 519, XXIII s. 345 och 392, XXIV s. 308 och 324, XXVI s. 37, XXXIII s. 559 och XXXIV s. 1,

I själfva begreppen nödig och nyttig kostnad får för öfrigt anses ligga, att kostnaden skall vara ändamålsenlig och förty ej ersättes annat än till den del, som den ej öfverstiger sedvanligt mått. Detta gäller alltså äfven den under

NT 1868 s. 279 och 1876 s. 171 samt NJA 1876 s. 136, 1880 s. 487, 1889 s. 164, 1893 s. 493, 1899 s. 35 och 522 samt 1902 s. 14; jfr SJA XXVII s. 149 samt NJA 1901 s. 571 och 1902 s. 32. Fall, i hvilka enligt Kungl. Majt:s stadfästelse af underrätts dom afflyttning eljest skolat ske å viss fardag, förekomma åter i SJA XXVII s. 157 (näst efter fångesmans dödsfall) samt NJA 1876 s. 505 (näst efter stadgad framtida gränsutstakning), SJA XXXIV s. 18 samt NJA 1878 s. 273, 1879 s. 410 och 1898 s. 433 (näst efter hofrättens dom) och 1885 s. 221 (näst efter rådstufvurätts dom); jfr FJFT 1880 s. 361 (diskussion, huruvida hofrätt vid fastställelse af underrätts bifall till bördestalan borde jämlikt JB 5 § 12 utsätta ny fardag för egendomens utgifvande). I förhållande till nämnda slags domar äro de, som lyda på att genast afträda, jämförelsevis sällsynta; se dock SJA XXII s. 46 och XXX s. 332 samt NJA 1876 s. 184, 1877 s. 347 och 491 samt 1878 s. 178. Afkastning har ock regelrätt utdömts för fullt år och därmed äfven i netto. Det lämnas härvid å sido bifallna yrkanden att utfå ersättning för gröda eller bete med visst pris för år. Härvid har nämligen produktionskostnad icke afdragsvis kommit i betraktande utan beräknad bruttoafkastning utdömts, vare sig nu att svarandeparten alldeles icke haft nämnda slags kostnad eller på grund af bristande besittning ansetts vara att behandla enligt StrLgn 24 § 1; se NJA 1884 s. 490, 1903 s. 528 och 1907 s. 59. Men äfven då i vanliga vindikationsmål anspråk på afkastning godkänts, har i allmänhet redovisningen förklarats skola ske från viss fardag och, då afträde jämväl ägt rum å sådan, därför kommit att omfatta tider af hela år. Så har mestadels varit förhållandet, då det principiellt gällt redovisning för hela besittningstiden; se SJA XXVII s. 157 (rättsägare enligt olaga testamente från fardag näst efter testatorns nyttjanderättshafvarens frånfälle) samt XVI s. 413, XXIII s. 345 och 392 och XXXIV s. 1 (arfvinge efter förutvarande fideikommissarie från laga fardag efter hans död), hvarmed dock må jämföras SJA XXVII s. 149 (rättsägare enligt olaga testamente för hela sin besittningstid). Lika har det ytterligare varit, då redovisningsskyldighet ålagts besittningshafvare i god tro jämlikt singularfång. Domen har då gemenligen lydt på afkastningens redovisande från fardagen näst efter stämningen; se SJA II s. 430, XVIII s. 519 och XXIV s. 308 samt NJA 1879 s. 410, jfrda med NJA 1876 s. 136, där afkastningen utdömdes från och med stämningsåret. Först på senaste tiden synes den i KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7 omfattade grundsatsen, att afkastning skall redovisas senast från stämningens delgifning, gjort sig gällande äfven i särskilda tvister om jord; se NJA 1897 s. 350. Det finnes dock visserligen tidigare domar af liknande innehåll; se SJA XXII s. 46 (från vårfrudagen 1844, då, efter hvad det synes, under föregående laga skifte det sedermera enligt förrättningsmannens anvisning instämda vindikationsanspråket först framställdes mot besittningshafvaren), XXIV s. 324 (från stämningen), XXVI s. 37 (från stämningens uttagande) och XXX s. 332 (från

nödig kostnad inbegripna produktionskostnaden. Af bestämningen nyttig kostnad följer åter, att den ej godtgöres annat, än i mån som den kommer den vinnande parten till godo, hvadan den grundlägger ersättningsanspråk, allenast så

---

stämningens delgifning). I förbigående må för öfrigt påpekas, att det anmärkta rättsfallet i SJA XXII s. 46 står enstaka däri, att den med en annan och tidigare handling än stämning förbinder uppkomst af mellankommande ond tro; jfr dels NJA 1878 s. 273 och dels ibid. 1897 s. 350, där Kungl. Maj:t ändrade tiden till stämningens delgifning, sedan underrätterna därtill bestämt viss föregående landtmäteriförrättning, hvarvid den tappande besittningshafvaren »fått skälig anledning till antagande, att hans besittningsrätt icke vore ostridig». Huru än afträdesdag och redovisningstids begynnelsepunkt fastställts, hafva emellertid än vidare domstolarne allmänt undandragit sig att pröfva ersättningsfrågan. Antingen hafva de nöjt sig med att stadga redovisningsskyldighet utan (SJA II s. 430) eller med (SJA XXIII s. 345 och 367, XXIV s. 308, XXVII s. 157 och XXX s. 332) anvisande af ny rättegång för beloppets fastställande eller ock i första hand hänskjutit denna senare fråga till gode mäns uppskattning (SJA XVIII s. 519, XXII s. 46, XXIV s. 324, XXVI s. 37 och XXVII s. 149 samt NJA 1876 s. 136, 1879 s. 410, 1880 s. 487 och 1897 s. 350). Grunder för ersättningens bestämmande kunna väl anses vara gifna, men för sådant fall ytterst växlande och föga vägledande. Domen lyder nämligen på godtgörelse än för afkastningen (SJA XXX s. 332), än i afgäld (SJA XXII s. 46), än för mistad eller saknad afkastning (SJA XXVI s. 37 och NJA 1897 s. 350), än för begagnandet (SJA XVIII s. 519 och XXVII s. 157), än för besittningen och afkastningens åtnjutande (SJA XXVII s. 149) och än för den behållna afkastningen (SJA II s. 430, XXIV s. 308 och 324 samt NJA 1876 s. 136). Närmast göra rättsfallen det intryck, att svensk rättspraxis ännu icke tagit sitt parti till spörsmålet, huruvida den verkliga eller möjliga afkastningen skall ersättas, utan låter detta bero på omständigheterna. Saken bör väl dock — särskildt med hänsyn därtill, att KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7 endast talar om fallen afkastning — så uppfattas, att ersättningsskyldigheten principiellt afser verkligen tagen afkastning men, på grund af bristande redovisning, svårigheter därutinnan eller parternas sätt att utföra sin talan, kan komma att bestämmas efter andra grunder (NJA 1880 s. 487 och 1884 s. 313: viss ränta på köpeskilling vid en fastighetens skedda försäljning) och sålunda äfven med afseende å den ifrågavarande fastighetens afkastningsförmåga vid öflig drift. För hvarje fall är ej någonstädes i rättsfallen fråga om att ersätta tagen afkastning och därutöfver hvad, som må hafva kunnat mera tagas; jfr NJA 1884 s. 313 och ofvan s. 198 not. 2. Rättsfallen vittna för öfrigt mest om en beredvilligheet att godkänna besittningshafvares anspråk på att få tillgodoräkna sig nedlagd produktionskostnad. Därpå gå än mera ut det mångtal tidigare domslut, som låta redovisningen omfatta tiden från en fardag till annan. Kan nu detta för framtiden anses uppgifvet, torde få anses öfverensstämma med svensk rättsutveckling att, där ej produktionskostnaden blir besitt-

framt dess resultat vid afträdet fortfarande består, och högst till belopp af egendomens sålunda alltjämt förefintliga förhöjning i produktionsförmåga eller brukbarhet.[1])

För sina kostnadsanspråk har den tappande innehafvaren retentionsrätt, dock att, där kostnadsanspråket hänvisats till utförande i en ny rättegång eller eljest är beroende på särskild utredning, afträde må ske mot säkerhets ställande för godtgörelsen.[2]) Det beror på kostnadernas art, huruvida

ningshafvaren ersatt medelst andel i bruttoafkastningen, låta honom få njuta densamma till godo i form af nödig kostnad. LgK 1818 JB 8 §§ 16 och 18 och 1826 JB 9 §§ 17 och 19 ålade vid jordaklander den tappande besittningshafvaren att utgifva »afgäld, som af egendomen rätteligen gå bordt», samt LgB JB 10 §§ 24 och 25 honom åter att betala »skälig lega» samt bortsågo alla sålunda från den verkligen inhöstade afkastningen, men kommo därmed också alla i strid med sina regler rörande arfs frånvinnande; jfr LgK 1818 ÄB 1 § 27, 1826 ÄB 1 § 26, Sk. HfRns Anm. till Allm. Civ. Lag s. 7 och 71 samt LgB ÄB 3 § 16. LgB ÄB 3 § 16 och JB 10 § 24 medgaf i fall af god tro tappande innehafvare af arf eller fastighet laga fardag, räknad från klandrets instämmande. Eljest förutsattes i lagförslagen tydligen icke dylik förmån; se för fall af ond tro LgB ÄB 3 § 16 och JB 10 § 25. Endast LgK 1818 JB 8 § 15 tillerkände åter uttryckligen vikande besittningshafvare ersättning för produktionskostnad, då han sålunda ej kom att få taga afkastningen. Bestämmelsens uteslutande hos LgK 1826 JB 10 § 16 och LgB JB 10 § 20 lär emellertid ej få anses beteckna ett dess underkännande, enär i de två senare lagrummen vidtagits sådana ändringar i det första lagförslagets allmänna förordnande om kostnaders ersättande, att jämlikt desamma produktionskostnad under nämnda förhållanden alltid blef ersättningsgill.

[1]) Jfr HB 18 § 5 samt ofvan s. 198 not. 1—2. — Märkas må än vidare, att ÄB 10 § 3 talade om »*skälig* vedergällning för all nödig och nyttig kostnad», och att JB 11 § 1 tillerkänner godtgörelse för »all nödig och nyttig *förbättring*». »Nödig — — förbättring»; i sistnämnda lagrum — en term, som i ÄB 17 § 3 förekom utan sammanhang med »nyttig» — torde hafva afsett att omfatta kostnader i syfte att uppfylla den bonde och landbo åliggande skyldigheten att genom visst årligt arbete förbättra och upphjälpa gården, till dess den komme i fullbyggdt och fullgodt skick; jfr BB 6 §§ 1, 2 och 4, 7 §§ 1 och 3, 26 § 2 samt 27 §§ 1—5.

[2]) KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7 och JB 11 § 1, jfrda med JB 5 § 11, KF $^{14}/_{4}$ 1866 § 24 mom. 1 och 2, Lag $^{20}/_{6}$ 1879 § 66, NJA 1889 s. 442 och 1893 s. 493, LgB JB 10 § 23 samt ofvan s. 198 not. 2. Erkännas må emellertid, att, då domstolarne hänskjuta kostnadsanspråk till afgörande i särskild rättstvist eller genom gode mäns uppskattning, de icke pläga göra förbehåll till besittningshafvarens förmån i de anmärkta hänseendena — något, som dock lär få anses bero på bristande påstående från hans sida; jfr SJA XXVII s. 149 samt NJA 1880 s. 299, 1885 s. 221, 1889 s. 164, 1902 s. 14 och 1905 s. 472.

retentionsrätten omfattar all den egendom, som skall redovisas, eller särskilda ting och förmögenhetsdelar. Utan föranledande af klander är åter innehafvare ej i tillfälle att väcka talan på kostnadsersättning. Har emellertid genom lagakraftvunnen dom vederpartens rätt till egendomen fastställts men han vägrar att mottaga den erbjudna egendomen eller i allt fall ej vidtager åtgärder för dess utfående och omhändertagande, äger innehafvaren med afseende å egendomen en depositaries ställning och befogenhet. I mån som vederpartens eller hans eget intresse må anses kunna påfordra det, kan han därför ock i sådan egenskap sälja egendomen för den förres räkning och därefter kvittningsvis uttaga sin fordran ur köpeskillingen, så långt denna därtill förslår. [1]) Huruvida ett vindikantens mottagande af egendomen innebär ett godkännande af innehafvarens kostnadsanspråk och därmed ock ett hans bindande åtagande att gälda densamma, får pröfvas efter omständigheterna. Sannolikhet därför följer dock af mottagande med vetskap om kostnadsanspråket, vare sig att det fastställts i dom eller eljest är för vindikanten kändt. Sträcker sig för detta senare fall kännedomen ej till anspråkets enskildheter, må emellertid vindikanten befria sig från betalningsskyldigheten genom egendomens återställelse. Å andra sidan går innehafvaren miste om sin rätt till kostnadsersättning, så framt han ej i tvist om saken utfört sina anspråk därpå eller beredt sig rätt att däråa senare tala, eller om han utan nämnda slags godkännande lämnat egendomen från sig till vindikanten. Omvändt gäller den första rättssatsen också gent emot vindikanten beträffande hans anspråk på afkastning. [2])

I mån som innehafvaren icke har ersättningsrätt för sina kostnader, må efter görlighet han afskilja och behålla det genom dem åstadkomna. Villkor därför är dock, att han icke sålunda vållar skada å den egendom, som han har att utgifva, och att han på sin bekostnad försätter densamma i dess förutvarande skick. Har egendomen redan utlämnats, är han skyldig att i nyssnämnda hänseende ställa säkerhet.

[1]) Jfr HB 12 § 6, KF 4/3 1862 § 7 samt Lag om köp och byte af lös egendom 20/6 1905 §§ 34 och 35.

[2]) Jfr RB 10 § 12, 21 §§ 1 och 2 och 24 § 3, NJA 1894 s. 5 och 1899 s. 35, FJFT 1891 s. 57—60, B. Ges. B. §§ 1000—1003 samt ofvan s. 198 not. 2.

Efter omständigheterna må för öfrigt jämväl här pröfvas, huruvida han kan anses hafva uppgifvit sin rätt, nämligen genom utlämnande, dröjsmål med anspråkets framställande eller i ännu annan ordning. Anspråket kan äfven afvisas på grund af bristande rättsligt intresse, såsom då det afskillda i innehafvarens hand ej skulle i värde uppgå till utgifterna på åtgärden eller denna eljest icke skulle lända innehafvaren till något gagn. För hvarje fall äger vindikanten att efter de för nyttiga kostnaders ersättande iakttagna grunderna lösa till sig den ifrågavarande egendomen och sålunda förhindra afskiljandet. Äfven för honom gäller det emellertid, att han inom skälig tid har att framställa sitt påstående. [1])

Såsom synes, är åtskillnaden väsentlig mellan en sysslomans och den, som förgäfves sökt värja en sin förmenta rätt i arfs- eller annan vindikationsprocess. I motsats till den förre har den senare icke rätt till arfvode men däremot under visst villkor till afkastning, så ock retentionsrätt för sin fordran på kostnadsersättning. Dennas rättmätighet pröfvas ock från ytterst olika synpunkter. Sysslomannen har anspråk på att få sina förvaltningsutgifter ersatta, i mån som de äro ändamålsenliga, men utan villkor, att de särskildt nedlagts på den omhänderhafda egendomen eller eljest för dess skull tillkommit. Tappande svarandepart i en regelrätt arfs- eller annan vindikationsprocess får åter sina kostnader ersatta allenast under nyssnämnda villkor, hvarförutom deras gäldande närmast beror därpå, att de varit respektive nödiga eller nyttiga. Ändamålsenligheten inverkar icke på annat sätt, än att kostnaderna endast ersättas till belopp, som hålla sedvanligt mått. Det må tilläggas, att, då sysslomannaskap mera eller mindre grundlägger skyldighet att göra penningkapital fruktbärande och efter sådan grund gällda ränta, den, som obehörigen innehar främmande egendom, å kapital, hvarå han ej bevisligen själf njutit ränta,

[1]) Jfr Lag om nyttjanderätt till fast egendom 14/6 1907 kap. 2 § 18, Lag 27/6 1896 § 24, NT 1876 s. 171, NJA 1876 s. 505, 1880 s. 299, 1885 s. 221, 1889 s. 164 och 442, 1901 s. 571, 1902 s. 14 och 32 och 1905 s. 472, LgB JB 10 § 23, B. Ges. B. §§ 258 och 997 samt ofvan s. 198 not. 2. Se dessutom för fall af förbättringar med anlitande af ämnen från egendomen Lag om nyttjanderätt till fast egendom 14/6 1907 kap. 2 § 18 mom. 3 och nedan s. 223 not. 1.

endast har att, vare sig han från början befunnit sig i god eller i ond tro, erlägga sådan med fem procent från dag för stämnings mottagande i saken. Emellertid är det icke uteslutet, att den senare kan komma att behandlas enligt sysslomannaskapets regler. Så kan ske, därigenom att efter motpartens begifvande han fyller en sysslomans kall, exempelvis i afvaktan på utgången af en dem emellan öppnad rättegång eller på annan utredning af deras inbördes rättsförhållanden, och så kan efter fälld dom blifva händelsen, så framt den omhänderhafda egendomen kräfver en verklig förvaltning och det ej beror på den tappande svarandeparten, att han kommer att sitta kvar i egendomen.[1])

Oafsedt ond eller god tro i förut angifven mening, har den, som obehörigen trädt till arf, att svara för hvarje sådan skada å bestämd egendom eller rättighet, som ej kan styrkas bero på olyckshändelse (casus). Ond tro medför sålunda icke ansvar för skada i nyssnämnda ordning, under det att tvärtom förfoganden i den berättigade föreställningen om äganderätt ej gå ansvarsfria. Regeln gäller, ehvad egendom endast försämrats eller helt och hållet förfarits.[2]) Såsom försämring

[1]) Jfr HB 9 § 10 och 18 § 10, UrfvLgn §§ 11 och 13, KF 27/11 1854 § 7, Band II s. 647 not. 1, s. 659 not. 4—s. 660 not. 1 och s. 850 raderna 13 och 14 nedifrån samt ofvan s. 198 not. 1—s. 215 not. 1 och nedan s. 226 not. 1.

[2]) Jfr ofvan s. 209 not. 1. Något uttryckligt svenskt stadgande i ämnet finnes icke och ej heller något beträffande vanliga vindikationsmål. Visserligen ålägger ÄB 14 § 2 »den, som falskeligen arfvet tog», att återgälda »allt det han uppburit hafver.» Men lagrummet är i saken föga vägledande. Tvifvelaktigt är redan, huruvida det åsyftas fastställandet af en ovillkorlig redovisningsplikt eller lämnar den redovisningsskyldige tillfälle att till sin befrielse från eller lättnad i pliktens fullgörande åberopa sig på förfarande eller försämring genom kasuella omständigheter. För fall af god tro passar ej heller lagrummet och, till den del som det handlar om fjärmare arfvinge som »*vet* annan närmare arfvinge vara», ej heller om hvarje innehafvare i ond tro. Ser man till stadgandets historiska föregående och tillblifvande, är till sist mest sannolikt, att fråga särskildt är om sådan possessor in mala fide, hvilken ej allenast befinner sig in dolo utan genom brottsligt förfarande har beredt sig tillträde till arfvet; jfr ofvan s. 141 not. 1—s. 146 not. 1 och s. 205 not. 1 samt nedan s. 225 not. 2. Med afseende å vanliga vindikationsmål är åter ej tal om annat än rätter ägares befogenhet att af besittninghafvaren kräfva egendomens utfående, vare sig utan vidare eller ock mot ersättande af vissa dennes utgifter — vid lös egendom kostnader i anledning af förvärfvet och vid

är härvid ock att räkna afkastnings uttagande ur fastighet

fast nödig och nyttig kostnad på egendomen; jfr PrL till StrLgn § 16 mom. 5, HB 11 § 4 och 12 § 4, JB 11 § 1 samt ofvan s. 198 not. 2 och s. 208 not. 1. Häraf kunde man frestas till slutsatsen, att, där besittningshafvaren upphört att besitta, ägaren mot honom saknade hvarje talerätt och, huru än egendomen i besittningshafvarens hand försämrats, ej mot honom hade några ersättningsanspråk. Ägaren skulle för dessa fall vara hänvisad på att efter görlighet söka få sin skada betäckt genom instämda yrkanden mot tredje man på respektive egendomens utgifvande, belastnings undanrödjande och skadestånds gäldande. Men hade egendomen hvarken öfverlåtits eller belastats utan till sin substans förstörts eller försämrats, skulle, så snart därigenom icke grundlagts skadeståndsansvar för tredje man, ägaren ovillkorligen hafva att tåla sig därvid, ehvad det inträffade berott på olyckshändelse eller besittningshafvarens afsiktliga eller kulpösa åtgärder. Det finnes dock en helt annan väg att följa. Innehafvare af främmande egendom är nämligen i allmänhet skyldig att ägna densamma normal aktsamhet eller svarar med andra ord för skada däråt genom en sin culpa levis in abstracto; jfr SU II s. 24—26 samt IV s. 5—6 och 99—105. Det torde emellertid vara rättast att inslå en medelväg samt ställa besittningshafvare i god tro under förut utvecklade regler och den, som befinner sig i ond, åter under de sistnämnda; jfr NJA 1880 s. 487. Härtill finnes så mycket mera skäl, som, därest jämväl besittningshafvare i god tro ej skulle vara ansvarsfri utan häfta för culpa levis in abstracto, det vore af nöden att för hans del skilja mellan förstörelse och försämring i vanlig mening å den ena sidan samt öfverlåtelse och belastande å den andra. Ty under förutsättning af besittningshafvarens goda tro kunde väl de två förra slagen åtgärder tillräknas honom såsom kulpa men ej rätt gärna de två senare. Trots kulpaansvaret skulle alltså besittningshafvare i god tro ej vara utsatt för några ägarens vidräkningar efter och i anledning af egendomens öfverlåtelse eller belastande. Detta gäller, äfven om åtgärderna skulle leda till att rätter ägare alldeles beröfvades sin vindikationsrätt, exempelvis därigenom att häfd inträdde i dens person, på hvilken öfverlåtelse ägt rum. Skulle någon genom sin kulpa anses hafva förskyllt förhållandet, vore det nämligen väl snarast ägaren själf, som genom ett tidigare väckande af sina anspråk kunnat förekomma respektive afhändelsen och häfdetidens utlöpande; jfr NJA 1880 s. 487. För den förre besittningshafvarens del måste det inträffade åter ställa sig såsom en honom fullständigt ovidkommande tillfällighet. Helt annorlunda ter sig åter förhållandet för en besittningshafvare, som i ond tro, vare sig ursprunglig eller senare uppstånden, gjort egendomen till föremål för öfverlåtelse eller belastning. Må vara, att han ej kan anses hafva varit skyldig att uppsöka rätter ägare. Det har dock alltid varit ett fel af honom att sätta sig ur tillfälle att tillhandahålla rätter ägare egendomen med oförminskadt värde, för fall att denne skulle uppträda och styrka sin rätt. Än kraftigare skäl finnes emellertid för att på angifvet sätt skilja mellan ond och god tro samt med den förra förbinda ansvarsfrihet och med den senare ansvar för culpa levis in abstracto. Åtskillnaden är nämligen allmän i romersk och modern främ-

utöfver hvad, som öfverensstämmer med normal drift, och

mande rätt, och själfva sättet därför stämmer ej illa öfverens med deras. Visserligen förekomma därstädes ännu andra ansvarsgrader än culpa levis in abstracto och, där vid arfsklander fråga är om innehafvare i god tro, i stället för kulpaansvar äfven en förpliktelse att utgifva det, hvarmed han är riktad på motpartens bekostnad. Men ifrågavarande ansvarsgrader bero öfverallt på särskilda undantagsregler och äro sällsynta i den svenska rätten, medan begreppet obehörig vinst endast fått fotfäste i viss dess speciallagstiftning; jfr SU II s. 24—25 och IV s. 100 samt VxLgn § 93, SjLgn § 158 och Checklagen § 12. Eljest kunde visserligen, må det gärna medgifvas, falla sig naturligt att ersätta den fulla ansvarsfriheten för besittningshafvare i god tro med ett redovisningsansvar intill det belopp, hvarmed han riktats på ägarens bekostnad. Men i brist på förordnande i ämnet, kan ej vindikationsrätten grundlägga anspråk af sådan natur. Har egendomen förändrats, må den utgifvas i sitt nya skick under iakttagande af de allmänna reglerna, att försämring är ägarens, och att förbättring ersättes besittningshafvaren, i mån som den beror på nedlagda nyttiga kostnader. Möjligen kan dock lös egendom hafva undergått så väsentliga förändringar till sin substans, att på grund af specificatio den öfvergått i besittningshafvarens ägo under en hans åtföljande ersättningsskyldighet mot ägaren. Men detta står ej i något rättsligt sammanhang med besittningen och vindikationsrätten. Har till sist egendomen afhändts eller belastats, följer däraf visserligen en eventuell återbärings- och skadeståndsskyldighet. Men denna förpliktelse är ej bestämd af besittningshafvarens större eller mindre vinst på sin befattning med egendomen, består i förhållande till medkontrahenten och icke till rätter ägare samt har till förutsättning, att den förre ej kan skydda sig i sin rätt mot den senare; jfr JB 11 § 1 och Lag om köp och byte af lös egendom $^{20}/_{6}$ 1905 § 59. Det kan därför ej heller tillkomma ägaren att omedelbart eller subsidiärt ersätta sin vindikationstalan med en sådan, som, riktad mot öfverlåtaren eller upplåtaren, ginge ut på ifrågavarande ersättningsskyldighets fullgörande i förhållande till honom och än mindre på dess fullgörande enligt reglerna för obehörig vinst. Valet står mellan besittningshafvarens ansvarsfrihet eller ansvar för culpa levis in abstracto enligt allmänna rättsregler; och af förut anförda skäl synes detta senare slags ansvar böra betingas af föreliggande ond tro. Däremot skulle ju för besittningshafvare i ond tro kunna ifrågasättas ett oinskränkt ansvar, d. v. s. ett ansvar jämväl för olyckshändelse (casus). Med romersk och modern främmande rätt skulle det godt förlika sig och kunde ju för den svenska rätten anses hafva ett stöd för sig i PrL till UtsLgn § 10 mom. 5, som förklarar, att »missräkning är ingen betalning», och att, »ehvar den finnes, bör den först rättas och betalning sedan därefter ske.» Men fastän lagrummet torde hafva tillämplighet vida utöfver sin ordalydelse och erbjuder särskildt intresse vid en jämförelse med utländsk rätt, lär det ej hafva någon användning i omhandlade vindikationsfall. Tillämpning utöfver sin ordalydelse får stadgandet anses hafva på det sätt, att det ej blott gäller, då gäldenär genom missräkning kommit att erlägga belopp utöfver sin skuld, utan för alla de

förty till minskande af dess värde. För afgörande, huruvida

fall, i hvilka på grund af misstag ett eller annat utan förpliktande grund utgjorts till någon, den prästerande eller tredje man till skada; jfr NJA 1908 s. 297. Förständigandet går åter ut på full återbäringsskyldighet. En sak för sig är, huruvida icke därmed låter förena sig en den förpliktades ansvarsfrihet för olycksfall, då fråga är om bestämd egendom. Men tydligen tillstädjer icke lagrummet att skilja mellan ond och god tro samt att i den senare händelsen inskränka redovisningsansvaret till det, hvarmed mottagaren riktats och vid ond tros mellankomst alltjämt är riktad på bekostnad af återkrafsrättens innehafvare. Men nyssnämnda sakförhållanden utgöra just hufvudfallet, hvari främmande modern rätt begagnar sig af begreppet obehörig vinst för att ordna parters rättsförhållande; jfr B. Ges. B. §§ 812—822 och SOR §§ 70—75. Alltså en kraftig bekräftelse af sanningen i påståendet, att, ser man till allmän borgerlig rätt, samma begrepp är ett främmande institut utan burskap i svenskt rättsväsende. Ett hinder för att öfverföra grundsatsen om full redovisning enligt PrL till UtsLgn § 10 mom. 5 på förhållandet mellan rätter ägare och besittningshafvare ligger åter redan i lagrummets bristande åtskillnad mellan mottagare i ond och mottagare i god tro. Besittningshafvare i god tro komme därigenom i ett alltför svårt läge. Men för öfrigt äro omständigheterna ganska olika. Besittningshafvare i vanliga vindikationsmål har dock regelrätt att för sig åberopa visst laga fång — något, som felas, där en till annan utan laga rättsgrund utgjort prästation och därpå af honom söker sitt åter. Snarast är detta senare förhållande att jämföra med det, som förekommer, då det frånvunnits någon egendom och han i anledning däraf vänder sig mot sin fångesman med yrkande på återfående af hvad han i vederlag för egendomen utgifvit. För detta senare fall leder ju ej heller fångesmannens goda tro till befrielse från återbäringsskyldighet; jfr ÄB 13 § 2. Tvärtom har han regelrätt att ej allenast utgifva bekommet vederlag utan äfven gällda skadan; jfr JB 11 § 1 samt Lag om köp och byte af lös egendom $^{20}/_{6}$ 1905 § 59. Eventuellt är emellertid rätter ägare i tillfälle att göra sig till godo grundsatsen i PrL till UtsLgn § 10 mom. 5, nämligen om besittningshafvaren, i anledning af egendomens förstörelse eller försämring genom tredje man, af denne uppburit skadestånd. Besittningshafvaren har då mottagit något honom icke tillkommande och står därför, enär det gäller myckenhetsting, otvifvelaktigt i fullt redovisningsansvar, äfven om han befunnit sig i god tro — egentligen närmast i förhållande till den, som erlagt skadeståndet, men, emedan denne får på grund af god tro antagas vara skyddad mot att betala på nytt till den verklige ägaren, i förhållande till den senare såsom skadelidande. — Antaget att, jämlikt föregående utredning, i vanliga vindikationsmål besittningshafvare i god tro alldeles icke svarar för egendomens förfarande eller försämring samt åter besittningshafvare i ond tro gör det, så framt det inträffade beror på någon hans culpa levis in abstracto, och att sådan kulpa ligger i hvarje hans afhändelse eller belastande, återstår frågan, huruvida dessa grundsatser äfven äga sin tillämplighet i arfstvister. Till spörsmålets besvarande har man att tillgå UrfvLgn § 13 samt KF $^{27}/_{11}$

normal drift öfverskridits har man emellertid ofta nog blott

1854 § 5, hvilka åtminstone så till vida erbjuda likhet med det redan vidrörda stadgandet i ÄB 14 § 2, som de handla om redovisande och utgifvande af ett bo i dess helhet. Det må förutskickas den anmärkning, att de två förstnämnda stadgandena äro hämtade från samma lagförslag och ändock formulera redovisningsplikten på olika sätt samt därför äfven lära få anses åsyfta redovisningsplikt af olika innehåll; jfr LgB ÄB 3 § 14 och 7 § 14. Båda stadgandena utgå emellertid från full redovisningsskyldighet utan åtskiljande mellan fall af ond och af god tro. Enligt UrfvLgn § 13 skola universalsuccessorer efter död man vid behof återbära hvad de ur dödsboet bekommit »eller, där det ej finnes i behåll, dess värde»; jfr ibid. §§ 14 och 15. Stadgandet är närmast gifvet till förmån för borgenärer, som ej varit kända vid bodelningen, men bör uppenbarligen äga tillämplighet äfven för det fall, att främmande egendom befinnes hafva ingått i bodelningen och vindikationskraf anställes. Det bör dess mera vara händelsen, som genom egendomens förfarande rätter ägare får ställning af borgenär. En sak för sig är, att under motsatt förutsättning han närmast har att vindikationsvis hålla sig till den af universalsuccessorerna, som fått egendomen på sin lott, och att det tillhör denne att efter befogenhet påyrka återbäring af öfriga universalsuccessorer i och för förlustens behöriga fördelning dem emellan; jfr ÄB 13 § 2 och Band II s. 680—683. Någon tvekan om åläggandets innehåll finnes för öfrigt icke. Då egendomen ej kan återställas in natura, skall, ehvad hindret beror på den återbäringsskyldiges handling eller olyckshändelse, egendomens värde utgifvas i pengar, hvarförutom, efter särskildt gifven bestämmelse, afkastning eller ränta jämväl skola för hvarje fall gälldas. Stadgandet är förklarligt, i betraktande däraf att det afser fall af universalsuccession. De, som träda till arf efter annan, hafva ju dock rätt allenast till öfverskottet efter öfriga rättsägares förnöjande och måste vara beredda på att intill belopp af boets tillgångar sörja för infriande af boet belastande anspråk från sakrättsägares och borgenärers sida; jfr beträffande ansvar för dem, som i testamente fått fast egendom, att svara för ointecknad arrenderätt enligt upplåtelse af testatorn NJA 1894 s. 347. Har åter annan än rätt arfvinge tillträdt boet, träffar det sagda ej fullt in på den förre i hans förhållande till den senare. Det föreligger för deras del ett mellanfall mellan arfvinges ställning till dödsboets sakrättsägare och borgenärer samt besittningshafvares till rätter ägare i vanliga vindikationsmål — hvarken ett universalfång med däraf följande oinskränkta redovisningsansvar gent emot bättre rättsägare eller ett singularfång med anspråk på ansvarsfrihet för hvad i god tro företagits med den främmande egendomen, utan ett präsumtivt fång af en förmögenhet; jfr ofvan s. 197 not. 1. Härutinnan ställer sig förhållandet lika med tillträde af dödförklarads kvarlåtenskap, så snart det visar sig, att den dödförklarade lefver eller dött på sådan tid, att andra än tillträdaren äro hans rätte universalsuccessorer. Alldeles såsom då fråga var om afkastning och kostnader, faller det sig därför ock naturligt att i de för nyssnämnda fall gifna reglerna söka upplysning, huru det i afhandlade hänseenden förhåller sig mellan parterna i en arfstvist; jfr ofvan s. 198 not. 2. Vid första ögon-

att se till resultatet i sistberörda afseende. Gäller det landt-

kastet synes dock KF 27/11 1854 § 5 ej lämna mera besked än ÄB 14 § 2. »Bäre», heter det nämligen, »hvar, som i följd af» dödförklaringen den bortavarandes »egendom tillträdt, den åter»; jfr KF 27/11 1854 § 6. Sammanställdt med UrfvLgn § 13, lär emellertid lagrummet få anses åsyfta ett mindre omfattande redovisningsansvar än det senare förordnandet och, såsom i allmänhet är händelsen vid innehaf af främmande egendom, fritaga tillträdaren från att ersätta skada genom olyckshändelse. Det har ju nämligen här uraktlåtits att uttryckligen förplikta den redovisningsskyldige till att, där egendomen ej finnes i behåll, utgifva dess värde. Med den ifrågasatta utläggningen skulle för öfrigt, under förutsättning af ond tro, reglerna vara lika i vanliga vindikationsmål och i arfstvister. Att åter i arfstvister åtskillnad ej göres mellan ond och god tro samt den senare ej leder till full ansvarsfrihet för egendoms förstörelse eller försämring, kunde hafva sin förklaring däri, att tillträdet ej skett på grund af verkligt fång och därför förmenats icke böra grundlägga ett rättsskydd utöfver hvad i allmänhet förunnas innehafvare af främmande egendom. I betraktande af hvad PrL till UtsLgn § 10 mom. 5 innehåller, måste för svensk uppfattning det hafva ställt sig redan såsom ett betydande medgifvande åt innehafvare i god tro att låta honom behålla afkastningen. En roll har nog också spelat rättssystemets obekanskap med begreppet obehörig vinst — ett begrepp, som här alldeles särskildt ägnar sig till att lindra redovisningsansvaret för innehafvare i god tro. Tilläggas må för öfrigt, att, i motsats till hvad skett vid förfarande eller försämring i vanlig mening, här öfverlåtare eller upplåtare åtminstone regelrätt fått vederlag, och att, om rätter arfvinge ej mot honom ens skulle äga en subsidiär talerätt på ersättning, han alldeles skulle gå miste om sådan, då däremot en vanlig vindikant väl alltid skulle hafva någon att hålla sig till i skadeståndsväg; jfr JB 10 § 1 och NJA 1880 s. 487 samt för preussisk rätt Allg. Landr. I, 9 §§ 498 och 499. Till bestyrkande af utläggningens riktighet tjänar för öfrigt hvad omedelbart följer på omhandlade åläggande i KF 27/11 1854 § 5. Om nämligen tillträdaren af den dödförklarades egendom »den öfverlåtit, pantsatt eller intecknat låtit», skall »öfverlåtelsen, pantsättningen eller inteckningen» stå »fast, där egendomen, panten eller inteckningen är af innehafvaren på god tro åtkommen», och, såsom det därefter heter, vederbörande rättsägare »i ty fall» hafva att söka »skadestånd af honom, som egendomen öfverlät, pantsatte eller inteckna lät.» Man frågar sig helt naturligt, huruvida icke, då lagstiftarne särskildt för detta fall, hvari kulpa dock ej kan läggas innehafvare i god tro till last, ansett sig böra stadga ersättningsskyldighet, däri ej ligger underförstådt, att, där olyckshändelse i vanlig mening öfvergått egendomen, ett innehafvarens ersättningsansvar skall vara uteslutet. Eljest må gärna inrymmas, att lagstiftarne hufvudsakligen haft i tankarne att trygga den, som i god tro inlåtit sig i rättshandel med innehafvaren, vid hans förvärf, och att bestämmelsen om den senares subsidiära ersättningsskyldighet mera har karaktären af ett afslutande tillägg än en allvarligt genomtänkt rättssats; jfr LgB ÄB Mot. s. 27. Detta framgår äfven däraf, att stadgandet i denna sin senare del dock ej

bruksfastighet, är dock närmast att hålla sig till det lagbe-

gärna kan i allo tjäna till efterföljd annat, än då egendomens tillträdare varit i god tro vid rättshandelns begående. För fall af ond tro på hans sida måste nämligen rättshandeln, i öfverensstämmelse med hvad ofvan redan framhållits, innebära kulpa och förty grundlägga en primär och icke allenast en subsidär ersättningsskyldighet; jfr NJA 1884 s. 313. Af det ifrågavarande tillägget lära emellertid ännu andra slutsatser kunna dragas. Lagstiftarne utgå nämligen, kan man förstå, därifrån, att, såsom i vanliga vindikationsmål, innehafvarens redovisningsplikt icke utan vidare omfattar hvad han med den främmande egendomen förvärfvat. Han har ju, äfven för fall af god tro, att vid egendoms afhändelse eller belastande utgifva skadestånd och icke att redovisa det på grund af rättshandeln bekomna. Detta utesluter emellertid visserligen dock icke, att, om han i skadeståndsväg af tredje man uppburit godtgörelse för egendoms förstörelse eller försämring, han såsom i vanliga vindikationsmål har att utgifva det erhållna till rätter arfvinge, den senare fritt att på grund af besittningshafvarens medverkande kulpa äska mera till fyllande af möjlig brist i fullt ersättningsbelopp. Med den lagbestämda skadeståndsskyldigheten för fall af egendoms öfverlåtelse eller belastande stämmer än vidare bäst öfverens ett oinskränkt redovisningsansvar för belopp myckenhetsting, ägarens fordringsanspråk i denna del må bero på ett deras ursprungliga ingående i arfvet, på ersättningsanspråk i anledning af bestämd egendoms förfarande eller försämring genom besittningshafvarens egna åtgärder eller på ett dennes redovisningsansvar för hvad han i egenskap af arfvinge lyft vare sig i skadeståndsväg eller på utestående fordringars kapitalbelopp. Här kan sålunda icke olyckshändelse åberopas till redovisningsansvarets minskande. Bortsedt från hvad nyss nämnts om indrifna fordringar och skadeståndsanspråk, har å andra sidan laga arfvinge ej någon rätt till hvad den obehörige tillträdaren med användande af arfvets tillgångar förvärfvat sig. I det hela är sålunda rättsförhållandet bestämdt af vindikations- och gäldreglerna samt ej ordnadt från synpunkten af en förvaltning i främmande intresse. Detta är också naturligt i ett rättsväsende, som af gammalt varit främmande för hereditas jacens eller för arfs enhetlighet under fiktionen af en juridisk person; jfr ofvan s. 24 not. 2. — Efter hvad redan anmärkts, står, med gjorda utläggningar af omhandlade stadganden, den svenska rätten ej alltför fjärran romersk och främmande modern rätt, men skiljer sig dock på åtskilliga punkter från desamma. De romerska rättssatserna äro delvis omstridda och, såsom de vanligast återgifvas, föga följdriktiga och förnuftsenliga samt därför ock antagligen missförstådda. I vanliga vindikationsmål skulle nämligen besittningshafvare i ursprunglig god tro häfta för culpa levis in abstracto men allenast i tid efter sakens instämmande, då däremot besittningshafvare i ursprunglig ond tro dessförinnan svarade för nämnda slags kulpa vid försämring och för dolus vid förfarande samt efter stämning jämväl för kasus, honom dock tillåtet att freda sig från ansvar därför genom bevis, att olycksfallet skulle hafva träffat egendomen äfven i ägarens besittning. Särskilda regler gällde dock för arfstvister så till vida, att, där det ej kommit till stämning, besittningshafvare

stämda omfånget af en arrendators nyttjanderätt.[1]) Ett annat slags försämring är egendoms belastande med gäld eller annat, medan afhändelse faller under begreppet förfarande. I alla de nämnda fallen sträcker sig emellertid skadeståndsansvaret icke utöfver förfaren egendoms värde eller, då allenast minskning däri ägt rum, utöfver dennas belopp. Så framt arfvets innehafvare varit i god tro vid egendoms afhändelse eller belastande, är till sist hans ersättningsansvar allenast subsi-

---

i god tro svarade till belopp, hvarmed han riktats, och den, som från början varit i ond, städse för culpa levis in abstracto. Modern främmande rätt har visserligen byggt vidare på romersk rätt men dock under afvikelser därifrån och inbördes i åtskilliga stycken. Till en början hafva, såsom i fråga om afkastning och kostnadsersättning, allenast B. Ges. B. §§ 2021, 2023 och 2024 samt SGB §§ 2302—2307 meddelat särskilda föreskrifter beträffande arfstalan; jfr ofvan s. 198 not. 2. I verkningar har nästan allmänt mellankommande ond tro för framtiden likställts med ursprunglig; se dock ÖGB §§ 335 och 338 och SGB §§ 306 och 307 samt i fråga om arfstalan ibid. §§ 2302, 2303, 2305 och 2306. Ansvar är också regelrätt uteslutet, så länge ursprunglig god tro påstår; se dock vid arfstalan B. Ges. B. § 2021 och SGB § 2304 (för det, hvarmed riktad) samt i allmänhet SCC art. 457 (för dolus), Allg. Landr. I, 7 § 219 (för culpa lata) och PCC art. 494 (för skada, hvarför besittningshafvaren ej är främmande). Vid ond tro omfattar åter gemenligen ansvaret kasus; jfr ÖGB §§ 335 och 338, BW art. 634 samt nedan s. 226 not. 2. Enligt BW art. 634 och Allg. Landr. I, 7 § 241 följer dock befrielse af bevis, att olyckan skulle hafva drabbat egendomen äfven i ägarens besittning; jfr dels efter stämning vid god tro ÖGB § 338 och vid ond SGB § 307 dels ock vid ursprunglig ond i arfsmål ibid. §§ 2302 och 2303. PCC art. 496 ålägger däremot besittningshafvare i ond tro ansvar vid bristande bevis om frihet från kulpa och tillförbinder honom ansvar för kasus, så framt det mot honom bevisas, att den icke skulle öfvergått egendomen i rätter ägares besittning, medan SCC art. 457 från det principala kasusansvaret gör undantag för fall af vis major, så framt ej dröjsmål föreligger. Till ansvar för culpa levis in abstracto är bemälde besittningshafvares ansvar inskränkt i ICC art. 439 och 1298, B. Ges. B. §§ 989, 990, 2023 och 2024, SOR § 207 samt vid vanliga vindikationsmål tiden före stämning i SGB §§ 304—307; jfr SZG art. 940. Emellertid rymmes härvid under kulpa hvarje handling, hvarigenom besittningshafvaren satt sig ur stånd att utgifva egendomen med oförminskadt värde, och sålunda bland annat egendomens afhändelse eller belastande; jfr i händelse af god tro PCC art. 494. Tilläggas må, att B. Ges. B. § 2019 låter arf såsom föremål för arfstalan omfatta äfven allt det, som dess obehörige innehafvare genom rättshandel förvärfvat med dess tillgångar; jfr SGB §§ 2301, 2305, 2306, 2312 och 2313.

[1]) Jfr Lag om nyttjanderätt till fast egendom 14/6 1907 kap. 2 §§ 19, 20 och 43, B. Ges. B. § 993 samt ofvan s. 198 not. 2 och s. 216 not. 2.

diärt. Det kan nämligen endast göras gällande, om jämväl hans medkontrahent varit i god tro rörande hans egenskap af rätter arfvinge och, efter hvad då gäller, rättshandeln blir beståndande. Den verkliga arfvingen är sålunda i första hand hänvisad på att vindikationsvis vända sig mot innehafvarens medkontrahent eller ock den eller dem, som genom honom kommit till egendomen eller rättigheten. Skulle härvid väl för hans del god tro ej kunna åberopas men de, som härleda sin rätt från honom, på grund af egen god tro eller häfd värja sig eller i allt fall endast mot lösen förpliktas att afstå det omtvistade, inträder också den obehörige arfvingens ersättningsskyldighet — för det senare fallet, med iakttagande af förut anmärkta begränsning, till löseskillingens belopp. För öfrigt bör god tro antagas hos den ersättningsskyldiges medkontrahent, och rätter arfvinge alltså ej vara skyldig att inlåta sig på en vindikationsprocess, så framt icke från den ersättningsskyldiges sida förebringas sannolika skäl, för att hans medkontrahent varit i ond tro. För att den ersättningsskyldige skall kunna yrka på anstånd med sin plikts fullgörande i afvaktan på en vindikationsprocess, skola förhållandena ock tillstädja ett dess omedelbara anställande, och ej exempelvis, såsom vid lös egendom lätt kan inträffa, kännedom saknas, hvar egendomen och dess innehafvare befinna sig. Har egendomen förfarits eller försämrats i ny ägares hand, häftar, alldeles såsom om eljest den obehörige tillträdaren lämnat besittningen från sig, han i fall af god tro alldeles icke i ersättningsansvar, men vid ond omedelbart, så snart han icke kan leda i bevis, att det inträffade skulle utan någon hans förskyllan hafva händt, äfven om egendomen förblifvit hos honom eller varit i rätter arfvinges vård. Myckenhetsting har hvarje obehörig tillträdare af arf att redovisa, utan att, såsom en syssloman, till sin befrielse kunna åberopa sig på olycksfall och bristande kulpa. Detta gäller ej blott tillgångar af detta slag i det tillträdda arfvet utan äfven medel, som besittningshafvaren såsom arfvinge uppburit af tredje man på fordringars kapitalbelopp eller i skadeståndsväg. Talerätt mot arfvets besittningshafvare i dessa två senare hänseenden är dock naturligen utesluten, om — såsom ske kan, då tredje man ej varit i god tro vid betalningen — rätter arfvinge vändt sig mot honom och på nytt

uttagit beloppet. Oafsedt om besittningshafvaren varit i ond eller god tro, lär emellertid det ej finnas något tvång för rätter arfvinge att i första hand söka sin rätt hos tredje man.[1])

Bemäktigande genom rättsstridig gärning, d. v. s. genom handling af beskaffenhet att grundlägga skadeståndsansvar, är i verkningar att likställa med ett förvärf i ond tro, låt vara att den företagits i god, d. v. s. i förlitan på laga arfsrätt. Det gäller sålunda bland annat alla former af otillåten självhjälp. Af hvad beskaffenhet den rättsstridiga gärningen än må vara, länder för öfrigt det därmed förbundna skadeståndsansvaret till ytterligare försämring af innehafvarens rättsläge. Han svarar sålunda jämväl för skada å bestämd egendom eller rättighet genom olyckshändelse, så snart han ej kan bevisa, att de äfven i rätter arfvinges hand icke skulle hafva undgått skadan. Fardagsrätt är för hans del ytterligare utesluten, så ock godtgörelse för produktionskostnad. Har han eljest nedlagt kostnader på det omhändertagna, må han väl under öfliga villkor tillgodogöra sig dem genom afskiljande, men äger ej heller för dem någon ersättningsrätt, i mån som icke hans motpart till förebyggande af afskiljandet gör lösningsrätt gällande. Till sist har han att i allmänhet ersätta förspilld vinst och sålunda att utgifva ej allenast den afkastning, som han tagit, utan äfven den, som han med eller utan sin förskyllan ej kommit att taga men rätter arfvinge kan visa sig hafva varit i tillfälle att ur egendomen utfå. I brist på bevis i detta senare afseende har man att rätta sig efter hvad vid normal drift skulle hafva vunnits. De sålunda tillkomna extra verkningarne göra, kan man säga, rättsstridig åtkomst till ett fall af kvalificerad ond tro. Härvid må då bemärkas, att, där någon af annan »mottagit, dolt, köpt eller föryttrat» något trots »skäl att — — misstänka» en hans brottsliga åtkomst, det föreligger ett fall af ond tro men, då »vetskap» i nämnda hänseende funnits, ett kvalificeradt fall däraf, ehvad förbrytelsen faller under stöld, rån eller annan strafflagens brottstyp.[2])

[1]) Jfr KF 27/11 1854 §§ 5 och 6, NJA 1884 s. 313 samt ofvan s. 197 not. 1 och s. 216 not. 2.

[2]) Jfr JB 18 § 1, BB 8 § 2, 10 §§ 4 och 6 och 14 § 2, HB 18 § 10, StrLgn 3 §§ 9 och 10, 6 §§ 1 och 5, 10 § 20, 20 § 12, 21 § 9 och 24 § 1,

Bortsedt från uppburen räntas redovisande i form af fallen afkastning, har obehörig tillträdare af arf att på penningbelopp, som han skall redovisa, erlägga fem procent från stämningens delgifning, därest så yrkas. Härutinnan gälla allmänna regler om gäldförbindelser samt inverkar sålunda icke förekomsten af god eller ond tro, okvalificerad eller kvalificerad. [1])

Förenämnda fixa ränteskyldighet inträder i själfva verket på grund af dröjsmål. Dess regler komma eljest i tillämpning, först sedan dom meddelats under käromålets bifallande samt i trots däraf bestämd egendom ej utgifves och hindret möter på innehafvarens sida, utan att han kan visa sig ej hafva skuld däri. Han är då för framtiden underkastad samma villkor som den, hvilken genom rättsstridig åtgärd satt sig i besittning af arfvet. [2])

Hvad i det föregående sagts om arfstvist efter dödsfall har sin tillämplighet jämväl i händelse af dödförklaring, ehvad

---

Jaktstadgan $^{21}/_{10}$ 1864 § 21, Lag om rätt till fiske $^{27}/_{6}$ 1896 § 18, SU II s. 17—18 och 24 och IV s. 75—132, 137—144 och 298—325 samt ofvan s. 198 not. 2 — s. 225 not. 1. Ett flertal främmande moderna rättssystem innehålla på särskilda punkter föreskrifter i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de för svensk rätt här utvecklade reglerna. Förefintliga afvikelser bero mestadels på skiljaktighet beträffande verkningarna af okvalificerad ond tro; jfr B. Ges. B. §§ 992 och 2025, Allg. Landr. I, 7 § 242 och 9 §§ 457—459, ZGB § 81, BW art. 635 och PCC art. 495. Det i ÖGB § 335 gifna förordnandet, att, om besittningshafvare i ond tro genom en i strafflagen förbjuden handling fått egendomen i händer, han vid skada har att ersätta jämväl dess affektionsvärde, är åter att se i belysningen af den österrikiska rättens särställning i fråga om dylikt värdes godtgörelse i skadeståndsväg; se ibid. § 1331 och SU IV s. 32.

[1]) HB 9 § 10, jfrd med SU IV s. 325—327. Se dock äfven NJA 1884 s. 313.

[2]) Jfr Lag om köp och byte af lös egendom $^{20}/_{6}$ 1905 §§ 17, 23 och 38, rättsfall i FJFT 1888 s. 283 (icke ersättning för produktionskostnad) samt ofvan s. 225 not. 2. Se ock för tysk rätt B. Ges. B. §§ 284—292, 990 och 2024 samt för norsk ChNL V, 2 art. 90. Ett sätt har varit att inordna rättsstridigt besittningstagande under reglerna för dröjsmål; se SGB § 739. Det är också från synpunkten af dröjsmål, som här och hvar ansvar för kasus förbundits redan med okvalificerad ond tro; jfr SZG art. 940. Man har härvid särskildt ansett stämnings delgifning böra, alldeles såsom allmänt sker i fråga om ränteskyldighet, grundlägga dröjsmål; se CC art. 1139 och 1302, BW art. 588, 634 och 1480, ICC art. 1223 och 1298, ÖGB §§ 335 och 338, Allg. Landr. I, 7 §§ 222, 241 och 242 samt ofvan s. 205 not. 1, s. 216 not. 1—2 och s. 226 not. 1.

det på grund däraf tagna arfvet återkräfves af den dödförklarade själf eller af dem, som visa sig vara rätta arfvingar i anledning af hans frånfälle på annan tid än den, som vid dödförklaringen antagits. För det senare fallet länder emellertid till efterrättelse den positiva bestämmelsen, att mellankommande ond tro ej får anses hafva uppstått hos innehafvarne före stämningens mottagande.[1]) Lika med förhållan-

[1]) KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 7. Skulle man anse sig hafva rätt att af det ifrågavarande lagrummet draga slutsatser för vindikationsmål i allmänhet, låge dock onekligen närmast antagandet, att svensk rätt i allmänhet kräfde stämning för god tros förbytande i ond, och att härifrån rådde undantag allenast för arfstalan på det sätt, att, där någon tillträdt bo efter person i tanke att han vore död, ond tro uppstode ej allenast genom stämning utan äfven genom vunnen vetskap, att han vore i lifvet. Stöd för en dylik uppfattning kunde ock hämtas från utländsk rätt, i det att ÖGB § 338 samt SGB §§ 304—308, 2302—2311, 2313 och 2315 endast tala om stämning såsom grundläggande mellankommande ond tro. Än vidare kunde därför åberopas de romerska rättskällorna. I mån som främmande moderna rättssystem närmare ingå på frågan om uppkomsten af mellankommande ond tro, låta de den emellertid inträda med vunnen vetskap om besittningens obehörighet och tillägga stämningen endast egenskapen af en legal präsumtion därutinnan; se CC art. 550, BW art. 588, PCC art. 495, SCC art. 435, ZGB § 75, B. Ges. B §§ 989, 990, 2023 och 2024 samt Allg. Landr. I, 7 § 17. Tydligen är detta också det mest förståndsenliga. Det får därför jämväl anses vara den svenska rättens ståndpunkt i saken. Synnerligen ofta skall emellertid vindikant väl ej kunna draga nytta af sin rätt att styrka ond tros senare uppstående hos sin motpart i tid före stämningen. Ej sällan skall han nämligen därvid möta vanskligheter i bevisväg; jfr ofvan s. 210 not. 1. I betraktande häraf är också förklarligt, att särskildt med afseende å dödförklaring de svenska lagstiftarne — med sin benägenhet för bestämmelser, lämpade för det särskilda konkreta fallet — i allmänhet bundit ond tros mellankomst vid stämning samt därmed endast jämställt bevisligen vunnen vetskap, att den dödförklarade fortfarande var i lif, och gjort detta, allenast då han i egen person kräfde egendomen åter. Det kunde ju anses hafva varit för mycket begärdt af boets tillträdare att, där det antagna dödsfallet verkligen inträffat men på annan än den vid dödförklaringen antagna tiden, klargöra för sig verkningarna däraf i sitt förhållande till andra eventuella universalsuccessorer. På tal om egendoms afkastning förklarade LgK 1818 ÄB 1 § 27 och JB 8 §§ 16—18 samt 1826 ÄB 1 § 26 och JB 9 §§ 17—19 med afseende å arfstalan innehafvares goda tro upphöra, då »talan anställdes eller han eljest annans bättre rätt weta fick», och vidhöllo, fastän i en annan formulering, denna sin ståndpunkt äfven för vanliga vindikationsmål. LgB, hvarifrån gällande rätts bestämmelser om dödförklaring äro hämtade, återgaf däremot väl LgK:ns stadganden i ämnet rörande vanliga vindikationsmål, men lät i arfstvister, alldeles såsom då

dena vid en grundlös dödförklaring ställer det sig åter, då någon därförutan satt sig i besittning af lefvande persons förmögenhet på grund af hans förmenta frånfälle. Antagande är blott för ond tro redan vid tillträdet, då det ej ägt rum på grund af formlig dödsattest eller därmed likvärdig handling.[1]) Reglerna för fall af respektive död och dödförklaring lida i sin ordning ej någon ändring, därför att talan föres af arfvinges rättsägare eller af dödförklarads eller dennes arfvingars rättsägare eller mot en obehörig tillträdares universalsuccessorer. Det bortses härvid därifrån, att de sistnämnda dels principiellt ej häfta för sin fångesmans i lifstiden ådragna förbindelser utöfver tillgångarna i hans dödsbo, fastän efterlefvande make, arfvingar och universella testamentstagare kunna komma i personligt och för öfrigt jämväl solidariskt ansvar för dem genom vissa sina handlingar, och dels städse äro skyldiga att in specie eller ersättningsvis fullt återbära den omhändertagna egendomen jämte fallen afkastning. För tid af deras eget innehaf komma verkningarna af ond och god tro i tillämpning allenast så till vida, som på vanligt sätt innehafvare i ond tro har ersättningsrätt allenast för nödiga kostnader och åter innehafvare i god jämväl för nyttiga.[2]) Utgör svarandeparten arflåtarens äkta make eller universell testamentstagare lända ytterligare de fastställda rättssatserna till iakttagande. Märkas må blott hvad för äkta makes del är stadgadt om inskränkning i likvidationsfordringars uttagande och hvad för testamentstagare förordnats om tid för arfvinges klandrande af testamente.[3]) Men ej heller för nämnda fall är tillfälle att mot arfvinges talan på respektive skifte eller hela det borttestamenterade boets redovisande och utgifvande resa invändningar om fordringspräskription, allmän präklusion, god tros förvärf eller viss tids häfd utan vederlagsskyldighet. Tvisten står dock ytterst alltjämt om en samfäldhet eller andel däri, låt vara att dess närmaste föremål utgör viss egendom, rät-

efter dödförklaring rättegång stod mellan arfvingar, endast stämning afbryta god tro; se ibid. ÄB 3 §§ 7 och 10—16 samt JB 10 §§ 20—26.

[1]) Jfr ofvan s. 206 not. 1.

[2]) Jfr UrfvLgn §§ 5—7, 10, 13—17 och 19—26, rättsfall i FJFT 1880 s. 313, Band II s. 657—696 samt ofvan s. 198 not. 2 och s. 216 not. 2 och nedan s. 246 not. 2.

[3]) Jfr GB 11 § 11, ÄB 18 § 3 och Band II s. 483 not. 1.

tighet eller belopp. Så snart, såsom förhållandet särskildt är mellan arfvinge och efterlefvande make, den inbördes rätten skall bestämmas genom skifte, blir för öfrigt regelrätt ej heller tal om viss tids häfd under vederlagsskyldighet. Har skifte ägt rum, komma nämligen närmast i betraktande stadgandena om jämkning däri och om tid för försittande af talan därpå, medan under motsatt förutsättning det saknas ett af de väsentliga momenten i viss tids häfd, nämligen laga fång, vare sig verkligt eller präsumtivt. [1])

Den, som i egenskap af speciell testamentstagare uppburit något, kan åter visserligen icke mot arfvinge åberopa god tros förvärf. Ty till dylikt förvärf hör singularfång, och testamentstagare grundar dock, äfven då han är speciell, sin rätt på universalfång. Men, oafsedt försutten tid för testamentsklander, må göras gällande dels, då det rör sig om fast egendom, viss tids häfd utan vederlagskyldighet och dels, där belopp uppburits, ej mindre tioårig fordringspräskription än äfven präklusion, nämligen i anledning af årsstämning på testamentstagarens borgenärer. Har han i god tro förfarit eller försämrat det bekomna, undgår han dessutom, alldeles såsom en singularsuccessor, ersättningsskyldighet. Förklaringen till allt detta ligger åter däri, att tvisten dock så till vida erbjuder likhet med vanliga vindikations- och krafmål, som af de två sammanstötande rättsanspråken den speciella testamentstagarens hvarken medelbart eller omedelbart går ut på samfäldhet eller någon dess andel utan allenast på att slippa utgifva viss egendom, rättighet eller belopp. Han bör därför ock till sitt försvar kunna använda de hjälpmedel, som lagen utan åtskillnad mellan fången ställt till förfogande åt parter i dylikt läge. [2])

[1]) Jfr ÄB 13 § 1, KFkl $^{14}/_{5}$ 1805, KF $^{22}/_{4}$ 1881 § 1, SJA XVI s. 316 (ej präskription af arfsanspråk mot universell testamentstagare) och XXVII s. 149 (ej tjuguårig häfd mot son för moder och hennes rättsägare på fastighet, som, enskildt tillhörig fadern, hon utom skifte behållit enligt ett faderns gåfvobref under äktenskapet), NT 1884 s. 706 och NJA 1888 s. 438 (ej präskription af arfsanspråk mot efterlefvande make), Band II s. 84 not. 1 samt ofvan s. 196 not. 1—s. 197 not. 2; se dock äfven KD $^{21}/_{9}$ 1829 i BLgs I s. 95—96, där sons anspråk mot modern att få sitt arf redovisadt i och för blifvande skifte ogillades, enär modern efter faderns död varit sonens förmyndare och sonen ej efter myndigblifvande framställt redovisningsanspråket inom tid för fordringars bevakande.

[2]) Jfr HB 11 § 4, KF $^{4}/_{3}$ 1862 §§ 1 och 9—12, Lag $^{22}/_{4}$ 1881 §§ 1 och

Har obehörig innehafvare af arf öfverlåtit någon däri ingående egendom eller rättighet på annan eller till annans förmån belastat desamma, komma i förhållandet mellan rätter arfvinge och dem, som på nämnda sätt förvärfvat särskilda dödsboets tillgångar, i tillämpning samma regler, som i allmänhet gälla, då någon utan laga befogenhet gjort annans egendom eller rättighet till föremål för afhändelse eller upplåtelse och rätter ägare söker sitt åter af den, som gjort förvärfvet. Att rättshandeln vidtagits först efter arflåtarens död och af person som suttit i arfvet, spelar sålunda principiellt icke någon roll.[1]) Lämpelser i de allmänna vindikationsreglerna äga visserligen rum under särskilda omständigheter. Men desamma strida ej mot utan stå i bästa öfverensstämmelse med sagda regler. Dessa senare skilja sig åter beträffande förvärfvets trygghet väsentligen, med afseende å ansvar för egendoms förfarande eller försämring delvis samt i frågor rörande afkastning och kostnader alldeles icke från de för arfstalans del fastställda rättssatserna.

De, som af en boets obehörige tillträdare genom singularfång förvärfvat fast egendom eller rätt därtill, må medelst viss tids häfd värja sig i sitt förvärf utan skyldighet att utgifva dess värde. Det gäller blott vanliga villkor för häfd och, där den nya häfdelagen åberopas, alltså bland annat, att lagfart vunnits på den öfverlåtna fasta egendomen, och, där upplåtelse skett af viss rättighet därtill, att densamma varit af beskaffenhet att intecknas och sådan åtgärd jämväl ägt rum.[2]) Nämnda slags singularsuccessorer kunna än vidare åberopa sig på god tros förvärf. I första hand vill detta säga, att de ej, utan ersättning för sina utgifter i anledning af förvärfvet, behöfva återställa lös egendom, som de fått till sig utgifven jämlikt köp, byte, gåfva eller pantsättning i god tro. Innehafvet i öfverlåtarens eller upplåtarens person tjänar här till präsumtion om hans rättsliga förfoganderätt. Men den goda tron kan äfven, såsom, så att säga,

---

4, rättsfall i FJFT 1880 s. 313 samt ofvan s. 1 not 1, s. 197 not. 1 och s. 216 not. 2 och nedan s. 230 not. 2 och s. 243 not. 4.

[1]) Jfr Dom $^{17}/_{12}$ 1684 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 615—620 v.

[2]) Jfr KFkl $^{14}/_{5}$ 1805, KF $^{22}/_{4}$ 1881 §§ 1 och 4, rättsfall i FJFT 1883 s. 337, Band II s. 236 not. 1 — s. 237 not. 2 och s. 239 not. 1 — s. 240 not. 2 samt ofvan s. 196 not. 1—s. 197 not. 1 och s. 229 not. 1—2.

kvalificerad, bereda fullt rättsskydd i förvärfvet, nämligen om det rör sig om sådan lös egendom, för hvars del innehafvet måste enligt vederbörande rättsägares vilja anses utgöra fullt laga bevis om rättslig förfoganderätt: pengar samt kreditpapper, hvilka enligt sin ursprungliga text eller öfverlåtelse skola betalas åt innehafvaren. Såsom af det sagda framgår, höra till alla dessa slags förvärf i god tro förutom singularfång innehaf i afhändarens person och en enligt hans samtycke uppstånden besittning i förvärfvarens (tradition). Däremot spelar, då, såsom här förutsättes, obehörig tillträdare af arfvet aftalat och traderat, ej någon roll, att han uppträdt i egenskap af arfvinge och i sådant afseende god tro funnits hos hans medkontrahent. Det finnes dock äfven ett mera specifikt kvalificeradt förvärf i god tro, nämligen där aftal slutits med person, för hvars rättsliga förfoganderätt tala ej allenast präsumtion af angifven art utan efter föreliggande yttre vittnesbörd fullt öfvertygande bevis. Äfven här inträder full trygghet i förvärfvet. Aftalet kan för öfrigt röra såväl fast som lös egendom och behöfver ej ens hafva kroppsligt ting till föremål. Ej heller kräfves för förvärfvets fullbordan, att tinget varit i öfverlåtarens eller upplåtarens besittning och genom en hans traditionsakt öfvergått i hans medkontrahents, eller att, där det gäller fast egendom, rättshandeln ledt till någon registreringsakt. En sak för sig är därefter, att vid vissa aftal, såsom vid gåfva, lån och pantsättning af lös egendom, rätt enligt aftalet först uppstår med tradition, och att medgifvandet att för fordran inteckna fast egendom ej i och för sig bereder panträtt utan först medgifvandets begagnande. Exempel på detta slags kvalificerade förvärf i god tro erbjuda aftal med entledigadt ombud, som dock alltjämt är i besittning af den för honom utfärdade skriftliga fullmakten, eller med den, hvars fång till det afhända är behäftadt med återgångsskäl eller i återvinningsväg kan sättas ur kraft. Till detta slags förvärf i god tro hör emellertid också aftal med den, som, fastän i verkligheten icke rätter arfvinge, trädt till arfvet enligt lagakraftvunnen dom i tvist därom eller ock enligt annat laga myndighets beslut. Det skall blott bestå god tro rörande hans egenskap af rätter arfvinge. Förhållandet är då enahanda med det, som råder, då efter dödförklaring någon i god tro slutit

rättshandel med den eller dem, som enligt domens innehåll äro hans laga universalsuccessorer, men det därpå blir kunnigt, att han lefver eller dött på sådan tid, att andra hafva nämnda egenskap; och för detta fall har rättshandeln uttryckligen förklarats skola hafva laga bestånd. Vid dödsfall kunna emellertid, med de för arfstillträde gällande reglerna, ännu andra sakförhållanden än laga myndighets erkännande af tillträdarens arfsrätt bereda hans medkontrahenter full trygghet i deras förvärf, såsom ett tillträdarens innehaf af arfvet längre tid bortåt. Har rättshandeln haft karaktären af en ändamålsenlig förvaltningsakt, är redan tillräcklig den faktiska ställningen af boets vårdare. Vederbörande domstol har att i hvarje särskildt fall pröfva omständigheternas värde i nämnda hänseende. Förvärfvaren behöfver för öfrigt icke hafva haft vetskap om de fakta, som skapat präsumtionen för öfverlåtarens eller upplåtarens arfsrätt, utan allenast hafva saknat kännedom om de rätta förhållandena och ej heller hafva genom culpa lata förskyllt denna sin bristande kunskap; och culpa lata skall ej rätt gärna kunna läggas honom till last, där öfverlåtaren eller upplåtaren i laga ordning blifvit från myndighets sida erkänd såsom arfvinge.[1])

[1]) Jfr ÄB 13 § 2, JB 11 § 4, HB 10 § 6, 11 § 4, 12 § 4 och 18 § 4, SjLgn §§ 165 och 168, VxLgn § 78, KkLgn § 36 mom. 6, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3, KF $^{27}/_{11}$ 1854 §§ 5 och 6, KF ang. testamente $^{21}/_{12}$ 1857 § 7, Lag $^{13}/_{7}$ 1887 §§ 7 och 18, Lag om handelsbolag och enkla bolag $^{28}/_{6}$ 1895 § 16, SJA IV s. 133 och XXXI s. 71, 75 och 79, NT 1866 s. 757 och 1873 s. 267, NJA 1881 s. 77, 1889 s. 417, 1894 s. 160 och 396, 1895 s. 470 och 1908 s. 533, KD $^{7}/_{12}$ 1874 och $^{9}/_{6}$ 1881 hos *Björling, Carl G. E.*, Den svenska rättens exstinktiva laga fång till lösören på grund af god tro (1896) s. 184 och 189, FJFT 1894 s. 38, SU II s. 39—53 samt ofvan s. 24 not. 2, s. 156 not. 1 och s. 191 not. 1 — s. 193 not. 1. Fastän allenast på tal om dödförklaring textens specifika kvalificerade god tros förvärf uttryckligen erkänts i svensk lag, hafva 1734 års lagstiftare dock tänkt sig en dess användning äfven i händelse af frånfälle. Sålunda innehöll Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 § 8 särskilda föreskrifter om rätter arfvinges talan ej blott mot obehörig tillträdares »arfwingar» och »sterbhuset» utan äfven mot dem, som fått »arfwet uti — händer medelst kiöp eller förpantning etc.» Talan mot de förstnämnda var i förhållande till talan mot de sistnämnda primär och gick ut på »arfwet» eller »dess wärde.» Funnos ej arfvingar och brusto medel i dödsboet, ägde emellertid rätter arfvinge, såsom det hette, »sitt — att åter taga, ehwarest han det finner.» Den »det i handen hafwer» var det likväl tillstadt att med ed betyga, att han »redeliga och intet wettandes, det någon annan än den, som sålde, der till berättigat war, sig det till-

Å andra sidan torde emellertid också, då någon efter domstols

handlat.» Förmådde han att gå sådan ed, skulle han få behålla det omtvistade, så framt »honom eij heller öfwertygas, att han kunnat det wetta.» Hvad, som förvärfvats genom testamente eller gåfva af den obehörige tillträdaren, kunde dock ej i nämnda ordning värjas. I förhållande till rättsägare enligt sådant fång förklarades nämligen rätter arfvinge hafva »rätt bättre än hans.» De särskilda förordnandena till skydd för onerösa singularfång i god tro stodo tydligen i sammanhang med förslagets bestämmelser om arfstillträde efter föregående ransakan och beslut rörande dess rättmätighet; jfr ofvan s. 141 not. 1—s. 146 not. 1. Gåfvans likställande med testamente öfverensstämde åter med germansk uppfattning af dessa två benefika rättshandlingar; jfr ofvan s. 8 not. 1 och s. 198 not. 2. Något uttryckligt brytande med denna senare grundsats kan HB 11 § 4, redan förefintlig i Fslgn till HB 1718 kap. 13 § 4, icke anses innebära, enär den icke tillförsäkrar gåfvotagare trygghet i sitt förvärf utan allenast godtgörelse för sina däraf föranledda kostnader. Men hela det förstnämnda stadgandet är borta i de efter 1690 upprättade förslagen till ÄB, fastän veterligen det mot dess innehåll endast gjorts anmärkningar beträffande skyldigheten att för trygghet i oneröst singularfång edfästa sin goda tro — en förpliktelse, som särskildt Göta hofrätt förmenade böra helt och hållet bortfalla; jfr Svea HfRtts Påminn. kap. 17 Ad 8 § och Göta HfRtts Påminn. kap. 17 Ad § 8:m hos Nilsson 2 s. 278 och 294. LgK 1818 ÄB 1 § 27, 1826 ÄB 1 § 26 samt LgB ÄB 3 §§ 7, 9 och 16 hade ej heller några förordnanden i ämnet, utan meddelade sådana allenast för fall af rätter arfvinges talan mot den, som obehörigen tillträdt arfvet; jfr ofvan s. 198 not. 2 och s. 206 not. 1. — Det öfverensstämmer uppenbarligen med naturen hos det specifika kvalificerade förvärfvet att ej låta det bero på innehaf hos eller registrering för fångesmannen och ej heller på en därpå verkställd tradition till eller registrering för förvärfvaren. I dessa punkter äro dock de svenska positiva stadgandena i ämnet ytterst motsägande, till och med sådana, som rymmas i samma lagrum. Man har varit villrådig, huruvida lämpligen redan aftalet skulle bereda säkerhet i förvärfvet eller därtill ytterligare fordras åtgärd af beskaffenhet att bereda ett förstärkt sakrättsligt skydd. Sammanställas stadgandena i tidsföljd, framgår emellertid också, att lagstiftarne så småningom glidit öfver från den senare ståndpunkten till den förra. I JB 11 § 4, hvarmed ÄB 13 § 2 lär få anses hafva varit afsedd att sammanstämma, kräfvas för ändamålet lagfart (»uppbud») eller »inteckning», i KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 5 öfverlåtelse, pantsättning eller inteckning samt i KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 7 afhändelse och i KkLgn § 36 mom. 6 »fång»; jfr JB 1 § 1, KkLgn § 36 mom. 3 och LgfrtsLgn § 22 mom. 1. I saken må ock bemärkas HB 18 § 4. — Jordabalksförslag II (1908) s. 10 (§ 11) lär därför ock få anses befinna sig på en oriktig och föråldrad ståndpunkt, då den allenast vid afhändelse låter själfva rättshandeln bereda trygghet i förvärfvet men för fall af särskild rättighets upplåtelse därutöfver fordrar, att det kommit till inteckning sökande. Fråga är om bortgifven fast egendom och dess återkräfvande från gifvarens sida, i anledning däraf att gåfvotagaren gjort honom »märklig orätt eller skada» eller ock ett vid gåfvan

beslut trädt till arf, beslutet ej i och för sig kunna åberopas

fäst upplösande villkor inträffat, samt om kollision mellan ett sådant återkraf och anspråk af den, som af gåfvotagaren fått egendomen på sig öfverlåten eller enligt en hans upplåtelse därtill vunnit pant-, nyttjande-, servituts- eller afkomsträtt, att ostörd få njuta sitt förvärf till godo. I det förra fallet skall gifvaren ej hafva någon talerätt mot gåfvotagarens medkontrahent utan vara hänvisad på ersättnings utsökande hos gåfvotagaren, så framt återgångstalan instämts efter öfverlåtelsen, och i det senare fallet likaledes, om instämmandet ägt rum, sedan respektive inteckning eller inskrifning sökts till säkerhet för den upplåtna rättigheten. Den åt stämningen tillagda verkan föranleder nya anmärkningar. Tydligen afses en återgångstalan mot gåfvotagaren och icke mot hans medkontrahent. Denne senare skall sålunda vara i sin rätt beroende af hvad, som sker i förhållande till annan man, utan villkor af en sin därom vunna vetskap, och det icke först af en offentligen afkunnad dom utan af en så privat åtgärd som stämnings meddelande, men å andra sidan ej hafva men af sådana omständigheter, som redan dessförinnan kunna anses hafva för hans del låtit ond tro uppstå. I det förra hänseendet hafva 1908 års lagstiftare för sig bestämmelserna i 1881 års häfdeförordning § 4 och i det senare åter lydelsen af KF ang. hvad i testamente gifvas må, så ock om gåfva af fast egendom $^{21}/_{12}$ 1857 § 7, som just skall ersättas af det föreslagna omhandlade lagrummet. KF $^{22}/_{4}$ 1881 § 4 handlar emellertid om upplåtelse af person, som för sitt förfogande öfver egendomen ej har stöd i någon rätter ägares viljeförklaring, och om fång, som, bland annat kräfvande inskrifningsåtgärd, närmast utgör ett förvärf af eganderätt och, till den del som äfven annan rätt kan vara föremål därför, alltid så till vida är ett osjälfständigt förvärf, som, bortsedt från god tro, till förvärfvet hör, att alla de för fånget nödvändiga förutsättningarna måste hafva inträffat hos den, hvilken såsom förment ägare upplåtit den ifrågavarande rättigheten, eller hos successorer i hans innehaf af egendomen. Det kan ju särskildt hafva fallit sig naturligt, att, då den, som fått rätt till fast egendom åt sig upplåten af obehörig innehafvare, i sitt förvärfs ostörda tillgodonjutande gjorts beroende af häfdetids utlöpande i den senares eller hans successorers personer, en mot dylik innehafvare inledd talan ansetts böra hafva omedelbar verkan äfven gent emot honom. Helt annorledes ställer det sig, då upplåtelse skett af person, som åtkommit egendomen genom aftal med rätter ägare, låt vara att det skett genom gåfva och att senare inträffande omständighet kunna grundlägga befogenhet att yrka på dess återgång. Det kunde väl för öfrigt sättas i fråga, om icke vindikationstalans förmåga att utesluta häfd jämlikt inteckning borde hafva gjorts afhängig däraf, att jämlikt LgfrtsLgn §§ 13 och 18 klandret antecknats till lagfartsprotokoll och fastighetsbok, innan den ifrågavarande inteckningsåtgärden ägt rum. Alldeles säkert gör sig för hvarje fall krafvet härpå kännbart, då det gäller att skilja mellan gifvare och den, som har rätt till det af honom återkräfda enligt öfverlåtelse eller upplåtelse af gåfvotagaren; jfr LgfrtsLgn §§ 13—16 och 18, IntLgn §§ 13, 42, 54 och 55, Lag ang. handelsregister, firma och prokura $^{13}/_{7}$ 1887 § 7 samt Jordabalksförslag II (1908) s. 26 (§

för förvärf i god tro, om före detsamma beslutet satts ur kraft

17), 29 (§ 7), 40 (§ 4) och 43—44 (§§ 12—14). Skall man emellertid allenast räkna med nu gällande häfdebestämmelser och lägga dem till grund för afgörande af nyssnämnda rättskollision, lär till sist ej gå an att, såsom med förordnandet skulle ske, låta upplåten rättighets bestånd vid häfd bero af inteckning beviljande före talans instämmande och vid gåfvas återgång åter af inteckning sökande dessförinnan; jfr KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 5 samt Jordabalksförslag II (1908) s. 30 (§ 10) och 325—326. Hvad åter angår KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 7, är det väl tämligen uppenbart allenast en ofullständighet i lagtexten, då den ej gjort god tro till villkor, för att den, som af gåfvotagare fått egendomen på sig öfverlåten, skall få behålla densamma, för fall att gåfvotagaren tillfogat gifvaren »märklig orätt eller skada» och i anledning däraf egendomen återkräfves från gifvarens sida. Sålunda kan dock ej rimligen gåfvotagarens medkontrahent stå oberörd af återkrafvet, om han deltagit i förgripelserna mot gifvaren, men väl ej heller, om han vid öfverlåtelsen varit medveten om dem och sålunda äfven om inträffandet af förutsättningarna för återkrafvet. Skall stadgandet omskrifvas, är det väl därför ock skäl att bringa det i full enlighet med öfriga lagstadganden om god tros förvärf och rätta den anmärkta ofullständigheten. Det sagda har för öfrigt sin tillämplighet jämväl i hvad rör 1908 års förslags bestämmelser rörande gåfva under upplösande villkor. Om mot den, som af gåfvotagare förvärfvat rätt till den gifna egendomen, ett vid gåfvan fäst upplösande villkor skall vara gällande och härvid rättslig betydelse tilläggas åt ett honom oveterligt instämmande af gåfvotagaren, bör väl än mera så vara händelsen med en hans vid förvärfvet ägda vetskap om villkoret och dess inträffande. I sammanhang härmed ytterligare en anmärkning. Vetet synes böra hafva stått emellan att, liksom 1908 års lagstiftare gjort vid köp, jämväl vid gåfva förklara upplösande villkor vid afhändelse af fast egendom ogilla eller att låta dem gälla ej allenast mot gåfvotagaren och hans universalsuccessorer utan, i mån af bristande god tro, äfven mot alla dem, som genom singularfång må härleda rätt från de förra. På detta senare sätt lär det ställa sig vid afhändelse af lös egendom. Det borde då hafva varit naturligt att fastställa samma grundsatser vid fast, låt vara att det kunde hafva varit ändamålsenligt att för alla de förpliktades del underkasta förbindelsen en tidsinskränkning. 1908 års lagstiftare lära åter, så vidt man kan förstå, hafva åsyftat, att villkoren skulle binda gåfvotagaren men icke hans successorer. Därpå tyder deras åtgärd att icke tillstädja villkorens införande i lagfartsprotokollet och fastighetsboken. Härmed låter dock visserligen förena sig en singularsuccessorers förbindelse på grund af bristande god tro; jfr Lag ang. handelsregister, firma och prokura $^{13}/_{7}$ 1887 § 27, Lag om aktiebolag $^{28}/_{6}$ 1895 § 43, Lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet $^{28}/_{6}$ 1895 § 26, Lag om försäkringsrörelse $^{24}/_{7}$ 1903 §§ 37 och 87, Lag ang. solidariska bankbolag $^{18}/_{9}$ 1903 § 30 samt Lag ang. bankaktiebolag $^{18}/_{9}$ 1903 § 27. Däri hade icke legat en oegentlighet. Men visserligen ligger en sådan i att hindra gifvaren från att göra de vid gåfvan fästa villkoren bekanta för tredje man och alldeles bortse från en dennes vetskap om dem men ändock låta dem

genom en dom i annan och ny arfstvist.[1]) Har åter det endast kommit till stämning i denna senare sak, böra till sist god tro och förvärf på grund däraf ej få anses uteslutna, så framt icke förvärfvaren haft kunskap om den inledda rättegången eller en hans bristande kunskap berott på culpa lata.[2])

Hvad sålunda sagts om kvalificeradt förvärf i god tro på grund af obehörig arfstillträdares öfverlåtelse eller upplåtelse har i tillämpliga delar sin användning, äfven då han eljest vidtagit rättsliga åtgärder i boets angelägenheter, exempelvis efterskänkt någon i arfvet ingående fordran eller ock därför uppburit betalning, vare sig enligt dess innehåll eller kvittningsvis eller i annan ordning. Den förpliktade är efter omständigheterna härvid i samma läge som gälldenär i tiden före erhållet meddelande om öfverlåtelse af fordran, som ej grundar sig på löpande förbindelse. Äfvenledes kan rätter arfvinge blifva förpliktad enligt obehörig tillträdares åtaganden eller ensidiga rättshandlingar af eller mot honom, såsom uppsägelse och mera dylikt. Det hänger blott därpå, att det företagna står i omedelbart sammanhang med boets vård, uppteckning, utredning och delning eller med förvaltningen af vissa arfvets särskilda tillgångar.[3])

öfva verkan mot honom och icke göra det ovillkorligen utan i och med en åtgärd, som, företagen af gifvaren mot gåfvotagaren, är af natur att undgå tredje mans uppmärksamhet. Slutligen kan hvad, som i inskrifningsväg sker eller icke sker, ej öfva något inflytande på en universalsuccessors villkor. I brist på motsatt positivt stadgande måste han alltid i lika måtto som sin fångesman vara bunden af de vid dennes förvärf gjorda förbehållen och rättsinskränkningarna; jfr Jordabalksförslag II (1908) s. 3—4 (§§ 3 och 4), 8—9 (§§ 1 och 2), 10 (§ 8), 26 (§ 18), 69 (ÄB 16 § 1), 160—168, 207—208, 209—211 och 306—308.

[1]) Jfr Band II s. 257—258, 269—270 och 789—791.

[2]) Jfr KF 27/11 1854 § 7, LgfrtsLgn §§ 13 och 18, Lag 13/7 1887 §§ 4, 7, 18 och 21, Lag om handelsbolag 28/6 1895 § 16, Lag om aktiebolag 28/6 1895 §§ 69—75, Lag om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet 28/6 1895 §§ 59—65, Lag om försäkringsrörelse 24/7 1903 §§ 150—157, Lag ang. solidariska bankbolag 18/9 1903 § 76, Lag ang. bankaktiebolag 18/9 1903 § 69 samt ofvan s. 205 not. 1; se dock äfven ofvan s. 232 not. 1.

[3]) Jfr PrL till UtsLgn § 10 mom. 3 samt ofvan s. 216 not. 2 och s. 232 not. 1 och nedan s. 243 not. 3 och s. 245 not. 1. I öfverensstämmelse med textens regler förordnar B. Ges. B. §§ 2366 och 2367 på tal om »Erbschein» och under förutsättning, att sådan meddelats åt en arfvets obehörige innehafvare; jfr för sachsisk rätt SGB § 2322 samt för preussisk Allg. Landr. I, 9 §§ 495 och 496 och Lag 12/3 1896 § 6, af hvilka två senare

Man må åter ej i arfvets obehöriga innehafvare se en förvaltare af arfvet såsom förmögenhetskomplex. Ty lika litet som hvad han med boets medel förvärfvat utan vidare tillfaller rätter arfvinge, lika litet har den senare att innestå för alla de gälldförbindelser, som den förre iklädt sig i de af arfvets innehaf föranledda bestyren och företagen. [1])

För att återgå till egendoms eller rättighets förvärf ur kvarlåtenskap genom rättshandel med en dess obehörige innehafvare, är emellertid, då det ej föreligger kvalificeradt god tros förvärf, medkontrahenten trots god tro skyldig att utgifva egendomen eller rättigheten till laga arfvinge. Det oaktadt kan, om utan mellankommen ond tro han förfarit eller afhändt sig densamma, han icke därför ställas till rätta af sin vederpart, låt vara att förfarandet skett afsiktligt eller af vårdslöshet och afhändelsen ägt rum mot vederlag. Ej heller står han i ersättningsansvar för försämring eller belastning under tiden af fortsatt god tro. Härutinnan består sålunda olikhet i förhållande till den obehörige tillträdaren själf, som häftar för kulpöst förfarande och försämrande samt står i subsidiärt ersättningsansvar för afhändelse eller belastande. I likhet med obehörig tillträdare af arf har åter den, som af honom förvärfvat egendom eller rättighet, att vid god tro behålla fallen afkastning och få ersatta ej mindre nödiga än äfven nyttiga kostnader på eller för egendomen eller rättigheten, samt att från tid af ond tro åter redovisa afkastningen, få allenast sina nödiga kostnader godtgjorda samt stå i omedelbart ersättningsansvar för skada å egendomen genom hans kulpa, därunder inbegripet hvarje

rättssystem dock det sachsiska utan vidare bibehöll rätter arfvinge vid hans talerätt mot den, som erhållit förmån genom vederlagsfri rättshandel, och det preussiska åter gjorde detta till belopp, hvarmed sådan person alltjämt vore riktad på rätter arfvinges bekostnad; jfr ofvan s. 198 not. 2 och s. 216 not. 2. I ÖGB § 824 möta textens grundsatser i bestämmelsen, att, då någon i god tro förvärfvat något af den som obehörigen suttit i arfvet, han ej vore någon ansvarig därför; jfr ofvan s. 34 not. 1. Se ock för fransk rätt Sirey I s. 415 och för nordamerikansk ALE XIX s. 914 (Massachusetts).

[1]) Jfr ofvan s. 216 not. 2. I mån som vid tvist mellan bodelägare käranden kan mot svaranden påyrka tillämpning af lagstadgandena om sammanlefnad i bo oskifto och begagnar sig däraf, lida emellertid textens rättssatser en däraf följande jämkning; jfr ÄB 11 § 1, rättsfall i FJFT 1875 s. 367 samt Band I s. 77 not. 3 och II s. 738—752.

fall af öfverlåtelse eller belastande. Äfven beträffande ränta, dröjsmål och rättsstridigt bemäktigande gälla de på tal om arfstvist utvecklade grundsatserna, hvilka sålunda också här utöfva sina verkningar utöfver och till ändring i dem, som, efter hvad i det föregående utvecklats, följa af singularsuccessors goda eller onda tro. Gäller det lös egendom, föranleder emellertid god tro att till förenämnda kostnadsanspråk sluter sig ett på godtgörelse för alla utgifter i anledning af själfva förvärfvet, utan att det senare anspråket beröres af efterföljande ond tro eller dröjsmål.[1]) De skildrade reglerna äga för öfrigt användning, äfven då förvärf ägt rum från annan än en arfvets obehörige innehafvare och, med undantag för hvad nyss nämnts om ersättning för utgifter på lös egendoms förvärf, äfven då besittningen alldeles icke grundar sig på något fång. Särskildt för fall af denna senare

[1]) Jfr ofvan s. 198 not. 2, s. 216 not. 2 — s. 226 not. 2 och s. 232 not. 1 samt nedan s. 240 not. 1. — Så framt ej annat kan anses hafva varit aftaladt, äger en singularsuccessor, som vindikationsvis afhändes egendom eller rättighet, att af öfverlåtaren eller upplåtaren återfå sitt utgifna vederlag utan skyldighet att, där det bestått i bestämd egendom, ersätta en dess möjliga stegring i värde, och, om han varit i god tro vid förvärfvet och detta varit oneröst, jämväl att få all sin skada af vindikationen ersatt; jfr JB 11 §§ 1 och 4 samt ÄB 13 § 2. Det tillgodoföres honom därvid den bortklandrade egendomens värde vid frånvinnandet samt alla sådana hans kostnader, som icke blifva honom godtgjorda af vindikanten, samt göres åter, där han får sitt vederlag åter af fångesmannen, afdrag efter dess värde vid återställelsen. Skydd mot en dylik talan inträder för fångesmannens del åter omedelbart genom ett kvalificeradt god tros förvärf och, hvad fast egendom angår, för öfrigt med häfds fullbordan. — Enligt Jordabalksförslag II (1908) s. 204 skulle fordringspräskription också tjäna sagda ändamål på det sätt, att tid därför skulle löpa från öfverlåtelsen. Detta stämmer också visserligen öfverens därmed, att den tioåriga präskriptionstiden i KF $^4/_3$ 1862 § 1 allmänt förklarats skola löpa från fordrans tillkomst och, såsom i praxis rätteligen antagits, äfven för fall att fordran endast är villkorlig och eventuell. Men bestämmelserna äro i denna del icke ändamålsenliga och blifva, då det gäller hemuls- och eviktionsplikt, uppenbart obilliga samt hafva därför ock i rättspraxis för dess del fått den tillämpning, att tiden löper, först då laga kraft åkommit domen i vindikationsmålet; se NJA 1880 s. 205 samt 1890 s. 239 och 334. I mån som rätter ägares ersättningstalan mot öfverlåtare eller upplåtare är underkastad fordringspräskription, löper åter tiden därför visserligen, alldeles såsom vid egendomens förfarande eller försämring i obehörig innehafvares hand, från den ifrågavarande åtgärdens företagande; jfr ofvan s. 196 not. 1 och s. 229 not. 1—2 samt nedan s. 243 not. 4 — s. 244 not. 1.

natur skola dock sakförhållandena i allmänhet lägga hinder i vägen för att kunna göra gällande god tro. [1])

Succession i förvärf föreligger redan, då arfs obehörige tillträdare verkställt öfverlåtelse eller upplåtelse. Men sådan succession kan därefter ytterligare äga rum i oinskränkt antal genom en följd af singularfång. Härvid kan häfd fullbordas i en senare successors hand på grund af hans goda tro, sedan häfdetid redan lupit till ända under någon hans fångesmans innehaf, och är, sedan i en fångesmans person häfd i allo fullbordats, senare successors onda tro tvärtom ej till hinder för trygghet i hans förvärf. Liknande grundsatser gälla, då det föreligger kvalificeradt god tros förvärf. Rör det sig åter om vanligt förvärf i god tro, ställer sig saken mera invecklad. Tydligt är, att en singularsuccessor i andra hand kan åberopa sig på sin goda tro för att i lösen för sakens utgifvande erhålla sina utgifter i anledning af förvärfvet ersatta. Men det återstår spörsmålet, huruvida han trots egen ond tro kan vända till sin nytta fångesmannens goda för utbekommande af det, som i lösen skulle hafva tillkommit denne. Alltid torde sådan hans rätt böra inskränkas till beloppet af hans egna utgifter. Men äfven i detta skick är anspråket tvifvelaktigt. Ty då i de förut behandlade fallen äganderätt redan fanns hos fångesmannen på grund af exstinktivt förvärf, är i sistnämnda fall äganderätten alltjämt kvar hos den, som kränkts genom den olaga afhändelsen, medan det ligger nära att i rätten till lösen se en icke transmissibel förmån för den, som för egen person kan göra gällande god tros förvärf. Billigheten talar dock alldeles särskildt för en succession i lösningsrätten med ofvan angifna begränsning, då den ursprunglige öfverlåtarens obehörighet blifvit känd samt den, som af honom i god tro förvärfvat saken, ej längre kan eller vill behålla den, och tredje man tillhandlar sig saken af vänskap mot honom och i syfte att tillhandahålla den åt rätter ägare vid ett dennes uppträdande. Skall rätten till lösen finnas för dylikt fall, lär, i brist på särskilda stadganden i ämnet, den emellertid i allmänhet få

[1]) Se i fråga om afkastning FJFT 1878—1879 s. 420, jfrd beträffande afhändelse med NJA 1880 s. 487. Med afseende å afkastning må dock äfven bemärkas de i det senare rättsfallet utvecklade och ofvan s. 198 not. 2 påpekade uttalandena för fall af vederlagsfritt besittningsförvärf.

anses tillkomma person, som, låt vara i egen ond tro, genom singularfång trädt i stället för god tros förvärfvare. Det lämnas härvid å sido möjligheten, att en singularsuccessor i andra hand på grund af rättsstridigt förfarande står i fullt skadeståndsansvar och förty i anledning af kvalificerad ond tro alldeles icke kan vända sig till nytta de med god tro förbundna förmånerna.[1])

Ehvad succession i förvärf ägt rum allenast efter arfs obehöriga tillträdare eller därpå ytterligare af ett större eller mindre antal singularsuccessorer, har hvar för sig att efter det af hans personliga omständigheter beroende ansvarets omfång redovisa och utgifva den af honom tagna afkastningen samt ersätta skada, härrörande från hans åtgärder och besittningstid. I nämnda afseenden äger sålunda rätter arfvinge icke att af den, hvilken han frånvinner egendomen eller rättigheten, kräfva godtgörelse för hvad, som ligger före den senares förvärf, utan har att hålla sig till vederbörande hans fångesman. Annorlunda är förhållandet, allenast i mån som rätter arfvinges motpart i vindikationsmålet gjort sig skyldig till sådan delaktighet i rättsstridigt bemäktigande, att han råkat i vanligt skadeståndsansvar. Däremot äger besittningshafvaren att mot rätter arfvinge i vindikationsmålet framställa anspråk på godtgörelse för sådana på egendomen eller rättigheten nedlagda kostnader, som skett under hans fångesmäns innehaf och, därest de varit svarandeparter i vindikationsmålet, skulle hafva blifvit dem på deras yrkanden ersatta. Anspråken i denna väg få anses ingå i den bortvindicerades förvärf och tjäna till surrogat för den honom afhända äganderätten samt, där, såsom enligt regel är händelsen, förvärfvet varit oneröst, hafva af honom guldits medelst det erlagda vederlaget. Söker han därefter igen sådant sitt vederlag af sina fångesmän, bör emellertid därför ock på detsamma afräknas hvad han i nämnda ordning uppburit på sina fångesmäns räkning. Rent teoretiskt intresse har, att, där nyttiga kostnader ej blifva honom ersatta i anledning af fångesmans onda tro, han trots egen god tro ej af rätter arfvinge får ersättning för kostnader, som guldits med hans vederlag, och, då nödiga kost-

[1]) Jfr KF $^{22}/_{4}$ 1881 §§ 1 och 2 samt ofvan s. 208 not. 1, s. 232 not. 1 och s. 238 not. 1.

nader ej vid hans förvärf funnits kvar i något bestående resultat, tvärtom i kostnadsväg erhåller godtgörelse för hvad, som ej kunnat inverka på vederlagets storlek. Med hvad, som sagts om okvalificeradt god tros förvärf af lös egendom, stämmer öfverens, att besittningshafvare oaktadt egen ond tro äger att bekomma godtgörelse för sådana nyttiga förbättringar, som, alltjämt bestående, bero på kostnader, nedlagda af någon hans fångesman i god tro. Utöfvas på grund af singularfång rätter arfvinges vindikationsrätt af annan, kan denne ej utan särskild öfverlåtelse kräfva afkastning, som fallit före hans förvärf, eller ersättning för skada i tiden dessförinnan. Däremot har han att godtgöra kostnader å egendomen, utan afseende därå att de nedlagts, medan äganderätten ej ännu öfvergått på honom, utan fanns hos någon hans fångesman. [1])

Med afseende å det fall att genom universalsuccession egendom öfvergått från singularsuccessor på andra, hänvisas till hvad ofvan sagts rörande universalfång efter arfvets obehörige tillträdare. [2])

Det kan också föreligga medelbar och omedelbar besittning, d. v. s. ett sådant sakläge, att den, hvars rättsanspråk närmast kollidera med rätter arfvinges, ej besitter utan annan för hans räkning. Han själf är då medelbar besittningshafvare och den verklige innehafvaren omedelbar. Att instämma den medelbare besittningshafvaren kan, då striden står om fast egendom, alltid vara af gagn för afbrytande af häfdetids löpande. För att undgå risken af en dom utan verkställbarhet är det åter rådligt för arfvingen att instämma jämväl den omedelbare besittningshafvaren. [3])

I vindikationsmålet kan för öfrigt den omedelbare besittningshafvaren åberopa sig på den medelbara besittningshafvarens rätt i allt hvad rör sakens afvisande, lösens erhållande, afkastning och kostnadsersättning. Att han själf befunnit sig i ond tro, står ej i vägen, för att han sålunda gör gällande den medelbara besittningshafvarens goda. Men han äger äfven att, utan hinder af den omedelbara besitt-

[1]) Jfr JB 11 § 1 samt ofvan s. 198 not. 2, s. 216 not. 2 — s. 225 not. 2 och s. 238 not. 1 — s. 240 not. 1.

[2]) Se ofvan s. 228 not. 2.

[3]) Jfr KF 22/4 1881 § 2 och nedan s. 247 not. 1.

ningshafvarens onda tro, påyrka att i anledning af egen god få bibehållas vid tagen afkastning och bekomma ersättning för ej allenast sina nödiga utan äfven sina nyttiga kostnader å egendomen. Förutsättning är blott, att han enligt rättsförhållandet med den medelbara besittningshafvaren skulle gent emot denne hafva haft rätt i nämnda afseenden. Ersättningsvis har åter rätter arfvinge att för sina sålunda hafda utgifter hålla sig till den medelbara besittningshafvaren. Vid det innehafdas undergång eller försämring ansvarar omedelbar besittningshafvare regelrätt såsom annan innehafvare af främmande egendom, alltså, i likhet med hvarje obehörig arfstillträdare och en hans singularsuccessor i ond tro, för culpa levis in abstracto. Emellertid kan, där full ansvarsfrihet tillkommer den medelbara besittningshafvaren, den omedelbara täcka sig därmed, då enligt det dem emellan slutna aftalets innehåll han, exempelvis för viss sin rätts utnyttjande, ägt att företaga handlingar till det innehafdas förfarande eller försämring och härutinnan ej öfverskridit sin befogenhet. Men likaledes kan han äfven hafva att jämte den omedelbara besittningshafvaren bära ett dennes ansvar för olyckshändelse, nämligen om han i förhållande till honom svarar därför. I öfrigt äga reglerna om ränta, dröjsmål och rättsstridigt bemäktigande sin tillämpning på omedelbar besittningshafvare. Äfven då den medelbara besittningshafvaren svarar allenast för kulpa, innestår, så framt han varit i ond tro vid egendomens utgifvande till den omedelbara, han för olyckshändelse under den senares innehaf, därest icke särskilda omständigheter påkallat utgifvandet. Det är honom emellertid också medgifvet att söka freda sig från betalning genom bevis, att olyckan skulle hafva inträffat äfven vid sakens förblifvande i hans egen besittning. [1])

För någon såsom arfvinge talan på visss egendom, rättighet eller belopp och hans arfsrätt icke bestrides, kan svarandeparten åberopa sig på tredje mans rätt, allenast i mån som han härleder sin rätt från honom eller besitter för hans räkning. I motsats till hvad gällde vid tvist om själfva arfsrätten, må han sålunda exempelvis ej göra gällande utomstående tredje mans bättre rätt vid påståenden, att det

[1]) Jfr ofvan s. 195 not. 1 — s. 226 not. 2, s. 230 not. 1 — s. 236 not. 2 och s. 238 not. 1 — s. 241 not. 2.

omtvistade aldrig tillhört den aflidne eller i allt fall icke dödsboet, genom laga rättshandel upphört att göra det eller jämlikt bestående rättsförhållande icke för närvarande vore att af dödsboets delägare åtnjutas. I dylika frågor afgör allenast de tvistande parternas inbördes bättre rätt. [1]) Arfvingen äger för öfrigt att, om besittning funnits i arflåtarens person, draga nytta däraf i bevisväg och andra rättsliga afseenden på samma sätt som den senare själf, om han lefvat. Skulle svaranden bestrida hans egenskap af närmaste arfvinge utan att tillägga sig själf sådan, kan till sist han regelrätt ej påräkna beaktande af sin invändning, så snart käranden sitter i arfvet och kommit därtill i laga ordning samt förty dock är att betrakta såsom boets vårdare. [2]) Pågår tvist om arfvet eller råder eljest osäkerhet om rätten därtill, må en boets gäldenär ej mot sin vilja förpliktas att fullgöra sin prästation till en arfspretendent annat än medelst nedsättning eller mot säkerhets ställande för eventuellt återbärande eller skadestånd. [3])

Är rätter arfvinges vederdeloman icke en arfvets obehörige tillträdare eller annan likstående part, kan mot arfvinges kraf på fordringsbelopp, inbegripet ersättningsanspråk i anledning af egendoms förfarande eller försämring, alltid framställas invändning på grund af fordringspräskription och försutten årsstämning efter den förpliktade. [4])

Kärar mot arfvinge någon såsom efterlefvande make eller testamentstagare, gäller i förhållandet dem emellan det, som sagts för fall af omkastad partställning. Mot en speciell testamentstagare kunna emellertid sålunda från arfvinges sida göras gällande ej allenast underlåten testamentsbevakning och hvad i öfrigt må medföra testamentes ogilltighet eller overksamhet utan äfven alltefter det omtvistades natur häfd utan vederlag, fordringspräskription och präklusion i anledning af årsstämning på arfvingens borgenärer. Gentemot sakrättsägare må åter arfvinge såsom svarande väl ej åberopa god tros förvärf men däremot häfd på nyss angifvet

[1]) Jfr ofvan s. 191 not. 1 — s. 193 not. 1 och nedan s. 244 not. 1.

[2]) Jfr rättsfall i FJFT 1889 s. 36 samt ofvan s. 24 not. 2—s. 34 not. 1 och s. 232 not. 1.

[3]) Jfr HB 12 § 11, UtsLgn § 135 och UrfvLgn § 2 mom. 1.

[4]) Jfr KF 4/3 1862 §§ 1 och 9—12 samt ofvan s. 195 not. 1.

sätt, hvarjämte han mot borgenärer äger tillgång till invändningar om dels fordringspräskription och dels präklusion på grund af försutten årsstämning efter arflåtaren. I tvist med sakrättsägare och borgenärer är å andra sidan arfvingen såsom svarandepart underkastad samma inskränkning i rätten att åberopa sig på tredje mans rätt, som de äro under ombytta villkor. Däremot står det den, som instämts att svara såsom arfvinge, till buds att förneka ett sitt innehaf af arfsrätt, han må nu påstå sig ej äga någon sådan eller förklara sig ej vilja begagna sig däraf. Därtill hör dock visserligen, att han ej förut företagit handlingar, som tillkännagifvit en hans afsikt att vilja blifva behandlad såsom arfvinge. Alltid kunna sakrättsägare och borgenärer samt under gifna omständigheter jämväl efterlefvande make och testamentstagare vända sig mot den, som sitter i boet, för sin rätts säkerställande och utfående. Tilläggas må, att hvad sagts om arfvinge i tillämpliga delar träffar in på testamentstagare och efterlefvande make i deras tvister sinsemellan eller såsom dödsboets ställföreträdare utåt, och att i detta senare afseende reglerna för dödsfall lända till iakttagande jämväl i händelse af grundlös dödförklaring eller ett eljest med orätt antaget frånfälle. [1])

Skall kvarlåtenskap i sin helhet eller till viss andel utgifvas, är redovisningen att verkställa på grundlag af boets tillstånd vid frånfället. Någon skyldighet för redovisaren

[1]) Jfr ÄB 12 §§ 1 och 3, 16 §§ 1—3, 17 §§ 6 och 7 och 18 § 1, HB 10 § 6, 11 § 4 och 12 § 4, UrfvLgn §§ 13—17, 20, 21, 23—26 och 31, KFkl 14/5 1805, KF 21/12 1857 §§ 1 och 2, KF 22/4 1881 § 1, SJA XXXI s. 112 (giftorättsanspråk ej föremål för fordringspräskription), NT 1864 s. 487 (anspråk enligt testamente på visst belopp förutsatt kunna präskriberas mot universalsuccessorer till testators efterlefvande make), NJA 1897 s. 569 (häfd mot fideikommissarie) samt ofvan s. 22 not. 1 — s. 24 not. 1 och s. 195 not. 1 — s. 243 not. 4. Är arfsrätt icke föremål för fordringspräskription, kan detta däremot ej gälla hvarje rätt på grund af arfsförening, allraminst sådan rätt, som går ut på återfående af visst belopp; se dock NJA 1897 s. 575, där, sedan testamentstagare förlikts med arfvinge på villkor att den senare skulle få viss andel i dödsboet men vid hans barnlösa frånfälle det uppburna återgälldas, i mån som det vore i behåll, samt arfvingen därpå utkvitterat visst belopp och vid sitt frånfälle utan afkomlingar efterlämnat något mindre i kvarlåtenskap, det vid kraf jämlikt förlikningen förklarades, att, enär detsamma grundade sig på arfsförening, åberopad fordringspräskription ej vore tillämplig däråa.

att edfästa sin räknings riktighet finnes icke. I bevisväg stå emellertid den vinnande arfskräfvaren till buds bouppteckningen och rätten att påfordra dess edfästande af den, som uppgifvit boet eller eljest därmed tagit befattning före upptecknandet; och i denna senare ställning skall den redovisningsskyldige ej sällan befinna sig. [1]) För öfrigt råder i saken full bevisfrihet. [2])

Forum för rättegång om arf bestämmes af den dödes sista mantalsskrifningsort. Detsamma är förhållandet, då tvist står om testamente, vare sig universellt eller speciellt, eller det sökes betalning för den aflidnes gälld. I arfs- och testamentstvister dömer dock hofrätt, om den aflidne varit frälseman eller i rättegångsväg njuter sådan persons förmåner till godo. Nyssnämnda slags mål höra för öfrigt till dem, i hvilka domstol i såväl lägre som högre instans har att af sig själf tillse sakens anhängighörande vid rätt forum. Detta senare är för öfrigt äfven händelsen vid vanlig vindikation af fastighet, hvars belägenhet afgör öfver forum. Den omständighet, att i nyssnämnda slags mål den ena parten för talan såsom arfvinge, inverkar sålunda ej på forum. Så är än vidare förhållandet i öfriga ofvan behandlade mål, för hvilkas del man sålunda har att rätta sig efter hvad lagen med hänsyn till sakens öfriga omständigheter förordnar i ämnet. [3])

I boets mellanhafvanden med utomstående företrädes det processuellt af dem, som sitta däri såsom dess vårdare. Men det kan ej vara arfvinge förment att äfven utan sådan karaktär påyrka en boets rätt mot tredje man och, där det gäller en odelbar prästation, äska dess utbekommande, utan hinder däraf att jämte honom finnas medarfvingar eller andra boets delägare. Detta senare gäller dock äfven omvändt,

---

[1]) Jfr ÄB 9 § 1, UrfvLgn §§ 13—15, KF 27/11 1854 §§ 4 och 5, NJA 1879 s. 237, Band II s. 682 not. 1 och s. 710 not. 1 samt ofvan s. 156 not. 1 och s. 228 not. 2.

[2]) Jfr NJA 1894 s. 637.

[3]) RB 8 § 2 mom. 8, 10 §§ 1, 2, 14, 19 och 21, § 29 mom. 4 och §§ 30 och 31 samt NJA 1879 s. 237 och 1902 s. 126, jfrda, hvad angår äldre rätt, med Domar 3/4 och 13/4 1687 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 585 och 589. Arfsdomstol har äfvenledes att döma i redovisningsfrågor, sammanhängande med kvarlåtenskaps utgifvande jämlikt en därpå lydande dom; jfr RB 10 §§ 1, 2, 4 och 12 samt NJA 1907 s. 99.

då en af flera rättsägare anställt talan mot boet.[1]) Med iakttagande af hvad, som sagts om succession samt medelbar och omedelbar besittning, hafva åter ett flertal obehöriga innehafvare af arfstillgångar att hvar för sig redovisa och ansvara för det af dem omhändertagna och häfta en för alla och alla för en, allenast om och i mån som de genom rättsstridigt bemäktigande eller i annan ordning ådragit sig ersättningsskyldighet enligt reglerna för skadegörelse i utomobligatoriska förhållanden. Detta har sin tillämplighet äfven på dem, som utan laga befogenhet i första hand skiftat kvarlåtenskapen såsom förmenta univeralsuccessorer.[2])

För att ett arfsanspråks framställande skall hafva de med en arfstalan förbundna verkningarna, är, må än vidare erinras, af behof, ej allenast att viss person instämmes,[3]) utan äfven att den inledda rättstvisten vederbörligen föres till slut.[4]) Därförutan kan det väl hafva kommit till arfsrättspräskriptions förhindrande. Men hvad, som skett, har ej något värde såsom arfstalan. Å andra sidan inbegriper ett yrkande på egendoms utfående eventuella anspråk på godtgörelse, för det fall att svaranden ej är i tillfälle att utgifva egendomen men har att i ersättningsväg innestå därför. Detta är af särskildt värde för arfskräfvaren, då svarandeparten afhändt sig egendomen just för att undgå ett dess utgifvande eller för hvarje fall gjort det, sedan det delgifvits honom stämning på utgifvande. Däremot är en mot honom meddelad dom icke utmätningsgill mot andra än hans universalsuccessorer och sålunda ej heller mot sådana hans singularsuccessorer, hvilkas förvärf ligga i tiden efter hans instämmande eller möjligen jämväl domens vinnande af laga kraft. Ej heller föranleder den omständighet, att någon, som hvarken är eller varit besittningshafvare, härutinnan afsiktligt hållit arfskräfvaren i villfarelse och inlåtit sig med honom i rättegång, i och för sig en hans skyldighet att utgifva egendomens värde. Huruvida så bör ske, är att pröfva enligt van-

---

[1]) Jfr NJA 1880 s. 487 samt ofvan s. 24 not. 2 och s. 243 not. 1.

[2]) Jfr ÄB 23 § 5, StrLgn 6 § 5, UrfvLgn §§ 13—15 och 20, Dom $^{9}/_{10}$ 1690 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 633, Band IV s. 294—303 samt ofvan s. 225 not. 2, s. 228 not. 2 och s. 230 not. 1 — s. 242 not. 1.

[3]) Jfr Dom $^{16}/_{8}$ 1627 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 623—624.

[4]) Jfr Dom $^{10}/_{10}$ 1685 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 625—628.

liga skadeståndsregler och kräfver utredning i särskild rättegång. Allt detta är för öfrigt blott allmänna regler för vindikationsmål i deras tillämpning på arfstalan.[1])

Ännu ett spörsmål. I sina kortfattade bestämmelser om tvist rörande arfsrätt synes lagen medgifva en s. k. fastställelsetalan, d. v. s. en rättegång allenast i syfte att få afgjord påstådd företrädes- eller samarfvarätt och utan sammanhang med anspråk på egendoms, rättighets eller belopps utfående. Det torde emellertid strida mot svenska domstolars uppfattning att i äganderättstvister meddela domar, som sakna verkställbarhet. Därför torde ock för närvarande tider en dylik fastställelsetalan hafva till förutsättning, att parterna hafva kvarlåtenskapen under sitt förfogande och, under förklaring om sin beredvillighet att foga sig i domstolens beslut, påkalla ett dess afgörande, huruvida och för sådant fall på hvad sätt skifte skall ske dem emellan.[2]) Äfven utan sådan förutsättning var visserligen plats för en fastsställelsetalan, så länge det var brukligt, att arfsdomsto-

[1]) Jfr RB 21 §§ 1 och 2, NJA 1906 s. 364, SU IV s. 141—143 samt ofvan s. 156 not. 1, s. 205 not. 1, s. 216 not. 2, s. 225 not. 1—2, s. 226 not. 2—s. 236 not. 2, s. 238 not. 1 och s. 241 not. 3 och nedan s. 248 not. 1. I textens två sistberörda frågor skiljer sig den svenska vindikationsläran från den romerska.

[2]) Se rättsfall i FJFT 1900 s. 388. Jfr ock i frågor, huruvida viss egendom i dödsbo vore att anse såsom fideikommiss och hvem för sådant fall hade rätten därtill, SJA VIII s. 225, IX s. 455, X s. 288, XVII s. 247, XXIII s. 367, XXVIII s. 496, XXX s. 1 och 451, XXXI s. 136 och 265 och XXXIV s. 18 och 35 samt NT 1872 s. 706. Men eljest gifva visserligen just fideikommisstvister exempel på fastställelsetalan, så att i process mellan två pretendenter det, utan villkor af besittning i den instämdes eller bådas personer, afgjorts öfver deras inbördes företräde enligt fideikommisstiftelsen; se SJA XXIII s. 388 samt NJA 1883 s. 476, 1886 s. 22, 1894 s. 629, 1899 s. 552 och 1900 s. 93 och 105, jfrda med SJA XIV s. 167 och XVIII s. 133 samt NJA 1897 s. 160, 1899 s. 18, 1901 s. 313, 1903 s. 407 och 1906 s. 47, där visserligen yrkanden framställdes mot besittningshafvare men dock i formerna för en fastställelsetalan. I alla dessa rättegångar rörde det sig emellertid, åtminstone i hufvudsak, om viss fast egendom, och fanns, där annan än part hade egendomen i besittning, ej anledning till antagande, att denne för egen del gjorde anspråk på egendomen. Emedan det i tvist om fideikommiss rör sig om viss egendom, tillstädja till sist förhållandena för dess del domslut, som inskränka sig till att pröfva de uppträdande parternas inbördes företräde. I motsatts till hvad, som gäller vid tvister om arf, är ej hänsyn att taga till möjligheten af en tredje mans bättre rätt; jfr ofvan s. 191 not. 1, s. 243 not. 1 och s. 244 not. 1.

len själf i första hand tog vara på arfvet och sålunda hade tillfälle att däri inrymma den vinnande parten. Nu mera står ju åter ledigt eller tvistigt arf under god mans förvaltning. För en eventuell arfsdoms verkställbarhet mot honom fordras åter, att han i processen förklarar sig villig att utgifva kvarlåtenskapen eller därförutan förpliktas att göra det. Härtill hör åter ett hans instämmande under yrkande på utgifvande. Visserligen kan, då domstolen tillsatt den gode mannen, densamma ock entlediga honom och sålunda undanrödja hindren för ett besittningstagande af den, hvilken den förklarat vara rätt arfvinge. Men därpå lär domstolen icke inlåta sig.[1]) Däremot är ju ej hinder, att, då två tvista om arf och svaranden sitter däri, domstolen på kärandens framställning förordnar god man att i afvaktan på tvistens utgång taga hand därom under skyldighet att utgifva det till den vinnande parten. Men därigenom får arfskrafvet visserligen icke karaktären af en fastställelsetalan.[2])

[1]) ÄB 14 § 1, jfrd med RB 18 §§ 1 och 2 och 25 § 10, NJA 1878 s. 248, 1879 s. 237, 1889 s. 234, 1899 s. 348 och 1904 s. 270 samt ofvan s. 247 not. 1. Såsom ÄB 14 § 1 nu lyder, är den endast en spillra af en lagstiftning i akt och mening att genomföra tillträde af ledigstående arf under domstolens förvar — alltså en anordning, som icke vann upptagande i lagboken och ej heller därefter fått insteg i svensk lag eller rättspraxis; jfr ofvan s. 141 not. 1, s. 156 not. 1 och s. 193 not. 1.

[2]) Jfr ÄB 18 § 3, HB 12 § 11, UtsLgn §§ 145—147, Flintberg II s. 283—284 och ofvan s. 193 not. 1. I synnerhet före 1734 års lag synes arfstvist hafva föranledt, såsom det då allmänt hette, kvarstad; jfr Domar $^{20}/_{11}$ 1649, $^{17}/_{7}$ och $^{4}/_{12}$ 1650, $^{30}/_{3}$ 1652, $^{15}/_{4}$ 1654, $^{11}/_{12}$ 1658, $^{16}/_{12}$ 1663, $^{15}/_{3}$ 1664 och $^{6}/_{12}$ 1679 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 594—598 v. Kvarstaden finnes till och med utsträckt att bestå, ända tilldess att borgenärer och testamentstagare fått sitt; jfr Domar $^{15}/_{3}$ 1664, $^{3}/_{4}$ 1667 och $^{20}/_{5}$ 1672 ibid. s. 611--611 v.

Andra Titeln.

Oäkta barns arfsrätt.

Bentzon, Sven, Uægte Børn (1906).

Delin, Om äkta och oäkta börd samt om oäkta barns rättsställning enligt romersk rättsutveckling (1907).

Delin, Om oäkta börd samt om oäkta barns rättsställning enligt äldre svensk rätt. I (1908).

Grundsatsen, att arf ej tages i oäkta led, har så till vida frånträdts, som enligt lag den 17 mars 1905 oäkta barn ärfva moder och mödernefränder. De äga härutinnan lika rätt med äkta barn — för öfrigt jämväl på det sätt, att de alldeles såsom de senare njuta till godo laglott efter modern och hennes bakarfvingar. Hinder för arfsrätten är icke, att barnen aflats i förbjudna led eller i hordom, vare sig under faderns eller moderns eller ock bådaderas äktenskap på annat håll. Ej heller tarfvas något slags erkännande från moderns sida. Det åligger endast barnet eller dess rättsägare att, på sätt ske kan, leda det påstådda moderskapet i bevis. Har det ej, exempelvis i sammanhang med yrkande på understöd, skett i den förmenta moderns lifstid, må det äga rum därefter. Härvid kan naturligtvis åberopas ett hennes erkännande till kyrkoboken eller i annan ordning, utan att dock därigenom motbevisning eller bestridande äro uteslutna eller rättsligen betydelselösa. [1])

---

[1]) Jfr NJA II 1905 häft. 4 n:r 7 s. 1—10 och Band III s. 119 not. 4—s. 122 not. 4. Påpekas bör, att, då 1905 års lagstiftare afsett att inbegripa jämväl laglottsrätt i den oäkta barn tillagda förmånen att »taga lika med äkta barn *arf* efter moder och mödernefränder», den icke funnit de rätta uttrycken för sin viljeförklaring. Ty arfs- och laglottsrätt äro dock vidt skilda ting.

Bortsedt från hvad sålunda anmärkts, bestå 1734 års lags föreskrifter i ämnet oförändrade. Förutom det att oäkta barn sålunda ej ärfver fader och fädernefränder, äger allmänt arfstägt ej rum nedåt i släkten genom oäkta led, men länder vanlig arfsordning till efterföljd, då arf skall tagas efter person af oäkta börd eller hans afkomlingar. Oäkta barn ärfver sålunda andra sin moders oäkta skyldemän på lika sätt, som hennes äkta göra det, och förty jämväl andra hennes oäkta barn samt deras äkta och oäkta afkomlingar. Däremot äga icke ens äkta afkomlingar till oäkta barn arfsrätt efter dess moder, andra hennes äkta eller oäkta barn eller mödernesläkt i öfrigt. De njuta alltså än mindre till godo någon istadarätt i täflan med andra moderns oäkta barn samt äro uteslutna från hvarje sidoarf och, med undantag för arf efter sin fader och moder, jämväl från hvarje bakarf. Till sist hafva de, efter hvilka det förunnats oäkta barn att taga arf, i sin arfsrätt efter dem och deras afkomlingar ej någon företrädesrätt framför de barnens skyldemän, efter hvilka barnen sakna arfsrätt. Fader och äkta fädernefränder äro med andra ord enligt sin plats i den allmänna arfsordningen samarfva med moder och äkta mödernefränder samt utesluta, med undantag för barnets syskon på mödernesidan, samtliga dess oäkta sidoförvanter.[1]) Ömsesidighets-

[1]) Jämväl i Finland hafva föreskrifterna om oäkta barns arfsrätt underkastats ändring, nämligen genom förordning den 27 Juni 1878, som gifvit en annan och ny lydelse åt ÄB 8 §§ 7 och 8; jfr föregående diskussion i ämnet inom den finska juridiska föreningen i FJFT I s. 21—32 och redogörelse för förordningens innehåll i ALE IX s. 752—753. Den finska rätten har dock inslagit samma väg som den ryska och skiljer sig väsentligen från den svenska, ej blott sådan den var enligt förordningen den 14 april 1866, utan äfven sådan den blifvit genom lagen den 17 Mars 1905; jfr ofvan s. 12 not. 1. Enligt finsk rätt har oäkta barn arfsrätt efter moder, oäkta syskon på hennes sida och sådana syskons afkomlingar. Efter moder ärfver det i täflan med hennes äkta bröstarfvingar allenast hälften mot äkta barn, men njuter eljest sin arfsrätt till godo efter de i den allmänna arfsordningen stadgade grunderna. Arfsrätten är ömsesidig, så att, då oäkta barn dör utan arfsberättigade bröstarfvingar, förbemälda dess skyldemän i första hand ärfva detsamma med iakttagande af nyssnämnda arfsordning. De bilda dock allenast en första arfsklass, i det att för fall af deras bristande förekomst det af 1734 års lagstiftare gifna förordnandet i ÄB 8 § 8 träder i tillämpning och förty det oäkta barnet ärfves af fader samt äkta fäderne- och mödernefränder på sätt och i ordning, som sker efter äkta barn. Så till vida har alltså hållits fast vid det för

grundsatsen, öfverallt annorstädes genomförd skyldemän emellan, förnekas sålunda alltjämt af svensk rätt dels i förhållandet mellan oäkta barn och deras afkomlingar å den ena sidan samt fader och äkta fädernefränder å den andra och dels därutöfver i förhållandet mellan oäkta barns afkomlingar å den ena sidan samt moder, andra hennes oäkta barn och äkta mödernefränder å den andra. [1])

den svenska rätten säregna lagbudet i ÄB 8 § 8: arfsrätt efter skyldeman utan någon hans motsvarande befogenhet för fall af de arfsberättigades öfverlefvande. Tilläggas må, att, fastän 1878 års förordning icke tilldelar oäkta barns afkomlingar inbördes arfsrätt, de i rättstvist dock ansetts hafva sådan framför fjärmare äkta skyldemän; se rättsfall i FJFT 1896 s. 124.

[1]) Se här några ord till historisk belysning af den normala rättsgrundsatsen och den svenska lagens afvikelse därifrån, i hvad rör oäkta barn. — Utländsk rätt lämnar visserligen spridda exempel på en bristande ömsesidighet i arfsrätt. Sålunda föranleder ju i allmänhet adoption arfsrätt för den adopterade efter adoptanten men ej tvärtom för den senare efter den förre. Än vidare kan vara förordnadt, att, ehuru adopterad ej får taga arf efter adoptantens köttsliga bröstarfvingar, dessa äga att ur den adopterades dödsbo utbekomma hvad han erhållit af eller efter adoptanten. Med afseende å hvad erkändt oäkta barn undfått af eller efter den erkännande kan än vidare en likadan återkrafsrätt tillkomma den senares äkta bröstarfvingar. Där adoptanten saknar arfsrätt, har detta emellertid sin förklaring däri, att adoptionen förutsatts skola verka allenast till den adopterades förmån och icke häfver hans förvantskap med de köttsliga föräldrarna och öfriga hans förutvarande anförvanter. Den omförmälda återkrafs- eller hemfallsrätten är åter icke en arfsrätt i egentlig mening och har, en gång i tiden jämväl förekommande i svenska stadganden om oäkta barn, i nu gällande svensk rätt närmast beröringspunkter med hvad därstädes finnes förordnadt om hemföljd. I förhållandet mellan blodsförvanter kunna till sist nog särskilda omständigheter föranleda en bristande ömsesidighet i arfsrätt. Det inträffar sålunda för fall af arfsrätts förverkande och i anledning af arfsordnings begränsande till visst parentel. Ej heller är det alltid så, att oäkta barn äga arfsrätt efter sina äkta skyldemän i samma omfattning som de senare hafva det efter de förra. Särskildt i förhållandet till föräldrarne kan ju de oäkta barnens rätt vara väsentligen inskränkt af hänsyn till de äkta. Men ehvad det gäller oäkta barn rätt och slätt, erkända barn eller legitimerade utan full likställighet med äkta, upprätthålles i främmande modern rätt såsom eljest genomgående grundsatsen, att den, efter hvilken arf icke tages, ej heller ärfver. Där, såsom i engelsk rätt, adoption, legitimation och erkännande ej förekomma samt oäkta börd icke bereder någon som helst arfsrätt, hemfaller därför ock, då oäkta barn dör utan äkta afkomlingar och efterlefvande make, hans kvarlåtenskap respektive till kronan eller vederbörande länsherre; jfr Stephen I s. 248—250 och II s. 344—345. — Den främmande moderna rättens ställning i frågan är historiskt förklarlig, om man ser till

I sin arfsrätt efter moder och mödernefränder äro oäkta barn underkastade allmänna regler om förutsättningar för

dess källor, nämligen till romersk, kanonisk och germansk rätt. I alla dessa äldre rättssystem rådde nämligen också full ömsesidighet i arfsrättsförhållandena utan undantag för de oäkta barnens del. Romersk rätt, enligt hvilken oäkta barn befunno sig i förvantskap allenast med modern och hennes släkt, lät dem emellan sådan arfsrätt råda. Beträffande kanonisk rätt läres åter allmänt, att, med undantag för testamente och arf efter präster, kyrkan på grund af bristande intresse ej uppställde särskilda arfsrättsliga regler utan helt anslöt sig till den romerska rätten. Dess större intresse har den emellertid haft för allt hvad rörde äktenskap; och med sin uppfattning af dess hälgd och värde skall den dock ej hafva kunnat vara benägen att tillägga könsförbindelser därutom förmåga att grundlägga förvantskapliga rättigheter. Det ligger därför ock helt nära att antaga ett kyrkans arbete på att utesluta barn af dylika förbindelser från hvarje annan rätt i familjen än nödtorftigt understöd under deras första uppväxtår, så mycket hellre som germanerna voro främmande för en äkta mannens trohetsplikt och kyrkan satte in hela sin kraft på att härutinnan åstadkomma rättelse i sederna. Till en försämring i de oäkta barnens villkor hafva nog för öfrigt mycket bidragit det uppspirande länsväsendet samt åtskilliga andra förskjutningar i det samhälleliga lifvet såsom träldomens upphörande samt en påbörjande upplockring af familje- och släktbanden. Härmed må nu förhålla sig huru som helst, så möta i den sydgermanska rätten grundsatser, vida oförmånligare för de oäkta barnen, än de romerska voro. De räknades såsom rättslösa utan arfsrätt efter fader, moder och fränder på den enas eller den andres sida. Framför allt finnas dessa grundsatser omfattade i medeltida sachsisk rätt; och därstädes påträffas jämväl motstycken till ÄB 8 § 8, i det att enligt enstaka lokala bestämmelser oäkta barns skyldemän samt bland dem äfven fader och fädernefränder hade arfsrätt efter detsamma, oaktadt det icke ägde sådan efter dem. Men dylika bestämmelser voro sällsynta och öfvergående samt kunna helt och hållet hafva berott på kastningarna fram och tillbaka i själfva hufvudfrågan, nämligen huruvida de oäkta barnen skulle njuta arfsrätt eller icke. Det regelrätta var, att kronan tog det arflösa barnets kvarlåtenskap, här och hvar till och med under uteslutande af dess äkta afkomlingar (droit de batardise). Att detta ej varit ursprunglig germansk rätt, framgår bland annat af de nordiska rättskällorna, som inrymma åt oäkta barn en plats i arfsordningen men visserligen också gifva deras äkta anförvanter omvändt arfsrätt efter dem. Från början måste ock en dylik ömsesidig arfsrätt öfverallt hafva funnits hos de germanska folken. En ätt mätte sin styrka efter sina medlemmars antal och storleken af deras ägodelar. Det kunde då ej gärna ifrågasättas att hålla utom familjen och ätten de oäkta barnen, dess mindre som husfadern regelrätt aflat dem med trälinnor eller andra tjänstekvinnor och icke hade dem ute på byggden utan uppfostrade dem hemma hos sig. — Äfven de äldsta svenska rättsböckerna höra emellertid till en jämförelsevis framskriden tidsperiod och låta oss endast skymtvis skönja nämnda mera ursprungliga förhållanden.

arfskapacitet och dess förverkande. Så till vida äro i det senare hänseendet deras villkor till och med sämre än äkta

Bland annat talade de väl om arfsrätt för oäkta barn men icke efter fäderne- och mödernefränder utan allenast efter fader och moder. I de yngre rättskällorna är ock redan arfsrätten efter fadern förtunnad till en fordran på penningebelopps utfående ur hans dödsbo och i några af dem på samma sätt arfsrätten efter modern. Så var ock händelsen i ChLL ÄB 19 och StLgn ÄB 14; jfr dock Diplom. Dalek. III s. 183 (5/1 1558), där det talas om arfskraf af oäkta son. Mestadels och särskildt i nyssnämnda två rättsböcker var visserligen ifrågavarande fordringsrätt så till vida behandlad från arfsrättsliga synpunkter, som den på visst sätt stod tillbaka för äkta barns arfsanspråk; jfr WmL I GB 9 och BjR 28. Men i och för sig var den, begränsad till visst maximibelopp, ej en arfs- utan en understödsrätt. De omförmälda bestämmelserna hafva ock i 1734 års lagbok ersatts med hvad i ÄB 8 § 7 förordnats om oäkta barns rätt att njuta understöd af sina föräldrar och ur deras efterlämnade tillgångar. Afvecklingen af de oäkta barnens arfsrätt efter äkta bak- och sidoarfvingar ledde emellertid för den svenska rättens del icke till motsvarande inskränkning och upphäfvande af de senares arfsrätt efter de förra. Visserligen saknas icke exempel på försök att äfven här åvägabringa ömsesidighet i arfsrättsförhållandena. Grundsatsen är på visst sätt genomförd i WmL II ÄB 19 pr. samt senare fullständigt dels i Fslgn till ÄB 1690 kap 11 §§ 2—4, 1692 och 1694 kap. 11 §§ 6 och 7, 1713 kap. 17 §§ 8 och 9 samt 1717 kap. 12 §§ 7 och 8 och dels hos LgB ÄB 1 § 21. Förslaget af 1690 och LgB byggde på en de oäkta barnens arfsrätt i viss omfattning. I Fslgn till ÄB 1692—1717 utgick man åter från bristande arfsrätt för det oäkta barnet och tillade därför, då det dog utan äkta bröstarfvingar, dess kvarlåtenskap åt de fattiga. Alldeles spårlös i den svenska rätten har ej heller blifvit rättsprincipen, att Konungen ägde att taga arf efter oäkta födda på samma sätt som efter utlänningar; jfr Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 720. Allt detta har dock lämnat den svenska rätten oberörd, så ock senare tiders inlägg mot den oegentligheten, att det oäkta barnet, som dock ej bar ansvaret för sitt inträde i lifvet, i visst afseende ej fick njuta till godo sin förvantskap med sina dagars upphof, men väl dessa, som enligt allmänt gängse uppfattning förbrutit sig mot samhällets lagar, draga fördel däraf i sitt förhållande till barnet. Det anmärkta har tagits med bland skälen för att bereda detsamma arfsrätt och öka dennas omfång, men, såsom det synes, ej ens väckt tanke på att till nyes ordna dess arfsförhållanden på grund af ömsesidighet. Att en gång i tiden den svenska rätten afvikit därifrån, har åter tydligen berott därpå, att, då man efterhand gaf vika för de krafter som arbetade på att beröfva de oäkta barnen deras förutvarande arfsrätt, man dock af hänsyn till de då ännu starka släktintressena ej velat foga sig i korrelatet: de äkta bak- och sidoarfvingarnes förlust af arfsrätt efter de oäkta barnen till förmån för Konungen. Huru litet man i det svenska samhället fordom varit benägen för dylika uppoffringar, visa bäst äldre tiders stadganden om kronans danaarfsrätt. Men visserligen ådagalägga också samma rätts utvidningar genom 1734 års lag, att släktintres-

arfvingars, som, därest de äro okända, de ej äga att åberopa

sena redan vid dess tillkomst förlorat åtskilligt i betydenhet. Då lagkommissionen skulle anföra skäl för att, såsom genom ÄB 8 § 8 skedde, bibehålla fader, moder och deras äkta fränder vid arfsrätt efter det i förhållande till dem arflösa barnet, åberopade den ej heller släktintressena utan den omständigheten, att föräldrarne dragit försorg om barnets uppfostran och därför borde hafva arfsrätt efter detsamma; jfr LgC s. 30. Skälen räckte ju icke till för en fäderne- och mödernefrändernas arfsrätt och ej heller till arfsrätt för fadern och modern, därest de, såsom ej sällan är fallet särskildt med fadern, åsidosatt sina plikter mot barnet i understöds- och uppfostringsafseende. Såsom äfven efteråt nog varit händelsen, har man väl redan då ansett stadgandet hafva sitt rotfäste i urgammal svensk rätt och därför böra lämnas orubbadt. Förutsatt att den eljest allmänt iakttagna grundsatsen om arfsrätts ömsesidighet är logiskt riktig, har emellertid, noga pröfvadt, den svenska regeln långt tillbaka i tiden förlorat sitt berättigande och är, till den del som senare stöd därför sökts i släktintressena, åtminstone för närvarande äfven från denna synpunkt ett stadgande på undergräfd grund. -- Med det omfång, som oäkta barns arfsrätt har enligt 1905 års lag, bör dock visserligen ÄB 8 § 8 för framtiden mera sällan föranleda, att ett oäkta barn ärfves af personer, efter hvilka det ej ägt arfsrätt. Dylik oegentlighet skall i hufvudsak blifva inskränkt till förhållandet mellan oäkta barns afkomlingar samt moder, andra hennes oäkta barn och äkta mödernefränder. Ty i allmänhet skola faders och fädernefränders arfsanspråk på oäkta barns och deras afkomlingars kvarlåtenskap komma att stupa på den vanskliga paternitetsbevisningen. Uteslutet får nämligen anses vara att i fall af nämnda natur nöja sig med den bevisning, som tages för god, då det gäller att på yrkande af moder eller annan det oäkta barnets ställföreträdare fastställa faderskap. Ty regelrätt är härvid fråga allenast om understödsplikts utkräfvande och således om bevisning för ett ändamål, som har intresse för det allmänna. En sak för sig är, att enligt svensk rätt det för dylik talans bifallande erforderliga ådagaläggandet af lägersmål under aflelsetiden tills vidare åtminstone anses innefatta bevis om faderskap. Läget ter sig för hvarje fall helt annat, då faderskap åberopas för rent privata anspråk på oäkta barns efterlämnade ägodelar. Visserligen grundlade det romerska konkubinatet ömsesidig arfsrätt mellan kvinnans barn och mannen i förbindelsen. Men därstädes var den stadiga sammanlefnaden bevis om faderskapet på samma sätt, som äktenskapet var det för de därunder aflade barnens del. Ett motstycke till konkubinbarnen utgöra åter i modern rätt de erkända oäkta barnen. Men oafsedt att föräldrars erkännande alltid skall ske i viss laga och högtidlig form, har det omgärdats med åtskilliga inskränkande förbehåll. Stundom är det till och med i behof af barnets bifall eller myndighets stadfästelse; jfr PCC art. 126 och SCC art. 133. För hvarje fall äga barnet och andra rättsägare att klandra ett erkännande utan deras samtycke. Se i behandlade delar GB 16 §§ 1—3, NJA II 1905 häft. 4 n:r 7 s. 8—9, NT 1871 s. 76, Band II s. 775—788 och III s. 3 not. 1 och s. 114 not. 4 samt ofvan s. 12 not. 1—s. 19 not. 1, s. 48 not. 2 och s. 110 not. 1—s. 182 not. 3.

sig på laga förfall för en sin underlåtenhet att inom den lagstadgade tiden af ett år efter dödsfallet bevaka sin rätt. Dylik bevakning skall för nämnda fall ytterligare ovillkorligen ske genom arfsanspråkets anmälande hos dödsboets vårdare eller arfsdomstolen eller, där denna senare är häradsrätt, den, som bekläder domareämbetet inom domsagan. Förordnandet är närmast gifvet för fall af bristande kännedom om barnets härstamning från modern, men måste tydligen, såsom äfven ordalagen föranleda, gälla, så snart barnet är att räkna såsom okänd arfvinge, och således, äfven då det alldeles saknas kännedom om dess person. Ej heller är någon åtskillnad att göra, ehvad det är in- eller utlänning eller om orsaken för dess underlåtenhet att gifva sig an legat i dess okunnighet om skyldskapen eller i annan omständighet af beskaffenhet att kunna räknas såsom laga förfall. Om barnet har egenskap af känd arfvinge, lända åter de för sådan arfvinges del gifna stadgandena om arfsrättspräskription till iakttagande och förty äfven den i dem regelrätt medgifna förmånen att göra gällande laga förfall i händelse af präskriptionstidens försittande. [1])

De enligt 1905 års lag angifna bestämmelserna äga tillämplighet, så snart arf skall tagas efter person, som aflidit efter 1905 års utgång. För framtiden lära sålunda de tidigare bestämmelserna i kungl. förordningen den 14 april 1866 ej komma att finna större användning. [2])

---

[1]) Jfr NJA II 1905 häft. 4 n:r 7 s. 4—10. Af 1905 års lag beröras sålunda stadgandena i ÄB 15 §§ 1, 3 och 6 samt § 2 ibid., i hvad den omhandlar utländska arfvingar, medan i öfrigt kapitlets lagrum äga full tillämpning på det oäkta barnet i dess egenskap af arfsberättigad och det sålunda må kunna åberopa laga förfall jämlikt §§ 4 och 5; jfr ofvan s. 154 not. 4 — s. 187 not. 1.

[2]) Lag 17/3 1905 in fine. Se beträffande oäkta barns arfsrätt efter moder jämlikt 1866 års förordning Band III s. 122 not. 5.

Tredje Titeln.

Danaarf.

Juel, Om danaarf (1851).

Första kapitlet.

Förutsättningar.

Danaarfsrätten inträder allenast i brist på arfvinge med bibehållen arfsrätt och allenast i mån som icke den döde förfogat öfver sin kvarlåtenskap och hans förordnanden befinnas äga rättslig giltighet och tillämplighet. [1]) Härvid erinras för öfrigt, *att* såväl arfs- som testamentsrätt succes-

[1]) Till begreppet lär i svensk lag danaarfsrätt lämpligen böra uppfattas såsom en arfs- och icke såsom en occupationsrätt. Visserligen hör den svenska lagen, om man skärskådar dess bestämmelser i ämnet, till den grupp af rättssystem, som principiellt undvika att tillägga danaarfsrätten beteckningen arfsrätt; se ÄB 14 § 2 samt 15 §§ 1, 2 och 6, jfrda med ChDL V, 2 art. 11, NAL § 30, ÖGB § 760, ZGB § 906, SGB §§ 2618—2620, Allg. Landr. II, 16 §§ 16—18, Stephen I s. 247 och Kent IV s. 424—426. Men strömningen går i en alldeles motsatt riktning; se CC art. 768, BW art. 879, ICC art. 758, PCC art. 2006, SCC art. 956, SZG art. 466 samt B. Ges. B. §§ 1936, 1942, 1966 och 2011, jfrda med Allg. Landr. II, 16 § 20. Det lämnas å sido, att just af hänsyn till faran för olika meningar i frågan staterna sinsemellan icke ännu velat draga slutsatserna af den mera moderna synpunkten och gifva den stat, till hvilken den aflidne personligen hör, företräde framför den, som har hans kvarlåtenskap i sin värjo; jfr Haag. Conf. 1904 Act. s. 112—113 och 131 samt nedan s. 265 not. 1. Nära ligger emellertid invändningen, att i allt detta väl kunde ses skäl för Sverige att biträda arfsrättsteorien men icke ett skäl för att påstå, att så redan skett. Men svensk lag har dock under hela sin utveckling förverkligat dess grundsatser och, då den i formen synts hafva anslutit sig till den motsatta occupationsteorien, blott gjort hvad i äldre

sionsvis kunna hafva öfvergått på andra än de ursprungligen berättigade, *att* danaarfsrätt ej kan uppstå genom arfs delvisa förverkande, *och att,* liksom arf, danaarf kan vara till sitt föremål inskränkt ej allenast medelst testamente utan äfven genom rättshandel i lefvande lifvet och förty äfven genom aftal med afseende å döden.[1])

En dylik förminskning föranleda äfven dels den ersättningsrätt, som må kunna tillkomma fattigvårdssamhälle för laga kostnader på den aflidne själf eller personer, i förhållande till hvilka han haft understödsplikt, och dels stadgandet, att, när fattigvårdssamhälle mottager någon till full och stadig försörjning, skall allt, det, som han då äger, tillfalla samhället.[2]) Men äfven om samhällets ifrågavarande rättigheter faktiskt kunna sätta kronan alldeles ur tillfälle att njuta sin danaarfsrätt till godo, gör den det icke rättsligen.[3]) En verklig successionsrätt finnes visserligen för särskilda lokala

---

tider allmänt varit händelsen. Härvid har man åter låtit sig påverkas af institutets historiska utveckling i den romerska rätten. Occupationsteorien kunde nog eljest hafva skäl för sig, där danaarfsrätten innebar en furstens befogenhet att utan vidare tillägna sig arf efter utlänningar. Men svensk rätt har städse uppställt såsom regel, att danaarfsrätten inträdde allenast i mån som präskription drabbat de enskilda arfsanspråken; jfr ofvan s. 34 not. 1 och s. 91 not. 5. I betraktande af de med danaarfvet förknippade rättsverkningarne är ock naturligt att i valet mellan occupations- och arfsfång föra detsamma till det senare. Såsom beteckningen nu fattas, talar den ju ock därför. Att danaarfsrätt såsom arfsrätt är i viss mån privilegierad, är åter något, som förekommer äfven i andra rättssystem; jfr ofvan s. 22 not. 1 samt nedan s. 260 not. 1, s. 265 not. 1 och s. 288 not. 1 — s. 291 not. 2.

[1]) ÄB 9 § 7, 14 § 2, 15 §§ 1, 2 och 6 och 18 § 1, KF $^{21}/_{12}$ 1857 § 1 samt NT 1872 s. 304 och 1878 s. 187; jfr ofvan s. 6 not. 2, s. 8 not. 1, s. 147 not. 1 och s. 183 not. 1 — s. 187 not. 1. — I svensk rätt hafva åter för fall af danaarf ej från successionen undantagits särskilda dödsboets tillgångar, fastän visserligen, att döma efter gifna bestämmelser, allenast fysiska personer förutsatts kunna såsom lagbestämda universalsuccessorer förvärfva visst slags immateriell äganderätt; se i fråga om firma Lag $^{13}/_{7}$ 1887 § 11, om författarerätt Lag $^{10}/_{8}$ 1877 § 22 samt om artistisk äganderätt Lag $^{28}/_{5}$ 1897 §§ 4 och 12.

[2]) KF $^{9}/_{6}$ 1871 §§ 1—5, § 29 mom. 2 och §§ 36 och 37; jfr Band II s. 277 not. 1 — s. 278 not. 1, s. 288 not. 1—4, s. 800 not. 1 och s. 806 not. 4 samt III s. 70 not. 1 — s. 73 not. 1 och s. 124 not. 2.

[3]) Tidigare hafva, med uteslutande af danaarfsberättigade, arfvingar och testamentstagare, hospital ärft därstädes intagen sinnessjuk och fattigvårdssamhälle fattighjon, som mottagits till full försörjning; se KSt $^{28}/_{2}$

samhällen men allenast på grund af förlänad danaarfsrätt. Å ena sidan vill detta säga, att såsom successionsrätt i kvarlåtenskap danaarfsrätten endast har att bestå täflan med arf och testamente och å den andra, att, i mån som sådan täflan ej äger rum och danaarfsrätten uppgifves utan sammanhang med ett boets afstående till borgenärer eller andra, kvarlåtenskapen principiellt är att betrakta såsom herrelöst gods samt, sakrättsägare och borgenärer deras rätt förbehållen, kan tagas i besittning af hvem som helst.

1642 art. 4 hos Stiernman, Comm. II s. 329, KyrkL 28 § 13, KB 13/3 1751 hos Jusleen s. 291 och KI för Serafimer-Ordens-Gillet 26/4 1791 § 6 i BLgs I s. 311. Rätten kunde vara af värde, då det tillföll den omhändertagne arf; jfr SJA XXI s 221. Uttryckligen inskränktes hospitals ifrågavarande rättighet genom KK 3/12 1847 till att gälla allenast dem, för hvilka hospitalet icke uppbar full godtgörelse för underhåll och beklädnad. I anslutning härtill förordnade åter ännu KSt ang. sinnessjukas behandling och vård 5/3 1858 § 12, att ej blott den egendom, som tredje klassens sinnessjuka, d. v. s. de minst betalande, medförde till hospitalet, utan äfven den, hvartill de senare blefvo ägare, skulle tillfalla hospitalsfonden, så framt icke det fattigvårdssamhälle, som för den sjuke erlagt afgift, fullt gullde skillnaden mellan det erlagda och betalning för andra klassens sinnessjuka. Det var sålunda en arfsrätt i hemfallsrättens form för hospital och eventuellt för vederbörande fattigvårdssamhälle. För andra fall omfattade jämlikt KF ang. fattigvården i riket 13/7 1853 § 9 visserligen fattigvårdssamhälles hemfallsrätt till ett i full försörjning mottaget fattighjons egendom äfven dess förvärf efter försörjningsförhållandets uppkomst, men allenast så framt icke fattigvården därmed upphörde; jfr KF 25/5 1847 § 9. Med den ifrågavarande affattningen var emellertid icke utesluten en samhällets förtjänst på försörjningen, nämligen då arf tillföll fattighjonet till högre belopp än de på detsamma hafda kostnaderna och han därefter dog före arfvets utfående och försörjningens upphörande; jfr NT 1869 s. 391. Just för att skydda understödstagarens arfvingar i deras rätt hade åter LgK 1818 ÄB 1 § 26 och 1826 ÄB 1 § 25 samt LgB ÄB 1 § 27, hvilka också tillade »hospital, fattighus eller annan sådan inrättning» arfsrätt efter försörjningshjon på lifstiden, inskränkt samma arfsrätt till »persedlar och penningar, som han å stället efter sig lämnar». Lagstiftningen har dock därefter tagit steget fullt ut. Utöfver hvad, som följer af den lagstadgade ersättningsrätten för fattigunderstöd, gifva nämligen nu gällande bestämmelser om fattigvård och sinnessjuka fattigvårdssamhälle och hospital ej någon rätt till sina skyddslingars framtida förvärf samt sålunda ej heller någon arfs- eller hemfallsrätt därtill; se KF 9/6 1871 § 36 och KSt 14/6 1901 §§ 37—39, jfrda med KSt 2/11 1883 §§ 32—34, Band III s. 70 not. 1 samt ofvan s. 151 not. 2 och s. 257 not. 2 och nedan s. 260 not. 2. Så var ock stadgadt redan i VStL IV, III, 11 om arf, som tillfölle person, intagen i hospital eller helgeandshus. Se för öfrigt ofvan s. 11 not. 1.

I verkligheten förekommer dock icke nyssnämnda slags uppgifvande. Skulle det nämligen ställa sig ovisst huruvida tillgångarna öfverskjuta gällden, göra kronan och öfriga danaarfsberättigade icke sina anspråk gällande, utan låta boutredningen bero på hvad borgenärerna och den gode man, som förordnats att omhändertaga boet för vederbörande arfvingars räkning, företaga i och för dess afveckling. Skulle denna mot beräkning lämna en behållning, fortsätter med afseende därå gode mannen nämnda sin förvaltning, och är den danaarfsberättigade i tillfälle att huru sent som helst mot honom yrka på ett utgifvande. Skulle åter danaarfsberättigad af misstag hafva tillträdt ett danaarf med öfverskjutande gälld, faller sig enklast att afträda boet till borgenärerna och sålunda dock bibehålla sig i sin rätt till ett eventuellt öfverskott. [1])

Såsom fång är danaarfvet — ett förvärf i arfvinges ställe — närmast underkastadt samma regler som arfvet. Detta gäller bland annat vid talans utförande på kvarlåtenskapen eller dess särskilda tillgångar. Emellertid saknas motsvarighet till ofvan behandlade förutsättningar för arfsrätts uppkomst och bestånd. Mot anspråk på danaarf kunna sålunda ej heller resas invändningar om arfsrättspräskription eller, med undantag för frivilligt afstående, om annat dess förverkande. Grundar sig anspråket på förläning, kan densamma bestridas. Men för öfrigt äro motparter i ställning af arfvingar, testamentstagare eller deras rättsägare inskränkta till att åberopa själfva arfsrätten och testamentet samt sin på dem grundade bättre rätt. Såsom eljest kan emellertid därvid också göras gällande tredje mans arfsrätt och för testamentes del andragas, att, sedan efter laga bevakning det

---

[1]) Jfr SJA XXXIV s. 449 samt nedan s. 260 not. 1, s. 265 not. 1 — s. 270 not. 1, s. 283 not. 1 och s. 288 not. 1 — s. 289 not. 2. Kammarkollegii advokatfiskals blankettskrifvelser till Konungens befallningshafvande med begäran att i anledning af kungörelser på okända arfvingar lämna sitt biträde i bevakandet af kronans eventuella danaarfsrätt afslutas ock med hemställan: »börande tillses, att tillgångarna ej varda förskingrade men några medel icke för kronans räkning mottagas, förrän vidare meddelande i ämnet från advokatfiskalsämbetet ingått»; jfr nedan s. 283 not. 1.

delgifvits den danaarfsberättigade, denne underlåtit att inom laga tid klandra detsamma. [1])

Andra kapitlet.

Danaarfsberättigade.

»Konungen», d. v. s. statsverket, tager danaarf. [2]) Emellertid kan rätten hafva öfverflyttats på annan. Genom sär-

[1]) Jfr ÄB 16 §§ 1—3 och 18 § 3 samt ofvan s. 151 not. 1 — s. 154 not. 2 och s. 191 not. 1 — s. 248 not. 2 och nedan s. 285 not. 1 och s. 289 not. 3 — s. 290 not. 4.

[2]) ÄB 14 § 2 samt 15 §§ 1, 2 och 6, jfrda med KB 10/8 1763 hos Ugglas I s. 124 samt ofvan s. 91 not. 5 och s. 169 not. 1. Konungens danaarfsrätt har ock af gammalt erkänts; se UL KnB 3, SmL KnB 3 och Add. 1 § 1, MELL KnB 2 och ChLL KnB 2 pr., jfrda med Carl IX:s Lgfslg och Ros. Lgfslgt KnB 2. Regeln har dock haft sina väsentliga undantag. — Enligt romersk rätt tillföll visserligen danaarf i allmänhet statskassan (fiscus) men för särskilda fall dock korporation eller anstalt, hvartill den aflidne hört, och sålunda bland annat efter andliga respektive kyrka eller kloster. Hvad särskildt angår klosterfolk, fränkände åter kanonisk rätt dem förmåga att hafva förmögenhet och lät det, som de ägde eller förvärfvade, blifva klostrets egendom. Det var sålunda mera än både danaarfsrätt och arfsrätt, nämligen en hemfallsrätt. Mera eller mindre godkände de svenska landskapslagar, som yttrade sig i ämnet, detta uppfattningssätt. Mindre vikt ligger härvid på att klostret stundom angifves såsom arfvinge och icke såsom ägare; jfr ÖGL Eghna sal 20 § 2 samt VGL I ÄB 9 pr. och II ÄB 13. Kanske folket visat sig hafva haft lättare att förlika sig med de romerska rättsprinciperna än med de kanoniska. Detsamma gäller om föreskriften i GotlL I, 7 § 1, att, om någon barnlös gått i kloster, han, med undantag för försäljning och byte, dock ägde att själf råda öfver sin jord, hvaremot efter hans död två tredjedelar däraf gingo tillbaka till släkten och en tredjedel stannade hos klostret. Men eljest har tydligen den ifrågavarande förfoganderätten tillerkänts honom i förhållande till arfvingarne. Man förstod till fullo, att klosterlif och släktgemenskap ej stodo samman. Därom vittna tillräckligen ÖGL Eghna sal 20 § 2, som förlänade kloster arfsrätt till jord, som munkarna och nunnorna köpte, samt VGL I ÄB 9 § 1 och II ÄB 13, som förvägrade dem, som ej inom året (noviciatet) efter inträde i kloster, lämnat detsamma, rätt att ärfva sina fränder och befriade de senare från hvarje ansvar för hans gärningar; jfr ofvan s. 111 not. 1. Hufvudsakliga bekymret var, att icke alltför stor ingift medfördes till klostret. Att något skulle gifvas, följde däraf, att klosterinträdet beredde försörjning; jfr Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 56 (8/9 1348). En begränsning i arfvingarnes intresse har redan anförts efter

skilda förläningar har nämligen vid olika tillfällen på 1600-

GotlL I, 7 § 1. Eljest har man helt naturligt härvid tagit till ledning hvad, som gällde om rätt att genom gåfva eller testamente förordna om sin egendom till kyrkors eller klosters förmån. Då sålunda GotlL I, 7 § 1 ålade person med barn samt SmlL KrB 18 pr. och VGL I ÄB 9 pr. och II ÄB 13 hvar och en att vid inträde i kloster verkställa skifte och därvid nöja sig med en lott efter hufvudtalet, bragtes endast till användning kyrkans lärosats, att man kunde insätta Kristus såsom ett sitt barn att ärfva med sina öfriga; jfr ÖGL KrB 24 pr. och Liljegren, Diplom. Suec. I s. 62 (påfligt bref $^{6}/_{7}$ 1161). Sedan UL KkB 14 pr. tillstadt att i själagåfvor bortgifva allt sitt aflinge och en tiondel af sin arfvejord utan närmaste arfvingars tillstånd men efter deras begifvande all sin egendom, tillade den åter: »Giwær man sik til klostær ællr spitalæ, þa aghi æi wald meræ giwæ æn ærffwingin wil, utæn swa sum fyr ær saght»; jfr Liljegren, Diplom. Suec. I s. 73 (1164—1167) och II s. 474 ($^{23}/_{8}$ 1306). De ifrågavarande lagställenas föreskrifter fullständigas genom hvad urkunderna hafva att förtälja om klosters förvärf i sammanhang med inträde däri. Det finnes sålunda särskilda påfliga tillståndsbref för kloster att begära, mottaga och behålla (»petere, recipere et retinere») sådan egendom, som, om de, hvilka där sökte sin tillflykt och aflade klosterlöfte, kvarstannat i det världsliga ståndet, skulle i arf eller på annat sätt hafva tillfallit dem; se Liljegren, Diplom. Suec. I s. 644 (för Cistercienserklostret i Nydala $^{11}/_{5}$ 1284), 646 (för Benediktinerklostret i Riseberga $^{31}/_{5}$ 1284 och för Benediktinerklostret i Skokloster $^{2}/_{6}$ 1284) samt II s. 47 (för Cistercienserklostret i Sigtuna $^{13}/_{4}$ 1288). Talrika äro urkunderna om gåfvor vid klosterinträde — än själfva gåfvobrefven, än senare intyg till klostrens säkerhet och än andra saken rörande handlingar. Oftast finnes ingiften gälldad af andra än den, som ingick i klostret, såsom af fader, moder, syskon, fjärmare fränder, fosterföräldrar eller andra beskyddare; se Liljegren, Diplom. Suec. II s. 76 (fader $^{12}/_{6}$ 1289), 82 (moder och morbror $^{22}/_{8}$ 1289), 329 (fader $^{11}/_{8}$ 1300), 343 (moder $^{8}/_{9}$ 1301), 347 (syster $^{12}/_{9}$ 1301), 432 (fader $^{30}/_{12}$ 1304), 441 (broder $^{5}/_{4}$ 1305), 479 (föräldrar $^{27}/_{11}$ 1306) och 703 (fader 1300—1310), III s. 34 (farfar $^{14-30}/_{10}$ 1311), 37 (syskon $^{20}/_{10}$ 1311), 215 (fader $^{19-24}/_{5}$ 1315), 219 (moder $^{1}/_{7}$ 1315), 354 (fader $^{28}/_{3}$ 1318), 377 (husbönder $^{4}/_{10}$ 1318), 389 (frände $^{2}/_{12}$ 1318), 506 (moder $^{1}/_{5}$ 1321), 511 (moder $^{7}/_{7}$ 1321), 597 (fader $^{26}/_{4}$ 1323), 629 (fader $^{16}/_{12}$ 1323), 639 (föräldrar $^{4}/_{8}$ 1324) och 722 (fader $^{10}/_{7}$ 1326), IV s. 298 (fader $^{9}/_{1}$ 1333), 304 (fader $^{31}/_{1}$ 1333), 339 (moder $^{22}/_{11}$ 1333), 354 (fader $^{13}/_{2}$ 1334), 359 (fader $^{4}/_{3}$ 1334), 363 (farbror $^{31}/_{3}$ 1334), 405 (föräldrar 1335), 492 (moder $^{25}/_{3}$ 1336), 523 (fader $^{11}/_{9}$ 1336), 530 (föräldrar $^{14}/_{10}$ 1336) och 553 (fader $^{1}/_{4}$ 1337), V s. 28 (föräldrar $^{29}/_{3}$ 1341), 67 (syskon och syskonbarn $^{16}/_{9}$ 1341), 149 (fader $^{19}/_{8}$ 1343), 184 (fader $^{3}/_{8}$ 1343), 249 (fader $^{30}/_{3}$ 1344), 364 (moder och syskon $^{18}/_{10}$ 1344), 392 (fader 1345), 459 (fader $^{16}/_{5}$ 1345), 461 (moder $^{29}/_{5}$ 1345), 529 (oskyld $^{30}/_{1}$ 1346), 544 (oskyld $^{12}/_{3}$ 1346) och 628 (oskyld $^{22}/_{1}$ 1347) och VI s. 13 (far- eller morbror $^{10}/_{3}$ 1348), 26 (föräldrar $^{25}/_{4}$ 1348), 34 (fader $^{28}/_{5}$ 1348), 55 (morfar $^{7}/_{9}$ 1348), 69 (fader $^{2}/_{12}$ 1348), 109 (fader $^{3}/_{6}$ 1349), 158 (fosterföräldrar $^{20}/_{1}$ 1350), 165 (Konung Magnus för rysk flicka $^{16}/_{2}$ 1350) och 178 (fostermor $^{23}/_{3}$

och 1700-talen Kungl. Maj:t en gång för alla på vissa stä-

1350) samt Silfverstolpe, Sv. Diplom. I s. 160 (oskyld $^{25}/_{8}$ 1402), 275 (oskyld $^{22}/_{7}$ 1403), 353 (föräldrar $^{30}/_{6}$ 1404), 466 (oskyld $^{29}/_{6}$ 1405), 580 (oskyld $^{31}/_{7}$ 1406) och 624 (oskyld $^{26}/_{3}$ 1407), II s. 228 (föräldrar och fosterföräldrar $^{19}/_{11}$ 1409), 267 (oskyld $^{12}/_{3}$ 1410), 342 (oskyld $^{11}/_{11}$ 1410), 353 (moder $^{14}/_{2}$ 1411), 447 (änka för kvinna efter klostrets bestämmande $^{29}/_{11}$ 1411), 486 (svärson $^{21}/_{3}$ 1412), 488 (moder $^{26}/_{3}$ 1412), 576 (oskyld $^{26}/_{12}$ 1412), 601 (oskyld $^{12}/_{3}$ 1413), 701 (oskyld $^{7}/_{10}$ 1413) och 794 (fader $^{18}/_{3}$ 1414) och III s. 2 (fader $^{13}/_{1}$ 1415), 37 (oskyld $^{9}/_{5}$ 1415), 94 (föräldrar och svärföräldrar $^{28}/_{12}$ 1415), 120 (fader $^{15}/_{3}$ 1416), 242 (oskyld $^{19}/_{5}$ 1417), 437 (oskyld $^{2}/_{4}$ 1419), 443 (oskyld $^{25}/_{4}$ 1419) och 518 (fader $^{12}/_{11}$ 1419). I ett flertal fall har dock den, som vunnit upptagande i klostret, själf erlagt ingiften; se Liljegren, Diplom. Suec. I s. 423 (1265), 491 ($^{22}/_{2}$ 1275) och 714 ($^{21}/_{10}$ 1268), II s. 90 ($^{15}/_{5}$ 1290), 135 ($^{27}/_{2}$ 1292), 275 ($^{5}/_{11}$ 1298), 278 (1299), 316 ($^{15}/_{2}$ 1300), 318 (1300), 343 ($^{8}/_{9}$ 1301), 345 ($^{12}/_{9}$ 1301) och 394 ($^{13}/_{7}$ 1303), III s. 677 ($^{31}/_{3}$ 1325), IV s. 278 ($^{25}/_{7}$ 1332), 339 ($^{22}/_{11}$ 1333), 394 ($^{18}/_{10}$ 1334) och 640 ($^{8}/_{12}$ 1338) och V s. 84 ($^{24}/_{12}$ 1341) samt Silfverstolpe, Sv. Diplom. I s. 22 ($^{13}/_{3}$ 1401), 160 ($^{25}/_{8}$ 1402), 201 ($^{28}/_{12}$ 1402) och 565 ($^{13}/_{6}$ 1406) och II s. 644 ($^{1}/_{5}$ 1413) och 761 ($^{22}/_{1}$ 1414). I detta senare slags fall har någon gång ingiften omfattat all gifvarens egendom. Regelrätt har den dock äfven då bestått i viss egendom och, närmare bestämdt, i viss fast egendom. Jämförelsevis sällsynt var ingift i pengar. I sådan händelse förekommo ock merändels bestämmelser om tid för ett deras senare betalande eller, än vanligare, pants ställande i fast egendom. Regelrätt omförmäldes fränders samtycke till gåfvan eller, där den, som upptogs i klostret, själf erlade ingiften, i dess ställe en verklig delning af hans egendom med arfvingarnes förnöjande. Mera ovanligt var, att, såsom vid medeltida testamenten så ofta var händelsen, arfvingars rätt iakttagits genom en dem tillagd lösningsrätt. Allenast i ett fall finnes exempel på att arfvingar sökt bemäktiga sig hvad tillagts kloster i ingift; se Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 34 ($^{28}/_{5}$ 1348). Flera urkunder lämna bevis på klosterinträde under förbehåll, att den i klostret upptagna skulle för sina personliga behofs fyllande åtnjuta afkastning af eller nyttjanderätt till viss andel af den skänkta fasta egendomen, ja till och med själfva äganderätten därtill. Då annan varit gifvare, har det ock händt, att dylika förbehåll gjorts äfven för gifvarens räkning, eller att gåfvan skett i testamentets form och sålunda först med hans död afsetts skola träda i verksamhet. Till gåfvan finnes ock i särskildt fall fogadt villkoret, att den ifrågavarande personen ej lämnade klostret före invigningen. Det var emellertid icke allenast klosterfolket, som kyrkan i sitt intresse sökte att ställa utom den vanliga arfsordningen och släktens anspråk. Samma sträfvan gaf sig till känna med afseende å de öfriga andlige. På sagda sätt verkade redan förbuden mot prästs ingående af äktenskap och de i sammanhang därmed stående förordnandena, att prästsöner ej finge ärfva sina fäder; se Liljegren, Diplom. Suec. I s. 195 (påfligt bref $^{6}/_{5}$ 1218) och 331 (Skenninge möte $^{1}/_{3}$ 1248), jfrda med ibid. VI s. 184 (biskopligt bref $^{2}/_{4}$ 1350). Men i beslutet på nyssnämnda möte betecknades äfven ett arftagande efter präst af andra hans skyldemän såsom rån och stöld, samt medgafs väl präst att testamen-

der fullt eller till hälften öfverlåtit sin danaarfsrätt — på

tera öfver sin egendom men dock icke öfver hvad han i kyrkans tjänst förvärfvat. Sådan egendom skulle tillfalla kyrkan och blifva efterträdaren till en hjälp; jfr Liljegren, Diplom. Suec. I s. 561 (Telje stadgar 1279) och UL KkB 14 § 5. Eljest voro förhållandena i dessa delar sväfvande såväl i tiden före som efter anförda bestämmelsers tillkomst. Från kyrkans sida finnes det sålunda hafva inrymts åt präst en rätt att testamentera öfver eget förvärf, och har å andra sidan kyrkan än tillvällat sig hela hans kvarlåtenskap och än unnat arfvingarna hälften eller i allt fall en tredjedel; jfr Botin II s. 59—60. Testamentsfriheten har för öfrigt visserligen förutsatts skola begagnas till kyrkans bästa; jfr Silfverstolpe, Sv. Diplom. II s. 543 (Arboga kyrkomöte $^{14}/_{9}$ 1412). Ovissheten om kyrkans och arfvingarnes inbördes rätt gaf sig också till känna i de af prästens arfvingar honom lämnade medgifvandena att på nämnda sätt fritt förfoga öfver sina ägodelar och i de mellan arfvingarne å ena sidan samt prästen eller vederbörande kyrkliga myndigheter å den andra träffade uppgörelserna om hans kvarlåtenskap; se Liljegren, Diplom. Suec. II s. 605 ($^{15}/_{3}$ 1310), 607 ($^{29}/_{3}$ 1310), 640 ($^{28}/_{12}$ 1310) och 697 (1285—1317) och III s. 341 ($^{5}/_{12}$ 1317) och 356 ($^{3}/_{4}$ 1318) samt Silfverstolpe, Sv. Diplom. I s. 70 ($^{6}/_{10}$ 1401) och II s. 410 ($^{10}/_{7}$ 1411), jfrda med Liljegren, Diplom. Suec. IV s. 610 ($^{20}/_{6}$ 1338). Saken blir icke klarare genom slutbestämmelsen i ämnet, förordnandet i Westerås ordinantia 1527 (Stiernman, Riksd. I s. 91): »Och aflägges then seedhen, at när Presten döör, tagher Biskopen hans Ägodeelar, rätta Arfuingar til Förfong, och giffue icke Prester annorlunda Testamente, än effter Lagbokene, som andre Dannemän». I verkligheten ställde det sig väl emellertid så, att de kyrkliga anspråken, förutom kyrkans tillträdda inventarier, icke omfattade mera än prästens i tjänsten aflade fasta egendom, men att mången gång det härutöfver ej fanns gods af större värde eller i allt fall var svårt att urskilja detsamma. Äfven under förutsättning af de kyrkliga anspråkens godkännande skulle sålunda lätt föranledas ömsesidiga öfvergrepp samt mäklingar till tvisters förekommande. Men, hvad angick arfvingars rätt till arffången egendom, skulle ej på allvar hafva ifrågasatts afvikelse från öfliga rättssatser rörande lagbestämd succession samt testaments- och gåfvofrihet. Ifrågavarande uppfattning bekräftas af spridda stadganden i de svenska landskapslagarne. Ett de kyrkliga anspråkens afvisande låg i VGL II KkB 73, som gaf prästens arfvingar rätt till hans kvarlåtenskap, ålade dem att ersätta hvad under hans tid förfarits af ett efter företrädaren mottaget »inuæntarium» och i öfrigt ordnade deras rättsförhållanden till hans efterträdare och biskopen med afseende å respektive afkastning och produktionskostnad samt skatteumgälder; jfr SmL ÄB 7, ärkebiskop Peters i Lund påbud 1349 hos Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 118 och biskops förordnande $^{21}/_{7}$ 1379 i SRAPB I s. 448. Fast egendom, som biskop eller präst, i saknad af bröstarfvingar, aflat under sin ämbetstid gick åter enligt ÖGL Eghna sal 20 § 2 vid deras död i allo till vederbörande kyrka för att af efterträdaren användas, medan HL KkB 5 § 1 för hvarje fall delade sådan egendom mellan kyrkan och arfvingarne till hälften. — I belysning af allt detta må ses stadgandena i VGL I ÄB 14 pr. och § 1,

hvar stad, i hvad rör dödsbon efter dess innevånare, d. v. s. efter

II ÄB 17, UL MB 8 § 1, SmL MB 22 § 3 och HL MB 5 § 1, att biskop ägde danaarfsrätt efter utländsk prästman, och i ChLL ÄB 23 § 1, att sådan rätt tillkom biskopen efter inländsk präst, då dennes arfvingar försuttit tiden för sina anspråks anmälande. Man förstår, att då hänsyn ej var att taga till släkten, man hade lättare att göra eftergifter åt de kyrkliga anspråken. Emellertid torde sagda kyrkliga danaarfsrätt hafva trädt ur tillämpning med reformationens genomförande; jfr ofvan anförda stadgande i Westerås Ordinantia 1527 (Stiernman, Riksd. I s. 91) och Abrahamsson s. 346. Det fanns dock ännu en annan kyrklig danaarfsrätt af något större lifskraft. Kyrkan var nämligen en liflig förkämpe för testamenten, nämligen i deras då öfliga begagnande att anslå medel till kyrka eller kloster för själamässors läsande i syfte att lindra den aflidnes kval i skärselden. Äfven på denna punkt mötte naturligen kyrkan motstånd från arfvingarnes sida, men hade jämförelsevis lätt att, där sådana ej funnos och ej heller testamente, i den aflidnes intresse påyrka hans kvarlåtenskaps användande för förenämnda ändamål. Med den tidens uppfattningssätt måste dock detta hafva antagits mest motsvara hans vilja och betraktats såsom en honom särskildt unnad förmån. Förklarligt nog finner man därför ock i vissa svealagar det särskildt med afseende å inlänning förordnadt, att, om han dött utan arfvingar, hans kvarlåtenskap skulle gå »til klostræ ok kirknæ fore sial hans»; jfr UL MB 8 § 1, SmL MB 22 § 3, WmL II MB 8 § 1 och HL MB 5 § 1. Bestämmelsen upptogs i MELL ÄB 21 § 1, StLgn ÄB 18 § 2 och ChLL ÄB 23 § 1 utan annan ändring, än att själagiften inskränktes till halfva kvarlåtenskapen och den andra hälften tillföll Konungen. Anmärkas må emellertid, att i skyddsbref $^{25}/_{4}$ 1349 för visst kloster Konung Magnus väl tillade detsamma åtskilliga konungsliga förmåner på dess mark, men bland annat särskildt undantog danaarf; se Liljegren, Diplom. Suec. VI s. 93. Men »danaarf» torde därvid, såsom då allmänt skedde, särskildt hafva utmärkt arf efter utlänning. Därför vittna ock återstående undantagna rättigheter. Det heter: »exceptis drift, danaarff et hiis, que de naufragio prouenerint»; jfr Liljegren, Diplom. Suec. II s. 40 (påfligt bref med förfoganden öfver ocker, rof och annat orättfånget gods utan känd ägare $^{6}/_{12}$ 1287). Själagiften synes i tidens lopp hafva blifvit en hospitalsinkomst; jfr Carl IX:s Lgfslg ÄB 28, som delade danaarf efter inlänning med hälften till Konungen, med en fjärdedel till kyrkan och med en fjärdedel »till husfattighom». Åtminstone var i Fslgn till ÄB 1690 kap. 17 §§ 4 och 6 föreskrifven en hälftendelning mellan Konungen och nästa hospital, om arfsrättspräskription inträdt för utländska arfvingar eller sådana inländska, som voro okända. I samma förslag och balk kap. 4 § 14 uttalades dock såsom allmän regel, att, då ingen kunde styrka sin arfsrätt efter afliden person, egendomen hemfölle till Konungen; jfr ibid. kap. 9 § 1. På anmärkningar af Svea och Göta hofrätter jämte andra blefvo ock de förstnämnda två förordnandena ändrade till öfverenstämmelse med det sist anmärkta; jfr Svea HfRtts Påminn. kap. 17 Ad 6 § och Göta HfRtts Påminn. kap. 17 Ad §§ 4 och 6 hos Nilsson 2 s. 278 och 293, Utlåtande från Kronobergs län hos Sjögren VII s. 102 samt

dem, som vid sin död varit eller bort vara i den ifrågavarande staden mantalskrifna. [1])

Fslgn till ÄB 1692 kap. 4 § 15, 9 § 1 och 17 § 4. Särskildt en delning med lotter åt kyrka eller fattigvård var emellertid vanlig i medeltida främmande rätt. Mångenstädes gjorde sig äfven gällande, att danaarfsrätten icke var en statsintägt utan tillkom domsrättens utöfvare och i städerna rådet. En påminnelse därom ger VStL IV, III, 10, som tillerkände danaarf åt stadens domstol; jfr gotlänningarnes privilegier i Bayern och Sachsen $^{18}/_{10}$ 1163 hos Liljegren, Diplom. Suec. I s. 69—70 och StLgn KnB 15 § 7, som — visserligen i strid med ÄB 17 ibid. — tillerkände konungen och staden till hälften »gardha eller annor ingeld», som någon ärft eller på annat sätt i staden förvärft men trots utrikes bosättning ej inom året försålt. Obekant har ej heller varit att tillägga gifvare en rätt att i fall af danaarf återtaga sin gåfva. Åtminstone finner man i sydgermanska rättskällor ett dylikt återkraf förbudet. Enligt några svenska rättsböcker hade åter gifvare af fast egendom rätt därtill; se ÖGL ÄB 22, MELL ÄB 21 pr., StLgn ÄB 18 § 1, ChLL ÄB 23 pr., Carl IX:s Lgfslg ÄB 28 och Ros. Lgfslgt ÄB 20. Det var i själfva verket blott ett återgifvande i försvagad form af grundsatsen, att, om den, som fått fast egendom i gåfva, dog utan barn, egendomen återföll till gifvaren eller hans arfvingar i brist på motsatt aftal; se VGL I ÄB 21 § 1, II ÄB 26 och 30 och III, 110, ÖGL GB 16 § 1 samt StLgn ÄB 20, jfrda med ÖGL ÄB 4. I lagkommissionen var man ense om att stryka bestämmelsen och låta återkrafsrätten bero på särskildt förbehåll vid gåfvohandlingen; jfr LgC Prot $^{20}/_{3}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 96—97.

[1]) ÄB 15 § 2 in fine; jfr ofvan s. 98 not. 1. I sin helhet tillfaller danaarf Göteborg, nämligen enligt dess privilegier $^{4}/_{6}$ 1621 § 24 ena hälften och enligt dess privilegier $^{24}/_{5}$ 1716 äfven den andra; jfr Lilienberg II s. 48—49. På liknande sätt har på Stockholm full danaarfsrätt öfverlåtits; se Privilegier för Stockholms stad $^{10}/_{3}$ 1636 § 35 och KR $^{10}/_{7}$ 1660 p. 9 ibid. s. 48, jfrda med K. Kamm. Koll. Bref $^{23}/_{5}$ 1672, hvarigenom stadens rätt till hela danaarfvet bekräftades men det förbehölls kronan ena hälften af arfsafdraget (KRgstr 1672 I) och KB $^{24}/_{10}$ 1764, där Kungl. Maj:t förklarade vissa på järnvågen sedan 40 till 50 år kvarliggande poster järn såsom »caduqver» kronan tillhöriga och afvisade magistratens anspråk på dem i egenskap af danaarf (Branting I s. 338) samt ofvan s. 256 not. 1. Genom 1660 års resolution gafs dock åt Stockholm kronans dittills förbehållna hälft endast »till vijdare» och har sedermera genom KR $^{26}/_{6}$ 1750 förärats åt stadens fattighus, nämligen till en tredjedel åt fattighuset i den församling, där den döde senast »bodt», och till två tredjedelar åt stadens öfriga fattighus att dem emellan fördelas »i proportion af de dem anslagna fattige»; jfr Lilienberg II s. 48 och nedan s. 285 not. 2. Därmed skulle väl hafva återupplifvats den staden i privilegierna $^{10}/_{3}$ 1636 § 35 (Lilienberg II s. 48) tillförsäkrade lösningsrätten till »jord eller huus», som utfölle på kronans nyssnämnda halfpart; jfr föregående privilegier 1436 och 1529 hos Flintberg II s. 286—287. Men hela denna sak har kommit i ett förändradt läge, sedan fattigvårdsförsörjningen i Stockholm blifvit en hela

Danaarf kan emellertid ytterligare komma att gå till annan än kronan på det sätt, att Kungl. Maj:t och riksdastadens gemensamma angelägenhet och de därför nödiga medlen i sista hand anskaffas genom uttaxering på alla stadens innevånare enligt stadsfullmäktiges beslut; se KI för Stockholms stads fattigvårdsnämnd $^{4}/_{3}$ 1864 §§ 4—6, 19 och 26, jfrda med KSt ang. fattigvården i Stockholms stad $^{1}/_{4}$ 1843 §§ 3, 10, 12, 14 och 19. Det ifrågasättes tydligen ej mera, att staden icke är befogad att utföra talan på ett danaarf i dess helhet och således jämväl i hvad rör den åt dess fattigvård på förberörda sätt anslagna hälften; se nedan s. 285 not. 2. Vinner staden, stannar det ock därvid, att den utan vidare behåller det tilldömda, fastän visserligen rättast vore, att den utgåfve hälften af såväl den fasta som den lösa egendomens värde till fattigvårdsnämnden. Regelrätt komma danaarfven emellertid vederbörande rättsägare till handa genom förmyndarkammaren, som, dels, då den aflidne ej förordnat person för ändamålet, öfvertager och besörjer utredningen af ofrälse dödsbon, hvilkas samtliga delägare äro okända eller bortavarande utan laga ställföreträdare, och dels bevakar och uttager sådana arfvingars rätt; jfr KI för förmyndarkammaren i Stockholm $^{21}/_{6}$ 1907 §§ 2 och 6—8, Arb. Ordn. f. RR:ns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 10 och Band IV s. 304 not. 1. För dessa fall hafva åter träffats särskilda anstalter för en danaarfvens fördelning i öfverensstämmelse med gällande förläningar. Uppslaget härtill har för öfrigt gifvits genom en tredje parts täflande anspråk, nämligen krafvet från Stockholms Allmänna Barnhus på upplupna räntor å de hos förmyndarkammaren innestående och såsom danaarf befunna medlen. Jämte det att på liknande sätt afgörande träffades angående då innestående samlade danaarfsmedel, förordnades nämligen genom KR till Öfverståthållareämbetet $^{17}/_{10}$ 1845 (i Samling af Kungl Maj:ts Bref på Öfverståthållareämbetets kansli), att präskriberade arfsmedel för framtiden skulle redovisas och utgifvas så, att barnhuset finge uppbära räntorna samt af kapitalet drätselnämnden ena hälften och fattigvårdsnämnden den andra; jfr KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 2. Visserligen inrymdes härvid åt två församlingar (Maria och Katarina) rätt att utföra och styrka sina anspråk på andelar i fattighusens kapitalhälft samt åt såväl staden som en församling (Maria) en liknande rätt beträffande räntan på deras i framtiden utfallande kapitalandelar. Emellertid behåller nu mera fattigvårdsnämnden de af densamma lyfta danaarfsmedlen utan en deras fördelning på församlingarna, och har barnhusets rätt till räntemedlen lämnats okvald. Förmyndarkammarens fördelning och utbetalning omfatta jämlikt 1845 års bref åter — arfsrättspräskription må hafva inträdt enligt det ena eller andra lagrummet -- allenast medel, som till sitt kapital därstädes innestått tio år, och verkställes enligt gammal praxis endast hvart femte år; jfr KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 2. Från såväl Stockholm som Göteborg har man för öfrigt exempel, att kronan tillfälligt bortdisponerat danaarf, utan att, såsom det synes, härvid hafva känt sig bunden af föregående tillfälliga eller evärdliga öfverlåtelser; se K. Kamm. Koll. Bref $^{18}/_{2}$ 1632 (i Stockholm allt danaarf jämte arfsafdrag anslaget till Klara kyrkotorns koppartäckning), $^{19}/_{3}$ 1632 (kronans andel i danaarf därsammastädes tilldelad Stockholms ståthållare Per

gen i särskildt fall afstå kronans rätt till vederbörandes för-

Nilsson och $^{14}/_{7}$ 1666 (magistraten i Göteborg förständigad att utan afkortning låta viss person få jämlikt invisning från 1665 uppbära danaarf i afräkning på sin fordran hos kronan) i KRgstr 1632 Febr. s. 40 v och Mars s. 58 v samt 1666 I s. 864. — Förutom Stockholm och Göteborg njuta enligt förläningar Sigtuna (KR $^{24}/_{12}$ 1652 i RR 1652 Nov.—Dec. s. 2436), Kristianstad (KR $^{16}/_{9}$ 1664 p. 3 i RR 1664 Sept.—Okt. s. 401 v), Wästerås (KR $^{29}/_{10}$ 1664 p. 19 i StPriv III, 7 s. 35), Norrköping (KR $^{2}/_{7}$ 1777 i ICR 1777 s. 41; tryckt hos Fr. Hertzman, Samling af gällande författningar rörande Norrköpings stads styrelse- och rättegångsverk m. m. (1858) s. 57) och Karlskrona (KD $^{11}/_{9}$ 1822 i SvFS 1828 s. 244) all kronans danaarfsrätt till godo. Ena hälften har åter kronan privilegiivis afstått till Filipstad (dess privilegier $^{6}/_{4}$ 1611 p. 13 i StPriv I s. 354 v; tryckt hos Fernow, Beskrifning öfwer Wärmeland III (1779) s. 534), Landskrona (dess privilegier $^{14}/_{3}$ 1663 p. 35 i StPriv III, 5 s. 53--55; tryckt hos Stiernman, Comm. III s. 152) och Karlshamn (dess privilegier $^{20}/_{10}$ 1668 p. 18 i RR 1668 Okt.—Dec. s. 316; tryckt hos Lagerbring, De Carlshamnia, urbe Blekingiæ (1749)). Danaarfsrätt i nyssnämnda omfång synes äfven vara underförstådd, då i privilegierna för Borås $^{24}/_{5}$ 1622 p. 10 (RR 1622 s. 192; tryckt hos Bring, Borås, Urbs Westrogothiæ (1785) s. 21) förordnas, att, om fastighetsägare i staden dör samt ingen af ätten vill ditflytta och ej heller staden lösa tomten, kronan och staden må taga hvar sin hälft däraf; jfr StLgn KnB 15 § 7 och ofvan s. 260 not. 2. Osannolikt är för öfrigt icke, att ännu andra städer fått kronans danaarfsrätt fullt eller delvis på sig öfverlåten. Det tillhör emellertid hvar stad, som påstår förläning, att styrka dess verklighet, fortvaro och omfång. Åt Gefle har Kungl. Maj:t förnyelsevis i KB $^{27}/_{1}$ 1673 afträdt hela danaarfsrätten men »nu först tillgiörandes på 20 års tid» allena; jfr Stiernman, Comm. IV s. 3. Men veterligen har rätten därefter icke i tiden utsträckts. Äfven för de städer, som i det föregående angifvits såsom innehafvare af danaarfsrätt, kunna tvifvel råda om dess laga förvärf. För Norrköpings del grundar sig sålunda rätten endast därpå, att bland stadens inkomster upptagits »Dan-arf» i en mellan magistraten och stadens 24 äldste sluten förening, som erhållit Kungl. Maj:ts stadsfästelse $^{2}/_{7}$ 1777; och de i handlingen åberopade stadsprivilegierna $^{26}/_{4}$ 1620 tillförsäkra i sin p. 22 (StPriv I s. 689; tryckt hos Fr. Hertzman och Ludv. Ringborg, Anteckningar om Norrköpings stad I (1851) s. 46) staden allenast en lösningsrätt till jord och hus, som tillfallit kronan i danaarf, och 1777 års förening handlar om mångt och mycket, såsom medels och kontributioners förvaltning och räkenskapernas bättre inrättande, taxeringar, magistratens fördelning på divisioner m. m. d. Men i rubriken angifves dock visserligen också såsom ett dess ändamål: »stadens inkomsters förmerande.» Hvad åter angår Karlskrona, ligga bevisen för dess danaarfsrätt närmast i skälen till den för dess del åberopade KD $^{11}/_{9}$ 1822, i det att Kungl. Maj:t, efter att först hafva, med tillämpning af reciprocitetsgrundsatsen, ogillat nordamerikansk arfvinges anspråk på fastighet i staden, tilldömt den åt stadskassan och till stöd därför anfört, att åt samma kassa »Kungl. Maj:ts och kronans rätt till i nämnde stad fallande danaarf

mån. Detta slags öfverlåtelse kan i hufvudsak sägas hafva

är förlänad»; jfr ofvan s. 104 not. 1. Att döma af gjorda framställningar om särskilda danaarfs öfverlåtelser i tiden efter år 1809, skulle för hvarje fall följande städer icke göra anspråk på danaarfsrätt enligt förläning: Arboga, Falkenberg, Falun, *Filipstad*, *Gefle*, Halmstad, Hudiksvall, Karlstad Kristinehamn, Linköping, Malmö, Marstrand, Norrtelje, Piteå, Ronneby, Sala, Skara, Skenninge, Strömstad, Söderhamn, Södertelje, Trelleborg, Umeå, Upsala, Vaxholm och Västervik. Härvid må dock bemärkas, att i samlingen ingå ej blott Gefle utan äfven Filipstad, som, efter hvad ofvan anmärkts, skulle hafva half danaarfsrätt enligt sina privilegier af år 1611. Sista exemplet på stads framställning att få själfva danaarfsrätten på sig öfverlåten lämnar den af Malmö gjorda samt af Kungl. Maj:t 1840—1841 års riksdag underställda ansökan att för sin arbetsinrättning få njuta till godo visst danaarf, i det att staden i första rummet anhöll att för ändamålet få antingen visst anslag eller förläning på danaarfsrätt; se Bih. till RP 1840—1841 I, 1 N:r 13 och IV, 1 N:r 122. Ifrågavarande förläningar hafva för öfrigt sina motstycken i samtida främmande rätt och torde särskildt hafva stått i visst sammanhang med Lybecks rätt, hvilken i sin äldre skickelse tillade staden halft men i sin yngre helt danaarf; jfr ofvan s. 11 not. 1. — Det lär få antagas, att, då danaarfsrätt förlänats åt stad, man tänkt sig, att de särskilda danaarfvens tillgångar funnos inom stadens värjo, och att sålunda de i dem möjligen ingående fastigheterna voro belägna inom stadens gränser. Man kan förstå det däraf, att danaarfsrätten ej sällan finnes föregången af en staden tillagd lösningsrätt till kronan i danaarf hemfallna fastigheter inom staden. I dom $^{15}/_{4}$ 1654 finnes ock staden Gefle efter en sin borgare tilldömd den lösa egendomen, medan honom tillhörig fast egendom på landet tillerkändes kronan; se Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 727—728. Af förläningarna på danaarfsrätt framgår dock icke någon annan dess förutsättning, än att de personer, efter hvilka danaarfven föllo, voro i staden bosatta. Enär danaarfvet i lika måtto som vanligt arf är ett universalfång, skulle det ock strida mot dess natur att låta förvärfvet bero på platsen, hvarest tillgångarna funnos, och sålunda gälla för somliga medel men åter icke för andra. Därtill vore af nöden ett uttryckligt förbehåll. I brist därpå är förty ock uteslutet, att, då jämlikt förläning stad äger att taga danaarf efter person med mantalskrifningsort på platsen, en hans fasta egendom på främmande ort går till annan danaarfsberättigad: kronan eller den stad, där egendomen är belägen. En sak för sig är därefter, att danaarfsrätten endast omfattar egendom i riket och därför icke kan göras gällande i medel utom landets gränser. Visserligen är så händelsen, att under inflytande af nyare mellanfolkliga strömningar det äfven i förhållandet mellan staterna börjar göra sig gällande den uppfattningen, att i egenskap af yttersta arfvinge den stat, med hvilken den aflidne personligen hör samman på grund af nationalitet eller hemvist, har företräde framför den eller de stater, inom hvilkas gränser kvarlåtenskapen befinner sig vid dödsfallet; se för tysk rätts del B. Ges. B. § 1936 och Haag. Conf. 1904 Act. s. 131. Gent emot andra länder synes vårt vara villigt att under förutsättning af ömsesidighet ansluta sig till den nya grundsatsen,

tagit sin början med 1828—1830 års riksdag, förekommer

då den åtminstone för den lösa egendomens del konventionsvis åtagit sig att utlämna kvarlåtenskap efter härstädes bosatt och afliden rysk medborgare till hans lands myndigheter, så snart och i mån som ej vissa enskilda anspråk funnes böra därur förnöjas; jfr Konv. $^{9}/_{4}$ 1889 art. 4—13 och Band II s. 836—840. Uppenbarligen har emellertid ännu icke kommit den tid, då i förhållandet staterna emellan man allmänt är redo att i danaarfsmål frånträda territorialprincipen och tillerkänna kvarlåtenskapen i dess helhet åt den stat, med hvilken den aflidne hört samman i personligt afseende; se Haag. Conf. 1894 Act. s. 129, 1900 Docum. s. 84 samt 1904 Docum. s. 259 och Act. s. 112—113 och 131, jfrda med Sirey I s. 426, Allg. Landr. II, 16 §§ 28 och 29 samt ofvan 256 not. 1. — Stundom är förlänt danaarfsrätt på särskildt sätt underkastad inskränkning. Rätten finnes nämligen gifven åt staden, så framt någon därstädes dör »*utan hustru* och barn samt närskylte blodzförwanter — — ab intestato och utan någon serdeles sin sidsta villias disposition.» Man skulle vara frestad att gissa på afskrift efter någon främmande förläning i land, hvarest hustru hade arfsrätt, och särskildt på inverkan af äldre engelska och holländska rättsnormer; jfr Band IV s. 303 not. 3 och ofvan s. 16 not. 1. Men man kan dock äfven tänka sig, att Kungl. Maj:t velat bevara åt sig tillfället att, då änka lefde efter, till hennes förmån afstå från fallet danaarf och därför gjort stadens rätt därtill beroende af att icke blott arfvingar eller testamentstagare utan ej heller änka funnos till efter den döde; jfr nedan s. 270 not. 1. I allt fall påträffas formeln i Stockholms stads privilegier för år 1636 och 1660, i Göteborgs för 1621, i Landskronas för 1663 och i Karlshamns för 1668. För Göteborgs del har föreskriften visserligen ingen betydelse, enär dess senare privilegier af 1716 tillägga staden full danaarfsrätt utan formelns begagnande. Men eljest har den alltjämt gällande kraft. I särskildt fall hafva ock, sedan Stockholms rådstufvurätt förklarat testamente till änkas förmån ogillt och tillagt Stockholms stad den aflidnes del i boet såsom danaarf, Svea hofrätt och Kungl. Maj:t funnit staden icke i det förevarande fallet äga danaarfsrätt enligt ifrågakommande författningar af 1636, 1660 och 1750 samt därför ogillat dess talan i saken; se KD $^{2}/_{7}$ 1846 i Högsta Domstolens Concepter 1846 IV (Juli—Aug.) i Riksarkivet. Arfvet afstods sedermera till änkan af kronan efter riksdagens beslut i anledning af kungl. proposition; se Bih. till RP 1847—1848 IV, 1 N:r 23. — Enligt ÄB 15 § 2 är öfverlåtelse af danaarfsrätt icke inskränkt till städerna; jfr Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 720. I tiden efter 1734 års lag har ock sådan rätt förlänats åt sjömanshus efter rymd sjöman; jfr KB $^{20}/_{12}$ 1754 hos Jusleen s. 398. Då Coopværdiereglementet $^{30}/_{3}$ 1748, till hvars art. 3 § 4 och art. 6 § 3 1754 års bref anslöt sig, upphäfdes genom reglemente för sjömanshusen i riket $^{4}/_{3}$ 1870 § 57, bortföll emellertid ifrågavarande danaarfsrätt jämte de i nyssnämnda två lagrum vederbörande sjömanshus tillagda rättigheterna till rymlingens införtjänta hyra och utfallande arf; jfr ofvan s. 111 not. 1. — Danaarf är för öfrigt regelrätt af ringa värde och jämförelsevis sällsynt, isynnerhet utom städerna; jfr LgC Prot $^{25}/_{1}$ 1690 hos Nilsson 2 s. 48 och Juel s. 107—109. Både i det ena

från och med 1840—1841 vid hvarje riksdag med flertal fall och äger alltjämt rum med ungefär fyra öfverlåtelser på året. [1])

och i det andra afseendet hafva emellertid förändrade ekonomiska och sociala förhållanden medfört en stegring. För öfrigt har nog danaarfs sällsynthet i äldre tider till någon del sin förklaring däri, att på grund af underlåtet angifvande och efterspanande de kommit att i all tysthet tagas af sådana, som nu mera pläga få dem på sig formligen öfverlåtna efter beslut af Kungl. Maj:t och riksdag; jfr nedan s. 270 not. 1 och s. 283 not. 1.

[1]) För tiden från 1809 eller, såsom också kan sägas, från och med 1828—1830 års riksdag och till och med 1909 års hafva i riksdagen behandlats 185 ärenden rörande danaarf. I 6 rörde det sig om allmänna förslag till ändringar i syfte att låta kommunerna fullt eller delvis inträda i kronans rätt. Resultatet var en afslagen kungl. proposition (1872) samt en obesvarad och fyra afslagna motioner (1853—1854, 1856—1858, 1865—1866, 1868 och 1881). I återstående 179 ärenden har det åter gällt förfoganden för särskilda fall — en gång bestämmandet af villkoren för en i danaarf kronan tillfallen lägenhets försäljning på auktion (1897), en annan gång försäljning af en tomtandel i stad till ägarne af den återstående mot visst pris (1888) och en tredje gång dylik försäljning till stad för visst dess ändamål (1895) samt i öfriga 176 fall beslutad öfverlåtelse eller afslag på framställning därom. Härvid har i 19 fall det gått på sistnämnda sätt, i det att 2 kungl. propositioner och 17 enskilda motioner afslagits. I 157 fall har alltså riksdagen bifallit framställningar om danaarfs afstående, nämligen i 117 efter kungl. proposition, i 32 på grund af motioner och i 8 jämlikt förslag på båda dessa sätt. Åt landtförsamling har danaarf bortskänkts i 12 fall, åt köping i ett, åt stad i 35 och åt enskilda i 106, hvarjämte det i 3 delats mellan stad och enskilda. Under särskild ändamålsbestämmelse har i 9 fall öfverlåtelse ägt rum på landtförsamling och i 32 på stad eller köping samt sålunda allenast i respektive 3 och 7 öfverlåtelse skett på kommun utan bestämmande af sättet för danaarfvets användande. I 15 fall har det skett för skola, i 14 för fattigvård, i 5 för barnavård, i 4 för kyrkobyggnad, i ett för sjukhusbyggnad, i ett för rådhusbyggnad och i ett för dränering. Ytterligare har i 10 fall åt ändamålsbestämmelsen gifvits karakteren af villkor på det sätt, att danaarfvet förklarats skola utgöra en fond, hvars ränta allena finge användas för det ifrågavarande ändamålet, eller blifvit till annan sådan förutvarande fond anslagen. I 11 fall har åter danaarf öfverlåtits på stad under förbehåll, att den afstode från den årliga ersättning, som den af kronan uppbure i gengäld för förlorad tullfrihet. Härvid har då staden i 4 fall fått sätta in hela nämnda sin ersättningsrätt, men ock i danaarfvet njutit till godo mera än fullt vederlag, och i återstående 7 fall det åter ägt rum en proportionell afräkning. I 2 fall af de fyra och i 2 af de sju har danaarfvet därjämte öfverlåtits för visst ändamål. Återstående sju fall af öfverlåtelse på stad mot nämnda slags vederlag sammanfalla med de ofvan anmärkta händelser, i hvilka öfverlåtelse på stad skett utan ändamålsbestämmelse. Öfverlåtelser på en-

Man står sålunda inför en den senare tidens företeelse. Detta hindrar dock icke, att den redan har en sin historia. Från början var det nämligen företrädesvis på kommuner,

skilda under särskilda villkor hafva mera sällan förekommit och berott på sökandenas egna framställningar eller en medlens mäklande fördelning mellan ett flertal sökande; se Bih. till RP 1847—1848 IV, 1 N:r 44 (styfdotter får endast lifstidsränta med 4 % å det stad tillagda danaarfvet), 1884 IV, 1 N:r 47 s. 1—4 (gent emot änka, som försummat att bevaka testamente till hennes förmån, medgifver kronan enligt hennes ansökan endast uppskof med sin danaarfsrätts begagnande till hennes frånfälle) och 1907 IV, 1 N:r 155 (delning mellan änkling och den aflidnas oäkta sons barn till hälften men med nyttjanderätt för änklingen till barnens hälft under hans lifstid). Hvad i öfrigt angår de 109 fallen af danaarfs öfverlåtelse på enskilda, har det tillagts änka i 22 fall, änkling i 9, oäkta barn i 6, oäkta sons barn i ett, oäkta sidoförvanter i 4, makes arfvingar i 21, makes oäkta barn i ett, mannens hustru i 2, makes testamentstagare i ett, styfsyskon i ett, svärdotter i ett, fostermor i 2, fosterfar i ett, fosterson i 2, fostermors barn i ett, rättsägare enligt bristfälligt eller obevakadt testamente i 15, arfvingar med präskriberad arfsrätt i 9, arfvingar, som till sin skada godkänt skifte med kronan, i ett, och förment arfvinge, som i god tro förfarit boets medel, i ett, hvarförutom i hvar sitt fall delning ägt rum dels mellan änkling och oäkta sons barn, dels mellan makes arfvingar och testamentstagare, dels mellan fosterbarn och testamentstagare och dels mellan fosterbarn och arfvingar med präskriberad arfsrätt. I återstående 4 fall torde rättast gåfvotagarne böra betecknats såsom laga rättsägare, i förhållande till hvilka öfverlåtelsen endast inneburit ett kronans eftergifvande af en tvifvelaktig klanderrätt. Men i öfrigt är uppräkningen så till vida vilseledande, som i de först angifna sex grupperna det i 16 fall för danaarfvets undfående åberopats jämväl bristfälligt eller obevakadt testamente samt den aflidnes omvårdnad spelat en roll dels vid den anmärkta öfverlåtelsen på svärdotter och dels inom gruppen af testamentstagare i ej mindre än 6 fall, hvartill kommer att i ett annat fall inom samma grupp sannolikhet fanns, för att den förmenta testamentstagaren var förvant med den aflidne i oäkta börd. Det bortskänkta utgör för åren 1821—1909, efter afdrag af aktoratsarvodet, inalles ungefär 200,000 kronor, medan de danaarfsmedel, som under samma tid influtit till statsverket, endast uppgå till något mera än 300,000 kronor. De belopp, som bilda den förra summan, ingå dock visserligen icke alla i den senare; jfr nedan s. 279 not. 3—s. 280 not. 3. Se äldre statistik om danaarfs inflytande och bortskänkande hos Juel s. 108—109 och Bih. till RP 1881 VII, N:r 40. — Tidigare har, gemenligen åt enskilda, Kungl. Maj:t eller i dess namn kammarkollegiet i särskilda fall bortskänkt danaarf; jfr KB $^{15}/_{12}$ 1660 hos Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 725—726 och ofvan s. 265 not. 1. Äfven efter 1734 års lags tillkomst har Kungl. Maj:t så förfarit utan riksdagens hörande och samtycke; se KB $^{10}/_{8}$ 1763 hos Ugglas I s. 124 och Calonius IV s. 54 ($^{12}/_{4}$ 1796). Ja ännu 1810 skall danaarf hafva bortskänkts åt Norrtelje, utan att årets riksdagshandlingar därom något förmäla; jfr Bih. till RP 1828—1830 IV, 1 N:r 185 s. 91.

nämligen på landtförsamlingar och i all synnerhet på städer, som öfverlåtelser skedde efter framställningar för deras räkning. Vanligen begärdes och gafs danaarfvet därvid åt kommunen för något visst dess ändamål: skolundervisning eller skolbyggnad, fattigvård, barnavård, kyrkobyggnad m. m. d. Endast undantagsvis underläts det att till öfverlåtelse foga ändamålsbestämmelse, såsom då för danaarfvets erhållande åberopats ett flertal behof eller därför särskildt anförts, att den aflidne åtnjutit understöd inom kommunen. [1]) Man torde hafva rätt att ställa det sålunda vedertagna bruket i sammanhang med de förläningar, som tidigare städerna bekommo på själfva danaarfsrätten. [2])

Emellertid synes efterhand hafva utbildat sig en uppfattning, att kommunernas ansökningar att få njuta till godo de inom dem fallande danaarfven ej lämpligen kunde afslås. Från och med 1853—54 års riksdag och till och med 1881 års har man ock att anteckna ej färre än fem, vid olika riksdagar väckta motioner, att kronans danaarfsrätt måtte öfverlåtas på kommunerna eller, såsom det mera blygsamt hemställdes i motion vid 1868 års riksdag, så ske, hvad anginge kvarlåtenskap med behållning af mindre än 1,000 kronor. Motionerna vunno dock alla ringa gehör i riksdagen, och efterhand arbetade sig inom densamma fram en bestämd oginhet mot de ideliga anspråken på fallna danaarfs öfverlåtelse på kommunerna. Mindre vikt ligger härvid på den redan från 1847—1848 års riksdag allt oftare förekommande seden att till öfverlåtelse knyta villkoret, att af danaarfvet skulle bildas en fond, hvars ränta allenast finge användas till främjande af det ifrågavarande ändamålet. Men villkoret bytte efterhand karaktär, i det att af stad, som för förlorad tullfrihet uppbar årligt ersättningsbelopp, det för danaarfs bekommande fordrades ersättningens eftergifvande, i mån som danaarfvet öfverstege dess kapitaliserade belopp. Härvid var närmast bestämmande önskan att blifva fri från dessa smärre ersättningsbelopp, men i sak var danaarfvets öfverlåtelse ej längre en gåfva under ändamålsbestämmelse

[1]) Bih. till RP 1871 IV, 1 N:r 7 (Gerdhems socken), 1873 IV, 1 N:r 80 (Utvängstorps socken) och 1878 IV, 1 N:r 19 (Forserums komun); jfr beträffande städer ofvan s. 270 not. 1 och nedan s. 273 not. 1—s. 274 not. 1.

[2]) Jfr ofvan s. 265 not. 1.

eller villkor utan ett byte. Så långt hade man hunnit redan år 1872. Det skulle dock ej stanna därvid. Också afslogs samma år en kungl. proposition om rätt för stad att mot nämnda ersättnings afstående en gång för alla få rätt till danaarf efter sina innebyggare. Det dröjde ej länge, innan byteshandeln sattes i fullt system, så att danaarfvet öfverläts allenast mot villkor, att fem procent af dess belopp afräknades på den årliga ersättningen, och så att ej mera af danaarfvet öfverläts, än som efter sådan beräkningsgrund försloge för ersättningens fulla afskrifvande. På det förra lämna redan riksdagshandlingarna från 1873 exempel och på det senare de från 1878. I full öfverensstämmelse härmed afslogs ock 1879 stads ansökan om danaarf på det skäl, att för nämnda sin ersättningsfordran den redan i beskrifna ordning fått fullt vederlag i danaarf.[1]) Rörelsen mot städernas anspråk på öfverlåtelse af danaarf bredde för öfrigt helt naturligt ut sig till en misstämning mot dylika anspråk från landtförsamlingars sida. I den närmaste tiden föllo ock afslagen tätt på motioner till de senares förmån, och var därvid en stående fras i statsutskottets utlåtanden, att regelrätt danaarf ej borde afstås till kommuner.[2]) För närvarande lär det ock åtminstone tills vidare få anses vara slut på alla öfverlåtelser å kommuner. Det sista exemplet på vederlagsfri öfverlåtelse å stad är från 1874 års riksdag, det sista på öfverlåtelse å landtförsamling från 1878 och det sista på öfverlåtelse å stad mot dess afstående af merberörda årliga ersättning från 1889.[3]) Där på detta senare sätt danaarf öfverläts, finnes det i särskilda fall hafva underlåtits att därtill anknyta en ändamålsbestämmelse, oaktadt framställningen inbjöd därtill.[4]) Saken var ju i sig naturlig,

[1]) Bih. till RP 1879 IV, 1 N:r 51 s. 8 (Sala); se för öfrigt ofvan s. 270 not. 1.

[2]) Bih. till RP 1880 IV, 1 N:r 31 s. 7 (Leksands församling), 1881 IV, 1 N:r 33 s. 10 (S:t Johannis församling i Östergötlands län) och 11 (Eds församling i Stockholms län), 1883 IV, 1 N:r 27 s. 6 (Asby församling i Östergötlands län) och 1888 IV, 1 N:r 18 s. 3 (Källunda fattigvårdsrote inom Kärda församling i Jönköpings län).

[3]) Bih. till RP 1874 IV, 1 N:r 6 (Halmstad för afbetalning af skuld på kyrkobyggnad), 1878 IV, 1 N:r 19 (Forserums kommun i Jönköpings län) och 1889 IV, 1 N:r 15 s. 18 (Umeå).

[4]) Se särskildt Bih. till RP 1873 IV, 1 N:r 31 s. 17 (Falun med be-

isynnerhet i första början af öfvergången till de nya öfverlåtelserna mot vederlag. Senare tog man härutinnan saken icke alltför noga. [1])

I mån som man så småningom upphörde att öfverlåta danaarf på kommunerna, tilltogo de förut endast sparsamt förekommande afträdelserna till enskilda. Bruket att låta danaarf kvittas mot städernas ersättningsrätt för förlorad tullfrihet var dock icke gynnsamt för tillväxten af öfverlåtelser på enskilda. Vid en täflan mellan stad och enskilda om danaarf sattes nämligen alltför stort pris på statens befrielse från ersättningsplikten, för att de enskildes anspråk skulle komma i betraktande annat än i andra hand. De senare fingo vid konkurrens i bästa fall nöja sig med hvad, som återstod, sedan åt staden anslagits så mycket af danaarfvet, som var af nöden för ersättningens fulla afskrifning. [2]) Men dess mera hafva öfverlåtelserna på enskilda tagit fart, sedan kommunerna alldeles satts ur täflan. Hela denna omkastning i uppfattningen lär nog för öfrigt bero på en efterverkan af lagkommiteens och lagberedningens sammanstämmande förslag att i brist på arfvingar, med kommunens förbigående, tillerkänna kvarlåtenskapen åt efterlefvande make och, allenast om sådan ej fanns, åt kronan. [3]) Från riksdags och mydigheters sida har ock makes ansökan om danaarfs erhållande rönt tillmötesgående i en omfattning, som snarast tydt på en känsla, att anspråket innebure en på oskrifven lag grundad rättighet. [4]) Dylik ansökan har ock haft före-

gäran för slöjdskola), 1878 IV, 1 N:r 22 (Skara med begäran af lika art) 1879 IV, 1 N:r 51 s. 3 (Sala med begäran för understöd åt fattiga barn) och 1889 IV, 1 N:r 15 s. 18 (Umeå med begäran för skolor).

[1]) Jfr ofvan s. 270 not. 1.

[2]) Bih. till RP 1878 IV, 1 N:r 22 (mannens systrar bekommo återstoden) samt 1879 IV, 1 N:r 51 s. 3 (ansökan af hustruns förmenta arfvingar afslogs) och 6 (förment arfvinge i meddellösa villkor befriades från att återbära hvad han af arfvet mottagit och förfarit).

[3]) LgK 1818 ÄB 1 § 25, 1826 ÄB 1 § 24 och LgB ÄB 1 § 26; jfr ofvan s. 16 not. 1 och s. 48 not. 2.

[4]) Allenast i ett fall har makes ansökan om danaarf afslagits af riksdagen; se Bih. till RP 1890 IV, 1 N:r 20 (änka). Därtill funnos dock särskilda skäl, bland annat frågans väckande genom motion; jfr nedan s. 277 not. 1. På kungl. proposition blef senare öfverlåtelsen beviljad; se Bih. till RP 1892 IV, 1 N:r 14 s. 6. Riksdagshandlingarna förvara ock åtskilliga exempel på att, då det gällt efterlefvande makes och särskildt

träde framför andra enskilda framställningar. Men i öfrigt har danaarf afträdts dels till oäkta barn och dem, som eljest på grund af oäkta skyldskap voro hindrade från att taga arf, dels till fosterbarn, fosterföräldrar, eller dem, som tagit sig an den aflidne under tid af betryck, ålder eller sjukdom, dels till makes barn och andra arfvingar samt dem, som eljest befunno sig i nära svågerlagsförhållande till den döde, dels till dem, som grundade sina anspråk allenast på nära förvantskap eller annat successionsförhållande till personer i förut angifven ställning, dels till rätta arfvingar, som i anledning af inträdd präskription eller på annat sätt gått förlustiga sin arfsrätt, och dels till testamentstagare, som mist sin rätt genom försummad bevakning eller ej kunnat styrka testamentets upprättande i fullt laga ordning. Ofta nog hafva för öfrigt sammanträffat ett flertal billighetsskäl såsom exempelvis dels bristfälligt testamente och dels oäkta skyldskap eller ock foster- eller vårdnadsförhållande.[1]) Regelrätt hålles emellertid fast därvid, att sökanden skall vara i fattiga villkor, hvarför ock händt, att en eller annan af nyssnämnda omständigheter räknats några till godo men åter icke andra, fastän dem emellan ej bestått annan skillnad, än att de senare lefde i jämförelsevis goda förhållanden. Än har härvid kronan behållit de burgnas lotter och än låtit de fattiga få dela äfven dem sig emellan.[2]) Man håller ock på att personerna befinna sig i landet vid danaarfvets utgifvande.[3]) I fall af delning har för öfrigt, allt efter omständigheterna och möjligheten, densamma ägt rum i enlighet med lag, den aflidnes kända eller sannolika vilja samt sökandenas

---

änkas ansökan, advokatfiskalen i kammarkollegiet afstått från sin rätt till aktoratsarvode (Bih. till RP 1879 IV, 1 N:r 51 s. 2 och 4 samt 1899 IV, 1 N:r 105) eller låtit anstå med det för dess utfående nödiga indrifvandet (Bih. till RP 1903 IV, 1 N:r 21, 1907 IV, 1 N:r 36 och 155 samt 1909 IV, 1 N:r 60 s. 1 och 4); jfr nedan s. 277 not. 3 och s. 283 not. 1. Merändels hafva emellertid beloppen visserligen varit jämförelsevis obetydliga, och de fall, i hvilka advokatfiskalen uttagit sin rätt, utgjort flertalet; se ännu Bih. till RP 1908 IV, 1 N:r 154 och 155. Men ett hans afstående är ock i det hela sällsynt.

[1]) Jfr ofvan s. 270 not. 1.

[2]) Jfr Bih. till RP 1877 IV, 1 N:r 38 och 1886 IV, 1 N:r 48, jfrda med ibid. 1892 IV, 1 N:r 14 s. 8.

[3]) Jfr Bih. till RP 1886 IV, 1 N:r 21 s. 2 och 1892 IV, 1 N:r 14 s. 8.

sammanfallande framställningar. Tilläggas må emellertid, att å ena sidan exempel finnas på sökta och beviljade öfverlåtelser, då det, lindrigast sagdt, varit tvifvelaktigt, huruvida icke för fall af tvist gåfvotagarne skulle hafva befunnits äga full rätt till det mottagna, och å andra sidan också exempel, att ansökan bifallits endast af skäl, att den ifrågavarande egendomen i god tro förfarits och för medellöshet ej kunde återgäldas. [1])

Sed och bruk vid kronans öfverlåtelse af danaarf hafva undergått ändring ännu i andra delar än beträffande gåfvotagarnes personer. För dem, som velat komma i åtnjutande af sådan öfverlåtelse, har den rätta vägen väl alltid ansetts vara att ansökningsvis vända sig till Kungl. Maj:t, som, därest han funnit framställningen förtjäna bifall, hänskjutit den till riksdagen genom remiss eller, såsom nu sker, genom proposition. För städers del finnas ock sålunda framställningar gjorda hos Kungl. Maj:t af fattigvårdsstyrelser, magistrater, stadsfullmäktige och deras föregångare, stadens äldste, samt för landtförsamlingars åter af fattigvårdsstyrelser eller vederbörande präster. Men man fann snart mera bekvämt att omedelbart bringa saken före i riksdagen genom motion af enskild riksdagsman, som därvid stundom angaf sig uppträda enligt uppdrag af kommunens medlemmar. Särskildt från och med 1860-talet blefvo detta slags motioner talrika och talrikare än de kungl. propositionerna i ämnet. Stundom underställdes för öfrigt sålunda riksdagen än sammanstämmande och än täflande anspråk på två olika vägar, och stundom tog sig åter en och annan riksdagsman motionsvis an enskild persons sak. I visst sammanhang med strömningen mot danaarfs afstående till kommuner, gaf sig dock snart till känna en ovilja mot ifrågavarande begagnande af motionsrätten och mot den däraf följande ordningen, att riksdagen i första hand fick att pröfva och för sin del afgöra ärendena. Med ingången af 1880-talet blefvo afslagen på motioner om danaarfs öfverlåtelse regelrätta och, då till änkas förmån 1890 ett sista försök gjordes med motion, sades i statsutskottets godkända hemställan om afslag uttryckligen ifrån, att dylika frågor lämpligen borde i första hand under-

[1]) Jfr ofvan s. 270 not. 1 och s. 274 not. 2.

sökas af Kungl. Maj:t, som finge förutsättas skola i fall af anledning göra framställning i saken hos riksdagen.[1]) Ur bruk har ock kommit, att, såsom till en början skedde, Kungl. Maj:t upptog och till riksdagen hänsköt enskild persons ansökan om danaarfs undfående, utan att Konungens befallningshafvande på den aflidnes mantalskrifningsort hörts i saken.[2])

För närvarande är det regelrätta förfarandet att inlämna ansökan om danaarfs erhållande till Kungl. Maj:t i finansdepartementet, för hvilket fall den närmast utställes till nyssbemälde Konungens befallningshafvande för utlåtandes afgifvande efter hörande af vederbörande myndigheter — allt efter omständigheterna magistrat, kronofogde, länsman och präst. Nästan lika vanligt är emellertid, att ansökan ingifves till Konungens befallningshafvande, som, efter infordrande af sagda underordnade myndigheters uttalanden i ärendet, insänder ansökan till Kungl. Maj:t jämte samma uttalanden och eget utlåtande. Sedan så till vida saken förberedts, infordrar för öfrigt Kungl. Maj:t yttrande af advokatfiskalen i kammarkollegiet, innan han i statsrådet fattar beslut, huruvida proposition i saken skall aflåtas till riksdagen. I sitt afgifna yttrande till- eller afstyrker ej allenast advokatfiskalen ansökan, utan meddelar äfven, så framt han för fall af bortskänkande önskar bibehålla sig i sin rätt till s. k. aktoratsarvode, besked om sitt förbehåll därutinnan. Af riksdagen remitteras propositionen till statsutskottet, hvarpå riksdagen, efter mottagandet af dess motiverade utlåtande, i vanlig ordning beslutar, huruvida propositionen skall antagas eller förkastas, och till sist Kungl. Maj:t förordnar i ärendet under iakttagande af samma beslut. Ej sällan förekomma i ärendena för öfrigt ett antal mera eller mindre privata intyg om sökandenas behof och ekonomiska läge, om deras lefverne och vandel samt om sanningen eller sannolikheten af deras för ansökningens villfarande i öfrigt föreburna omständigheter.[3])

---

[1]) Jfr Bih. till RP 1890 IV, 1 N:r 20 samt ofvan s. 270 not. 1 och s. 274 not. 4.

[2]) Se däremot ännu Bih. till RP 1847—1848 IV, 1 N:r 23 och 24.

[3]) Jfr ofvan s. 274 not. 4—s. 277 not. 2. I ett fall, där, efter det att riksdagen samtyckt till danaarfs bortskänkande åt präskriberade arfvingar

Allt detta betyder naturligen ej ringa omgång och besvär i saker, som ofta gälla belopp på några tio- eller hundratal kronor allena. Men i samma riktning hafva ytterligare verkat särskilda uppställda villkor för ansökningars bifallande af Kungl. Maj:t och riksdag. Regelrätt göras naturligen ansökningarna af dem, som i egna personer vilja komma i delaktighet af danaarfvet, eller af deras laga målsmän. Men det finnes ock exempel, att ansökan, som en eller flera gjort såväl för sig som för andra jämställda, äfven för de senares del bifallits.[1]) Förfarandet — naturligt, så länge ärendena äfven motionsvis bragtes inför riksdagen — lär väl än i dag kunna förekomma och innebär ju på sitt sätt en lättnad i ärendenas handläggning. Eljest anses emellertid nu tydligen höra till god ordning, att, där någon, låt vara myndighet, gör ansökan för annan eller ock en ansökan, förtjänt af bifall, göres för egen del men det finnes andra än sökandena i lika villkor som deras, det kommunikationsvis eller i annan ordning beredes vederbörande tillfälle att inkomma med framställningar i ärendet.[2]) Naturligt har åter också varit, att, innan normaltiden för arfsrättspräskription i det särskilda fallet förflutit, Kungl. Maj:t och riksdag ej velat inlåta sig på att förfoga öfver kvarlåtenskapen. Faktiskt hafva härvid ifrågakommit allenast två präskriptionstider, nämligen den tioåriga för kända inländska arfvingar med okända vistelseorter och den ettåriga för utländska arfvingar och för inländska okända. Isynnerhet rör det sig i danaarfsmålen om arfsrättspräskriptions inträdande mot okända inländska arfvingar.[3]) Det har emellertid funnits en period, hvarunder det i riksdagen gjort sig

---

men ännu ej aflåtit skrifvelse därom till Kungl. Maj:t, närmare sådana arfvingar anmälde sig, hördes jämväl justitiekansleren, hvarpå arfvet, efter riksdagens förnyande hörande och samtycke, bortskänktes till de senare uppträdande sökandena; jfr Bih. till RP 1902 IV, 1 N:r 83.

[1]) Jfr Bih. till RP 1886 IV, 1 N:r 21 s. 2.

[2]) Jfr Bih. till RP 1908 IV, 1 N:r 38 och 154.

[3]) Riksdagsprotokollens referat af frågor om danaarfs eftergifvande utvisa följande proportion af olika fall arfsrättspräskription: 29 enligt ÄB 15 § 6 med kungörelse på arvingarne genom rätten eller domhafvanden, 2 enligt ÄB 15 § 6 med sådan kungörelse genom sökanden, 4 enligt ÄB 15 § 6 utan kungörelse, 5 enligt ÄB 15 § 5, 2 enligt ÄB 15 §§ 1 och 2 samt intet enligt ÄB 15 § 4.

gällande den mening, att här, liksom i fall af kända inländska arfvingar på okänd ort, kungörelses utfärdande vore af nöden för präskriptionstids löpande. Hade sådan kungörelse icke ägt rum tre gånger i posttidningen och därefter förflutit natt och år, ansåg sig riksdagen icke böra samtycka till danaarfs eftergifvande; och den har därvid hållit på kungörelsens utfärdande af vederbörande domhafvande och icke velat nöja sig med sådan, som på grund af domhafvandens vägran eller eljest en danaarfssökande själf låtit införa. [1]) Dessa anspråk på kungörelse höra dock nu mera till det förflutna. [2])

Det kom emellertid något annat i stället. Då i väckt danaarfsprocess särskilda ömmande skäl talade för kronans motparter, har visserligen till och med händt, att riksdagen gifvit till känna sitt missnöje med ett dylikt begagnande af kronans formella rätt samt för sin del beslutat om danaarfvets bortgifvande till bemälda motparter och hos Kungl. Maj:t hemställt om den väckta talans nedläggande. [3]) Men i allmänhet har från riksdagens sida uttalats såsom grundsats, att kronans rätt till kvarlåtenskapen borde vara ställd utom tvifvel, innan väckt fråga om dess bortskänkande i riksdagen företoges till afgörande. Antingen skulle sålunda på framställning af kronans ställföreträdare tillgångarna såsom präskriberade hafva af god man eller annan tillgångarnas innehafvare blifvit godvilligt aflämnade till kronan och befinna sig under dess förfogande eller ock genom lagakraftägande dom tillerkänts kronan. [4]) Det har så ock inträffat, att, då advokatfiskalen i kammarkollegiet fått underrättelse

[1]) Jfr Bih. till RP 1865—1866 IV, 1 N:r 31 s. 6 och N:r 64.

[2]) Bih. till RP 1873 IV, 1 N:r 31 s. 18; jfr ibid. 1881 IV, 1 N:r 33 s. 9 och 1907 IV, 1 N:r 36 samt ofvan s. 174 not. 4 och nedan s. 283 not. 1.

[3]) Bih. till RP 1868 IV, 1 N:r 23 s. 5 och 1871 IV, 1 N:r 36.

[4]) Bih. till RP 1879 IV, 1 N:r 51 s. 8 och 1890 IV, 1 N:r 20; jfr ibid. 1882 IV, 1 N:r 38. Dessutom finnas åtskilliga exempel, att, så länge kvarlåtenskapens egenskap af danaarf varit föremål för tvist mellan kronan och förmenta enskilda rättsägare eller laga kraft ej åkommit en däri meddelad dom till kronans förmån, riksdagen bland annat på sådan grund afslagit kommuns ansökan om öfverlåtelse; jfr Bih. till RP 1850—1851 IV, 1 N:r 47, 1881 IV, 1 N:r 33 s. 10 och 1888 IV, 1 N:r 18 s. 3. I ett par fall af afslag på ansökningar hafva åter åberopats respektive, att skifte med kronan öfverklagats, och att det ej vunnit laga kraft; jfr ibid. 1865—1866 IV, 1 N:r 31 s. 4 och N:r 64.

om danaarfs tillvaro först genom Kungl. Maj:ts infordrande af hans utlåtande öfver ansökan om dess eftergifvande, han har dröjt med utlåtandets afgifvande och instämt sökandena med talan på tillgångarnas uthändigande för att först efter deras inflytande på statskontorets räkning i riksbanken foga sitt tillstyrkande af ansökningens bifallande till öfriga myndigheters. Detta har nu varit ett sätt att trygga bemälde tjänsteman vid hans indrifningsarvode, men också ett tillvägagående, ägnadt att föranleda tidsutdrägt samt onödiga kostnader och besvär och att framkalla önskningar om lättare former för ärendenas behandling.[1]) Också har på senaste tider i ett flertal fall kronan eftergifvit sin rätt till danaarf utan föregående indrifning samt därvid stundom advokatfiskalen förklarat sig väl hafva haft kännedom om arfvet men ej ansett sig böra göra något för indrifning,[2]) hvarförutom i ett fall de statsliga myndigheterna afvisat ett hans framställda anspråk på arvode af den orsak, att kännedom om arfvet icke vunnits genom någon hans åtgärd.[3])

Nära låge för öfrigt att i det vanligaste fallet af ifrågavarande ansökningars bifallande förvandla nåden till lag. Att beröfva make till den aflidne den senares andel i det gemensamt förvärfvade boet bjuder ju uppenbart emot, då han i arbete och omvårdnad stått den andre bi ända intill

[1]) Advokatfiskalen i kammarkollegiet har onekligen en svår ställning. Det är hans plikt att uppspåra danaarf samt att genom lämpor eller rättegång bringa dem i kronans händer; och för att sporra hans nit har det anslagits åt honom en viss procent af det indrifna, hvilken inkomst sålunda utgör en del af hans aflöning. Gör han sin plikt mot kronan, utsätter han sig lätt för förebråelser att i eget intresse begagna sig af lagens bristfälligheter till kränkande af moralisk rätt på sätt, som ej skulle hända en oförvitlig man i hans mellanhafvanden med andra. Detta gäller ej allenast talan mot änka eller änkling utan ofta nog äfven sådan mot oäkta barn och andra bröstarfvingar samt mot arfvingar, som försuttit sin successionsrätt, och mot testamentstagare, för hvilkas del inträffa fel i testamentets upprättande, edfästande eller bevakande; jfr ofvan s. 279 not. 3. Tvärtom kan det ock komma att räknas honom till last, att han efter sitt fria skön afgör öfver hvad, som från kronans sida bör göras eller underlåtas vid rätts och billighets afvägande mot hvaraudra, och kan en hans befogenhet härutinnan icke anses önskvärd; jfr nedan s. 280 not. 2.

[2]) Bih. till RP 1904 IV, 1 N:r 39 s. 1 och N:r 101, 1906 IV, 1 N:r 139, 1907 IV, 1 N:r 20, 36 och 155, 1908 IV, 1 N:r 38 samt 1909 IV, 1 N:r 60 s. 1 och 4.

[3]) Bih. till RP 1907 IV, 1 N:r 142; jfr nedan s. 283 not. 1.

det yttersta. Det gör det så mycket mera, som de inkomna ansökningarna alltför ofta utvisa, att båda makarna lefvat i den föreställningen, att i brist på andra arfvingar den ena maken ägde att ärfva den andre. Det finnes sålunda på alla sidor en känsla af naturlig rätt och därför ock ett behof att däråt skänka erkännande i lagen.[1]) Men för öfrigt föranleda danaarfsmålen yttterligare tvifvel, huruvida icke oäkta skyldemäns arfsrätt kunde tåla ytterligare utsträckning, och om de grundsatser, som i lag och rättspraxis bestå med afseende å arfs- och testamentsrätts förvarande samt testamentes laga upprättande och styrkande, äro i öfverensstämmelse med rättsmedvetandets kraf.[2]) Sant är åter, att i det omfång, hvari danaarf eljest öfverlåtes på enskilda, den öfvade praxis ej kan inpassas under en densamma bekräftande lagbestämmelse.[3])

---

[1]) Jfr LgB ÄB 1 § 26 samt ofvan s. 16 not. 1 och s. 274 not. 3—4.

[2]) Det kunde ju ifrågasättas *att*, då andra arfvingar ej funnos, i allmänhet låta närmare oäkta skyldemän eller i allt fall afkomlingar ärfva, *att* åtminstone åt oäkta barn förläna sådan arfsrätt efter fader och fädernefränder, *att* ersätta de särskilda tider, inom hvilka arfvingar och testamentstagare hafva att bevaka sin rätt, med den för fordringar stadgade tioåriga präskriptionstiden, *att* härvid låta tiden löpa först från en i tidningarna af domhafvanden verkställd kungörelse om arfvet eller testamentet, *att* endast då låta en viss kortare tids obegagnade tilländalöpande verka till arfs- eller testamentsrättens förlust, när domaren varit i tillfälle att i formerna för stämning eller på annat lika betryggande sätt meddela vederbörande arfvinge och testamentstagare respektive arffallet och testamentets innehåll under tillkännagifvande af äfventyret med svars uteblifvande, *att* ålägga domhafvanden att, i mån som mottagen boupptecknings därtill föranledde eller rättsintressent sådant begärde, gå i författning om nämnda kungörelser och meddelanden, *att* tillägga de till domhafvanden afgifna förklaringarna att vilja eller icke vilja begagna sig af arfsrätt eller testamente bindande kraft i förhållande till andra rättsintressenter, *att* berättiga dem, som hos domhafvanden framställt anspråk, att efter deras innehåll hvar för sig väcka talan mot de öfriga, *och att* göra detta till en plikt för den, som anmält sig senare, på det sätt, att domhafvanden skulle hafva skyldighet att underrätta honom om sådana tidigare anmälningar, som kunde antagas stå i strid med hans, och det åligga honom att inom en viss kortare, honom af domhafvanden tillkännagifven tid utföra sin rätt gent emot desamma, så framt den ej skulle stå tillbaka för deras. Anknytningspunkter till en dylik lagstiftning erbjuda svensk lag nu och fordom samt gängse svensk rättssed, så ock delvis jämväl bestående föreskrifter i andra länder; jfr ÄB 15 §§ 4 och 5 och 18 § 1, Lag $^{17}/_{3}$ 1905 samt ofvan s. 12 not. 1 — s. 34 not. 1, s. 156 not. 1, s. 174 not. 4 och s. 255 not. 1.

[3]) Jfr ofvan s. 270 not. 1.

Man kan dock än vidare dryfta frågan, huruvida det är alldeles berättigadt att utesluta den kommun, hvari den, som dör utan arfvingar, lefvat, från hvarje rätt till hans kvarlåtenskap. Må vara att icke en vistelse huru kort som helst bör grundlägga rätt och ej heller längre vistelse i och för sig, samt att det mera eller mindre beaktansvärda ändamål, hvartill kommunen afsåge att använda den ifrågavarande egendomen, ej borde inverka. Men det kan dock finnas omständigheter, som tala för ett kommunens företräde framför kronan eller en dess delaktighet jämte densamma — framför allt omvårdnad om den aflidne och uppoffringar på hans försörjning. Då regelrätt kommunen för detta senare fall kommer till sin rätt i ersättningsväg och försörjningstagare med större kvarlåtenskap höra till det sällsynta, lär emellertid nog icke tarfvas en lagbestämmelse i ämnet utan fullt förslå öfverlåtelse af kronans rätt i sårskilda fall.[1])

Tredje kapitlet.

Rättens bevakande och tillgodogörande.

Kronans rätt till danaarf har i främsta rummet advokatfiskalen i kammarkollegiet att öfvervaka. Han har sålunda att skaffa sig kännedom om utfallna danaarf, i kronans namn väcka anspråk på deras utantvardande samt sörja för boets vård och utredning jämte behöflig realisation. På indrifvet danaarfs värde äger han att uppbära en viss procent (aktoratsarvode) och må i förenämnda sin verksamhet anlita Konungens befallningshafvandena i orterna, hvilka i sin ordning betjäna sig af sina underlydande: kronofogdar, länsmän, magistrater och fiskaler. Det tillhör för öfrigt sagda lokala myndigheter att af sig själfva fästa advokatfiskalens

[1]) Jfr Bih. till RP 1856—1858 IV, 1 N:r 28 och 184, 1871 IV, 1 N:r 7 och 1878 IV, 1 N:r 19 samt ofvan s. 257 not. 2—3 och s. 270 not. 1 — s. 274 not. 1. Föga vägande är väl åter det mot kommunernas danaarfsrätt af 1865—1866 års lagutskott anförda skälet, att kommun i mindre mått än staten lämnar säkerhet för att vid behof kunna återställa det uppburna till bättre rättsägare; jfr Bih. till RP 1865—1866 VII, 1 N:r 12. Se rörande utländsk rätt ofvan s. 11 not. 1.

uppmärksamhet på förefintliga danaarf.[1]) Handlingar af

[1]) Fullmackt för Johan Westio att vara CammarFiskal $^{11}/_{12}$ 1646 p. 15 och 16 (särtryck hos kammarkollegiet), KI för kammarkollegium $^{26}/_{5}$ 1909 §§ 20 och 29, KI för kronofogdarne $^{10}/_{11}$ 1855 § 11 och KI för landshöfdingarne $^{10}/_{11}$ 1855 § 23, jfrd med KI för landshöfdingarne $^{4}/_{11}$ 1734 § 23 i BLgs IV s. 276. Utförligare föreskrifter om advokatfiskalens uppdrag att öfvervaka kronans rätt till danaarf finnas endast i 1646 års ofvannämnda fullmakt. Dess femtonde punkt lyder: »Han skall efterspöria och uthspana dee Daanarf, som Oss och Chronan tillfalla kunna och till äfventyrs af nogon underslåes och fördolde blifva, och där nogon beslåes dedh att göra eller hafva giordt, föra honom för rätta och dom åtaga.» Härtill ansluter sig dock KI $^{26}/_{5}$ 1909 § 20, då den ålägger advokatfiskalen att »tillse, bevaka och utföra kronans rätt och talan i alla de till kollegiets befattning hörande ärenden, där kronans rätt är i fråga och och som till hans handläggning i följd af Kungl. Majts föreskrift höra eller — — — hvaruti han — — — finner sig befogad anställa ämbetstalan, äfvensom beträffande *danaarf* och i de andra mål och ärenden, där sådant enligt gifna särskilda föreskrifter blifvit honom uppdraget.» Riksdagens protokoll lämna ock talrika bevis på en hans verksamhet för danaarfs indrifvande till kronan: anmodanden genom Konungens befallningshafvande till innehafvare att utgifva kvarlåtenskapen och, där den aflidne varit gift, för ändamålet deltaga i skifte för hans lotts utbrytande samt arfstalans anställande mot god man, satt att vårda okända eller kända men bortavarande arfvingars rätt, samt mot efterlefvande make, förmenta arfvingar, testamentstagare och besittningshafvare utan anspråk på någon af nämnda kvalifikationer; jfr ofvan s. 279 not. 3 — s. 280 not. 1. Härutöfver innehålla präjudikatsamlingarne åtskilligt af intresse i ämnet. Man må se SJA XXXIV s. 449 (sedan domstol — under förmenande att egendom efter person, som aflidit utan arfvingar, tillhörde kronan under åtföljande gälldansvar — afslagit borgenärers ansökan om boets försättande i konkurs och förordnat, att allmänne åklagaren skulle öfverlämna protokoll och beslut i målet till Konungens befallningshafvande som skulle hafva att vidare besluta rörande egendomens afträdande, öfverklagade advokatfiskalen beslutet och ansågs därtill behörig), SJA XXIII s. 547 och NT 1871 s. 458 (advokatfiskalen klandrade testamenten), NT 1870 s. 283 (sedan magistrat hos Konungens befallningshafvande inberättat att arfvingar ej inom laga tid låtit höra af sig, förordnade sistnämnda myndighet stadsfiskal att anställa testamentsklander, i hvilken sak advokatfiskalen förenade sig med stadsfiskalen och därefter utförde talan) och 1878 s. 187 (advokatfiskalen klandrade redovisningsräkning, som boutredare, tillsatta af rådstufvurätten, afgifvit till magistraten) samt NJA 1875 s. 575 (advokatfiskalen förde talan om testamentes delvisa overksamhet), 1882 s. 72 (advokatfiskalen förde vid underrätt talan genom en landsfiskal i samma sak) och 1888 s. 238 (sedan i tvist med god man för okända arfvingar kronan genom dom förklarats berättigad till danaarf, sålde efter uppdrag af advokatfiskalen Konungens befallningshafvande på auktion en i dödsboet ingående fastighet, efter att dock på hemställan af magistraten först hafva föreslagit advokatfiskalen uppskof med auktionen i anledning däraf, att personer

testamentens natur kunna äfven delgifvas Konungens be-

väckt anspråk på fastigheten såsom fideikommiss); jfr NJA 1890 s. 88. Hos Calonius IV s. 54 (12/4 1796) finnes för kronans räkning testamentsklander fulliföljdt från hofrätten af dess advokatfiskal till Kungl. Maj:t. Än längre tillbaka i tiden gaf Kungl. Maj:t, till svar på hofrätts inberättande att den tilldömt Kungl. Maj:t kvarlåtenskap såsom danaarf, genom bref 12/2 1689 hofrätten uppdrag att infordra upprättade inventarier och förordna likvidatorer för gälds betalning och öfrig utredning; se Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 726. — Danaarfvens stegrade betydelse för statsverket och känslan däraf hafva, hvad angår advokatfiskalen, låtit sig förmärkas på två särskilda sätt, nämligen i ett mera metodiskt och omfattande efterforskande af sådana arf och i ett successivt inknappande af advokatfiskalens indrifningsprocent; jfr ofvan s. 265 not. 1. — Långt tillbaka i tiden förekomma redan exempel på åtgärder för att vinna kännedom om danaarf; jfr K. Kamm. Koll. Bref till Borgmästaren Olof Pålsson 18/3 1651 p. 8 i KRgstr 1651 s. 605. Men efterspaningarna hafva haft en mera tillfällig natur. I det hela har advokatfiskalen i denna sak varit hänvisad på sig själf och därvid hufvudsakligen haft sin hjälp i den uppståndna praxis att i posttidningen utfärda kallelse på okända arfvingar; jfr ofvan s. 279 not. 1—2 och s. 281 not. 2. Alltjämt äro också dylika kungörelser anledningar för advokatfiskalen att vända sig till vederbörande Konungens befallningshafvande med begäran om undersökningar, handlingars införskaffande och eventuellt framställningar hos kvarlåtenskaps innehafvare om dess frivilliga utgifvande till Konungens befallningshafvande för inleverering till statsverket. I främsta rummet åsyftas naturligen att få utredt, huruvida arfvinge trots kungörelsen finnes upptagen i boupptecknigen eller därefter anmält sig, och när för detta senare fall så skett. Hänvändelserna till Konungens befallningshafvande ske nu mera genom blanketter, i hvilka med ledning af ifrågakommande kungörelse nödiga data rörande den eller de aflidne ifyllts; jfr ofvan s. 259 not. 1. Återstå emellertid alla de danaarf, där arfsrättspräskription inträdt enligt annat lagrum än ÄB 15 § 6 eller väl ägt rum enligt nämnda lagställe men dödsfallet ej föranledt någon kungörelse på okända arfvingar. Här finnes ju alltid faran, att på grund af advokatfiskalens obekantskap med förhållandena danaarfvet förspilles för kronan och stannar i händerna på obehöriga, bland annat gode män, som af domstol förordnats att tillsvidare vårda arfvet. Ett visst skydd häremot lämna dock nu mera bestämmelserna i Lag 16/5 1890, att gode män, som jämlikt ÄB 15 § 5 förordnats att förvalta arf för kända arfvingar med okända vistelseorter, äro underkastade de beträffande tillsyn å förmynderskap gifna förordnandena samt förty äfven upptagas i domstolarnas förmynderskapsböcker och äro skyldiga att afgifva årliga räkningar öfver sin förvaltning; jfr Band IV s. 458 not. 1 — s. 464 not. 4. Under åberopande af nyssnämnda lag har ock advokatfiskalen, som helt naturligt ej ansett sig hafva personligt intresse i att upplägga ett register öfver kungörelser enligt ÄB 15 § 5, i cirkulär den 9 Mars 1906 vändt sig till de särskilda Konungens befallningshafvande med begäran att låta anställa efterforskningar efter sådana arf, med afseende å hvilka präskription enligt ÄB

fallningshafvande med laga verkan och klandertids löpande därifrån. [1])

För danaarfsberättigad stad fyller dess ekonomiska förvaltningsorgan, drätselkammaren och i Stockholm drätselnämndens första afdelning, bemälde advokatfiskals plats och uppgifter. Rättslig talan utför i Stockholm gemenligen dess ombudsman efter nyssbemälda afdelnings beslut och fullmakt.[2])

15 § 5 inträdt för arfvinge, utan att det funnes andra sådana med oförsutten arfsrätt, och att för slikt fall i angifna afseenden meddela upplysningar, advokatfiskalen till hjälp i tillvaratagandet af kronans danaarfsrätt. Under framhållande af att i fall af ÄB 15 § 6 kungörelse på okända arfvingar ej alltid utfärdas, påkallar advokatfiskalen i cirkuläret äfven Konungens befallningshafvandes bistånd med efterforskningar och meddelanden rörande förvaltning af kvarlåtenskap för nyssnämnda slags arfvingar. De myndigheter, till hvilka Konungens befallningshafvande i första hand förutsatts skola i sin ordning vända sig, äro tydligen domstolarna. Tal är icke om danaarf på grund af präskription enligt andra lagrum än ÄB 15 §§ 5 och 6; jfr ofvan s. 278 not. 3. — Enligt 1646 års fullmakt ägde advokatfiskalen att uppbära en tredjedel eller s. k. tertial af de genom honom kronan tillvunna medlen. Genom KB $^{24}/_{9}$ 1763 och $^{5}/_{7}$ 1808 (i särtryck hos kammarkollegiet) sattes åter hans arvode i allmänhet till 12 procent, men tryggades han dock vid den tertial, som tillkomme honom »efter förre Förordningar.» Om förbehållet äfven gällde danaarf, yppade sig tvist mellan riksdagen och advokatfiskalen. Den senare, hvilken då författningsenligt närmast uppbar danaarfven, visade sig därvid dock starkast, i det han redovisade arfven allenast med afdrag af en tredjedel; jfr Bih. till RP 1853—1854 IV, 1 N:r 89, 1856—1858 IV, 1 N:r 261, 1873 IV, 1 N:r 31 s. 16 och N:r 80 samt 1882 IV, 1 N:r 49. Emellertid minskades arvodet genom KB $^{14}/_{11}$ 1879 (i kammarkollegiet) allmänt till 10 procent, hvarpå i KI $^{26}/_{5}$ 1909 § 29 nu senast förordnats, att, sedan med denna procentsats det för året uppnåtts 500 kronor, vidtager beräkning efter 5 procent och är 800 kronor högsta belopp. Bestämmelserna ägna sig att försvaga advokatfiskalens intresse i danaarfs indrifvande och att bereda Kungl. Maj:t och riksdagen bryderier vid beslut om arvoden på efterskänkta danaarf. Det blir frågor, huruvida sådana, som ej indrifvits men af advokatfiskalen upptäckts, falla utom inskränkningarne, i hvad förhållande gåfvotagarne skola draga nytta af desamma, och huru besluten skola affattas vid ovisshet om inskränkningarnes tillämplighet för året. Jfr ofvan s. 280 not. 1—3 och nedan s. 286 not. 1.

[1]) Se Bih. till RP 1904 IV, 1 N:r 39 s. 3, där domstolen förständigade den, som bevakat testamente, att delgifva det med arfvingarne eller eventuellt kronans ombudsman i orten. Naturligen kan dock delgifning äfven äga rum omedelbart med advokatfiskalen i kammarkollegiet; jfr ibid. 1888 IV, 1 N:r 18 s. 3, 1898 IV, 1 N:r 60 s. 1 och N:r 98 samt 1904 IV, 1 N:r 101.

[2]) Jfr NT 1865 s. 345 (sedan Stockholms stads ombudsman instämt förmenta testamentstagare under yrkande, att åt staden måtte tillerkännas visst dödsbos behållning såsom danaarf, men käromålet på den grund, att

Till den del som tillgångarna i bo eller boslott, tillfallna kronan i danaarf, bestå i annan lös egendom än pengar, försäljas de på offentlig auktion, hvarpå efter gälldens betalning Konungens befallningshafvande har att insätta behållningen i vederbörande riksbankskontor på statskontorets folioräkning i riksbanken och öfversända riksbankskontorets attest därom till advokatfiskalen i kammarkollegiet. Den senare aflämnar i sin ordning attesten till statskontoret jämte reversal i dubbla exemplar, af hvilka han återfår det ena med åtecknadt bevis om attestens mottagande. Sitt arvode uppbär han därpå efterhand på grund af särskilda sina rekvisitioner, åtföljda af vederbörliga återbekomna reversalexemplar, hvilka, försedda med bevis om utanordningen, till honom återställas. [1]) Fast egendom kan komma att af kronan behållas för något dess ändamål, men blir vanligen också försåld, vare sig under hand eller på auktion. Därtill behöfves emellertid riksdagens beslut på proposition af Kungl. Maj:t, till hvilken advokatfiskalen i kammarkollegiet alltså

testamentsklander icke instämts, ogillats, väckte stadens drätselkommission genom särskild fullmäktig mot testamentstagarne påstående, att testamentet måtte förklaras ogillt och kvarlåtenskapen redovisas, men afvisades i anledning af föreliggande res judicata). Sitt särskilda intresse har ju frågan om talerätt för den stadens fattighus förlänade hälften i danaarf; jfr ofvan s. 265 not. 1. I nyss anförda rättsfall åberopades från stadens sida privilegierna $^{10}/_{3}$ 1636 och KR $^{26}/_{6}$ 1750, samt godkände jämlikt de förra rådstufvurätten stadens talan men allenast i hvad angick halfva kvarlåtenskapen. I NJA 1881 Noter Domar N:r 189 bifölls åter stadens talan på hela arfvet, men uppträdde ock vid stadens sida såsom mellankommande part hos Kungl. Maj:t stadens fattigvårdsnämnd genom sin ombudsman; jfr Berättelserna ang. Stockholms kommunalförvaltning 1878 s. 117 och 1880 s. 112. I NJA 1899 s. 522, där, såsom det synes, staden förutom 1636 års privilegier dock endast åberopat KR $^{10}/_{7}$ 1660, blefvo åter utan dylikt bistånd dess anspråk på all kvarlåtenskapen bifallet; jfr Berättelserna ang. Stockholms kommunalförvaltning 1897 s. 126. Rättsfallen lära få anses innebära ett i processuellt hänseende lämnadt successivt godkännande af den åt de åtta territoriella församlingarna förlänade danaarfsrättens faktiska öfverflyttning från fattighusen på fattigvårdsnämnden och från denna på staden. Den senare synes åter vara sparsam med danaarfs bortskänkande; jfr dess beredningsutskotts utlåtanden och memorial 1907 N:r 295. Exempel därpå finnas dock; se ibid. N:r 328.

[1]) KI $^{26}/_{5}$ 1909 § 20 och KK $^{8}/_{4}$ 1904. Mot hvad 1904 års kungörelse stadgar, insändas emellertid meränders alltjämt inflytna behållningar till advokatfiskalen, som då insätter dem på statskontorets folioräkning och för öfrigt förfar, såsom i texten angifvits.

närmast har att göra hemställan i saken. [1]) Gäller det, såsom oftast är händelsen, en mindre lägenhet, lär emellertid nu mera riksdagens bifall ej vara af nöden, så snart den utgör jordbruksfastighet och för densamma ej kan påräknas högre arrende än 600 kronor. [2]) Eljest undgås meräudels besväret med riksdagens hörande, därigenom att, redan innan kronan tager befattning med lägenheten, densamma försålts, vare sig på borgenärs initiativ eller med arfsdomstolens begifvande af den, som satts att vårda kvarlåtenskapen för bortavarande eller okända arfvingars räkning. [3])

En stad lär ofta nog hafva skäl att för ett eller annat sitt ändamål behålla fastighet, som, tillfallen densamma i danaarf, är på dess mark belägen. Lösningsrätt till dylik, kronan i danaarf hemfallen fastighet tillkommer åter stad allenast i kraft af ett dess särskilda privilegium [4]) och torde nu mera vara ytterst sällsynt. [5])

---

[1]) RF § 77; se ock Bih. till RP 1888 IV, 1 N:r 16, 1895 IV, 1 N:r 72 och 1897 IV, 1 N:r 26 samt ofvan s. 270 not. 1 och nedan s. 287 not. 5. Vidkommande frågans underställande under Kungl. Maj:t må ock bemärkas K. Kamm. Koll. Cirk. $^{13}/_{12}$ 1849 samt NJA 1888 s. 238 och 1890 s. 88. Naturligen finnes nu mera ej någon kronans plikt att försälja frälsejord på grund af dess adeln en gång i tiden privilegiivis gifna försäkran att icke förvärfva sådan jord; jfr nedan s. 287 not. 5.

[2]) Se KSkr $^{23}/_{5}$ 1902, hvari omförmäles riksdagens bifall till att den genom tidigare dess beslut Kungl. Maj:t tillagda rätten att vid arrendeledighet utan riksdagens hörande försälja förut utarrenderad kronoegendom ej allenast utsträcktes till fastigheter af 600 kronors arrende, utan bland annat äfven finge omfatta sådan »kronoegendom, som ej varit för statsverkets räkning utarrenderad, men som uppenbarligen vore eller vid arrendeuppskattning funnes vara af sådan beskaffenhet, att för densamma icke kunde påräknas högre arrende än 600 kronor»; jfr K. Kamm. Koll. Cirk. $^{14}/_{8}$ 1874 samt KSkr $^{18}/_{5}$ 1888, $^{29}/_{5}$ 1891 och $^{25}/_{9}$ 1896.

[3]) Jfr Band IV s. 463 not. 1—s. 464 not. 1 och ofvan s. 259 not. 1.

[4]) Se för Västervik dess privilegier $^{6}/_{4}$ 1620 p. 22 (StPriv I s. 595 v; tryckt hos Sivers, Westerviks stads historia och beskrifning (1758) s. 107) och för Kalmar dess privilegier $^{26}/_{4}$ 1620 p. 22 (StPriv I s. 551); jfr Beckius, Coll. Jur. rör. ÄB s. 720.

[5]) Jfr ofvan s. 265 not. 1. Den i Ordinantien för Kiöphandelen $^{12}/_{16}$ 1667 art. 19 (Stiernman, Comm. I s. 703) städerna i allmänhet tillerkända lösningsrätten kan ej åberopas för annat än det därstädes förutsatta fallet, att utländsk arfvinge försäljer fastigheten och för köpeskillingen ur riket under gälldande af egendomsafdrag, och har därför föga rättsligt värde; jfr ofvan s. 98 not. 1—s. 105 not. 1. Den lösningsrätt, som enligt grunderna för Adel. Priv. §§ 25 och 26 lär få anses hafva tillkommit frälsemän till

Fjärde kapitlet.

Danaarfsberättigads ställning till dödsboet.

Såsom annan succession i kvarlåtenskap bereder danaarf en rätt allenast till hvad, som återstår efter förnöjande af sakrättsägare, borgenärer samt eventuellt efterlefvande make och andra med äktenskaplig rätt i boet. Till borgenärers förnöjande kan den danaarfsberättigade också afstå boet till borgenärerna,[1]) så ock å dem begära årsstämning och genom undanskiftande eller i annan lagstadgad ordning göra gällande en den aflidnes frihet från att svara för gälld.[2]) Däremot äro ej på den danaarfsberättigade tillämpliga de föreskrifter, som i borgenärernas intresse ålagt arfvinge eller dess laga ställföreträdare ett personligt gälldansvar vid visst görande eller underlåtande: egenvilliga förfoganden öfver boets egendom i strid mot lagens anvisningar för stärbhusdelägare, försittande af tid för urarfvagörelse eller bouppteckningS förrättande samt skifte före veterlig gälld betalning.[3]) Allenast i ett fall lär ett dylikt ansvar uppstå, nämligen om efter urarfvagörelse från efterlefvande makes sida danaarfsberättigad formligen tillträder boet under boutredningens öfvertagande. Befogenhet därtill äger han, enär han dock är i arfvinges ställe. Men gör han det, bör han ock anses hafva inträdt i alla de därmed förknippade rättigheterna och förbindelserna och sålunda äfven hafva frivilligt iklädt sig personligt ansvar för den aflidnas veterliga gäld vid tillträdet.[4]) Öfriga stadganden om personligt ansvar för den aflidnes förbindelser hafva åter icke till förutsättning en akt, hvari utan vidare kan ses ett medvetet åtagande däraf, och kunna därför ej heller, lydande på arfvingar och stärbhusdelägare, bringas i användning mot danaarfsberätti-

---

kronans i danaarf fångna frälsejord, har åter förfallit med upphörandet af deras rätt att allena besitta sådan jord; jfr ofvan s. 141 not. 1.

[1]) UrfvLgn § 5; jfr Riksens Ständers beslut 30/7 1766 hos Flintberg II s. 285—286 och ofvan s. 259 not. 1.

[2]) KF 4/3 1862 § 9, UtsLgn § 70 samt UrfvLgn §§ 9—11, 28 och 30.

[3]) UrfvLgn §§ 20—23 och 26; jfr SJA XXXIV s. 449 och ofvan s. 283 not. 1.

[4]) UrfvLgn §§ 6, 10 och 28.

gade. Det måste stanna vid ett skadeståndsansvar, till hvars närmare bestämmande tjäna såsom vägledande normer, att de sistnämnda häfta i gälldansvar intill belopp af boets tillgångar och i fråga om öfvertagen egendom hafva att iaktta ga de till borgenärers trygghet stärbhusdelägare gifna förständigandena, huru boutredningen må verkställas. Närmast skulle detta ansvar egentligen drabba dem, som å den danaarfsberättigades vägnar togo befattning med boet. Men ansvaret sträcker sig äfven till den senare själf redan på den grund, att det är fråga om ett hans uppfyllande af obligatoriska förbindelser. Härtill kommer, att alla de danaarfsberättigade äro juridiska personer och förty svara för den skada, som deras laga ställföreträdare vålla vid deras privata värfs besörjande. Såsom ställföreträdare får räknas gåfvotagare af visst danaarf.[1])

Ej heller de med afseende å förhållandet sterbhusdelägare emellan gifna bestämmelserna om ansvar och äfventyr för särskilda försummelser och gärningar vid boutredningen äga någon användning beträffande danaarfsberättigade. I tillämpliga delar har man att hålla sig till nyss här ofvan angifna regler.[2])

Gent emot stridiga anspråk har danaarfsberättigad i lika måtto som annan rättsinnehafvare tillgång till process för sin saks utförande. Han har befogenhet härtill i förhållande till förmenta sakrättsägare och borgenärer samt förty äfven mot dem, som må kunna åberopa aftal med afseende å döden.[3]) Men en hans talan kan äfven gå ut på att arfsrätt må frånkännas person, enär denne från början saknat förutsättningarna därför eller ock präskriptionsvis eller i annan ordning förverkat densamma,[4]) och på att handling må såsom testamente förklaras ogilltig[5]) eller ock fullt eller del-

[1]) UrfvLgn §§ 24 och 25; jfr SU IV s. 198—202. Af UrfvLgns paragrafer äro sålunda i det hela på danaarfsberättigad tillämpliga 1—4, 6, 9—11, 13, 14, 24, 25 och 27—30 och åter icke tillämpliga 5, 12, 20—23 och 26, hvarförutom §§ 7, 15—17, 19 och 31 för dess del ej komma i betraktande.

[2]) ÄB 9 §§ 5 och 7.

[3]) NT 1872 s. 304; jfr ofvan s. 257 not. 1.

[4]) NJA 1902 s. 39 (arfvingar i oäkta led).

[5]) SJA XXIII s. 547, NT 1865 s. 345, 1870 s. 283 och 1871 s. 458 samt Bih. till RP 1871 IV, 1 N:r 36, 1886 IV, 1 N:r 21 s. 4, 1891 IV, 1 N:r

vis overksam.[1]) Han har blott att låta anstå med testamentstvists öppnande, till dess att, bortsedt från laga förfall, arfsrättspräskription inträdt eller eljest en arfvingars talerätt i saken är lagligen utesluten,[2]) och åter i frågor om testamentes ogilltighet iakttaga den för närmaste arfvinges del stadgade fatalietiden af natt och år från testamentets delgifning[3]) — en tid, som vid delgifning före talerätts inträde visserligen löper först från tiden därför. De fall, i hvilka arfvinge, såsom beträffande intrång på bröstarfvinges laglott och äkta barns understödsrätt, har att inom sagda fatalietid tala jämväl på testamentes overksamhet, hafva för danaarfsberättigades del icke någon motsvarighet.[4])

18, 1897 IV, 1 N:r 72 s. 26 och 1898 IV, 1 N:r 19 s. 12. Redan $^{17}/_{6}$ 1290 finnes för öfrigt dom hafva afkunnats i tvist mellan konung och testamentstagare; se Liljegren, Diplom. Suec. II s. 93.

[1]) NJA 1875 s. 575, 1882 s. 72 och 1902 s. 39 samt Bih. till RP 1883 IV, 1 N:r 42.

[2]) Jfr ofvan s. 260 not. 1.

[3]) Jfr ÄB 18 §§ 3 och 4, NT 1870 s. 283, NJA 1882 s. 72 samt ofvan s. 260 not. 1 och s. 285 not. 1.

[4]) Jfr KF $^{21}/_{12}$ 1857 §§ 1 och 2. — Före 1734 års lag synes man hafva velat låta de till släktens skydd införda inskränkningarne i testamentsfriheten gälla äfven till förmån för kronan såsom danaarfsberättigad; fr KB $^{27}/_{3}$ 1675 hos Abrahamsson s. 346. Åtminstone för stadsrättens del edde detta dock icke till något, sedan 1734 års lag ÄB 17 § 5, för fall att allenast utländska arfvingar funnos, gifvit rätt att borttestamentera hela kvarlåtenskapen och ej såsom förut allenast halfva; jfr StLgn ÄB 19 § 1. Danaarfsberättigad kunde ju dock ej hafva bättre rätt än bemälda arfvingar. Men i städerna har väl aldrig ifrågasatts någon grundsatsens tillämplighet. Åtminstone var för den till dem förlänade danaarfsrätten allmänt förutsättning, att den aflidne dött utan såväl arfvingar som testamente; se särskildt för Göteborg Priv. $^{4}/_{6}$ 1621 § 24 och $^{24}/_{5}$ 1716 p. 8 och för Stockholm Priv. $^{10}/_{3}$ 1636 § 35 och KR $^{10}/_{7}$ 1660 p. 9 hos Lilienberg II s. 48—49, för Landskrona Priv. $^{14}/_{3}$ 1663 p. 35 hos Stiernman, Comm. III s. 152 samt för Karlshamn Priv. $^{20}/_{10}$ 1668 p. 18 i RR 1668 Okt.—Dec. s. 316. Hvad angår landsrätten, må åter sägas, att texten i 1734 års lag ÄB 17 §§ 1 och 2 ej mera än ChLL ÄB 23 pr. och JB 9 samt KSt $^{3}/_{7}$ 1686 p. 1 (Schmedeman s. 991) lade hinder för den tolkning, som 1675 års bref innebar. Men redan vid 1734 års lags tillkomst synes man hafva ansett, att de lagstadgade inskränkningarne i ägares makt att genom rättshandel förfoga öfver sin egendom endast bestodo i släktens intresse och från dess sida kunde åberopas; jfr JB 8 § 1 samt LgC Prot $^{18}/_{3}$ och $^{8}/_{4}$ 1714 hos Nilsson 2 s. 207—208. Efter tillkomsten af KF $^{21}/_{12}$ 1857 §§ 1 och 2 är för hvarje fall frågan bragt utom all förhandling. Eljest återfinnes den här och hvar i

Danaarfsrätt bereder äfven befogenhet att göra framställning om bortavarande persons dödförklaring.[1])

Så länge kronan ännu icke gjort några sina anspråk på danaarf gällande, har den ej heller att ingå i bemötande af yrkanden mot boet, ehvad de stödja sig på den ena eller andra grunden, och ej heller i öfrigt uppfylla de en arfvinge åliggande förpliktelserna såsom bouppteckning föranstaltande samt boutrednings verkställande med allt hvad därtill hör. Detta slags omsorger komma därför ock regelrätt att i sin helhet falla på den, som tillsatts att såsom god man vårda frånvarande eller okända arfvingars rätt eller eljest har boets vårdnad om hand. Det inträffar dess lättare, som de, hvilka iakttaga kronans rätt till danaarf, undvika att göra densamma gällande, förrän genom utredning det fastställts, att det finnes en behållning att utfå, och sålunda ofta nog vida utöfver den tid, då i anledning af inträdd arfsrättspräskription de varit i tillfälle att göra det.[2])

---

främmande modern rätt, men blott då det gäller arfsrätt för välgörande anstalter; jfr ofvan s. 11 not. 1, s. 151 not. 2 och s. 257 not. 2—3.

[1]) KF $^{27}/_{11}$ 1854 § 1.

[2]) Se ÄB 15 § 5, KF $^{24}/_{9}$ 1861 §§ 1—3 och ofvan s. 259 not. 1. Fransk och holländsk rätt (CC art. 769 och 772 samt BW art. 880) ålägga åter staten såsom arfvinge uttryckligen att i vanlig ordning sörja för dödsboets vård och uppteckning; jfr PCC art. 2007 och SCC art. 957, B. Ges. B. §§ 1966 och 2011 samt ofvan s. 22 not. 1.

Bihang till Band I.

Lagstiftning och rättsfall i tiden 1903—1909.

1) S. 4—8. Den 6 november 1908 har utfärdats en »lag om äktenskaps ingående» i sex paragrafer och med bestämmelse, att den trädde i kraft den 1 Januari 1909. Enligt lagen, som närmast afser äktenskaps ingående i riket, står för ändamålet alltid till buds borgerlig vigsel, är för vissa fall densamma obligatorisk och finnes i andra, som alltjämt tänkts skola utgöra flertalet, tillfälle att begagna sig af kyrklig vigsel, alltefter omständigheterna enligt den svenska kyrkans handbok eller enligt ritus i sådant främmande trossamfund, åt hvars prästerskap Kungl. Maj:t förlänat vigselbehörighet. Ehvad fråga är om den svenska kyrkan eller nämnda slags främmande församling, hör emellertid till kyrklig vigsels begagnande och gilltighet, att både mannen och kvinnan äro medlemmar af det trossamfund, hvars vigsel och prästerskap anlitas. Men dessutom är för statskyrklig vigsel villkor, att såväl mannen som kvinnan inom den svenska kyrkan »begått Herrens nattvard eller af präst inom kyrkan åtnjutit konfirmationsundervisning och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till nattvarden.» (§ 1).

Hvad lagen härutöfver i sak innehåller utgör mestadels allenast ett återgifvande af förut bestående föreskrifter om borgerlig vigsels verkställande, om vigselbehörighet inom trossamfund, om lysnings företagande och platsen därför samt om vigselförrättares anmälande af sammanvigning i och för dess behöriga registrering (§§ 2—5).

Emellertid har uttryckligen skyldighet att viga förklarats åligga allenast sådan präst inom den svenska kyrkan, i hvars församling mannen eller kvinnan har sitt hemvist. Borgerlig vigselförrättare skall tvärtom förrätta begärd vigsel, fastän hvarken mannen eller kvinnan hafva hemvist inom hans tjänstgöringsområde; jfr NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 12—13, 14 och 16 samt Band I s. 10—11. Än vidare hafva med afseende å borgerlig vigsel ändringar vidta-

gits så till vida, som, där kronofogde är bosatt i stad, han har rätt att viga jämväl därstädes samt för öfrigt i stad vigsel må företagas ej allenast af magistrat utan äfven af en dess lagfarne ledamot, för hvilket sistnämnda fall det öfver ärendet förda protokollet skall bestyrkas af vittnen på samma sätt som vid vigsel genom kronofogde; jfr NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 13—14 samt Band I s. 9 not. 3—4, s. 11 not. 2 och s. 13 not. 2. »Lagfaren» är åter den, hvilken aflagt sådan juridisk examen, som berättigar till domareämbetes bestridande i statens tjänst.

Rätten för »lagfaren ledamot af magistraten» att viga innebär väl också plikt, allenast om den senare meddelat honom uppdrag därutinnan. Men då ej stadgadena om äktenskapshinder och lysning annat föranleda, äger eljest icke borgerlig vigselförrättare att undandraga sig mans och kvinnas gemensamma anhållan om hans biträde för äktenskaps ingående. Detsamma gäller om statskyrklig vigselförrättare, dock att han icke får viga, så snart, på sätt förut beskrifvits, mannen och kvinnan eller ock endera af dem hvarken begått nattvarden eller funnits därtill beredda, och ej behöfver göra det, om ingendera tillhör församling, där han är anställd. Härutöfver gående förslag att berättiga honom till att vägra sin hjälp hafva förkastats; jfr NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 14—18. Främmande trossamfunds vigselförrättare är åter i behandlade afseenden ej föremål för något statsligt tvång. Hvad han gör eller underlåter är endast en fråga mellan honom samt hans församling och dess myndigheter. Detta följer däraf, att för hans del ej lämnats några omedelbara bestämmelser i ämnet, och att allmänt kyrklig vigsel och sålunda äfven vigsel enligt främmande ritus helt och hållet upphört att vara obligatorisk; se däremot förut Band I s. 5 not. 1 och s. 239 not. 2.

Den allmänna tillgången till borgerlig vigsel har för äktenskapshindrens del föranledt en ej oviktig ändring, i det att persons egenskap af hedning ej längre utgör hinder för honom att här i landet ingå äktenskap (§ 1 mom. 3); jfr Band I s. 7—8 och 33—34. Den i tysthet verkställda lagändringen borde, kunde det synas, hafva ledt tanken på behofvet att för fall af en hednings blandade äktenskap träffa bestämmelser om barnens religiösa uppfostran och att i allmänhet underkasta föreskrifterna om hedningars religiösa lif en tidsenlig omarbetning; jfr Band III s. 41 not. 1—3. Härutinnan har emellertid 1908 års lag lämnat en lucka att utfylla; jfr nedan s. 319 n:r 10. Å andra sidan må märkas, att, till skillnad från KF $^{15}/_{10}$ 1880 men i öfverensstämmelse med Lag $^{13}/_{5}$ 1898, det för statskyrklig vigsel ej särskildt fordras, att mannen och kvinnan äro döpta. Bristande dop kan sålunda väl vålla hinder för nattvardens undfående eller godkännande af en därför undergången beredelse och därmed äfven för användande af nyssnämnda slags vigsel, men gör det icke i och för sig, hvadan, om sådan vigsel har ägt rum, det ej heller betager densamma dess verkan. Det hänger blott därpå, att enligt gällande stadganden

om barns religiösa uppfostran samt utträde ur statskyrkan personerna vid tiden för vigseln varit att räkna såsom statskyrkans medlemmar; jfr Band III s. 55 not. 6. Saken bör ej vara föremål för tvifvel.

För hvarje fall ger lagen anledning till mera svårlösta spörsmål. Ovisst är sålunda bland annat hvad, som förstås med »svenska kyrkan», då det jämlikt föregående författningar talas än om dess medlemmar, än om nattvardens begående därinom, än om konfirmationsundervisning af präst därinom med ett hans åtföljande godkännande och än om vigsel af sådan präst (§ 1 mom. 1 och § 3 mom. 1); jfr KF $^{31}/_{10}$ 1873 § 3, KF $^{15}/_{10}$ 1880 och Lag $^{13}/_{5}$ 1898. Säkerligen handlar man emellertid bäst i öfverensstämmelse med lagstiftarnes antagliga vilja, om man utgår från att de gjort sig skyldiga till det tekniska felet att bruka termen »svenska kyrkan» i dubbel bemärkelse. Sammansättningen »präst inom kyrkan» lär nämligen få anses åsyfta präst, som är anställd vid luthersk församling i riket eller eljest hör till det svenska prästerskapet, och »svenska kyrkan» i öfriga sammansättningar åter rätt och slätt det lutherska trossamfundet utan någon som helst begränsning. Utläggningen i dess förra del öfverensstämmer med den, som otvifvelaktigt är att använda, då i Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 1 § 8 det ordas om »präst inom svenska kyrkan», och förebygger sålunda, att denna sammansatta term läses på två olika sätt; jfr Band IV s. 505—506. Den praktiska vinsten af uttolkningen är ej heller att förneka. Däraf följer nämligen, att statskyrklig vigsel ej vidare kan här i riket förrättas af luthersk präst, som hör till land och församling utan gemenskap med den svenska statskyrkan; se Band I s. 10 not. 6. Visserligen blifva på detta sätt konfirmationsundervisning och den i sammanhang därmed omförmälda mogenhetspröfningen också akter utan rättslig betydelse i omhandlade afseende, så framt de icke företagits af en det svenska prästerskapets medlem. Men äfven detta måste anses hafva varit afsedt och kan ej gärna leda till några olägenheter. Att åter, då fråga ej är om handling af präst inom »svenska kyrkan», låta samma term betyda lutherska trossamfundet i dess helhet, därför talar dess äldre användning i hithörande lagstiftning. Ej heller kan det anses vara betänkligt att, då det verkligen kommit till ett nattvardens begående, låta hvad, som sålunda skett inom annan församling än svensk, gälla med samma kraft och verkan, som om det ägt rum inom detta senare slags församling. Skulle åter uttrycket, hvad angår sammansättningen »medlemmar af svenska kyrkan», uppfattas på annat än sistberörda sätt, råkade man in i en härfva af gissningar. Exempelvis må ur verkliga lifvet anföras ett fall, hämtadt från Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. A Mål 4. En i Danmark bosatt dansk man skulle gifta sig här i landet med en svensk kvinna. Båda tillhörde den lutherska troslära. För henne var det ett bestämdt önskemål att ingå äktenskapet kyrkligen. Han hade icke något däremot, men hade fått föreställningen, att på grund af 1908

års lag hinder mötte däri, att han icke tillhörde »svenska kyrkan». Från utrikes departementet, dit saken förfrågningsvis inkommit, gafs honom också det rådet att för vinnande af nyssnämnda slags egenskap låta kyrkoskrifva sig i Sverige. Det medel, som anvisades för tillträde till den statskyrkliga vigseln, var ju tämligen lättvindigt, men redan därför ock misstänkt. Äfven främmande trosbekännare kyrkoskrifvas ju i statskyrkliga församlingar, utan att därför blifva medlemmar af »svenska kyrkan»; jfr Band I s. 219 not. 6 och s. 222 not. 1. För hvarje fall gifver sig i rådet till känna ett väl prästerligt uppfattningssätt. Så framt »svenska kyrkan» skall i omhandlade sammanhang beteckna annat än den lutherska kyrkan, kan ju hafva ifrågasatts, att man för att blifva medlem däraf måste förvärfva svenskt statsborgarskap. Detta vore visserligen ett väsentligt inknappande på utlännings rätt att få ingå äktenskap härstädes enligt lagarne på platsen; jfr Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 1 § 4 mom. 1. Men ett inknappande ligger redan i fordran på kyrkoskrifning, oafsedt att den ej kan anses stå i god öfverensstämmelse med gällande föreskrifter om utlännings skyldighet att styrka hinderslöshet för äktenskaps ingående här i landet inför svensk myndighet; jfr ibid. § 3 mom. 2 och KF $^{8}/_{7}$ 1904 §§ 1—3. Skall till sist utlänning af luthersk trosbekännelse ej utan kyrkoskrifning i svensk församling kunna i riket vigas af statskyrklig präst, måste detsamma gälla om inlänning och för dennes del sålunda hinder möta i ett hans hemvist utrikes på plats, där svensk församling ej finnes bildad; och detta bjuder dock uppenbarligen emot, i betraktande däraf att vigseln skulle vara giltig, om den förrättats utrikes, låt vara i strid mot lagarne på platsen; jfr Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 1 § 8.

En viss oklarhet hvilar också öfver lagens ställning till mosaiska trosbekännares ingående af äktenskap med hvarandra enligt sina rituella bruk. Inom riksdagen häfdades den uppfattningen, att, i mån som vigselrätt förekom inom främmande trossamfund, den borde bibehållas i samma omfång, som skedde med det statskyrkliga prästerskapets vigselrätt. Härvid framhölls särskildt, att skäl ej funnes att göra undantag för de mosaiska församlingarna. Emellertid gafs åt grundsatsen uttryck i lagen på det sätt, att vigselrätt tillkomme trossamfund »med sådant prästerskap, att Konungen funnit åt detsamma kunna anförtros att vigsel med laga verkan förrätta och förty rättighet därtill medgifvit» (§ 1 mom. 2). Detta träffade dock icke fullt in på de mosaiska församlingarna, enär ifrågakommande författning, som för öfrigt utfärdats af kommerskollegiet, väl förutsatte medlemmarnes ingående af äktenskap enligt sina rituella bruk men ej förmälte något om vigsel och behörighet att anställa sådan; jfr Kungl. Commerce Collegii Reglemente $^{27}/_{5}$ 1782 §§ 23 och 29 hos Modée XII s. 322—323. Beträffande samma församlingar kläddes ock talet i riksdagen för bibehållandet af de främmande trossamfundens vigselrätt allenast i en uttryckt förväntan, att Kungl. Maj:t skulle visa sig villig att på ansökningar med-

dela deras prästerskap sådan rätt; jfr NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 12 och Bih. till RP 1908 X, 1 Band I B N:r 57 s. 11. Vinken har ock tagits i akt af Stockholms, Göteborgs och Malmö mosaiska församlingar, och på deras gjorda framställningar Kungl. Maj:t $^{20}/_{8}$ 1909 medgifvit, att deras såsom rabbiner anställda religionslärare samt vid vakans eller tjänstledighet vederbörande vikarier tillsvidare finge sammanviga mosaiska trosbekännare med hvarandra. Märkas må, att endast vid nämnda tre församlingar rabiner finnas anställda. Det anförda lämnar emellertid till resultat, att mosaiska trosbekännares förutvarande rätt att enligt sin läras ritus sinsemellan ingå äktenskap med laga verkan trädde ur kraft den 1 Januari 1909, och att därvid alltjämt förblifvit, i mån som icke på nyss angifna sätt rätten för vissa församlingars del på nytt återupplifvats. Ändring har för öfrigt ägt rum äfven på det sätt, att, då jämväl vigsel enligt främmande kyrkobruk allmänt skall »förrättas af präst inom samfundet», för framtiden laga verkan är beröfvad sådan mosaisk vigsel, vid hvilken brudgummen i egen person är vigselförrättare; jfr Band I s. 14 not. 1. Med vigselbehörighets särskilda förlänande åt vissa mosaiska församlingars rabiner och vikarier för dem, träder ytterligare jämväl för nämnda församlingars del i tillämplighet KK $^{6}/_{8}$ 1894, hvarigenom det ålagts samfundens föreståndare viss anmälningsplikt före utöfvandet af vunnen vigselrätt. Fastän författningen närmast är skrifven med tanke på främmande kristna trossamfund, är den nämligen enligt sitt innehåll ej därtill begränsad; jfr Band I s. 9 not. 5 — s. 10 not. 2. I en undantagsställning befinner sig åter alltjämt en mosaisk vigselförrättare alltid så till vida, som han ej är underkastad straffbestämmelser, om han viger utan lysning eller lysningsattest eller under obeaktande af äktenskapshinder eller ett de sammanvigdes bristande samtycke; jfr RP 1908 Första Kamm. I N:r 26 s. 41—42 samt Band I s. 29 not. 2—6 och s. 105 not. 1 — s. 107 not. 4.

Såsom en nyhet må till sist antecknas, att det ålagts ej mindre borgerlig vigselförrättare än äfven främmande trossamfunds att »*ofördröjligen*» anmäla hvarje af dem slutet äktenskap samt att alltid göra det hos pastorsämbetet i den svenska kyrkoförsamling, hvarest lysningen skett, och, »där make tillhör främmande församling åt hvars föreståndare eller prästerskap lagligen blifvit uppdraget att öfver församlingsmedlemmarne föra kyrkobok», därutöfver »hos den person, af hvilken församlingens kyrkobok föres.» Stadgandet innebär, att man beträffande anmälan af vigsel utom statskyrkan återvändt till 1873 års grundsatser och afstått från att i händelse af främmande kyrklig vigsel tillämpa de i 1894 års förordning närmast med afseende å statskyrklig gifna bestämmelserna om vigselförrättares anmälningsplikt. Från dessa senare förordnanden äro emellertid upptagna dels tidsbestämmelsen och dels anmälans ovillkorliga verkställande hos pastorsämbetet på lysningsorten. I sin förstnämnda hufvudpunkt synes för öfrigt ändringen vara ett slumpens verk; jfr KF $^{31}/_{10}$ 1873 §§ 5 och 9, KF $^{6}/_{8}$ 1894 §§ 24

och 25, NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 12 och 18—19 samt Band I s. 14 not. 1 och s. 227 not. 2 — s. 229 not. 1.

Det består emellertid sålunda alltjämt på vissa punkter skiljaktigheter mellan nyss behandlade stadganden och dem, som gälla beträffande statskyrklig vigselförrättares anmälningsplikt. Så snart mannen och kvinnan hafva olika hemvist, föranleda bland annat de senare bestämmelserna icke för något fall vigselns inregistrering på mannens hemvist, medan åter vid vigsel utom statskyrkan så dock sker, när han tillhör främmande församling med kyrkobokföringsrätt; jfr Band I s. 229 not. 4.

Om hemvist talas för öfrigt i lagen på ett par ställen, i det att nämligen, såsom redan anmärkts, vigselplikt ålagts präst inom den svenska kyrkan allenast i förhållande till den, som har hemvist inom hans församling, och lysning förklarats skola »ske i den till svenska kyrkan hörande församling, där kvinnan har sitt hemvist.» Otvifvelaktigt hafva lagstiftarne här såsom förut åsyftat mantalskrifningsorten, men är ock antagligt, att det statskyrkliga prästerskapet icke skall frångå sin praxis att i första hand rätta sig efter kyrkoskrifningsorten; jfr Band I s. 11 not. 1 och s. 24 not. 5—6.

Såsom synes, har på särskilda punkter 1908 års lag ej allenast lämnat åtskilligt kvar af oegentligheter och oklara frågor, utan äfven delvis framkallat nytt i denna väg. Den lider i dessa delar af den svenska lagstiftningens öfliga svagheter: brist på målmedvetenhet och teknik samt en synviddens begränsning till det närmast behandlade utan förmåga att låta blicken löpa ut öfver hvad därmed står i ett inre sammanhang. Det stannar alltid vid ett tillfälligt upphjälpande med tysta löften på ett dess snara återupptagande.

Samma omdöme har för öfrigt skäl för sig, om man ser till hvad lagen i stort uträttat och haft till sitt hufvudsakliga syfte. På samma gång som den lämnat hvar och en tillgång till borgerlig vigsel och sålunda fullständigt aflyst fall af obligatorisk kyrklig, har den i ej ringa måtto inskränkt tillfällena till den senares fakultativa begagnande. De händelser, i hvilka nu kyrklig vigsel är medgifven, sammanfalla i det stora hela med dem, i hvilka förut sådan vigsel var obligatorisk; jfr Band I s. 5 not. 1 — s. 6 not. 2. Fakultativ kyrklig vigsel i närmast förutvarande rätt har gått öfver i den närvarande allenast så till vida, som sådan vigsel fortfarande är tillstadd de svenska kyrkans medlemmar, hvilka, utan att hafva »deltagit i konfirmation eller nattvardsgång inom kyrkan», dock »åtnjutit konfirmationsundervisning af präst inom kyrkan och af denne funnits beredd att, efter undergången konfirmation, få tillträde till Herrens heliga nattvard»; se Lag $^{13}/_{5}$ 1898 och Band I s. 263—264. 1908 års lag innebär sålunda ett stort steg framåt mot den obligatoriska borgerliga vigseln; jfr RP 1908 Andra Kamm. III N:r 36 s. 6—9 och Bih. till RP 1908 VII N:r 30 s. 21—24. Det genom densamma skapade tillståndet lär åter, fastän visserligen mera tillfredsställande än det förut rådande, icke kunna för-

väntas skola blifva längre tid beståndande. Steget, som tagits, har nämligen ej fört till någon punkt, hvarpå det kan finnas utsikt att hålla sig kvar i den glidande rörelsen mot det angifna slutmålet. Med de träffade anordningarna återstår alltför mycket af den gamla oredan; och behofvet att i en för samhället och de enskilda så viktig angelägenhet som äktenskaps ingående hafva något visst att hålla sig till skall dock alltid göra sig gällande. Hvad härvid åsyftas är bibehållandet af vigsel enligt främmande trossamfunds kyrkobruk och det däraf för staten föranledda hindret att öfva nödig kontroll på iakttagandet af det, som efter dess syn på saken hör till en vigselakts begående; jfr Band I s. 9 not. 5—6 och s. 14 not. 1. Bättre än lagen var därför ock den till grund därför liggande kungl. propositionen så till vida, som den ej erkände andra vigselformer än borgerlig och statskyrklig samt förty gaf anvisning på den förra, så snart icke både mannen och kvinnan voro medlemmar af den lutherska kyrkan samt därinom begått nattvarden eller funnits därtill fullt beredda; jfr NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 7—12. Stadgandena borde allenast hafva fullständigats genom föreskrift, att, äfven om statskyrklig vigsel verkställts i ett icke medgifvet fall, den skulle hafva ägt full laga kraft och lagöfverträdelsen endast haft till påföljd straffansvar för vederbörande. Det kunde hafva varit ett sätt att, utan uppgifvande af en ämbetsmannamässig tillsyn öfver äktenskaps ingående, vinna ett längre anstånd med genomförandet af den obligatoriska borgerliga vigseln och med lösandet af de därmed uppstående frågorna om de lutherska församlingsprästernas befrielse från att vaka öfver äktenskapshindrens iakttagande samt att verkställa lysning och föra statusregistren. Skulle man ock vara blind för värdet af kyrklig vigsels vidmakthållande inom möjliga gränser, borde man likväl förstå, hvad det ekonomiskt betyder att öfverflytta sistberörda slags värf på borgerliga myndigheter; jfr NJA II 1908 häft. 4 n:r 6 s. 7. Tilläfventyrs kunde ock med den förordade anordningen hafva hållits öppen utvägen att begagna sig af de statskyrkliga församlingsprästerna såsom borgerliga vigselförrättare och att därmed ock vinna hållpunkter för att låta dem fortfarande bestrida sina vanda kontroll-, kungörelse- och registreringsgöromål. Med anordningen hade funnits mera möjlighet till en sådan utveckling, än nu är förhållandet. För statskyrkans del är nog saken ej heller likgiltig. Församlingsbestyrens bortfallande kan ju leda till ett stegradt andligt lif. Men skulle så ej ske, lär nog kyrkans utmotande ur det borgerliga samhället förr eller senare blifva för densamma ödesdiger.

2) S. 9 texten sjunde raden uppifrån införes efter »stad» ordet *regelrätt* och efter »magistrat»: eller någon dess lagfarne ledamot. Jfr Lag $^{6}/_{11}$ 1908 § 2 mom. 1 samt ofvan s. 292—293 och nedan s. 299 n:r 7.

3) S. 9 texten åttonde till och med fjortonde raden uppifrån utgå orden »magistrat — — — vigselförrättningen» och insättes i deras ställe: förrättningsmännen eller, där magistrat vigt och den,

som i egenskap af ordförande leder förhandlingarne, är lagfaren, i allt fall denne på sina tjänster hafva laga fullmakt eller förordnande. Jfr ofvan s. 298 n:r 2.

4) S. 9 texten sextonde raden uppifrån utgå ordet »kristet» och s. 10 texten åttonde raden uppifrån punkten »Mosaiska — — — förordnandet[2]» jämte åtföljande not. Jfr ofvan s. 296.

5) S. 10 texten femte och fjärde raderna nedifrån utgå orden »i eller — — landet.» Jfr ofvan s. 294.

6) S. 11 texten andra raden uppifrån insättes efter »församlingen»: 0. Bland noterna införes: 0. Lag $^{6}/_{11}$ 1908 § 3 mom. 1. Jfr ofvan s 292 och 293.

7) S. 11 texten åttonde och nionde raderna uppifrån utgå orden »Utom» och »eger dock» samt insättes efter »nöden»: Är kronofogde bosatt i stad, har han rätt att därinom viga. Eljest äger utom. Jfr Lag $^{6}/_{11}$ 1908 § 2 mom. 1 och ofvan s. 292—293.

8) S. 11 texten tolfte raden uppifrån utgå orden: »och för det fall, att en» och insättes i deras ställe: Han äger åter icke att vägra sitt biträde, allenast därför att ingendera. Jfr Lag $^{6}/_{11}$ 1908 § 2 mom. 1 och ofvan s. 292.

9) S. 11 texten elfte raden nedifrån tillägges efter »kronofogde»: och lagfaren ledamot af magistrat. Jfr ofvan s. 298 n:r 2.

10) S. 13 texten andra, tredje och fjärde raderna uppifrån utgår punkten »Afvikelse — — — troslära[1]» jämte därtill hörande not. Jfr Lag $^{6}/_{11}$ 1908 § 1 mom. 1 och ofvan s. 292.

11) S. 13 texten elfte raden uppifrån tillägges efter »kronofogde»: eller magistratsledamot. Jfr Lag $^{6}/_{11}$ 1908 § 2 mom. 2 och ofvan s. 293.

12) S. 13 texten första raden nedifrån och s. 14 första raden uppifrån utgår mellansatsen »hvad — — — fullsutenhet». Jfr ofvan s. 298—299 n:r 3.

13) S. 14 texten åttonde raden uppifrån utbytas orden »vigselförrättarens tjänstemannaområde» mot: förrättningsmannens laga vigselområde. Jfr ofvan s. 299 n:r 7.

14) S. 14 texten första raden nedifrån tillägges efter »rättsregler»: dock att präst alltid måste biträda vid akten. Jfr ofvan s. 296.

15) S. 20 texten femte, sjätte och sjunde raden uppifrån utgår punkten »De — — — äktenskap[1]» jämte därtill hörande not. Jfr ofvan s. 293.

16) S. 23 texten införas under fjärde raden nedifrån: v. Willebrand W., Om lysning till äktenskap i FJFT 1905 s. 225—273.

17) S. 33—34 texten utgår rubriken »1. Hednisk religion» jämte det därunder anförda. Jfr ofvan s. 293.

18) S. 36 not. 3 tillägges i slutet: Se ock NJA 1906 s. 563, där, sedan fyratiosju års man hos Kungl. Maj:t anhållit att trots fallandesot få äkta kvinna på femtiosex år och såsom skäl anfört, att på grund af deras höga ålder barn ej vore att vänta af äktenskapet och förty ej heller sjukdomens fortplantning, samt medicinalstyrelsen under skälets biträdande tillstyrkt ansökningen och därför

ytterligare anfört, att »det icke ens kunde anses vara till fullo styrkt att sökanden verkligen lede af den rätta fallandesoten», Kungl. Maj:t på grund af innehållet i medicinalstyrelsens utlåtande förklarat hinder ej möta för äktenskapets ingående.

19) S. 38 not. 3 första raden uppifrån tillägges efter »308»: jfr NJA 1907 s. 412.

20) S. 66 not. 1 tillägges i slutet: och Utr. Departem. Årsberätt. 1904 s. 59.

21) S. 74 not. 4 tillägges i slutet: och NJA 1899 s. 196 samt i fråga om äktenskapscertifikats utfärdande Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. B Mål 241 (1909).

22) S. 80 not. 2 tillägges i slutet: Till de skillda makarnes gifte med hvarandra behöfves alldeles icke dispens; jfr Utr. Departem. Årsberätt. 1904 s. 60 och NJA 1907 s. 270.

23) S. 81 not. 3 andra raden nedifrån tillägges efter »1842»: samt rörande lägersmål under äktenskapslöfte med åtföljande lysning NJA 1907 s. 113.

24) S. 85 not. 3 tredje raden nedifrån tillägges efter »äktenskap»: jfr NJA 1907 s. 113.

25) S. 93 texten fjärde raden nedifrån insättes efter »stämningstid»: 3. Såsom sista not å sidan införes: 3. NJA 1904 s. 417.

26) S. 95 not. 1 tillägges i slutet: och NJA 1904 s. 417.

27) S. 104 texten tolfte raden uppifrån tillägges efter »Maj:t»: hvars afgöranderätt utöfvas af regeringsrätten. I not. 4 samma sida tillägges: samt Lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 15.

28) S. 121 not. 1: Se nedan s. 322 n:r 28.

29) S. 121 not. 5: Se nedan s. 318 n:r 63.

30) S. 132 noten från föregående sida tillägges i slutet: 1904 s. 166 och 1907 s. 412.

31) S. 132 not. 2 tillägges i slutet: och NJA 1903 s. 512.

32) S. 140 not. 12: Se nedan s. 338 n:r 92.

33) S. 141 not. 1 andra raden uppifrån insättes efter »514»: samt NJA 1906 s. 444 och 445.

34) S. 141 not. 2 andra raden uppifrån insättes efter »alltid»: samt 1906 s. 444 mannen förlupit sin häfdade fästekvinna (GB 3 § 11) och »fört ett oordentligt och supigt lefnadssätt», hvarförutom »stridighet i lynne och tänkesätt» uppstått mellan parterna.

35) S. 155 not. 5 — s. 156 not. 2: Jfr NJA 1903 s. 512.

36) S. 157 texten femte och sjätte raderna uppifrån utgå orden »samt högsta domstolens betänkande inhämtas». Se vidare nedan s. 302 n:r 51.

37) S. 175 texten tolfte raden uppifrån insättes efter »samtycke»: 1 a. Bland noterna införes: 1 a. NJA 1907 s. 579.

38) S. 175 not. 2 tillägges i slutet: samt NJA 1907 s. 108.

39) S. 182 not. 4 tillägges i slutet: och NJA 1906 s. 444.

40) S. 188 not. 5 tillägges i slutet: samt NJA 1906 s. 588 och 1907 s. 113.

41) S. 188 not. 6 tillägges efter »83»: och 1906 s. 86.

42) S. 189 not. 1—4. Såsom nedan s. 302—304 n:r 51 närmare utvecklas, hör det nu mera till justitiedepartementet att mottaga och föredraga ansökningar och underställningar om upplösning af förbindelser, som grundlagts enligt GB 3 § 10 genom dom eller kyrkotagning. Alltså en ny förvandling af detta slags ärenden processuellt afseende. Sedan de först förbytts från ecklesiastika mål till s. k. justitieärenden, hafva de vid den öfverflyttning, som för de senares flertal ägt rum från justitierevisionen till justitiedepartementet, fått följa desamma åt. För öfrigt lär i anmärkta hänseende förfarandet komma att ställa sig lika, om ärendet drages under Kungl. Maj:t genom besvär öfver domkapitels beslut. Det får dock anses vara afsedt, att afgöranderätten då icke såsom eljest tillhör Kungl. Maj:t i statsrådet utan regeringsrätten, hvarest sålunda ock föredragningen bör ske. Besvären kunna dock ej röra sig om annat än »utfärdande af skiljobref», och alltså en fråga, hvari regeringsrätten har att pröfva besvär hos Kungl. Maj:t. Domkapitlets beslut kan dock visserligen blott fastställas eller undanrödjas med eller utan ärendets återförvisande till ny lagenlig behandling. Nu såsom förut må endast domkapitel och Kungl. Maj:t förordna om förbindelsens upplösning. Däremot kan en sådan fråga nu mera underställningsvis bringas inför Kungl. Maj:t i statsrådet ej allenast af domkapitel utan äfven af regeringsrätten, nämligen på grund af det allmänna förordnandet, att, »därest vid handläggning af besvärsmål regeringsrätten skulle finna, att från gällande stadganden skäligen borde medgifvas något undantag hvarom ansökan ej blifvit i målet gjord», regeringsrätten må, »sedan besvären blifvit afgjorda, underställa målet Konungens pröfning i statsrådet.» Jämlikt allmänna bestämmelser äger äfven regeringsrätten att, utan hinder af besvärs sammanträffande med parts ansökan eller underställning från domkapitel, pröfva besvären och skall, om efter deras afgörande det erfordras föredragning af »*ansökning*» i statsrådet, däröfver afgifva utlåtande. Naturligen står det äfven eljest Kungl. Maj:t i statsrådet fritt att infordra ej blott högsta domstolens utan äfven regeringsrättens yttranden. Jfr i behandlade delar Lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 15 och §§ 4 och 5, Band I s. 188 not. 2—7 samt nedan s. 302 n:r 49 och 51.

43) S. 190 not. 1: Se nedan s. 322 n:r 29.

44) S. 191 not. 5 tillägges i slutet: 1906 s. 588 och 1908 s. 56 samt FJFT 1899 s. 344.

45) S. 203 not. 1 tillägges i slutet: Öfver domkapitels beslut klagas hos Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet, hvarpå regeringsrätten pröfvar och afgör besvären; se Lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 15 och nedan s. 302 n:r 49.

46) S. 207 not. 1 insättes efter »392»: och 1907 s. 113.

47) S. 207 not. 3. Se nedan s. 339 n:r 101.

48) S. 208 texten första raden nedifrån insättes efter »äkten-

skapslöfte»: 1. I slutet på sidan införes: 1. NJA 1906 s. 588, hvarmed dock må jämföras NJA 1907 s. 113.

49) S. 213 texten sjätte raden uppifrån insättes efter »dödsförklaring»: 4 a. Bland noterna införes: 4 a. Besvär öfver domkapitels beslut i frågor om skiljebref anföras hos Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet, hvarpå regeringsrätten pröfvar och afgör besvären; se Lag om Kungl Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 15, NJA 1887 s. 8 samt ofvan s. 301 n:r 42 och 45.

50) S. 213 not. 5 tillägges i slutet: Se dock NJA 1907 s. 112, där, sedan efter föregången skillnad till säng och säte mannen på grund af fortsatt oenighet sökt skilsmässa hos Kungl. Maj:t och domkapitlet på mannens boplats yttrat sig öfver ansökningen, Kungl. Maj:t på högsta domstolens tillstyrkan, utan att höra domkapitlet på hustruns boplats, förordnade om äktenskapets upplösning under föreskrift, att förstnämnda domkapitel hade att på anmälan utfärda skiljebref.

51) S. 214 not. 4 — s. 215 not. 5. I Lag $^{26}/_{5}$ 1909 om ändring i förordningen ang. äktenskapsskillnader den 27 April 1810 har stadgats, att förordningens föreskrift, att Konungen skall i statsrådet fatta sina i dispensväg meddelade beslut om äktenskapsskillnad först »efter högsta domstolens hörande», skall upphöra att gälla och i följd däraf ansökan i sådant ärende ej längre ingifvas till justitierevisionsexpeditionen utan till justitiedepartementet. Det tillhör sålunda för framtiden samma departement att förbereda målet till föredragning i statsrådsberedningen och statsrådet samt att verkställa samma föredragning och sörja för expediering af Kungl. Maj:ts beslut. Bestämmelserna afse skillnad i vigselfästa äktenskap och sådana ofullkomnade, som tillkommit enligt GB 3 § 9; jfr Band I s. 181 not. 1. Den nya ordningen länder emellertid till efterrättelse i alla äktenskapliga dispensmål samt sålunda äfven i frågor rörande dispens från äktenskapshinder samt Kungl. Maj:ts upplösning af ofullkomnade äktenskap enligt GB 3 § 10 och häfvande af förbud, som domstol i sammanhang med trolofnings upplösning nedlagt för den ena parten att utan motpartens samtycke gifta sig på annat håll; jfr Band I s. 64 not. 4 och s. 187 not. 1 — s. 188 not. 7. Beträffande sistnämnda tre slags ärenden har emellertid den vidtagna ändringen kommit till uttryck allenast på det sätt, att § 2 i KI för nedre justitierevisionen $^{16}/_{12}$ 1901 delvis satts ur kraft genom en KK $^{27}/_{5}$ 1909, nämligen i hvad paragrafen dels ålägger revisionssekreterare att i civila dispensmål biträda justitieministern med beredning och föredragning och dels allmänt förordnar, att före målens behandling de skola föredragas i högsta domstolen och denna i dem afgifva yttranden. Man har trott sig ej behöfva härutöfver meddela lagbestämmelse, vid det förhållande att, med undantag för hvad KF $^{27}/_{4}$ 1810 på ofvan angifvet sätt innehållit rörande äktenskapsskillnad, handläggningen af äktenskapliga dispensmål ej varit vidrörd i lag annorstädes än i sagda KI utan berott på öfvad praxis. Hvad angår stället för ansökningens ingif-

vande, heter det ock i KK $^{27}/_{5}$ 1909, att det skall äga rum »icke, såsom hittills skett, till justitierevisionsexpeditionen utan till justitiedepartementet» — ett stadgande, som visserligen i fråga om de i KF $^{27}/_{4}$ 1810 afhandlade skillnadsmålen innebär ett onödigt upprepande af det lika lydande förordnandet i Lag $^{26}/_{5}$ 1909 men för de öfriga civila dispensmålens del är en värdefull upplysning för enskilda och för lokala myndigheter; jfr ofvan s. 301 n:r 42. Att saken kan hafva sitt intresse äfven för de senare, följer däraf, att, ehuru i KK $^{27}/_{5}$ 1909 blott talas om ansökningars ingifvande, dess syfte dock föranleder, att, där, såsom nu mera på nytt blifvit ganska vanligt, domkapitel, då det ej själft äger att bifalla en ansökan hos detsamma om upplösning af förbindelse enligt GB 3 § 10, underställningsvis hänskjuter frågan till Kungl. Maj:t, det har att insända handlingarna till justitiedepartementet. Till sist förutsätter KK $^{27}/_{5}$ 1909, att för särskilda fall Kungl. Maj:t kan finna nödigt eller lämpligt att före sakens afgörande i statsrådet infordra yttrande af högsta domstolen och ålägger för sådant fall revisionssekreterare ärendets föredragning inför domstolen. Det må härvid på nytt erinras, att KK $^{27}/_{5}$ 1909 omhandlar civila dispensmål i allmänhet och sålunda äfven skillnadsmål enligt KF $^{27}/_{4}$ 1810. För öfrigt kommer, till den del som i förenämnda ordning dispensärende blifver föremål för handläggning i nedre justitierevisionen och högsta domstolen, stadgandena om s. k. veckomål i tillämpliga delar till användning på detsamma. »Tillstånd till giftermåls ingående eller äktenskapsskillnad» hafva nämligen lämnats orörda i den uppräkning af veckomål, hvilken KI $^{16}/_{12}$ 1901 § 6 mom. 5 innehåller. Tilläggas må, att RF § 26 i dess förutvarande lydelse upphäfts, och att för framtiden icke i något som helst ärende justitieråd öfvervara och deltaga i statsrådets förhandlingar. I denna mening finnas sålunda ej längre några s. k. justitieärenden. Omständigheten väcker förmodan, att man snart nog skall komma att i en ganska stor omfattning infordra högsta domstolens yttranden i äktenskapliga dispensmål, men också farhågan, att de med afseende å dem vidtagna lagändringarna skola visa sig missriktade. Dylika slags ärenden stå dock ganska nära vanliga tvistemål och kräfva därför ock allvarlig juridisk pröfning och stadga i behandlingen. Det lär väl knappast kunna sägas, att förhoppningarna därpå kunna vara stora i statsrådet, som i sin vanliga verksamhet måste se ärendena från helt andra synpukter. Äfven om man utginge därifrån att afgörandet helt och hållet komme att ligga i händerna på vederbörande justitieministrar och att de vid bildandet af sitt omdöme i saken ej läte sig påvärkas af vare sig kolleger eller andra, säger det sig för öfrigt själft, att de i mindre måtto än en kollegial anstalt af högsta domstolens beskaffenhet skola lämna säkerhet för en handläggning, präglad af följdriktighet och juridisk skolning. Det kan blifva täta ombyten i justitieministrarnes personer och från tid till annan helt andra grunder blifva bestämmande vid deras tillsättning än erfarenhet i domarevärf och egenskaper för sådan verk-

samhet. Än mera gäller detta om en oansvarig tjänsteman i justitiedepartementet för det fall, att faktiskt ärendenas vårdnad skulle tillfalla innehafvaren af viss plats därinom. Saken blir icke bättre, därigenom att äktenskapsmål i allmänhet beröra en så viktig sida af folkets sedliga och sociala lif samt till sin hufvuddel äro domstolssaker. Det kan i längden ej rätt gärna gå an att för en deras del tillämpa vissa grundsatser och för en annan afvikande eller att i allmänhet tillåta sig större oregelmässighet. Alldeles särskildt gäller allt detta skillnadsmålen. Bättre, än hvad nu skett, hade väl då varit att redan nu hafva gjort slut på dispens i skillnadsmål och, efter hvad för närvarande i allmänhet är händelsen i andra länder, låta dem samt och synnerligen pröfvas af domstolarna; jfr Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 3 § 2 och Band IV s. 528. Dithän skall dock utvecklingen antagligen föra. Den nu vidtagna lagförändringen kan ju för öfrigt sägas vara ett steg på vägen, då man antagligen ej skall blifva belåten därmed och vilja slå sig till ro därvid men också draga sig för att återvända till det gamla. Men ett rakt steg fram mot målet är det just därför visserligen icke utan ett steg på villsna vägar. Hade åter, såsom nu varit fallet, det enkom hafts i sikte allenast en ärendenas uppdelning på myndigheter i och för arbetsbesparing och förenkling i förfarandet, hade väl varit naturligast att betro högsta domstolen med de äktenskapliga dispensmålens afgörande. En dylik anordning är ju icke ovanlig annorstädes och skulle hafva tillförsäkrat ärendena, hvilka, i hvad rör äktenskapshinder, ej helt och hållet kunna försvinna, en tillfredsställande behandling. Det enda, som däremot skulle hafva kunnat invändas, vore, att dispens är en nådeakt och därför bör meddelas af Konungen i statsrådet. Men med det företagna utskiftandet af konungslig rätt lär väl ej anledning hafva funnits att alltför mycket hålla på principiella skäl under åsidosättande af ändamålsenligheten. Det finnes ju för öfrigt en annan Lag $^{26}/_{5}$ 1909, hvarigenom sökta ändringar i fideikommisstiftelser förlagts från högsta domstolen till Konungen i statsrådet, hvilken före pröfningen har att höra regeringsrätten. Men dylika ändringar hafva nu såsom förut sitt lagliga berättigande allenast såsom lagförklaringar; och lagförklaringar har jämlikt RF § 19 alltjämt högsta domstolen att afgifva och icke hvarken Konungen i statsrådet eller regeringsrätten. Man har dock här verkställt en öfverflyttning i ändamålsenlighetens tecken utan att låta sig afskräckas af principiella betänkligheter. Jfr i ämnet Bih. till RP 1908 III N:r 10 s. 44—47 och ofvan s. 301 n:r 42.

52) S. 220 not. 1 tillägges i slutet: Besvär i mål rörande kyrkoskrifning anföras hos domkapitel och i sista instans hos Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet, hvarvid, jämlikt Lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 15, sistnämnda myndighet har att afgöra ärendet.

53) S. 223 texten tredje till och med fjortonde raden uppifrån. Se nu mera i händelse af borgerlig eller främmande kyrklig vigsel ofvan s. 296—297.

54) S. 227 texten sjuttonde till och med tjugusjätte raden uppifrån. Se däremot nu vid främmande kyrklig vigsel ofvan s. 296.

55) S. 228 texten femte till och med första raden nedifrån. Se nu ofvan s. 296.

56) S. 229 texten adertonde till och med fjortonde raden nedifrån. Se dock nu, då vigseln skett utom statskyrkan och mannen tillhör främmande församling med kyrkobokföringsrätt, ofvan s. 296—297.

57) S. 230 not. 2 tillägges i slutet: samt Just. Omb. Berätt. 1906 s. 89 (hemställan af justitieombudsmannen till Kungl. Maj:t om föreskrift för präst, som kyrkotagit en under äktenskapslöfte häfdad kvinna såsom barnafaderns fästekvinna, att sörja för aktens antecknande på båda parternas kyrkoskrifningsorter) och 1907 s. 11 (präst dömd till ansvar och kostnadsersättning, enär han verkställt nämnda slags kyrkotagning utan att infordra hinderslöshetsbetyg från mannens församling och därefter underlåtit att dit afsända meddelande om kyrkotagningen).

58) S. 231 texten fjärde raden nedifrån utbytes »justitierevisionsexpeditionen» mot *justitiedepartementet;* se ofvan s. 302 n:r 51.

59) S. 234 texten tredje raden nedifrån insättes efter »domstol»: 7. Såsom sista not å sidan införes: 7. Besvär i mål om anteckning i kyrkobok föres hos domkapitel och i sista hand hos Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet, hvarvid, jämlikt Lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 15, sistnämnda myndighet har att afgöra ärendet. Det sagda gäller dock endast kyrkobokföring i statskyrkliga församlingar; jfr Band I s. 236.

60) S. 235 not. 3 fjärde raden nedifrån tillägges efter »38»: och KK $^{14}/_{9}$ 1906.

61) S. 242 texten fjortonde raden nedifrån införes efter »Maj:t»: I båda fallen skall dock vederbörande ej hafva vunnit medborgarrätt i annat land, dock att, om efter inflyttning till riket han här vistats så lång tid att enligt traktat med samma land hans medborgarrätt därstädes är att betrakta såsom uppgifven, tidens utlöpande också medför ett hans återförvärf af svensk medborgarrätt. Än vidare tillägges i sidans text efter »utrikes» i öfvergången mellan nionde och åttonde raden nedifrån: Står på förut angifvet sätt återförvärfvet i sammanhang med förlust af utländsk nationalitet i anledning af viss tids vistelse i riket, är emellertid villkor, att, om hustrun och barnen ej vid återförvärfvet äro härstädes bosatta, nyssnämnda slags förlust sträckt sig jämväl till deras personer. I not. 3 å samma sida införes efter »8»: den senare paragrafen enligt dess lydelse i Lag $^{7}/_{5}$ 1909. Noten förses ytterligare med tillägget: och vänskaps- handels- och sjöfartsfördrag $^{17}/_{7}$ 1885 tilläggsartikel (svensk medborgares förvärfvade nordamerikanska eller argentinska medborgarrätt uppgifves genom förnyad bosättning i Sverige med afsikt att där förblifva och sådan afsikt anses för handen genom fortsatt vistelse i Sverige två år).

62) S. 245—262. Det hänvisas till den i Handbok i Svensk

Civilrätt I (tryckt $^{15}/_{9}$ 1904 och i det följande betecknad såsom Hdb I) s. 78—96 lämnade redogörelsen för 1904 års äktenskapslagstiftning på det mellanfolkliga rättsområdet. Med den svensk-norska unionens upplösning har bortfallit förutsättningen för att, såsom i Hdb I s. 81 fjärde och tredje raden nedifrån angifvits, Kungl. Maj:t skulle förläna vigselbehörighet åt konsuler af ej allenast svensk utan äfven af norsk nationalitet. Eljest är ej mycket att tillägga till den i Hdb I lämnade framställningen, vare sig man håller sig till tryckta källor eller sträcker sina forskningar därutöfver. Emellertid har 1904 års lagstiftning på särskilda punkter bragts till utförande, eller i allt fall förberedande åtgärder för ändamålet vidtagits. Utr. Departem. Årsberätt. 1904 s. 60—67 har sålunda redan att förtälja dels om tillstånd från svensk sida för belgiska konsuler att i riket förrätta vigsel enligt belgisk lag, så framt hvarken mannen eller kvinnan är svensk medborgare och dem emellan ej heller bestå äktenskapliga förvantskapshinder enligt svensk lag (jfr Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. I Mål 7 samt Hdb I s. 79 n:r 2 och s. 84), dels om förfrågningar hos utländska makter i ändamål att kunna utrusta svenska diplomatiska och konsulära ämbetsmän med en liknande befogenhet på platserna för deras anställning (jfr Hdb I s. 80 n:r 9) och att tillhandahålla svenska domstolar upplysningar om de särskilda främmande ländernas äktenskapslagstiftning (jfr Hdb I s. 78 not. 3) och dels om meddelande af uppdrag åt svenska diplomatiska och konsulära ämbetsmän att utfärda äktenskapscertifikat åt svenska medborgare med hemvist i utlandet under iakttagande af en dem tillhandahållen instruktion jämte förteckning öfver de svenska äktenskapshindren (jfr Hdb I s. 85—88). Genom KK $^{16}/_{2}$ 1906 har jämväl kabinettssekreteraren i utrikesdepartementet utrustats med befogenhet i nyssnämnda afseende; jfr KI för tjänstemännen i utrikesdepartementet $^{24}/_{9}$ 1906 § 2. Fullständigande upplysningar för 1904 och senare år äro att hämta ur Utrikes Departementets dossier. Sålunda ses af Gr. 63 Afd. L Mål 3, att det slags vigselbehörighet, som, efter hvad ofvan förmälts, medgifvits belgiska konsuler i riket, den $^{18}/_{2}$ 1905 förlänats äfven åt härstädes anställda franska diplomatiska och konsulära ämbetsmän med afseende å det af dem företrädda landets undersåtar här i riket. I öfrigt har man att hålla sig till Gr. 63 Afd. A Mål 4—7. Af dem får man bland annat veta, att för svenska diplomatiska eller konsulära ämbetsmän det ännu icke kommit till något förordnande att förrätta vigsel. Olika svar hafva ock inlupit på förfrågningarna, huruvida hinder mötte för svenska diplomatiska och konsulära ämbetsmän att anställa vigsel i utlandet, då väl hvarken mannen eller kvinnan vore medborgare i landet för vigselns företagande men allenast den ena af dem vore svensk. Stundom hafva inga som helst invändningar gjorts mot den ifrågasatta vigselrätten samt stundom densamma än gjorts beroende af traktats afslutande i ämnet och än alldeles förnekats, vare sig utan vidare eller i allt fall för det närvarande ögonblicket.

Det har till och med händt, att, såsom skett från Schweiz, i allmänhet vigselbehörighet för de ifrågavarande funktionärerna förklarats oförenlig med landets lagar. Beträffande äktenskapscertifikats utfärdande har det ansetts nödigt att erinra det svenska prästerskapet, att de icke ägde befogenhet i saken, då det rörde sig om personer med hemvist i utlandet. Att härutinnan brutits mot gällande föreskrifter, har åter tydligen sin förklaring däri, att de svenska kyrkoherdarna och pastorerna på öfligt sätt hållit sig till sina kyrkoböcker, och att i dessa person kan kvarstå skrifven i en församling, långt efter det att han därifrån aflyttat; jfr Band I s. 219 not. 2 — s. 220 not. 1 och s. 222 not. 2. Hvad, som ligger under, är alltså den vanliga sammanblandningen mellan verkligt hemvist i mening af mantalsskrifning och, så att säga, kyrkligt hemvist eller församlingsgemenskap jämlikt kyrkoskrifning. I förhållande till Tyskland hafva eljest svårigheter uppstått, därigenom att, då enligt svensk lag vederbörande svenska diplomatiska och konsulära ämbetsmän hafva att utfärda äktenskapscertifikat för svenskar med hemvist utrikes, de preussiska myndigheterna på grund af sina lagar ej ansett sig kunna beakta andra äktenskapscertifikat rörande utlänningar än dem, som äro utställda af myndigheter i deras hemland. Däraf har föranledts det den svenska kabinettssekreteraren i ärendet meddelade uppdraget. Detta är dock i hufvudsak af formell natur, enär vederbörande svenska diplomatiska eller konsulära ämbetsman har att mottaga sökandens begäran om certifikat samt att verkställa den ransakan och kungörelse, som skola föregå utställandet, och, sedan tid för jäfs anförande utgått, insända handlingarna till utrikes departementet för slutlig åtgärd. För fall af ifrågavarande natur har utfärdats särskild instruktion, som dock i allt väsentligt öfverensstämmer med den, som afser sådan händelse, då den diplomatiska eller konsulära ämbetsmannen själf utfärdar äktenskapscertifikat. Bemyndigandena härutinnan hafva åter aflöst hvarandra i rask följd. De gälla nämligen för vissa områden samt äro personliga, äfven då de lyda på vikarie i denna hans egenskap. Åt olönade konsuler lämnas de icke, hvarvid må märkas, att det väl finnes olönade konsuler af svensk nationalitet men ej lönade af främmande; jfr KF $^{24}/_{9}$ 1906 § 7. Att antecknas förtjänar till sist, att enligt skrifvelse $^{26}/_{2}$ 1907 Svea hofrätt på grund af bristande utredning och bevis då ej ännu varit i tillfälle att bifalla ansökan om stadfästelse på utländskt skillnadsbeslut; jfr Hdb I s. 94—95 och Band IV s. 529—531. Förhållandet har föranledt närmare meddelanden till de svenska legationerna rörande hvad för ändamålet erfordras.

Förekommande tryckta rättsfall röra andra skillnadsfrågor och tjäna i det stora hela blott till att bekräfta klara föreskrifter i 1904 års lag rörande skillnadsmål. Sålunda har i NJA 1908 s. 190 på grund af kap. 3 § 1 ej till pröfning upptagits ansökan om skillsmässa mellan finska medborgare, enär det brast i bevis om ett deras hemvist i riket (jfr FJFT 1909 s. 198), och i NJA 1907 s. 210 på grund af kap. 3 § 2 vägrats bifall till ansökan om upp-

lösning dispensvis af tyska makars äktenskap på det skäl, att lagarna i deras hemland ej kände till äktenskaps upplösning i sådan ordning; jfr Hdb I s. 89 not. 2. I NJA 1904 s. 537 har åter, då svensk man, hvars hustru begifvit sig till Norra Amerika och därstädes utverkat sig domstols beslut på skillsmässa, hos Kungl. Maj:t sökt förklaring att äktenskapet äfven här i riket finge anses upplöst och ej utgöra hinder för ett hans omgifte, ansökningen lämnats utan afseende under åberopande af 1904 års lag kap. 3 §§ 7 och 8, hvilka för fall af ifrågavarande natur hänvisa vederbörande sökande till Svea hofrätt; jfr Hdb I s. 94 not. 2. Af något mera intresse är NJA 1906 s. 287. På grund däraf att svensk man skulle år 1887 hafva förlupit sin hustru, hade hon 1905 instämt honom med yrkande på skillsmässa till den svenska domstol, inom hvars värjo makarne varit mantalskrifna vid tiden för det förmenta förlöpandet. Sedan dock bland annat upplysts, att hustrun redan 1904 öfverflyttat till Köbenhavn, och underrätten på anförda skäl förklarat sig »icke mot stadgandet i 10 kap. 10 § rättegångsbalken behörig att målet till vidare pröfning upptaga», fastställde hofrätten, »enär det icke blifvit visadt att» hustrun »vid tiden för stämningens uttagande haft sitt hemvist» inom underrättens domvärjo, slutet i dess utslag, hvarpå högsta domstolen ej fann »skäl att göra ändring i hofrättens utslag». Talan föll sålunda för det närvarande på lagens fordran, att i förevarande slags mål den oskyldige maken skall instämma ett sitt skillnadsyrkande till den rätt, där han, såsom det heter i RB 10 § 10, »då bor». Saken kunde ju i rättsfallet lätt afhjälpts på det sätt, att efter inflyttning till riket hustrun uttagit ny stämning på mannen till domstolen på sin nya vistelseort. Men eljest tjänar detsamma till bevis, huru lätt makes skillnadsrätt kan komma att falla på bestämmelserna om fora; jfr Hdb I s. 90 not. 2.

Mera invecklade te sig för hvarje fall åtskilliga af skillnadsmålen i Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. C. I Mål 43 (1906) har sålunda på förfrågan från Norge departementet, efter inhämtande af byråchefens i justitiedepartementet mening, förklarat hinder ej möta från svensk sida, för att den norska regeringen biföll en af svensk man och hans norskfödda hustru gjord begäran om skillnad till säng och säte. Under hänvisning till Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 3 §§ 1 och 8 erinrades dock, att, därest senare uppstode fråga om verklig skillsmässa, dess erkännande i Sverige berodde däraf, att för den norska myndighetens del förelåge sådana omständigheter, som berättigade svensk myndighet att döma till skillnad mellan utländska undersåtar. Härvid må då märkas, att från norsk sida upplysts, att mannen utvandrat till Sydafrika. Den ifrågavarande erinran kunde emellertid ju anses hafva haft fog för sig redan beträffande det nu ifrågasatta beslutet, vid det förhållande att norsk skillnad till säng och säte ej meddelas under någon tidsbegränsning samt sålunda kan anses »ständig» och jämlikt Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 3 § 6 ej allenast äktenskaps upplösning utan äfven

ständig skillnad till säng och säte lända till efterrättelse här i landet allenast under de anmärkta villkoren. Det har väl förmenats, att, då, oafsedt att en norsk skillnad till säng ock säte när som helst kan häfvas genom förlikning mellan makarne, en af dem efter ett dess treåriga fortvaro och förnyade mäklingsförsök från myndigheters sida kan utverka sig äktenskapets upplösning, förstnämnda skillnad närmast är att likställa med den svenska ettåriga skillnaden till säng och säte och ej är att förstå såsom ständig skillnad till säng och säte i 1904 års lags mening. Den ersätter och utesluter ju nämligen icke äktenskaps upplösning, utan är allenast ett förberedande steg därtill. I öfriga mera anmärkningsvärda mål spelar nationalitetsfrågan hufvudrollen. I ett af dem kommer dock äfven på tal forum, nämligen i Mål 50 (1908). Makarne hade lämnat hvarandra i Finland samt han rest till Sibirien och hon till Danmark. Där sökte hustrun skillnad och åberopade såsom skäl horsbrott af mannen i Sibirien. Hustrun var född danska och mannen åtminstone från början svensk. I Danmark ville man veta, om hinder vore för äktenskapets upplösning därstädes, och om svenska myndigheter ville taga befattning därmed. Från svensk sida ifrågasattes åter, att mannen jämte hustrun möjligen förlorat sin svenska nationalitet genom bristande förbehåll därom enligt Lag $^{1}/_{10}$ 1894 § 7. För sådant fall låge saken alldeles icke under svensk myndighets behörighet. Men äfven om makarne voro svenska, skulle skillnad ej kunna sökas för det förmenta horsbrottet vid svensk domstol, och vore alltid osäkert, om på annan grund den kunde erhållas dispensvis hos Kungl. Maj:t. Under förutsättning af svensk nationalitet vore åter enligt svensk lag alltid dansk myndighet obehörig enligt Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 3 §§ 1, 6 och 8. Det tillråddes dock sakens upptagande i Danmark, då hustrun skulle hafva för afsikt att gifta om sig med dansk man och förty antagligen ej vid skillsmässa behöfde taga hänsyn till svensk lag. I Mål 51 (1909) hade efter utvandring till Nordamerikas Förenta Stater hustrun återvändt till Sverige och ville här erhålla skillsmässa. Då mannen varit 17 år i Amerika, antogs han hafva förlorat sin svenska medborgarrätt. Det stannade därför ock tillsvidare vid föranstaltande af åtgärder för nationalitetens utredande. Mål 42 (1906) är af egendomlig natur. Hos Kungl. Maj:t hade en i Tyskland bosatt hustru gjort ansökan om sitt äktenskaps upplösning. Hon själf var född tyska men mannen från början svensk. Redan vid ansökan framhölls från hustruns sida, att mannen, som jämte henne varit bosatt utrikes och hvars vistelseort ej längre vore känd, icke, så vidt man visste, gjort förbehåll om sin svenska nationalitets bibebållande senare än $^{25}/_{3}$ 1896, och att det därför låge vikt därpå, att skillnadsbeslutet erhölles före $^{25}/_{3}$ 1906. I anledning af dröjsmål med vissa bevishandlingars anskaffande bifölls dock ansökan först $^{16}/_{6}$ 1906, hvarpå efter lämnad anvisning domkapitlet utfärdade skiljebref. Efteråt inkom hustrun, som var medellös, med ansökan att jämte två sina barn återfå svensk nationalitet, men fick

afslag därpå. Emellertid skulle sålunda svensk myndighet hafva upplöst utländska makars äktenskap, utan att hvad, som stadgats såsom villkor för en dess behörighet därutinnan, förelegat. Det har tydligen ansetts tillräckligt, att makarne voro svenska vid skillnadspåståendets anhängiggörande. Detta kan ju anses öfverensstämma med hvad Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 3 § 1 mom. 1 p. 1 innehåller om behörighet på grund af hemvist och med hvad den till grund liggande Haagerkonventionen af 1900 art. 5 förordnar såväl härutinnan som med afseende å behörighet på grund af nationalitet. Men då ett skillsmässomåls fortsatta handläggning utan afseende å förändring i hemvist ej lärer vålla några olägenheter, torde detsamma knappast kunna sägas, då behörigheten grundar sig på parternas nationalitet och förändring däri äger rum före sakens afgörande. Det lärer därför ock kunna hysas tvifvelsmål, huruvida i ärendet förfarits riktigt samt i full enlighet med nämnda konventions och lags anda och mening; jfr Band IV s. 512—513, 517, 519 och 521.

63) S. 256—257. Se nedan s. 318 n:r 65.

Bihang till Band II.

Lagstiftning och rättsfall i tiden 1903—1909.

1) S. 13 not. 1 tillägges i slutet: Se ock NJA 1906 s. 151 rörande tillämpning af Lag om aktiebolag $^{28}/_{6}$ 1895 § 32 mom. 2 i fråga om rätt för styrelseledamots hustru att deltaga i revisorsval.

2) S. 37 not. 2 texten tionde raden uppifrån införes efter »förvaltning»: och kan, så snart fråga icke är om hustruns förvaltningsgälld, för en hennes gälldförbindelse jämte henne sättas i konkurs på borgenärens yrkande, fastän han ej för förbindelsen häftar i ansvar med någon sin egendom. I samma sidas not 2 andra raden uppifrån tillägges efter »24»: samt NJA 1904 s. 223 och 484 och 1908 s. 345. Likaledes införes i notens andra rad nedifrån efter »6»: samt NJA 1908 s. 345.

3) S. 38 not. 6 tillägges i slutet: samt NJA 1905 s. 153.

4) S. 41 not. 2 tillägges i slutet: och 1906 s. 540.

5) S. 47 not. 6. Se nedan s. 339 n:r 95.

6) S. 48 not. 1 första raden uppifrån insättes efter »jfr»: NJA 1906 s. 194.

7) S. 48 not. 5 tillägges i slutet: Se dock NJA 1904 s. 356.

8) S. 65 not. 3 tillägges i slutet: och NJA 1904 s. 431.

9) S. 96 not. 1 tillägges i slutet: äfvensom beträffande telefonledning NJA 1904 s. 310.

10) S. 97 not. 2 andra raden uppifrån införes efter »21»: äfvensom NJA 1903 s. 540 och 555.

11) S. 122 noten första raden uppifrån tillägges efter »42»: och NJA 1904 s. 527.

12) S. 133 not. 4 tillägges i slutet: 1905 s. 338 och 1906 s. 485.

13) S. 134 not. 5 första raden uppifrån införes efter »136»: samt 1904 s. 431.

14) S. 140 texten tionde raden uppifrån insättes efter »afseende»: 1 a. Bland noterna införes: 1 a. NJA 1907 s. 440.

15) S. 147 not. 1 tillägges i slutet: Se ock NJA 1903 s. 581.

16) S. 194 not. 5 första raden uppifrån inskjutes efter »och»: NJA 1907 s. 343 samt.

17) S. 196 not. 3 tillägges i slutet: se dock beträffande hustrus erkännande af fast egendoms försäljning i tiden före hennes äktenskap NJA 1908 s. 364.

18) S. 226 not. 3 andra raden uppifrån införes efter »4»: men å andra sidan äfven NJA 1906 s. 178 (testamentes godkännande för hustruns räkning).

19) S. 236 not. 1 tillägges efter »Jfr»: NJA 1906 s. 321 samt.

20) S. 242 not. 1 tillägges i slutet: samt NJA 1907 s. 343.

21) S. 276 texten elfte raden nedifrån insättes efter »lägenhet»: 0. Såsom första not å sidan insättes: 0. NJA 1905 s. 536.

22) S. 276 not. 1 nionde raden insättes efter »161»: och 1905 s. 349.

23) S. 276 not. 1 sjunde raden nedifrån insättes efter »56»: Ej heller föranleder fattigunderstöds återgälldande i tiden efter Konungens befallningshafvandes beslut ändring däri; se NJA 1903 s. 233, jfrd med ibid. 1901 s. 4.

24) S. 345 texten tionde raden nedifrån insättes efter »rum»: 3 a. Bland sidans noter införes: 3 a. Jfr NJA 1908 s. 554, där gälden räknades såsom en mannens förvaltningsgälld enligt GB 11 § 3 men på grund af hustruns särskillda åtagande i förhållande till borgenären denne förklarades skola, jämlikt §§ 2 och 6 ibid., njuta utdelning i konkurs ej allenast ur den samfällda egendomen och mannens enskillda utan äfven ur viss hustruns enskillda.

25) S. 366 noten från förgående sida. »Förord må ej heller göras till förfång för dem, som bättre rätt till någonderas egendom å den tid hafva», förordnar än i dag GB 8 § 1, sådan den lyder enligt lag den 27 juni 1896. Ett rättsfall i NJA 1908 s. 121 visar, till hvilka äfventyrliga utläggningar våra domare kunna komma, då de under jäktande arbete skola, med sina bristande rättshistoriska insikter, taga i bruk dylika rättsbud från en länge sedan förfluten tid. Saken rörde sig om ett förord, hvarigenom mannen till förmån för hustrun bland annat afstått från all giftorätt i boet, och om dess verkan gent emot en af makarne öfverklagad utmätning, vid hvilken till gälldande af en mannens förbindelse från tiden före äktenskapet det tagits i mät visst belopp af hans innestående och förfallna lön. Alla medlemmar i de kollegiala myndigheter, som hade att pröfva utmätningsärendet, voro ense om att ogilla makarnes yrkande på utmätningens upphäfvande; och därom är ej något att säga. Det lär väl, minst sagdt, kunna ifrågasättas, huruvida, då lagstiftarne angifvit »makarnes giftorätt» såsom föremål för förord, de velat tillägga verkan däråt i ett sådant fall som det omtvistade. Bindande har ej heller kunnat vara, att domstolarna förut tillerkänt gilltighet åt förord, hvarigenom hustrun afstått från del i egendomens förkofran; jfr Band II s. 63 not. 1—2. Ty, äfven om denna i hufvudsak kommit att bestå i ett makarnes gemensamma förvärf, sammanfaller detta dock med en mannens ar-

betsförtjänst, d. v. s. med egendom, inkommen på hans sida; jfr Band II s. 128 not. 1—2. Här skulle åter mannen hafva afstått från giftorätt i sådan egendom. För hans egen giftorättsandel däri innebure detta dock icke ett afstående från giftorätt utan en öfverlåtelse och, i sin tillämpning på tvistens föremål, närmast en invisning, som ej mot UtsLgn § 67 kunde utgöra hinder för utmätningen; jfr Band II s. 516 not. 3—6. Hade detta slags rättsdeduktion icke fallit i smaken, kunde man alltid försökt att utnyttja begreppet »af naturen enskilld egendom» och, med utgående därifrån att själfva rätten till lön städse måste vara mannens enskillda egendom, förklarat utfallna lönebelopp ej kunna tillhöra hustrun såsom enskilld utan högst utgöra samfälld med rätt för henne till andel däri; jfr Band II s. 65 not. 1, s. 67 not. 5, s. 69 not. 1, s. 147 not. 3 och s. 151 not. 3. Det senast anförda torde hafva föresväfvat magistraten, då den för sitt beslut åberopade, att »stadgandet i 8 kap. 1 § giftermålsbalken rörande den egendom, om hvilken förord finge göras, icke kunde anses såsom sådan innefatta periodiskt utfallande löneförmåner.» Tydligen har dock därmed sagts alltför mycket. Såsom ett andra och, såsom det synes, hufvudsakligt domskäl anfördes emellertid också, att fordran var »af äldre datum än» förordet, och att »sålunda dess innehafvare måste anses hafva bättre rätt till» mannens »egendom, än» hustrun »genom förordet kunnat vinna». Detta senare skäl gjorde hofrättens majoritet till sitt, då den fastställde magistratens domslut, »enär» fordringsägaren »måste anses hafva bättre rätt till» mannens »ifrågavarande egendom, än» hustrun »genom förordet kunnat vinna». Högsta domstolens majoritet (tre ledamöter) kände sig tydligen på osäker grund och »funno», utan anförande af lagrum eller rättsgrund, »ej skäl att göra ändring i hofrättens utslag». Då, såsom RB 24 § 3 bjuder, »all dom bör fästas på skäl och lag», lär väl i nämnda, af våra öfverrätter väl ofta anlitade klausul få inläggas så mycket, att, fastän vederbörande ej i allo funnit underrättens domskäl lyckligt affattade, de dock ej kunnat utfinna några bättre och därför dock på visst sätt försett dem med sitt gillande. Uttryckligen har detta skett af högsta domstolens tre skiljaktige ledamöter, fastän visserligen under omskrifningar och för öfrigt ett fritt återgifvande af ofvan först angifna rättssats i GB 8 § 1. Två ledamöter fastställde hofrättens domslut, »enär» fordran hos mannen »tillkommit före äktenskapet» och, då mannen icke till fordrans gälldande »gittat anvisa annan tillgång än de utmätta löneförmånerna», förordet, »därest det blefve gällande», skulle lända borgenären till förfång. Yttrandet är tydligen affattadt med tanke på dels den i saken rättsligen betydelselösa föreskriften i UtsLgn § 64 (»Uppgifver gälldenär viss egendom till utmätning, bör den företrädesvis i mät tagas, där sådant lämpligen samt utan förfång för borgenär kan ske och annan ordning ej är föreskrifven») och dels omförmälda rättssats i GB 8 § 1, men är onekligen, med sitt utlämnande af lagrum, försiktigare än det, som utgafs af den tredje skiljaktige ledamoten. Sin fastställelse af hof-

rättens domslut grundade han nämligen därpå, att, »därest äktenskapsförord ej funnits mellan makarne», hustrun »jämlikt 11 kap. 7 § giftermålsbalken ej ägt att vid utmätning för manneus före äktenskapet tillkomna gälld undantaga ifrågavarande egendom eller någon del däraf», och att »enligt 8 kap. 1 § samma balk förord ej må lända till förfång för den, som vid tiden för förordets upprättande ägde rätt till egendom, som af förordet beröres». — Det må till en början märkas, att lagen alldeles icke uttalar sig på detta sätt, utan frånkänner förordet rättslig verkan, i mån som det länder »till förfång för den, som bättre rätt till någonderas egendom å den tid hafva», och gör detta i tydligt syfte att bibehålla tredje man i en hans rätt till mannens eller kvinnans egendom vid tiden för äktenskapets ingående. För öfrigt är här fråga om rätt af sakrättslig natur. Hvad angår borgenärer, var grundsatsen visserligen också genomförd i 1734 års lag men i form af särskildt förordnande om betalningsansvar för makes gälld före äktenskapet. Därför skulle nämligen svara den gälldbundne makens enskillda egendom, samfälld egendom till belopp af sådan hans egendom vid äktenskapets ingående samt än vidare en hans beräknade giftorättsandel i återstående samfälld egendom; jfr Band II s. 65 not. 1 och s. 352 not. 3 — s. 362 not. 1. Genom lag den 1 Juli 1898 hafva emellertid dessa betalningsregler ersatts med andra, hvilka så till vida skillja sig från de nyss skilldrade, som den gälldbundne makens medförda samfällda egendom icke längre bestämmer den ansvariga anparten af den andre makens giftorätt utan den andel af gällden, hvarför samma giftorätt svarar. Såväl de äldre som de yngre rättsnormerna äro för öfrigt ej allenast föga tillfredsställande i sina resultat utan äfven till ytterlighet svårhandterliga i sin användning; och det säger sig självt, att förhållandena i dessa delar ej skola förbättras, därigenom att man vid sidan af de nu bestående gälldstadgandena bringar i tillämpning den allmänna rättsgrundsats, som ytterst låg till grund för de förutvarande och med de senares aflysande själf måste anses vara satt ur kraft i allt hvad rör makars gälld. Förvirringen blefve fullständig, om man, såsom följdriktigheten kunde synas kräfva, utsträckte grundsatsens användning till all inbragt gälld och således äfven till sådan, som 1898 års lagstiftare i betalningsvillkor likställt med makes gälld före äktenskapet. Lämnar man å sido det sätt, hvarpå den nu mera afskaffade GB 11 § 2 i dess ursprungliga lydelse genomförde grundsatsen, och håller sig allenast till dess allmänna formulering i GB 8 § 1, innebär den ju i sin användning på makars gälldförhållanden, att egendom i deras bo ej skulle genom en deras rättshandel kunna undandragas deras dåvarande borgenärer, och att det sålunda också mellan makarnes fordringsägare skulle finnas en förmånsrätt, grundad på tidsprioriteten i fordringarnes tillkomst. Men om en sådan företrädesrätt känner gällande förmånsrättsordning icke något, alldeles oafsedt att, om den funnes, den — allmänt genomförd eller inskränkt att gälla till förmån för vare sig inbragt gälld i allmänhet

eller ock allenast gälld före äktenskapet — på alla håll skulle medföra olidliga förhållanden och komma de förfördelade borgenärerna att kläda sig i stål. En företrädesrätt borgenärer emellan på grund af tidsprioritet förutsätter med nödvändighet rättigheternas offentliga registrering. Skall därförutan ett tidigare eller senare tjäna till grundläggande af bättre och sämre rätt, måste det väl vara så, att senare förvärf går före tidigare; jfr SjLgn § 269. Till allt detta skulle ju dock visserligen kunna sägas, att här icke gällt att skilja mellan borgenärer inbördes utan mellan en makes borgenär före hans äktenskap och den andre maken. Härutöfver gå icke några af de anförda domskälen och i det sist anmärkta votum inom högsta domstolen är synpunkten särskildt framhållen genom åberopandet af GB 11 § 7, som vid tillfälle af utmätning frånkänner make rätt att med afseende å viss sin egendom, nämligen sin giftorättsandel i den samfällda, åberopa en dess ansvarsfrihet. Men själfva sammanställningen af GB 8 § 1 och 11 § 7 är otillåten. I nämnda sin del är GB 11 § 7 ett stadgande, som enligt gammal häfd offrar makes materiella rätt för förfarandets förenklande; jfr Band II s. 433 not. 1. Det omhandlade förbehållet i GB 8 § 1 är åter helt materiell rätt, så att hvarje dess åsidosättande måste vara overksamt, så snart yrkande därpå framställes i vederbörlig ordning. Skall det ifrågavarande förbehållet på förutsatt sätt kunna göras gällande vid utmätning till borgenärs förmån, bör därför så ock kunna ske exempelvis vid undanskiftande i konkurs. Hvad åter angår undanskiftande, är det ju en oegentlighet i svensk rätt, att, oaktadt det är ett medel för att rätt uppdela gälden på den i makarnes bo befintliga egendomen och sålunda också skilja mellan boets borgenärer, befogenhet att yrka på undanskiftande icke tillkommer en i saken intresserad fordringsägare utan allenast den förment ansvarsfria maken. Men till den del som sådant undanskiftande påstås, träffas för hvarje fall genom det i saken meddelade beslutet dock ett afgörande icke allenast mellan den, som begärt undanskiftande, samt den andre maken och de boets borgenärer, hvilka hafva skada af undanskiftandet, utan bland annat äfven mellan de sistnämnda och sådana borgenärer, som genom undanskiftandet få sina betalningsvillkor förbättrade; jfr Band II s. 474—482. Man kommer dock sålunda också tillbaka till frågan, huruvida, sedan med afseende å ett visst slags gälld i makars bo äldre invecklade regler ersatts med andra af lika art, det kan vara behörigt och ändamålsenligt att genom rättspraxis sätta de förra på nytt i bruk vid sidan af de senare. Det må ock på nytt framhållas, att den merberörda rättsgrundsatsen, sådan den uttalats i GB 8 § 1 och beträffande makars gälld var genomförd i GB 11 § 2 enligt dess ursprungliga lydelse, afsåg att trygga tredje man vid en hans rätt till makes egendom vid äktenskaps ingående, men att i förevarande rättsfall tal alldeles icke var om sådan egendom utan uteslutande om förvärf under äktenskapet. Domarna i saken gå därför ock vida längre, än samma rättsgrundsats tillstädjer, och utgå från

en högsta förmånsrätt för makes gälld före äktenskapet, i mån som, på grund af hvad lag förordnat om samfälld och enskilld egendoms ansvar, den har att utstå täflan med gälld i tiden efter äktenskapet.

26) S. 369 not. 1. Se nedan s. 317 n:r 60.

27) S. 394 not. 4 fjärde raden uppifrån tillägges efter »513»: och 1908 s. 166.

28) S 397 not. 1 nionde raden uppifrån tillägges efter »utfå»: se dock NJA 1904 s. 145.

29) S. 400 not. 6. Se nedan s. 339 n:r 99 och 100.

30) S. 406 not. 2. Se nedan s. 339 n:r 96.

31) S. 406 not. 3 första raden uppifrån insättes efter »1»: samt NJA 1904 s. 145 och 399.

32) S. 448 not. 3 tillägges i slutet: Såsom förvärf efter boskillnadsansökan kunna dock visserligen icke räknas belopp, som senare i tiden utfalla på grund af en redan dessförinnan förvärfvad rättighet; jfr NJA 1904 s. 145.

33) S. 448 not. 5 tillägges efter »jfr»: NJA 1904 s. 410 och 1905 s. 411 och.

34) S. 461 not. 1 andra raden uppifrån insättes efter »mom. 1»: NJA 1904 s. 527.

35) S. 466 texten elfte raden nedifrån insättes efter »mannen»: 3. Såsom sidans sista not införes: 3. Jfr NJA 1904 s. 527.

36) S. 516 not. 4 första raden uppifrån insättes efter »278»: samt NJA 1906 s. 504 och 1908 s. 121.

37) S. 589 not. 1 femte raden nedifrån införes efter »41»: samt NJA 1908 s. 545.

38) S. 622 not. 2 insättes efter »jfr»: NJA 1904 s. 527 samt.

39) S. 623 not. 2 tillägges i slutet: se dock äfven NJA 1905 s. 411.

40) S. 626 not. 2 insättes efter »jfr»: NJA 1904 s. 410 och.

41) S. 628 not. 2 insättes efter »jfr»: NJA 1904 s. 527 och.

42) S. 683 not. 1 tillägges i slutet: Se ock NJA 1907 s. 298.

43) S. 692 texten femtonde raden nedifrån insättes efter »kännas»: 1 a. Bland noterna införes: 1 a. Se dock NJA 1908 s. 302, där rättslig betydelse synes hafva tillagts borgenärernas efter inställelsedagen fattade beslut om arvoden åt gode männen i konkursen.

44) S. 711 noten från föregående sida sjunde raden uppifrån införes efter »342»: och 1905 s. 414.

45) S. 711 not. 1 trettonde raden nedifrån insättes efter »258»: Se dock å andra sidan NJA 1906 s. 18.

46) S. 712 noten tjugonde raden uppifrån införes efter »160»: hvarvid dock må bemärkas NJA 1905 s. 296, där, trots det att sådan gemensam bouppteckning redan blifvit inregistrerad vid domstol, det på enskild bodelägares yrkande förordnades om upprättande af särskillda bouppteckningar och därför åberopades ÄB 9 § 1.

47) S. 723 noten femtonde raden nedifrån tillägges efter »jfr»: NJA 1909 s. 289 och.

48) S. 761 not. 2. Se nedan s. 339 n:r 97.

49) S. 761 not. 4. Se nedan s. 339 n:r 98.

50) S. 764 not. 9 tillägges efter »317»: och beträffande mannens accept å en af hustrun på honom dragen växel NJA 1909 s. 288.

51) S. 768 not. 1 tillägges i slutet: Då makes uppdrag till tredje man städse kan återkallas, utgör detsamma tydligen icke något medel att bereda den andre maken någon verklig säkerhet i en dess rätt enligt aftal dem emellan; jfr NJA 1906 s. 364.

52) S. 771 not. 3 tillägges i slutet: jfr NJA 1908 s. 333.

53) S. 771 not. 4 tillägges i slutet: och 1908 s. 333. Se dock äfven NJA 1906 s. 299, där aftal, hvarigenom mannen åtagit sig viss ekonomisk förpliktelse för fall af skillsmässa på grund af hustruns förlöpande, förklarades för honom förbindande, vid det förhållande att han bekräftat sitt åtagande efter meddeladt och icke öfverklagadt skillnadsbeslut. Då det förnyade åtagandet dock ostridigt ägde rum, förrän skillnadsbeslutet tagit åt sig laga kraft, och således dock alltjämt under äktenskapets bestånd, låter den i tvist om aftalet meddelade domen icke förlika sig med de i ämnet eljest följda grundsatserna och lär få anses hafva värde allenast såsom ett tecken på frambrytande känsla af deras ohållbarhet under nu rådande äktenskapliga förhållanden.

54) S. 789 noten trettonde raden nedifrån tillägges efter »415»: och 1908 s. 339.

55) S. 803 not. 1. Se nedan s. 318 n:r 62.

56) S. 814 not. 1 fjärde raden tillägges efter »barnet»: jfr NJA 1906 s. 284.

57) S. 817 not. 1 första raden uppifrån insättes efter »Jfr»: NJA 1905 s. 345 och 1906 s. 284; se.

58) S. 828 not. 1 — s. 833 not. 2. Lag $^5/_6$ 1909 — enligt §§ 1 och 2 afseende icke kristna länder, i hvilka enligt traktat eller sedvänja konsularjurisdiktion tillhör Sverige, samt, hvad angår civilrättsliga förhållanden, svenska medborgare och personer under Sveriges beskydd — förordnar i § 12 mom. 4, att »äktenskapsförord ingifves till konsulardomaren, som har att införa det till protokollet». Härutöfver säges icke något i saken. Det lär dock få antagas, att ifrågavarande ingifvande skall räknas lika med det, som verkställes enligt GB 8 § 1, och sålunda gör öfverflödig registrering enligt §§ 2 och 3 ibid. I enlighet härmed torde därför ock i tillämpliga delar lända till efterrättelse hvad i GB 8 § 1 stadgats ej allenast om förords form, innehåll och verkan utan äfven om forum, tid för upprättande och ingifvande, sätt för det senare samt förnyadt ingifvande, för fall att vigselort och första boplats ej sammanfalla.

59) S. 836 not. 3 tillägges i slutet: samt Lag om konsularjurisdiktion $^5/_6$ 1909 § 12 mom. 2.

60) S. 849 sjätte raden nedifrån tillägges i slutet: Jfr dock äfven NJA 1904 s. 431.

61) S. 849—850 stycket i öfvergången mellan sidorna. Se nedan s. 339 n:r 99 och 100.

62) S. 851 femte raden nedifrån insättes efter »380»: och 1904 s. 36.

63) S. 854 tjuguförsta raden uppifrån tillägges i slutet: se dock äfven NJA 1904 s. 346 och 1906 s. 132.

64) S. 855 åttonde raden uppifrån. Se nedan s. 339 n:r 101.

65) S. 855 tredje och andra styckena nedifrån. Lagarna af 1899 om handräckning åt utländsk domstol och om verkställighet i visst fall af utländsk domstols beslut hafva genom två Lagar $^{23}/_{4}$ 1909 i vissa delar ändrats, hvarjämte 1899 års kungörelse ang. delgifning af handling på begäran af utländsk myndighet ersatts med KK $^{30}/_{4}$ 1909 i samma ämne och särskild KK ang. handräckning åt domstolarna i vissa främmande stater $^{30}/_{4}$ 1909 utfärdats. Författningarna hafva sin grund i en Konv. ang. vissa till civilprocessen hörande ämnen, som, ersättande den tidigare af 1896, af Sverige ingåtts med åtskilliga främmande stater den 17 juli 1905 och för Sveriges del därefter ratificerats den 21 april 1909. Innebärande åtskilliga ytterligare lättnader och tillmötesgåenden i den rättsliga samfärdseln mellan staterna, hålla sig dock den nya konventionen och lagstiftningen därvid alltjämt inom de genom den tidigare konventionen och lagstiftningen satta gränserna.

Bihang till Band III.

Lagstiftning och rättsfall i tiden 1903—1909.

1) S. 9 not. 1 elfte raden nedifrån införes efter »ske»: se ock NJA 1907 s. 82.

2) S. 19 not. 4 första raden uppifrån insättes efter »523»: och NJA 1907 s. 505.

3) S. 19 not. 5 tillägges i slutet: samt NJA 1907 s. 82.

4) S. 22 not. 2 första raden uppifrån insättes efter »310»: och 1904 s. 270. Därsammastädes tredje raden uppifrån införes efter »17»: och 1907 s. 505.

5) S. 22 not. 3 tillägges i slutet: En i barnuppfostringsmål bjuden ed har ej ansetts kunna tillåtas på grund af sakens egenskap af brottmål; se NJA 1909 s. 26.

6) S. 23 not. 2 tillägges i slutet: Å andra sidan har i barnuppfostringsmål barn förmenats kunna vara född 305 dagar efter aflelsen; se NJA 1906 s. 580.

7) S. 25 insättes främst i not 3: NJA 1906 s. 532 samt.

8) S. 32 not. 5 insättes efter »jfr»: Utr. Departem. Årsberätt. 1905 s 43—44.

9) S. 33 not. 1 insättes efter »31»: Utr. Departem. Årsberätt. 1904 s. 67—68.

10) S. 41 not. 1 tillägges i slutet: Fastän med 1908 års lag om äktenskaps ingående det allmänt beredts hedning tillfälle att ingå äktenskap här i landet och undantag härvid icke gjorts för dess gifte med bekännare af kristen eller mosaisk troslära, har i sammanhang härmed icke träffats bestämmelser, huru barn af hedningars blandade äktenskap skola religiöst uppfostras. Följdriktigast vore väl att åtminstone för dylika fall fasthålla vid de ovillkorliga föreskrifterna, att hedningar skola »befordras till dop och kristendom», och sålunda kräfva en deras uppfostran i den lutherska läran. I påkommande fall torde emellertid de i KF $^{31}/_{10}$ 1873 §§ 6 och 19 meddelade bestämmelserna om barns religiösa uppfostran komma att få en analogisk tillämpning; jfr ofvan s. 293.

11) S. 52 not. 1 — s. 53 not. 1. Se nedan s. 339—340 n:r 102—105.

12) S. 57 not. 5 tillägges i slutet: Om barns skilljande från »föräldrar eller målsmän» i anledning af försummad skolplikt förordna i Stockholm öfverstyrelsen för stadens folkskolor, i vissa andra städer folkskolestyrelse eller en af densamma särskildt utsedd nämnd och på återstående orter skolrådet. Besluten öfverklagas i förstnämnda fall omedelbart hos Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet, dit, efter föregående besvär hos vederbörande domkapitel, målet äfven i öfriga fall fullföljes. Kungl. Maj:ts afgöranderätt utöfvas åter af regeringsrätten; se KSt ang. folkundervisningen i riket $^{10}/_{12}$ 1897 § 51, KSt ang. folkundervisningen i Stockholm $^{8}/_{11}$ 1901 §§ 3, 51 och 65, Lag om Kungl. Maj:ts regeringsrätt $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 17 samt Lag ang. folkskoleväsendet i vissa städer $^{25}/_{6}$ 1909 §§ 1—3, 6, 12 och 14.

13) S. 65 not. 2 första raden uppifrån utgår »jfrd» och insättes i dess ställe: 1904 s. 346, 1905 s. 102 samt 1906 s. 132 och 386, jfrda.

14) S. 71 not. 1 tillägges i slutet: Se beträffande den i § 29 mom. 1 stadgade fatalietiden Just. Omb. Berätt. 1909 s. 123.

15) S. 72 not. 6 tillägges i slutet: Understöd, som fattigvårdssamhälle fått betala för barn, hvilket enligt barnavårdsnämndens beslut skillts från hemmet, har ej heller räknats såsom nödtorftig fattigvård; se NJA 1905 s. 536 och 1908 s. 206.

16) S. 73 not. 2 andra raden uppifrån införes efter »4»: 1904 s. 93, 1906 s. 360 och 1907 s. 93.

17) S. 79 texten sjunde raden uppifrån utbytes »sjuttiofem» mot: etthundrafemtio. Se UtsLgn § 65 och KkLgn § 30 i deras nya lydelse enligt Lag $^{17}/_{3}$ 1905.

18) S. 86 not. 2 tillägges i slutet: se ock nu mera NJA 1907 s. 198.

19) S. 87 not. 4 tillägges i slutet: Bemärkas må emellertid NJA 1904 s. 330, där, sedan i rättegång mellan skillda makar om boskifte domstolen förordnat, att de makarne tillskiftade lotterna skulle förblifva under mannens förvaltning och i första hand användas för barnens underhåll, samt för en hustruns senare tillkomna gälld utmätning begärts af hennes hos mannen sålunda innestående medel, utmätning förklarades ej kunna ske på annat sätt, än att det utmättes den hustruns rätt till medlen, »som kunde göras gällande utan förfång för» mannens »befogenhet att enligt» förenämnda »dom tillsvidare innehålla medlen». Domen i boskiftessaken var tydligen grundad på GB 13 § 3, som lämnar domstol förhållningsregler för fall af skillda makars tvist om barnen och därvid till sist förordnar, att, vare sig barnen anförtros åt en af föräldrarne eller annan, det skall gå »till föda och uppfostring deras så mycket af fadrens och modrens gods, inkomster, lön eller slöjder, som Domaren skäligt pröfvar». Antagas får, att lagstiftarne åsyftat endast ett fastställande af vissa understödsbelopp åt barnen, och att, i mån som

beloppen afsetts skola utgå af tillgångar i boet, äganderätten till desamma förutsatts skola förblifva hos föräldrarne och ej vare sig helt eller delvis öfvergå på barnen, samt att i boskiftesmålet det äfven dömts i öfverensstämmelse härmed. Det kommer allenast till, att till säkerhet för understödets utgående det anordnats en särskild förvaltning af kapitaltillgångarna — något, som på intet sätt torde stå i strid med innehållet i GB 13 § 3. Däremot föranleder hvarken samma lagrum eller annat, att barn eller understödstagare i allmänhet skulle under beskrifna förhållanden njuta till godo ett särskildt rättsskydd mot understödsgifvarnes borgenärer. Hvarom det till sist sålunda rör sig, är, huru det härutinnan ställer sig med en afkomsträtt i allmänhet. En sådan kan åter visserligen gälla för mera än betalningsrätt för fordran men väl allenast under villkor, att den, såsom händelsen kan vara då den belastar viss fast egendom, har sakrättslig natur; jfr HB 17 § 6 och § 9 mom. 4, UtsLgn § 105 samt IntLgn § 54. Då det afses att trygga personer vid viss inkomst af annans lösa egendom gent emot gälldkraf på honom, är åter af nöden dess pantsättande hos eller öfverlåtelse på dem. För verkan af hvad så skett är åter likgilltigt, om det ligger i tiden före eller efter fordrans tillkomst eller utförts genom dom, aftal eller annat rättsfaktum. Detta måste för öfrigt äfven vara förhållandet med tillerkännande af understöds- och afkomsträtt, så snart det i behandlade afseende skall hållas för lika med pantsättning och äganderätts öfverlåtelse. Det visar sig sålunda emellertid, att domen i NJA 1904 s. 330 innebär mera än ett uttalande i visst slags understödsmål, men också att berättigade tvifvel kunna hysas, huruvida den är välgrundad och skall stå sig vid rättsfrågans återkomst i en eller annan form; jfr ofvan s. 312—316 n:r 25.

20) S. 91 not. 4 sjätte raden uppifrån insättes efter »jfr»: NJA 1908 s. 328 och 463 samt.

21) S. 101 texten andra raden uppifrån. Se nedan s. 340 n:r 106.

22) S. 112 not. 3 insättes efter »9»: NJA 1906 s. 386 och 1909 s. 121.

23) S. 113 not. 2 andra raden nedifrån införes efter »496»: På lika sätt ställer det sig nu mera efter Lag $^{17}/_{3}$ 1905 med oäkta barns arf efter moderns bakarfvingar; jfr KF ang. stämpelafgiften $^{18}/_{9}$ 1908 § 8 mom. 24, Bih. till RP 1908 I Afd. 1 Band 6 N:r 160 s. 74 och ofvan s. 249—255. Äkta barn utom äktenskap räknas åter i allo lika med andra äkta barn; jfr NJA 1906 s. 284.

24) S. 118 not. 4 — s. 122 not. 5. Se ofvan s. 249—255.

25) S. 124 texten åttonde och sjunde raden nedifrån utgå »ej», »af dödsfallet» och »ehvad — — — modern» samt insättes efter rätt: mot fadern ej af ett hans frånfälle. Än vidare utgår samma sida texten sjätte, femte och fjärde raden nedifrån punkten »Allenast — — — lefver» och s. 125 texten sjunde och åttonde raden uppifrån mellansatsen »allteftersom — — — aflidit». I slutet på sistnämnda sidas första stycke tillägges efter »understöd [2]»: Det

sagda har för öfrigt haft sin tillämplighet äfven i de oäkta barnens förhållande till moderns dödsbo ända till Lag den 17 Mars 1905, som af den därigenom samma barn tillagda laglottsrätten efter modern dragit slutsatsen: »och njute förty ej särskilld rätt till underhåll ur moderns kvarlåtenskap». Utan att i moderns dödsbo bereda de oäkta barnen de förmåner, som jämlikt kungl. förordningen ang. hvad i testamente gifvas må så ock om gåfva af fast egendom den 21 December 1857 § 2 äkta barn i understödsväg njuta till godo efter båda föräldrarne, har således 1905 års lag, i hvad rör modern för tiden efter hennes död, fråntagit de oäkta barnen deras rätt till underhåll enligt ärfdabalken kap. 8 § 7 — en rättsförminskning, som visserligen närmast tänkts skola verka i deras förhållande till moderns äkta bröstarfvingar men dock träffar dem äfven i täflan med andra boets rättsägare såsom testamentstagare och borgenärer. Till sist utgår s. 126 stycket »Ett — — — öfverflödigt[2]» jämte tillhörande not. Jfr ofvan NJA II 1905 häft. 4 n:r 7 s. 4, Band III s. 75—76 och 88—89 samt ofvan s. 249 not. 1.

26) S. 130 not. 3 tillägges i slutet: jfr NJA 1905 s. 102.

27) S. 159 texten åttonde till och med sjätte raderna nedifrån utgå orden »komma — — — och dels» jämte tillhörande not 3 och insättes i deras ställe: kommer. Se nedan s. 334 n:r 64 och s. 336 n:r 71.

28) S. 174 n:r 6 tillägges efter »197»: 1904 s. 202 och 1905 s. 200.

29) S. 175 n:r 16 tillägges i slutet: 1906 s. 86 och 588 och 1907 s. 113.

Bihang till Band IV.

Lagstiftning och rättsfall i tiden 1904—1909.

1) S. XI n:r 6 tillägges i slutet: samt beträffande skolråds kassaförvaltare NJA 1904 s. 171.

2) S. XII n:r 14 andra raden införes efter »90»: och 1908 s. 337.

3) S. 4 not. 1 tillägges i slutet: Se dock NJA 1904 s. 126, där jämlikt moders testamente domstolarne tillsatte andra än fadern att vara dotterns förmyndare »för förvaltning af den egendom, som fallit henne till efter» modern. För åtgärden åberopade underrätten förklaringsvis ÄB 20 § 3 och 25 § 5. Emellertid hade väl, om testators vilja skolat beaktas, förordnandet bort hafva lydt på utseende af god man eller gode männer. Det är en sak för sig, att den, hvilken satts att såsom god man förvalta omyndigs egendom, ej står under förmynderskapets regler, och att det bland annat sålunda ej tillkommer den omyndige förmånsrätt i hans egendom för fordringar på grund af förvaltningen. Detta är dock en brist att i lagstiftningsväg afhjälpa; jfr Band IV s. 470 not. 2—4.

4) S. 32 texten trettonde radeu nedifrån insättes efter »ogillande»: 2 a. Bland noterna införes: 2 a. NJA 1904 s. 66 (hospitalsdirektion).

5) S. 34 texten sjätte raden uppifrån insättes efter »sig»: 1 a. Bland noterna införes: 1 a. Just. Omb. Berätt. 1908 s. 61 och 1909 s. 6.

6) S. 68 noten trettonde raden nedifrån. Se ofvan s. 323 n:r 1.

7) S. 82 texten femte och fjärde raden nedifrån ersättas orden »för — — middag» med: och. Se nedan s. 327.

8) S. 86 not. 1. Se nedan s. 324—325 n:r 20.

9) S. 91 texten tolfte raden nedifrån införes efter »föreligger»: 1 a. Bland noterna införes: 1 a. NJA 1908 s. 70.

10) S. 103 not. 5 första raden nedifrån insättes efter »och»: NJA 1904 s. 374 samt.

11) S. 107 not. 6 insättes efter »127»: 1907 s. 166 och 1908 s. 318. I slutet tillägges: och 1908 s. 44.

12) S. 108 not. 1 inskjutes efter »127»: 1907 s. 166 och 1908 s. 44 och 318.

13) S. 110 not. 5 tillägges i slutet: och beträffande fränder NJA 1908 s. 318.

14) S. 113 not. 1. Se nedan s. 324—325 n:r 20.

15) S. 161 not. 3 insättes efter »192»: och 1904 s. 592.

16) S. 191 not. 6 införes efter »294»: NJA 1907 s. 265.

17) S. 192 not. 1 tillägges i slutet: Se ock Lag om samäganderätt $^{30}/_{9}$ 1904 § 19 mom. 3.

18) S. 200 texten fjortonde raden uppifrån. Se ofvan s. 323 n:r 2.

19) S. 206 not. 2 insättes efter »Jfr»: NJA 1906 s. 531 och.

20) S. 216 not. 1. Genom Lag $^{5}/_{6}$ 1909 hafva vidtagits smärre ändringar i Lag ang. tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom $^{18}/_{4}$ 1884 §§ 6—8. Det rör sig om en ökad anmälningsskyldighet och särskildt om anmälan af myndlings och förmyndares hemvist samt förändring i dem. Sålunda skall ej allenast i årlig förmyndarräkning utan äfven i den anmälan, som i dess ställe förmyndare engång för alla gör hos gode männen om myndlingens saknad af tillgångar, uppgifvas deras hemvist och, »då ombyte däraf skett, sedan sista uppgiften lämnades», äfven det eller de förutvarande. Fastän på grund af nyssnämnda slags anmälan förmyndarens årliga redovisningsskyldighet upphör, skall än vidare han på nyss angifna sätt anmäla förändring i omyndigförklarads hemvist inom den för räknings ingifvande bestämda tid. Äfven på detta slags anmälan hafva åter efter begäran gode männen att meddela bevis till förmyndaren, hvarförutom, där förmynderskapet lyder under hofrätt, hvarje deras bevis om räknings eller anmälans mottagande skall innehålla förmyndarens afgifna upplysningar om den omyndiges hemvist. Ytterligare har hvad förut varit stadgadt om vitesföreläggganden och åtgärder i öfrigt af förmynderskapsdomstolen, då förmyndare försutte tiden för årsräkningars afgifvande, uttryckligen lämpats äfven till fall af ett hans bristande i den honom enligt 1884 års lag åliggande anmälningsskyldigheten. Gode männen hafva till sist förpliktats att i den förteckning öfver ingifna årsräkningar, som de hafva att aflämna till vederbörande underrätt i fråga om de därunder hörande förmynderskapen, upptaga jämväl särskillda anmälningar om förändring af hemvist. Därvid synes hafva förutsatts, att, oaktadt tal alltjämt är om förteckning öfver ingifna räkningar, den, i brist på sådana, kunde innehålla allenast redogörelse för förmynderskaps upphörande samt anmälningar om omyndigas saknad af medel och om förändringar i hemvist. För hvarje fall har, då enligt förutvarande lagtext gode männen, om »inom kommunen ingen räkning för det förflutna året inkommit», skulle göra anmälan därom hos den allmänna förmynderskapsdomstolen, detta förteckningens ersättande med anmälningsskyldighet

förklarats skola inträda, när »inom kommunen ingen räkning *eller anmälan* för det förflutna året inkommit». Denna redaktion är för öfrigt olycklig äfven af det skälet, att enligt lagrummets affattning i öfrigt det nu såsom förut torde åligga gode männen att anmäla ett dem veterligt upphörande af förmynderskap äfven utan ett dess föregående anmälande af förmyndaren. Skall nu, såsom lagtexten låter förmoda, inberättelse härutinnan ske i förteckningens form, kunna ju, trots uteblifna räkningar och anmälan af förmyndare, förutsättningarna, i strid mot senast anförda lagbestämmelse, brista för gode männens surrogatvis påbjudna anmälningsskyldighet. — I sak är åter i och för sig icke något att invända mot de nya fullständigande ordningsföreskrifterna, om än de delvis lära få anses allenast såsom redaktionella förbättringar och redan förut funnit användning jämlikt grunderna för den tidigare bristfälliga lagtexten; jfr Band IV s. 86 not. 1 och s. 113 not. 1. Men det svenska förmynderskapsväsendet kräfver visserligen mera vidtgående reformer, som ej behöfde taga mera tankearbete, skrifverier och trycksvärta i anspråk än de ifrågavarande. Lagförändringarne äro ej heller vidtagna i och för afhjälpande af brister i det svenska förmynderskapsväsendet utan stå, liksom verkställda omredigeringar af KkLgn §§ 125 och 127 (Lag $^{5}/_{6}$ 1909) i sammanhang med de nya bestämmelserna om rösträtt till riksdagens andra kammare och särskildt om röstlängds upprättande för ändamålet; jfr Riksd. Ordn. § 16, Lag om val till riksdagen $^{26}/_{5}$ 1909 § 26 och Bih. till RP 1909 VII N:r 67.

21) S. 292 not. 3 tillägges i slutet: och 1906 s. 218. Se dock äfven NJA 1908 s. 26.

22) S. 304 not. 1 elfte till och med femte raden nedifrån utgå orden »sistnämnda — — — tjänsteåligganden» och insättes i deras ställe: KI $^{21}/_{6}$ 1907 jämte en af öfverståthållareämbetet och magistraten i Stockholm utfärdad arbetsordning »för dels Stockholms rådstufvurätts första afdelning vid handläggning af mål och ärenden angående boupptecknings, arf, testamente, förmynderskap» m. m. »och dels förmyndarkammaren» $^{1}/_{11}$ 1907. — Den väsentligaste nyheten i 1907 års lagstiftning består däri, att förmyndarkammaren i sin penningförvaltning frigjorts från beroende af riksbanken och fått rätt att själf förvalta sina ej placerade penningmedel under inkomsters uppbärande och utbetalningars verkställande genom egen tjänsteman. I sammanhang härmed står, att vid förmyndarkammaren tillsatts en kassör, och att af de förutvarande bokhållarna den ena ersatts med en kassakontrollant, hvilken för öfrigt har att på visst sätt biträda kamreraren i hans göromål; jfr KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 1 samt Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 §§ 13 och 15. För öfrigt äro i sak de vidtagna förändringarne ej af större betydenhet. Det har ägt rum, så att säga, en viss modernisering, i det att gamla förordnanden utan användning aflägsnats och på särskillda punkter författningarnes innehåll bragts i närmare öfverensstämmelse med allmän lag. Borta äro sålunda

de stadganden, som förutsatte, att förmyndarkammaren kunde hafva att mottaga i förvaltning medel, som tillhörde omyndiga, lydande under annan domstol än Stockholms rådstufvurätt, eller medel, som ej skulle ingå i dess allmänna fond; jfr nedan s. 330. Om förvaltning af medel i »outredda stärbhus» är ej heller tal annat än såsom en förvaltning i omyndiga, frånvarande och okända arfvingars intresse; jfr KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 7 mom. 1 och 2. Stärbhusnotarien och assistenten hafva blifvit helt betrodda med boupptecknings upprättande, så att borgmästaren ej har något att skaffa därmed och af afdelningens två rådmän allenast den, som ej är vice ordförande, eller den så kallade andre rådmannen och det blott så, att han tillkallas, om mellan förstnämnda två tjänstemän olika meningar yppas; jfr Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 6. Beteckningen »förmyndare-diarium» har utbytts mot »bok öfver förmynderskap». Utöfver hvad som följer af allmän lag, skall i denna för öfrigt antecknas »dag, då omyndigs tillgångar till förmyndarkammaren redovisats och förmyndarräkning inför rådstufvurätten föredragits»; jfr ibid. § 7 mom. 4. Undantaget den förra bestämmelsens innehåll, vidröra åter de nya författningarne ej mera än de gamla särskildt frågan om penningkapitals och värdehandlingars inleverering till förmyndarkammaren från vederbörandes sida; jfr ibid. § 10 mom. 3 och 4. Hvad däremot angår de årliga förmynderskapsräkningarne, hafva föreskrifterna fullständigats. Det åligger nu mera assistenten att städse och således, äfven då fränder förut anställt granskning, underkasta dem sådan, hvarförutom han har att föredraga dem inför rådstufvurättens första afdelning och »*såsom ledamot i rätten deltaga i de beslut, som i anledning af sådan föredragning omedelbart meddelas*»; jfr ibid. § 8 mom. 4. Därjämte har emellertid bibehållits stadgandet, att kuratorn har att öfver afgifven förmyndarräkning meddela utlåtande — dock nu mera, allenast »när rådstufvurätten finner sådant erforderligt»; jfr ibid. § 10 mom. 3. På assistenten har det äfven lagts att för åtgärds vidtagande hos rådstufvurätten anmäla, »då förmyndare tarfvas för omyndig eller god man för stärbhusdelägare, som är frånvarande eller *eljest urståndsatt att sin rätt bevaka*, eller då i stärbhus ingen känd arfvinge finnes eller arfvinge är känd till namn men ej till vistelseort»; jfr ibid. § 8 mom. 2. Sistnämnda händelse synes sammanfalla med hvad stadgandet innehåller om frånvarande stärbhusdelägare och lär hafva fått en plats däri med tanke på annan åtgärd än godmanskaps inrättande och särskildt på ett rättens förordnande för kuratorn att »öfvertaga och utreda stärbhus»; jfr ibid § 10 mom. 1. Förståeligt är äfven, att dylikt förordnande ytterligare förutsatts skola meddelas, ej blott då »kända delägare ej finnas», utan äfven då »arfvingarne äro — — oförmögna att sin rätt bevaka»; jfr nyssnämnda lagrum. Men mera tvifvelaktig ställer sig innebörden af det i de nyss här ofvan kursiverade orden förutsatta tillsättandet af god man för den, som, utan att vara frånvarande, är »urståndsatt att sin rätt bevaka».

Tilläfventyrs afses sådan rättsinkapabel person, som ej hör under rådstufvurättens värjo eller eljest icke af densamma kan förses med förmyndare; jfr ÄB 20 § 7, Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 5 och Band IV s. 446 not. 1 — s. 447 not. 2. I sammanhang med det afhandlade må iakttagas, att, då i Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 6 assistenten och stärbhusnotarien förklarats hafva att jämte förrättande af boupptecknings »på rättens uppdrag verkställa» ej blott »arfskiften» utan äfven »*stärbhusutredningar*», det icke är fråga om en befogenhet för sådana fall, i hvilka enligt det föregående kuratorn har att enligt rättens bemyndigande utreda stärbhus. Uppdrag åt assistenten och stärbusnotarien att förrätta arfskifte eller ock boutredning i dess helhet har till förutsättning, att stärbhusdelägarne härutinnan göra en framställning till rådstufvurätten; jfr Band II s. 706 not. 1. En kollision eller ett rådstufvurättens val mellan kuratorn å ena sidan samt assistenten och stärbhusnotarien å den andra förekomma således icke i fråga om boutredningar. Skulle i förut angifna ordning kuratorn hafva blifvit betrodd därmed, ligger ock däri en befogenhet att, i mån som inträffade förhållanden tillstädja det, sörja för att skifte må äga rum och därvid biträda. — Af det anmärkta framgår eljest, att af förmyndarkammarens tjänstemän assistenten nu mera är den, hvilken i främsta rummet har att vaka öfver de omyndigas förseende med förmyndare och öfver de senares utöfvande af sitt värf. Hans bestyr med boupptecknings hafva beräknats skola vara honom till hufvudsaklig hjälp vid fullgörandet af anmälningsplikten i det förra hänseendet. Dödslistornas betydelse härutinnan har än mera förringats, därigenom att de förklarats skola såsom i Göteborg ingifvas allenast månadsvis och ej, såsom förut lagenligen varit händelsen i Stockholm, för hvar vecka; se KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 10, jfrd med Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 8 mom. 1. Det må anmärkas, att detta föreskrifvits, utan att det ansetts vara af nöden att vidtaga ändring i den allmänna författningen »om uppgifter till domstolarne angående timade dödsfall», KF $^{18}/_{2}$ 1846. Förklaringen härtill lär få sökas däri, att förändringen ansluter sig till en efterhand uppkommen praxis, i det att flertalet kyrkoherdar och pastorer i Stockholm redan förut ersatt det veckovisa insändandet med ett månatligt och förmyndarkammaren låtit sig därmed nöja. Tilläggas må, *att*, liksom, på sätt förut påpekats, assistenten har att för särskillda fall tjänstgöra såsom föredragande ledamot i rådstufvurätten, detsamma inträffar med kamreraren i förmyndarkammaren, nämligen i fråga om utlåning af medel under dess förvaltning (Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 11 mom. 17), *att* för kuratorn ej nu mera gäller någon lagbestämd tid, hvarinom han har att redovisa för mottagna uppdrag i tjänsten (ibid. § 10 mom. 6), *att* tiden, då de fem valda revisorerna af förmyndarkammarens förvaltning senast skola hafva sammanträdt, utsträckts till »utgången af oktober månad» (KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 13 mom. 1), *att* på de medel, som icke med omyndighetstillstånds upphö-

rande omedelbart uttagas från förmyndarkammaren, ränta allmänt åtnjutes ytterligare sex månader efter upphörandet och således äfven efter ett den omyndiges frånfälle, *att* årliga kungörelser med anmaning om dylika medels uttagande skola genom förmyndarkammarens försorg införas i posttidningen och en annan af hufvudstadens dagliga tidningar, *och att* åter »ränta å medel, tillhöriga frånvarande eller okända arfvingar, — ej beräknas för längre tid än fem år, dock att frånvarande arfvinge, som veterligen är omyndig, alltid skall tillgodoräknas ränta, intill dess han uppnått *myndig ålder*» (ibid. § 7 mom. 2). Med afseende å garantifonden hafva till sist träffats nya bestämmelser, dels så att dess ändamål i första rummet angifvits vara »att betrygga uppfyllandet af förmyndarkammarens räntegodtgörelse å insatta kontanta medel», och dels så att det tagits i betraktande det fall, att genom allmänna fondens tillväxt det kunde blifva af nöden att förstärka garantifonden och därtill anvisats hälften af årets vinstmedel eller, såsom de nu kallas, »öfverskottsmedel»; jfr ibid. § 4 mom. 2, § 5 mom. 2 och § 6 mom. 1.

23) S. 306 noten från föregående sida utgår slutet från och med orden »Om outredda» sextonde raden uppifrån. Jfr ofvan s. 326.

24) S. 308 texten utgår nionde raden uppifrån och insättes i dess ställe: en bokhållare, en kassör och en kassakontrollant jämte en amanuens. Kamreraren, bokhållaren, kassören och kassakontrollanten jämte amanuensen. Jfr ofvan s. 325 n:r 22.

25) S. 308 texten elfte till och med första raden nedifrån utgå orden »För assistentens — — — besörjande» och insättes i stället: För stärbhusnotariens del stannar det dock vid att jämte assistenten verkställa bouppteckningar, boutredningar och bodelningar. Assistenten har åter därutöfver dels att vaka öfver bouppteckningars upprättande inom laga tid och för äudamålet mottaga prästerskapets för hvarje månad afgifna förteckningar på inträffade dödsfall och dels att hos afdelningen anmäla behof af omyndigs förseende med förmyndare, hvarförutom han beträffande granskningen af förmyndarnes årliga räkningar fyller de kommunala gode männens uppgift under skyldighet att föredraga räkningarna inför afdelningen och att deltaga i dess därvid omedelbart fattade beslut. Jfr ofvan s. 326—327.

26) S. 308 not. 5 utgår början till och med »bouppteckningsförfarandet» på s. 309 sextonde och sjuttonde raden uppifrån. I samma not s. 309 tolfte och elfte raden nedifrån insättes i stället för »borgmästaren — — — nödigt»: dock att vid olika meningar dem emellan den af afdelningens rådmän, hvilken ej är vice ordförande, eller den så kallade andre rådmannen tillkallas. Än vidare ersättes i notens fjärde rad nedifrån »efter — — — af» med: på rättens uppdrag verkställa. Jfr ofvan s. 326—327.

27) S. 309 texten första raden uppifrån insättes i stället för »åter»: ock.

28) S. 310 texten tionde till och med åttonde raden nedifrån utgå dels »inom — — mottagande» och dels »eller — — mött» och insättes i stället för »förmyndarkammaren»: rådstufvurätten. Jfr ofvan s. 327.

29) S. 311 texten andra raden nedifrån ersättes »fjärdedels» med: half. I samma sidas not 3 första raden uppifrån utbytes åter »$^{18}/_{7}$ 1902» mot: $^{11}/_{3}$ 1909. I notens slut tillägges: enligt KSkr $^{18}/_{7}$ 1902 fyra och en fjärdedels, enligt KSkr $^{16}/_{3}$ 1906 fyra och en half samt enligt KSkr $^{3}/_{7}$ 1908 fem.

30) S. 312 texten femte raden uppifrån utgå orden »outredda stärbhus». Jfr ofvan s. 326.

31) S. 312 texten nionde och åttonde raden nedifrån utgå orden »säkerheten — — — samt» och insättes i stället: uppfyllandet af förmyndarkammarens räntegodtgörelse å insatta kontanta medel och öfriga förbindelser äfvensom. Jfr ofvan s. 328 n:r 22.

32) S. 312 not. 3 sjätte till och med nionde raden uppifrån utgår punkten: »Då — — — allmänna». I samma nots tredje och fjärde rad uppifrån ersättes »i — — — syftet» med: för den nuvarande garantifondens sistnämnda två ändamål. Likaledes utbytes i notens tionde rad uppifrån »emellertid» mot: ock. Jfr ofvan s. 328 n:r 22. Hvad angår anförandet i notens slut, bemärkes äfven det, som ofvan s. 328 n:r 22 in fine sagts om afsättningar till garantifonden i anledning af allmänna fondens tillväxt.

33) S. 313 texten femte till och med tjuguförsta raden uppifrån utgå »och högsta — — — kapitalplaceringar» jämte tillhörande noter 2—4. Jfr ofvan s. 325 n:r 22.

34) S. 314 texten sjätte raden uppifrån inskjutes efter »myndighetsblifvandet»: dödsfallet. I samma rad tillägges efter »äktenskap»: och att »ränta å medel, tillhöriga frånvarande eller okända arfvingar, — ej beräknas för längre tid än fem år, dock att frånvarande arfvinge, som veterligen är omyndig, alltid skall tillgodoräknas ränta, intill dess han uppnått *myndig ålder*». Hvad, som står i sidans not 2, ersättes med: Om uttagande af medel, som på grund af omyndighetstillstånds upphörande äro att lyfta i förmyndarkammaren, har denna att »hvarje år» meddela »erinran i allmänna tidningarna samt en af hufvudstadens dagliga tidningar». Jfr ofvan s. 327—328 n:r 22.

35) S. 314 texten tredje raden nedifrån till och med s. 315 femtonde raden uppifrån utgår stycket: »Oafsedt — -- — förmyndarkammaren[1]». I dess ställe införes följande:

Förmyndarkammaren har äfven penningmedel under en sin särskillda förvaltning, nämligen tjugutre donationsfonder för olika ändamål. Öfver fonderna, »hvilkas sammanlagda kapitalbelopp må placeras i gemensamma värdehandlingar, föras särskilda räkenskaper», hvarjämte bestå särskillda föreskrifter om föredragning och protokollsföring af de fonderna vidkommande ärendena och om arvode åt vederbörande tjänstemän för deras besvär intill viss procent af afkastningen enligt förmyndarkammarens bestämmande. I

mån af tillämplighet lända för öfrigt till efterrättelse föreskrifterna om den allmänna förvaltningen. Stadgade donationsvillkor skola dock i första hand på alla punkter iakttagas, hvarvid må märkas, att särskildt förordnad person har att beträffande en fond (Willebrandska) afgifva förslag till medlens placering. Förut förekom äfven den egendomligheten, att med afseende å några fonder vissa förmyndarkammarens tjänstemän, nämligen i ett fall kuratorn och eljest kamreraren, närmast bestridde förvaltningen och sålunda handlade i förmyndarkammaren ställe. Bland annat inträffade detta med Willebrandska fonden för kamrerarens del, så att förvaltningen tillhörde honom jämte enskild person utom verket. Donationsbrefven hafva dock icke ansetts lägga hinder i vägen för att genom 1907 års författningar öfverallt ersätta bemälde tjänstemäns förvaltning med förmyndarkammarens. För öfrigt mottager förmyndarkammaren icke vidare donationsfonder af förenämnda art till förvaltning. Däremot kvarstår från äldre författningar alltjämt stadgandet, att »från — — — de kontanta medel, rörande hvilkas förvaltning är genom testamente eller annat förordnande särskildt stadgadt, äga vederbörande njuta den afkastning, som af dessa tillgångar inflyta». Bestämmelsen kunde antagas bereda enskild tillfälle att med afseende å omyndigas medel anordna en förvaltning af lika art som den, hvilken ägt rum med Willebrandska fondens medel i förflutna tider. Någon sådan förvaltning förekommer dock icke. Åtminstone nu mera får stadgandets innebörd anses endast vara, att, om omyndigas medel förklarats ej skola förvaltas af förmyndarkammaren utan af annan eller andra, sagda verks allmänna förvaltning ej i och för sig står i vägen för förordnandets laga verkan, och att däraf ej heller följer något anspråk på del i afkastningen. Förvaltningen faller åter helt utom förmyndarkammaren, låt vara att den kommit att anförtros åt viss eller vissa dess tjänstemän. För öfrigt kunna på liknande sätt värdehandlingar vara undantagna från förmyndarkammarens förvaltning. Särskilld bokföring föranleda de ifrågavarande förordnandena allenast så till vida, som anteckning sker om de från förmyndarkammarens förvaltning undantagna medlen och värdehandlingarne, nämligen i den af de två s. k. hypoteksböckerna, i hvilka upptagas sådana värdehandlingar, »som förvaras hos förmyndarkammaren för omyndiga samt frånvarande eller okända arfvingar». Den andra hypoteksboken omfattar åter »värdehandlingar, hvilka utgöra säkerhet för lån af olika slag, som beviljats af förmyndarkammaren», och står sålunda i sammanhang med dess penningrörelse.[1])

Det nuvarande innehållet i s. 315 not. 1 ersättes med: KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 7 mom. 3, § 8 mom. 2 och § 14, Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 19 samt Förslag till Instruktion för förmyndarkammaren $^{13}/_{4}$ 1905 s. 36—38, jfrda med KI $^{9}/_{4}$ 1856 § 5 mom. 1, KK $^{20}/_{1}$ 1860, KI $^{29}/_{9}$ 1876 § 5 mom. 1 och Arb. Ordn. f. FK $^{19}/_{12}$ 1856 § 8 mom. 7.

36) S. 315 texten fjortonde till och med tionde raden nedifrån utgår punkten »Nyssnämnda — — — bestämda[2]».

I dess ställe införes följande:

På sätt nyss nämnts, föres särskild bok öfver de under förmyndarkammarens allmänna förvaltning stående värdehandlingarna. Äfven för deras del gäller för öfrigt, att hela afkastningen oafkortad tillfaller vederbörande rättsägare.[2])

I sidans not. 2 ersättes dess nuvarande innehåll med: KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 7 mom. 3 och § 8 mom. 2. Genom KK $^{20}/_{1}$ 1860 afskaffades förut beräknadt förvaltningsarvode; jfr KI $^{9}/_{4}$ 1856 § 5 mom. 1.

37) S. 316 texten femte raden uppifrån ersättes ordet »bokhållarne» med: kassakontrollanten. I följande rad utbytes »till» mot: af. Jfr ofvan s. 325 n:r 22.

38) S. 317 not. 1 inskjutes sjätte raden uppifrån efter »75»: Då åter i Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 11 mom 7 det ålagts kamreraren att »lyfta förfallna räntor å omyndigas depositionsbevis och öfverlämna dessa räntemedel till kassören för att emot kvitto utbetalas till vederbörande», afses icke en inskränkning i förmyndarnes allmänna befogenhet att omedelbart lyfta räntemedel utan allenast en lättnad för dem i detta deras bestyr. I notens näst sista rad ersättes »myndigblifvande — — — gifte» med: omyndighetstillstånds upphörande; jfr ofvan s. 329 n:r 34.

39) S. 319 texten fjärde till och med åttonde raden uppifrån införes i stället för »laga — -- — erkännande»: erkänts. I trettonde raden uppifrån uteslutas orden »och dess tjänstemäns». Jfr ofvan s. 330.

40) S. 319 texten tolfte raden nedifrån utbytes ordet »bokhållarne» mot: bokhållaren. Jfr ofvan s. 325 n:r 22.

41) S. 319 texten tredje raden nedifrån ersättas orden »någon — — — i» med: inom utgången af. Jfr ofvan s. 327.

42) S. 320 texten åttonde till och med tionde raden uppifrån utgå orden »och gå — — — iakttagen». Jfr KI $^{21}/_{6}$ 1907 § 13 mom. 2.

43) S. 321 texten åttonde raden nedifrån utgå orden »här kallad Förmyndare-Diarium». I samma sidas sista rad och s. 322 nionde raden texten utbytes »diarier» mot: bok. Hvad innehålles i not. 3 å s. 321 strykes och ersättes med: Enligt Arb. Ordn. för RRns 1 Afd. och FK $^{1}/_{11}$ 1907 § 7 pr. skola protokollsnotarierna vara tillstädes »alla söckendagar från klockan elfva förmiddagen till klockan två eftermiddagen, utom då deras närvaro vid sammanträdena erfordras», och hafva enligt mom. 4 ibid. att, »utöfver hvad särskildt är stadgadt», i förmynderskapsboken »anteckna dag, då omyndigs tillgångar till förmyndarkammaren redovisats och förmyndarräkning inför rådstufvurätten föredragits». Jfr ofvan s. 326.

44) S. 321 texten sjätte till och med fjärde raden nedifrån ersättes »den södra — — — bestående af» med: enligt magistratens beslut den 27 november 1908 den första, omfattande Norr

med undantag af Klara och Kungsholms församlingar, och den andra allt.

45) S. 321 sista raden till och med s. 322 första raden texten utbytas orden »Räkningarne — — — stadgandet» mot: Med deras afgifvande hafva.

46) S. 322 texten trettonde till och sjätte raden utgår »Är — — — efterses». I stället införes: Vare sig så är händelsen eller icke, har assistenten att granska de inkomna räkningarne, hvarförutom rådstufvurättens första afdelning kan remittera räkning till kuratorn för utlåtandes afgifvande. I sammanhang med förenämnda sin granskning tillser assistenten. — Samma sida texten tredje till och med första raden nedifrån utgår punkten: »Denna — — — protokollsnotarierna». — Likaledes utgår sidans not. 5. Jfr ofvan s. 326 och s. 328 n:r 25.

47) S. 323 texten sjunde till och med tionde raden uppifrån ersättas orden »kuratorn — — — framställningar» med: assistenten, hvilken i sammanhang med sin föredragning af årsräkningarne inför rådstufvurättens första afdelning underställer densamma frågor. Jfr ofvan s. 326 och s. 328 n:r 25.

48) S. 323 texten fjortonde raden uppifrån ersättas orden »rådstufvurättens första afdelnings» med: förmyndarkammarens. Jfr Arb. Ordn. f. RRns 1 Afd. och FK $^1/_{11}$ 1907 § 10 mom. 2.

49) S. 334 not. 4 första raden uppifrån insättes efter »283»: samt 1907 s. 474.

50) S. 335 not. 2 tillägges i slutet: 1904 s. 475, 1907 s. 547 och 1908 s. 93.

51) S. 335 not. 3 tillägges i slutet: samt 1905 s. 551 och 1907 s. 534.

52) S. 336 not. 2 tillägges i slutet: och 1907 s. 534.

53) S. 336 not. 10 tillägges i slutet: samt 1905 s. 379, jfrda med NJA 1906 s. 471. Se dock äfven NJA 1906 s. 288, där kraf enligt ett skuldebref till viss man eller ordres godkändes mot utställarens stärbhusdelägare, oaktadt det vid hans död funnits i hans bo. Huruvida skuldebrefvet utfärdats i gåfvoafsigt, blef dock visserligen ej i saken utredt. Därför talade emellertid, att enligt dess innehåll ränta skulle gälldas först från utställarens dödsdag. Detta tydde ju nämligen på gåfva och, närmare bestämdt, på en gåfva med afseende å döden. Förutsatt att en sådan förelegat, må dock ytterligare bemärkas, att skuldebrefvet påträffades efter utställarens död hos honom i ett konvolut, förseglad med dels hans eget sigill och dels sigill, som synbarligen tillhört den, till hvilken förbindelsen i första hand var ställd, och att konvolutet var försedt med påskrift, att det tillhörde den senare, och att utställaren mottagit det af honom i förvar att återställas vid anfordran. På den förra omständigheten låg väl emellertid mindre vikt, då förseglingen ej kunde anses innebära något verkligt hinder för utställaren att bereda sig tillfälle till fritt förfogande öfver skuldebrefvet. Till den kraft den kunde hafva, var ju åter den senare omständigheten

ett bevis, att, alltjämt förutsatt att skuldebrefvets utställande skett på grund af gåfva, denna stått i sammanhang med ännu ett annat aftal, nämligen inlag, i anledning hvaraf utställaren tills vidare behållit skuldebrefvet i sin besittning men under erkännande af gåfvotagarens rätt därtill. Så sedt, skulle rättsfallet innebära, att den svenska rättspraxis är villig att låta tradition vid gåfva af lös egendom ersättas med s. k. constitutum possessorium, åtminstone för det fall att gifvaren enligt det aftal, hvarigenom han bibehöll sig i det bortskänktas besittning, iklädde sig förpliktelse att vid anfordran utlämna detsamma till gåfvotagaren.

54) S. 337 not. 5 tillägges efter »358»: NJA 1904 s. 77 och 1906 s. 288.

55) S. 338 not. 3 tillägges i slutet: jfrd med NJA 1906 s. 471.

56) S. 358 not. 5 tillägges i slutet: Huru långt befogenheten enligt uppdraget sträcker sig, får för öfrigt pröfvas efter omständigheterna i det särskilda fallet; jfr NJA 1905 s. 484.

57) S. 359 not. 1 inskjutes efter »4»: NJA 1906 s. 528.

58) S. 369 not. 1 första raden uppifrån införes efter »486»: och 1904 s. 126.

59) S. 369 not. 4 insättes efter »654»: och NJA 1905 s. 374.

60) S. 369 not. 6 införes efter »3»: NJA 1905 s. 374.

61) S. 396 not. 3 tillägges i slutet: Jfr NJA 1907 s. 317, där fattigvårdsstyrelse för tid af sin målsmansrätt öfver fattighjon förklarades icke hafva varit underkastad fordringspräskription i sina anspråk på att jämlikt KF $^{9}/_{6}$ 1871 § 36 mom. 1 af detsamma utfå ersättning för lämnad fattigvård.

62) S. 398 not. 1 tillägges i slutet: Se ock för Danmarks del Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 40 (1908).

63) S. 399 not. 1. Af hvad' anmärkts Band IV s. XII n:r 21 och Hdb I s. 81 not. 1 in fine framgår, att Danmark och Norge till sist undandragit sig att biträda konventionerna om äktenskaps ingående och upplösning samt om förmynderskap under fasthållande vid domicilgrundsatsen. Det föreligger alltså fortfarande rikliga tillfällen till konflikter med dessa våra omedelbara grannländer. Tillsvidare synas de emellertid på förmynderskapsrättens område hafva varit af godartad natur; jfr Utrikes Departementets dossier G. 63 Afd. E Mål 21 (1906) och 40 (1908). — Beträffande dubbelt hemvist må märkas ibid. Mål 42 (1909), där fråga var om att åt tyska, som vistades i Sverige och där hade släktförbindelser, söka återvinna en större värdepost, som hon lämnat från sig åt person på mindre plats i Tyskland, och, då för ändamålet ifrågasattes att för henne få förordnad antingen förmyndare i Sverige eller en kurator i Berlin, det för hvarje fall ansågs af nöden att, enär kvinnan blifvit på förstnämnda mindre plats »polizeilich angemeldet» och förty ansåges därstädes hafva hemvist, först och främst få nämnda anmälan återkallad; jfr Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 1 och kap. 5 § 3 samt Band IV s. 532.

64) S. 407. Genom Lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap $^{8}/_{7}$ 1904 har bland annat det, som s. 407 under »4 kap.» återgifvits såsom förslag i sistnämnda afseende, upphöjts till lag, så ock de i Band IV s. 526—527 intagna »särskillda bestämmelser», hvilka delvis afse ej allenast äktenskap utan äfven förmynderskap. Vid lagens antagande hafva i ifrågakommande delar iakttagits de ändringar, som, anmärkta i Band IV s. 481 n:r 6, s. 526 not. 1 och 3 samt s. 527 not. 1, förslaget underkastats i Kungl. Maj:ts proposition. Eljest har åter blott förslagets kap. 4 (Band IV s. 407) undergått två smärre ändringar, nämligen så att i § 1 mom. 3 efter »rätten» inskjutits ordet *ofördröjligen* och i § 3 mom. 1 sista punkten orden »är bosatt» utbytts mot *har hemvist*. Såsom vårt lands mellanfolkliga rättsförhållanden på förmynderskapets och kuratelets områden skildrats i Band IV s. 397—431 och 478—480, innebära ifrågavarande stadganden i 1904 års lag ej några väsentliga nyheter. Till den del som deras innehåll påkallar rättelse i den förut lämnade framställningen, skall det på sina ställen anmärkas i det följande.

65) S. 408 noten åttonde raden uppifrån tillägges efter »förbehållen»: och har efter förslagets upphöjande till lag Kungl. Maj:t äfven dels $^{4}/_{11}$ 1904 medgifvit belgiska konsuler och $^{23}/_{3}$ 1906 franska att enligt sina länders lagar anordna förmynderskap för minderåriga af respektive belgisk och fransk nationalitet med hemvist i Sverige. Se Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. I Mål 8 och Gr. 63 Afd. L Mål 4.

66) S. 411 noten från föregående sida utgår sista punkten. Jfr ofvan s. 334 n:r 64.

67) S. 412 not. 1 tillägges i slutet: Enligt lag om konsulärjurisdiktion $^{5}/_{6}$ 1909 § 12 mom. 3 har dess innehafvare att »förordna förmyndare, god man för hustru enligt 19 kap. 4 § ärfdabalken samt sådan god man, som afses i 20 kap. 7 § nämnda balk», och åligger det »honom ock att öfva tillsyn å förmyndares och god mans förvaltning med iakttagande i tillämpliga delar af hvad därutinnan är i gällande lag föreskrifvet för gode män och rätten». Jfr ofvan s. 317 n:r 58 och 59. — Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 30 (1907) lämnar exempel på att Stockholms rådstufvurätt till förmyndare för svensk medborgares barn i Finland på begäran förordnat den svenska generalkonsuln i Petersburg.

68) S. 412 not. 2 tillägges i slutet: Redan i Utr. Departem. Årsberätt. 1903 s. 66 meddelas, att den svenska beskickningen i Berlin under sagda år underrättat vederbörande tyska myndigheter, att hinder ej mötte för anordnande af förmynderskap i Tyskland för en svensk moders oäkta barn därsammastädes, »så länge icke någon af svensk domstol förordnad förmyndare för barnen i fråga funnes». Utan detta senare slags förbehåll befinnes därpå utrikes departementet i lika sak hafva 1904 på förfrågan förklarat, att den svenska staten ej gjorde anspråk på barnens vårdnad; jfr Ut-

rikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 11. Det sålunda förefallna har haft sin förklaring däri, att, då de tyska domstolarna redan i EG z. B. Ges. B. art. 23 varit hänvisade på att låta ett sitt anordnande af förmynderskap för utlänning föregås af förfrågningar hos hemlandets myndigheter af den i Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 3 omhandlade natur, före samma lags tillkomst svenska domstolar ej ansett sig kunna på förhand yttra sig, huruvida svenskt förmynderskap komme att upprättas för omyndiga svenska barn i utlandet. Med samma lags tillkomst har åter af den stadgade skyldigheten att söka upplysningar i omhandlade afseende ansetts följa en förpliktelse att lämna sådana; jfr nedan s. 336 n:r 71. I den följande tiden hafva allt som oftast på diplomatisk väg upprepats förfrågningarna från de tyska domstolarna beträffande svensk moders oäkta barn i Tyskland, men svaren lämnats genom utrikes departementets förmedlan af vederbörande svenska domstolar enligt grunderna för Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 1 mom. 2 och § 3 mom. 1 p. 1; jfr Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 17 (1905) och 20 (1906), 32 (1907) samt 38 (1908). Särskilldt i betraktande af den större lättheten för en tysk förmyndare att indrifva barnuppfostringshjälpen af den tyska fadern, hafva de svenska domstolarna frånsagt sig befattning med förmyndarvårds inrättande. Men på lika sätt hafva de jämväl afvisat väckta frågor om att ersätta utländskt förmynderskap med svenskt; jfr ibid. Mål 49 (1909). Det har skett äfven i sådana fall, i hvilka förutsättningarna för det förras upprättande senare bortfallit; se ibid. Mål 36 (modern senare utvisats ur Tyskland och jämte barnet bosatt sig i Sverige) och 37 (modern till det i Tyskland med tysk aflade barnet gift sig med en luxemburgare), båda från 1908. De ifrågavarande målen visa för öfrigt, huru lätt misstag begås i fråga om nationaliteten, och huru stora svårigheterna kunna vara för dess rätta bestämmande; se härutinnan äfven ibid. Mål 41 (1909), där det rörde sig om oäkta barn till moder af oäkta säng och om mormoderns förlust af svensk medborgarrätt redan före Lag $^{1}/_{10}$ 1894, nämligen enligt ÄB 15 § 7. — Då svensk domstol tillsatt förmyndare för svenska barn med utrikes hemvist, har det vanligen skett i sammanhang därmed, att egendom tillfallit dem i riket; se Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 25 (1905) samt 29 och 30 (1907). I ett fall har det dock skett för vinnande af en barnets opartiske målsman i väntade tvister om barnets person; se ibid. Mål 22 (1906). Jfr nedan s. 336 n:r 71.

69) S. 413 not. 1. Jfr ofvan s. 335 n:r 68.

70) S. 415 texten sjätte till och med tredje raden nedifrån. Jfr ofvan s. 334 n:r 65.

71) S. 416 texten adertonde till och med elfte raden nedifrån utgår »Äfven — — — nationalitet». Med radernas räkning nedifrån, utbytes i tionde raden »tilläfventyrs» mot *emellertid*, ersättes i åttonde raden »bör åter» med *har ock* samt strykes »kunna hafva», utbytes i fjärde raden »skulle» mot *hör* och strykes »höra» samt

utbytas i tredje raden »ägde» mot *äger* och i andra »kunde» mot *kan*. Än vidare utbytas å s. 417 med radernas räkning uppifrån i första raden »funnes» mot *finnes*, i tredje »vore» mot *är* och i sjätte »bör medföra» mot *medför*. Not. 3 å s. 416 utgår. Jfr Lag $^{8}/_{7}$ 1904, kap. 4 §§ 3—6 och ofvan s. 334 n:r 64. — Det finnes redan åtskilliga exempel, att svensk domstol jämlikt Lag $^{8}/_{7}$ 1904, kap. 4 § 3 beträffande minderåriga utlänningar med hemvist i riket anlitat utrikes departementet för förfrågningar af därstädes omhandlade art och tillsatt förmyndare, så ock, i afvaktan på nämnda slags förordnande, enligt § 5 ibid. utsett god man; jfr Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 23 och 25 (1906), 31 och 35 (1907) samt 39 (1908). I det sista fallet afbröts ärendets vidare behandling genom förmyndares förordnande i hemlandet. För öfrigt har det varit fråga om omyndiga af finsk eller nordamerikansk nationalitet. I ett fall finnes fransk domstol hafva för franska omyndiga på plats i Sverige förordnat till deras förmyndare en deras närstående svenska skyldeman därsammastädes; se ibid. Mål 28 (1907). Jfr ofvan s. 334 n:r 65 och s. 335 n:r 68.

72) S. 417 texten adertonde till och med tionde raden nedifrån utgår »Då — — — förmyndare» och insättes i dess ställe: Emellertid må till förmyndare förordnas utlänning, så framt han har hemvist i riket. Samma sida åttonde raden nedifrån utgår »har — — — eller». I sidans not 2 insättes efter »8»: Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 3 mom. 1 p. 3, Band IV s. 407 noten (§ 3 mom. 1) och ofvan s. 334 n:r 64.

73) S. 422 tillägges i fortsättning af noten från föregående sida: 1904 års Haagerkonferens har förarbetat sitt förslag till konvention rörande omyndighetsförklaring i form, som är afsedd att vara slutlig; jfr Haag. Conf. 1904 Act. s. 213—221. De vidtagna förändringarne äro genomgående förbättringar, ej minst i fråga om uppställning, tydlighet och bestämdhet. Det har skillts mellan åtgärder i syfte att förberedelsevis taga vård om vederbörandes person och egendom samt ett formligt meddelande af omyndighetsförklaring. Förutsatt att enligt föreliggande omständigheter personen vore att förklara omyndig enligt sitt hemlands lagar, behöfves, för att myndighet i annat land skall vara behörig i det förra hänseendet, allenast att han befinner sig på platsen därstädes (art. 3). Till behörighet i det senare hör åter, att han har sin vanliga bostad (sa résidence habituelle) i det ifrågakommande landet (art. 4). Vid väckt fråga om omyndighetsförklaring hafva då dess myndigheter att därom aflåta meddelande till hemlandet jämte underrättelse om de förberedande mått och steg, som tilläfventyrs må hafva vidtagits, samt tillsvidare låta anstå med förstnämnda frågas afgörande. Lämna emellertid hemlandets myndigheter icke svar inom sex månader eller ock afböja att själfva förordna i saken, må myndigheterna i landet för personens vanliga bostad göra det men visserligen under tagen hänsyn till de omständigheter, som enligt mottaget svar skulle utgöra hinder för omyndighetsförklaring i

hemlandet (art. 6). För omyndighetsförklaring utom hemlandet äro ock villkor, att därtill finnes orsak enligt lagarna såväl därstädes som på platsen, och att i dylik dubbel måtto den, som gjort framställning i saken, är därtill behörig (§ 7). Till sist skola myndigheterna i hemlandet utan vidare kunna när som helst ej allenast taga vårdnaden till sig och därmed bringa den under sina lagar utan äfven häfva omyndighetsförklaringen, fastän i det förra fallet, hvari det ålagts hemlandets myndigheter att lämna meddelande om det nya förmynderskapet åt myndigheterna på platsen för det tidigare, lagarne därsammastädes afgöra, när detta upphör (§§ 10 och 11). — I ett fall har, väl mycket anticipationsvis, svensk domstol hos utrikes departementet anmält, att den jämlikt ÄB 19 § 4 och grunderna för Lag $^{8}/_{7}$ 1904 omyndigförklarat tysk mans tyskfödda änka här i landet. Utrikes departementet har, enligt hvad å handlingen åtecknats, ej heller funnit skäl att i saken lämna afsedt meddelande till de tyska myndigheterna; se Utrikes Departementets dossier Gr. 63 Afd. E Mål 47 (1909).

74) S. 437 texten första raden uppifrån införes efter »förvar[1]»: Af nyare datum äro godmanskap för omyndig utlänning i afvaktan på vårdnad genom förmyndare och för förvaltning af samegendom, då ägarne ej kunna enas om dess skötsel eller nyttjande. I sidans not 1 andra raden uppifrån införes efter »150»: Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 5 och Lag $^{30}/_{9}$ 1904 §§ 3—5 och 14—18.

75) S. 438 texten fjortonde raden uppifrån insättes efter »och»: skyddsrätt för mönster eller modeller. I sidans not 1 strykes i slutet »och KK — — 7» och insättes i stället: Lag om skydd för vissa mönster och modeller $^{10}/_{7}$ 1899 § 13 och Lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket $^{24}/_{7}$ 1903 § 7.

76) S. 448 texten trettonde raden uppifrån insättes efter »icke aflad»: 3 a. Bland noterna införes: 3 a. Jfr NJA 1886 s. 235; se dock äfven NJA 1898 s. 559, där på begäran af gode män i fideikommissaries konkurs hofrätt förordnade person att »såsom kurator iakttaga och bevaka blifvande fideikommissaries rätt» i afseende å den till fideikommisset hörande egendomen.

77) S. 449 texten sista raden insättes efter »utmätningsman»: än försäkringsinspektion. I sidans not 5 tredje raden uppifrån ersättes »samt — — — § 7» med: Lag $^{10}/_{7}$ 1899 § 13 samt Lag $^{24}/_{7}$ 1903 § 7.

78) S. 450 not. 3 sista raden införes efter »borgenär»: och godmanskap enligt lagen om samäganderätt icke någon. I notens slut tillägges: och Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 16.

79) S. 451 not. 1 ersättes »KK — — 7» med: Lag $^{24}/_{7}$ 1903 § 7.

80) S. 451 not. 2 insättes efter »16»: och Lag $^{10}/_{7}$ 1899 § 13.

81) S. 451 not. 4 tillägges i slutet: samt Lag $^{30}/_{9}$ 1904 §§ 3 och 6.

82) S. 453 not. 1 insättes efter »Jfr»: Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 17.

83) S. 455 not. 1 fjärde raden uppifrån insättes efter »§ 12»: och Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 5. Sjätte raden nedifrån ersättes »och — — — 7)» med: Lag $^{10}/_{7}$ 1899 § 13 och Lag $^{24}/_{7}$ 1903 § 7) eller ock inställa den åtgärd, för hvars utförande gode mannen tillsatts (Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 13). Tredje raden nedifrån inskjutes efter »1»: och Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 5.

84) S. 457 not. 2 tredje raden uppifrån tillägges efter »konkurs»: och god man, som satts att i anledning af samägares oenighet förvalta deras egendom. I notens följande rad tillägges efter »50»: och Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 4.

85) S. 458 not. 2 tillägges i slutet: På senare tider har ytterligare tillkommit ett kuratel, hvilket genom positiva stadganden ställts under förmynderskapets regler, nämligen godmanskap, som, då utlänning i omyndig ålder och med hemvist i riket saknar vård till person eller egendom, svensk domstol härstädes anordnar för honom i afvaktan på hans förseende med förmyndare i laga ordning; se Lag $^{8}/_{7}$ 1904 kap. 4 § 5, jfrd med § 3 ibid., Band IV s. 407 och ofvan s. 334 n:r 64. »I afseende å sådan god man» skall gälla, har det stadgats, »hvad om förmyndares redovisning och ansvarighet så ock om tillsyn å förmyndares förvaltning är föreskrifvet». Bestämningarna få anses sammanfalla med dem, som lämnats beträffande »god man för frånvarande delägare i dödsbo» och sålunda, med undantag för hvad som gäller om omyndigs förmånsrätt i förmyndares egendom, likställa den ifrågavarande gode mannen i allo med en förmyndare i rättsligt afseende; jfr Band IV s. 458 not. 3 — s. 464 not. 5.

86) S. 460 not. 3 första raden uppifrån insättes efter »5»: och Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 14.

87) S. 470 not. 4 första raden uppifrån utbytes »förslag — — — 32» mot: Lag $^{8}/_{7}$ 1904.

88) S. 472 not. 2 första raden uppifrån insättes efter »med»: Lag $^{30}/_{9}$ 1904 § 14.

89) S. 475 texten tionde raden uppifrån insättes efter »förvaltningsgods»: eller minderårig utlännings rätt. Jfr ofvan s. 338 n:r 85.

90) S. 478 not. 1 tillägges i slutet: Se beträffande god mans tillsättande genom innehafvare af svensk konsularjurisdiktion Lag $^{5}/_{6}$ 1909 § 12 mom. 3. Jfr ofvan s. 334 n:r 67.

91) Texten s. 478 tredje raden nedifrån till och med s. 479 nittonde raden uppifrån utgå orden »Däremot — — — återstår» och insättes i stället: Särskillda stadganden om gode mäns tillsättande för utlänningar i deras eget intresse hafva åter meddelats allenast med afseende å dem, som på grund af sin ålder äro omyndiga samt, med hemvist i riket, hafva behof af vård till person eller egendom. I främsta rummet rör det sig härvid om det fall, att en här i landet bosatt utlänning aflidit och lämnat efter sig omyndiga barn. Det tarfvas. — Jfr ofvan s. 334 n:r 64 och s. 336 n:r 71.

92) S. 482 n:r 6 tillägges i slutet: och 1904 s. 414.

93) S. 482 (n:r 12) — 537. Se ofvan s. 305—310 n:r 62 och s. 333 n:r 63.

94) S. 538 n:r 3 tillägges i slutet: Se för öfrigt lika rättsfall med motsatt utgång i NJA 1909 s. 225.

95) S. 538 n:r 4 tillägges i slutet: 1904 s. 431 och 1906 s. 194.

96) S. 539 n:r 14 tillägges i slutet: Huru emellertid vårdnad af bo sättes i sammanhang med boupptecknings rätt och boupptecknings plikt, visa dels NJA 1898 s. 238, där domstol ansågs hafva rätteligen förfarit, då den, sedan omyndigförklarad aflidit hos sin förmyndare, vägrade registrering af bouppteckning, som arfvingarne låtit upprätta, och åter för ändamålet mottog en af förmyndaren föranstaltad, och dels NJA 1907 s. 69, där förmyndare för omyndigförklarad, som vid sin död var i konkurs, på grund däraf förklarades ej kunna förpliktas att sörja för bouppteckningens ingifvande till domstol.

97) S. 540 n:r 28 tillägges i slutet: 1904 s. 202 och 1907 s. 149.

98) S. 540 n:r 29 tillägges i slutet: Rättast torde emellertid vara att beteckna högsta domstolens ställning till saken såsom helt och hållet regellös och beroende, af hvilka ledamöter för tillfället bilda majoritet, och huru det ställer sig med de omständigheter, som i allmänhet tjäna till afgörande vid pröfning af parts anspråk på ersättning; se RB 21 §§ 3 och 4 samt NJA 1904 s. 235 (mannen fick rättegångskostnad i mål, där hustruns yrkande på boskillnad afslagits), 1905 s. 362 (mannen befriades från att betala honom af hofrätten ådömd utslagslösen i mål, där hans yrkande på skillnad till säng och säte ogillats), 1907 s. 398 (hustrun tillerkändes ersättning för stämpel till hofrättens utslag i mål, där mannens yrkanden på skillnad i anledning af hustruns förmenta horsbrott och på hennes förverkande af giftorätt ogillats) och 526 (mannen fick ersättning för förklaringskostnad jämte utslagslösen i mål om skillnad till säng och säte) samt 1908 s. 323 (hustrun, som fått sin boskillnadsansökan beviljad, bibehölls vid henne af hofrätten tilldömd rättegångskostnad, men erhöll icke bifall till sina anspråk på sådana kostnader i högsta domstolen).

99) S. 541 tolfte raden nedifrån insättes efter »undantagsbestämmelse»: jfr NJA 1905 s. 99.

100) S. 542 åttonde raden uppifrån inskjutes efter »2—4»: jfr NJA 1905 s. 99. Tolfte raden uppifrån tillägges efter »218»: och 1905 s. 99.

101) S. 542 n:r 34 tillägges i slutet: och 1908 s. 56.

102) S. 546 tjuguförsta raden nedifrån inskjutes efter »(i civildepartementet)»: att Kungl. Maj:ts domsrätt utöfvas af regeringsrätten. I sjuttonde raden nedifrån insättes efter »19»: samt Lag $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 16.

103) S. 548 tredje raden nedifrån tillägges efter »skolrådet»: eller folkskolestyrelsen, eller ock en den senares särskilda afdelning.

S. 549 första raden uppifrån insättes efter »27»: samt Lag $^{25}/_{6}$ 1909 om ändringar i 1902 års lag. Jfr ofvan s. 320 n:r 12.

104) S. 549 adertonde raden nedifrån tillägges efter »9)»: och Kungl. Maj:ts domsrätt utöfvas af regeringsrätten (Lag $^{26}/_{5}$ 1909 § 2 mom. 17).

105) S. 552 tillägges i slutet på stycket från föregående sida: Genom KSt $^{16}/_{9}$ 1904 hafva lämnats organisatoriska föreskrifter för den af staten upprättade tvångsuppfostringsanstalten å Bona, hvartill enligt justitiedepartementets cirkulär $^{6}/_{11}$ 1905 sändas minderåriga af mankön, hvilka af domstol ådömts tvångsuppfostran, medan enligt dels samma cirkulär och dels ett departementets cirkulär $^{28}/_{9}$ 1906 diakonissanstaltens i Stockholm skyddshem å Sjötorp i Huddinge socken af Stockholms län och å Wiebäck i Almesåkra socken af Jönköpings län skola tjäna till allmänna uppfostringsanstalter för minderåriga af kvinnkön i lika villkor.

106) S. 555 n:r 15 femte raden nedifrån insättes efter »bodräkt»: jfr NJA 1905 s. 97.

Bihang till Band V.

Ur Utrikes Departementets dossier och 1909 års riksdagshandlingar.

1) S. 103 not. 2 tillägges i slutet: Märkas må äfven, att i vissa af Nordamerikas Förenta Stater arf till utlandet underkastats skatt till viss högre procent (i Washington 25 % och i Iowa 10 %), och att härifrån väl undantag gjorts för vissa länder men trots 1783 års traktat med Sverige icke för dess del. Mot detta slags återupplifvade egendomsafdrag har dock visserligen gensaga inlagts från svensk sida; se Utrikes Departementets dossier Gr. 75 Afd. A Mål 13 (1874—1908).

2) S. 269 noten elfte raden uppifrån tillägges efter »not. 1»: Exempel, att, fastän svensk lag ej från kronans danaarfsrätt undantager utlännings härvarande egendom, danaarf dock tages af densamma efter svensk medborgare i utlandet, finnas emellertid visserligen. För det första kan det inträffa, då fråga är om ett land, hvari svensk konsularjurisdiktion förekommer och på sådan grund svenska medborgares kvarlåtenskap ej är föremål för danaarfsrätt på platsen. Men äfven därutöfver hafva svenska myndigheter gjort kronans danaarfsrätt gällande, då efter afliden svensk det från utlandet mottagits egendom att tillställas vederbörande successorer här i landet. Det har skett med afseende å ej blott sjöfolks utan äfven resandes tillhörigheter, och det har skett beträffande kvarlåtenskap efter personer, bosatta såväl i Ryssland som i Tyskland; se Utrikes Departementets dossier Gr. 75 Afd. R Mål 5, 6 och 11 (1887—1899). Från Ryssland har utlämnandet ägt rum på grund af 1889 års konvention och från Tyskland enligt därstädes öfvad praxis. I ett fall har åter den svenska staten på förfrågan från Tyskland förklarat sig ej hafva några danaarfsanspråk, vid det förhållande att den aflidne väl haft svensk medborgarrätt men gått den förlustig genom fortsatt utrikes vistelse; se ibid. Gr. 75 Afd. N Mål 36 (1906). Hvad åter angår kvarlåtenskap efter utlänning här i

landet, afhålla sig svenska myndigheter, äfven då slutna traktater delvis synas böra föranleda annat, allmänt i möjligaste mått från att därmed taga befattning. I brist på uppträdande enskillda rättsägare taga vederbörande lands konsuler eller sändebud mera eller mindre formlöst om händer de efterlämnade tillgångarne för arfvingars och andra universalsuccessorers räkning i hemlandet samt bringa dem genom deras öfversändande dithän undan eventuella svenska danaarfsanspråk. Det visar sig sålunda, att, fastän vårt land beträffande danaarfsrätt principiellt står kvar vid territorialprincipen, det faktiskt, nämligen i nu skildrade ordning, tillämpar nationalitetsprincipen — vid erbjudet tillfälle till sin nytta och i vidsträcktaste mått till sin nackdel. Det är ännu ett exempel, huru, under trycket af utvecklingens gång, arfsstadganden, som alldeles särskildt afsett utlänningar, i sin användning inskränkts till inlänningar; jfr ofvan s. 91 not. 5 in fine och s. 169 not. 1 samt nedan s. 343—345 n:r 3. Se för öfrigt i ärendet och särskildt beträffande sjöfolk Konsulatförordningen och allmän instruktion för konsulers ämbetsutöfning jämte konsulär författningssamling m. m. (1908) s. 23—24 och 233—242 samt därstädes anmärkta konventioner och deklarationer mellan Sverige samt Nederländerna, Ryssland, Storbritannien och Frankrike.

3) S. 269 noten tredje raden nedifrån tillägges efter »not. 1»: Ett slags kvasi-öfverlåtelse af kvarlåtenskap efter svenska sjömän har ifrågasatts i proposition, som Kungl. Maj:t aflåtit till 1909 års riksdag. Bland annat äskade däri Kungl. Maj:t ett nytt förslagsanslag å extra stat åt handelsflottans pensionsanstalt i syfte att öka antalet af de därifrån utgående pensionerna och för deras lägsta eller fjärde klass också beloppens storlek. Enligt hvad chefen för finansdepartementet sade sig hafva för afsikt att i händelse af förslagsanslagets beviljande föreslå Kungl. Maj:t, förutsattes emellertid, att för ändamålen skulle användas jämväl vissa andra tillgångar under Kungl. Maj:ts förfogande och bland annat kvarlåtenskap efter svenska sjömän utan kända arfvingar. Medel af denna art, som hos kommerskollegiet innestodo för åren 1906—1908, skulle såsom kapital öfverlämnas till handelsflottans pensionsanstalt och ingå i dess pensionsfond samt för framtiden samma slags medel, allteftersom de enligt nu gällande författningar skulle af utrikesdepartementet eller kommerskollegiet inbetalas till statskontoret, i dess ställe öfverlämnas till handelsflottans pensionsanstalt såsom bidrag till den årliga pensioneringens bestridande. Man kan ju vara tveksam om nyttan af hela den ifrågasatta anordningen. Statens utgifter hade ju ej blifvit större, om förslagsanslaget tilltagits större eller i allt fall kommit att utgå med större belopp samt de ifrågavarande medlen, otvifvelaktigt statsmedel, fått såsom förut ingå bland statens inkomster och ökat desamma; och onekligen hade det varit redigare. Huruvida saken kommer till stånd, kan ju dessutom vara osäkert, vid det förhållande att riksdagen beviljade allenast ett mindre anslag, nämligen blott till höjande af fjärde klas-

sens pensionsbelopp. Antagligen skall detta dock icke föranleda någon ändring i planerna på medelöfverföringen. Sker den, innebär den för hvarje fall icke någon verklig öfverlåtelse af danaarfsrätt, utan har sin betydelse allenast såsom en inre förvaltningsakt inom statens finansväsende. Staten står ju till de enskillda rättsägarne alltjämt kvar i ställning af danaarfsberättigad. Emellertid kan det ju vara af intresse att bemärka, att till det mesta de omhandlade medlen bestå i *rymda* sjömäns efterlämnade tillgångar. På sådant sätt går nämligen visserligen igen den sjömanshusen engång i tiden förlänade danaarfsrätten. Tanken är densamma, nämligen att nämnda slags statsintägt bör användas till sjöfolkets nytta. Handelsflottans pensionsanstalt har blott trädt i stället för sjömanshusen och tanken genomförts i andra former än en omedelbar öfverlåtelse af danaarfsrätten.

Från helt andra synpukter erbjuder emellertid hvad i saken förekommit för danaarfsrättens del ett ej ringa intresse. Hvad det rör sig om är tillgångar, som svenska sjömän vid frånfälle utrikes lämnat efter sig samt vederbörande svenska konsuler enligt gifna stadganden hemsändt dels i pengar och dels i lösören eller s. k. »effekter». Då eljest sådant hemsändande skett till utrikes departementet, har åter, hvad angår sjömäns tillhörigheter, det ägt rum till kommerskollegiet, och ändring däri inträdt först den 1 Oktober 1906 i anledning af unionens upplösning. Därmed har åter utrikes departementet för hvad det fått och får uppbära af ifrågavarande medel ställts under de för kommerskollegiets del gifna föreskrifterna. Det senare har åter närmast haft att uppleta sjömannens rätte arfvingar och för ändamålet vändt sig till vederbörande Konungens befallningshafvande och magistrater för efterforskningars anställande. Ofta nog hafva dock arfvingar icke anträffats, och det sålunda fallit på kollegiet en förvaltningsplikt. Till dess lindrande hafva enligt kollegiets hemställan äfven meddelats anvisningar i kungl. bref till detsamma. Hvad angår effekter, hade och har sålunda kollegiet enligt KB $^{20}/_{3}$ 1903 att, sedan deras tillvaro i posttidningen kungjorts och fem år därefter förflutit utan medlens lyftning af behöriga rättsägare, försälja dem på stadsauktion och aflämna behållningen till statskontoret. Redan tidigare hafva genom KB $^{5}/_{3}$ 1897 liknande bestämmelser träffats med afseende å penningmedlen. De skulle blott hafva före inlevereringen stått inne hos kollegiet tio år efter kungörelsen. Det förutsattes tydligen, att, så länge sådan inleverering ännu icke skett, kollegiet hade att på rätter arfvinges begäran till honom utan vidare uthändiga hans arf eller arfslott. Men därjämte finnes förordnadt, att efter inleverering kollegiet hade att upptaga framställningar i denna väg samt, där det funne anspråket befogadt, af statskontoret infordra beloppet, som då skulle utgå af sjunde hufvudtitelns anslag till restitutioner. I allt detta har ej gjorts annan ändring, än att, i hvad angår det utrikes departementet tillflutna, detsamma trädt i stället för kommerskollegiet och i tidens loppe ensam skall komma att bestrida sagda dess bestyr. Ej heller

har hittills varit på tal annan ändring, än att nämnda myndigheter ej längre skulle inleverera medlen till statskontoret utan till handelsflottans pensionsanstalt. Återbäring till vederbörande arfvingar efter sådan inleverering skulle åter alltjämt äga rum med anlitande af restitutionsanslaget och utgiften sålunda bestridas med allmänna statsmedel.

Hvad i hela denna sak är ägnadt att väcka förvåning är, att i vederbörande administrativa författningar det, så vidt man kan förstå, ej fästs något afseende vid hvad den allmänna lagen innehåller om kronans danaarfsrätt. I främsta rummet hemsändas ju medlen visserligen för att tillställas närmaste arfvingar eller andra enskilda rättsägare. Men i mån som de förlorat sin rätt, inträder ock danaarfsrätt. Så framt hemsändandet skett i laga ordning, är härvid ej längre tal om en främmande danaarfsrätt, men blir därför ock den svenska kronans verksam. Det synes, som om man af hänsyn till sjöfolks lefnadsförhållanden velat låta densamma falla, men det kan ju med skäl dragas i tvifvelsmål, huruvida Kungl. Maj:t varit i tillfälle att utan ändring i den allmänna lagen göra det annat än för särskilda fall och med riksdagens begifvande. Så tillgår ju eljest. Hela förfarandet skiljer sig också väsentligen från det, som iakttages i vanliga arfsmål. Antagligen är i fall af ifrågavarande natur det jämförelsevis sällsynt, att arfvinge väl kan uppspåras men befinner sig på okänd ort. För sådant fall skulle dock offentlig kallelse på honom utfärdas af domaren på den dödes sista mantalsskrifningsort. Det synes försummas. Där, såsom regelrätt lär vara händelsen, arfvingar åter alldeles icke kunna uppspåras, skulle ett år efter dödsfallet arfvet tillhöra kronan, så framt icke dess rätt eftergåfves af Kungl. Maj:t och riksdagen eller vederbörande i arfstvist vid rätter domstol styrkte laga förfall för tidens försittande. I förevarande slags mål skall åter äfven i händelse af okända arfvingar utfärdas en inför den allmänna lagen rättsligen betydelselös kungörelse af administrativt ämbetsverk, och hållas äfven sådana arfvingar en längre tid bortåt medlen till handa för lyftning utan hinder af kronans danaarfsrätt och utan undersökning, huruvida arfvingarna haft laga förfall för sin underlåtenhet att inom stadgad tid bevaka sin rätt. Saken förändrar sig för öfrigt icke, därför att bemälda ämbetsverk efter lång tids förvar lämnat medlen från sig. Ty vid ett hos dem därefter väckt anspråk på lyftning hafva de tydligen icke att pröfva tillvaron af laga förfall för sökanden utan, såsom om ansökan gjorts före inlevereringen, allenast förefintligheten af arfsrätt. Ej heller är ett deras bifall till framställningen en nådeakt i Kungl. Maj:ts och riksdagens ställe. Detta ligger redan däri, att de till återbäring nödiga medlen anvisats skola utgå från restitutionsanslaget, som beviljats för att möjliggöra återställande af hvad kronan med orätt uppburit. Allt tyder åter därpå, att staten beträffande sjöfolks tillhörigheter förmenat sig stå inför en arfsrätt, som ej är föremål för präskription och därför ej heller låter förlika sig med en kronans danaarfsrätt. Att saken

kunnat komma i ett sådant skick, får väl dock anses bero därpå, att den ordnats helt och hållet administrativt i syfte att enligt ett ämbetsverks framställningar hjälpa det ur förlägenhet i dess förvaltningsbestyr, och att, enär det rört sig om medel i den svenska statens besittning, väktaren öfver kronans danaarfsrätt, kammarkollegiets advokatfiskal, ej haft något sitt intresse i att ägna medlen en sin uppmärksamhet.

Men det synes höra till god ordning, att de administrativa bestämmelserna bringas i en bättre öfverensstämmelse med den allmänna lagen. Tilläfventyrs komme ett försök i denna väg att alstra benägenhet för vissa ändringar i stadgandena om arfsrättspräskription, nämligen bland annat för bestämmelser om stämning på okända arfvingar och om präskriptionstids löpande från sådan stämning samt om plats för stämnings utfärdande, då den aflidne ej hade känd mantalsskrifningsort. Men detta vore icke till någon skada. En praktisk vinst låge alltid däri, att vederbörande administrativa verk kunde befrias från en förvaltning och pröfning, som egentligen falla utom deras uppgifter och värf i öfrigt. Om så ringa summor rör det sig ej heller. Sålunda har det beräknats, att för hvart år medel skulle blifva leveransgillda till belopp af tvåtusen kronor i genomsnitt. Något väsentligt ökande i statens inkomst eller minskande i arfvingarnes rätt komme å andra sidan icke att blifva en följd af ett danaarfsrättens häfdande. Åtminstone har det angifvits icke under flera år tillbaka hafva inträffat, att kvarlåtenskap redovisats till arfvingar efter verkställd inleverering till statskontoret. Naturligen behöfver till sist ett danaarfsrättens formliga erkännande icke stå i vägen för den lofvärda sträfvan att på åsyftadt sätt förbättra sjöfolkets villkor i pensionsväg. Jfr i ämnet ÄB 15 §§ 5 och 6, Bih. till RP I Afd. 1 Band 4 N:r 85, IV Afd. 1 Band 1 N:r 11 s. 58—120 och X Afd. 1 Band 1 A N:r 10 s. 10—12, SjLgn $^{12}/_{6}$ 1667 Skipmannabalk kap. 13 hos Schmedeman s. 490, $^{23}/_{2}$ 1864 § 32 och $^{12}/_{6}$ 1891 § 46, Konsulsstadgan $^{20}/_{4}$ 1858 §§ 36 och 73, KF ang. konsulatväsendet $^{4}/_{11}$ 1886 § 57 och $^{24}/_{9}$ 1906 § 61 samt ofvan s. 281 not. 2, s. 283 not. 1 och s. 341—342 n:r 2.

Register.

A*bortus* 81.
Acquisitio per universitatem 21.
Aditio hereditatis 24.
Adlig titel 41.
Administration 29, 30, 33.
Administrator 2, 32, 42.
Adoption 2, 3, 12, 13, 19, 251.
Advocatus 95.
Advokatfiskal, hofrätts 284. Se vidare kammarkollegiets.
Affall från evangeliska läran 186, 187. Se vidare utrikes affall.
Affektionsvärde 226.
Afgäld 199, 212, 213.
Afhändelse, egendoms. Se föryttrande, öfverlåtelse.
Afkastning 78, 123, 140, 153, 186, 187, 194, 198—201, 205, 206, 208—214, 217, 220, 225, 226, 230, 237, 240, 241, 262, 263; fallen 198, 200, 206, 207, 212, 228; förbrukad 198, 205; naturlig 206, 207; som kunnat tagas 200, 210, 225; uppburen 207. Se vidare fructus, god tros förvärf af afkastning, inkomster.
Afkastningsförmåga 204, 207, 208, 212, 213.
Afkomsträtt 234, 321.
Aflelse 116; tid för 169, 254, 319. Se vidare arfvingens, blodskam barn, hor barn, inrikes aflelse, trolofning barn, utrikes aflelse.
Aflinge 261, 263.
Afrad 200, 207, 210.
Afräkning. Se kvittning.
Afskiljande 204—207, 214, 215, 225.
Afslående af arf, arfvinges 2, 3, 5, 6, 23—28, 30, 32, 33, 38, 63, 141, 281. Se vidare repudiatio.
Afstående af arf, arfvinges **150—151**, 185, 192, 258. Se vidare afslående.
Aftal 233; med afseende å döden 7, 148, 257, 289, 332.
Afträdesdag 200, 209—212.
Afvittring 44, 196, 300.
A*ga* 132—134, 140.
Agnater 3, 59.
Aktoratsarvode 275, 277, 280, 282, 284—286.
Amanuens 328.
Anbefallningsbref 160, 161.
Anbud 152, 153. Se vidare delatio.
Andelsrätt i bolag eller förening 40; i kvarlåtenskap 18, 19. Se vidare vinstandelar.
Angifvelse 189.
Anklagelse 128, 189.
Anmälan 155—159, 161, 166, 174, 177, 181, 255, 284, 292, 296, 297, 324, 325.
Anstalt 260. Se vidare fattigvårdsinrättnings, hospitals.
Anstiftan 140.
Ansvar, primärt 5, 222, 224, 225, 232, 237; skadestånds- 29, 89, 90, 131, 198, 200, 214, 217—219, 221—223, 225, 226, 238, 240, 241, 243, 247, 289; solidariskt 228, 246; subsidiärt 222—224, 232, 237.
Ansvar för död mans förbindelser 3—6, 8, 9, 20, 22, 25, 28—33, 40; för död mans gälld 5, 20, 22, 23, 28—33, 35—37, 39, 42, 228, 288, 289, 317.
Ansvarsfrihet 218—223, 229, 242.
Ansökan 164—166, 276, 278, 281, 301—303, 307, 308.
Arbetsfolk 113.
Arbetsförtjänst 312—316.
Arf, begrepp 1, 2, 5; fasta 150; herrelöst 161, 258; svikligt tillägnande af **141—146**. Se vidare fastighetsarf, hereditas, lös, nipar, skyld, vigh, vårdnad arfs.
Arf i allmänhet 1, 2, 6, 7, **43—248**, 258, 269.
Arffall 24, 26, 27, 188, 281.
Arfledande 76, 88, 186.
Arflåtarens död före arfvingen 63, **78—82**, 191; förordnande **148—150**, 185.

A*rflösgörelse* 140, 148—150, 184, 186, 187, 190—192. Se vidare exheredatio.
Arfs bevakning 154, 155; lyftande 163, 168, 169, 175, 176; obehöriga tillträdande 198, 199, 206, 216, 220, 231, 233, 236—239, 241—243, 246; tagande »falskeligen» 143—146, 199, 216; tillträde 3, 5, 6, 21, 23—33, 39, 157, 165, 188, 228, 244, 281, 291. Se vidare aditio, afstående, service.
Arfsafdrag. Se egendomsafdrag.
Arfsaftal 7—10, 27. Se vidare donatio.
Arfsdelning **43—75.** Se vidare hufvudtal, skyldskap, stam.
Arfsdomstol 155, 163, 165, 175, 180, 181, 245, 255, 285.
Arfsföreningar 8, 244.
Arfshäfd 142—145, 157, 170, 171. Se vidare usucapio.
Arfskapacitet, allmänna förutsättningar för 26, 33, 76, **78—109**, 188, 193, 253, 259; förlust af **110—125**, 192, 193, 251, 253, 260, 289.
Arfskifte 144, 150, 179, 195, 247, 316, 323, 324, 327; jämkning i 141, 142, 195, 229.
Arfsköp. Se emtio.
Arfslagar i mellanfolkliga rättsförhållanden 106, 107, 256, 268, 269. Se vidare lags.
Arfsordning 2, **43—75**, 250, 263; individuell 49. Se vidare administrator, gradualprincip, istadarätt, parentelgrundsats, släkträkning, trelinjesystemet.
Arfsordnings inskränkande 4, 48, 49, 61, 71—73, 251, 253.
Arfsrätt, oegentlig 22; retroaktiv 77, 78, 115—118, 121—125, 159, 162, 173, 177, 178, 186, 187. Se vidare arf i, fattigvårdsinrättnings, fosters, hospitals, kommun, kvinnors arfsrätt, makes, oäkta barns arfsrätt, staten, succession i arfsrätt, öfverlåtelse af.
Arfsrätt i riket 77, 157, 172.
Arfsrätts förlust efter viss person 63, 76, **125—182**, 190, 193, 251, 253, 257, 289; förverkande för andra 77, 127, 131—134, 136, 137, 185, 186, 190; åtnjutande, villkor för **76—182**, 184, 191, 289; ömsesidighet 12—16, 250—254.
Arfsrättspräskription 23, 32, 33, 39, 81, 82, 94, 96, 108, 118—120, 141—145, **151—182**, 184, 188, 192, 246, 255, 257, 264, 266, 271, 275, 277—281, 284, 285, 289—291, 344, 345; delvis 174, 177; dubbel 174; statistik rörande 278; tider för 158, **162—178**, 181, 182, 184; yttersta tid för 169, 174.
A*rfsrättspräskriptions* förekommande, åtgärder till **154—162.**
Arfsskatt 31, 341. Se vidare egendomsafdrag, emtio.
Arfstalan 33, 141—143, 146, 155, 157, 159, **188—248**, 266, 281—283, 289. Se vidare hereditatis.
Arfstvist 35, 157, 181, 188—191, 243.
Arfvejord 51, 113, 149, 150, 154, 261.
Arfvingar 152, 153, 155, 182, 184, 186, 187, 228, 229, 243, 257, 259—265, 271, 283, 343, 344; andra 184, 186; begreppet 1, 2, 5; fjärmare 154, 163, 168, 169, 171, 175, 176, 180, 183—185, 216; inländska 162, 175, 184, 185; kända på kända orter 156, 158, 162—165, 168, 278, 283, 326, 328, 329; kända på okända orter 35, 156, 158, 162, 163, 166—169, 174—176, 180, 266, 278, 279, 284, 285, 287, 291, 344; okända 82, 142, 144, 155—158, 162, 164, 167—171, 175, 176, 191, 199, 254, 259, 266, 278, 279, 283—285, 287, 291, 326, 329, 342—345; utländska 141, 162, 168—172, 175—177, 179, 184, 185, 278, 287, 290. Se vidare bakarfvingar, bröstarfvingar, fördöljande, heir, heredes, intestatarfvingar, next, samarfvingar, sidoarfvingar, testamentsarfvingar, årsstämning på.
Arfvingens aflelse före arflåtarens död **88—89**, 191.
Arrendator 202, 208, 223.
Arrende 206, 287.
Arrendeförläningar 41.
Arvode 198, 215, 329, 330, 331. Se vidare aktoratsarvode.
Assistent 326—328, 332.
Attest 286. Se vidare dödsattest, lysningsattest, intyg.
Auktion 343.
B*akarfvingar* 43, 47, 48, 57—66, 70—72, 74, 117, 140, 149, 188, 249, 321.
Barn 44, 58—60, 142, 186, 188, 319—322, 338; hedniska 133, 136; i landet hemmavarande 110, 115, 183; omyndiga 305, 306; rymlings 122—125, 186; utrikes medförda 110, 115, 116, 120; vanartade 130, 339, 340; äkta 319, 321. Se vidare blodskam barn, dödande af barn, erkännande barns, hor barn, hufvudlott ihjälliggande, konkubinbarn, kull, legitimation, oäkta barn, syskons barn, trolofning barn, uppfostran barns, utflyttads, vistelseort, vårdnad barns.

Barnbarn 44.
Barnhus, Stockholms allmänna 266.
Barnlös 260.
Barns öfvergifvande 189.
Batardise, droit de 252.
Bedrägeri 142, 143, 146.
Befallningshafvande, Konungens 165, 259, 277, 282—285, 343.
Befallningsman, Konungens 161.
Begrafning 39, 136.
Begrafningskostnad 31.
Behofs uppkomst 209.
Belastande, egendoms 217—219, 222, 223, 230, 234—238.
Belgare 306.
Belägenhet, egendoms 268.
Beneficium abstinendi 21, 25; inventarii 4, 21, 25, 29; separationis 26, 29, 30.
Besittning 26—35, 39, 195, 197, 212, 218, 238, 239, 243, 247, 248, 283; medelbar och omedelbar 155, 193, 241, 242, 246; myndighets insättande i 34, 35. Se vidare bonorum, fast egendom rätt, innehaf.
Besittningsskydd 27—34, 193, 194.
Besittningstagande 27, 30, 33—35, 207, 258; våldsamt 200, 262.
Besittningstalan 34.
Beskattning, utomordentlig 102, 105, 341.
Besvär 301, 302, 304. Se för öfrigt skatter.
Betalning, frivillig 32, 236; uppskof med 36, 38, 39.
Betalning i förtid 36.
Bevis 28, 33, 48, 78—81, 84—87, 89, 130, 138, 139, 158, 160, 191—194, 227, 231, 233, 243, 244, 249, 254. Se vidare vittnesintyg.
Bevisskyldighet 28, 159—161, 222—225, 227, 242, 249, 264, 267. Se vidare paternitetsbevisning.
Biltoghet 121, 122, 124.
Biskop 263, 264.
*Biståend*e i nöd, underlåtet 149, 151, 152, 187, 189, 190.
Blekinge 54.
Blodshämnd 50.
Blodskam 188; barn aflade i 14, 15, 319.
Bo oskifto 36, 44, 45, 88, 136, 237.
Bodelning 320, 321, 328. Se vidare arfskifte, boskifte.
Bodelägare 147, 157, 185, 245. Se vidare sterbhusdelägare.
Bodrägt 147, 321, 340.
Boet, sitta i 162.
Bokhållare 325, 328, 331.
Bonde 75, 76, 213.
Bonorum possessio 34.
Boplats. Se hemvist.
Borgare 75, 76, 93, 112.
Borgen 89, 90, 99, 103, 118, 119, 142, 143, 148, 159, 163, 168, 169, 172, 173, 194. Se vidare garantiförbindelse.
Borgenärer 7, 20, 22, 25, 26, 29—31, 36—39, 41, 42, 194, 220, 229, 244, 245, 258, 259, 287—289, 320—322. Se vidare förfång.
Borgmästare 326, 328.
Boskifte 28, 29, 35—38, 80, 81, 108, 112, 136, 137, 146, 155, 228, 229, 236, 261, 271, 275, 276, 279, 283, 288. Se vidare arfskifte, distribution.
Boskillnad 316.
Bosättning. Se inflyttning.
Bouppteckning 3, 21—23, 25, 27—33, 35, 38, 39, 155, 164, 166, 171, 176, 236, 245, 281, 284, 288, 291, 316, 326—328, 338. Se vidare ed bouppteckning-s, egendoms undandöljande från, inventarium.
Bouppteckningsförmån 22, 25—29, 31—33. Se vidare beneficium inventarii.
Bouppteckningskostnad 31.
Bouppteckningsprotokoll 161.
Boutredning 2, 5, 25, 30, 31, 36, 39, 42, 136, 236, 259, 266, 282, 284, 289, 291, 316, 326—328.
Brott 142, 143, 199, 216, 225. Se vidare person, rån, självhjälp, straff, stämpling, stöld, åtkomst.
Brukbarhet, ekonomisk 204, 208, 213.
»*Bråd* skillnad» 128, 132.
Bröstarfvingar 2, 3, 17—19, 43, 49—57, 70, 89, 97, 98, 108, 109, 111, 127, 128, 140, 148, 149, 183, 251, 290, 321, 322; utländska 159, 162, 172, 173.
»*Bud* af honom» 157, 158.
Burskap 97, 98, 103.
Byte 230, 269, 273, 274.
Bördeskilling 200.
Bördköpt jord 202.
Bördslösen 50, 51, 154, 201, 202, 211.
Bötesansvar 40.
»**C***aduqver*» 265.
Capitis deminutio 21.
Casus 216. Se vidare olyckshändelse.
Census emigrationis 92, 93, 95, 97, 98, 102, 113.
Chattels 2, 6, 17.
Computatio canonica. Se släkträkning kanonisk.
Constitutum possessorium 333.
Culpa lata. Se vållande groft.
D*anaarf* 6, 7, 10, 11, 39, 97, 98, 133, 142, 144, 145, 154, 157, 168, 170,

196, 198, 253, **256—291**, 341—345; begreppet 256, 257; förutsättningar för **256—260**; statistik rörande 269—271.
D*anaarfs* öfverlåtelse 175, 266—281, 285, 286, 289, 342—344.
Danaarfsberättigade 20, 39, 155, 170, 184, 194—196, 199, 257, 259, **260—282**.
Danaarfsberättigads ställning till dödsboet **288—291**.
Danaarfsrätt, förlänad 11, 98, 257—269, 273, 342.
Danaarfsrätts bevakande 259, 270, 280, **282—286**; tillgodogörande 270, 283, 284, **286—287**.
Danmark 309.
Dansk 309.
Delatio hereditatis 24—26.
Departementet, ecklesiastik- 301—304, 320; finans- 277, 342; justitie- 301—305, 308; utrikes- 165, 342, 343.
Depositarie 161, 202, 214.
Depositionsbevis 331.
Desertör 187.
Digifvande 84.
Dispens 300, 302—304, 307, 309.
Distribution 42.
Dolus 200, 202—204, 206, 216, 222, 223, 237.
Dom 192, 205, 214, 216, 226, 231—236, 238, 246—248, 267, 268, 279. Se vidare laga, res, resning.
Domhafvande 156, 161—164, 166—168, 175, 255, 279, 281. Se vidare meddelande.
Domicilgrundsatsen 333.
Domkapitel 301—304, 309, 320.
Doms verkställande 241, 247, 310, 318.
Domstol 304, 306. Se vidare arfsdomstol, högsta.
Donatio mortis causa 8—10.
Dop 80, 81, 84, 87, 293.
Dos 207.
Dotter 44, 188. Se vidare lägersmål.
Dower 17.
Drift, normal 218—220, 225.
Droit d'aubaine. Se jus albinagii.
Dryckenskap 300.
Drätselkammare 285.
Drätselnämnd 266, 285.
Dröjsmål 198, 215, 223, 226, 238, 242.
Död, borgerlig 21, 63, 189. Se vidare aftal med, capitis.
Dödande **125—141**, 185, 187, 192; delaktighet i 128, 132. Se vidare viljadråp, vådadråp, vållande.
Dödande af arflåtare, försök till 139, 140, 189; af arflåtares arflåtare **140**, 188; af barn, föräldrars 131—135, 185; af egen arflåtare 126, **131—135**, 138, 139, 185, 189; af foster 60, 82, 86, 131, 135—138; af make 131, 140; af närmare arfvinge **135—140**, 185, 189; för arfs skull 128, 132.
D*ödförklaring* 41, 78, 80, 81, 158, 167, 168, 178, 179, 198, 199, 201, 220, 221, 226—228, 231, 232, 244, 291.
Dödsattest 192, 228.
Dödsbo, främmande egendom i 199, 220; ofrälse 266; tillträde af afträdt 22, 23, 38, 154, 286; understöd af 33, 321, 322. Se vidare vårdare dödsbos, vårdnad dödsbos.
Dödsfall 79, 162, 164, 165, 169, 173, 177—180, 182, 184, 232; förment 41, 42, 228, 244.
Dödslistor 323, 327, 328.
Dödsstraff 113, 121, 122.
E*d*, bjuden 319; bouppteknings- 316; fyllnads- 84—87; värderings- 25.
Edgång 33, 90, 104, 142, 143, 146, 232, 233, 245, 280.
»*Effekter*» 343.
Efterskänkande 150, 196, 236.
Egendom, af naturen enskild 313; bestämd 219; fast 2, 11, 17, 34, 42, 47, 206, 230, 245, 247, 262, 263, 265, 286, 311, 321; förfoganden öfver 22, 29, 31, 32, 36, 220, 230, 231, 234, 236, 242, 288; lös 2, 17, 35, 42, 47, 48, 216, 218, 230, 231, 238, 241, 269; skada å 205, 214. Se vidare fast, god tros förvärf af egendom, lösören, myckenhetsting, rätt ej, samegendom.
Egendom i riket 157, 266, 267.
Egendoms bortförande ur riket 96, 98; bortförande ur stad 93, 95, 97; sammanblandande 37; undandöljande 32, 225; undandöljande från bouppteckningen **147—148**, 185, 316. Se vidare afhändelse, belastande, belägenhet, frånvinnande, förfarande, försämring, mottagande egendoms, utgifvande, vindikation, återbärande.
Egendomsafdrag 91—103, 105, 106, 108, 111, 119, 172, 184, 265, 287, 341.
Egendomsgemenskap 16, 17.
Ekonomisk existens, grundlagd självständig 120.
Emancipation 2.
Emtio sepulturæ 96.
Engelsman 94, 95.
Erbschein 35, 36, 236.
Erffkoop. Se emtio.
Erkännande 312; barns 13—16, 19. Se vidare kuldlysning, oäkta barn erkända, tvångserkännande.

Ersättningsrätt 26, 32, 40, 153, 196—198, 201—206, 208—210, 212—216, 218, 221, 222, 224, 225, 230, 233, 234, 238, 239, 241—243, 246, 257.
Eviktionsplikt 238, 240, 241.
Executor 2, 6, 32.
Exheredatio bona mente facta 150.
Expropriation 202.
F*ader* 43, 44, 46, 47, 86, 87, 171, 250, 252—254, 281, 321—323. Se vidare paternitetsbevisning, styffader.
Fallandesot 299, 300.
Familj 2, 252.
Fardag 209—213, 225.
Fast egendom, förvärf af 104, 105, 154, 196, 197, 231, 233—235, 238; rätt att besitta 104, 107—109. Se vidare bördköpt, egendom fast, frälsejord, kronoegendom, krononybygge, vindikation af.
Fastighetsarf 49, 55, 56, 59, 62, 65, 71, 75, 76, 103. Se vidare inheritance.
Fastighetsbok 234, 235.
Fastighetsgälld 209. Se vidare inteckning.
Fastighetsregister 36.
Fastställelsetalan 247, 248.
Fatalier 25, 26, 28—30, 33, 90, 205, 235. Se vidare arfsrättpräskription, präskription, tids, återställelse af.
Fattigdom 275, 276.
Fattighjon 333.
Fattigvård 152—154, 257, 265, 266.
Fattigvårdsinrättnings arfsrätt 11, 153, 154, 253, 257, 258, 265, 266, 286, 290, 291.
Fattigvårdsnämnd, Stockholms stads 266, 286.
Fattigvårdsstyrelse 276, 333.
Fel. Se vållande.
Fideikommiss 3, 41, 244, 247, 284, 304, 337.
Fiender, rikets 112.
Finnar 307, 336.
Fiscus 3, 131, 187, 260. Se vidare staten.
Fiskaler 282, 283.
»*Fjärran boende*» 164, 165.
Flådföring 152—154.
Folkskolestyrelse 339.
Fond, allmän 326, 328; donations- 329, 330; garanti- 328, 329.
Fordran 145, 236, 243, 244; förmånsberättigad 6, 30, 31, 37, 42, 314—316.
Forum 106, 108, 131, 156, 245, 308, 309, 317.
Fosterföräldraskap 73, 271, 275, 322, 339.
Fosters arfsrätt 88, 136, 139; fullgångenhet 83, 84. Se vidare dödande af foster, nedkomst.
F*ransmän* 306.
Fridlöshet 122, 124, 187.
Frihet, förgripelser mot 190.
Fructus civiles 206—208.
Frånvinnande, egendoms 195, 203, 219, 238. Se vidare eviktionsplikt, hemulsskyldig, vindikation.
Frälsejord 123, 145, 287, 288.
Frälsemannaskap 41.
Frälsemän 75, 76, 93, 97, 103, 112, 113, 123, 145, 150, 245, 287.
Fränder 324, 326.
Fullföljd, saks 156, 210, 246, 279, 283, 284.
Fullgörande 196.
Fullmakt 299.
Fullmäktig. Se ombud.
Fång, förment 197, 220, 221, 229; verkligt 197, 219, 221, 229. Se vidare förvärf, singularfång, universalfång.
Fångenskap, lösköpande ur 189.
Fångesmans plikt och rätt, succession i 209, 240, 241.
Fäderne och möderne 4, 49, 51, 54, 55, 58, 60, 71, 85, 124, 185.
Fädernefränder 4, 47, 86, 87, 131, 135—139, 183, 250, 252, 254, 281.
Fästekvinna 19.
Fästningagåfvor 19, 20.
Födelse 116; med lif **83—88**, 139, 191. Se vidare inlänningar af, inrikes födelse, medborgarrätt från, utlänningar af, utrikes födelse.
Förbindelser, ej sucessibla 50; löpande 236. Se vidare innehafvaren.
Förbättring 208, 213, 215, 218; nyttig 201, 213, 241; nödig 201, 213. Se vidare värde.
Fördel af bo oskifto 4, 16—20.
Fördrag. Se konvention.
Fördöljande af veterlig närmare arfvinge 142, 144.
Förfall, laga 109, 142, 143, 145, 151, 156, 168, 169, 172—174, 178, **179—182**, 199, 255, 290, 344.
Förfallodag 206—209, 262.
Förfalskning 142, 146.
Förfarande, egendoms 198, 207, 216, 219—224, 229, 230, 237, 238, 242, 243, 271, 276.
Förfång, borgenärer till 202.
Förledande 189.
Förlikning 150, 244, 263, 268, 309.
Förlåtelse 130.
Förläning 98, 99, 113. Se vidare arrendeförläningar, danaarfsrätt.
Förlöpande 300, 308, 317.
Förmyndare 120, 121, 160, 173, 182, 229; inskränkningar i befogenhet

hos 324; kontroll öfver 284, 323—325.
Förmyndarkammaren 266, 325—332.
Förmyndarräkning 324—326, 331, 332.
Förmynderskap 322—339; upphörande af 324; öfverflyttning af 323.
Förmynderskapsbevis 323.
Förmynderskapsbok 284, 326, 331.
Förmynderskapsjäf 323.
Förmögenhet, förvärf af 220; skada till 189.
Förordnande 299.
Förräderi 112, 113, 122, 123, 127, 187.
Förseende, svårt. Se vållande groft.
Försegling 27, 35.
Förskott 155.
Förstfödslorätt 49, 50, 54, 55, 73, 74. Se vidare primogenitur.
Försäkring 337, 338.
Försämring, egendoms 207, 216—224, 229, 230, 237, 238, 242, 243.
Försörjning, full och stadig 257, 258.
Försörjningsaftal 152—154, 260.
Förvaltningsrätt 312, 320, 321, 329—331.
Förvantskapshinder 48, 49, 74, 249, 306.
Förvar, sättas i 161, 168, 193. Se vidare kvarstad.
Förvärf, osjälfständigt 234.
Föryttrande 225, 260, 283, 284, 286, 287. Se vidare sälja.
Föräldrar 44, 45, 57—60, 68, 70, 71, 142, 148, 149, 152, 188—190, 320—322.
Gabella hereditaria 101.
Garantiförbindelse 160. Se vidare borgen.
Gens 3.
Gestio negotii 203, 204, 332; pro herede 25.
Giftoman 148.
Giftorätt 20, 50, 54, 75, 206, 244, 288, 311, 312.
God man 24, 123, 161, 163, 191, 193, 194, 212, 248, 259, 283, 284, 291, 323, 324, 326, 327. Se vidare kuratel, kurator.
God tro 213, 216, 219, 220, 222—225, 228, 229, 241, 242, 271, 276; begreppet 198—200; rättshandel i 36, 221—224, 231, 232.
God tros förvärf af afkastning 78, 198, 199, 207, 209—211, 215, 221, 237, 239, 241, 242.
God tros förvärf af egendom 20, 32, 41, 144, 145, 196—198, 208, 210, 221, 228—230, 233—235, 237—241, 243; kvalificeradt 230, 231, 237—239, 241; specifikt kvalificeradt 231—236.
Godkännande 208, 214, 271, 312, 317.
Gradualprincip 56—58, 60, 62, 69—74.
Gräns, öfverskridande af landets 121.
Gåfva 4, 64, 102, 197, 200—202, 230, 231, 233—235, 237, 261, 263, 265, 272, 332, 333. Se vidare donatio, hemföljd, ingift, själagåfvor.
Gäfträldom 152, 153.
Gälld 245; makars 311—317; nyupptäckt 199, 220; veterlig 31, 38, 316. Se vidare ansvar för död mans gälld, fastighetsgälld.
Gärning, rättsstridig 225, 226, 238, 240, 242, 246. Se vidare brott.
Göteborg 265, 267, 269.
Hafvandeskap 35, 136, 138, 319.
Halfskylda 43—48, 68.
Halfsyskon 43—48, 65, 68, 133, 142.
Halfsyskons afkomlingar 48; barn 43—47.
»*Hamlad* och handterad» 135, 138.
Handelsflottans pensionsanstalt 342—344.
Handelsstäder 96, 161.
Handlingar. Se införskaffande, mottagande handlingars.
Handräckning 310, 318.
Handtverkare 114.
Hansestäder 94, 95.
»*Hastigt* mod och vrede» 141.
Hat och oenighet 300.
Hedning 293, 299, 319.
Heir 2, 6.
Helskylda 43—47.
Helsyskon 43—48, 133.
Helsyskons afkomlingar 48; barn 43—46.
Hemfallsrätt 153, 154, 251, 258, 260. Se vidare jus albinagii.
Hemföljd 20, 40, 44, 50, 60, 251.
Hemkomst 121, 178, 183, 186.
Hemland 89, 103, 109, 110, 119, 164, 165, 268, 307, 308, 336.
Hemulsskyldig 208, 238.
Hemvist 89, 103, 109, 110, 119, 164, 165, 268, 292, 293, 295, 297, 307, 308, 310, 324, 333, 334, 338, 341. Se vidare utrikes hemvist.
Heredes necessarii 24; sui et necessarii 2, 3, 5, 24, 25, 27, 57; voluntarii 24, 25, 27, 39.
Hereditas jacens 24, 25, 27, 34, 222.
Hereditatis petitio 195.
Hinderslöshet 295; -sbetyg 303. Se vidare äktenskapscertifikat.
Hofrätt 245, 284, 324; Svea 307, 308.
Hor 188, 300, 309; barn aflade i 12, 14, 15, 249.
Hospital 153, 154, 257, 258.
Hospitals arfsrätt 11, 153, 154, 264.
Hufvudlott, barns 17, 18, 45.
Hufvudtal, delning efter 46—48, 52, 53, 56, 57, 67, 69, 72; lott efter 261.

H*usfolk* 162.
Hustru 2, 116, 140, 160, 186, 269, 305, 312.
Husvärd 161.
Hypoteksböcker 330.
Hyra 206, 269.
Häfd, viss tids 20, 30, 31, 33, 196, 197, 217, 224, 228—230, 234, 235, 238, 239, 241, 243. Se vidare arfshäfd.
Hälsa, förgripelser mot 190.
Högsta domstolen 300—304.
I*amnarvi* 52, 53.
Ihjälliggande, barns 133, 134.
Immixtion 25.
Impensæ voluptuariæ. Se kostnader öfverflöds-.
Indignitätsgrund 131, 187, 188, 190, 191.
Inflyttning 89, 90, 97—99, 101, 106, 108—111, 113, 115—121, 159, 162, 172, 173, 179, 308.
Införskaffande, handlingars 284.
Ingift 260—262.
Inheritance 2, 16, 17.
Inkapacitetsgrund 187, 188.
Inkomster, regelmässigt återkommande 208; upplupna 206—208; årliga 206.
Inlag 333.
Inlänningar 77, 113, 155, 162, 255, 342; af födelsen 117.
Innehaf 230—233.
Innehafvaren, kreditpapper att betalas åt 231.
Inrikes, aflelse 122—124; födelse 124; vistelse 113.
Inskeppning 119, 121.
Inskrifning 234, 236.
Inställelse, personlig 155, 157, 160.
Inställelse i landet. Se hemkomst.
Inställelsedag i konkurs 151.
Inteckning 32, 36, 221, 230, 233—235.
Intestatarfvingar 1, 27.
Intresse, bristande rättsligt 215.
Intyg 277, 286. Se vidare vittnesintyg.
Inventarium 98, 263.
Invändningar 192, 193, 195, 196, 242, 243.
Istadarätt 43, 46, 47, 52, 56—64, 70—73, 75, 77, 183, 185, 190.
J*ordabalksförslaget* 233—236, 238.
Jordaklander 210, 213.
Jordägare 94.
Juridiska personer 24, 33, 259, 287.
Jus albinagii 94—97, 101, 257; civitatis 98.
Jus detractus. Se egendomsafdrag.
Justitiekansleren 278.
Justitieministern 302, 303.
Justitierevisionen, nedre 301—303.
Justitierevisionsexpeditionen 305.
Justitieråd 303.
Justitieärenden 301, 303.
Jäf. Se förmynderskapsjäf, invändningar, makar jäf, äktenskapsjäf.
K*abinettssekreteraren* 306, 307.
Kalenderräkning 162, 163.
Kallelse, offentlig 31, 156, 158, 162, 163, 166, 167, 170, 175, 176, 180, 195, 259, 279, 281, 284, 285, 344, 345. Se vidare stämning offentlig, årsstämning.
Kammarkollegiet 271.
Kammarkollegiets advokatfiskal 259, 275, 277, 279, 280, 282—286, 345.
Kamrerare 325, 327, 328, 330, 331.
Kapitalafbetalning 204.
Kassakontrollant 325, 328, 331.
Kassör 325, 328, 331.
Kloster 250, 261, 264; gå i 112, 154, 187, 260—262.
Klosterfolk 260—262.
Kognater 48, 59.
»*Kommer*» 154—157, 159.
Kommerskollegiet 342, 343.
Kommun 11, 270—274, 276, 282. Se vidare städer.
Kommunikation 278.
Konfirmationsundervisning 292, 294, 297.
Konfiskation 112, 113, 122, 145.
Konfusion 26, 32.
Konkubinbarn 14, 254.
Konkurs 22, 23, 29, 30, 36—38, 311, 315, 339. Se vidare inställelsedag.
Konkursbo 157, 194, 202.
Konsulardjurisdiktion 317, 334, 338, 341.
Konsuler 306, 307, 317, 334, 342, 343.
Konvention 91—93, 100, 101, 103, 104, 306.
Korporation 260.
Kostnader 26, 32, 196—198, 204—206, 230, 240—242, 258; nyttiga 198, 201—204, 207, 208, 211, 212, 215, 216, 218, 228, 237, 240, 242; nödiga 198, 201—204, 207—213, 215, 216, 228, 237, 240—242; produktions- 204, 207, 209—213, 225, 226, 263; ändamålsenliga 198, 211, 215; öfverflöds- 208. Se vidare begrafningskostnad, boupptecknings-kostnad, förbättring, rättegångskostnad.
Kostnader för egendoms åtkomst 202, 208, 216, 230, 233, 238, 239, 241.
Krig 109.
Kristus 261.
Kronan. Se staten.

Kronoegendom 286.
Kronofogde 277, 282, 293, 299.
Krononybygge 40.
Kropp, förgripelser mot 149, 189, 190.
Kuldlysning 15.
Kull barn 44, 46
Kungl. Maj:t 180, 266—271, 276, 277, 284, 286, 287, 343, 344; i statsrådet 277, 301—304. Se vidare tillstånd Kungl.
Kungörelse 307, 328, 329, 343. Se vidare kallelse.
»*Kunskap* hvar han är» 157, 158.
Kuratel 323, 324, 326, 327, 334, 336—338. Se vidare släktkuratel.
Kurator 27, 29, 39; förmyndarkammarens 326, 327, 329, 330, 332.
Kusiner 69.
Kvarlåtenskap, begreppet 3, 7. Se vidare succession i kvarlåtenskap.
Kvarstad 29, 123, 148.
Kvinnor, skyldskap genom. Se män.
Kvinnors arfsrätt 49—55, 60; vittnesmål 85.
Kvittning 32, 38, 196, 204, 205, 214, 236, 273, 274.
Kyrka 152, 252, 260, 261, 263—265. Se vidare statskyrkan, svenska, trossamfund.
Kyrkans tjänst, förvärf i 263.
Kyrkobokföring 296, 297, 305.
Kyrkoböcker 87, 146, 191, 249, 307, 319.
Kyrkoherde 327.
Kyrkoskrifning 295, 297, 302, 304, 307.
Kyrkotagning 305.
Kyskhet 189.
Köp 102, 225, 230, 232, 235, 260.
Köpare 200, 201, 207.
L*ag*, okunnighet om 206; ändring i 108.
Laga kraft, åkomst af 41, 178, 246.
Lagfart 31, 32, 107, 230, 233.
Lagfartsprotokoll 234, 235.
Lagförklaring 304.
Laglott 7, 9, 31, 32, 34, 140, 148—150, 249, 280, 290.
Lags tillämplighet, utländsk 106, 107, 115, 120, 173. Se vidare arfslagar.
Landbo 213.
Landsflykt 122, 123, 127, 184, 187.
Landsförvisning. Se landsflykt.
Landsrätt 75, 290.
Landtbruksfastighet 209, 221, 222, 287.
»*Le* mort saisit le vif» 34.
Lefnadssätt, föraktligt 149.
Lega 210, 213.
Legat 1, 3, 9, 31, 32, 102.
Legatarier 6, 29, 30. Se vidare testamentstagare speciella.
Legatee, the residuary 2, 42.
Legitimation 13, 19, 88, 89, 251; per rescriptum principis 13.
L*egs* 5, 6.
Lejd 125.
Lif, förgripelser mot 149, 187.
Lifegen 94.
Lifsnöd, rätta 82, 128, 138.
Lifstid, rätt på 40.
Likvidation 2, 5, 20, 26, 27, 29—31, 39, 42.
Likvidationsfordran 228, 316.
Linjarfördelning 47, 48, 66—68, 70—72.
Lysning 292, 293, 296, 297, 299, 300.
Lysningsattest 296.
Lån 202, 231.
Lägersmål 254; dotters 149, 150, 187. Se vidare trolofning efter, äktenskapslöfte.
Länsman 161, 277, 282.
Länsrätt 2, 11, 42, 47, 73, 74, 123, 251, 252.
Lös egendom, arf i 55—57, 62, 71, 74, 105, 235. Se vidare egendom lös.
Löseskilling 224. Se vidare bördeskilling.
Lösningsrätt 55, 145, 150, 200, 205, 215, 225, 262, 265, 267, 268, 287. Se vidare bördslösen.
Lösören 17, 230, 231, 238, 286, 343.
M*agistrat* 276, 277, 283, 293, 299; lagfaren ledamot af 293, 298, 299.
Makar, jäf mellan 311; rättegång mellan 316, 317, 339; rättshandel mellan 317. Se vidare gälld makars.
Make, efterlefvande 18, 19, 21, 22, 30, 35, 36, 38, 182, 185, 228, 229, 243, 244, 274, 283, 288; äkta 10, 188, 189.
Makes arfsrätt 16—19, 23, 73, 280, 281.
Malmö 268.
Man, äkta 160.
Mantalsskrifning 119, 171, 245, 265, 268, 297, 344, 345.
Manus 2.
Medborgarrätt, från födelsen saknad af 115; förlust af 110, 111, 113—117, 121, 125, 162, 186, 187, 309, 310, 341; förvärf af 108—111, 115—117, 119, 121, 295, 305. Se vidare jus civitatis, nationalitet.
Medborgerligt förtroende för alltid, förlust af 121, 123, 187.
Meddelande, domares 162—166, 170, 176, 281.
Medicinalstyrelsen 299, 300.
Mellanfolkliga rättsförhållanden 305—310, 317, 318, 322, 333—339, 341—345. Se vidare arfslagar.
Menedare 114.
Missgifte 150, 187.
Missgärning, grof 149. Se vidare rymning ur landet för.

»*Missräkning*» 218, 219.
Misstag 219, 259. Se vidare villfarelse.
Misstanke 199, 202, 225.
Moder 43, 45–47, 75, 134, 137, 140, 249, 250, 252–254, 321–323. Se vidare styffader.
Morgongåfva 16, 17, 19, 20.
Mottagande, egendoms 214, 225; handlingars 156.
Myckenhetsting 219, 222, 224. Se vidare pengar.
Myndigblifvande 115—117, 119, 120, 162, 173, 182, 229.
Myndighet, judiciell 96, 254; kommunal 161. Se vidare besittning myndighets.
Myndighetsålder 173, 177, 179.
Målsman 157, 179, 182, 266, 278. Se vidare förmyndare, man.
Målsmanskap 33, 152.
Målsäganderätt 147, 266, 311, 333.
Män, skyldskap genom 49—51, 53—55.
Mänsklig skapnad 84.
Möderne. Se fäderne.
Mödernefränder 4, 47, 60, 85—87, 135, 137, 139, 140, 183, 249, 250, 252, 254.
Mönster och modeller 337, 338.
N*ationalitet* 309, 310, 335; förändring i 108—110; inländsk **89—109**, 110—115, 191.
Nationalitetsprincip 256, 268, 342.
Natt och år 94, 96, 112, 116, 158, 162—165, 169, 170, 173, 177.
Nattvard 80, 292–294, 297, 298.
Naturalisation 109, 116.
Nedkomst med foster, tid för 188, 300, 319.
Nedsättning 243.
Next of kin of the deceased, the 2.
Niþar arf 61.
Nordamerikanare 336.
Norge 308, 309.
Norrman 306.
Noviciat 112, 260, 262.
Nyttjanderätt 17, 20, 40, 207, 212, 223, 234, 242, 262. Se vidare usus-fructus.
Nåd 121, 123, 130, 178, 186.
Nödfallssuccession 3, 4.
Nödvärn 128. Se vidare lifsnöd.
O*ccupationsrätt* 256, 257.
Offentlighet 33.
Ogilltighet, rättshandels 36, 107. Se vidare testamentes ogilltighet.
Olycksfall, gemensamt 78–80.
Olyckshändelse 216, 218—225, 242. Se vidare vis.
Ombud 156, 157, 160, 231, 266.
Ombudsman, Stockholms stads 285, 286.
O*mgifte* 19, 44, 308, 309.
Omyndiga 33, 35, 151, 173, 182, 324—338; rättslig handlingsförmåga hos 333.
Omyndigförklarade 120, 121, 324.
Omyndighetsförklaring 323, 336, 337.
Omyndighetstillstånds förlängning 120, 121.
Ond tro 144, 145, 198–206, 209—213, 216, 218—223, 228, 234, 235, 237—239, 241, 242; kvalificerad 225, 240; mellankommande 200, 201, 205, 219, 222, 223, 227, 234, 237.
Operation 81.
Orkeslöshet 152.
Orätt eller skada, märklig 233, 235.
Oskyld 142, 143, 153, 180.
Oäkta barn 13, 110, 138, 171, 271, 275, 280, 281, 319, 321, 322, 334, 335; erkända 13—16, 23, 35, 249, 251, 254.
Oäkta barns afkomlingar 250, 251, 254, 271, 280, 281; arfsrätt 10—12, 73, 140, **249—255**, 321. Se vidare batardise.
Oäkta börd 43—48, 191, 206, 249, 250, 271, 275, 281.
P*anträtt* 36, 38, 231, 234.
Pantsättning 202, 221, 230—233, 262, 321.
Paraphernalia 17.
Parentelgrundsats 47, 52, 56, 57, 60, 62, 69—74, 251.
Pastor 327.
Paternitetsbevisning 254.
Patria potestas 2, 3, 59.
Patronatsrätt 41.
Pengar 226, 231, 262, 330, 343.
Pensioner 342—345.
Person, förgripelser mot 191. Se vidare hälsa, kropp, lif, ära.
Posttidningen 166, 175, 176, 279, 284, 343.
Preussen 307.
Primogenitur 42.
Protokoll 203, 299. Se vidare bouppteckningsprotokoll, lagfartsprotokoll.
Protokollsnotarie 331, 332.
Präklusion 20, 29, 31, 38, 154, 159, 196, 228, 229, 243, 244.
Präskription, fordrings- 20, 31—33, 131, 169, 196, 228, 229, 238, 243, 244, 281, 333. Se vidare arfsrättspräskription, straffpräskription, åtalspräskription.
Präst 75, 76, 147, 161, 252, 262—264, 276, 277, 306. Se vidare svenska kyrkan präst.
Prästerskap, statskyrkligt 298, 307.
Prästsöner 262.

Präsumtioner 28, 36, 78–85, 87, 89, 105, 136, 148, 192, 205, 206, 224, 227, 228, 230—232, 254, 311.
Purchaser 55.
Rabbin 296.
Ransakan 161, 233, 284. Se vidare äktenskaps ingående ransakan.
Realisation 282.
Reciprocitet. Se ömsesidighetsgrundsats.
Redaktionsfel 51, 64, 79, 80, 139, 144, 169, 170, 294, 324, 325.
Redovisning 32, 33, 42, 77, 112, 123, 125, 135, 141, 183, 186, 187, 198—201, 205, 206, 209—214, 216, 218—222, 225, 226, 228, 229, 232, 237, 240, 243—246, 266, 282, 283, 286, 326, 331, 345; klander af 316.
Reformationen 264.
Regeringsrätten 300—302, 304, 320, 339, 340.
Registrering 231, 233, 292, 297, 304, 305, 317, 324, 325. Se vidare fastighetsregister, inskrifning,inteckning, lagfart.
Repudiatio hereditatis 21.
Res judicata 286.
Resande 341.
Resning 180, 181.
Restitutionsanslaget 343, 344.
Retainer, the right of 32.
Retentionsrätt 198, 204, 205, 213—215. Se vidare retainer.
Retorsion 95, 104—107.
Reversal 286.
Revisionssekreterare 302, 303.
Revisorer 327, 331.
Riddarhuset, säte på 113.
Riksbanken 280, 286, 325, 329.
Riksdagen 266–274, 276, 277, 279, 285—287, 344; motionsrätt i 272, 274, 276, 277.
Rikta sig på annans bekostnad. Se vinst obehörig.
Rishofþe 124.
Rymning, krigsfolks 112.
Rymning ur krigstjänst 114, 115; ur landet 112–114; ur landet för grof missgärning 78, **121—125**, 127, 178, 186, 187.
Råd, stadens 96, 160, 265.
Rådmän 326, 328.
Rån 225, 262.
Räkningar, årliga 284.
Ränta 198—200, 208, 209, 215, 220, 226, 238, 242, 266, 327—329.
Rätt, dansk 2, 12–16, 28, 29, 33, 49, 54, 71, 190; ej successibel 40, 91, 118, 239, 311, 317, 339; engelsk 1, 2, 6, 10—14, 16, 27, 30, 32, 34, 42, 47—49, 55—57, 62, 65, 71, 72, 74, 81, 123, 205, 251, 269; finsk 75, 122, 250, 251; fransk 2, 5, 6, 10—13, 15, 16, 18—20, 28—30, 34, 35, 49, 54, 56, 57, 62, 63, 71, 72, 80, 81, 97, 106, 148, 150, 189, 190, 204, 206, 291; germansk 4—6, 16, 26, 30, 42, 54, 58, 59, 72—74, 79, 131, 149, 187, 252; kanonisk 252, 260; lybsk 10, 168, 268; norsk 2, 12, 13, 15, 16, 28—30, 49, 54, 55, 71, 189, 190; personlig 182; romersk 1—5, 11, 16, 17, 20—22, 24—26, 34, 39, 43, 48, 49, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 65, 69, 72–74, 79–81, 88, 94, 131, 147, 149, 187–190, 195, 197—200, 203, 204, 208, 210, 217, 218, 222, 223, 227, 247, 252, 257, 260; tysk 12, 14, 19, 22, 29, 30, 56, 62, 63, 71, 189, 197, 203–205, 207, 208, 223, 341; äldre tillämplig 72—75, 168, 255.
Rättegång 199, 212, 213, 216, 247, 254. Se vidare dom, fullföljd, stämning.
Rättegångsförfarande 130, 131.
Rättegångskostnad 316, 317, 339.
Rättens betjänte 166; ordförande 156, 161.
Rättshandlingar, ensidiga 7, 236.
Rättslös 252.
Rättspraxis 61, 104, 170, 171, 174, 197, 200, 201, 209, 210, 212, 238, 281, 302, 307—310; äldre 118, 126.
Rättsägare 228, 249, 259.
Sakrätt 321.
Sakrättsligt skydd 233.
Sakrättsägare 7, 20, 36, 41, 220, 243, 244, 258, 288, 289.
Samarfvingar 49, 146, 147, 154, 170, 171, 174, 177, 183—185.
Samboende 153, 162.
Samegendom 324, 337, 338.
Samtycke 203, 231, 254, 261—263, 302. Se vidare äktenskap bristande.
Schweiz 307.
Service 27.
Servitutsrätt 234.
Sidoarfvingar 43, 57–64, 66–68, 70—72, 74, 183.
Sillfångster 95.
Singularfång 155, 220, 229—231, 235, 239—241; onerösa 233, 238.
Singularsuccessorer 194, 195, 211, 230, 238—240, 242, 246.
Sinnesförvirring, tillfällig 129.
Sinnesvaghet 120, 129, 130, 179, 257, 258.
Själagåfvor 261, 264.
Självhjälp, otillåten 225.
Sjättepenningen 91—93.
Sjömanshus 269, 343.

Sjömän 113, 269, 341—345.
Skada, ideell 40.
Skadeståndsansvar. Se ansvar skadeståndsansvar.
Skatter 204, 207, 209, 263.
Skattskrifven 113.
Skilljebref 301, 302.
Skillnad till säng och säte 19, 300, 302, 308, 309, 318, 322.
Skillsmässa 19, 188, 300, 302—304, 307—310, 320, 338; stadfästelse på 307, 308.
Skolplikt 320.
Skuldebref 332. Se vidare innehafvaren.
Skyld arf 61.
Skyldemän. Se släkt.
Skyldighet, lagbestämd 203.
Skyldskap, flerfaldig 68, 69, 127.
Skörlefnad 189.
Släkt 4, 127, 131, 152, 154, 180, 185, 188, 189, 196, 252, 260, 264, 290.
Släktintressen 190, 253, 254.
Släktkuratel 186, 187, 191.
Släkträkning, kanonisk 45, 57, 58, 64, 65, 74; romersk 65, 66, 74.
Son 44, 45, 59.
Specificatio 218.
Stadsfullmäktige 276.
Stadsrätt. Se landsrätt.
Stam, delning efter 47, 48, 52, 53, 56, 57, 69, 71. Se vidare linjarfördelning, stirpalfördelning.
Staten såsom arftagare 3, 11, 17, 18, 22, 23, 35, 94, 97, 103, 105, 143, 144, 170, 184, 185, 188, 196, 251—253, 256—291. Se vidare danaarf, fiscus.
Statskontoret 280, 286, 342—344.
Statskyrkan, utträde ur 294.
Statsrådsberedningen 302.
Statsutskottet 277.
Stirpalfördelning 47, 68, 70.
Stockholm 265—267, 269, 285, 286. Se vidare barnhus, fattigvårdsnämnd, ombudsman.
Stockholms rådstufvurätt 164, 326, 332.
Sraff 146—148, 152, 296, 298, 339. Se vidare brott, bötesansvar, dödsstraff.
Straffarbete på lifstid 121.
Straffpräskription 130.
Styffader och styfmoder 134, 142.
Städer 262—274, 285, 287, 293. Se vidare egendoms bortförande ur stad, handelsstäder, hansestäder, råd.
Ställföreträdare 289. Se vidare målsman, ombud.
Stämning 211—213, 222, 223, 227, 236; delgifning af 156, 200, 201, 205, 211—213, 216, 226—228, 234, 235; offentlig 31, 345; uttagande af 156, 211. Se vidare årsstämning.
Stämpel 321.
Stämpling 140, 187, 188.
Stärbhus, outredda 326, 328.
Stärbhusdelägare 22, 30, 35, 37, 38, 289, 326.
Stärbhusnotarien 326—328.
Stöld 225, 262.
Succession i arfsrätt 3, 4, 26—28, 33, 141, 144, 145, 162, 171, 172, 175—177, 179, 182, **183—187**, 190, 191, 194, 256, 257; i förvärf 234, 239—241, 246; i kvarlåtenskap **1—291**; i viss boets rätt 40, 41. Se vidare fångesmans, nödfallssuccession.
Svek **141—148**, 192. Se vidare testamente svek.
Svenska kyrkan, medlem af 294, 295; präst inom 294.
Svågerlag 275.
Syskon 44, 45, 57—60, 70, 71, 75, 152; oäkta 250. Se vidare halfsyskon, helsyskon.
Syskons afkomlingar 57, 70, 71, 250; barn 44, 45, 75; barnbarn 68. Se vidare halfsyskons, helsyskons.
Sysslomannaskap 194, 198, 215, 216, 222, 224, 237.
Syster 45, 171.
Säkerhet 36, 213, 214, 234, 243, 321. Se vidare borgen, kvarstad, nedsättning.
Sälja, rätt att 153.
Sällskap, föraktligt 149.
Säterier 145, 150.
Talerätt 325.
Telefonledning 311.
Territorialprincip 260, 269, 342.
Testamente 3—10, 17, 21, 102, 148, 185, 202, 220, 233, 245, 252, 256—259, 261—264, 271, 275, 280, 281, 311, 312, 323; begrepp 1, 2, 5; inbördes 9, 10; svek med 147, 189, 190.
Testamentes bevakning 23, 147, 148, 243, 259, 271, 275, 280, 281; delgifning 175, 259, 260, 284, 285, 290; förstörande 148, 149; godkännande 150; ogiltighet 147, 243, 269, 286, 290; overksamhet 243, 283, 290; undandöljande 147.
Testamentsarfvingar 1, 3, 9, 27, 188. Se vidare testamentstagare universella.
Testamentsexekutor 2, 36, 42, 266. Se vidare executor.
Testamentsfrihet, inskränkningar i 7, 17, 32, 42, 263, 290.
Testamentsklander 147, 148, 150, 194, 228, 229, 260, 283, 286, 290.
Testamentstagare 6, 20, 35, 36, 38, 154, 155, 182, 229, 243, 244, 257, 259, 271, 275, 283, 322; speciella

6, 22, 25, 26, 35, 38—40, 229, 243, 244; universella 2, 6, 21, 22, 24, 26, 32, 35—38, 228, 229.
Testamentstvist 194, 290. Se vidare testamentsklander.
Tideräkning. Se kalenderräkning.
Tidningar 156, 170. Se vidare posttidningen.
Tids föresättande 25, 28, 29, 90.
Tidsbestämmelser 32.
Tiggare, kringdrifvande 152.
Tillstånd, domstols 153; Kungl. Maj:ts 90, 106, 113, 114, 116.
Ting 152.
Tiondepenningen 93, 94, 96, 98, 99.
Titulus justus och titulus putativus. Se fång verkligt och fång förment.
Tjänst, i främmande makts 112, 114; i rikets 113.
Tjänstefolk 113, 114.
Tjänsteförpliktelse 40.
Tradition 29, 231, 233.
Traktat. Se konvention.
Tredje man 33, 191-193, 242-244, 247, 259.
Trelinjesystemet 71, 74.
Trolofning, barn aflade i 12; upplösning af 301, 302.
Trolofning efter lägersmål 301, 302, 318, 338.
Trolofvade 10, 19, 23. Se vidare fästekvinna.
Trosbekännare, främmande 295; mosaiska 295, 296, 299.
Trossamfund, främmande 292.
Träldom 252.
Tullfrihet, ersättning för 270, 272, 273.
Tvegifte 300.
Tvångsarbete 338.
Tvångserkännande af barn 15.
Tvångsuppfostran 130, 339, 340.
Tyskar 94, 308, 333, 337.
U*ndandöljande*. Se egendoms undandöljande.
Undanskiftande 288, 315, 316.
Undantagskontrakt 152.
Underhåll 186, 204, 209. Se vidare dödsbo understöd.
Underlåtenhetshandling 130, 188. Se vidare bistående.
Underställning 121, 301, 303.
Understödsrätt 7, 20, 40, 148, 149, 152, 153, 190, 249, 252—254, 290, 312, 320—322.
Universalfång 20, 152, 220, 241. Se vidare acquisitio.
Universalsuccession 8, 10, 20, 21, 199.
Universalsuccessorer 182, 194, 199, 220, 227, 228, 232, 235, 236, 246, 257.
Uppdrag 317. Se vidare gestio, sysslomannaskap.
U*ppfostran* 254; barns religiösa 293, 294, 319.
Uppfostringstvång. Se tvångsuppfostran.
Upplåtelse. Se belastande.
Uppskattning 212.
Uppsägelse 236.
Urarfvagörelse 21, 22, 30, 36—38, 151, 258, 259, 283, 288; tillträde efter 316.
Usucapio hereditatis 34.
Ususfructus 17—19, 190.
Utflyttads barn 78, 110, 113, 115, 143, 159, 162, 173, 177—179, 183, 187.
Utflyttning ur riket 89, **110—121**, 143, 184, 187.
Utgifter. Se kostnader.
Utgifvande, egendoms 215—217, 226, 228, 242, 245—248, 269, 275, 279, 282—284.
Utlåtande 301—304.
Utlänningar 77, **89—109**, 110, 121, 141, 143, 144, 155, 159—162, 170, 255, 257, 264, 322, 334—338, 341; af födelsen 115, 117.
Utmätning 36, 246, 312—315, 320.
Utredning 212, 213, 216. Se vidare ransakan.
Utrikes, affall 186; aflelse 115—117, 119, 122—124; födelse 119, 122, 124; hemvist 306, 307, 309, 334, 335; vistelse 35, 110, 112, 113, 115, 157, 162, 164, 165, 181, 183, 275, 305, 341. Se vidare vigsel utrikes.
Utvandring 111—115, 187, 309.
V*attenafledning* 202, 203.
Veckomål 303.
Vederlag 198, 219, 221—223, 228—230, 237, 238, 240, 241, 243; afskilldt 311.
Vetskap 138, 142, 143, 145, 156, 162, 164, 165, 167, 168, 176, 178—180, 189, 199, 202, 204, 205, 216, 225, 227, 232—236.
Viable 81.
Vigh arf 50, 51.
Vigsel, borgerlig 292, 293, 296—298, 304, 305; fakultativ 292, 293, 297; främmande 292, 293, 296, 298, 304, 305; kyrklig 292, 297, 299; mosaisk 295, 296; obligatorisk 292, 293, 297; statskyrklig 292, 293, 297, 298; utrikes 295.
Vigselbehörighet 292, 293, 295, 296, 299, 306, 307, 334.
Vigselplikt 292, 293, 297, 299.
Viljadråp 128, 129, 131, 134, 135, 189.
Villfarelse, hålla i 246.
Villkor, upplösande 234—236.
Villkorsbestämmelser 32, 273.
Vindikation 155, 195, 198, 199, 202—

220, 222—224, 227, 247, 312; af fast egendom 199. Se vidare arfstalan, frånvinnande, jordaklander.
V*inst*, förspilld 225; obehörig 25, 196, 198, 201, 218, 219, 221, 223, 237.
Vinstandelar 208.
Vis major 223.
Vistelseort, barns 120, 173.
Vitesföreläggande 164.
Vittnen 293. Se vidare kvinnors vittnesmål.
Vittnesintyg 160, 161.
Vådadråp 126, 129, 132—134, 140, 187.
Vållande, groft 129, 132, 133, 140, 189, 198, 223, 232, 233, 236; okvalificeradt 19, 126, 129, 131, 134, 138, 180, 187, 189, 198, 205, 216—219, 221—224, 237, 242; synnerligen groft 129, 133, 140.
Vårdare, dödsbos 31, 155, 162, 193, 232, 236, 243—245, 255, 259, 287, 291.
Vårdnad 152, 271, 275; arfs 155, 163, 176, 191, 193—195, 198, 243, 248, 283, 284, 291; barns 320; dödsbos 22, 27, 33, 35, 38, 145—147, 282, 339.
Värde, förhöjning af 204, 205, 208, 238.
Värdehandlingar 330, 331.
Värdering. Se ed värderings-, uppskattning.
Värends härad 53, 54
Värnpliktig 114.
Å*borätt* 40, 41.
Ålder, omyndig 120, 179; späd 135; under femton års 129, 130, 190. Se vidare förstfödslorätt, äktenskapsålder.
År och dag 163.
Årsstämning 38, 229, 243, 244, 288, 316; på okända arfvingar 145, 167, 176, 279, 284.
Åtaganden 236.
Åtalspräskription 130.
Återbärande, egendoms. Se redovisning.
Återgång, rättshandels 36, 38, 233—235, 265; äktenskaps 300.
Återgångsskäl 231, 233, 234.
Återkraf 25.
Å*terställelse* af försutten tid 180, 181; i förutvarande skick 214.
Åtkomst, brottslig 225, 226.
Ä*ganderätt* 18, 19, 25, 34, 39, 204, 234, 239, 262; immateriell 257.
Äganderättsbevillning 209.
Ägare 202, 207, 218—220, 234, 260. Se vidare jordägare.
Äktenskap 252; blandadt 293, 319; bristande samtycke till 296, 300; ofullkomnadt 300, 317; äktenskapliga verkningar utan 317.
Äktenskap enligt GB 3 § 9, upplösning af 302.
Äktenskap enligt GB 3 § 10, upplösning af 300—303, 322.
Äktenskaps ingående 109, 116, 148—150, 262, 292—299, 303, 333, 334, 339; ransakan vid 300, 307. Se vidare missgifte, omgifte.
Äktenskapscertifikat 300, 306, 307.
Äktenskapsförbindelser, upplösning af 300—302, 333, 334, 339. Se vidare skillnad, skillssmässa, återgång äktenskaps, äktenskap enligt.
Äktenskapsförord 10, 17, 311—317.
Äktenskapshinder 293, 296, 299, 300, 302—304, 306. Se vidare förvantskapshinder.
Äktenskapsjäf 300, 307.
Äktenskapslagstiftning, främmande 306.
Äktenskapslöfte, lägersmål under 305.
Äktenskapsålder 300.
Ämbetsmän, diplomatiska 306, 307, 342.
Ändamålsbestämmelser 270, 272—274.
Änka 17—19. 82, 88, 89, 135, 136, 269, 271, 274, 276, 280.
Änkling 17, 271, 280.
Ära, förgripelser mot 149, 189, 190.
Ö*fverlåtelse* 37, 182, 217—219, 221—223, 230, 233—239, 246, 313, 316, 321; af arfsrätt 150, 160. Se vidare danaarfs, förläning.
Öfverskott 22, 29, 30, 42, 151, 220, 259.
»*Öfverskottsmedel*» 328.
Ömsesidighetsgrundsats 89, 91—97, 100, 101, 103—107, 109.